

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

*Acta eruditorum Lipsiensia,
anno 1682 à 1776*

ACTA ERUDITORUM

ANNO M DC LXXX

publicata,

ac

*SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO*

DN. RUDOLFO

AUGUSTO,

**Brunsvicensium ac Lüneburgen-
sium DUCI,**

DICATA.

*Cum S. Caesarea Majestatis & Potentissimi Ele-
ctoris Saxonia Privilegiis.*

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSIUM & J. F. GLEDITSCHIUM.

Excusa typis CHRISTOPHORI GUNTHERI.

Anno M DC LXXX.

SERENISSIMO PRINCIPI

AC DOMINO,

DN. RUDOLFO
AUGUSTO,

Brunsvicensium & Lüneburgensium
DUCI,

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO

Perpetuam Felicitatem Precantur

ACTORUM ERUDITORUM
COLLECTORES.

 Ramus in eo, SERENISSIME PRINCEPS,
ut Actis Eruditorum properantis ad finem
anni colophonem imponeremus; quando li-
brorum, qui Bibliotheca a SERENISSIMA
CELSITUDINE VESTRA sapientissimo consilio in usus
quoti-

}: (2

quotidianos adornata partem constituunt, Catalogus
inexpectatus plane ad manus pervenit nostras, simul-
que admirationem in nobis baud levem excitavit. E-
quidem, **SERENISSIME DUX**, præter virtutes He-
roicas alias, illi dignitatis fastigio, in quo na-
taliū splendor & Divini vis animi Te collocavit,
convenientes, & sublimiore multo quam hoc à nobis lo-
co, nec sic tamen digne satis deprecandas; Erudi-
tionem Tuam summam & in optimarum artium
studia eorumque cultores affectum propensissimum,
Serenissima Domui Vestra (quod non Tuum solum,
PRINCEPS ERUDITISSIME, sed Divi quo-
que Parentis **AUGUSTI**, & Serenissimi Fratris
ANTONII ULRICI illustrissima exempla ab-
unde comprobant) proprium velut ac hereditarium,
cum Orbe Erudito dudum suspexeramus. Neque
ignota nobis esse poterat Bibliotheca Augusta, ab im-
mortalis memoria Parente Tuo condita, cujus admi-
randa jam dudum doctissimus ille vester Hermannus
Conringius elegantissima ad Boineburgium Epistola
prodidit; eamque unam putaveramus aluisse hacten-
us familiare illud suavissimumq; **EXCELSITUDI-
NIS VESTRÆ** cum Musis commercium. Privatum
vero præterea librorum utilissimorum thesaurum
a **CELSISSIMA SERENITATE VESTRA** col-
lectum fuisse, id quidem plane a nobis ignoratum
hactenus, nulli dissimulamus. Tanto magis autem,
DOMI-

DOMINE CLEMENTISSIME, amor Tui devotis-
 simus exarsit in nobis omnibus, quanto certius indi-
 cium capere vel ex illo jam edito Bibliotheca istius
 Specimine potuimus, quam incredibile Tuum sit ac pla-
 ne inusitatum ea in re studium. Nec esse quicquam
 in eo majori nobis venerationi poterat, quam indu-
 striam videre occupatam in illis praeipue monumen-
 tis conquirendis ac solícite conservandis, qua ad Ec-
 clesia pertinent repurgationem, B. Lutheri nostri mi-
 nisterio, sed ipsius Divini Numinis auspicio peractam.
 Verum ea de re fortasse dilucidius, & quantum insti-
 tuti nostri ferebat ratio, in ipso Catalogi recensu suo Mense Ju-
 lii anni
 Decembri
 loco diximus. Ex quo & occasionem opportunam of-
 ferri nobis sumus arbitrati, hac Erudita Gentis Acta, pag. 602.
 quibus non antiquam quidem, sed recentissimam rei
 litterariae historiam illustratum pro virili imus, SE-
 RENITATIS VESTRAE Celsissimo Nomini devotis-
 simo cultu consecrandi. Principi enim, qui ingenua-
 rum artium ac litteraturae universa studia tanto fa-
 vore complectitur, quominus pietatem nostram ac de-
 bitam venerationem publice, argumento utut levi-
 densi, testatam relinqueremus, impetrare a nobis mi-
 nime potuimus. Accipe ergo, SERENISSIME PRIN-
 CEPS, manu gratiosissima, qua tot insignes omnique
 eruditione refertos libros perlustrasti per omnem ata-
 tem, hunc quoque libellum quem devotissima mente
 offerimus, quemque vel eo nomine non plane ingra-
 tum

tum Tibi fore confidimus, quod Vir Per-Illustris Vitus Ludovicus a Seckendorff, Eques Francus, eorum quos SERENISSIMA CELSITUDO VESTRA Principali gratia ac benevolentia singulariori dignatur, minime postremus, in honestissimo illo, quo post exantlata in Aulis Principum amplissima munia, nunc fruatur otio litterato, Actis hisce componendis non strenuam tantum manum admoveat, sed precipuum etiam (si quo gaudent) decus atque ornamentum conciliat. Quod superest, Deum veneramur supplices, ut orthodoxa ac salutifera, quam toto pectore, PRINCEPS PIENTISSIME, foves, tueris, modisque omnibus ornas, Religioni perennem cultum ac libertatem intemeratam praestet; utque inter Evangelicos Reges ac Principes, Serenissimas cumprimis Saxoniam ac Brunsvicensem Domus, concordiam illibatam omnique ex parte inconcussam tueatur; Tibi vero, PRINCEPS OPTIME, in gravescente jam aetate valetudinem integram, annosque Divi Parentis Tui, imo Nestoris, magno Ecclesiae, Sacri Romani Imperii, bonarum denique litterarum commodo clementissime largiatur.

Dab. Lipsiae Calendis Decembris
A. M DC LXXX.

Lectori

Lectori Benevolo Salutem!

Novem jam anni sunt, ex quo Acta hæc Eruditorum cœpimus componere; neque adhuc ea laboris illius cepit nos fatietas, quin eodem decimum quoque simus occupaturi. Tum vero completum opus quòdammodo videri poterit, Decennalem rei litterariæ historiam complexum: inprimis ubi & Supplementorum tomus fuerit absolutus, & Index, qualem desiderarunt hæctenus non pauci, rerum in his Actis obviarum generalis accesserit. Ac Supplementorum quidem sex jam prodierunt Sectiones, quas septima propediem, quinque reliquæ successu temporis sequentur, ut in eundem referri Indicem Tomi illius Supplementorum non minus, quam Decennii Actorum integri contenta possint. In concinnando autem Indice Viri cujusdam doctissimi studium ita versatur, ut amplissimus ille futurus sit, Lectorumque votis abunde satisfacturus: quin & libros illos, qui intra hoc Decennium editi in lucem sunt, nec ad nos tamen pervenerunt, in exoticis vero Eruditorum Diariis, Parisiensi, Parmensi, aut Hollandicis recensendiprehendantur, ex iisdem indicaturus. Cæterum dum id agimus, ut Decennii illius Litterati Historiam ad umbilicum perducamus, unum superest, quod illos cumprimis, quorum lucubrations vel recensuimus jam hæctenus, vel anno proximo recensēbimus, rogandos omni studio existimamus. Nimirum dubitamus nulli, quin & Auctorum mentem alicubi non perspicue satis expresserimus, & subinde seu festinatione quadam, seu incuria (ut fieri solet) erratum a nobis fuerit. Capiat, quicumque volet, laboris experimentum similis, & deprehendet procul dubio, quam facilis in eo lapsus sit, inprimis si non totum instituto tali se addixerit. NOS
vero

vero qui Actis hęc colligendis hactenus incumbimus, publicis muneribus distinemur, certe negotiis aliis non minimis, quę libris novis perlustrandis & excerptandis non nisi subcesivas nobis horas indulgent. Pręter hoc, quantum difficultatis habeat, quę ab Auctoribus prolixę & nonnunquam obscure satis tradita fuerunt, paucis verbis sic complecti, ut plana tamen & perspicua maneat relatio, norunt omnes. Quapropter, cum humani censeamus nihil a nobis alienum, perquam officiose rogatos Lectores omnes volumus, ut si quę in hęc Eruditorum Actis errata, seu in aliorum, seu in suismet libris recensendis admitta observaverint, de iis candide per litteras admonere nos nec vereantur nec graventur, paratissimos & emendare quę peccata forsan fuerint, & clarius edifferere quę obscurius dicta videbuntur. Cui quidem rei in generali, quem molimur, indice non poterit non patere locus. Denique cum *Acta hęc Eruditorum Lipsiensium* a non paucis dici animadverterimus, ambitionis hujus, ac si pro *Eruditis* solenni illo elogio nosmet venditemus, suspensionem omnem deprecamur. Acta colligimus, non nostra, sed Eruditorum Virorum per Europam omnem dispersorum; perinde ut Lucas, etsi non Apostolus, Apostolorum tamen Acta nobis concinnavit, & doctissimi e Societate Jesu Viri, qui edendis Antverpię Sanctorum Actis navant operam, ut pro Sanctis ipsi superstites habeantur, a nemine requirunt. Ita vale, Lector Benevole, & instituto nostro favere non desine.

ACTA

N. I.
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Januarii Anno M. DC LXXX.

*EXPLICATION DE QUELQUES DIFFICUL-
tez sur les prieres de la Messe, à un nouveau Ca-
tholique, par Messire Jaques Benigne Bossuet, Evêque
de Meaux &c.*

id est,

Jacobi Benigni Bossueti Episcopi Meldensis, Consiliarii
Regii, Præceptoris olim Delphini Serenissimi, Regiæque Nu-
rus Eleemosynarii primarii, Explicatio difficultatum quarun-
dam in precationibus Missæ, ad novitium quendam
Catholicum directa.

Lutetia, apud viduam Sebastiani Mabre-Cramoisy, & venditur Haga
Comitum apud Adrianum Moetjens, 1689, in 12.
Constat plagulis 11.

Nondum cessat Prælati hujus pro sua Ecclesiæque suæ sen-
tentia zelus. Prostrata funditus videtur Reformata in Gal-
liis Ecclesia; ejecti sunt Doctores & Pastores; præclusa
existimatur omnis ad erigendos reducendosque, qui magno
numero defecerunt, via: Metuit tamen Episcopus, ne prioris reli-
gionis desiderio teneantur adhuc & scrupulis inquietentur novitii,
quos vocant, Catholici. Confirmare hoc vult omni, qua pollet,
argumentandi solertia, & eloquii suavitate. Scit, post principium
illud, quo stat caditque res Romana, *autoritatem* nempe *Cleri*, ar-
cem & *Palladium* ejusdem religionis esse *Missam*. Hanc igitur in
hoc tractatu defensum it, argumentis quidem non prorsus novis,
sed *speciosissime instructis*; etsi angustiore titulo tractatui suo
tribuit

A

tribuit de precibus missaticis, a difficultatibus quibusdam, quibus laborare videntur, liberandis. Notum est controversiarum petitis, *Missam*, quæ sacrificium esse statuitur, præter tot alias objectiones, ex ipsis quoque Liturgiæ formulis, sive, quem vocant, *Canone* oppugnari consuevisse. Fecit id ante alios *Lutherus*, publicato A. 1523 libello brevi quidem, sed acri, de abominatione *Canonis Missæ*, qui Latine ab alio versus extat *Tomo II. Lat. Wittenb. folio 419. prima & folio 387. secunda* editionis. Tentarunt idem innumeri pene scriptores, tam *Augustana Confessionis*, quam *Reformati*, & inter hos ex Gallis recentioribus *Albertinus & Larroquanus*, viri apprime docti & celebres, quos nominat & refutare conatur hoc libello Episcopus.

S. L. p. 1.

Distribuit eum in paragraphos, & primo sistit quendam ex Neophytis, qui objectiones ex precibus *Missæ* format, non multum dissimiles iis, quas *Lutherus* ex *Canone* collegit. De hoc nimirum, sive de precatone, quæ incipit *Te igitur*, potissima est disquisitio: quæ enim hanc præcedunt lectiones & psalmodiæ, ex sacris literis desumptæ sunt, & quædam orationum formulæ parum habent controversiæ, ita ut etiam a *Luthero* retentæ & Germanice versæ sint. Summa ergo disputationis de illis est formulis, quibus Sacerdos, *Missam* celebrans, elementa panis & vini transformare & *transsubstantiare* vult in corpus & sanguinem Domini, & inde sacrificium sive oblationem facere pro vivis & mortuis. Hunc ritum & cultum pro tali venditat *Romana Ecclesia*, quem *Apostoli* tradiderint, & qui per tot secula continuatus, pro necessario, sanctissimo & augustissimo haberi debeat. Pro hujus enim retentione, propagatione & restitutione, non verbis modo & scriptis, sed manu etiam & viribus omnium Regum & populorum, quos obsequentes habet, depugnat, non sine cæde & sanguinis effusione. Qui vero *Missam* sustulerunt, eos profanos habet & impios, quantumcunque alias vel probitatis in motibus, vel eruditionis in literis ostendant: nec ad evitandam pessimæ & abominabilis hæreseos notam juvat, quod secundum præceptum Salvatoris nostri sacra cœna apud eos celebratur. Sacrificium nempe clamat urgetque Clerus Romanus & quicquid ex illo præsupposito & agnito simul agnosci & admitti debet. Dein præsentiam Christi in pane, quem olim *oblatam & hostiam* vocarunt, non solum in actu distributionis & perceptionis, sed & extra eum assirit. Adducit itaque

IV.

que ad eundem finem Autor noster verba Canonis, quæ sunt: *Quam oblationem tu, Deus, in omnibus quasumus benedictam, adscriptam, rati-
sam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus
& sanguis fiat dilectissimi filii tui Domini Jesu Christi; iisq; hæc subjun-
git; Dicimus corpus & sanguinem nobis fieri eo sensu, quo scriptum est
Jes. IX, 6. parvulus natus est nobis, puer datus est nobis; non ut signi-
ficetur, quod Ministri (Reformati) præcedunt, sacra symbola solum
in tempore perceptionis fieri corpus & sanguinem; (an hæc illi dicant, &
quo sensu, disquiri possit:) sed ut comprehendamus, quod nobis &
pro nobis facta sint in hoc mysterio, eadem ratione uti pro nobis conce-
pta sunt & formata in utero beata Virginis. Intelligi itaque hic debet
species productionis corporis & sanguinis in Eucharistia, aquæ vera &
aquæ realis, ac qua facta est in utero Virginis, in momento conceptionis
& incarnationis filii Dei. Hac productio dat ei quodammodo no-
vam existentiam, per quam adest in S. mensa, tam vere, quam fuit
in sinu Virginis, & quam vere nunc est in celo. Itaque verbo fa-
cere utimur, ut veram, physicam & realissimam actionem denose-
mus, que terminatur, ut fiat verum corpus & verus sanguis, idem-
que quod factum est in sinu Maria. Addit quædam ex Liturgia Græ-
corum & eorum oratione, qua petunt, ut virtute Spiritus Sancti
panis & vinum eadem ratione mutantur, qua Christus conceptus est
in utero; idemque statui dicit ab Ecclesia Latina. Restringit hoc ali-
bi (§. XVII.) ut dicat, hanc productionem solum fieri ad eum finem,
ut Christus hoc modo in pane & vino conceptus, a Sacerdote missifi-
cante consumatur, quemadmodum sacrificia consumi olim oportuit,
sive ab igne, sive a vescentibus. Hoc stante, omnibus occurri posse
putat difficultatibus; id quod ex brevi singulorum paragraphorum
(huc usque enim summam sententiæ exposuimus) relatione intelli-
getur.*

§. V.

§. VI.

Agit ab initio de nomine *Missa*, idemq; esse dicit ac *missionem*. Ita ve-
ro appellari observat sacrificium Missaticum a proxime illud olim præ-
cedente *missione* vel *dimissione*, catechumenorum nempe, poenitentium
& energumenorum; sicut eodẽ stylo Ecclesiastico, *oblata* dicitur pro
oblatione, *secreta* pro *secrationse*. Distinguit dehinc Eucharistiæ cele-
brationem in actus duos principales, *oblationem* nimirum & *perce-
ptionem*. In illa offerre notat ecclesiam primo *panem & vinum*, de-
inde

§. II.

§. III.

ACTA ERUDITORUM

- §. IV. V.** inde corpus & sanguinem Domini, denique se ipsam. Probare autem
VI. VII. dum conatur, Spiritum Sanctum æque vere in eucharistia convertere
 symbola benedicta in corpus & sanguinem Domini, ac olim in utero
 Mariæ vere produxit corpus Servatoris, non tantum ad Græcorum
 atque Latinorum consensum provocat, sed & explicat, qua ratione
 Missa *holocaustum* vocitetur, ac antiqua *Sacramentaria* Feria II. in
 octava *Pentecostes*, orare jubeant, ut Dominus sacrificia oblata co-
 ram facie ejus, divino illo igni consumat, quo Apostolorum corda
 succensa fuere. Nimirum, quemadmodum ignis caelo delapsus in
 Veteri Testamento consumebat holocausta; ita Spiritum Sanctum,
 ignem illum pentecostalem, consumere censet substantiam oblatio-
 rum, non simpliciter destruendo, (quod ignis materialis faciat,)
- §. VIII.** sed mutando in melius, in corpus scilicet ac sanguinem Domini. Ve-
 rum igitur objectum oblationis, (ait,) est corpus & sanguis Domini,
 & oblatio hæc est continuatio illius, qua Christus seipsum obrulisse &
 sanctificasse dicitur Joh. XVII. 19, & imitatio illius, qua se patri sistit in
 caelis, quando pro nobis intercedit, Hebr. VII. 25. IX. 24. Et
 quemadmodum *Apoc. V. 6.* Agnus in caelis comparet, ut *vivus*, (stat
 enim ante thronum,) & tamen ut *mortuus* infimul, ostentans nempe
 in corpore cicatrices lethalium vulnorum: ita fere sese habet in
 mensa eucharistica, dum, consecratione mediante, revera *vivus* illic
 sistitur, una tamen cum signis *mortis*, dum sanguis ejus a corpore
IX. X. mystice *separatus* sive *extravasatus* existit. Explicat & firmat hæc
 ex liturgiis tam veteribus quam hodiernis, & propitiatorium sacrifi-
 cium hoc esse contendit, rejecta interpretatione, quod tantum sit
XIII. commemoratorium. Ex illa propitiatione necessario sequi dicit
XIV. realem præsentiam, cum nemo patrem propitiare possit, quam Chri-
XV. stus: nec obstare, quod dicatur *sacrificium panis*, quia sub figura pa-
 nis lateat corpus. Tuetur phrasin *Canonis*, qua ante consecratio-
 nem, panis & vinum jam dicuntur *dona, munera & sancta sacrificia*
XVI. *illibata*; quæ enim mox consecranda sunt, pro consecratis haberi &
 respici; oblationem autem ipsam fieri in verbis, quibus mutatio fit
XVII. panis & vini in corpus & sanguinem: neque tamen reliquas sacrificii
 actiones ab oblatione penitus excludit, v. g. cum Græci lanceola
 perfodiunt panem, & designant factum militis, Joh. XIX, 34. Osten-
 dit differentiam altarum consecrationum in Ecclesia Romana usita-
 tarum,

MENSIS JANUARI A. M DC LXXX.

tarum, v. g. aquæ in Baptismo, chrismatis in confirmatione; hæc mysticas esse concedit, sed realem esse, quæ fit in Missa. Alias enim, ait, non offerretur Christus, sed figura ejus more Judaico. Ex antiquitate *Canonis* & liturgicarum formularum refutat eos, qui dicunt, a *Paschasio Raberto*, seculo demum nono, introductam fuisse opinionem de præsentia reali. Sciri dicit, quæ formulæ successu temporis ritui & *Canonis Missæ* adjectæ fuerint, antiquiorum vero originem ignorari, unde præsumi debeat, primævas plane esse.

§. XVIII.

XIX.

Ex his quæ pro præsentia reali afferuntur, multa probabunt Evangelici, qui Lutherani vocantur; sed *admissa licet*, ob verbi divini in Sacræ cœnæ institutione auctoritatem, vera & reali præsentia, nondum tamen concedent, ut sacrificium fiat ex Missa sive sacra cœna, neq; ut adoratio Sacramenti, præsertim extra usum ejus, locum habeat. Curæ itaque fuit Episcopo, ut hæc quoque adstrueret. Et sacrificium quidem non solum ex Liturgiis illis deducit, verum etiam ex Scriptura & verbis institutionis. Dum enim in *his* legitur, Christum *accepisse panem eique benedixisse*, illorum testimonio confirmat, id factum esse, *monstrando* symbola benedicenda Patri cœlesti, *oculis in calum elevatis*, prout benedictiones Christi fieri solebant. Patrem hæc approbasse. Atque sic Jesum petrexisse, & antequam porrigeret ea discipulis, convertisse in corpus & sanguinem suum, ut dicere dehinc potuerit: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*. Non autem sese conspiciendum præbuisse Christum discipulis fidelibus, quatenus in corpus & sanguinem suum converterat panem & vinum, eo quod majorem illos fidem adhibituros sciret verbis institutionis; quam propriis oculis. Ac ex apparitionibus Servatoris, præsertim Emaunchina, liquere, posse eum apparere sub *aliæ* æque ac *propria* forma, ac vicissim disparere, prout ei collibitum fuerit. Ut ut vero hominibus invisibilis fuerit, visibilem tamen ac aspectu quidem gratissimum fuisse Patri in cœlis. Negat Bossuetus, secuta manducatione & bibitione Apostolorum destructum fuisse sacrificium; compatibile enim esse ait, ut offeratur aliquid ut sacrificium, neq; mirus tamen postea ut sacrificium comedatur. Verbis itaque *Hoc est* (si Episcopo credas) Christus sacrificavit; reliquis, *accipite & edite*, sacramentum distribuit. Ostendit porro, Christum selegisse verba ejusmodi, (dum corpus suum *dari & frangi* pro nobis, & sanguinem ef-

XX.

XXI.

XXII.

- effundi dixit,) quæ corpori & sanguini suo in cæna æque, ac in cruce convenirent. Fractum enim esse corpus ejus in cruce, dum lancea perforabatur, & in cæna, dum distribuebatur. Frangere quippe panem idem esse ac distribuere, dicto Esai. LVIII. 7. probari. Urget, Pascha simul sacrificium & cibum fuisse: respondere ergo debere typo antitypum. Expendit vim verborum, Hoc facite, iisque contineri statuit & sacrificii continuationem, & fruitionem sacramentalem, Vidit Autor, hæc non tam ex verbis Scripturæ ipsius, quam ex interpretatione deduci: sufficere eam tamen putat, neque exigendum esse locum, ubi Christus dixerit, se in S. Coena offerre vel sacrificare, eo quod nec in cruce ita sit locutus. Ad Pauli dictum Hebr. IX, 28, quod Christus semel se obtulerit, respondet, ex duabus oblationis speciebus unam tantum ibi a Paulo memorari, quæ facta est morte actuali; non exclusam tamen fuisse alteram oblationem, utur ibi non tractatam, quæ fiat exhibitione Christi coram Deo & in altari, In subsidium advocat celebrem (quem semper adducunt) Malachia locum I, II. & dictum Pauli Hebr, XIII, 10; Habemus altare &c.*
- XXVII.** Post hæc sequitur disputatio de adoratione Eucharistiæ, Hanc probare nititur ex Liturgia Græca, & speciatim ex sacrificio quod vocant *presanctificatorum*. Allegat commendatque cum primis *Cabaliam*, Græcum schismaticum aliosque, & Liturgiam *Chrysolemi*, ac *Larroquano* respondet. Argumentum inde vulgatissimum proponit, quod presentiam realem necessario comiretur adoratio, & quædam de elevatione commentatur, quam tamen fere pro indifferenti habet, quia de initio illius ritus nihil certi afferri potest. Disputat etiam de modo adorationis interno & externo, ejusque gradu inferiori & superiori, contra *Albertinum*; & veteres non negat stetitisse, nec in genua procubuisse. Addit *Ambrosii* & *Augustini* de adoratione Christi in Eucharistia testimonia, Demonstrat eandem ex *Ordine*, quem vocant, *Romano*; sunt enim qui negent, in illo expresse præcipi adorationem. Idem adstruit ex Liturgiis, quæ in Gallicanis & Hispanicis ecclesiis vigeant olim, antequam Ordo Romanus illis a Pontificibus obtrusus fuit. Hac de re citat *Mabillois* librum de Liturgia Gallicana, A. 1685, editum, dignum sane qui legatur. In rationes elevationis inquiri non vult, agnoscens, ex solo illo ritu adorationem non probari, sed satis firmari ex præxi Ecclesiæ. Scripturæ testimoni-

MENSIS JANUARIJ A. M DC LXXX.

Rimonium requirentibus respondet, sufficere, quod ex illa certum sit, Christo deberi adorationem supremi gradus; adeoque etiam latentis sub Eucharistia, & adducit locum Hieronymi *epist. ad Theoph. Alexandr. Tom. III. Bibl. P.P. p. 80.* Progreditur ad de-
 feadendas formulas precum missalium, quæ indignum in modum
 de oblatione loqui videntur. Excusat, quæ eo trahuntur; phra-
 ses, dicens, quicquid humilitatis in precibus istis deprehenditur,
 referendum esse ad oblationem sui ipsius & Ecclesiæ, quam Sa-
 cerdos facit. Rationem reddit, cur Angelorum ministerii men-
 tio fiat in perferendo ad Deum sacrificio, putatque id satis stabi-
 liri visione *Apoc. VIII, 3.* ubi Angelus dicitur preces in altari Deo ob-
 tulisse. Monstrat etiam, cur intercessio sanctorum adhibeatur, nem-
 pe ut significetur, quod cum Ecclesia militante preces etiam suas &
 oblationes jungant, qui in cœlis sunt. Adducit orationem ex anti-
 quo Missali a *Mabilonio* in itinere Italico observato, qua Deus roga-
 tur, ut sancto cuidam inspiret, quo pro precantibus intercedat, & hoc ab
 irrisione vindicat, quia plurima a Deo precari soleamus & debeamus,
 quæ scimus illum etiam non rogantibus nobis facturum esse. Cum
 etiam offendantur Protestantes, quod Missæ fiant in honorem san-
 ctorum, id hoc modo defendit, quod commemoratio meritorum &
 martyrii eorum, in sacrificio hoc laudis, ad gloriam Dei tendat. Be-
 nedictionem sive figuram crucis, quæ elementis sacramentalibus an-
 te & post consecrationem impertiri solet, ad salutarem percipientium
 usum pertinere dicit, non quod per se Sacerdotis benedictione ege-
 ant. De voce sacramenti & mysterii respondet illis, qui solum signa
 in illis quærent, quod signa illa rem ipsam non excludant. Refellit
 etiam, qui ex formula *sursum corda* absentiam Christi eliciunt. In
 reliquis paragraphis ad penultimum usque pro ostendenda conformi-
 tate Græci & Latini ritus laborat, & licet Græci hodierni *trans-*
substantiationem non in verbis institutionis Christi, sed in oratione ad
 Spiritum Sanctum ponant, damnare tamen eos ob hanc *dissensionem*
 non vult, notatq; Græcos, qui ad Latinos transeunt, non adigi ad illi-
 us sententiæ revocationem. Paragrapho ultimo redit ad ea, quæ
 §. XLI. tractaverat. Indicat Missas pro *B. Virgine & sanctis* nil ali-
 ud esse, quam sacrificium laudis pro beneficiis in illam illosve a Deo
 collatis, & per preces eorum in Ecclesiæ commodum redundantibus.

§. XXXVII.

XXXVIII.

XXXIX.

XL.

XLI.

XLII.

XLIII.

XLIV.

XLV.L.

L.I.

Hæc

ACTA ERUDITORUM

Hæc est Missæ & Canonis aliarumque formularum defensio & expositio, singulari studio & industria Autoris doctissimi & celeberrimi suscepta. De hac etsi multa nobis in mentem veniant, epicrisis tamen, instituti memores, omittimus. Sufficiat nobis credere, quæ ex clarissimis verbis Domini nostri Jesu Christi, a tribus Evangelistis & Apostolo gentium Paulo relatis, scimus, & ut certa atque indubitata veneramus. Ex illis vero non nisi unum actum, unamque institutionem percipimus & sequimur, illamque ad ejus commemorationem, quam exegit, & ad fidei nostræ confirmationem, celebramus. Non dividimus verba & præcepta, quam quatenus ipse divinus Autor divisit. Non agnoscimus duas & oppositas actiones: accipimus Dominum in hoc Sacramento, non offerimus. Non præsumimus, post sublata omnia Veteris Testamenti sacrificia, & magnum illud atque ultimum quod in cruce peractum est, cessante præcepto, novos sacrificandi ritus pompasque operosissimas, in regnum Christi reducere, quod spirituale est, & cum ejusmodi *observatione non venit*. Adoramus Christum, eo quo voluit modo: sacrificium sumus (quia ita locuti sunt sancti Dei homines,) nos ipsi, nosterque cultus, nostræ preces, opera charitatis, & quas pro Christo toleramus afflictiones; & hæc non dubitamus illud esse sacrificium, cujus oblationem per totum orbem factum iri, Malachias Propheta prædixit. Ejus vaticinium malumus ex clarissimis Apostolorum dictis explicare, quam ex illo aut ex veterum quorundam phrasibus alio sensu fortasse prolatis, novum cultum stabilire, qui divina caret institutione, & innumerabiles abusus peperit, quos pio & justo zelo a majoribus nostris abrogatos esse certi sumus; neque nos magis movent, quam illos moverunt jam tum quæsitæ ex detortis Scripturæ locis argutiæ, quibus incrustari solebant errores absque ulla Scripturæ autoritate introducti, & sola temporis antiquitate & patientia hominum speciosi.

*PETRI DANIELIS HUETII, EPISCOPI SUES-
sionensis designati, Censura Philosophia Cartesiana.*

Lut. Paris. apud Daniel Horthemels, 1689. in 8. Plag. 19.

Cum illustrissimus & excellentissimus Dux Montauserus sæ-
penumero ex doctissimo Præfate Huetio, quid de Cartesia-
na Phi-

na Philosophia sentiret, quasivisset, atque illam intellexisset parum eidem probari, autor ipsi fuit ad ea argumenta, quae subinde proposuerat, colligenda scriptisque tradenda. Qua in re etsi non unam ob causam tergiversaretur ille primum, pervicit tamen tandem Patroni summi autoritas, ut quae olim apud eum disputata fuerant, in hunc librum concluderet, in quo non alium ordinem tenet, quam Cartesius ipse secutus est. Is enim cum consertam doctrinam seriem & ex se aptam sibi que connexam texere studuerit, & quaedam jecerit fundamenta, quibus univ. Philosophiae suae moles niteretur, doctissimus Praeful ea praecipue scrutanda & ad perpendicularum & normam exigenda censuit. *Primo ergo capite Cartesii sententiam de dubitatione & argumentatione, ego cogito, ergo sum, exponit, in qua multa sunt, quae reprehensione digna existimat. Parum scilicet Cartesium sibi constare, qui, postquam ad percipiendam veritatem dubitare de omnibus instituerat, ut melius dubitet, res non modo pro incertis, sed pro omnino falsis habendas esse discernat. Praeterea dum primam veritatis notitiam in eo statuit, ego cogito, ergo sum, ponere illum concessit id, quod quaeritur, quippe cum sumat, tanquam certum & concessum, non solum se esse, sed etiam se esse rem agentem. Nam, ego cogito, ergo sum, idem esse ac ego (res aliqua quae est) sum cogitans, ergo sum. Hoc accedere, quod contra negantem, ex cogitatione existentiam colligi, hoc argumentum plane frustra affertur. Quod si enim quis negaverit, legitime hoc ex illo concludi, Cartesium ad regulas Dialecticae provocare non posse, quum omnia pro falsis haberi iusserit, atque haec argumentatio prima sit veritatis scintilla, quam reperit: aut si quis dicat, etiam si verum esse desit, eum esse qui cogitat, tamen esse quodque posse verum, eum non esse qui cogitat, (quum Cartesii sententia sit, efficere Deum posse, ut contraria & repugnantia emanata vera simul sint) nihil illud veri sua posse argumentatione efficere. Insuper actionem hanc non esse primam omnium, sed praesupponere plures; v. g: quicquid cogitat est, & quicquid agit est &c. Quod si vera Cartesius commendat, quaeunque ita antecedunt notioni huic, humana naturali esse cognita, miratur inconstantiam Cartesii, qui cum dubitandum statuat de rebus omnibus, etiam de his, quae nobis per se luminose naturali nota sunt, ne exceptis quidam theorematibus Ma-*

thematicis, & iis quoque principiis, quibus illa innituntur, mox tamen multa passim admitti jubeat, ideirco tantum; quod lumine naturali nota sint. Rursum in hoc lemmate, *ego cogito*, ambiguitas inesse dicitur, atque aliud plane significari, quam quod intelligi vult Cartesius, ideoque nullam esse consecutionem hanc: *ego sum*, utpote ductam ex significatione, quam enunciatio suo affingat Cartesius, non quæ eo reipsa continetur. Ita enim debere intelligi: *ego cogitome cogitasse*. Qui autem cogitat se cogitasse, illum memoria uti debere, ut meminerit se cogitasse. Ubicumque autem adhibetur memoria, illic inesse posse errorem, adeoque actum esse de certitudine hujus enunciati: *ego cogito, ergo sum*. Cum vero Cartesiani excipere soleant, cum quis cogitat, eo ipso tempore, quod cogitat, consciunt esse suæ cogitationis, eamque sentire ac cognoscere, adeoque eandem esse ideam rei hujus, de qua cogitat, ac ideam ipsius cogitationis; deinde vero illud, *cogito, ergo sum*, non cognosci per ratiocinationem, sed per *simplicem visionem*: utrique huic asserto sollicitè occurritur, tandemque ex ipsius Cartesii argumento, quod proposuit, nescire nos, annon ita comparati simus a Deo, vel malo aliquo genio, ut semper fallamur, contra Cartesium disputatur. Hinc autem cum extricare se conentur recentiores quidam Cartesianæ doctrinæ patroni, dicentes, Deum etiam si fingatur fallax, non tamen fallere nos posse in iis rebus, quas cognoscimus per simplicem, ut vocant, visionem; quid de hoc asserto sentiendum sit, disquiritur, ultimoque loco Cartesius Scepticitati reus peragitur.

In *secundo capite* norma exploratur, quam ad veritatem indagandam adhiberi jus sit Cartesius. Objicitur ergo eidem primum, quod perversam *Criterii* querendi viam instituerit, in magnam primum de rebus omnibus dubitationem nos adducens, deinde multa statim jubens admittere, tanquam nulli dubitationi obnoxia, v. g: nos cogitare, ergo esse, mentem a corpore esse distinctam &c. & tandem demum veritatis normam in clara & distinctiore perceptione ponens, quum tamen assensioni omni præverti debuisset hujus normæ inquisitio. Porro in ea querenda & assignanda parum sibi consistere dicitur, cum modo lumen naturale, modo perspicuitatem & notitiam rei ex ipsa re hausitam pro criterio assumat, & multa ex lumine naturali colligat, antequam decreverat & probaverat, pro veris esse

esse habenda, quæ clare & distincte percipimus. Quibus ita propo-
 sitis, sigillatim omnia expenduntur, decerniturque, neque lumen
 naturale Cartesii esse rectum criterium, neque claram & distinctam
 perceptionem (contra quam argumenta quinque in medium afferuntur,
) neque tandem perspicuitatem aut notitiam rerum a rebus ipsis
 haustam. Refelluntur quoque præcepta veri cognoscendi a Carte-
 sio in Dissertatione de methodo tradita, in quibus aliquid utilitatis
 & commodi ad communem studiorum & vitæ usum inesse non infi-
 ciatur Huetius, ea tamen ad certam veri notitiam deducere perne-
 gat; miraturque existisse Philosophum, qui ad vitandos errores &
 attingendam veritatem tam hæsitans fuerit, tam circumspectus tam-
 que dubitans in exorsu, & tamen tam confidens tamque audax in
 progressu, ut sententias a communi hominum opinione abhorrentes
 pro imperio & nullo argumento allato admitti jubeat, tantæque le-
 vitatis & inconstantia, ut qui principiis Mathematicis detraxerit si-
 dem, statim pluribus argumentis probabilibus vim certissimi argu-
 menti inesse promittat: quo factum deinde, ut Cartesiani in tam
 effrenam ac præcipitem temeritatem fuerint impulsæ, ut nonnulli
 ex hoc grege grandiloqui scribere non erubuerint, quicquid cogno-
 scunt, verissimum id esse, & quicquid habent in mente, id omne extare
 extra mentem.

Capite tertio sententiam Cartesii de mente humana exequitur.
 Qua in re, etsi ob veritatis afferendæ studium laudandum Cartesium
 judicet, eum tamen satis infelicitate versatum fuisse contendit, dum cer-
 tissima dogmata incertis rationibus confirmare conatus est, quæ ab il-
 lis, qui animas esse corpora & cum corporibus interire falso cen-
 sent, facile possint eludi. Dum enim Cartesius in primis hoc nititur
 præsidio: *si vel maxime fingat, nullum plane esse corpus, hoc ipso*
se tamen cogitare, adeoque cogitationem & corpus diversa esse; ex-
cipere posse Epicureum: si nullum extaret corpus; neque ullam for-
re cogitationem, & licet Cartesius dum fingit, cogitet, id ex eo fieri,
quia etiam si fingat nullum extare corpus, extet tamen revera corpus,
quo cogitet, & absque quo cogitare non possit. Deinde quamvis
diversæ haberi possint ideas rei cogitantis & rei corporeæ, non hinc
tamen effici, res esse plane diversas. Cum enim distinctas habere
possim ideas & rei loquentis, quatenus loquens est, & corporis, per
 quod

quod sit locutio, quatenus corpus est, non effici tamen, rem loquentem aliud esse quam corpus. Ex quo jam facile cognosci possit, quam cassa sit & inanis hæc Cartesii opinio, prius, certius & clarius cognosci mentem, quam corpus. Porro non leve doctrinæ ipsius vitium esse perhibetur, quod totum hominem mente sola consistere decernit, corpus vero ad ejusdem naturâ minime pertinere, solo inductus hoc argumento, quia fingere possum, me esse sine corpore, non possum fingere, me esse sine cogitatione. Hoc enim licet detur Cartesio, erit quidem, etsi non habeat corpus, sed non erit id, quod nunc est, homo videlicet corpore concretus & animo: atque adeo, licet Cartesius habeat distinctas, quantum volet, & diversas mentis suæ ac corporis ideas, efficiatque mentem esse posse sine corpore, corpus sine mente; nunquam tamen efficiet, mentem sine corpore esse hominem. Præterea cum doctrinam suam de animorum nostrorum naturâ hoc quoque Paradoxo cumularit Cartesius, sentire animum res externas, non corpus; illud hoc ipso everti putat Huetius, quod abstractus animus sensu corporis revocatur: sentire ergo corpus necesse esse, priusquam id animus intelligat. Imo vero; dum incogitantibus nobis res videmus, corpus sentire esse manifestum, animum vero non sentire. Cum vero liber & vacuus animus exceptam in sensus instrumento impressionem percipit, tunc sentire quidem illam partem corporis, animum vero cognoscere sentire partem hanc, deque hac impressione & sensus affectione facere arbitrium. Porro quid Cartesius de Ideis senserit, disquiritur, falsumque esse ostenditur, esse aliquid in intellectu, quod non fuerit in sensu, tandemque sententia de sede præcipua animi in Contrario recensetur atque refutatur.

Sequitur capitulum quarto examen argumentationis Cartesii de existentia Dei, quam ex idea rei infinitæ & summe perfectæ, quæ in nobis sit, quæque proinde a summe perfecta & infinita causa dependeat, probare satagit. Eo autem fere redeunt, quæ contra illam dicuntur: Ideam rei infinitæ & summe perfectæ, quæ in nobis est, alterius non esse naturæ, ac reliquæ sunt idea, quæ in nobis existunt, sed finitam & imperfectam, & neque claram neque distinctam, ac proinde finitæ ad summam perfectam & infinitam causam recurri, eamque revera

severa aliando proficisci, & ex confusa nostri aliarumque rerum cognitione *ἡ μεταβασις*, h. e. per transitionem, ut loquitur Tullius, & similitudinem informari in nobis & exprimi. *Realitatem obiectivam*, quæ est in idea rei infinitæ & summe perfectæ, totam esse in mente nostra. Ex idea rei infinitæ & summe perfectæ, quæ in nobis est, non necessario sequi, rem illam infinitam & summe perfectam extra mentem nostram extare. Nam ut scholæ locutionibus id explicetur: rem infinitam & summe perfectam, cujus ideam in mente habeo, seu quæ est a parte intellectus, necessario comitari existentiam a parte intellectus, minime vero necesse esse, ut adsit existentia a parte rei. Insignem denique & plane jocularum in argumentationis hujus Cartesiana commissura *διὰ διὰ μὲν*, seu petitionem principii & circulum inesse. Docernere enim Cartesium, nullam habere nos posse rei cujuslibet certam scientiam, priusquam Deum noverimus; quo efficiatur, notitiam omnem quæ prævertit in nobis notitiam Dei, esse incertam. Quod si sit, ideas omnes, notiones omnes, item propositiones, assumptiones, conclusiones, quibus ad comparandam Dei notitiam usus est Cartesius, incertas esse, atque hinc incertum quoque esse id, quod exinde colligitur, nempe existentiam Dei. Autamen ex hac cognitione Dei tanquam certissima illum colligere, superiora omnia esse certa, & quascunq; prolixè prius habuerit causas dubitandi, posito hoc principio penitus esse sublatas, atque sic illum manifesto in se recurrere.

Hæcè prolixius ita disputatis, quæstiones de corpore & vacuo, de ortu mundi hujus aspectabilis, nec non de cause gravitatis corporum terrestrium capite quinto, sexto & septimo perstringuntur breviter. Nimirum dum Cartesius corporis naturam in extensione constituit, vacui possibilitatem negat, mundum nullos amplitudinis suæ fines habere dicit, neque unquam desitutum, nisi eo desinente novum illico mundum condat Deus, ne minima quidem interposita mora; pronunciata hæc plerisque fidei decretis repugnare ostenditur, atq; tot monstra peperisse dicitur non falsa modo & absurda, sed plane puerilis Cartesii hallucinatio, quum colligit, illic necessario inesse corpus, ubicunq; est longitudo, latitudo, & altitudo, quum nihil aliud sit proprietates; ignorans nimirum duplicè esse extensionem, quarum alia, quæ corporum est, *passiva*, alia, quæ est nihil, *negativa* est.

Frivola quoq; habetur argumentatio Cartesii, qua probare conatus est, naturam corporis non esse in duritie positam, quippe cum simili argumento probari posset, mala Tantalò impendentia suavia non fuisse, quod cum recederent simul atque ea hic ore captaret, suavitatem eorum degustare non posset. Deinde vero parum candidè egisse censet Cartesium ejusdem Censor, cum mundum non infinitum, sed *indefinitum* dixit, atque latebram sibi paravit in dictionis hujus obsecuritate, ad quam confugeret, cum urgeretur a Theologis, quos in se concitatum iri presentiebat. Nihil enim indefinitum esse suapte natura, sed si ad nostram notitiam referatur. Aut finitum ergo esse mundum, aut infinitum. Si finitas, corrumpere omnem ejus doctrinam de corpore naturali & vacuo; si infinitus, frustra ipsum effugium quærere in indefinito, & convictura teneri errorum omnium, qui oriuntur ex ipsius principiis. Quod vero *ortum trium elementorum* Cartesii spectat, conquiescit doctissimus Præsul potissimum in hoc argumento, quod solertes excogitavit acutissimus Angelus *Henricus Morus*, quem *malloë* Cartesianorum appellat: ad quod voluit ad fatalem scopulum alia hæc *trium elementorum* compages, & totiusq; aspectabilis orbis coagmentatio disturberetur, proflus & concidat. Ostendit enim ille in *Enchirid. Metaph.* necesse esse, ut juxta placita Cartesii, Sol quartam sui vorticis partem obtineat, eamque ad illum habeat rationem, quam unum ad quatuor, ac propterea Solis diametros major sit reliqua parte diametri vorticis. Hoc vero si sit, Terram cæterosque adeo planetas Solis globo fore immerfos.

Nihilo feliciorum fuisse Cartesium in assignanda *causa gravitatis* corporum terrestrium, *capite septimo* ostenditur, quum ex ea potius sequatur, corpora terrestria a globulis materiæ cœlestis depressum iri non versus terræ centrum, sed versus centra suarum vertiginum, nempe unumquodque versus centrum vertiginis globulorum a quibus deprimitur, h. e. versus punctum illud axis terræ, in quo secatur axis ab area vertiginis hujus, atque hinc fore, ut ea sola corpora terrestria, quæ sunt sub æquinoctiali cadant in terram ad perpendicularum sive angulos rectos; reliqua vero ferantur quidem ad perpendicularum versus axem terræ; at oblique versus terræ superficiem, & hoc obliquius, quo obliquior erit illis sphaera, & sub Polis denique corpora in terram omnino non cadant.

Ultimo

Ultimo capite generatim Cartesianæ Philosophiæ consideratur, atque in laude ejus ponitur, quod præclaros habeat ad veritatem aditus, radices errorum, anteceptas videlicet opiniones evellat, & velut in purgato ad ædificandum solo, in concessis & omnium assensu comprobatis principijs, fundamenta locet. Quod principia hæc pauca, clara & simplicia sint; depromptus dehinc ex iis speciosus illæ doctrinæ contextus; pressa & compacta rerum inter se aptarum & coherentium commixtura. Quod ad naturæ leges, ad experientiæ magistræ testificationem; ad normam machinalis scientiæ (si factionis hujus patronis erodendum) exacta accurate omnia. Quod magna ubique similitudo veri, nihil intricatum, nihil obscurum, nihil superfluum, dilucida passim & plane philosophiæ brevitatis, Quamobrem etiam Censor ejus minime miratur, disciplinam hanc tantis plausibus, tanta approbatione, fuisse exceptam ab iis, qui ad sectæ Peripateticæ perplexam doctrinam quasi nauseabant. Contra vero eadem Philosophiæ Cartesianæ arguitur, quod inconstans sit, quod fragmentis nitatur, quod effectibus causas non necessarias, & causas effectus non necessarios assignet. Ita facile nunc Cartesianos causam ex immenso suo causarum penu depromere, cur Saturni orbem annulus ingens orbiculari circumjectu & nusquam coerente amplectatur; & tamen Cartesium eundem duos Planetas esse credidisse, causasque se attulisse verissimas, cur imaginarii hi Planetæ circa Saturnum tardissime moverentur. Capitale vero hoc censetur, quod a plerisque Christianæ Religionis decretis sit aliena machinalis hæc Philosophiæ, atque mentem sensum ad impietatem inclinet. Neque id leve esse judicatur, quod fines molitionis rerum Cartesius vetat inquiri, & quod factionis hujus participes, ut fidem quærant suis commentis, adversarias sibi sententias præjudiciorum, h. e. anteceptarum temere ac sine ratione opinionum titulo infamare solent, tum præsertim, cum rationibus ipsi carent & argumentis. Ad Cartesium quod attinet, de eo ita judicat, ipsum longe modestiorem fuisse sequacibus suis, ab hisque vitis haud paulo alieniorem, etsi non plane iis expertem. Cætera fuisse magnum & excellentem virum, quod qui negaverit, illum nunquam vel usu rerum carere vel pudore, fuisse enim ad penetrandas res a natura reconditas ingenio acris & persarptæ, cui adjuncta cæcitas vis, que nec obrueretur multitudine rerum

retum, nec meditatione continuis frangeretur, tum & ingens capacitas & amplitudo, quicquid libuisset, facile complectens. His instructum præsiidiis animum ad Mathematicas primum artes magnam laudem, & ad philosophiæ deinde studia contulisse, cujus animadversis vitiis cum restaurationem suscepisset, repudiatis primum præjudicatis opinionibus, a paucissimis, & simplicissimis, & clarissimis principiis exorsum, universam naturam explicare instituisse, quod fuerit summo Philosopho dignum. Insuper tenere illum rationis ordinem & connexionem rerum; in maxima copia esse brevem, in summa brevitate & subtilitate dilucidum: quibus postremis laudibus eum vel veterum, vel recentiorum Philosophorum æquet nemo. Quædam ab eo scite & eleganter excogitata & inventa præclare, mathematica vero reliquis tractata feliciter, in hisq; plane ipsum regnare, atque hinc scriptorum omnium, quæ ab eo sunt profectæ, pluris illas esse faciendas, quæ propius pertinent ad has disciplinas. Præmas ergo obtinere Geometriam, Meditationes postremo loco esse habendas. Hujus tamen egregii viri conatus nimium sui amorem, nimiam fiduciam esse frustratam. Desiderari quoque in eo majorem Dialectices peritiam, nec non candorem, quem ex ejus scriptis appareat, illum non semper, quod verissimum, sed quod sibi tutum apte doctrinæ suæ aptum consentaneumq; esset, fuisse locutum, sepius vero hanc dissimulantiam ad ostentationem fuisse compositam, eumque præcipue laudem captasse ex doctrinæ suæ novitate, ac quamvis nihil fere novi attulerit, propterea tamen simulate affectasse incertiam, quam ejusdè affectæ vere retineant: quorum aliqui nuper ausi sint, non elegantioribus solum, sed reconditioribus quoque literis, præterquam si quas callere sibi visi sunt, bellum palam indicere, nosque in agrestem illam & feram barbariem, quæ vix tot seculorum laboribus & studiis expugnata est, retrudere. Sed ne frustra jactatum causetur quispiam, nihil fere Cartesianum novi attulisse, fontes ostendit Gansor eruditissimus, unde latifundia sua irrigaverit, magno numero & veteres & recentiores adducens Philosophos, qui Cartesianis placitis consona docuerunt, tandemque pronunciat, Aristotelem, cui Cartesiani non omnis solum eruditionis & ingenii laudem, sed Philosophi quoque titulum, & pene hominis nomen invident, tametsi illum a vero sepe aberrasse nemo, qui fontem habeat, negavit;

plura

plura tamen & illustriora contulisse ad Philosophiam, & ampliori omnis doctrinæ & elegantix supellestile locupletasse humaniores disciplinas, planiorique felicissimi ingenii face mortalibus præluxisse, non solum quam Cartesium, hominem ingenii boni, doctrinæ perme-diocri, sed quam ullum Philosophorum omnium, quorum apud nos constet memoria.

MICHAELIS BAUMANNI ANALECTORUM
Allegoricorum Sacrorum tomus singularis,

Ulmae, sumptibus G. W. Kühnii, A. 1689, in 4. Plag. 131.

Quatuor & viginti anni sunt, ex quo Vir plurimum Reverendus *Michael Baumannus*, Superintendens & Ecclesiastes Hohenloicus in illustri Comitatu Pfedelbacensi, Analecta sua Typica publici juris fecit. Erant jam tum etiam prælo parata Analecta Allegorica, quæ post Autoris mortem quasi sepulta & tenebris immersa nunc demum in lucem prodeunt. Collecta sunt juxta seriem Locorum Theologicorum ex variis Scriptoribus, maxime Lutheranis, in usum Candidatorum Ministerii, & Concionatorum, qui variis allegoriis e Sacra Scriptura vel etiam e Natura depromptis sermones suos sacros exornare cupiunt. Quæ ex Germanicis scriptis B. Autor excerpfit, Latine reddere noluit, cum Germanica vocabula singularem emphasis nonnunquam habeant, quæ sine detrimento nativæ gratiæ Latinis vocibus commode exprimi non potest, & præterea conciones ipsæ in Germania vernacula lingua haberi soleant. Præmissa est ab Autore his Analectis protheoria quædam de allegoriarum constitutione & usurpatione, & ad majorem operis hujus Baummanniani commendationem accessit Theologi celeberrimi *Eliæ Vajelii* Ulmensis Ecclesiæ Superintendentis de allegoriarum usu & abusu dissertatiuncula, in qua notat, *D. Godofredum Christianum Bosium*, Ecclesiasten quondam urbis nostræ Lipsiæ disertissimum, dicere solitum, se inter Theologos Prædicos Baumannum maximi facere.

LA DEFENSE DE L' EGLISE CONTRE LE
livre de Mr. Claude intitule: la Defense de la
Reformation &c. i. c.

C

Defen-

Defensio Ecclesie contra librum Johannis Claudii, cui
titulus est: *Defensio reformationis*. Partes duæ.

Coloniæ, 1689, in 12. Plag. 36.

Nisi nos omnia fallunt, operosi hujus scripti alius Autor non est, quam *D. Antonius Arnaldus*. Incertum autem est, cur latere velit, nisi censuram Romanam metuat, cum Pontifici plus una vice in fallibilitatem aliaque præcipua axiomata abjudicet, quæ ille sibi arrogat, & primatum ejus ad jus primæ sedis restringere videatur. Caterum liber *Claudii*, cui hic opponitur, relatus a nobis est in *Actis Eruditorum* A. 1683 pag. 443. seqq. *Claudium* provocaverat *Tractatus de Præjudiciis contra Calvinianos*, ante annos fere viginti primus editus, deinde A. 1683. recusus, cujus compendium ibidem p. 438. seqq. exhibuimus, & *Arnaldum* pro autore ex rationibus tunc adductis habuimus. In repetita illa editione perstrictus jam fuit *Claudii* liber vix prælo egressus additionibus quibusdam, de quibus d. l. p. 450. mentionem fecimus. Jam vero prolixam refutationem suscepit Autor, sive *Arnaldus* sive illi simillimus, & ideam ordinemque operis in præloquio proposuit. Cardinem controversiæ pariter, ac victoriæ, quam sibi promittit, spem constituit in articulo de Ecclesia, & qui cum illo connexus est, de schismate. *Quamprimum enim, ait, demonstratur, separatos esse Reformatos ab Ecclesia, ilico omnes a ruptura illa abhorrent; dissipantur fuci & illusiones, quibus illi sese occultant, dum de interpretatione Scripturæ & de controversiis particularibus disputant, & detegitur miseria, in quam se per schisma præcipitarunt.* Itaq; methodû, quam vocant, *prescriptionis*, exemplo, ut dicit, Patrum, qui uno hoc ictu hæreticos prostraverint, eligit; Ecclesie Catholice siue Romanæ dignitatem, amplitudinem & potestatem effert; & in Autores Reformationis tanta spargit convitia, ut ex ipso frontispicio appareat, qualis structura operis expectanda sit. Motum tamen se esse dicit ad scribendum, non quod *Claudius* id mereatur, aut non contemni possint ejus paralogismi, sed ut jactantiæ & persuasioni occurrat, quasi responderi illi non potuisset. Addit votum pro conversione errantium; *Clandio* vero interea mortuo durum interminatur judicium, ex dicto Rom. II, 5. Nos a prolixa expositione hujus libri retinuit quidem fastidium toties dicta & repetita, qui-

ta, quibus repleta sunt Actorum nostrorum volumina, iterandi. Difficile præterea fuisse, omnia persequi, quæ Autor vehemens & ver-
 bosus adversario suo totique Protestantium Ecclesiæ denuo objecit,
 aliis quidem atque alijs phrasibus & argutijs, vulgata tamen, ad quæ
 quid respondendum sit, satis sciunt docti. Replevimus tamen sat
 multas paginas summaria hæc relatione, infertis quidem alicubi di-
 gressu junculis, ubi Autoris manifesta intemperies id exigere visa est.

Distributum est opus in partes quatuor. *Prima* continet capi-
 ta XII. Negatur, Reformatores, cum separationem ab Ecclesia
 Romana molirentur, examen instituisse de statu Ecclesiæ, sed ex am-
 bitione ad exemplum omnium hæresiarcharum egisse. Dicit ad hæc
 posset, primos Lutheri aliorumque conatus ad separationem sys-
 schisma minime tendisse, multisque eos annis tot conventibus & col-
 loquijs laborasse, ut communio Ecclesiæ retineretur, correctis, quos
 demonstraverant, abusibus: sed hoc tantum notare hic lubet, affir-
 mi ab Autore pro certo, quod probari nunquam potuit, Lutherum
 scilicet ex emulatione adversus Dominicanos, indulgentias impu-
 gnare cœpisse. Nec magis verum est, quod Friderici Electoris
 Saxonie patrociniis fretus, contra Pontificem insurrexerit: quare
 infirmum enim illud fuerit, parvique a Luthero habitum, ex actis pu-
 blicis satis constat. Ad eorundem veterum hæreticorum imitatio-
 nem, exaggerata aut imputata esse dicuntur Ecclesiæ Romanæ a
 Reformatoribus, quæ non nisi privatæ opiniones fuerint, & huc re-
 feruntur, quæcunque de summa illa Pontificum potestate, infalli-
 bilitate, superioritate in Concilia, & de nullitate appellationum ab eo-
 rum decretis, scripta aut dicta sunt ab adulatoribus & parasitis, aut
 poetis, ut Autor loquitur, licet pleraque ista in ipsorum Pontificum
 constitutionibus asserantur. Conceditur, mores Cleri depravatissi-
 mos fuisse, & allegatur Cardinalis Lotharingi ingenua confessio ex o-
 ratione in Concilio Tridentino habita, sed schisma propterea fieri non
 debuisse contenditur; quod quidem, nisi dogmatum corruptela disci-
 plinam subvertisset, nemo ex Protestantibus in dubium vocat. Per-
 curruntur plerique articuli, quos Protestantes impugnant, tanta qui-
 dem cum eorum contumelia, ut Autor non vereatur dicere, a De-
 mone illos inspiratos fuisse. Temeritas illis objicitur, quod Eccle-
 siam reformare aggressi sunt, quæ jus habet, ut dicitur, infallibiliter.

P. I.
 Cap. 1.

3.

3.

3.

- de fide decidendi & S. literas interpretandi. Hoc adstruitur ex ipsorum Reformatorum in Gallia principiis & decretis Synodicis, quibus independentes Anglos condemnarint, allegata ratione, nisi decisioni Ecclesie staretur, fore ut tot futurae sint religiones, quot parochiae. Idem arguitur ex actis Synodi Dordracenae, & D. Burnetus fagillatur, qui autoritatem, quam sibi Synodus ista arrogavit, haud obscure impugnaverit. Accusantur Ecclesiae Gallicae, quod in Synodo Sanctidiana (S. Foy) arbitrium constituendi articulos conventionis cum Lutheranis, quatuor Ministris commiserint. Idem eruitur ex ordinatione de disciplina Ecclesiae Reformatae, & juramento, quo Ministri obstricti sunt ad obsequium Decretis Synodalibus praestandum. Adstruitur Ecclesiae infallibilitas, tum in latitudine sua, quatenus omnes fideles complectitur, considerata; tum quatenus per Episcopos in Conciliis universalibus congregatos representatur.
- Cap. 6. Respondetur ad objectiones, quod Concilia falli possint, & quod singuli examen credendorum instituire debeant; statuiturque, nullam fidei unitatem conservari posse, nisi autoritate Conciliorum.
- 7.
- 8.
9. 10.
11. 12.

P. II. C. I.

- Pars Secunda itidem XII. habet capita. Rejicit Autor, quae Claudius de spiritu & virtute Reformantium adduxerat, & nil nisi praetextus fuisse dicitur, quicquid illi de reformatione iactaverint. Non negat tamen, a Catholicis quoque expetitam fuisse reformationem, sed minime in dogmatibus, verum tantummodo in disciplina & moribus. Posthaec decurrere libuit Auctori campo
- 2.

Per quem magnus equos Aurunca flexit alumnus,
 nigerrimisque salibus reformatores, quos Claudius patres suos vocaverat, conspergit; Lutherum ante omnes. In hunc denuo omnia congeruntur ex petulantissimis ejus criminatibus, Cochleo & similibus, milites licet refutata. Redit iterum signum de invidia in Dominicanos. Exagitantur quae acerbius in Angliae Regem, alioque scripsit: combustio Bullae & aliorum librorum Pontificis: censura Theologorum Parisiensium Melanchthonis stylo composita. Maximum vero crimen inde constat, quod Lutherus in epologo adversus Sylvestrum Priorem Tomo 1. *Wittemb. fol. 194.* ad arma, & fundendum sanguinem Papae & Cardinalium provocasse dicitur, neque peni habeatur quae Claudius pro excusatione Lutheri attulerat, ostendens, quod ex hypothesis locutus sit. Auctor enim hypothesis illam

illam fuisse dicit, si Papa appellationem Lutheri rejecerit; cum igitur id fecisset, ut notorium est, sublatâ conditionem, & manere crudelem illam in Papam & Cardinales pronunciationem. Sed legentibus Lutheri scriptum facile apparebit, restrictioni huic locum non esse, neque illum ad solam appellationis rejectionem respicere, sed ad omnia effata Prieriatis, de absoluta illa Pontificis monarchia ecclesiastica & politica, quæ omnia *Tartarea vocat segmenta*, quorum executionem metuit, eaque præsupposita, *si sic pergat*, ait, *furores Romanistarum*, Imperatorem & Reges invocât, qui vim & tyrannidem ipsi majestati Regum, si axiomata Curie Romanæ a Prierate defensa locum haberent, exitiabilem, armis & sanguine vindicent. Fallitur autem aperte Autor, cum hoc tempore, quo Lutherus ista scripsit, scilicet A. 1518, plurimos Germaniæ Principes patrocinium ei præstitisse, & hos ab illo inclamatos esse putat. Neque enim vel unus, qui palam ejus protectionem tunc susceperis, nominari potest. Satis enim constat, quæ circumspeditione Fridericus Saxonie Elector egerit, & inopitans fuisse Lutherus, qui sub nomine Imperatorum & Regum unicum illum Fridericum invocasset. His si addantur, quibus Lutherus ipse eodem loco sententiam suam mitigat, & quæ tunc temporis de potestate Pontificia sentiebat, quæque post biennium ipsi Pontifici scripsit, & tot alia loca, quibus vim & arma a reformatione abesse debere (condemnatum jam licet Romæ & omnium persecutioni expositus) monuit, evidentissimum fiet, quam tenui, imo nullo fundamento ex verbis illis dica Lutheri scribatur. Non meliora sunt, & referre piget, quæ de matrimonio ejus, aliaque vulgarissima & nihil ad rem facientia allata sunt. Mirati imprimis sumus, Autore hunc, virum gravem & eruditum, putidissimam fabulam de colloquio Lutheri cum Diabolo, ex quo Missam condemnare & rejicere didicerit, demum recoquere. Si enim illi non omnino satisfacerunt, quæ *Claudius*, & is, quem nominat, *Breiterus*, ad elidendam futilissimam cavillationem regesserunt, hoc uno argumento convinci potuisset, quod Lutherus plus quam biennio ante illud, quod allegant, colloquium publicis scriptis Missas privatas sive sacrificatorias impugnaverit. Demonstratum hoc est a plurimis multos ante annos, & non ita pridem in dissertatione Abbati *Cordemoyo* opposita, cujus contenta in Historia Lutheranicæ Seckendorfsiana Lib. I. in

- Cap. 4. Add. p. 178. & seqq. repetuntur. Sed pergitur ad alia. *Capitulum sequenti* Carlostadius, & Zvinglius yapulant; huic tamen gratia fit, relicto in medio Bolsecci convizio, de iniusto illi ob scædum crimen stigmatæ; sed tanto mordacius alia illi exprobrantur. Tribus deinde Dissertationibus atrociter accusat Auctor Calvinum aliosque, quod Romanæ Ecclesiæ impurant, quæ non doceat, aut quæ doceat dissimulent. Primarium exemplum ex articulo de justificatione proponit, allegato Concilio Tridentino, quod fidem (sensu scilicet Concilii) a justificatione non excludat, adductisque Reformatorum testimoniis, qui fidem quam vocant *formatam* requirere videntur, aut bona opera ad salutem necessario exigunt, eamque his ex merito Christi tribuunt. Negat Ecclesiæ Catholicæ dogmata esse (licet a non paucis, & Romæ potissimum, assertantur) *infallibilitatem Papæ aut ejus potestatem supra Concilia, certitudinem canonizationum, immunitatem Cleri ab oneribus personalibus aut realibus jure divini.*
6. Coelibatum dein sacerdotum prolixè tuetur, & Ecclesiæ ipsi coævum esse statuit, rejectis omnibus Claudii & Protestantium argumentis contrariis, exemplis etiam de veteris ecclesiæ Episcopis, qui conjuges habuerint. Pro certo enim habet (præsupposito scilicet illorum sacerdotio) abstinuisset illos ab uxoribus, & contrarii probationem non veretur ab adversariis postulare. Improbat, ut contra regulas Ecclesiæ factum, quod Reformati judicium de questionibus religionis Principibus & Magistratibus detulerint. Multus itaque est in reprehendis actis colloquii Possiacens, & disputationis a Zvinglio Tiguri habitæ. Aggreditur denuo & ex professo consilia & decreta Reformatorum in Gallia, de recipiendis in communionem Lutheranis, satisque vehementer dissidia inter utrosque, maxime in articulo de S. Coena exaggerat, indeque concludit, concordiam illam non nisi astu politico, & humanæ utilitatis respectu rentari. Silere hic quoque non possumus, quæ de dogmatibus Lutheranis commentatur. Imputat quidem ignorantiam Lutheranz doctrinz Claudio, sed longe majoris seipsum ream facit, nisi (quod suspicari nollemus) sciens falsa proferre voluerit. Interim latere tantæ virum lectionis facile non potuit, Lutherum ea, quæ de purgatorio & de cultu Sanctorum (quanquam neque ista satis recte allegentur) prioribus post scriptam disputationem annis scripsit, non multo post, ut alia ejusmodi

modi non pauca, palam retractasse. Longe minus articulum *Augustinae confessionis* de Missa aliter intelligere debuisset, quam de *S. Eucharistia* integre celebrata; id quod sequentia articuli verba, quibus Missae sacrificatoriae evidentissime rejiciuntur, satis ostendunt, & Lutherus multoties, maxime vero in articulis A. 1337 conscriptis (qui Smalcaldici vocantur, & repetitur confessionis loco, in Concilio tunc Mantuae indicto exhibendi erant) omnem vocis illius ambiguitatem sustulit. Non magis sincerum est, quod a Lutheranis rejicitur ait *Epistolas ad Hebraeos, secundam Petri, tertiam Johannis, totam Jacobi*, itemque *Apocalypsin*. Hic profecto distinctio, qua in hoc opere suo non semel usus est, locum invenisset, inter opiniones (nemo enim constanter illa statuit) problematicas Doctorum, & consensus fidemque Ecclesiae. Essent etiam, quae ad illa notari possent, quae de imaginibus, & de cantionibus ac precibus Latinis adducit; sed ista & alia transibimus. De adoratione tamen Christi in Sacramento apud Lutheranos, de qua confidenter, sed non magis perite pronunciat, monendus est, illam, si necessario cum genuflexione aliisque ritibus in Romana Ecclesia usitatis conjunctam esse putat, non inveniri. Notorium enim est, & Autor, si ut fama fert, in Belgio vivit, facile deprehendere potuisset, in multis Lutheranorum coetibus Sacramentum a stantibus percipi. Ubi vero ab accedentibus, vel dum sit consecratio, in genua proeumbitur, illa veneratio actus sacro accommodata cum laetitia Romana, quae hostiae clausae, expositae, aut circumgestatae exhibetur, nihil commune habet. Pergit inde Autor ad vexatum illud dogma de *inamissibilitate gratiae*, & ob id acriter insultat adversario. Eundem alio argumento oppugnat, ab effectu reformationis defuncto, quem vanum & inutilem fuisse censet, quia mutationem dogmatum emendatio morum non sit secuta. Probare hoc voluit *Lutheri & Jacobi Andrea*, tum *Calvini & Riveti* verbis quibusdam, qualia quidem omni tempore, etiam optimo Ecclesiae statu plurimi, si non omnes Doctores, adversus hypocritas, qui maximam fere semper coetuum partem faciunt, detonarunt. Optandum tamen esset, ut haec exprobratio, tum laus egregia quae suae Ecclesiae sanctimoniam in moribus maculat, ad fervidius pietatis studium nos omnes excitaret, ut quemadmodum orthodoxae, ita & optime disciplinae gloriam Ecclesiae nostrae vindicare possemus. Re-

Cap. 9.

10.

II. II.

liqua

liqua duo hujus partis capita occupantur maligno labore, ut Sacre Scripturæ jus dirigendi doctrinam & fidem ablatum, hominibus tribuatur, qui sibi Ecclesiæ nomen arrogarit. Ab his omnes, etiam simplicissimos, veritatem doceri posse, & legitimum & facillimum ei esse videtur; sicut e contrario impossibile & inutile, ut id fiat ex Sacra Scriptura absque autoritate Ecclesiæ proposita, & sine admiculo traditionum; mihi vero omnium ex scrutinio & judicio singulorum. Neque illum quicquam movet, quod de operatione & testimonio Spiritus Sancti allegari solet. Isthæc omnia nemo non videt inniti asserto de Ecclesia visibili & infallibili.

- P. III. Huic stabiliendo *Partem tertiam* magna ex parte Autor destinavit. Stavit, quod detur talis Ecclesia, & quod ab ea nulla ex causa separatio licita sit. Consentire dicit adversarium, quod schisma fieri non debeat ob corruptam disciplinam, neque ob rituum diversitatem, nec ob consequentias adversus articulum quendam fundamentalem elicitas. Atqui, ait, articuli, propter quos schisma defendi solet, v. g. de merito operum, satisfactionibus, indulgentiis, adoratione, Eucharistia, transubstantiatione, sacrificio Missæ, invocatione Sanctorum, cultu imaginum, primatu Papæ, tantum ob consequentias, quasi merito Christi & honori divino detraxerent, a Protestantibus rejecti sunt. Denique etiam neque ob errorem fundamentalem separationi, quam *positivam* vocat (coetuum nempe & rituum novam constitutionem) locum concedit, cum fieri nequeat, ut tota Ecclesia visibilis & universalis talem errorem erret; si vero id fiat a parte saltem quadam, tunc *negativam* separationem a parte errante admittit, ita ut qui ab hæc sese segregant, reliquis non errantibus adherent.
3. 4. Applicat hæc aliaque separationi Reformatorum, & irridet exagitatque, quæ de communione cum fidelibus sive Ecclesia universalis invisibili opponi solent. Adscribit Lutheri loca, quibus fatetur, plurima bona & orthodoxa ipsamque Ecclesiam sub Papatu mansisse, indeque concludit, separationem injustam fuisse. Verum responderi hic debebat ad ea, quæ Lutherus de summa & intolerabili corruptione Ecclesiæ demonstraverat. Quæstio enim huc tandem redit: an ostensis tot erroribus, neque ulla illorum emendatione impetrata, imo rejectis omnibus per multos annos interpositis precibus & postulationibus, post severam quoque præscriptionibus, ferro &
- flammis

flammis exercitam, separatio licita fuerit, accedente Principum, Magistratum & populorum consensu? Monstranda etiam fuisset pars magna aut parva Ecclesie universalis a capitalibus erroribus immunis, cui sese conjungere Protestantes potuissent. Quamquam enim Autor nihil omittat, ut articulos primarios, propter quos secessio facta est, ad ductum Episcopi *Bossueti*, quam pulcherrimos, purissimos & antiquissimos depingat, his tamen adhuc sub iudice manet, nec apparet, ubi ille ex Autoris principiis quæri debeat. Scripturam enim absque autoritate sive extra tribunal Ecclesie non admittit, & iterum diserte statuit, *infallibilitatem Pontificis non esse de fide Ecclesie, sed privata opinionis*, sicut & superioritatem supra Concilium aut in Reges. Superest igitur unicum remedium a Conciliis universalibus, de quorum convocatione, tempore, & forma (negata præsertim Pontificis infallibilitate) inextricabilis est difficultas. Sed ad finem progrediendum est. Refellit Autor quæ de conscientia opponi solent, qua repugnante decretis Ecclesiasticis obtemperari non possit. Objicit defectum successionis Pastorum, & quæ de conservata invisibiliter in corrupta Ecclesia doctrinæ puritate statui solent. Absurdum & inutile habetur, ut ad discussionem dogmatum procedatur, cum brevissima & rectissima via sit acquiescendi in definitione Ecclesie. Celebratur amplitudo Ecclesie Romanæ, & ostenditur angustia illius, quam Reformati & Protestantes instituerunt. Examinantur denique, quæ Claudius ex Augustino regesserat, & refutantur.

Parte quarta disceptatur de vocatione eorum, qui reformationem susceperunt, & variatio sententiarum arguitur, dum olim quidam extraordinariam, hodie vero plerique ordinariam fuisse statuerant, & rejicitur Claudii conciliatio. Contendit Autor, legitimam vocationem sive missionem & ordinationem a solis Episcopis, utpote Apostolorum successoribus, fieri posse: ad extraordinariam sive immediatam vocationem vero miracula requiri, de quibus Reformatores gloriari non possint. Respondetur Claudio neganti, quod Reformati extraordinariam vocationem primis suis Doctoribus vindicent, aliumque sensum Confessioni Gallicæ & Synodorum suarum decretis tribuendi. Negatur etiam Reformatibus illis vocatio ordinaria, ceteribus vero omne jus vocandi & constituendi Ecclesie ministrorum.

Cap. 5.

nistros abjudicatur. Rejicitur etiam exceptio, quod quidam ex Reformato-
ribus in Ecclesia Romana sacros Ordines acceperint, & pro-
invalida & nulla habetur ordinatio, quam non Episcopi sed Presbyte-
ri faciunt; denique etiam quæ ab Episcopis impetrata fuit, irrita &
abolita esse dicitur, quia Episcopi a Protestantibus pro hæreticis
& idololâtris habiti & veluti excommunicati fuerint. Hæ controver-
sæ ex tritisimis & vexatissimis sunt, omnibusque notum est, quo
fundamento Ecclesiæ Protestantium jus vocandi & ordinandi Mini-
stros sibi vindicent.

*D. VAL. ALBERTI, P. P. LIPSIENSIS, AUGU-
stana Confessio æbetice ac apologetice, imprimis con-
tra Jesuitæ Joannis Dèz Reduntionem Argentoratensi-
um Protestantium cum Romana Ecclesiâ
conscrip-ta & edita.*

Lipsiæ, apud Maurit. Georg. Weidmannum, A. 1690, in 12.

Constat plagulis 39.

SECUNDUS hic est e Scriptoribus Pontificiis, quæ cum Maxime Re-
verendus Collega Noster super Augustana Confessione calamo
publice decernit. Postquam enim jam A. LXX & LXXI aliquot
scriptis Silesios suos, quos ab Augustana Confessione ingratus Patriæ
civis, *Schefferus*, defecisse calumniatus fuerat, mascule defendisset;
Augustanam etiam Confessionem ipsam contra hostes ejus, Deo ju-
vante, tutari sustinuit. Ex his primus erat Anonymus ille, qui no-
men ac auctoritatem Illustrissimi *Comitis a Kollonitsch*, hodie Cardi-
nalis, præferens, Augustanam & Anti-Augustanam Confessionem
A. 1681 Viennæ in Austria in lucem publicam protrudere ausus fue-
rat. Huic opposuit Noster A. 1684 solidam, ut Titulus habet, Re-
futationem, vere solidam, cum in hunc usque diem nihil ad eam re-
sponsum fuerit. Conf. Acta nostra A. 1684 mens. Nov. pag. 534-
seqq. Secundus est *Joannes Dèz*, Theologiæ Doctor e Societate
Jesuitica, qui Reduntionem Argentoratensium Protestantium cum
Romana Ecclesiâ A. 1687 Gallicè, mox A. 1688 Germanicè, typis
publicis Argentorati evulgavit. Vid. Acta nostra A. 1687 mens.
Jul. pag. 384. seqq. Enimvero faciem, aut externa si spectes, pla-
ne ali-

ne hic alius ab Anonymo Viennensi esse videtur. Hic enim cum Augustanam Confessionem penitus rejiciat, seque jugulare ipsam putet; unde Augustana & Anti-Augustana Confessio in titulo Libri monstrose ipsi dicitur: Jesuita contra sic eam comparatam esse censet, ut in plerisque cum decretis Concilii Tridentini conciliari possit. Hinc Reduccionē Argentoratensium Protestantium cum Romana Ecclesia non tantum animo concepit, sed & ab ea titulum Libri hujus sui petit. Sed quo blandius loquitur, eo magis nocet; imprimis in Ecclesia pressa, cui tales insidiæ non sine periculo struuntur. Hinc Noster non minus hujus fallacias jam, quam illius criminationes antehac examinare ac refutare voluit; sic tamen, ut de veritate sententiæ nostræ ante omnia semper constaret. Ex hac causa Thesis nostram ex Aug. Conf. aut aliis etiam Libris Ecclesiæ Nostræ Symbolicis semper præmittit; deinde vero dubia tum aliorum, tum Jesuitæ Déz imprimis, subjicit & refellit. Unde geminus usus in legentem, alius ex probata Thesi, alius ex refutata Antithesi, redundabit. Numerus capitum excurrit ad XXXIII, quæ singula disputando prius sub incudem publicè revocata fuerunt. Horum primum agit de scriptis Symbolicis in genere; secundum de Nostris Libris Symbolicis in specie; tertium de duabus affectionibus Aug. Conf. quæ maxime in dubiū vocantur. Quæ sequuntur, Articulos A. C. suo ordine pertractatos & vindicatos sistunt; nisi quod sex ultima speciatim examen eorum continent, quæ Jesuita, extra ordinem quasi, adjecit aut inspersit. Hunc in modum agitur de Indulgentiis in cap. 28, de Ecclesia hodierna Rom. in cap. 29, de hypothesebus fundamentalibus Jesuitæ Déz in 30, de principalibus thesibus ejusdem in 31, de Papismo irreconciliabili contra eundem in 32, de iis quæ idem Ecclesiæ Argentoratensi speciatim imputavit, in 33. Nec inutile forsitan esset, ea, quæ apologetice contra Jesuitam Déz per totum librum adducta & deducta sunt, excerptare ac in idioma Germanicum transfundere, cum & illæ nostra lingua loqui veritus non fuerit. Sed de hoc viderit judicaveritque Gravisissimus Autor ipse.

THOMÆ BARTHOLINI THOMÆ FILII AN-
tiquitatum Danicarum de causis contemptæ
Æ Danis adhuc Gentilibus mortis Lib. II. & III.

Hafniæ, 1689, in 4.

L. II.
cap. I.

GLoriz studium veteres Danos ad mortem contemnendam vel maxime instimulasse, exemplis Heroum quamplurimis libro hujus operis primo, quem mense Decembri antecedentis anni pag. 625. sqq. recensuimus, adductis demonstravit Clarissimus *Bartholinus*. Nunc secundo in libro ostendere id satagit, eradicandæ mortis formidini non minus inservisse creditam firmiter animarum immortalitatem, & futuræ post temporalem mortem vitæ spem indubiam. Nam uti nullum dogma penes cultas æque ac barbaras gentes diffusum latius est, atque hoc de anima post *ανάλυσιν* superstite: ita apud Danos quoque radiis Evangelicæ lucis necdum illustratos id opinionis obtinuit, teste Edda antiquæ Sæmundi Frode, cujus in Oda quadam Helgo & Sigruna, qui extincti fuerant, nati fuisse dicuntur, quo ipso credita animarum de corpore in corpus migratio innuitur; quanquam *Bartholinus* & hoc connotat, Septentrionales plerosque, non ab alio in aliud corpus migrare animam, sed in aliam vitam, credidisse. Hujusdem de animæ immortalitate persuasionis non obscurum indicium est exquisita sepulturæ cura a Danis adhibita, & solennes inferiæ, quæ celebratæ utique haud fuissent, nisi Manes esse illi credidissent. Manes autem ipsis erant defunctorum animæ pro Diis cultæ. Dii Septentrionalium alias præcipui erant *Odinus*, *Thor*, & *Freyus*; sed hos fortes olim potentesque fuisse homines, *Snorro Sturlæsonius* dilucide exposuit. Reges autem inprimis post fata in numerum Deorum sunt relati, & præter Reges illi quoque, qui magicis artibus, quæ divinæ illis visæ, excelluerant; nam ab his quoque opportuna invocantibus auxilia afferri credebatur. Cæterum non invocati tantum fuerunt, sed sacrificiis etiam placati; quæ se quid factum ab *Haquino* Norvagiæ Comite, qui ut *Thorgerdam* *Horgatroll* familiare sibi Numen propitiaret, filium ei immolavit, magicisque aliis artibus victoriam sibi contra pugnacissimos *Jombsburgenses* comparavit. Iisdem artibus victoriam obtinuisse *Suerrum* Norvagiæ Regem, *Guilielmus Petitus*, Canonicus regularis Ord. S. *Augustini* in Cœnobio *Neuburgensi*, lib. III. de rebus Anglicis c. VI. asseveravit. Sed id maculæ huic optimo Regi contra jus & fas omne adspergi, prolixè ostendit *Bartholinus*, ubi & alia per calumniam ei attributa refolluntur. Manes autem, qui Danis præscis credebantur,

dicun-

II.

dicuntur alioquin Larvæ, Lemures, Lares, & vulgarissima voce spectra. Cum his luctari qui non reformidabat, fortissimus omnium habebatur. Qui spectra videre interdū poterant, dicti *lyncei*, *Danicæ Ofresker*, qualem gratiam singulari Dei beneficio ob innocentiam nonnullis contingere, arbitrabantur. Spectrorum vero apparitionibus obex ut poneretur, vel caput corpori abscissum, partibusq; obscœnis appositum fuit, vel cadaver stipite pâlve magna vi per truncū adactō humi affixum, vel qui communior modus erat, corpus humo effossum in minutissimos cineres redactum. Crematorū etiā quorundā, ut Hrappi, (qui cum, prout jusserat, stans in culinæ foribus fuisset sepultus, ut eo facilius habitationem suam posset inspicere, post mortem apparens non operarios tantum suos, sed & viciniam euntē infestarat,) cineres in mare etiā projecti fuere. Qua occasione rationem reddit Auctor, cur mortem in undis adeo reformidarint olim gentiles alii, non item Dani. Illi enim Stoicæ Philosophiæ addicti, cum animam non nisi ignem esse putarent, in mari, tanquam elemento contrario extingui eam persuasum habebant: hi vero, quod

Cap. III.

hominē ex ligno creatum crederent, mortē in aqua haud expaverunt; lignum siquidem in superficie aquæ natitat, nec ad fundum usq; demergitur. Sed nec alia Auctori conjectura deest ex Ægyptiorum penetralibus, cur homines nempe formati ex ligno fuerint crediti; quia videlicet navigia non nisi ex lignis confici soleant. Statuisse autē Ægyptios, animam primum corpus veluti navigium conscendere; & hinc navigiū apud eos consecrationis fuisse symbolum. Beati autem, ut

IV.

ad rem redeamus, imprimis illi videbantur, qui in prælio profuderant animā. Hos enim præ senescentibus atque aliis domi functis in Valhallam, de qua post paulo plura, deferri credebant. Valhallæ hujus Dominus qui sit, expositurus Bartholinus, generatim prænotat, unicuiq; Septentrionis regno Deum quendam, durante Ethnicismo, fuisse tutelarem. Suecis autem præcipue cultus fuit Freyus, Rex olim ipsorum, adoratusque in annonæ potissimum penuria, imo & victimis humanis propitiatus. Hic Freyus dictus & Fro, sed minime confundendus cum Frothone Daniæ Rege, quod Vir clarissimus Olaus Rudbeckius in Atlantica sua perperam fecisse dicitur. Idem Freyus non in Suecia tantum, sed in Norvegia quoque ac Islandia Numinis loco est habitus. Islandis autem peculiare Numen erat Thorus, ex Nor-

V.

vegia eo transvectum, cuius simulacrum ingens malleum manu tenens repræsentabatur, quanquam & Dani Thorum coluere non sine libatione humani sanguinis. Horum autem primarius Deus erat Odinus, qui res bellicas dirigere credebatur, furoremque hominibus, quem *Berserkicum* vocabant, immittere, quo qui correptus erat, vel decem aliis poterat obsistere, utut infirmus extra raptum ac debilis. Belli alias præses erat & Freya, cum armis idcirco expressa, quæ quidem & nuptiis præesse credita est; nec non præter Freyam Tyr, sed cum Thoro non confundendus. Diversitas enim horum patet vel ex nominibus dierum. Nam tertius in hebdomade a Tyro vocatur *Tyrsdagus* vel *Tysdagus*, quintus a Thoro *Thorsdagus*. Odinus autem inter bellicos Deos erat princeps, qui *Valfaudr*, h. e. pater cæsarum dictus; quia dilecti ejus filii audiebant, quicumque in præliis ceciderant; quanquam & Freya participare cum eo cæsarum animos putabatur, matronasque imprimis, a quæis culta fuerat, honorifice excipere. Islandi ex Norvegis oriundi apud Thorum, quem impensius venerabantur, animas suas sedem inventuras credebant; quanquam alii Islandorum montes pro receptaculis animarum suarum habebant, eosque ideo Thoro consecrabant; qualis imprimis fuit *Helgafell* h. e. mons sacer dictus; quibus & annumerandus est Hecla, mons Islandiæ ignivomus. Nam & hunc Papanam superstitione, post paganam, receptaculum animarum fecit, sed impiarum, quæ in eo post excessum ex corporibus crucientur. Odino autem imprimis animæ occidendorum ab Heroibus Danis promissæ; quemadmodum & ipse Odinus moriturus omnes vi armorum mortuos seu dein morituros sibi vendicavit, Freyæ non nisi deteriorem relinquens sexum. Idem Odinus, telo, quod *Geir* vocatur, cuius & forma æri incisa h. l. exhibetur, vulnerari se fecit, ut tanto majori specie veri Valhallam se obtenturum crederetur. Ad Valhallam enim nisi per cædem & sanguinem non patebat aditus; quod persuasissimum cum esset Danis veteribus, præfracto atque obstinato adversus hostes animo dimicabant, sique in bello cadere haud licebat, sibi ipsis mortem, ob spem in Valhallam deveniendi, inferebant, & ex rupibus quidem cum maxime in mare vicinum se præcipitabant. Valhalla autem excludebantur servi, ut & homines senecta ac morbis oppressi. Neque enim ullus hac dignus videbatur, nisi in bello cæsus. Sed quæ-

VI.

VII.

VII.

Quanam illa denique Valhalla, cujus desiderio horrenda mortis a Danis Ethnicis fuerunt spreta? Valhalla, si originem vocis spectes, est aula caesorum. *Valr* enim caesos in praelio (unde & *Walfrat* locus caesorum, & *Walfart* peregrinatio ad loca sanctorum defunctorum) *hall* vero aulam vel palatium significat. Valhalla autem locus fuit in Asgardia, quae eadem Bartholinio videtur cum *Gladsbermo*, h. e. latitiae domo. Hunc locum Septentrionales in Scythia, unde & *Odinus* ipsorum Numen venerat, collocarunt, qui & *Gundheim* h. e. Dei mundus dictus est. Eo cum non nisi equis perveniri posse crederetur, factum, ut equi quoque tumulati cum Heroibus defunctis fuerint, ut animae videlicet illorum non in locum tantum istum equitarent, sed equis etiam in ipsa Valhalla uterentur. Equis autem qui carebant, eorum pedibus letales calcei per corrigias firmissime alligabantur, ut tantura viae ad Valhallam ducentis spatium possent conficere. Et calceis quidem vel ideo quoque utebantur, quia *Asu* h. e. deos suos calceatos credebant. Hac occasione deseritur de soleis ligneis, quarum beneficio Scythofinni feras ipsas cutis praeterant, quibus ipsis quoque in locis saxosis, cautibusque continentis per habent opus. Equorum autem usus cum in altera vita vel maxime fuisset creditus, equis non cremando tantum corpori adjectus, ut mortuus Valhallam recta peteret, sed & alius cineribus collectis junctus, ut in Valhalla ipsa eo uti deinceps posset. Quamquam non equos duntaxat, sed canes etiam, qui vivis in pretio fuerant, lupi itera & corvi, ut depascendo corpora sepelirent, fuerant concumulati; (quemadmodum & corvus Odino peculiariter erat sacer:) quam & alia, quae viventibus cara ac proficua fuerant, cum defunctis jacta in ignem vel defossa; & pecunia quidem potissimum sepulta in simul sub mortuorum vel humeris vel genibus. Atque hinc tot Heroum tumuli sollicitati. Pecunia autem ideo cum extinctis mandata terrae, ut in Valhalla ejus esset usus; quamquam & hoc factum ab aliis creditur, ut piraticam qui exercuerant, hoc ipso filiis suis necessitatem paria faciendi imponerent. Exponitur hoc loco ab Autore Lapis Tirstedenis, ab Olao Wormio jam olim in lucem protractus, & notabilia de piratis afferuntur, qui Reges maris dicebantur. cumq; Dani Angliam in primis infestarent, ab illis *Wiccing*; h. e. piratae, sed a Saxonibus *Ascaranoni* ab *Askum*, quod navem significat, appel-

Cap. IX.

ACTA ERUBITORUM

appellati fuere. Coacti enim Regum filii, quos primogeniti hereditarium jus a Regni possessione excludebat, ex lege patria sedes sibi atque opes extra patriam per piraticam acquirere. Sed speciosa hæc causa insatiabili opum cupiditati prætexta est. Nam nihil frequentius veteribus Danis piratico fuit exercitio. Id Haraldus equidem Pulchricomus, Norvegiz Rex, ejusque filius Olaus sustulerunt; ob Slavorum tamen maritimas in Daniam excursiones, piratica sub certis legibus restaurata est. Erant enim piratæ quidam tantæ feritatis, ut crudas carnes comederent; imo & tam immanis crudelitatis, ut tenellos infantulos in altum projectos hastarum mucronibus exciperent. Hi tales itaque deleti ab illis, qui piraticam societatem sub certis legibus inierant. Neque vero alius his erat scopus, quam ut ingentem auri argentique vim undecunque corraderent. Atque hinc exotici quoque nummi in tumultis Danorum reperti, per piraticam quippe hinc inde acquisiti; quanquam & nummi in illis inventi literis Runicis inscripti, quales æri incisi hoc ipso cap. IX libri II exhibentur; qui cum verbis quoque & characteribus magicis videantur insigniti, amuletorum seu appendiculorum medicorum loco ad mala averruncanda gestati in collo fuisse videntur. Amuleti hæc talibus insculpta erant & idola, Odinus imprimis, & corvus Odino sacer, qui & tanquam boni ominis ales vexillis intextus conspiciebatur. Præter corvum & taurus Cimbris fuit in pretio, imo & Diis in victimam datus. Speciatim vero Ogvvaldus Regulus vaccæ, cujus lacte vitam sustentaverat, divinos honores tribuit, quam & proxime a tumulo suo tumulari jussit. Cæterum cur piratæ Daniæ veteris thesauros suos ante ingressum pugnæ defoderint, supra jam indicatum est, nempe ob futurum eorum in Valhalla usum, quem Odinus ipsis promiserat, qui & divitiarum præses vel Pluto ab illis credebatur. Præter pecuniam vero, & alia pretiosa mortuis fuerunt apposita, vestes nempe optimæ, armillæ, galeæ, clinodiaque alia, non aliam ob causam, quam quia rerum harum ferali igni addictarum usus etiam in altera vita fore putabatur; quæ & ipsa conjugum crematarum ac confepultarum fuit ratio. Nam & apud Septentrionales, uti apud Thraces, Herulos, Prussos, Winetos & Indos, uxores maritis superstites aut crematæ fuerunt, aut super corpora eorum interfecitæ; quin ipsæ uxores ultro in cæcis maritorum se peremerunt.

ut

MENSIS JANUARI A. M DC LXXX.

ut non communi tantum cum illis gauderent sepultura, sed amorem quoque in Valhalla conjugalem renovarent. Simile quid factum ab iis, qui adamantinam inter se amicitiam contraxerant, eandem in Valhalla continuaturi. In bello autem casuri, vel ab Odino ipso, vela virginibus ejus ministris Valkyriur, per aeta & maria equitantes, in Valhallam, sed cum delectu invitabantur. Dii etiam ipsi, Hermodus imprimis & Bragus, occurrere illis crediti, qui fortiter in bello eciderant. Recepti in Valhallam non delictis tantum omnibus frui, sed & summis honoribus affici existimasti. Ita enim persuasum ipsis ab Odino fuerat, ut tanto ferventius in arma suarent. *Dicti etiam nomine cum deastris communi Eisberiar, h. e. Monoheroes* seu soli Domini, quia & in loco Valhallæ honoratiore, atque in ipsa Odini mensa collocati. Solus autem Odinus in Valhallâ (secundum veterum Danorum persuasionem) bibit vitium; Monoheroes cerevisiam tantum ac medonem seu potionem melleam. Nam uti heroicum quid in hac vita consistatur, evacuare pocula cerevisia vel medone plena, ita Monoheroibus quoque in Valhalla potatio quotidiana tribuebatur. Pocillatores ibi agunt illæ, a quibus invitata in beatas sedes fuerant, Valkyriæ scilicet, quarum non paucæ h. l. nominantur. Pocula ipsa sunt cornea, sed minima et communi animalium cornu elaborata; sacratione autem sunt, tam apud Danos quam alias gentes, czorum cranio, quibus & *Skale* nomen est inditum. Nec esculentum quid deest Monoheroibus præter potulentam ista duo, caro videlicet suilla, seu lardum apri tanquam maxime nutritius, sed quod Mahumedanis æque ac Judæis valde est abominabile. Prius vero, quam deliciis lautis que commemoratis reficiantur Monoheroes, quotidianis vacant (loquimur ex opinione veterum Danorum) exercitiis, & illis quidem ipsis, quibus in hac vita vacaverant. Quod cum absurdum humanæ rationi videretur, per Hildæ magicas artes id fieri, borealibus populis Odinus persuasit. Mortuæ equidem aliis malorum prætorum tributa est oblivio, sed non item Monoheroibus, & hinc una quoque eum sortis cremata simul aut sepulta. Nam idem, ut jam inuisimus, vitæ genus olim, & susserent, aggressuri credebantur. Gladium autem imprimis secum in Valhallam portare veteres Danorum Heroes præoptabant, modo & fragmina gladio rum juxta aras cineribus repletam in turulis

Cap. XI.

XII.

XIII.

E hodie.

ACTA ERUDITORUM

hodieque Danicis reperiuntur. Neque abrogatus hic mos est, post Christianam Religionem in Daniam invecsam. Etenim a Christianis quoque gladii supra feretrum mortuorum collocati, posteaque ad sepulchralia monumenta sunt suspensi, ut & ornamento essent, & fortitudinis in vita exerta documento. Alia autem fini a Gentilibus gladii cum mortuis defodiebantur, ut iis nimirum Heroes in Valhalla quoque uterentur. Nam ibi etiam Odinus & Asæ in crepusculo committere armibus cum Heroibus credebantur, & bipennis quidem maxime. Præter Valhalla & alia erat sedes pro morbo & senectute exunctis, *Niflhelium* dicta, eaq; non minus quam Valhalla ante crepusculum Deorum, quod *Ragnarock* explicatur. Post hoc crepusculum duo alia animarum receptacula fuerunt credita, alterum bonorum premiis ac voluptatibus afficiendorum, alterum malorum poenis affigendorum; quorum illud *Gimle*, hoc *Nastond* fuit dictum. Scilicet uti alie gentes, quæ a Bartholino memorantur, sic veteres quoque Dani non mundum tantam aliquando deflagaturum, sed & duplicem mansionem, proborum nempe & improborum, fore crediderunt. Cum Stoicis autem in primis veteres Septentrionalis conueniunt. Cum his enim illi & deflagationem mundi, & futurum inevitabile quoddam statuerunt, quorum & hæc tertia contenta a Danis adhuc gentilibus moris causa est, de qua III libro jam recensendo agit Bartholinus.

Lib. III. **Cap. I.** **II.** **III.**

Ferua istiusmodi tribus adscriptum Virginibus, quas Græci *Morgas*, Latini *Parcas* dixerunt. Idem quoq; sub potestate trium *Nornarum* esse, veteres Dani statuerunt. Nomina illarum sunt *Urdr*, *Verdandi* & *Skuld*. Præter autem fatorem constitutor fuit Odinus (ex persuasione eorundem) cum uxore *Frigga*. Præter tres *Nornas* jam dictas seu *Parcas*, plures alie credebantur ad quemlibet mortuum nativitate tempore venientes, certumque vite terminum ei assignantes, quæ si puerperis subveniebant, *Dise* appellabantur, sed communi deabus omnibus vocabulo. His sacella quoque ac templa dedicata, nec ab aliis oracula petita, quæ edebantur vel voces vel signa. Nec Vates decantant vetustissimis Danis de futuris prædicentes, qui *Manes* evocabant per carmina, quæ *Valgalls* dicta. Nam *valdr* mortuum vel casum, & *galls* quodvis magicum carmen denotat. Adhuc licetis Runicis ab Odino inventis, iisque certo modo ex-

MENSIS JANUARI A. M. DE LXXX.

do exaratis motui sciscitari poss; credebatur. *Runic* alias generatim sermonem quemvis significat, sed *strictius* literas famosissimas Odini, qui ob earum adinventionem *Runibof di* h. e. reperior Runiarum dictus est. Idem Odinus in Septentrione Magia fuit autor, quae *Seidr* dicta, adhibitis his ipsis literis Runicis, per quas & amor puellarum fuit conciliatus. Ceterum futura qui praedicebant, hariolantur solebant ex hostiis humanis, corde imprimis & stomacho, sed frequentiora ab avibus petebantur auspicia, a corvis maxime, Odino sacris, cygnisq; & cornicibus; summa quoque in reverentia fortes divinatorum erant, per quas *Numina prius*, quam magni quid inciperetur, consulebantur; quam in rem *virga* praecipue salignae adhibita, somnia item, sternutationes, alia. Plurimum autem tribuebatur praesagitioni mentis, nec non signis quibusdam ex faciei, oris ac frontis inspectione sumtis. Praeter viros divinatores dabantur & forminae in Septentrione fatidicae, *Vola* appellatae, quae infantibus pariter atque adultis futura praedicebant. Magia autem potentior credebatur ipsa Regis Fortuna; quin & ipsi Reges pro dispensatoribus Fortunae habiti. Hanc qui adjunctam sibi vel commodatam credebant, imperterriti omnia suscipiebant, plane ut illi, qui fatum immobile stantebant. Tale autem statuebant veteres Dani, uti hodieque Turci, quibus & ipsis fatorum immobilitas mortis timorem omnem, uti Danis olim, solet adimere. Juxta hanc tamen de fato immutabili persuasionem & hoc persuasi erant Septentrionales, produci aliquoties fata posse, si alter quispiam pro eo, qui longevam vitam expetit, subiret mortem; quo crudeli remedio vitam suam ad incredibile usq; senectam extendisse Onus Rex Sueciae traditur, novem filijs Odino oblatis, isq; & decimum eidem immolaturus, nisi Sueci obstitissent. Sed execrabilis est mors id genus vicaria; salutaris vero mors vicaria CHRISTI, sola quippe vitae causa, in qua ipsa Autor & desinit.

FRANCISCI BORDONI PARMENSIS, TERTII

Ordinis Regularis S. Francisci olim Generalis

Opera Varie,

Parmae, typis Josephi ab Oleo, & Hippolyti Rosati, 1688 & 1689, fol.

Constant plagulis 207.

Prostant Lipsiae apud Gleditschium.

E 2

Posthu.

Cap. III.

IV.

V.

Posthumum hoc Opus factum est non quidem Autoris consilio aut jussu, quippe qui vivus factum istum tollere deproperabat, sed Typographorum Lugdunensium mora, de quorum iniquitate Editores, Fratres Conventus S. Mariae de Quarterio Parmae, in praefatione conqueruntur. In tres vero partes quantitate invicem sibi prope conformes opus ipsum sic distinguitur, ut quaelibet pars suo numero & indice peculiari gaudeat. Offert se primum Tractatus de Legatis in testamento aut alia ultima voluntate relictis; sequuntur deinde centum Consilia; tertio subjicitur Tractatus de Privilegiis Clericorum. De singulis jam paulo specialius.

Tractatus de Legatis XX. capitibus absolvitur, quae eo ordine perterritus Autor, ut unicuique definitionem aut axioma quoddam praemittat, cuius ductu deinceps quaestiones speciales liberiori utut methodo subjicit. Sic in Cap. 1. quod de legatis in genere agit, definitionem legati primum sistit, eamque exponit, postea 55. quaestiones formae generales hujus materiae articulos concernentes, (divisiones puta, obiectum, adjuncta, privilegium tacitae hypothecae, actiones & si quid his aliud simile) quas protinus secundum Juris Romani fundamenta solide ac perspicue decidit. In Cap. 2. & 3. personas illustrat tum ad relinquenda tum acquirenda legata capaces, & circa alterum momentum scenae servit, plenius deducendo Religiosorum habitatem, & ex his eorum seorsim, qui Franciscanorum ordinibus addicti. Prolixae hac occasione de Franciscanorum tribus ordinibus, eorumdemque institutionibus, regulis ac privilegiis agit. Profiteatur postmodum Autor, se quoque nomen dedisse tertio Franciscanorum ordini, ex quo Tertiarii nuncupari soleant. Ex hac denique digressionem istius connexionis beneficio in viam redit; dum de singulorum ordinum Franciscanorum habitate ad legata acquirenda disquirere instituit. Posterioribus ordinibus, Tertiariis scilicet modo dictis, & Sororibus S. Clarae, quae sub regula secunda vivunt, acquisitionem legatorum libere indulget; Fratres vero minores sub prima regula constitutos, propter paupertatis solenne votum incapaces esse demonstrat ad acquisitionem tum mobilium tum immobilium rerum, quocumque demum extrinseca procedat; neque enim ulla in re dominium habere debent; quae de re. 60. in Concilio Tridentino rigide cantum. Confessum tamen sunt notabiles limitationes adjiciuntur: 1.) Monachis

his istis eleemosynæ titulo aliquid relinqui posse ad victum & vestitum; ne vero in hoc necessitatis ultimæ casu rerum dominio, contra ordinis regulas, semet inquinent, fingunt, quod ipsis eo modo relictum est, ad Ecclesiam Romanam jure domini pertineret, cujus nomine Syndicus constituatur, qui exactionem & solutionem urgeat.

2) Libere posse relinqui ipsorum Ecclesiis, Sacristiis, lampadibus, fabricis &c. quia nequaquam hæ res, sed tantum personæ paupertatis voto obstringantur. Generatim de cætero Religiosis adiciendum esse videtur Autor; dum sæpius illis & contra testatorum voluntatem, legatorum acquisitionem facillimam reddere laborat. Asserit, v. g. legatarium sub nubendi conditione relictum legatum acquirere, si Religiosorum ordinem ingrediatur; imo legatum pro maritandis puellis indefinite relictum & distribuendum, imo præ cæteris præstari, quæ vitæ monasticæ semet addicunt; porro legatarium, qui ad nuptias carnales 1000 florenos, 500 vero pro ingressu ad vitam monasticam relictos habet, adhuc tamen obtinere pingue 1000 fl. legatum, si ordinem Religiosum suscipiat, & quæ his similes aliæ complures quæstiones proponuntur. Ut adeo justa nos subeat admiratio, a Religiosis in spiritali isto, quod crepant, matrimonio, dotis adinstar bona temporalia levi sub prætextu tam rigorose vindicari, ut Laici, qui secularia unice curare ipsis censentur, ea tam anxie & avidè appetere haud quaquam sustineant. In Cap. 4. legata ad pias causas specialiter declarat, singulasque species fuscè recenset. Contra morè in antecedente capite usurpatum, strictius paulo voluntatem defunctorum subinde interpretatur, v. g. circa legatum pauperibus indefinite relictum, dum illud nec hospitali, nec monasterio, nec uni pauperi, quamvis in summa egestate constituto (contra nostratum quorundam sententiam) addicere audeat. In Quæst. 26. inter legata pia refert, quod legatario pro obtinendo Doctoratu relictum est; ducto argumento a legatis ad studia liberalia, quæ communi voto pro piis habentur.

In Cap. 5. prolixè & distinctè excutitur, an valeant legata ex testamento imperfecto, revocato, irrito, destituto. Quæ in re illud Autor nosse præcipuum habet, quod juri Cæsareo consonum reddere laboret jus Canonicum; & tantisper a plurimis sui ordinis Doctoribus alienus sit, qui levi de causa nullibi non differentias ad destruendam ju-

ris Civilis auctoritatem fingunt, easque immoderate extendunt. Rotunde negat, obligari hæredem ex testamento imperfecto, aut revocato, ad solvenda legata pia licet cum Missarum onere relicta. Porro de minus solemnibus testamentis secundum dispositionem Juris Canonici ad pias causas & coram Parocho & duobus testibus confectis, ubi differere instituit; prius quidem inter Christianos ubiq; valere contendit (prou & Nostrates D.J. consentientes habet) posterioris vero non minus usum ad graviter decumbentes, quam auctoritatem ad provincias Pontifici immediate subjectas coarctat; & stricte insuper secundum Juris Civilis tenorem requirit testes masculos ac specialiter rogatos; quibus requisitis observatis aut non observatis, profana pariter ac pia legata subsistere aut non subsistere concludit. Postmodum interscenii cujusdam instar, per VII capita, a VI videlicet usq; ad XII, occasione legatorum ad Missas relictorum multa de Altaribus defunctorum, de Indulgentiis, de Capellaniis & Capellanis immiscet. Quæstiones in capitibus hisce haud pauca ad forum Theologicum spectant, imprimis quæ de Indulgentiarum origine, auctoritate & effectu conceptæ sunt. Quo in negotio admodum tenaciter defendit Autor, indulgentias per Missas obtentas ad animæ liberationem infallibiliter prodesse; & simul operose refutare contendit complures suæ alias religionis Doctores mollius paulo de indulgentiis ferentes judicium, eas videlicet neq; ex promissione divina, neq; infallibiliter prodesse, sed tantum ex Dei benigna acceptatione. Ex saltu tamen isto satis devio sub initium capituli XIII ad planiora Juris Civilis jugera revertitur Autor, & iter relictum exacte investigat. Substitit in Cap. V. circa declarationem legatorum, quæ ex testamento imperfecto, desituto, revocato aut irrito pendent; nunc porro prosequitur, quæ ad Dissentanea legatorum pertinere videntur. Hinc in distinctis capitibus de legatis caducis & nullis; de legatorum commutatione, præscriptione, cessatione, ob modum, conditionem, causamve deficientem; in speciali quoque capite de amissione legatorum ob nuptias disquirat. Et in hoc postremo capite ex Ordinis sui instituto obtinere contendit, conditionem, si non nupserit, legato annexam pro valida esse habendam, contra dispositionem l. 63. & l. 64. ff. de Demonstr. quas hoc sub prætextu, quasi ab infidelibus Imperatoribus originem ducant, reprobat. Quin & circa illam conditionem, *A*
legatarum

legataria honeste & caste vixerit, singularem prorsus opinionem fovete & serio defendere videtur. Putat quippe foeminam, quæ tali sub conditione legatum relictum habet, illud nequaquam perdere per unum vel alterum fornicationis actum, sed tum demum, ubi quæstum corporis fecerit, & more meretricio vixerit; verba, *si caste vixerit*, tractum vivendi successivum respicere, & cum diuturnitate aliqua accipi; non minus & inhonestam vitam continuationem inhonestorum actuum cum duratione temporis, quam honestam honestorum actuum requirere; & concludit denique, unam hirundinem non facere ver, nec unam fornicationem facere vitam de casta inhonestam. Ac rem tetigisse videtur Auctor, ut ex hoc argumento quis facile sibi persuaderet, vitam senis plurium annorum seriem ac durationem requirere, ergo & mortem senis uno momento haud contingere, sed plurium annorum seriem ac durationem requirere.

Restant adhuc duo capita, XIX & XX, quæ concepta sunt de legatis dotalibus & Cautione Mutiana in legatis modalibus & sub conditione negativa relictis potissimum præstanda. In priori præter morem adversus sexum sequiorem paulo rigidior, legatis dotalibus neutiquam favorem, quem legata ad pias causas habere censentur, indulget, nisi pauperulis forte relicta sint. Afferit dehinc sub quæst. 3 & 4. legatum dotis a patre relictum pro puro esse habendum & ad hæredes legatarie transire; secus, si ab extraneo relinquatur. Sub quæst. 8. declarat, pro orphanis puellis & eas habendas esse, quæ patre tantum orbatae sunt, ut legata pro elocandis misellis istis relicta & ista capere valeant. In postremo capite contra Sperellum in Decis. 159. n. 12. concludit, quod & in legatis piis cautio Mutiana perinde ac in profanis præstari debeat.

Hæc de parte prima. Sequuntur 100 Consilia, fortuito quidem ordine invicem disposita, accurato tamen judicio sigillatim elaborata, quæ magis compendiosa via percurrere licebit. Potior Consiliorum istorum numerus refert semet ad Juris Ecclesiastici quæstiones, quæ partim Clericorum statum, ordines ac delicta; partim bona ecclesiastica & ritus Ecclesiæ Romanæ concernunt. Sic in Cons. 2. asseritur, novitium in monasterio probationis annum agentem pro seculari adhuc haberi ad effectum consequendi legati. In Cons. 9. 10. 19. disquiritur, an Episcopus uti possit Sacerdote Collegiæ Ecclesiæ

clesiæ pro confessionario monialium; an Canonici Collegiati præferantur Curatæ; an Archi-Presbyter Archi-Diacono præferendus. In Conf. 75. & 77. deciditur, quod vir uxorem cogere non possit, ut determinato Confessionario utatur; quod Parochus, qui mulierem ad confessionale accedentem publice a confessione expulit, cogendus sit ad resarciendam injuriã in eodem loco, die festivo & coram populo. In Conf. 5, 8. & 28 agitur de custodia honorum Ecclesiæ Episcopo debita; de continuatione Processionis tempore pestis; de suspensione aliarum indulgentiarum in Jubilæorum concessione; & quæ hujus generis alia. In Conf. 72. Juris Justiniani emendationem urget Autor quoad inventionem thesauri in loco sacro inventi, ut in posterum non totus inventori cedat, sed tantum pro parte dimidia, & altera Ecclesiæ servetur. Dantur & Consilia res profanas quæ afficiunt, v. g. in Conf. 41. histriones adhuc infamibus annumerandos esse censet, non minus ex Juris Civilis quam Canonici dispositione. In Conf. 80. astrologiam judiciariam reprobat. Merito tamen notamus quæ in Conf. 57. de procurando abortu vel sterilitate ad evitandum periculum mortis ex partu proponuntur.

Tertia & postrema pars *Privilegia Clericorum* exponit, hoc tamen sub respectu potissimum, quatenus ea in controversiis inter Judices Ecclesiasticos & Laicos occurrunt. Commentationem istam ad methodum primi Tractatus concinnavit Autor, ut insuper idem præcipue capitum numerus servetur. Hoc præterea generatim de scopo Autoris præmonendum duximus, quod de specialiorum Clericalium Privilegiorum plena & exacta recensione haud adeo sollicitus deprehendatur; quin potius fontem ipsam quam limpidissimum reddere allaboravit, asserendo semper, strenueque vindicando exemptionem Clericorum a Jurisdictione seculari. Facile enim perspexit vir acuti fatis ingenii, ex hoc asserto cæterorum privilegiorum virtutem unico dependere. In *Cap. 1.* præmittuntur, quæ in genere ad statum & differentias personarum Ecclesiasticarum spectant, prout in Clericos & Monachos abeunt, quamquam in ipsa tractatione Clericorum nomen passim in generico sensu proferatur. *Cap. 2.* diversas de originibus Privilegiorum Clericalium sententias complectitur; in qua quaestione præjudiciali fatis aperte mentem suam declarat Autor, quod videlicet *Privilegium Clericale* (quo in sensu generico Exemptio a Jurisdictione

tionefeculari venit) a Deo concessum fuerit immediate, directe & formaliter, ita ut non tantum fundamentum habeat in Jure Divino, nec tantum illi conforme sit; sed ex ore ejus originem trahat. Thein hanc rōsunde positam primū Textibus sacris corroborare præsūmit, ex Genes. c. 47. v. 20. Lib. 3. Esdræ c. 8. v. 25. Pl. 104, v. 15. Zach. 2. v. 8. Luc. 10. v. 16. Subjicit dehinc Conciliorum Canones ac Pontificum ac Imperatorum Constitutiones, exemptionis istius usum comprobantes. Quibus argumentis prolixè expōitis, dissentientes refutare conatur, qui negant immunitatem Ecclesiasticam immediate a Deo & ex jure divino in causis temporalibus dependere; sed eam tantum conformem esse Juri Divino. Dehinc in quæst. 3. extantiora privilegia Clericorum commemorantur; quæ tunc eorum personarum, tum bona concernunt. Ad personas tria hæc referuntur, quod Persona Ecclesiastica 1) non possit puniri corporaliter; 2) non sit obligata servire de persona (puto personaliter, aut in propria persona) potestati seculari; 3) non sit subjecta legibus secularibus. Antequam vero alterum privilegium, quod bonis cohæret, profert, quatuor eorum genera distinctè recenset, & postmodum prolixè declarat. Eum quippe in censum referuntur 1) quæ sunt Ecclesiæ propria, ut situs in quo fabrica ecclesiæ, monasterii, hospitalis, & quæcunque alia bona donata, aut quovis titulo acquisita; 2) Patrimonium Clerici ascendentis ad ordinem Sub-Diaconatus; 3) Bona relicta pro adimplendis legatis Missarum & eleemosynarum; 4) Bona patrimonialia, quorū Clerici sunt domini proprietarii, quocunq; titulo ea possideant. Et hæc adeo singula bonorum genera exempta censet Autor de Jure Divino a Potestatibus secularibus, ut ab iis nullo modo auferri, aut onerari possint; quam thein fusius in Cap. 19. prosequitur. Admittit tamen limitationem in quæst. 6. cap. 2. quoad onera realia bonis Ecclesiasticis ante delationem imposita. In cap. 4. acquisitionem Privileg. Cleric. personalium demonstrat, quæ per actum deputationis ad speciale Dei servitium perficitur; ubi simul de tonsura & habitus collatione seu signis deputationis istius disquiritur. De speciali dehinc Foro, quod Clerici vel beneficiati vel non beneficiati agnoscere coguntur, in cap. 5. & 6. fusius agitur. In cap. 7. commemorantur Privilegia Clericorum conjugatorum cum virginibus. Succedunt in cap. 8. privilegia Clericorum bigamorum, Scilicet Clerici conjugati in duplici differentia apud Pontificios habentur, Alii cum

cum unica & virgine conjuncti vivunt, qui durante matrimonio ad
 majores ordines promoveri possunt; illis tamen incommodis se expo-
 nunt, ut neque ad majores ordines aspirare, nec beneficiorum capa-
 ces, nec Episcoporum Vicarii esse possint, insuper respectu bonorum
 Laico Judici subfint, & sic foro privilegiato solum quoad Criminalia
 gaudeant. *Abi Clerici Bigami nuncupantur, & in triplici diffe-*
rentiaprehenduntur. Incurrunt enim Bigamiam vel 1) veram,
duas virgines successive ducentes, vel 2) interpretativam, viduam,
valulteram, aut stupratam ducentes, retinentesve in matrimonio, aut
3) similitudinariam, quemvis illicitum coitum contra castitatis vo-
rum exercentes. Et ex his singulis Bigamiae speciebus irregularita-
tem contrahere censentur Clerici, ut neque ad majores neq; minores
ordines promoveri possint. Saluberrime tamen ipsis subvenit dif-
penfationis beneficium, quod intuitu duarum priorum bigamiae spe-
cierum a solo Papa humiliter expetere tenentur, quoad postremam
vero usu fortasse quotidianam ab Episcopo etiam obtinere possunt.
Et cum adeo exacte in conjugio Clericorum quadamtenus tolerabili
requiratur, ut virginem ducant, non potuit non Autor esse sollicitus
de indicis virginitatis. Quin & hunc scrupulum in dict. cap. 8.
quast. 15. movet, cum constat Bigamum fieri Clericum & Irregula-
rem, si viduam vel stupratam ab alio in contubernium assumpserit, an
non & Clericus eo in casu Bigamus evadat, si prius stupraverit virgi-
nem, & aliam postea virginem matrimonio sibi jungat. Negat
id ipsum Autor, & majorem adeo castitatem in uxore Clerici,
quam in ipso Clerico desiderans, hac argumentandi ratione, bella
scilicet & Religioso digaa utitur; Vir Clericus, inquit, signifi-
cans Christum, qui sibi Synagogam copulavit, & quia voluit ei obedire,
dimisit eam in infidelitate sua corruptam, & sibi adjunxit Ecclesi-
am Gentium, qua sorvit in fide existens immaculata; ideo major ca-
stitas requiritur in uxore, quam in viro, quia ad similitudinem Chri-
sti potest dividere carnem suam, h. e. habere successive plures uxores;
sicut Christus successive copulavit Synagogam & Ecclesiam. Amis-
so porro Privilegiorum Clericalium hisce sub requisitis in cap. 9.
decernitur, si delictum praecesserit, quod secundum Juris Canonici
dispositionem, talem privationem importat; & subsequuta fuerit Ju-
dicis Ecclesiastici sententia condemnatoria. Fusius deinceps recen-
surus delicta, ex quibus quis forum amittit. Circa quast. 8. negat,
 quod

quod Clericus Principem alias suum occidendo perdat privilegia Clericalia, siquidem nec proprie committat crimen læsæ Majestatis, nec Curie seculari tradi, sed ab Ecclesiastico Judice puniri debeat, quam sententiam repetit Autor in subseq. cap. 14. quaest. 1. 17. cum hoc additamento, quod filius Clericus non privetur bonis parentum ex crimine læsæ Majestatis condemnatorum. In ep. 10. de mutatione fori & status occasione delictorum agit; illaque quadruplici ratione contingere declarat: 1) transendo de un territorio ad aliud; 2) statum mutando, si Laicus post delictum promovetur; 3) si Clericus post delictum relinquat ordinem; 4) si is qui eliquit ordinem & secularis factus post delictum rursus ad religionem accedat. Interim tamen singulae quaestiones his de casibus prolixius conscriptæ eo collimant, ut Judici seculari omnis prorsus inquirendi adimatur potestas. Circa Clericorum incarcerationem, & carceratorum remissionem, in cap. 11. & 12. non modo simpliorem probationem, sed & mandatum Judicis Ecclesiastici tam rigoroſe requirit Autor, ut si absque illo Judex secularis ad incarcerationem processerit, nullum ea producat effectum, nec preventionem, licet Clericus in flagranti delicto, sive cum habitu clericali, sive sine illo fuerit deprehensus. Notio præterea, anrum incarcerationis Clericus sit, an Laicus, soli Ecclesiastico Judici reservatur, licet incarcerationis protestetur, se privilegio fori renunciasset, aut Judex etiam Ecclesiasticus non argeat remissionem. Pluræ alie hujus generis quaestiones hic semet offerunt, in quibus Autor secundum praxin Curie Romane, Judicis Ecclesiastico pro amplianda jurisdictione liberius indulget. Quod si vero Clericus privilegii suis solenniter est privatus, jurisdictioni Judicis secularis quatenus subiciatur, cap. 14. docet. Iterum tamen iterumque per sex distinctas quaestiones inculcatur, quod ante hanc degradationem, Judex secularis nec in criminis læsæ Majestatis reum, nec monetarium, usurarium, Sodomitam inquisitorie procedere, nec arma quæcunque Clericis auferre possit; severissima mox poena adjecta in cap. 15, excommunicatione videlicet, quam ex Bulla Coenæ Dominicæ Magistratus secularis (quo nomine tamen Reges ac Principes neutiquam venire, in quaest. 2. declarat) incurrit, contra Clericum qui inquisitorie procedere præsumserit. Quo fulmine in cap. 17. indistincto illi percutiuntur, qui Clericos ad Civile

Judicium quacumque de causa trahunt. Illi etenim in nulla propria actione, nisi sine personarum, rerum vires eorum Judice seculari subire debent nisi per modum reconventionis in continentia factae; quae limitatio in *cap. intermedio 16.* deducitur. De preventionem inter Judices generalia quaedam in *cap. 18.* praenuntiantur; postmodum scopo ubi necedit propius Autor; negat, inter ecclesiasticum & secularem Judicem intercedere preventionem posse; bene tamen eam surgere inter Episcopum & Superiorem Regularem, quin & inter Superiores Regulares, nempe Generalem, Provinciatem, & Localem. *Capit. 19.* de Exemptione bonorum Ecclesiasticorum ab oneribus, supra jam tactum fuit. In *20. cap.* de Statutis Laicorum contra vel pro personis Ecclesiasticis, generalem primam conclusionem more consuetudo praenuntiat: ad observantiam LL. Civilium ac Statutorum quorundam personas ac bona Clericos esse obstrictos, in quantum ab eorum libertate, immunitate ac privilegio non desistant. Subsumit exinde, Clericos obligari ex Statutis, quae aut monetur valor, aut pondera, ac mensura rerumque pretia determinantur; aut prohibetur frumentive vini exportatio; nec minus eosdem stringere, quae de adenda hereditate, cum inventarii beneficio & aliis similibus argumentis a Jure Civili disposita. Ultimam ac postremam XXI caput *Privilegium Canonis* explanat. Proprio hoc cognomento venit Canon quidam Concilii Lateranensis, anno 1139 sub Innocentio III habiti, propterea quod in eo de Clericorum inviolabilitate severissime eaturum. Recenset eandem Gratianus in *caa. 17. qu. 4. can. 29.*

De hoc privilegio Canonis fufius jam egerat Autor in *Conf. Tom. 1. & 3.* Lugdunensis Edit. Interim tamen denuo Canonem istum deelarandum suscipit, ut quinque distinctas sectiones in hoc capite ceteris omnibus prolixiore formet; quae scorsim exponit 1) quanam personae Ecclesiasticae gaudeant hoc privilegio Canonis, quae minus; 2) quanam personae percipientes incurrant excommunicationem; 3) quanam sint actiones inducentes hanc censuram; 4) quanam causae excusent ab ejus iniectione; 5) quanam possint absolvi ab excommunicatione ob percussione Clerici.

PHILIPPI CASTALDI Jcti ac SER. MUTINAE ET
Regis Ducis a Secretis & Consiliarii Status Consultationum For-
ensis Volumem Secundum: opus posthumum a Johanne
Galliano luci donatum,

Parmae

Partit, sumibus Josephi de Rossotis, 1688, in fol. Plag. 199.

Prostat Lipsiæ apud Gleditschium.

TAmersi ferius non nihil hæc liber ad nos delatus fuerit, non possumus tamen, quin aliqua adhuc de ipso verba faciamus in eorum gratiam, quibus curæ est Auctores Juridicos nosse; utpote quorum alioqui pauci satis, licet absque nostra fere culpa, aliquo abhinc tempore in Actis hæc comparuerunt. Nimirum ediderat nobilissimus Castaldus, cum adhuc in vivis esset, volumen Consultationum a semet super variis casibus, per celebriora Italiz dicasteria subinde occurrentibus conscriptarum, numero eentum & quinquaginta: cui dein alterum hocce volumen, totidem consultationibus constans super addere in animo habuerat quidem, ast non potuerat, morte prævenius. Obstetricantes ergo nunc fortui huic posthume manus adhibuit *Job. Gallianus de Coccapanis*, Jctus Collegiatus, Patricius Mutinensis ejusdemque Ducis Secretarius & Consiliarius Status, eumque in lucem protraxit & exhibuit publicam. De methodo operis non est, cur multa dicamus: habet enim hoc commune cum plerisque hujus generis scriptoribus, quod post brevem casus enarrationem, ejusdem merita per adductas rationes, ex numerosis satis Doëtorum allegatis probatas, pertractet, & quid sibi de eo videatur exponat, subnexo quoque ut plurimum sententiæ tenore, in hac vel illa Italiz Rota super ista causa dein latæ: brevior tamen fere semet hac in gessit Autor, quam quidem modernis istarum terrarum Jctis plerisque, præter necessitatem subinde prolixis, solenne est. Nil itaque superest, quam ut adhuc more nobis familiari, ex Consultationibus aliquas exerpamus, ac speciminis loco Lectori benevolo hic communicemus. Et mox quidem se nobis offert *Consultatio CLVII*, in qua statuitur, appellationem non dari a sententia, declarante appellationem esse desertam; itemque Statutum (quale Bononiz viget,) permittens semel appellare in judicio possessorio, non exaudiendum esse de casu, quando actum fuit ex remedio *L. fin. C. de Ed. div. Hadr. toll. pag. 23*. Porro *Cons. CLIX* vult, donationem monacho factam sub conditione, *ne quaratur monasterio*, valere, atque sic intelligi, ut Superiores conniveant, quo hic ex fructibus ita, donec vixerit, perceptis, libros, vestes & similia sibi comparet, *pag. 30. Cons. CLXXVII.*

pag. 82. deciditur, viduam vilem, seu quæ nobilis non sit, non posse juxta *Autb. Præterea C. unde vir & uxor* capere quartam ex bonis viri, si hæc possit & solita hæctenus sit labore quotidiano victum quaerere, licet alias nihil plane in bonis habeat. *Conf. CLXXXVII, p. 46:* Oblationem factam in subhastatione de dando tanto pluri, quam a majori oblatores fuerit promissum, valere. *Conf. CXCVI. p. 155:* Si mater binuba contra dispositionem *L. Hac editalis C. de sec. nupt.* præter relinqueret voluerit secundo viro, quam unum ex filiis prioris matrimonii, non solum invalidam esse dispositionem, sed & hoc casu detrahendam prius esse favore filiorum legitimam, & tum demum inter ipsos & vitricum id quod superest in capita partiendum esse. *Conf. CXCVII. p. 158:* Legitimam filio assignandam esse etiam in vita parentis, si ille male suis utatur bonis; idque etiam in filio arrogato procedere. *Conf. CCLX, p. 397:* Contractum, quod ob resistantiam juris statutarii ipso jure nullus est, ex juramento addito non confirmari. *Conf. CCLXI. p. 405:* Emphyteutæ ob fructuum devastationem non remitti canonem, etiam si hic alias fructuum proportioni correspondeat. *Conf. CCLXIV. p. 419:* Dotem & donationem propter nuptias per adulterium uxoris amissas non putari, si id non a marito, sed ab ejus heredibus demum opponatur; item, ad adulterium in foro civili probandum non admitti acta Curie criminalis. *Conf. CCLXXIII. p. 451:* Solutionem factam non probari ex literis cambii per solum verbum *Valuta* insertum, nisi scriptum fuerit *Valuta habuita*. *Conf. CCLXXIX, p. 463:* Caducitatem non incurri ex renovatione non petita tempore convento, si emphyteusis concessa fuerit in perpetuum cum pacto, renovationem de 29 annis in 29 annos petendi. *Conf. CCLXXXVI. p. 486:* Tutorem solum absque pupillis non valide contrahere, ubi hi excedunt ætatem infantilem. *Conf. CCXCVII. p. 518:* Fidejussionem a patre sub poena nullitatis prohiberi posse in testamento, adeo ut ne quidem pars legitima ab hac prohibitionem sit immunis. *Conf. CCC. pag. 524:* Hypothecam in legato conditionalis non oriri ante ejus eventum, neque adeo conditionis eventum retrotrahi ad tempus mortis aut aditæ hereditatis in præjudicium ejus, cui medio tempore in bonis jus quæsitum est. Atque hæc quidem sunt Consultationes, quas ex cæterarum numero delibare placuit. Quod reliquum est, index rerum

HISTOIRE DE GUILLAUME I. PRINCE D'Orange &c. h. e.

Historia Guilielmi Primi, Principis Auriaci.

Amstelodami apud Paulum Marret, 1689, in 12. Plag. 16.

Scriptus est hic Libellus gloriæ cum primis *Guilielmi III*, Principis Auriaci, Magnæ Britanniæ hodie Monarchæ. Quanquam enim titulus Historiam præ se fert *Guilielmi I*, ea tamen vix quintam partem Operis conficit, & compendio res ab Illustrissimo hoc Principe gestas recenset; filo narrationis pari brevitæ per filiorum, *Philippi Guilielmi*, *Mauritii*, *Henrici Friderici*, nepotisque *Guilielmi II* facta memorabilia, ad *Guilielmu III* ex *Henrico Friderico* pronepotem deducto: cujus expeditiones nupero bello Gallo-Batavico ab A. 1672 susceptas, præcipue vero Britannicam recentissimam, & quæ eandem infecuta est, miram rerum Anglicarum conversionem studiosus, nec prolixè tamen, persequitur.

E Guilielmi I majoribus patrum *Henricum Nassoviæ* Comitum *Antor* validis machinationibus suis effecisse contendit, ut *Caro-* pag. 3.
lus V, excluso *Francisco I* Galliarum Rege, dignitate Imperatoria potiretur. Nec tamen repulsam hanc obsticisse *Francisco*, quo minus *Henrico*, Cæsaris nomine homagium de Flandriæ Artesiæque Comitibus præstanti, *Claudia Chalonis*, Principatus Arausioneasis unice hæredis, nuptias conciliaret.

Henrici porro fratrem *Guilielmu*, profligata ex universis ditionibus suis religione Pontificia, Reformatam amplexum, *Antor* memorat *Carolo V*, in domum Nassovientem propensissimo, ansam dedisse, ut primogenitum ejus filium *Guilielmu* (testamento patruelis *Romæ*, sine prole decedentis, Orangiæ Principatum post adeptum) Laribus paternis, utcunque repugnante patre, abduxerit, factis Romanensibus imbuendum. Inde Principem, quamprimum ætas ejus ferebat, familiæ sororis *Mariæ*, Reginiæ Hungariæ viduæ, inter Nobiles Cubiculi Ephobos adscriptum, Cæsari cui toto novennio pene

pag. 8.

pene indivulſus adhæſerit, genii ſui magnitudine ita ſe probaviſſe, ut ſecretiorum etiam negotiorum participem facere non dubitaverit; cumque Principibus aut Legatis Principum aures præbiturus eſſet, Principi, cum cæteris aulae obſequiis ſecefſuro, diſertis verbis in con- clavi ſubſiſtere, concilioque intereſſe, non ſemel præceperit. Eo- usq; autem hanc gratiam Imperatoris adoleviſſe, ut viginti annis non multo majori, coronæ Imperialis fratri Ferdinando apportandæ nego- rium commiſerit; quam tamen provinciam amoliri non inconcin- na modestia ſtuderit, indecorum eſſe cauſatus, ut ipſe coronam alteri traderet, quam patruus *Henricus* Imperatoris capiti impoſuiſſet. Nec minori in Principem fiducia *Carolus* rei militaris in Belgio ſum- mam, circa hæc tempora, per abſentiam *Philiberti Emanuelis* Sabau- diae Ducis, ſupremi copiarum Cæſarearum Præfecti, ſpreto ſuorum conſilio, virisque militari ſcientia præſtantiffimis, & inter hos *Eg- mondano* Comite poſthabitis, Eidem detuliſſe: provinciam hanc vero a Principe ea circumſpectione geſtam, ut quamvis ſummis ejus ætatis belli Ducibus, *Niverne* Comiti & *Caſtiliano* Gallia Architha- laſſo opponeretur, non tantum nihil ab hoſte probri acceperit, ſed inſpectante Gallorum exercitu munitiffima caſtra, *Carolomontium* & *Philippovillam*, coereendis adverſæ partis excuſſionibus, excitaverit.

9.

Tantum *Caroli* in *Guilielmo* favorem exceperit filii *Philippi* per- tinax averſio, frequentibus æmulorum *Hispaniæ* procerum, fortunæ Principis infeſtorum, ejusque facta quæque criminantium, accuſatio- nibus concitata. Unde Regi ſuſpicio, Principem deſtinatis ſuis præ- cipue obniti; tam alte Regis animo infixæ, ut ex portu *Fliſingeni* in *Hispaniam* ſoluturus, Principi plenus indignationis exprobraverit, clandestinis ejus machinis conſilia ſua in Belgio interverſa: cumque Princeps invidiam hujus obnixè deprecaretur, inq; Status Provincia- rum reclinaret, Rex prehensâ concuſſaq; Principis manu, non Sta- tus, ſed ipſum (*vous, vous, vous*) autorem eſſe, tergemina repetitio- ne repoſuerit. Quæ inde fata Principem hunc ſub hoc Rege, ad in- dignam uſque illius cædem, nefarii hominis manu patratam, exercu- erunt, quæque ab exceſſu ejus, a filiis natu minoribus, *Mauritio* & *Henrico Friderico*, in Belgio contra *Hispanos* præclare geſta ſunt, tanquam hiftoriâ ſcriptoribus noſtrorum proximeque lapſorum temporum clariffimis celebratam, ex *Autore* noſtro repetere ſuper- ſedemus,

Natu

Natu majorem filium *Philippum Guilielmum*, Hispanorum violentia, cum parens sub Ducis *Albani* adventum Belgio excederet, *Lovanio*, ubi studiis operabatur, in Hispaniam abductum, inibi in custodia detentum, ab excelsa animi indole commendat *Autor*; pag. 71. probz tamen educationis commodis privatam tædia ultratricennalis carceris frequentem latunculorum lusu solari coactum, queritur. Pietatem porro ejus laudat, quod arcis Capitaneum in Principis parentem contumeliosum, medium arreptum de fenestra præcipitem egerit; diu ancipiti super hoc facto aulae Hispanicæ judicio. Libertati tandem redditum cum Archiduce *Alberto* Belgium intrasse memorat; ab hoc deinde deducendæ sponsæ suæ regis *Isabelle* causa in Hispaniam ablegatum: reducecm patrimonium suum in utroque Belgio, ultro concedente fratre *Mauritio*, ductaq; *Eleonora Borbonia*, Principis *Condei* sorore, Principatum etiam Arausionensem obtinuisse. Liberorum vero exortem Bruxellis A. 1618 hæmorrhoidibus extinctam, opimam hæreditatem fratri *Mauritio* reliquisse.

Guilielmus Henricus, Angliæ nunc Rex, restaurandæ reipublicæ Fœderati Belgii jamjam agonizanti, judicio *Autoris*, natus, quemodo gubernationis provinciarum confederatarum admotus sit, *Idem* describit, non sine acri in infelices fratres *de Witt* stylo, quos juratos domus Auriacæ hostes pronunciat. Totus autem inde est in exornando hæc Principe, evchendisque ejus virtutibus, quarum egregia toto bello Batavico ediderit specimina: adversis ejus belli casibus (improspero puta obsidionum *Aldemanda*, *Trajecti* & *Carolorugia* exitu, cladeq; *Moncaffallana*) sic recensitis, ut culpam eorum penes Principem minime fuisse constet. Seriem actorum luctuosi hujus septennii præter *Autores* contexere plures, ut eandem hic retexere supervacuum fuerit. 77.

Expeditionis Britannicæ summa momenta, B. L. mensè *Oct.* proximo pag. 547 meminere recensita: quo eundem remittimus, eorum hic tantum mentionem ex *Autore* nostro facturi, quæ ibi vel omnia sunt, vel paulo aliter exposita habentur. Classem Principis 635 omnis generis navigiis constituisse *Autor* refert, in eaque exercitum subve- 286. dum militum omnino 14352, præter voluntarios; exscensum in 284. litoralibus Comitatus *Devonia*, Sinuq; præcipue *Torrensi*, factum. Inde *Principem Exaniam* profectum, coacto ibi concilio, expeditionis

nis suæ rationes, iustasque super Principis *Wallia* natalibus suspicio-
 nes, publica Declaratione exposuisse, quorum veritatem Rex *Jaco-*
 pag. 291. *bis* plus 40 testimoniis sub juramenti religione exactis asserere,
 292. consilioque optimatum persuadere fuerit annisus. Copiis accessis
 frequenti procerum Angliæ invalescentibus, Regioque exercitu, qui
Sariseberia tum castra metabatur, validis ejusdem copiis & præcipua
 regni Nobilitate ad Principem transgressis, attenuato, Comite insu-
 per *Devonia* & *Danbii* in Angliæ septentrionali adversus regias partes
 insurgentibus, Regem veniam secessionis motuumque edixisse; si qui
 intra viginti dies arma ponerent. Nihil tamen eo profectum, capto
 interim a *Battie* Comite *Plymutho*, & gubernatore ejus in custodiam
 missa, mox altero Regis genero, *Dania* Principe, cum Ducibus *Or-*
 295. *mondia* & *Graftono*, aliisque, in conspectu Regis *Sariseberia* ad castra
 Principis transcuntibus, ancipitique classis fide, Regem cum copiis
 298. *Londinum* retrocessisse, nunciisque de *Eboraco* & arce *Mullensi* inter-
 ceptis, & Romano-Catholicis ibidem vel exarmatis vel loco pulsis,
 Procerum præsentium consilio tres hujus ordinis cum mandatis ad
 Principem ablegasse; sed propositis paciscendi conditionibus con-
 300. venire non potuisse. Insecutam inde Cleri Romanensis, Consilia-
 302. riorum Judicumque regionum, & post pulsos *Redinga* (*Berberia* Co-
 mitatus oppido) regias cohortes, Regina ipsiusque Regis fugam. Sus-
 ceptam hinc ab optimatibus regni, Londini commorantibus,
 tranquillitatis publicæ curam, solennique eorum declaratione Prin-
 306. cipis institutum de obtinendo libero Parlamento, restabiliendisque
 legibus & libertate, religionisque securitate approbatum; missas
 etiam ad Principem eucharisticas a Senatu & militiæ præfectis Lon-
 309. dinensibus, eumque *Londinum* invitatum. Mox *Fevershamii* Co-
 mitem, copiarum regiarum præfectum, a Rege discessus sui admoni-
 tum, easdem soluto sacramento dimisisse; unde a dispersis hinc inde
 militibus turbæ, & adversus eas Principis edictum. Interim promi-
 311. seuæ multitudinis *Londini*, & passim per totam *Angliam*, furore de-
 jecta facella Pontificiorum, domiciliaq; fugitivorum; ipsis etiam Le-
 gati *Hispanici* & Residentis *Florentini* ædibus *Londini* vim factam,
 easque expilatas; nec nisi fama adventus Principis, promulgatisque
 313. severissimis Edictis, tumultus hos sisti potuisse. Inquisitum deinde
 in fugitivos, eorumque aliquos in custodiam missos, interque hos
 Jeffrey

MENSIS JANUARI A. M DC LXXX.

Jeffreyum, Magnum Angliæ Cancellarium. Ad Regem *Fevershamii* detentum, missos a Proceribus *Londino*, reditum in urbem eisdem persuasisse; cum Princeps consultius habens Regem abesse, *Windsor* per *Suylesteinium* in diversum trahere focerum anniteretur. Sed hoc a via Regi instita aberrante, Regem *Londinum* reversum, eoque per *Fevershamii* Comitem, Principem, oblata in diversorium *S. Jacobi* regia, invitasse. Principem vero, prioris sui consilii tenacem, per deputatos ex primoribus Anglicanis, regem orasse, ut securitati sue consulens, extra urbem tantisper commorari vellet; in quam sententiam Rex concesserit, *Durobriva* in mansionem electa. Rege ergo d. 18 Dec. mane *Londino* iterum digresso, Principem a meridie incredibili civium lætitia & congratulatione exceptum. Eodem deinde publicis negotiis admoto, per omnes regni provincias Ordinum *Associationem*, qua securitati Principis caveretur, tempestive factam, Romanensibus passim contra præsentem regiminis statum sinistrae rumores spargentibus; quos iteratis mandatis Princeps in ordinem cogere susceperit. Posthac vacuo arario publico, instante Principe, subventum, grandi pecunia mutuo accepta, proluxa promittitudinis inter Londinenses contentione. In Conventione porro Ordinum disceptatum super vocibus *abdicationis* & *desertionis* (utra earum *refugium* appellandum) *vacantia* item *throne*; tandemque post concertationes aliquot dierum in electionem *Guilielmi* Principis & Conjugis *Maria* consensum, auspiciis & summa rerum penes Principem constituta, sub utriusque tamen nomine. Ordinibus regni in hunc modum de regimine decernentibus, eodem die, qui duodecimus erat Februarii, commodum e *Batavis* supervenisse Principissam, alteroque die a *Serenissimo* huic conjugum pari dignitatem Regiam a Procerum concilio oblatam, insecuta statim *Londini* publica solennique diversis in locis proclamatione. Cætera, quæ huc spectant, & nos consulo omisimus, B. L. vel ex supra allegato recensu *historia mutationum Anglicarum*, vel ex sequenti, ejusdem plane cum *Libello* isthoc argumenti, non difficulter haurietur.

ENGELANDS GODS-DIENST EN VRTHED
bersteldt, door syn Hoogheit den Heere Prince
van Oranje. hoc

ACTA ERUDITORUM

hoc est,

Religio & libertas Angliæ per Principem Orangii restituta &c.

Amstelodami, apud Marcum Doornik, 1689, in 4. Constat paginis 42, & Iconibus 12.

Tractatus præfens historiam complectitur rerum Anglicarum, ab expeditione Principis *Auriaci*, usque ad ejusdem coronationem in Regem Britanniz. Eaque non continua narratione contexta est, sed congerie constat literarum, quarum maxima pars a Domino *Citters*, *Ordinum Hollandia* negotia in aula Regis Angliæ curante, ad laudatos Ordines, cæteræ a paucis aliis perscriptæ sunt; insertis monumentis publicis, literis, edictis, declarationibus Regum, Principis, Statuum Fœderati Belgii, Angliæque, ad hoc argumentum spectantibus: quæ omnia *Editor* mandato Ordinum Fœderatarum Provinciarum typis expositæ esse testatur. Cæterum cum recensu eorum, quæ libro hoc continentur, repetito jam perfunctus simus, tanto nobis hic brevioribus esse licebit, suppletis maxime iis de quibus aut prædicti libri, aut excerpta nostra silent.

Exordium Libro a factis *Jacobi II* Regis Angliæ, quibus visus est regno jugum accire Pontificium, sibi vero illimitatam potestatem comparare velle. Hujus obtinendi causa sollicitè tentatum Principem *Auriacum*, *Autor* affirmat, ut abolitioni Testi & poenaliæ legû in Romanenses consentiret: sed hunc obfirmato contra omnes Socii illecebras animo induci eo non potuisse. Hanc Principis constantiâ statim inscutû rumorem de Regina Angliæ graviditate, & interjecto justo temporis intervallo, partum Principis *Wallia*: ad quem personæ advocatæ sine, quas huic negotio præsentis esse, per leges non conveniebat; filia regis natu minore interim, curandæ scilicet valetudini, longius amota, & Archiepiscopo *Cantuariensi* cum sex Præsulibus aliis in custodiam missis. Sub hæc apparatus bellicum, terra marique in *Hollandia* factum, suspici vicinis cœpisse, Angliæ *Gallia*que regibus per legatos suos Ordines Belgii, quibus arma intentarent, sollicitè percontantibus: illo etiam subditis commercia cum hostibus (sibi enim hanc scenam adornari non amplius dubitabat) suis interdicens. Exponuntur inde tum supplices Procerum Anglorum literæ, quibus Ordinum Angliæ

pag. 3-

6.

9.

Angliæ subditorumque gravamina contra regnum Jacobi, & natales Principis *Wallie* referuntur, & Principis *Auriaci* auxilium imploratur: tum hujus gemina declaratio, qua expeditionem in Angliam Scotiamque a se suscipi edicit, promovendo libero Parlamento, abrogandisque iis, quæ contra libertatem, leges & securitatem publicam in utroque hæcenus regno tentata sint. His interfecta est Principis apologia, diluendis calumniis, contra institutum suum sparsis, vulgata; subjunctæque invitatoriæ Principis, de conjungendis secum viribus, militiæ Anglicæ navali terrestrique propositæ; & memorabilis ejusdem oratio valedictoria ad Ordines Fœderatos habita.

Qui porro expeditionis successus, & ut magno ubique in Anglia applausu Princeps exceptus sit, plurimis regni Optimatibus, præcipuis militiæ regiæ Præfectis & cohortibus, integrisque provinciis ad partes Principis, accedentibus; quæ ex adverso, & quam varia Regis & regionum consilia, quæque hinc inde eo tempore per Angliam gesta, per vices referuntur: quæ tandem, tantum non omnibus ad Principem inclinantibus, post iteratam hujus declarationem, qua ad legitimum Parlamentum, hujus & subditorum libertatem, exarmationem pontificiorum, eorumque ab officiis publicis remotionem provocat, eo rediere, ut Proceres Regi præsentem consilium cum Principe paciscendi dederint. Rex animi diu anceps, audito exercitus tumultuario e castris discessu, filię natu minoris fuga, generi Danici & primorum defectione perculsus, in Parlamenti convocationem deniq; consentit, & per legatos, *Georgium Savillum Halifaxii* Marchionem, *Danielem Finchium Nottinghamiæ* Comitem, & *Sidneium Godolphini* Dominum, Principem instituti sui certiores reddit, & qua commodissime ratione securitati Parlamenti prospici posse Principi videatur, ab eo contendit. Re deliberata Princeps sequentes conditiones renunciare jubet: Pontificii omnes, iique qui Testi sacramento se obligare olim recusarunt, exarmentur, muneribusq; regni, quibus admoti sunt, exuantur; edicta Regis adversus Principem, & qui partium sunt Principis, revocentur; *Londinense* & *Tilburii* (prope *Gravensendam*) castra, cum aliquot, tenus *Tamesin* infraque pontem *Londinesem*, firmis stationibus, præfidiis Principis teneantur: si durante Ordinum conventu Regi libeat *Londini* commorari, idem etiam Principi integrum sit, pari utrinque custodiæ corporis & comitatus numero; sin aliter visum Regi, æquali uterque ab urbe intervallo mansionem habeat: ex

- at: exercitus ad trigesimum ab urbe lapidem recedant; nec exter-
 nae amplius copiae intra regnum recipiantur, Gallici praecipue militis
 excensus caveatur: *Portus magni* (*Portsmouth*) Gubernator de Re-
 gis & Principis voluntate constituatur; Principis copiis, tempore
 conventus publici, de regni obventibus stipendia exsolvantur. Pugna
 pag. 143. inter *Redingi* inter utriusque partis cohortes commissa, pulsi regii
 adeo *Londini* omnia terrore compleverunt, ut Nuncius Pontificius,
 Clerus Romanensis, mox Regina cum *Wallia* Principe, ipseque Rex,
 169. non expectato legatorum suorum reditu, praecipiti fuga urbe excesserint.
 Praeter caetera inde negotia supra jam relata, memoratur etiam,
 legatum Gallicum regno excedere jussum; & Principem Gallias
 188-228. criminationes, quibus expeditionem ejus insectabantur, apud Legatos
 Caesaris & Hispani diluisse. Recensentur praeterea membra
 Conventionis Ordinum a 15 Jan. superioris anni celebratae, eorumque
 edictum, quo causae abdicationis Jacobi II, & quibus rationibus
 233. leges regni violaverit, aliaque notatu digna plura, in libello modo
 237. recenso omissa, continentur; & formula actusq; Proclamationis, quibus
 Princeps & Conjux Reges Britanniae solenniter *Westmonasterii*
 & *Londini* declarati sunt. Subnectitur etiam apologia ad Magnates
 Europae, qua depositio regis Jacobi ab hinc inde objectis vindicatur.
 Quomodo porro officia domus augustae constituta, Senatusque sanctioris
 244. consilii lectus sit, exponitur; narratione ad acta Parlamenti
 254. 3II. novi, in quod Conventio confirmatis illius decretis commutata est, &
 346. ipsam coronationem regiam, cujus series & negotia luculenter
 describuntur, deducta.

Merentur etiam hic legi geminae, *Sunderlandia* Comitis & Episcopi *Roffensis* (quorum ille Secretarius Status, Regi inter primos, inclinantibus *Jacobi II* rebus, gratia ejus excidit; hic inter Commissarios ecclesiasticarum causarum adscitus, perspectis aulae consiliis, mature ante hos motus munere se abdicavit) literarum apologeticarum: quibus, quod suspecti vulgo haberentur suggestorum promotorumve consiliorum actionumq; in perniciem libertatis & religionis Anglicae a *Jacobo* Rege adornatorum, uterque innocentiam suam Amicis, ad quos scriptae sunt, prolixè demonstrare laborant; prior etiam calamitarum, quibus tum inundabatur, fontem e soluta vitae antea sua licentia, digna homine Christiano confessione, derivat.

Quae

ad A. 1690. pag. 55.

pag.

20

18

22

23

23

24

254-

3-

Quæ passim supra narratis de *Scotia* (p. 205 seqq. 207, 210, 212, 217, 218 seq. 300 seq. 302.) & *Irlandiæ* (pag. 173, 208 seq. 220, 228, 242 seqq. 296, 296) rebus, parallela gestis Anglicis, intermiscuntur, quod vel exactam historiam non conficiant, vel rumoribus illo tempore sparsis tantum nitantur, consulto præterimus.

SCHOUBURG DER RUPSEN, VVORMEN,
maden en vliegende dierkens &c. i. e.

Theatrum erucarum, vermium, termitum, & quæ ex his oriuntur bestioiarum volatilium, propria experientia collectum a Steph. Blancardo.

Amstelæd. apud Janten Hoorn. 1688, in 8. Plag. 15.

Quamvis bestiolis, quæ ab incisuris, quibus corpuscula ipsarum notantur, insecta vocari solent, nihil abjectius vulgo habeatur, accuratius tamen inspectæ tantum artificii, tantum pulchritudinis ostentant, ut mirum haud sit, homines ingeniosissimos multum temporis & operæ collocasse in illis exactius cognoscendis, magno philosophiæ naturalis emolumento. Nata enim hinc nobis elegantissima Moufferti, Gœdarti, Svammerdammi, Redi, Malpighii, Listeri, & ex sequiori sexu, Grafiæ &c. scripta, quibus nunc accedit Theatrum hoc Insectorum Blancardianum, cujus anno 1688 primam solum partem Clarissimus ejusdem Auctor in lucem emisit. Constat illa *quadraginta novem capitibus*, quæ omnia observationibus propriis referta sunt, & schematibus nitidissimis illustrata. Multa inibi leguntur gemina illis & consentanea, quæ tum apud Dn. Redi de ortu insectorum, tum apud Gœdartium & Svammerdammum de illorû metamorphosi habentur; nonnunquã tamen in eorundem descriptione ab utroque receditur, prout vel ex sola delineatione pediculi aquatici, si cum Svammerdammiana conferatur, elucet. Reperias quoque nonnulla aliis nondum observata, v. g. quod Auctor spumam plantis nonnullis adhærescentem a suctione insecti cujusdam originem ducere comperit, cujus est domicilium, nec non quod araneas absque prævio maris congressu ova fecunda ponere sibi exploratum affirmat. Exhibentur etiam exotica quædam, in quibus

TAB. I. *ma vincens*, cujus iconem harum rerum curiosis damus in Tab. I. Tandem *capite ultimo* methodus traditur insecta venandi & conservandi; ubi tamen id etiam inculcatur, quod tanquam errorem Gœdartio notaverat *Svammerdammius*, erucas nimirum, si ad mutationem abeant, pabuli convenientis defectu laborantes, imperfectos fieri papiliones, & proinde cibum ipsis esse suppeditandum, donec sua sponte a pabulis desistant. *Appendix* literas quasdam notasque complectitur ad rem præsentem facientes.

LIBRI NOVI.

D. Leonhardi Mutteri Concordia Concors, de Origine & Progressu Formæ Concordiæ; cum Præfatione **D. Valentinii Alberti P. P.** Francof. & Lipsiæ, apud **J. C. Föllginer**, 1690. in 4.

Musei Italici Tomus II, complectens antiquos libros rituales sanctæ Romanæ Ecclesiæ: cum Commentario prævio in Ordinem Romanum. Parisiæ, apud **J. Boudor &c.** 1689. in 4.

Jacobi VVolf Scrutinium Amuletorum Medicum. Lipsiæ & Jenæ, apud **Viduum R. VVechtleri**, 1690. in 4.

Jobi Ludolfi Tetragonometria Tabularis. Lipsiæ, apud **L. S. Cörnerum**, 1690. in 4.

Les Loix Civiles dans leur ordre naturelle. A Paris, chez **J. B. Coignard**, 1689. in 4.

Histoire Critique des Versions du Nouveau Testament par **Richard Simon**. A Rotterdam, chez **Reinier Leers**, 1690. in 4.

Histoire d' Auguste. A Rotterdam, chez le même, 1690. in 12.

Histoire de l' Eglise du Japon, par **M. l' Abbé de T.** A Paris, chez **E. Michallet**, 1689. in 4.

La Theorie de la Manoeuvre des Vaisseaux. A Paris, chez le même, 1689. in 8.

Dictionnaire Pharmaceutique, ou Apparat de Medecine, Pharmacie & Chymie, par **M. de Meuve.** A Paris, chez **Laurent d' Houry**, 1689. in 4.

Nouvelle Osteologie, ou l' on explique mécaniquement la formation & la nourriture des os. A Paris, chez le même, 1690. in 12.

Histoire de l' Imprimerie & de la Librairie. A Paris, chez **Jean de la Caille**, 1689. in 4.

L' Bloquence de la Chaire & du Barreau, par **M. de Brettévilles.** A Paris, chez **D. Thierry**, 1689. in 12.

La Philosophie du Prince; ou la véritable Idee de la nouvelle & de l' ancienne Philosophie. A Paris, chez **P. Eclaffan**, 1689. in 12.

Journal du Siege de Londonderry écrit par le **Sr. VValker.** A Amsterdam 1689. in 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno M DC LXXX.

LIC. JOBI LUDOLFFI, MATH. PROF. ET
Senatoris Erfurtenfis, Tetragonometria Ta-
bularia &c.

Lipsiæ, apud L. S. Coernerum A. 1690, in 4. Plag. 72.

Cum radicum quadratarum & quadratorum numerorum in mathematicis usus longe sit frequentissimus; idem tamen, ob calculi prolixitatem, magnam identidem molestiam conjunctam habeat: jam olim eximii mathematici, *Clavius*, *Henisius*, *Maginus*, & post eos *Guldinus*, constructis Tabulis tetragonis, e quibus citra supputationis laborem, vel propositorum numerorum radices quadrata, vel radicum datarum quadrati excerptentur, difficultati huic mederi studuerunt.

At cum operationes, circa ejus generis numeros obvia, intra angustos præmemoratarum Tabularum cancellos sæpenumero non coerceantur, (maxima enim radix quadrata in Tabula *Henisiana* est 360; *Claviana* 1000; *Guldiniana* 10000; *Maginiana* 10100) Clarissimus Autor noster, publico *Φιλομαθῶν* commodo, ulterius perficiendis Tabulis tetragonis laudabilem operam collocare non dubitavit. Has ergo decuplo auctiores in præsentì opere exhibet; ut radicum singularum intra 100000 numerum quadrati, & vicissim quadratorum intra 10000000000 singulorum radices quærentibus in promptu sint, & juxta seriem Tabularum inveniri queant: idque nullo erroris periculo, & commodius atque per Tabulas hætenus extantes. His autem propediem successuras spondet Autor *Tabulas Cubicas*, quas *Guldinianas* ampliores fore nulli dubitamus. Præmittitur Tabulis Introductio, in qua cum ratio constructionis,

H

tum

tum usus Tabularum ostenditur; simul etiam quomodo radices quadratorum, aut illarum quadrati, metas harum Tabularum excedentes, compendiosè investigari possint, exponitur: præterea Tabularum harum ope multiplicationis & divisionis negotium; citra abacum Pythagoricum, sola dimidiatione, additione & subtractione confici docetur; quantumq; eæ in evolutione numerorum figuratorum, trigoniorum, pentagoniorum, hexagoniorum &c. tum præcipue circa progressionum arithmeticarum, geometricarum & harmonicarum terminos terminorumque summas, radices &c. præstent, luculenter demonstratur. Epilogi vice ex *Euclide* & *Apollonio* index subnectitur præpositionum, quæ tetragonice doctrinam vel illustrent, vel ab eadem vicissim illustrentur.

PARALLELA SACRA ET PROFANA. SIVE

Nota in Genesin, Autore Johanne Bompartio Genabensi Gallo, in Eccles. Campensi Gallo-Belgica Pastore.

Amstelod. ex offic. Johann. Wolters, 1689. in 4. Plag. 39.

INexhaustum prope immensumque pelagus Scriptura est, quod non divinæ modo fidei mysteria arcanosque æternæ sapientiæ recessus, sed & Antiquitatem pene omnem, & literaturæ omnis fundamenta complectitur. Quis enim est, qui nesciat, vel ex Mose solo desumpta esse omnia, quæcumque apud profanos & τῶν ἕξω scriptores primævam sapiunt antiquitatem, Mosensque adeo Antiquitatis Principatu supra cæteros excellere? Unde Clemens quoque Alexandrinus Græcorum in universum Philosophos tanquam fures & plagii reos diffamavit, ὅσα Μουσῶν καὶ τῶν προφητῶν τὰ κρυπτότατα τῶν δογμάτων ἐν εὐχαρίσῳ ἐκλήροται, a Mose illos atque Prophetis sua accepisse dogmata beneficii immemores, asserens. Quod ipsum cum in animo suo reputaret Autor, miratum sæpius se fuisse ait, ex tanto interpretum Scripturæ numero paucos adeo esse repertos, qui tantæ molis expositioni incubuerint, face ab Ethnicorum monumentis illata. Persuasum enim indubiumque omnino esse statuit, Scripturarum divinam originem non posse melius demonstrari,

strati, quam si allatis ex Gentilium religione, & cultu, & moribus, & diætiis, & politiis, & gestis, argumentis confirmatum casus. Se ergo jam a quindecim annis non dissimile quid agitalle animo, & progressu quidem non exiguo, quando *Genesim* ipsam *Parallelis* illustratam ferme ad finem perduxisset. Sed evanidam deletamque penitus memoriâ sui illius instituti tum fuisse, cum integro fere anno, persecutionis in Reformatos sævieatis tempore, apud Gallos tetro teneretur carcere: donec liberatum vinculis, taleque sperantem nihil, schedæ illæ jam prope comploratæ sequerentur, ipseque adeo admove- re denuo manum operi posset. Cæterum, si Hebræi olim sanctuarium suum tentoriumque conventus, opus sane eximium & p̄r cunctas ætatum seculorumque vices celebrandum, de spoliis Ægyptiorum opimis, quibus onusti patriam repetebant, concinnavisse dicantur; ægre neminem laturum sperat Parallelorum Concinnator, quod egregia quæque Gentilium & Philosophorum dicta ad Domus Dei, h. e. Ecclesiæ structuram conferre laboreet. Sic enim ex ipso mendacii & impietatis veluti fonte surgere veri aliquid, quod tantæ gentilium caligini luminis quasdam scintillas affulxisse & admixtas fuisse doceat, sibi compertissimum fieri. Sic quod Gen. I, 1. Elohim sub pluralitatis effertur imagine, detestando *πρωθυεθετης* errori ansam dedisse credit. Ita Ethnicos ex Hebræo nomine El Pag. 4. Eloah fecisse El-eloe Eleleus in Bacchanalibus suis & inanibus bacchantium vociferationibus, itemque & ex *יָהוִי* Jobacchus, & ex 224. Adonai Adoneus derivasse. Pariter Gen. XLVIII, 3. notat, ex Hebræo *מַרְתִּי* factum esse Marti nomen apud Phœnices primo, deinde ex propagine quadam apud Gallos, quibus Hesus, (qui Mars apud eos proprie fuit) fortem robustumque sonet, sicut & Phœnicibus; quod adducto Juliani testimonio comprobat. Frustra similiter in 262. 263. causas a Plutarcho inquisitum esse putat, quare veteres Bacchum suum quasi *Βουεβόουρον* sinxerint. Ex sacro potius Codice, cujus mysteria Sapiens iste non investigavit, veram nomenclaturæ originem desumendam esse, cum & Deus in Scripturis *יְהוָה* *Abbir*, potens, quod & Taurum notat, appelletur; unde Bacchus detestanda quadam *κακοηλία πνεύμασφι* fuerit dictus. Occasione Genes. I. 29. 12. 13. de carniû esu differit, autumatq; ex prava ejus loci interpretatione Philosophis Ethnicis, inprimis vero Pythagoræ, ansam fuisse datam

pag. 17. cudendi commentum de Abstinentia Carnium, quas occisæ animantes mortalibus suppeditant. Cum enim Deus solarum herbarum fructuumque usum eis concessisse videretur, carnesque adeo penitus vetitas fuisse existimasset Philosophus, harum manducationem a discipulorum grege in totum eliminasse. Bedolach illud Gen. II, 12. pro unione habet, & elegantem Latii cum Hebraismo convenientiam observat. Hebræam enim vocem אֶרֶב quod separare significat, descendere: unionis autem nomen nihil nisi segregationem quandam sonare, cum unicum proprie sit, quod a cæteris separatum. Hinc Casarem Catullo Imperatorem *unicum* h. e. summum, uniones autem Cleopatrz, singulare atque unicum Naturæ opus, Plinio dici.

23. Ad Gen. III, 7. ubi Protoplasti perizomata ex ficulneis foliis fecisse dicuntur, annotat, ideo in fragilitatis proverbium abiisse ficus nomen apud veteres, mollemque eos atque inutilem virum ἀρδρα σὺμνον nuncupasse. Ad v. 9. ex Adamo Saturnum facit, quia ne Ethnicorum quidem scriptores negare unquam ausi fuerint, Saturnum primum hominem fuisse. Quod si ergo omnes illorum Dii fuerint homines, nec ante Saturnum his fuisse Deus deprehendatur, quis Saturnus nisi Adamus fuerit, ante quem homo nunquam extiterit? Quanquam in sequentibus pro Saturno Noachum fuisse habitum ostendere conetur, atque unum adeo eundemque Saturnum modo Adamum prioris orbis parentem, & seculi aurei civem, modo Noachum orbis illuvie exhausti reparatorem meliorisq; fatorem progeniei, diverso respectu significare. Et in Saturnum quidem apprime illud quadrare existimat, quod Gen. IX, 22. in Hebræo textu legitur אֲרֶב, quæ certe vox vocalibus destituta tanquam אֶרֶב esset, atque abscindere excidereque significaret, legi potuit: unde desumptum esse videtur, quod de Jove somniant, ipsum patrem Saturnum excuisse.

25. Ad Gen. III, 15. dicit, ex quo edictum illud Divino ore profatum sit, ad serpentis occursum viros esse homines contremiscere totos, eo quod Deus naturalem quandam, post peccati labem, adversus adversos eam insidierit: a quo veteri certe & inobito odio natum esse suspicatur adagium, *odis cane pesus & angue*. Sic ex c. IV, 7. enatam quoque antiquissimam phrasin illam אֶרֶב רַעִים בִּוֹרֵם

gas colligit. Posteaquam ad historiam de Noacho & diluvio devenit, maximam Deucalionem inter & Noachum harmoniam prolixè demonstrat, lugulento admodum exemplo, quam turpiter divinis oraculis ad inanes lusos fabulasque profana Gentilitas abusa sit. Ceterum non minus ab historia corvi diluviani, quam ab Ovidii fabella, originem duxisse credit adagium Græcum in desides & cunctatores, *Κόραξ ὑδεσίου*; cum corvus Noachi, aquis continuo supervo- pag. 50.
litans, nec regressus in arcam memor, vere *ὑδεσίου*, i. e. circa aquas morari dici potuerit. Ex olivæ folio, quod in ore columbæ fuisse dicitur. Gen. VIII, 11. tanquam signo pacis in genere adductas fuisse Gentes credit, ut pacem ea sub imagine significarent; quod memorabili Livio l. 29. loco alijsq; illustrat. Jus divinum quod in bruta Gen. IX, 5. decernitur, agnovisse ei videntur Romani, quotannis crucifigentes canes in illorum memoriam, qui nocturnam Gallorum in Capitolium irruptionem latratu non indicaverant, unde promiscua cædes sequuta. Quæ Gen. IX, 27. de Japheto dicitur *λατρίδα*, optime Autori quadrare videtur Neptuno, qui propterea *ὑπερσένης* dicitur. Ad c. X, 12. Xenophontem notat, quod *Rezen* seu Sifarae urbis verum interpolaverit nomen, & pro *Rezen* Larissam substituerit, ut ad Græcam elegantiam accommodaret. Et verisimile ipsi est, Græcis rogitantibus, cujus urbis essent rudera, Assyrios respondisse *לרעסן* *Leresen*, addendo *Le* ad Gemitivi notam, atque illud *Leresen* mutatum esse in Larissam. Cap. XII, 13. in Ciceronem invenitur, quod crude nimis dixerit, ex omni vita simulationem dissimulationemque tollendam. Potius ille dolum hunc Abrahami fuisse asserit, sed qui in actu, cum loquitur, negativo constiterit, ubi nempe, Labeone autore, aliquis per dissimulationem vel sua vel aliena tueri conatur. Quo simul illud Augustini in Gratiani Canones relatam pertinere ait: veritatem voluit celari, non mendacium dici. Gen. XV, 9. parallelum ex Luciano adducit, quod Ganymedes a Jove raptus & dimitti petens, pro *Ἀστρα* suo promittat se *αριστην* Jovi immolaturum, *τὸν τειστήν τὸν μέγαν*. C. XIX, 2. imitationem esse auguratur Mosæicæ historiæ illam, qua apud Ovidium Philemon & Baucis Deorum hospites, remnentibus alijs, esse amant. Ad c. XXII, 2. pertinere ei videtur narratio Sanchuniathonis de Saturno, (quo verosimiliter Abraham designetur) qui ex Nympha indigena

61.

74.

90.

101.

Ἀνοβερ, Hebraice יְעֹצֵבֵר (quod ipsissimum Saræ epitheton sit) filium habuerit unigenitum, ὃν διὰ τῆς τοιοῦτ' ἐκάλουν: Jæd quippe Hebræis esse יצחק Isaci in h. l. epitheton, de quo agere Sanchuniatathonem appareat, Addere Porphyrium, unigenitum a Patre fuisse immolatum. Ex c. XXII, II. egregium illud Græcorum Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανεὶς, illustrat. C. XXXV, 8. ex Antiquitate observat, illustres olim fœminas *Apis* nomine appellari non esse dignatas, unde de Jovis nutrice Melissa, Melissa Epidamni filia aliisque, quin & ipsa Debora, quod nomen Hebræis apem sonat, legatur. C. XXXIX, 13. seqq. conjungere Lectorem jubet Phædræ Thesæi uxoris in Hyppolitum, conjugis Proeti in Bellerophonτῆ, & uxoris Potipharis in Josephum scævientis simul & deamantis libidinem, & dolorem, & insaniam, vindictæ denique propositum infandasque calumnias; unde non pauca apud Autores τὰς ἕξωθον cum Mose sententia notari queant. C. XLI, 49. ut rationes illorum, qui Apida & Serapidem idem fuisse numen, & sub utriusque nomine cultum ab Ægyptiis Josephum existimant, acute excogitatas agnoscat; exinde tamen refutari eas facile autumat, quod, si Josephus ab Ægyptiis cultus post fata fuisset, Rex posteros Josephi Israelisque tanta tyrannide non pressisset, nec internecinum inter utramque gentem odium fuisset, sicut acciderit, hinc inde in secula fere denunciatum. C. XLV, 5. eadem in causa idem pronunciat, moresque gentis e diametro pugnantes pro se allegat. C. XLIX, 10. afferit, ab illa de Christo prophetia; *inque dum venerit Silo &c.* horrendo & diabolico modo detorta, originem fuisse fabulæ de Sileno; quemadmodum & verba v. 12, *dentes ex lacte albescent*, ad Silenum suum applicuerint, cum ei, teste Euripide, pro cibo caseum & lac bovis assignaverunt. Ceterum longum nimis foret Parallelismos omnes paraphrasesque ex profanis allegare, quas in Autore ubivis obvias deprehendet Lector. Controversias quoque nonnullas, quas v. g. de exheredatione, p. 246. Jure Dei p. 61. &c. tetigit, brevitatis studio mitimus.

ΣΙΒΥΛΛΙΑΚΟΙ ΧΡΗΣΜΟΙ,

hoc est,

Sibylli-

MENSIS FEBRUARII A. M DC LXXX. 63
Sibyllina Oracula, ex veteribus codicibus emendata
ac restituta, & Commentariis diversorum illustrata, o-
pera & studio Servatii Gallæi,

Amstelodami, apud Boomios, 1689, in 4. Plag. 98.

Quæ hodie extant, a multis retro sæculis inscripta; *Sibyllina carmina* octo libris comprehensa, non furoris fatidici oracula, sed ingenii otiosi commenta esse; nec obscuras, perplexas & ambiguas (quales furibundis vatibus conveniunt) prædictiones exhibere; sed simplices & perspicuas & quasi in schola per summum otium elaboratas narrationes de creatione mundi, lapsu Adami & Evæ, diluvio, arca Noë, instauratione orbis post diluvium, & historiam omnem de adventu Christi in carnem, ejusque passione ac morte, & mox subsecuta Hierosolymorum everfione, Judæorum dispersione, Evangelii prædicatione, Antichristo, Græciæ interitu, mundi fine & extremo judicio completis; ac ex Hesiodo, Orphea, aliisque Græcis poetis confarcinata esse, ac proinde spuria & supposititia; versusque, si qui e veris Sibyllinis supersunt, adeo interpolatos & transformatos esse, ut ab adulteriniis discerni nequeant, plerorumque eruditorum sententia est. Nimirum alia plane & diversa hæc carmina ab iis, quæ Tarquinio oblata Gellius memorat, alia etiam veteres Græci ac Latini scriptores ante Christianæ per orbem religionis notitiam consueta fuisse produunt: siquidem gentilem ista idololatriam confirmarunt, ut cum Æsculapium ab Epidauræ, matrem Idæam a Pessinunte Romanam esse ac cerendam, ad ædem Saturni esse immolandum, ac lecti- sternium habendum, Jovi ludos magnos, ac Veneri Erycinæ ædes vovendas, hostias humanas esse mactandas, & hujusmodi impia ac scelerata suaserunt; tantum abest, ut veræ Christianæ religionis dogmata tradiderint, quæ octo Carminum libri continent, qui sub Sibyllinorum nomine circumferuntur. Ac in ipsis præcis apud gentiles Sibyllinis carminibus multas jam fraudes inventisse, multa que ab nebulonibus sub hoc nomine ficta ac veris inserta fuisse, vel sollicita Romanorum principum cura, ut discernere vera a falsis, ostendit, qua Tiberius tactus Senatam commonefecit, ut sacerdotibus daretur negotium, quod jam antea etiam Augustus sanxerat & majores decreverant, quantum humana ope possent, vera oracula a falsis discernere.

discernere, ut Tacitus Annal. lib. 6. cap. 12. tradit. Quæ tamen sollicitudo non obstitit, quominus de vaticiniis plerisque, quæ e libris Sibyllinis depromebantur, ambigeretur: ut de isto, quod Tiberii principatu vulgatum fuisse inter prodigia, quibus prænunciabatur mors Germanici, refert Dio lib. 57. Ex Luciani etiam *Pseudomante*, & libro de morte *Peregrini* intelligi potest, quantum Sibyllæ nomine impostores & agyræ inter gentiles fuerint abusi. Quo minus dubitari potest, multum fraudis (sed quam piam vocant) iis intervenisse carminibus, quæ pro veris Sibyllinis ab ecclesiæ præcæ Patribus habita, & ad convincendos refutandosque gentilium errores in partes vocata, talia etiam a Marco Antonio Antimacho, Sebastiano Castalione & nonnullis aliis agnita fuerunt. Quos verioribus rationibus oppugnarunt Vossius, Blondellus, Lambecius: præter hos autem & complures alios hoc argumentum fuscus executus est, & adversus *Craſſetum* Jesuitam potissimum, veritatem Sibyllinorum oraculorum destruxit Servatius Gallæus in *Dissertationibus de Sibyllis earumque oraculis*, quas in superioris anni Actis mensè Januario p. 15. seqq. enarravimus. Ipsa autem quæ circumferuntur *Sibyllina carmina*, octo libris inclusa, (quorum manuscriptum codicem, qui Johannis Sambuci fuerat, in Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi superesse, Lambecius in Commentariis de ea lib. 8. p. 44. indicat) a *Xyſto Betuleſo* ex Augustana bibliotheca depromta & ab Oporino primum A. 1545 Basilea vulgata, a Castalione anno sequenti carmine heroico Latine reddita, A. 1555 Basilea græce & latine recusa, magna ex parte etiam in Syllogem apocryphorum a Michaele Neandro A. 1567 relata, tandem A. 1599 a *Jeanne Opsopœo* Parisiis græco-latina cum notis nitidissime edita, & A. 1607. recusa, anno proxime elapso idem Gallæus Batavis typis, Opsopœi editionem imitantibus, exscribi fecit, & prolixos commentarios addidit. In quibus non solum integræ Castalionis & Opsopœi annotationes, & nonnullæ e MSC. codice, quem Cl. vir Edu. Bernardus ex Anglia suppeditaverat, emendationes exhibentur; verum etiam e doctorum virorum scriptis excerptæ ad Sibyllinorum carminum illustrationem facientes notæ, interdum quoq; prolixiores digressiones, ab Editore proponuntur, suis quævis versibus, ad quos pertinent, substratæ: insignem sacræ & profanæ philologiæ apparatus ex *Bochar-*

ti,

ts, Buxtorffii, Cerda, Dupartii, Ferrarii, Grotii, Heideggeri, Hottingeri, Hoffmanni, Blondelli, Barthii, Salmafii, Spenseri, Poli, Petiti, Marsbami, Ravanelli, Schedii, Suiceri, Spanhemii, Parkeri, Martyris, Peraldi, Ouzelii, aliorumque monumentis suppeditantes.

Sub finem adjecit eadem quæ Joannes Opfopocus suæ Parisinæ editioni appendicis loco junxerat, *Oracula metrica Jovis, Apollinis, Hecates, Serapidis*, aliorumque falforum Numinum, ex Græcis scriptoribus collecta, substratis Opfopoci annotationibus, e quibus intelligere licet, e quibus autoribus quodvis eorum deponitum sit; *Abrampsychi amiracriticum*, sicut Jos. Scaliger istud digessit; nec non *Oracula magica Zoroastris* cum *Plesbonis & Pselii* scholiis, quæ dogmata continent (ne quis artis portentosa & præstigiatoriae præcepta in iis tradi putet) de pietate & cultu divino, quem qui apud Ægyptios, Chaldæos, Persas & Medos profitebantur, *Magi* dicti sunt, ut e Platone, Strabone, Plutarcho, Luciano, Apuleio & aliis discimus. Caterum de his æque Zoroastris ac illis Numinum oraculis merito pronuciare possumus, quod *Magicorum Zoroastris* editioni Parisinæ A. 1597. Fed. Morellus præfixit:

Oracula hæc fateor possunt Enigmata dici:

Sunt oracula Dei clara minus Claris.

EXCERPTA EX LITERIS Dni. JOHANNIS

Christophori Sturmii, Professoris Altorfani, die 22.

Dec. 1689. Lipsiam scriptis, de Helio- & Seleno-Cometis

Altorfi observatis.

Accidit ante hos dies, $\frac{7}{8}$ mensis hujus, ut invitante coeli serenitate, cum intenso tamen frigore conjuncta, sub vesperam extra oppidum nostrum exspatiatus, in plagam occidentalem gradum oculosq; converterem, paucis ante minutis quam Sol, horizonti jam proximus, in consuetas se latebras reponderet, ejus ellipticam figuram, ceu frequenter soleo, sic ferente occasione, intentis oculis contemplaturus. Omnia vero alia dum expecto, insolitum mihi, nec ante hac unquam visum, nec, præterquam Actorum anni 1682 p. 262, lectum etiam unquam, sese offert, columna scilicet sive cauda perpendiculariter supra Solem jamjam occidentem erecta, Solis lucida ruben-

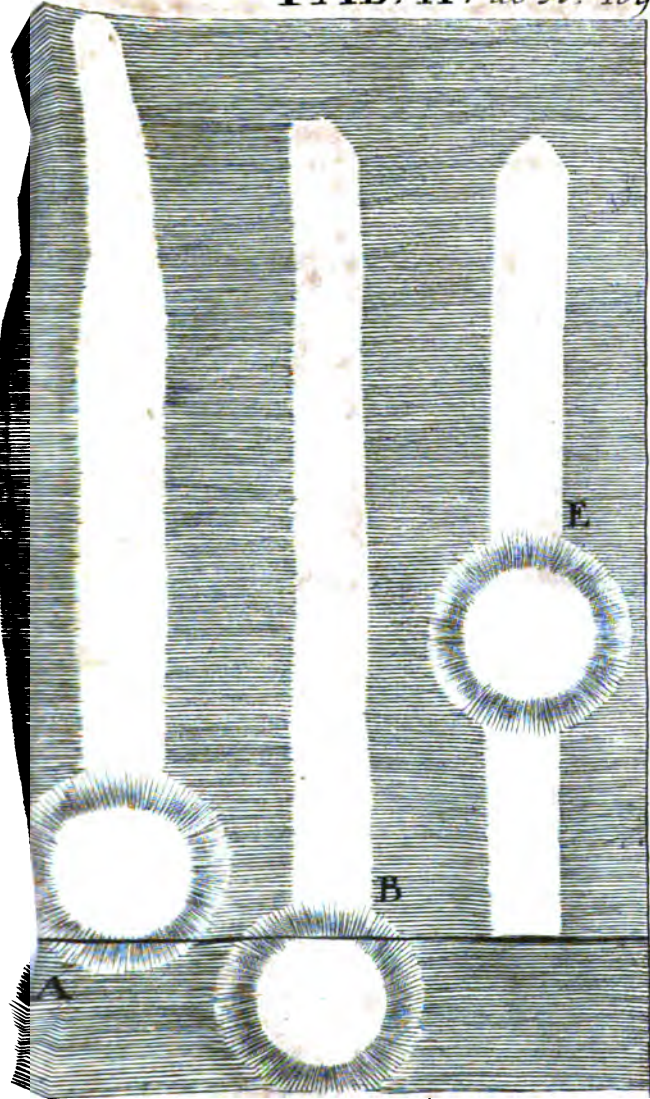
TAB. II.
Fig. A. B.

tique facie obscurior quidem, at ambiente aere multum vaporoso magno splendidior, latitudine sua Solis semidiametrum quam proxime exaequans, longitudine vero duodecies excedens & amplius, post Solis etiam occasum adhuc durans, longitudine magis magisque decrevens, & post pauca tandem horæ minuta opinione mea citius evanesceas. Hæc cum in oppidum reversus curiosioribus quibusdam obviis narrasset, ac domi meæ causam phaenomeni physicam subinde meditarer; finita cena & cubitum eundi tempore jam impendente, inopinatum accipio nuntium ex alumno Collegii nostri, nescio quod circa Lunam occasui appropinquantem spectari prodigium, de quo certiores me reddendum esse utrique judicaverint. Ego vero, cum accepto hoc nuntio in supremam Collegii contignationem sine mora me recepissim, non sine magna admiratione idem plane in Luna conspicio phaenomenon, quod vespere proxime anteedente in Sole videram, hoc solo discrimine, quod cauda ista sive columna splendida, ibi supra Solem exposita, hic infra Lunam ad horizontem usque protensa spectaretur, tantisper tamen etiam ultra ejus cornutam faciem elongata; prout in *Sebem. adjecto lit. C* designat. Ex eo tempore (audita vero jam erat decima nocturna) ad horam undecimam usque, columna ista sive spatium resplendens infra Lunam, cum ejus altitudine supra horizontem, paulatim decrevebat, portione tamen ejus supra ipsam eminente nequaquam ita augete, ut ego futurum esse conjeceram, sed columna tota magis magisque decurtata; adeo quidem ut post merfam penitus Lunam cauda sursum erecta (*ut in D*) valde brevis esset, & mox penitus exspiraret. Ex phaenomeno interim *lit. C* notato suspicari non sine causa mihi videbar, si primæ circa Solem apparitioni maturius supervenisset, cum Sol notabili adhuc esset supra horizontem altitudine, ibi quoque deorsum expositam ad horizontem columnam visurum me fuisse: ideoque cum ipse esset indubia fere, vaporosam istam aeris conditionem, que tum erat, per totam noctem eandem esse permanuram, & quidam aderant spectatores jussi, & ipsemet consistui, sequenti mane Solem orientem operiri. Quod dum fecimus, opinioni nostræ plane satisfactum est, visa iterum supra Solem assurgentem columna resplendente, & quanto altius deinceps elevatus Sol esset, tanto longiore tractu eadem versus horizontem

Fig. C.

Fig. D.

TAB. II. ad A. 1690.

TAB.
Fig. A.

Fig.

Fig.

zontem exposita, tandemque, cum ad eam circiter altitudinem, quam tota columna prius fere semper habuerat, Sol affurrexisset, intra parvum temporis intervallum profus evanescente. Frustra vero respere sequenti apparentiæ hujus iterationem expectavimus, frigore quippe aeris, ob ventum, qui orientalis ante fuerat, multo jam australiorem, sensibilibus remittente. Tametsi vero memorabile cumprius erat, hæc in utroque Luminari phaenomena contigisse illa ipsa Dominica, qua mane in Ecclesiis evangelium de signis in Sole, Luna &c. expectandis prælectum esset; a naturalibus tamen causis ea provenisse certum erat: tum quod postero quoque die iterata vice in Sole saltem comparuissent; tum quod non nisi prope horizontem vel occiduum vel ortivum spectata essent; tum denique vel maxime, quod in nocturna observatione crassiorum-vaporum altitudo in aere a Luna illuminato circumcirca distinctissime conspicua, caudæ vel columnæ prædictæ altitudinem satis exacte adæquabat; argumento satis manifesto, per specialem quendam rarefactionis gradum, ex rara quadam vaporosi aeris conditione pendentem, haut injucunda hæc spectaculum productum fuisse.

HISTOIRE DE L'IMPRIMERIE ET DE LA librairie. i. c.

Historia typographiæ & bibliopoliarum a primis originibus ad annum 1689 deducta.

Parisius, apud Johannem de la Caille 1689, in 4°

Constat plagulis 45.

Quemadmodum ex his, quorum Acta collegimus, duo cumpri-
mis Typographorum historiam ex professo illustrarunt, Theo-
dorus puta *Jasonius ab Ameloveen in de Vita Stephavorum*, & *Adri-
anus Bailletus* T. II. P. I. *Judiciorum Eruditorum de primariis Aucto-
rum scriptis*; quorum illum A. 1684. p. 202. hunc A. 1686. p. 252.
prolixius commemorandum duximus: ita *Johannes de la Caille* se-
nior, typographus & bibliopola Parisiensis, *Westemorum, Bulefonum*,
aliorumque sui ordinis eruditorum æmulus, utriusque, imò quotquot
hæc argumentum pertractarunt, auctoribus universis, opere hæc bi-
pertito

perito palmam dubiam reddere studuit; cum, quos illi decadibus aut centuriis numerant, hic chiliadibus fere binis digesserit.

Parte priori in origines artis typographicae inquit, illasque non *Costeri*, non *Mentelii*, non aliorum, (quibus singulis eruditorum aliqui assertum easiverunt,) sed *Johannis Gutsenbergii* Argentoratenfis ingenio acceptas esse ferendas arbitratur. Ab hujus dein ævo, medio nempe seculi XV, ad seculi usque XVI auspicia, ordine chronologico, antiquiores Typographos, eorumque nomina, patriam, domicilium, opera primaria, symbola, epitaphia, quandoque & progeniem ac gesta præcipua, cujuscunque generis illa fuerint, recenset. Altera vero parte typographos ad unum omnes, quotquot ab A. 1469, ad annum usque 1689, Lutetiam Parisiorum incoluere, complexus est. Accedunt indices tum *Urbium*, tum *Typographorum*, alphabetici.

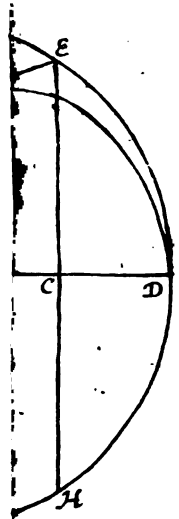
METHODUS CURVAS DETERMINANDI,

quæ formantur a radiis reflexis, quorum incidentes ut paralleli considerantur, per D. T.

CUM rogatus fuero a nonnullis, ut publici juris facerem illam methodum, qua detecta fuere, quæ in *Actis hujus Anno 1682* mense *Novembri* recensentur breviter, non patiar illam desiderari diutius, sed eandem, quantum per multa, quibus distineor, negotia licet, brevibus hic exponam.

Principio autem non possum, quin moneam, me in diversa longe esse sententia ab illa, quam hodie plerique fovent, dum ad problemata, quæ tangentium determinationem, quadraturas spatorum, curvarum rectificationes &c. complectuntur, singularem requiri methodum existimant, eamque diffidentem plane ab illa, per quam alias, una eademque constanti ratione, omnia problemata matheseos resolvuntur. Facile enim demonstrare possem, similia problemata simplicissima omnium seu primi gradus esse in tota analysi, cum tantum casus speciales problematum quorundam generalium existant, quæ trita & expedita via a tyronibus solent resolvi. Sed hæc alterius temporis sunt atque loci, ubi quoque ostendam, viam hanc, licet genuina maxime sit, in tantam tamen quandoque calculi

IL

calculi prolixitatem nos deducere, ut insuperabilis fere sit, nisi certa ad illam tollendam compendia adhibeantur. Quod vero ad rem presentem attinet, methodum meam in compendium redactam breviter quidem exponam, sed ita tamen, ut liquido appareat, quomodo quis, vestigiis hinc insistendo, illam ad eam perfectionem, qua major in hoc negotio non datur, evehere tandem possit.

Sit ergo (fig. 1.) curva quaecunque ALM, & ponantur radii paralleli incidentes esse BL, CM &c, reflexi vero LI & MK, qui curvam AIK tangant in punctis I & K; quaeritur, data curvae ALM natura, alterius curvae AIK determinatio. Ut autem quaestioni huic perquam expedita ratione satisfaciamus, notandum est:

TAB. III
Fig. 1

(1) Non inquirendum esse in relationem, quam curva AIK habet ad rectas AH & HI aut similes indeterminatas, prout Dn. des Cartes solet, quia nimia hinc oritur calculi prolixitas, sed, quod facilius fit, longitudinem solum rectarum LI, MK & similium tangentium esse determinandam. Ex hac enim cognita constructio curvae deducitur, & cujus illa gradus sit, ope communis analysis deinde haut difficulter investigatur.

(2) Quia in singulis curvis operatio quaedam eaque prolixa semper repetenda est, hanc statim ab initio per generale theorema esse absolvendam, priusquam ad speciales curvas hujus methodi fiat applicatio. Supponendo enim angulos BLD & DLF, item CME & EMG ob angulorum incidentiae & reflexionis aequalitatem, sibi invicem aequari, statim patet, datis lateribus duorum triangulorum rectangulorum LBD & MCE, distantiaque eorundem BC, rectam EI determinatae longitudinis existere. Si enim ponas $BL = y$, $BC = o$, $NM = e$, $BD = b$, $CE = d$, $LI = p$ & procedas juxta nota analysis praecipua, ita ut omittantur omnes illi termini, in quibus quantitates o & e , quae ut indefinite parvae hic spectantur, ad duas aut plures dimensiones ascendunt, invenies $p = oyy + z d e y - d d o$ in $yy + b b$.

$$d y - b y - b e \text{ in } -2yy - 2e y - 2b d$$

(3) Si ergo detur curvae alicujus natura, solum exhibendam esse proportionem, quam o & e inter se habent; id quod juxta sequentem regulam efficitur: Positis in aequatione, quae curvae datae naturam exprimit, omnibus terminis, in quibus y adest, ad unam partem, & omnibus, ubi x habetur, ad alteram; erit, ut o ad e , sic omnes

termini, ubi y , per numerum suæ dimensionis multiplicati, & per y divisi, ad omnes terminos ex x compositos, per numerum suæ dimensionis multiplicatos & per x divisos. E. g. Sit $y^3 + axy = ax^2 + xxy + x^3 + axx$, erit facta legitima transpositione: $y^3 + axy - xxy = x^3 + axx - axy$, & multiplicatione per numerum dimensionum peracta: $3y^3 + 3axy - 3xy^2 = 3x^3 + 3axx - axy$, tandemque diminutione unius dimensionis (dividendo hic per x , illic per y) facta: $3yy + ax - xx = 3xx + 2ax - ay$. Hinc ergo, ut o ad e , sic $3yy + ax - xx$ ad $3xx + 2ax - ay$.

(4.) Tandem, quia hinc quoque data est longitudo rectarum BD & CE (est enim ut o ad e , sic LB ad BD) has restituendas esse in modo invento theoremate, ut denuo proportio o ad e exprimatur. Hinc enim nascetur æquatio, in qua o & e plane non comparent, ac proinde longitudo $LI = p$ per sodas datas determinabitur. Id quod erat inveniendum. Exemplis res fiet clarior.

Si enim (fig. 1.) curva APM sit parabola Archimedis, & supponantur radii solares, ita ut paralleli sint axi, in eandem incidere, statim ex hac methodo patet, reflexos in unicum punctum, quod focus vocatur, concurrere. Verum quia jam in vulgus nota hic exhibere non est animus, ponamus radios Solis parallelos in eandem curvam ita incidere, ut axem normaliter secent; sitque latus rectum $= 2r$ & $AE = x$, cæteris ut antea suppositis, erit $2rx = yy$. Unde juxta regulam datam erit ut o ad e , sic y ad r . Unde $b = r$ & $d = r$. Jam juxta generale Theorema erit:

$$p = \frac{oy^4 + 2rey^3 + 2r^2ey - r^3o}{ry - ry - roin - 2yy - 2xy - 2rr} \quad 2reyy + 2r^3e$$

Adeoq; denuo est o ad e ut $2rpyy + 2pr^3 - 2ry^3 - 2r^2yay^4 - r^4$. hoc est ut y ad r . Unde propter extremorum & intermediorum æqualia producta habebis æquationem, quæ reducitur ad hanc

$$p = \frac{y^3 + rry}{2rr}$$

Fig. 2.

riyo, quam exhibet *figura secunda*. Sit $ALKR$ parabola, producatur linea KO , quæ ad curvam normalis est, usque dum concurrat in N cum recta MN parallela ordinatim applicatæ KE , posito $AE = AM$, eritque dimidia MP æqualis semper KG , curvam $AIGDS$ tangenti

genti in puncto G, & cum recta KO constitenti angulum GKO
 æqualem angulo OKE. Ex hisce autem porro sequentia non vul-
 garia concluduntur:

(1) Curva AIG æquatur semper rectis EK & KG, hoc est radio
 incidenti & reflexo.

(2) Si B sit focus parabola, & BC æqualis dimidio lateri recto,
 erit CI maxima altitudo curvæ itidem æqualis lateri recto dimidio,
 dupla vero CI, hoc est latus rectum erit = curvæ AI.

(3) Curva AIGDS, usque ad punctum D, ubi axem AD inter-
 secat, tripla est rectæ CR, quæ per verticem curvæ I transit.

(4) Longitudo AD æquatur $\frac{qr}{2}$, & posito $FD = u$, & $FG = z$,

erit natura hujus curvæ AIGDS $qrst - 2t^3 = 27rz z$, quæ curva
 jam facile ope parabola describitur. Vicissim vero hujus curvæ ope
 nova habetur descriptio parabola, si intelligatur huic curvæ filum
 applicatum esse, & ea ratione evolvi, ut altera pars hujus fili, v. g.
 KE semper ad axem sit perpendicularis, altera vero KG continus
 curvam hanc tangat, ita enim punctum K hoc modo designatum
 semper erit in parabola.

Si quis eandem methodum applicare velit hyperbolæ, ubi la-
 tus rectum & transversum æqualia sunt, posita natura ejus $27x^2 + x^4$
 $= y^2$, invenietur $p = \frac{27y^3 + 4y^2y}{27}$ Quod autem ad circulum at-

277

tinet, nuper Dominus Bernoulli, Vir in hisce studiis eximie versatus
 & egregius speciminibus clarus, observavit curvath, quæ hic per re-
 flexos radios formatur, ad sex ascendere dimensiones; ego vero
 ex calculo olim collegeram, illam quatuor tantum esse dimensio-
 num. Quapropter rationes denuo subducens, quæ satis olim pro-
 lixæ erant, cum nondum instructus essem a necessariis compendiis,
 illico deprehendi errorem qui irreperat. Hunc ergo ut emendem,
 & novo aliquo invento resarciam, publico jam communi non so-
 lum rationem, quæ hæc curva facili calculo inveniri potest, sed et-
 iam facillimam ejus constructionem, quam quis agrè eliceret ex Equa-
 tione ad sex dimensiones ascendente & multis terminis implicita,
 & viam insisteret ordinariam.

Sit enim curva circularis (fig. 3.) AKDH & HE radius solaris Fig. 3.
 incidens

incidens, fiat $EG=EH$, & FE sit dimidia ordinatim adplicata CE , discop
 quod F sit punctum aliquod ex infinitis curvæ IFD , ubi tangit ean-
 dem radius reflexus EG . Quod quidem methodo hactenus expli-
 cata facile probatu. Sit $CD=x$, $CE=y$ $FE=p$ & radius $BD=r$,
 erit $2rx - xx = yy$. Unde juxta regulam supra indicatam o ad e ,
 ut y ad $r-x$; hinc $b=r-x$ & $d=r-x-o$, adeoque $p^2 = oyy$ *

$$\frac{2ry - 2exy - rro}{-xy - oy - ry} \times \frac{2rox - oxx}{xy - re} \text{ in } \frac{yy}{rr - 2rx} \times \frac{rx}{4rx} \\ \times \frac{2ro - 2xx - 2ox}{-2yy - 2ey - 2rr}$$

restituto autem $2rx - xx = yy$, & absoluta multiplicatione erit
 $p = \frac{2oy}{2oy} \times \frac{2ry - 2exy - rro}{2oy} \times \frac{2rox - oxx}{xy - re} \times \frac{yy}{rr - 2rx} \times \frac{rx}{4rx}$, & proinde ut o ad e sic $2ry - 2xy$

$$\frac{2oy}{2oy} \times \frac{2re - 2ex}{-2pr} \times \frac{2px}{2px} \text{ ad } \frac{2py - 2yy}{rr}, \text{ hoc est ut } y \text{ ad } r-x, \text{ sicque tan-} \\ \text{dem adæquatis extremis \& intermediis productis, \& restituto } x \text{ inve-} \\ \text{nitur } 2p = y. \text{ Q. E. D.}$$

Si BC æqualis ponatur x , erit $b = x$ & $d = x - o$, evadetque
 calculus multo adhuc facilior, quia quantitates b & d simpliciore
 compositionem habent, ad quod in hoc negotio vel maxime est at-
 tendendum.

Hinc jam juxta generale Theorema, quod olim exhibui, & cu-
 jus veritas ea consideranti, quæ modo tradidi, statim obvia erit, (quod
 nimirum radius incidens CE , una cum reflexo FE sit æqualis curvæ FD)
 sequitur curvam FD semper esse triplam radii reflexi FE , h. e. conti-
 nue æqualē linæ FG , quod non inelegans meo judicio est Theorema.

Perspicuum quoque inde evadit, cursus specula caustica sphærica
 tantam comburendi vim in loco I , qui radium BK bisecat, obtine-
 ant, & facile determinari potest, quanta esse debeat superficies sphæ-
 rica ad hunc effectum conducens, & quænam hemisphærii pars huic
 scopo plane non inferviat.

Cæterum quamvis hæc ratio curvas determinandi non adeo dif-
 ficilis sit, si conferatur cum labore, qui exantlandus esset, si modo
 vulgari quis hoc negotium aggrediretur; multo tamen melius est,
 rem totam absolvere generali calculo, qui semper omnes curvas
 ejusdem gradus complectitur. Sic assumendo æquationem $yy = rx$

$$\times rxx$$

\sqrt{rxx} , quæ omnes sectiones Conicas respectu axeos comprehendit,

dit, r latus rectum & q transversum designante, inveniatur, juxta ea quæ modo docui, $p = \frac{4qy^3 \pm 4ry^3 \pm qrry}{2qrr}$ in qua unica æ-

quatione omnia illa, quæ supra exposui, denuo nobis offeruntur. E. g. posita circuli natura, $2rx - xx = yy$, quia hic r & q æquantur & signum $-$ habetur, erit $p = \frac{4y^3 - 4y^3 \pm qrry}{2rr}$, h. e. $p = \frac{qrry}{2}$. Eadem

vero superior æquatio ad ellipsin & hyperbolam, ubi r & q inæquales sunt, facile quoque applicatur. Quod si ergo generali isthac ratione negotium hoc tractemus, & aliquotisque in eo procedamus, donec nimirum aliquam deprehendamus progressionem, id ex hoc labore lucri in nos redundabit, ut deinde ex data alicujus curvæ natura, statim absque ullo fere calculo curvam, quæ per reflexos radios formatur, determinare possimus, quæ ultima hujus methodi est perfectio & immensæ plane utilitatis, quippe cum hinc problematum magni momenti solutio dependeat.

Tandem notandum est, nullatenus opus esse, ut radii incidentes paralleli semper supponantur. Licet enim a quolibet puncto ad libitum assumpto venire concipiantur, aut puncti loco quævis curva assumatur, illi tamen qui hæc, quæ modo explicavi, nec non quæ in *Medicina mentis* de curvarum formatione dicta sunt, bene intellexerit, neque hic aqua hærebit. Eadem via, assumta refractionum mensura, determinabuntur Curvæ, quæ a radiis refractis, corpora curva pellucida transeuntibus, generantur.

Quam innumera autem opticam perfluentia inventa, eaque profus nova, hinc deduci possint, quamvis scientiæ illi, hoc seculo ab ingeniosissimis viris admodum excultæ, vix quidquam adjici posse videatur, periti harum rerum facile conjicient. Nam si vel solæ sectiones assumerentur conicæ, tot nova hujus methodi corollariz se objicerent, quæ spissum vix caperet volumen, eaque tam singularia, ut unumquodque semper unico conclusio nova centra seu focos, novam generationem, & novam denique rectificationem alicujus curvæ in lucem produceret.

K

D. 70.

ACTA ERUDITORUM
 D. JOHANNIS CHRISTOPHORI Heroldts
 Jcti & Potentiff. Elect. Brand. Consilarii in Ducatu
 Magdeb. Illustres Observationes Consultatioo-De-
 cisa Forenses.

Lipsiæ, apud Hæredes Friderici Lanckisii, 1690. in 4.

Constat plagulis 97.

Postquam Jurisprudentia nostra, ut communis rerum Natura, va-
 rietate & mutatione gaudet, ut quæ integras olim habuere vires,
 sensim elanguescant, ac subinde plane deficient; dum novæ interea
 formæ prodeunt & anteriorum defectum abunde quidem, sub hac
 tamen conditione resarciunt, ut quo majore amœnitate eadem
 polleant, eo majorem quoque curam & cognoscendi solertiam expo-
 scant; hinc debita cum laude illorum Jctorum institutum nun-
 quam non commemorandum, qui vicissitudines tales probe adver-
 tunt, & casus dubios ex recentioribus LL. aut Statutis aut Consuetudi-
 nibus noviter emergentes congrua decisione componere satagunt.
 Comprobavit hac in parte industriam suam *Dn. Herolt Jctus Claris-
 simus*, Volumen istud Observationum Forensium felici successu colli-
 gens. Pleræq; enim quæstiones ex recentiori Jure scripto & non scri-
 pto emergunt pariter ac deciduntur, quanquam quoad argumentum
 ipsum invicem differant. Potiores ex his concernunt POTENTISSIMI
 ELECTORIS; (sub cujus imperio Autor inter Consiliarios splendide
 floret) Jura tum communia tum singularia, ex insigni Archi-Epi-
 scopatus Magdeburgensis transformatione dependentia, quatenus
 utraque cum privatorum ac subditorum interesse, inæquali utut cer-
 tamine committuntur. Dantur insuper quæstiones, privatorum res &
 fortunas unice quæ afficiunt. Hac sub connexionione recensebimus
 summatim, more apud nos recepto, quæstiones nonnullas voto decisi-
 vo illustratas. Non minus numeri, quam argumenti propinquitate
 coherent priores *Obs. 2, 3, 4, 7, & 8*, quippe in quibus distincta
 deciditur, quod Feudi Regalis Administrator vitalitius, cui Lege
 Publica novæ alienationes interdictæ, in præjudicium Successoris
 singularis feudum inferius sibi apertum novo Vasallo in feudum dare,
 aut si quod aperturæ proximum, in irregulare seu hæreditariu feudum
 commu-

commutare, aut plane in prædium emphyteuticum transformare nequeat, quo minus Dominus Successor feuda ista aut a modernis Possessoribus revocare, aut ad pristinum statum reducere valeat. Similiter junguntur *Obs. 14, 15. 16. 17 & 18.* in quibus de Venationis Jure disquiritur, quatenus moribus nostris pro Regali illud habeatur, ac Principibus vigore superioritatis territorialis competat; subditis vero ac Nobilibus aut speciali & expressa concessione, vel præscriptione immemoriali acquiratur. Porro de speciebus Venationis, de banno ferino, de Jure conventionis, *Roppeljagi/prolixè & distinctim* disceptatur.

In *Obs. 21.* Casus prorsus singularis continetur, quo Domino Territoriali cognitio rerum Ecclesiasticarum ex speciali ratione denegatur. In *Obs. 6.* incidenter quidem *n. 35.* sed argute admodum potestas Capitularium Ecclesiæ Cathedralis sede vacante excutitur. Quatenus venditor qui prædium cum pertinentiis, quæ ipse a suo Antecessore obtinuit, alteri vendidit, ad earum evictionem obstrictus sit, *Obs. 27.* exponit. In *Obs. 28.* adstruitur dominium pro solido in superficie parietis ex ædium fundamento eatenus probari, quatenus recta linea ex fundamento secundum stateram æqualiter in altum surgit. In his & cæteris quæstionibus dilucidandis, quæ in universum ad *XXXI* excurrunt, methodo plana ac perspicua Autor Nobilissimus usus est; nerveose etenim primû statum quæstionis Latina junctim & vernacula lingua proponit, recenset deinceps rationes ad utramque sententiam spectantes, adjectis Collegiorum Juridicorum responsis haud raro discordantibus; quo in bivio tamen Dominus Autor non modo viam magis tutam, sed & exitum controversiæ scite demonstrat.

SCRIPTURUM ECCLESIASTICORUM

Historia Literaria a Christo nato usque ad seculum

XIV. Autore Guilielmo Cave SS. Theol. Prof. Canonico Windesoriensi, Londini 1688.

Appendix ad historiam literariam Guilielmi Cave, in qua de Scriptoribus Ecclesiasticis ab A. 1300. ad 1517. pari methodo agitur. Autore Henrico Wharton A.M. Archiep. Cantuariensi a sacris domesticis.

Londini, typis & impensis Richardi Chisvelli ad insigne rosæ coronatæ in coemeterio D. Pauli, 1689. fol.

Consunt plagulis 276.

INter eruditos nostræ ætatis, qui de antiquitatibus ecclesiasticis, ac imprimis de notitia Scriptorum ecclesiasticorum præclare meruerunt, principem facile locum tenet Guilielmus Cave Canonicus Windesoriensis & S. Theologiæ Professor, cujus scripta vernaculo pariter & Latino sermone composita jam pridem in eruditorum manibus versantur. Vernaculo enim sermone præter tractatum de Christianismo primitivo, & dissertationem de regimine veteris ecclesiæ, edidit vitas Apostolorum, item Apostolicos seu vitas Patrum primi, secundi, tertii & quarti seculi, de quibus celeberrimi Viri scriptis Acta nostra mense Febr. 1685. p. 85, & mense Martio ejusdem anni p. 117, item mense Martio 1686 p. 164, & mense Majo 1687 p. 254. videri poterunt. Nunc illud tantum addimus, Apostolicos seu vitas Patrum primitivæ ecclesiæ ab *Ab. Sello* Rectore ecclesiæ Combehtynhaedensis in Devonia vindicatas esse. Cum enim quidam sub literis J. H. delitescens, in tractatu, qui inscribitur: *View of antiquity, i. e. conspectus antiquitatis*, hæud raro a Cavii sententia dissensisset, huic prædictus Sellarus alium tractatum opposuit hoc titulo insignitum: *Remarks relating &c. h. e. observations de l'estat ecclesie priorum secularum, quibus inspergantur animadversiones in J. H. consp. tum antiquitatis*. Qui tractatus Londini A. 1680 in 8vo impensis Richardi Chisvelli produit, & decem vitas complectitur, nempe Ignatii, Justinii, Irenæi, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Lactantii, Athanasii & Hilarii Pictaviensis. Atque idem Sellarus autor quoque extractatus: *the devout communicant, h. e. devotus sacra synaxeos particeps, instructus regulis digne accipiendi sacram Eucharistiæ*, qui liber Londini 1686 in 12 prodiit, & totus prope affectivus est, nisi quod cap. xi. partis primæ ritus veteris ecclesiæ in celebranda sacra synaxi referuntur, & in sequenti capite ex historia ecclesiastica recensetur, quanta cum devotione & reverentia S. Eucharistia in primitiva ecclesia celebrata fuerit. Utrumque librum ex dono Clarissimi Autoris accepimus, eorundemque mentionem hac occasione factam lectori non ingrati speramus.

Sed

Sed jam ad Cavium, unde paulum digressi, redeamus, & Latina quoque ejusdem scripta referamus, ut propius ad historiam ejus literariam accedamus. Edidit ergo Latine A. 1674. Londini *Tabulas ecclesiasticas*, quibus Scriptorum ecclesiasticorum a Christo nato ad annum usque 1517 patria, ordo, ætas & obitus breviter exhibentes, biennio post 1676 Hamburgensibus typis in Germania recufas. Postea A. 1685 *Chartophylacem ecclesiasticam*, quo prope 1500 Scriptores ecclesiastici eorumque monumenta breviter indicantur, prælo mandavit, paulo post in Germania prælo iterum subjectum, & in Actis nostris Cal. April. A. 1686 memoratum. Cum vero historiae ecclesiasticæ studiosi de nimia Chartophylacis brevitate quererentur, quin & viri quidam haud vulgares celeberrimum Autorem, ut majori operi manum admoveret, emixe rogarent, hanc Scriptorum ecclesiasticorum historiam literariam tandem amicorum precibus succumbens condidit, & publici juris fecit, de quo incomparabili ecclesiasticæ eruditionis thesauro, universo literato orbi gratulamur. Quamvis enim haud ita pridem etiam *L. Elies du Pin*, Doctor Facultatis Theologicæ Parisiensis, in nova bibliotheca Scriptorum ecclesiasticorum Gallice scripta & Parisiis vulgata, cujus recensionem Supplementis nostris reservamus, & *Casimirus Oudin*, Presbyter Præmonstratensis, in supplemento ad *Bellarminum* de Scriptoribus ecclesiasticis, hoc argumentum post alios tractaverint, non sic tamen hanc materiam exhauserunt, quin doctissimi *Cave* industriz multa relinquerent.

In Prolegomenis, operis hujus ortum & progressum, nec non ejusdem materiam & methodum exposuit, & quibus subsidiis laborem hunc aggressus fuerit. Refert inter alia, *Jacobum Usserium*, Archiepiscopum Armachanum, ab ipsis studii Theologici incunabulis, opus aliquod de Scriptoribus ecclesiasticis, cui Bibliothecæ Theologicæ titulum dedit, inchoasse, sed inchoatum tantum, imo institutum potius quam inchoatum reliquisse, cum gravioribus negotiis & belli civilis tempestate inturbatus, ultra rudem indigestamque collectaneorum molem procedere haud potuerit, cujus autographum sibi ab *Edwardo Stillingfleet*, Edis Paulinæ apud Londinenses Decano, communicatum grato animo prædicat, quamvis ob schedas lacesas, male exaratas, nulloque ordine dispositas, pauca inde excerpta potuerit. Adde *Usserium* collectaneas bibliothecæ suæ Theologicæ,

ne penitus perirent. *Gerhardo Langbainio*, Collegii Reginalis Oxoniensis Præposito, morientem commendasse, qui ne Amici votis deesset, collectanea illa exscribi curaverit, in ordinem qualemcunque redegerit, lacunas suppletit, & citationes in margine detritas restituerit, sed ipse quoque operi huic immortalis fuerit, cujus apographum se quondam in bibliotheca Bodlejana oculis usurpasse dicit. Inter viros, qui historiam hanc literariam consiliis suis auxiliisque promoverunt, commendat *Henricum Dodwellum* Dublinensem, historiarum in Academia Oxoniensi Professore, *Ab. Sellarum* Devonensem paulo ante memoratum, & *Henricum Whartonum*, Plures in ipso opere passim nominat. Cum vero multum inderit, ut & genuina Patrum scripta a spuris discernantur, & sinceriores Patrum editiones corruptis præferantur, operæ se pretium facturum censuit, si & canones quosdam criticos ad dignoscenda Patrum scripta necessarios, & regulas generales in seligendis Patrum scriptis adhibendas delinearet, & exemplis illustraret. Septem igitur canones constituit, quorum ductu supposititia Patrum scripta haud difficile deprehendi possunt. Quantum autem ad editiones Patrum earumque selectum attinet, observat; editiones Patrum quo vetustiores, eo ut plurimum fideiores, & ob raritatem suam dignas esse, quæ melioris custodiæ ergo publicis bibliothecis inferantur: opera SS. Patrum, quæ ex *Roberti Stephani* officina Græce prodierunt, cæteras editiones emendationis cura & typorum nitore facile superare: Patrum Latinorum editiones *Frobenianas* jure merito magni æstimari: Patrum scripta, quæ Græce & Latine apud Parisienses sub auspiciis *Movelli*, *Ducæi*, *Petauii*, *Valesii*, *Cotelerii* aliorumque his similibus in lucem prodierunt, aliis in suo genere palmam præripere, nec minus Latinos Scriptores, quos *Rigaltius*, *Sirmondus*, *Garnerius*, *Baluzius*, & novissime *Monachi Benedictini* ediderunt, aliis recentioribus editionibus antefendas esse: denique in discernendis Patrum editionibus plurimum referre, ut sciamus, quis editionis curam in se suscepit; imprimis autem cavendas esse editiones Patrum iis in locis impressas, in quibus inquisitionis officium vigeret, quæ occasione Cl. Autor indicum expurgatoriorum historiam breviter recenset. Postea apparatus librorum, qui ad antiquitatis ecclesiasticæ studium quasi manu ducunt, exhibet, & qui historiam ecclesiasticam concinnaverint, qui

qui concilia ediderint, qui de Symbolis, de Pontificibus Romanis, de persecutionibus, de hæresibus, de ceremoniis, de Scriptoribus ecclesiasticis aliisque ad hanc studiorum partem spectantibus scripserint, breviter indicat, ac tandem hæc prolegomena paranesi ad ecclesiasticæ antiquitatis studium concludit.

Sequitur ipsa historia literaria, quam clarissimus Cave ad quartum decimum usque seculum pertexit. Præmittitur brevis cuique seculo rerum in eo gestarum maxime memorabilium conspectus, & singula secula peculiaribus titulis designantur, quos ex Chartophylace ecclesiastico jam alibi notavimus. Comparant autem in Scriptorum, qui in hoc opere referuntur, numero non majores tantum, qui ampla & numerosa volumina ad posteros transmiserunt, sed minores etiam, qui unam alteramve epistolam & alios exiguos tractatus elaborarunt, nec catholici tantum, sed hæretici quoque, quin & per sex priora secula ecclesiasticis Scriptoribus gentiles subjunguntur, qui religionem Christianam scriptis oppugnarunt aut calumniis profciderunt, cujusmodi scriptores septimo & sequentibus seculis nulli amplius extant, cum ab eo tempore eruditi gentiles plane defecerint. Cæterum etsi magnus scriptorum numerus in hac historia literaria occurrat, fatetur tamen Autor, haud paucos, anonymos præsertim & incerti temporis nulliusque pretii Scriptores a se omisos, cum ob nimiam, quæ successu temporis emerfit, Scriptorum multitudinem defectu aliquo omnino opus fuerit. Sic autem in recensendis Scriptoribus versatur, ut primum vitas eorum paulo uberius, quam vulgo fieri solet, exponat, elogia & judicia de stylo sive aliorum sive suis ipsius verbis subjungat, & scripta certa a dubiis, genuina a spuris, edita a manuscriptis, & servata a perditis distinguat, editiones quoque varias recenseat, & alia, quæ ad illustrandam Scriptorum ecclesiasticorum notitiam faciunt, perspicue exponat.

Nec silentio prætermittendum, quod opuscula quædam & fragmenta Græca pariter & Latina hætenus inedita historię huic literariæ inferantur. Cum de *Victorino Petavionensi* Autor agit, non dissimulat extare penes se tractatum Victorini *de fabrica mundi* hætenus *ἀνέκδοτον*, quem ex vetusto codice Bibliothecæ Lambethanæ descripsit *Henricus Mauricinus*, & secunda vice ad fidem MSC. codicis recognovit *Johannes Bastelem*. Hunc tractatum Victorini
Peta-

Petavionenſis eſſe exinde probat, quod chiliaſmi error in eo aperte defendatur, cui Victorinum hunc additum fuiſſe ex Hieronymo conſtat. Putat autem hunc libellum eſſe ἀποσπασμάτιον ex Viſtorini commentario in Genefin vel Apocalypſin, & qualiscunq; eſt, ob venerandam antiquitatem & celeberrimi martyris famam Ieſtorum oculis exhibet p. 103. Porro p. 114. ubi de *Dorotheo* agit, & de Synopſi quæ ſub Dorothei nomine vitas Prophetarum, Apoſtolorum & Diſcipulorum Domini exhibet, incidiſſe ſe refert in Anonymi cujuſdam fragmentum Græcum, quod ex duobus codicibus MSC. Baroccianis manu ſua deſcripſit *Henricus Dodwellus*. Hoc fragmentum multas quidem aniles fabulas nullo antiquitatis ſuffragio nixas, nulloque ordine diſpoſitas continere dicit: quandoquidem tamen etiam nonnulla in hoc fragmento leguntur, quæ neutiquam contemnenda videntur, nec modo ad Synopſin Dorotheam, ſed etiam ad alia hiſtorie eccleſiaſtica capita apprime conferunt, non indignum illud cenſuit, quod integrum una cum Latina verſione ſubjiceret, & obſervationibus nonnullis illuſtraret. Summa obſervationum hæc eſt, Autorem hujus fragmenti, qui integram Dorothei Synopſin Græce redditam tractatui ſuo inſeruit, ſcripſiſſe Probo & Philoxeno Conſulibus circa A. C. 525, & admodum probabile videri, Anonymum hunc eſſe etiam Synopſeos Dorotheam autorem, cum Diocletiani & Juliani ætate, qua Dorotheum floruiſſe tradit, nullus Dorotheus Tyri Epicoſopus in antiquis monumentis memoretur, nec quisquam Scriptorum eccleſiaſticorum, qui primis ſæculis floruerunt, Synopſeos Dorotheam meminerit. Cauſam autem, cur Scriptor hic anonymus talem Synopſin ſub Dorothei nomine ſingerit, vel ſaltem a Presbytero ſuo Procopio conſictam in lucem miſerit, non aliam eſſe dicit, quam notam illam de ſedis Romanæ & Conſtantinopolitanæ *megalydeia* contentionem. Cum enim hæc controverſia eo tempore recruduiſſet, quo Johannes Papa a Theodorico Gothorum Rege Conſtantinopolin miſſus fuerat, Scriptorem hunc ſub Dorothei nomine ejuſmodi commentarios edidiſſe ſuſpicatur, ut Conſtantinopolitani eo commodius eccleſiæ ſuæ antiquitatem confirmare, & probare poſſent, eccleſiam ſuam ab Andrea ante fundatam eſſe, quam Petrus Romam veniſſet. Obſervat præterea, quod catalogos Præſulum Byzantinorum ab Andrea Apoſtolo

stolo usque ad Metrophanem, Nicephorus Patriarcha Constantino-
 politanus in Chronographia sua, & Nicephorus Callistus lib. 8. c. 6.
 non aliunde quam ex hoc Autore deprompserint; cui etiam fabulam
 de Herodiadis filia super glaciem saltante, aliasque hujusmodi fabu-
 las in hoc tractatu memoratas, originem suam debere suspicatur, cum
 nullum alium antiquiorem autorem agnoscant. P. 170. *Eunomii*
 Hæresiarchæ scripta recensentur, & inter ista *Apologeticus*, in quo
 contra Filij *ὁμοσίου* argute disputat, & cujus plura fragmenta apud
 Basilium, Gregorium Nyssenum, & Epiphanium legere licet. Inte-
 grum autem opusculum Græce extare, cum penes alios, tum apud *Tho-*
masem Tenson, Autor noster indicat, ejusque operis prologum & epi-
 logum, una cum subjuncta confessione, Græce & Latine, ex versione
Whartoni representat, & hæc quintam fere totius operis Eunomiani
 partem conficere testatur. P. 208. legitur *Macarii*, ut titulus fert,
Alexandrini sermo *Ἐπι ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν, ἢ*
πῶς χωρίζονται ἐν τῷ σώματι, καὶ πῶς εἰσὶν, i. e. *de exitu ani-*
mæ justorum & peccatorum, quomodo separantur a corpore, & in quo
statu manent. Hunc sermonem ex MSC. codice bibliothecæ nostræ
 Paulinæ expressum, una cum Latina interpretatione *Henrici Whar-*
toni, publici juris facere voluit, non quod genuinum Macarii fortum
 esse censeret, cum ob aniles, quas continet, fabulas recentioris potius
 Græculi commentum videatur, sed quod *ἀνέκδοτος* hæctenus fuerit,
 & saltem novitate sua se lectoribus commendare possit. P. 273. ex-
 hibetur *Henrici Savilii* admonitio de Scriptoribus rerum Chryso-
 stomi, quam inter Usserianas schedas repertam, & hæctenus ineditam,
 publica luce dignam Cave noster arbitratus est. P. 476. dum *Beda*
 scripta recenset, ejusdem prologum super septem epistolas Canonici-
 cas, qui in editis Bedæ operibus hæctenus desideratus est, adjungit.
 P. 512. *Naucratii*, qui Theodori Studitæ discipulus & iconolatricæ
 eximius fautor fuit, epistolam seu tractatum memorat, in quo de
 persecutionibus, quas iconolatricæ passi sunt, conqueritur, & Theo-
 dori Studitæ recens defuncti laudes fuse prædicat. Eam epistolam
 integram quidem ex codice bibliothecæ nostræ Paulinæ describi cu-
 ravit, neque tamen dignam censuit, quam totam ederet: quocirca
 initium tantum ejus epistolæ Græce & Latine vulgavit, ex quo de
 integra epistola, qualis sit, lectores haud difficulter judicare poterunt.

Inter Scriptores in hac historia literaria recensitos, omnium primus est Dominus noster *Jesus Christus*, propter epistolam ad Abgarum. Hanc etsi eruditorum non pauci pro supposita habeant, Cave tamen noster insigne hoc antiquitatis monumentum haud temere abjiciendum esse censet, cum in toto epistolæ illius contextu nullum suppositionis vestigium, nec quicquam Christi sapientia & bonitate indignum deprehendere liceat; & contra Eusebii fides, quæ hanc epistolam ex Edessenorum archivis descripsit, & e Syriaco sermone in Græcum convertit, magnum pondus habere videatur; imprimis cum etiam Ephron, qui in Syrorum scriptis versatissimus & ipse Syrus fuit, nec non Darius Comes in epistola ad Augustinum & alii dicta ab Eusebio confirmant. Non obstare sententiæ suæ putat Evangelistarum & aliorum scriptorum Eusebio antiquiorum silentium, cum sacri Scriptores non omnia Christi gesta consignaverint, & reliqui ecclesiastici Scriptores Syriacæ linguæ ferme ignari fuerint, nec cum Edessenis commercium habuerint. Nec obesse sibi censet, quod in Christi epistola sententia aliqua ex Evangelio Johannis depræmi videatur, cum tamen Christo in terris versante Evangelium illud nondum scriptum fuerit. Respondet enim, similem quidem utrobique sententiam legi, non tamen plane eandem, & particulam *γεννηται* non tam ad locum aliquem particularem respicere, quam de communi Prophetarum voce intelligendam esse. Ad argumentum a ratione temporis desumptum sic respondet, ut Edessenæ epochæ rationem habendam esse dicat. Objecerat etiam quidam ex Amicis D. P. A. in privatis literis, quod in actis Edessenis, quibus epistolam Christi Eusebius inseruit, Thaddæus Christi ad inferos descensum confessus fuerit, cum tamen hic articulus tantam antiquitatem sapere non videatur. Ad hoc argumentum sub finem historię suæ literariæ, ubi nonnulla addenda posuit, respondet, articulum de descensu Christi ad inferos antiquissimum esse, etsi serius in Symbolo Apostolico locum invenerit, & præterea in ipsa propositione, quod Christus ad inferos descenderit, omnes consentire; tantum de sensu & modo explicandi litigari; denique epistolam Christi & acta Edessena non esse paræ autoritatis, cum acta demum post Christi ascensionem confecta, & a Notariis consignata fuerint, qui forte quæ ab aliis audiverant, non recte intellexerint, ac facile hallu-

hallucinari potuerint, & præterea summa tantum orationis Thaddæanz capita exponant, nec quo sensu ea tradiderit, referant. Neque tamen in hac controversia magnopere cum quoquam contendere cupit, sed suo quemlibet frui judicio permittit. Hæc de primo seculi Apostolici scripto, ex ipso historię hujus literarię frontispicio & addendis excerpere placuit. Nam ut cætera quoque Apostolici & sequentium seculorum scripta percurramus, & ex singulis seculis notatu digna referamus, instituti nostri ratio non permittit, cum plura sint quam ut paucis paginis comprehendi possint; quocirca ad Appendicem historię hujus literarię pergamus.

Cum enim Guilielmus Cave ad quartum & decimum seculum pervenisset, gravissimo morbo afflictus, & de ipsa pene vita desperans, *Henricum Whartonum* in partem vocavit, & lampadem ipsi tradidit, Is cum in prioribus quoque seculis, autorum loca scrutando, editiones conferendo, opuscula quædam Græca vertendo, aliisque modis clarissimum Autorem sublevasset, ab A. 1300 usque ad 1517, juxta ordinem & fundamenta in Chartophylace posita, cætera absolvit. Ex Scriptoribus in hac Appendice memoratis notamus *Robertum Ullersstonum* Anglum, Theologiæ apud Oxonienses Professore, cui Robertus Cardinalis id operæ dedit, ut de reformatione ecclesię opus aliquod concinnaret, & abusus maxime tollendos in eo notaret. Cujus postulatis morem gerens Richardus, circa A. C. 1408. tractatum elucubravit, cujus hic est titulus: *petitiones Ricardi quoad reformationem ecclesię militantis*. Opus hoc, quod Cantabrigiæ in Bibliotheca S. Trinitatis MSC. extat, dignissimum Whartonus judicat, quod lucem aliquando videat, & interim prologum illius operis, & excerpta quædam ex codice isto in lectorum gratiam describit. Antequam ab hac historia literariã abeamus, paucis monemus, *Pauli Colomesii* Paralipomena ad Chartophylacem ecclesiasticum, in Actis nostris mense Nov. 1686 p. 551. recensita, A. 1688 Londini impensis J. Adamson nonnihil auctiora produisse, ejusdem Observationibus sacris secundum auctis & emendatis adjuncta.

JOH. JOACHIMI BECHERI, SPIRENSIS, MEDICINÆ DOCTORIS, TRIPUS HERMETICUS FATIDICUS, pandens Oracula Chymica &c,

Francofurti ad Mœnum, sumptibus Joh. Georgii Schiele, 1689, in 4.
 Constat plagulis 13. & 13, tabulis æneis.

QUæ tria opuscula septennio abhinc in Cornubia ad celeberrimos Anglos Dickinsonum, Weildmannum & Boyleum seorsim exarata fuerunt a clarissimo Autore, post hujus demum obitum typis Francofurtenfibus sub Hieroglyphico Tripodis Hermetici titulo apposite hic sistuntur exscripta, in quantum Pyshia super tripode stans ipsam Matricem mineralẽ sive terram, Mercurios arsenicales recipientem & quasi putrefactione quadam calore fermentativo in corpus minerale sive metallicum digerentem, in *Prolegomenis* significare videatur; ubique enim naturæ Mineralium evolvendæ insistitur. *Primo* scilicet Scripto *Laboratorium Portatile*, instar tripodis sese habens, e tribus coagmentatum partibus, edocetur; quarum prima Furni, operationibus quibusvis Chymicis levi sumtu ac brevi tempore absolvendis accommodati, tradit & Figuris octo, (e quibus duæ priores huc transcriptæ prostant) dilucidat structuram, ab operculo, circulo, corpore ipso & fundo seu pedestallo, tanquam partibus

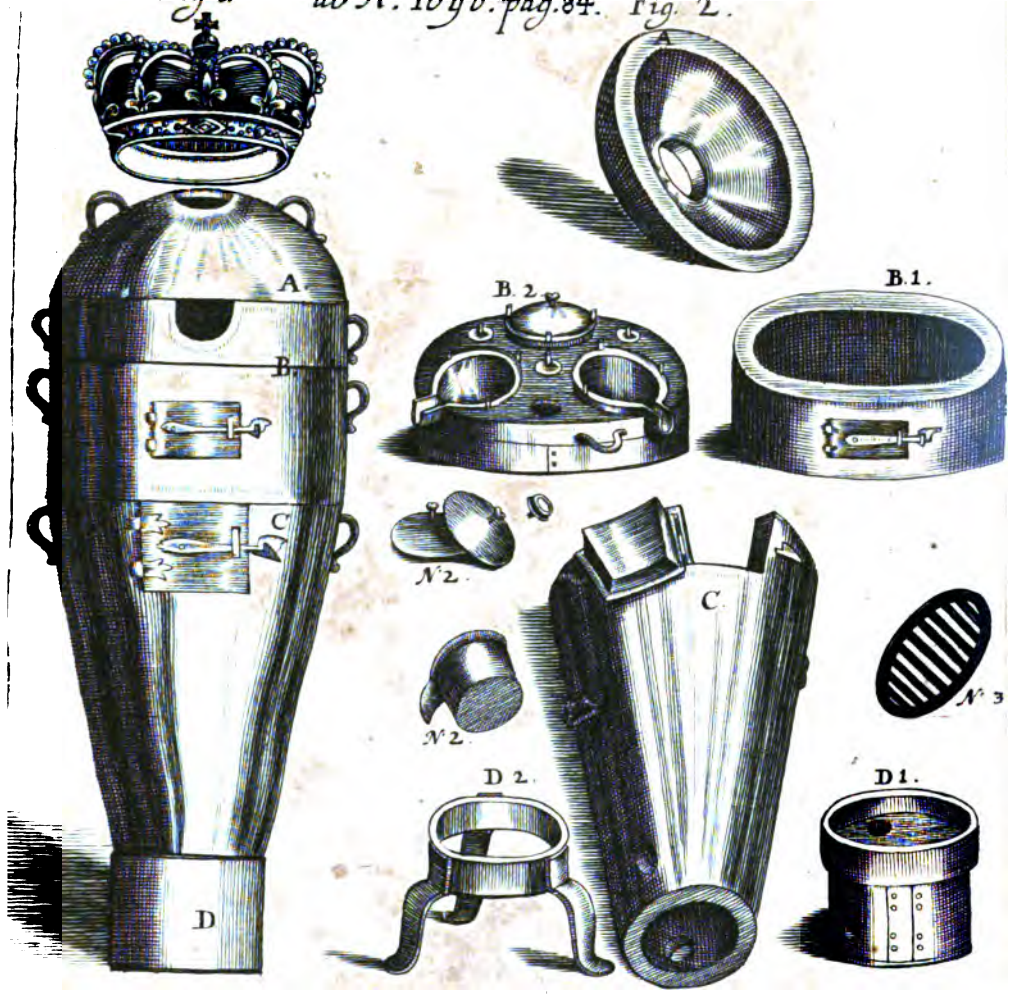
TAB. IV.
 Fig. 1. 2.

Fig. 1.

quatuor, efformatam. Operculum siquidem fornicatum A superioris orificio, quod claudî & aperiri potest, instructum, ac vel furno ipsi, vel circulo superiori imponendum, non igni saltem regendo, sed & ollis sublimatoriis, in sublimationum ac destillationum perficiendarum gratiam, recipiendis inservit. Circulus vero sive coronis B furno adaptandus deprehenditur quintuplex: quorum primus B. 1. cum ostiolo & operculo lateralibus partim ad amplificandũ furnum, partim ad dandum ignem suppressionis in destillatione & cupellatione, partim in cæmentatione, reverberatione ac calcinatione adhibetur, prout nempe, præter operculum, vel solus crater medius, vel primus ac tertius crater, aut cum pede D 1. aut D 2. simul admoventur. Secundus autem Circulus B 2. sine operculo & cratere primo in usum vocatur propter tria balnea sicca, quorum systema e laminis ferreis compositum retortulæ capiendæ ergo N°. 1, opercula vero imponenda N° 2. adumbrantur, ut in iisdẽ e retortis vitreis non loricatis vel absque scrupuloso ignis regimine destillatio tuto & subito adornari possit. Circulus tertius Ahenũ cupreũ est sive orichalceum, variis elixationibus, extractionibus ac evaporationibus institutis dicatum; quemadmodum quartus circulus catinum plumbeum

TAB. IV.

Fig. 1. ad A. 1690. pag. 84. Fig. 2.

tum lati fundi suggerit cum Alembico stanneo, vesicis Anglicanis similem, quo in balneo per modum vesicæ omnis generis aquæ valeant destillari. Quintum denique circulum, cum tertio & quarto pariter una litera B 1. expressum, sartago fortis ferrea constituit, si ignis super cratere secundo vel tertio incendatur, pesque apertus D 2. admoveatur, sulphurationi, calcinationi, decrepitationi, siccationi, fusioni aliisque operationibus propter vitriolisationem, vitrificationem ac mercurificationem metallorum & mineralium exercendis proportionata. Ast ipsum Furni corpus C conum truncatum referens, ostio superius laterali ac tribus gaudet crateribus N°. 3. notatis, ita, ut major ipsi furno C superponi, medius paulo infra hujus ostium, ac tertius ad fundum ejusdem locari debeant. Hujus solius ope, modo follis ostiolo ejusdem, supra pedem D 1. constituti, inferiori & laterali applicetur, fusio omnis, & cum crucibulo ac cratere medio, & sine iisdem, commode peragitur. Etenim pes sive fundus duplex demum observatur: D 1. æque ac reliquæ partes e fortibus laminis ferreis constructus, & luto optimo ignem ferente loricatedus ac eum in modum repletus, ut ante perfectam hujus exsiccationem non solummodo hemisphærii ligni adminiculo capacitatem sufficientem, sed & foramen pollicis magnitudine receperit fundo impressum, ad latus alterum tendens, ac si aperiatur, materiæ fusæ exitum præbens; & D 2. tripusærem liberum furno ad operationes diversas multum ignis haud requirentes suppeditans. Atq; ex hisce partibus furnus completus, quem Fig. 1. delineat, altitudine tres pedes ac tres pollices, latitudine superiori pollices sedecim, circa fundum novè pollices, ac crassitie, a ferro non minus ac luto concinnata, pollicem cum dimidio adæquat, qualè Autor occasione ahenorum Sarcitorii, quos Monguntia cum primis operantes vidit, excogitatum non sibi solummodo, sed & Dickinsonio, Boyleo & Principi quondam Ruperto Palatino in Anglia duodecim librarum pretio curavit efformari. *Secunda* hinc Laboratorii pars Materialia suppeditat & Instrumenta: quorum illa, schemate apposito, in decem distribuuntur classes, Minerarum videlicet, Metalla, Mineralia, Salia. Decomposita, Terras, Destillata, Olea, Limos ac Compositiones; hæc vero, v. g. Cupella, Fornax probatoria, Pyxis cæmentatoria, Conus, Infundibulum, &c. & recensentur, & figuris adnexis depinguntur. *Pars* denique *tertia* partim ipsas

operationes, in furno quæ proposito dexterrime valent peragi, e. g. digerere, præcipitare, destillare, elixare, evaporare, calcinare, cæmentare, vitrificare &c. enumerat; partim, quo de causis harum constat, nec dubio cum successu experimenta reiterentur, solidam methodum spagyricam, Autori hætenus semper secretam, communicat, respiciendo potissimum ad *osse*, *Solutionem* nempe & *Coagulationem*, unde Corporum vel *Separatio*, vel *Mixtio*, & exinde *Alteratio* vel *Transmutatio*, item accidentium vel ipsius formæ nova *Figura* aut *Species*; ubi Metallorum quoq; *Vitrificatio* & *Calcinatio*, nec non *Mercurificatio*, veluti tres operationes vere spagyricæ & philosophicæ venditantur, præter quæ Autor post tot labores, sumptus & annos, nihil fere veri in Alchymia se vidisse aperte fatetur.

Altero autem opusculo, quod *Centrum Mundi concatenatum* sive *Duumviratus Hermeticus* inscribitur, commentarii vice duo capita posteriora *Supplementi primi Subterranea* Autoris *Physica* illustrantur. Ibi namque uti sanitatem & opes in *aere ac mari* delitescere statuminatur, ita hic quomodo circa utrumq; thesaurum præcise procedendum sit, quantum philosophicum permittit silentium, ostenditur. Spiritum scilicet conservatorem in forma cum aerea, tum aquea, cum terrea, tum salina latitantem, ex aere quidem vel instrumento quodam, vel aliquo magnete posse attrahi: illius exemplum Langelotti triturationem, aurum in oleum solventem, sistere; de hoc vero, præter Glauberum, nonnulla in *Minera arenaria* ab Autore circa Marcasitam fuisse propalata; liberum quandoquidem aerem multum ad Mercurificationem facere, præsertim in *Vitriolo* & *Antimonio*, variis deprehensum experimentis fuisse; prætereaque concretum aliquod vulgare, Cornelio Agrippæ subiectum omnis mirabilitatis dictum, innotescere omni momento spiritum hunc attrahens, omnesque fere morbos sola irradiatione fugans, pluribus in *Alphabeto* Autoris *Psychosophico* describendum. In forma autem aquea eundem spiritum in rore, pluvia &c. haberi. Sic pluviam quondam Electoris Moguntini jussu in magna copia collectam, putrefactam, destillatam & concentratam, spiritum fragrantissimum suppeditasse ardentem, instar spiritus vini aurum sine strepitu solventem. Porro terram, inprimis limum pinguem & lutum cæruleum, mineralia & metalla, item sterquilina & excrementa, neque non margaritas,

titas, tanquam celestis roris progeniem; ab ejusmodi spiritu conservatore inhabitari asseritur. E salibus denique simili spiritu large imprægnatum esse *Nitrum*, non vulgare, sed illud, quod in ipso aere generatur purum, & valde ad simplicitatem accedens, aptum est; e quo medicina paratur, subtilitate spiritui vini, colore rubicundo sanguini, ac dulcedine saccharo analogâ, spiritus vitales vel solo odore mire reficiens. Qua descriptione communem Nitri spiritum minime indigitari docetur, cum plerisque vera Nitri Analysis fugiat, i. e. a quam separare nesciant a terra, sulphur sive oleum dulcissimum, veram Solis prolem, recondente; hanc enim terram sulphuream per aquam elevatam & extensam corrosivum præbere spiritum nitri, quippe qui nil nisi nitrum tota sua substantia elevatum, in formam aqueam deductum, & propter rarefactionem corrosivum videatur. Quod de *sale* pariter communi ejusque spiritu sentiendum esse inculcatur; cujus, & nitri, ceu duorum universalium, necessariorum & utilissimorum subjectorum in mundo, sine quibus nulla creatura vivere possit, characterem & figuram a Psychologis cognosci, crucem quo nanciscantur, viridis æris philosophici signum, maritum supra faminam ponere necesse habentibus. Communi vero Chymicorum gregi *Nitrum* & *Sal* anxie tractant concessum equidem hæud esse, ut ad centrum pettingant, sive essentiam horum a facibus discernant ac separent; tantam interim effectuum eisdem videre varietatem, magnamque cum metallis, tam substantia solida, quam fluida, tam in separatione, quam solutione, sympathiam & actionem, ut vel hic veritatem & utilitatem Alchymiz palpare possent; nempe latere in Nitro facultatem separatricem, digestivam & maturativam, argenti præcipue, in aurum; tingendiq; potentiam vero & constanti colore aureo, in Sale autem communi Lunæ purgationem & fixationem recondi; quoniam præter animam Nitri ac dulces crystallos Salis nihil omnino sit, quod vel spiritualiter, vel corporaliter metalla essentialiter vel separet, vel intret, vel novum separatam corpus, vel magis decompositum producat. Productionem enim ejusmodi, transmutationis nomine vulgaribus Chymicis venientem, possibilem esse, tum *Claudio Berigardii*, Professoris Itali, multa a *Domino Boyle* mutuantis, in *Circulo Pisano* expositione data demonstratur, tum tribus processibus particularibus comprobatur, quate-

quatenus primo argentum fixatum aquæ forti haud cedens, ab auro exaltato tingi, deinde flavedinem sive tincturam auri extractam argento communicari, tertio denique cuprum, post frequentem cum Mercurio amalgamationem hujusque super illud cohobationem, aurum suggerere adstruitur.

Tandem *Tractatulo tertio Alphabetum Minerale & Concordantia Mercuriorum Luna* pariter atque *Menstruorum* exhibetur. Alphabetum Minerale viginti quatuor Theses Chymicas complectitur, Mineralium & Metallorum Genesin, Principia, Differentias, Mixtionem & Solutionem edocendo, idem *Supplementum primum* superius nominatum uberius explanantes. Nempe Genesin Mineralium & Metallorum, quemadmodum in *Physica Subterranea*, ita & hic, & tribus Ferris, quibus non raro Aer & Aqua intertextæ sint, tanquam principiis simplicissimis & proximis, cum Veterum Corpore, Anima & Spiritu, sive Sale, Sulphure & Mercurio paria facientibus, deducitur; quarum prima salina sive vitrescibilis, hypostasim præbens, in Sale alcali, & lapidibus Mineralibus, vulgo *Quartz* utpote bonæ semper Mineræ matrice, delitescat; altera vero pinguis sive sulphurea sui generis non modo in Nitro & Terris pinguibus, v. g. Luto, Cadmia, Limo, Asbesto, Talco, Bolo, Hæmatide &c. varias metallorum decompositiones producentibus, occurrat, sed & e metallis ipsis valeat extrahi; tertia denique subtilis, mercurialis & arsenicalis, sub forma vaporis mineralia & metalla gignens, in Sale communi, Arsenico solido & fluido, sive Mercurio vivo, Tartaro, omni-que Terra, Aurum eidem colliquefacta dealbante, abundet. Ex harum trium terrarum, vel numero, vel proportione variantium coalitu diverso, diversa quoque quomodo metalla & mineralia resulent, ostenditur. In specie ad Mixtionem Metallicam Limus & Arsenicum, sive Lapis & Mercurius requiruntur; e limo namque cum pinguedine quadam seu sulphureitate mixto *Marcasitam* nasci, primum metallorum rudimentum, sufficienti tamen arsenico destitutum; arsenico autem copiosius ad limum accedente, *Glaucam* sive *Mondyck* fieri, ceu ex arsenico & limo stiptico Martiali contextam & copiosissime in *Cornubia* circa mineras stanni ac ferri provenientem, in hoc tamen a ferro adhuc differentem, quod Mercurius arsenicalis facile ab eadem, reliquo in crocum violaceum reducto, queat separari, in
ferro

ferro autem arsenicum, quod itidem cum limo producit, huic firmus sit intermixtum, Unde ferrum, quoniam accessum habet ad limum & arsenicum, utrumque ambit & ex utroque constat, primum omnino mixtum metallicum, omnium metallorum & metallicarum alterationum initium ac fundamentum esse colligitur, adeoque & ipsius transmutationis, cujus triplex innuitur via, universalis, particularis & inter utramque media, Viam universalem ex fluido Mercuriali arsenico, particularem autem ex terra stiptica Martiali procedere, utrumque autem concretum combinari in via intermedia, sive opera ex praescripto circa Antimonium & Martem, in Regulo & Scorpiis unita, infumatur, sive circa Glaucam seu *Mondyck*; utpote quae destillata in collo retortae sublimatum purum & splendidum metallicum, argenti instar, praebuisse Auctori fertur, cum nullo quoad magnitudinem & penetrantiam in metalla facile comparandum. Solutionem denique Metallorum ab Aqua Forti & Aqua Regia potissimum peragi, ratione particularum quarundam terrearum in nitro & sale communi cum metallis convenientium traditur, cum, spiritu nitri vel super Mercurium, vel super limaturam plumbi abstracto, tam praecipitatus ruber, quam vitrum rubicundissimum de sulphureis nitri particulis terreis testentur; spiritus salis autem, vel solutioni lunae instillatus, vel super Antimonium abstractus, ibi lunam efficiat cornuam, quae arsenicum est, hic vero rubrum arsenicum Antimonii fusile, cerae instar, ob terreas particulas salinas sive sulphur arsenicale salis, reddat. Ast *Concordantia*, quae sequitur, *Mercuriorum Lunae, Supplementi secundi* elucidandi ergo, praemissis Mercurium communem depurandi modis variis, tot processus, quot literas continet Alphabetum, describit, Reductionibus corporum in Mercurium, aut per Mercurium, aut sine Mercurio per menstrua Mercurialia, perficiendis accommodatos. Tandem in *Menstruorum Concordantia* itidem viginti quatuor paragraphis varia menstruorum genera, ex Auctore ipso promptius petenda, quam huc transponenda, communicantur.

JOH. BECHTOLDI, ARGENTORATENSIS

J. U. L. Loci Communes, sive materiarum & rubricarum Juris universi Sylloge, aucta & emendata ab
And. Chr. Rösenero, J. U. D.

M

Lipfiae,

Andræ Christophori Röseneri, J. U. D. Supplementum Bechtoldianum.

Ibidem, apud eundem, 1689, in 4. Plagul. 67.

Non possumus non duos hosce libros conjungere, cum non solum nobilissim⁹ Editor in alterius præfatione ad alterum sese referat, adeoque utrumque indivulso neque coherere voluerit; sed & incongruum videatur, accessorium a principali suo separare velle. Et priorem quidem quod attinet, non opuserit, multa de eo verba facere, dum vel sola rubrica indicando ejus argumento sufficit, ac præterea liber ipse plurimorum manibus teritur, utpote jam anno hujus seculi quinquagesimo quarto Argentorati editus. Notum etiam est, Autorem id peculiare præ aliis locorum ejusmodi communium collectoribus habere, quod in digerendis materiis potissimum respexerit ad Titulos in universo jure nostro comprehensos; adeoque his ordine alphabetico, secundum vocabulum *ἰν Φαταλῶν ἰν ἑν*, dispositis primum quidem subjecerit Autorum nomina, qui singulos titulos suis commentariis velus ex professo explicarunt; postea deinde & alios allegaverit, qui sigillatim in scriptis suis thema istud attigerunt aut pertractarunt: non omisit tamen alias etiam materias, ac de quibus in jure nostro specialis titulus non extat, suis locis interfere, sed generatioribus fere tantum; cum ad singularia non facile se demittat, nisi quando rubricam expressam ducem habuit. Utilissimum hocce scriptum cum jam denuo typis excubendum esset, auxiliatrices ei manus admovit Dn. D. Rösenerus, idque non contemnendis accessionibus locupletavit. Etenim non rubricarum solum autorumque allegatorum numerum subinde augere, sed & plerisque scriptoribus, exteris præsertim, a Bechtoldo nudo fere nomine tantum adductis, annum & locum editionis adscribere fatiguit: præterea vero Dissertationes Academicas, de singulis juris capitibus passim habitas studiose congestit, ac suis quamlibet locis inseruit: quod quidem institutum vel ideo probari meretur, quod dissertationes talismodi nunc non amplius, ut olim fere factum, nudis solum & compendiosis thesibus ad ventilandum, propositis consistunt.

constant, sed subinde ad molem justit tractatus excrescant; collectis undiq; iis, quæ aliqua saltem ratione ad subjectam materiam pertinere ipsarum autoribus visa sunt. Factum est hoc modo, ut paginarum Bechtoldianarum numerus tertia ferme parte amplior nunc, ac olim fuit, compareat, uti cuilibet editionem hanc cum antiqua conferenti ad oculum patebit: quemadmodum etiam Catalogus Autorum ad calcem libri subnexus evidens satis de novis istis accessionibus testimonium perhibet.

Supplementum porro *Bechtoldianum* quod concernit, est illud florilegium quoddam variorum collectaneorum juridicorum, descriptionum puta, distinctionum, axiomatum, observationum, questionum aliarumque rerum, ad singulas rubricas Bechtoldianas ex Jure Civili, Canonico, Publico, Feudali congestarum; ac videtur in eo Dn. Autor exemplo suo aliis ostendere voluisse, quomodo memorato Bechtoldi libro loco Adversariorum quorundam uti commode valeant: dum nempe rubricis ab isto positis sedulo intulit, quicquid quotidiana probatorum Jureconsultorum lectio ipsi aut elegantius aut utilius offerre potuit. Testatur vero privatis solum usibus, & quo memoriam juvaret, hæc talia a se collecta primum fuisse, nec nisi ad bibliopolæ instantiam nunc edita, utpote qui ex iisdem, Bechtoldianorum Locorum Communium amatoribus aliquid utilitatis accedere posse judicaverit. Caterum placuit ipsi titulum *Supplementi Bechtoldiani* congeriei huic præfigere, dum singulas rubricas ab isto postas, in se quidem plerumque satis planas, magis tamen hoc pacto explicari & ad usum accommodari credidit: utut alioqui fatendum sit, Bechtoldo propositum non fuisse, ad specialia ejusmodi Jureconsultorum tradita descendere, sed potius, uti supra jam indicavimus, in generalioribus semet continere. Quicquid autem ejus sit, non deerunt, qui & hunc ejus laborem boni consulunt; præsertim cum utilia & necessaria, ut ipse ait, quam quidem otiosa aut ambiciosa, in eo sectari maluerit.

HISTOIRE CRITIQUE DES VERSIONS DU *Nouveau Testament, i.e.*

**Historia Critica versionum Novi Testamenti, autore
Richardo Simone, Presbytero.**

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1690, in 4. Constat tribus
omnino Alphabetis.

Historiam Criticam Novi Testamenti tripartitam clarissimum Au-
ctore moliri, superiori anno diximus, cum primam illius partem,
recens tum editam, ad Acta Eruditorum, partim *mensē Februario* p.
113, partim *mensē Mart.* p. 166. referremus. Excepit hanc eo, quem
nuper auspicati sumus, anno SECUNDA PARS, eadem ratio-
ne de *Versionibus*, qua isthæc de *originali Novi Testamenti textu*,
capitibus quadraginta quatuor agens.

Cap. I.

Ante omnia autem observandum duxit Richardus Simon, li-
bros novi fœderis ejusmodi idiomate primitus exaratos fuisse, quod
a maxima eorum parte, quibus Apostoli evangelium prædicarunt,
absque interprete intelligi posset. Cum vero vulgo Italarum, Syris
item, Ægyptiis, Æthiopibus, Persis, Armenis, Matthæum Ebræo-
Chaldaice, cæteros scriptores sacros Græce loquentes intelligere
non liceret, horum causâ in eorum vernaculas, primis statim orbis
redempti sæculis, Biblia conversa fuisse. Vertente tamen tempore
ob incurfiones Barbarorum, & has linguas ad unam omnes in desue-
tudinem abiisse, aut in novas formas mutatas esse. Christianos
igitur, (ad exemplum Judæorum, Biblia sua Hebræa in Synagoga le-
gentium, ac Chaldaico aliove vernaculo idiomate interpretantium,)
versiones illas antiquiores illibatas quidem retinuisse, nihilominus
eas ipsas in notius idioma transfudisse, ut versionum harum recentio-
rum beneficio plebi eo melius constaret de verborum sensu, quæ e
veteri ritu in ecclesia ex versionibus obsoletis recitari audiret. Sic
hodiernum Ægyptios & Syros versiones quidem Copticam Syriacamque
in ecclesia prælegere, non tamen, nisi versionum Arabicarum
ope intelligere. Gratulatur eapropter orientalium consensum ec-
clesiæ suæ, utpote quæ nullo non tempore cuivis mortalium (si cre-
dere fas est,) privatum versionum usum indulserit, solam tamen La-
tinam Hieronymianam in ecclesiastico cultu adhibendam esse sanxe-
rit; qua fini longa serie editiones Bibliorum Germanicorum, Gal-
licorum, Italicorum, Hispanicorum recenset, easque quidem uni-
versas

C. II.

versas publici juris factas, antequam Biblia a quovis fideliant, lingua nota, legenda esse, Protestantes urserunt.

His generatim præmissis, de singulis versionibus Novi Testamenti sigillatim sermonem instituit Simon, telam orsus a veteri Cap. III.
 Italica Latina, quæ Vulgata vulgo appellabatur, antequam id nomi- IV.V.VI.
 nis nova Hieronymiana adipisceretur. Superfunt ex ea non nisi
 quatuor Evangelia & Actus Apostolici in MSCto, *Cantabrigiensi*
 Academiz a Theodoro Beza donato, itemque epistolæ Paulinæ, tum
 in æque celebri *Claremontano* codice, Bibliothecæ Regis Galliz illa-
 to, tum in alio Abbatiz *Sancti Germani de Pratis* cimelio extantes.
 Accedunt amplissima ejus fragmenta, quæ ex *commentariis* B. Hiero-
 nymi, & qui huic coævum fuerit, Hilarii Diaconi *Romani*, Luciferiano-
 rum sectæ addicti, Pelagique, hærescos peculiaris auctoris, in *episto-
 las Pauli*, colligere licet. Expressa hæc fuerat ad codices Græcos
 commatis non optimi; unde non poterat non emendatione egere.
 Religioni tamen sibi ducebat ecclesia aliam in cultu publico usurpare,
 utur quilibet doctorum versionem, castigatioribus codicibus con-
 venientiore, in privatos usus impune adornaret, inque scriptis suis alle-
 garet; uti exemplo Tertulliani & Cypriani probatum ivit Richar-
 dus Simon. Tandem Romani Pontificis Damasi auctoritate, *Hiero-
 nymus* illam ita correxit, interpolavit atque refinxit, ut plane nova
 inde emerferit, quæ quidem in septimum usque seculum Italicæ, in-
 terpretis vice, jungi, eo vero abhinc tempore sola describi, legi, *Vul-
 gate*que nomine censi cœpit. Cæterum non lectu injucunda est
 utriusq; Vulgatæ collatio, cui unum alterumq; caput destinavit Au- IV.V.VI.
 ctor. Exemplorum trigam speciminis loco adduxisse non erit dividia.
 Nimirum Vulgata moderna Gal. II, 5, legit: *Quibus neque ad horam*
cessimus. Vetus: *Quibus ad horam cessimus*. Eph. I, n. codex San-
 germanianus Græco-Latinus in Italica: *Vocati sumus*, in textu
 Græco: *ἐκλήθημεν*, legit. Hieronymiana autem: *Nos forte vocati*
sumus. Sicque codices universi Græci, Alexandrino excepto: *ἐκλή-
 ρθημεν*. Idem Sangermanianus, tum in Latino, tum in Græco 1.
 Cor. X, 17. hæc habet: *Omnes enim de uno pane & de uno calice parti-
 cipamus*; eatenus consentiens unico MSCtorum Marchionis de Ve-
 les. E contrario Vulgata Hieronymi, fide reliquorum codicum
 Græcorum *nixa*, *τῶ & de uno calice* pro genuinis non agnoscit.

Equidem non levis inter Eruditos concertatio superiori seculo orta est, utrum vulgata hodierna Hieronymum auctorem habeat. Sane Desiderius Erasmus Roterodamus, ac Jacobus Faber Stapulensis, quin & Nicolaus Zegerus & Petrus Pithœus, cum viderent, dicta Scripturæ ab Hieronymo in *Operibus* citata inmane quantum discrepare a *Vulgata*, in eam sententiam adducti sunt, editionem Novi Testamenti Hieronymianam aut penitus dudum intercidisse, aut (præsertim quoad Paulinas epistolas) recentius eum in modum interpolatam atque reformatam esse, ut *Hieronymiana* titulum haud majori jure, quam *Veteris Italice*, nostro tempore vendicare sibi queat. Regerit Simon, eadem ratione nec Veteris Testamenti versionem Hieronymi fore, cum nec ea ejusdem allegationibus exacte respondeat; quod tamen nemo temere dicturus sit. Eam vero diversitatis causam esse, quod doctissimus ille Pater crassiores tantum mendas ex Italica sustulerit, ne forsan plebi scandalum poneret, si nimio rigore in singula ferre verba vulgo receptæ versionis animadverteret. Hoc autem non obstante, servasse eum sibi libertatem, subinde accuratius quævis Scripturæ Sacræ loca vertendi, non in ecclesiastico quidem cœtu, attamen in *commentariolis, ubi libertas est differendi*, uti ipse inquit *libro I. Apologia adversus Ruffinum*. Ast etsi *Vulgata* ipsa Hieronymum parentem habeat, prologi tamen plerique, qui scriptis Novi Testamenti, ac sigillatim catholicis epistolis sub Hieronymi nomine præfiguntur, spurii sunt, Simone arbitro. Hac occasione confirmatis sententiam suam de loco *i. Job. V, 7*, quam A. 1689. p. 119. 120. fuisse satis recensimus. Laudat etiam impense *Correctoria Biblia* Sorbonica, h. e. congeriem variarum lectionum Biblicarum ex optimæ notæ MScis, veterumque Patrum, Hieronymi cum primis commentariis barbaro quidem stylo, at magno cum judicio collectarum; afferitque hodie ea rariora, olim tamen fortasse magis fuisse obvia, ut quilibet librarius Biblia Latina descripturus horum ductu nosset, quæ variantium lectionum omnium optima esset, eundem in modum quo *Masora* Judæorum Hebraicis Bibliis rite & emendate describendis inservire solet. Cæterum si Richardus Simon, exemplo *Mabillois*, in Germaniam, MScorum inspiciendorum gratia, excurreret aliquando, Lipsumque delatus, Paulinam nostram salutaret Bibliothecam, æque forsan ac Sorbonicos, laudaret extantem *Biblicæ* *codicem*

dicem membranaceum, octodecim plagulas in Folio complexum, cujus titulus, in fine adscriptus, hæc est: *Correctio Bibliæ compilata cum summa diligentia a Fratribus Ordinis Predicatorum*. Reperias hæc varias lectiones bibliorum Latinorum Veteris & Novi Testamenti stylo conciso, charactere perpetuis abbreviataris referto, easq; quidem de sumtas, (ut est in præfatiuncula) *ex Glossis B. Jeronimi & aliorum doctorum & ex libris Hebræorum & antiquissimis exemplaribus que etiam ante tempora Caroli Magni scripta fuerunt*. Speciminis loco habet verbotenus excerpere, quæ ad tres Johannis epistolæ Monachi illi observant; sed abbreviataris, lectu alias difficillimis, explicatis:

Johannis Prima. Quod fuit. C. II. b. Qui dicit se nosse eum. S. b. In hoc scimus, quoniam in eo sumus qui dicit se in ipso manere. C. III. b. Et omnis qui diligit ex Deo natus est & cognoscit Deum. S. c. qui non diligit non novit Deum. Misit Deus in mundum, S. sed quoniam ipse dilexit nos. C. V. c. Spiritus & aqua & sanguis. Quidam addunt & tres unum sunt. sed non est in glossis. S. d. Qui non credit in filium vel filio. S. qui habet filium habet vitam qui non habet filium non habet vitam.

Senior electo Domine. S. d. Johannis secunda. accipiat. omnis qui precedit. S. f. ecce prodixi vobis ut non in die Damini confundamini. Greci & antiqui non habent versum istum. S. g. fororis tue electe gratia tecum amen. greci non habent gratia tecum. sed interlinearis exponit.

Johannis tertia. Senior Gaio. d. majores horum non habeo gratiam. Grecus gaudium.

Notandum hæc, in MSC. voces illas puncto miniato signari, quas nos, typis destituti, charactere rotundo a reliquis distinximus; id quod argumento est, niti illas *mylorum expositorum & antiquarum librorum autoritate*, uti supra memorata præfatiuncula monuit. Cæterum notæ satis sunt omnes illæ lectiones. Illa sola, quæ 2. *Epist. Joh. vers. 9. pro recedit, legit precedit*, insolentior esse & in mendo veteri cubare videtur, lites librarius forte pro genuina habuerit. Sed hæc *est præterita*. Nunc ad Simonis opus revertamur.

Is, ubi varias librorum Novi Testamenti in MSCtis divisiones enar- Cap. X.
rasset, de primariis bibliorum Hieronymianorum editionibus judicium C. XI
suum interponit. Commendat in primis a Roberto Stephano A. 1540.
accu-

accuratam, quod spurias Pseudhieronimi præfationes omiserit, variantes lectiones ex optimis MSCtis & *Correctoriis Biblia Sorbonicis* selectas in marginem rejecerit, textu absque ulla correctione eum in modum excuso, quo in Romana ecclesia eo tempore legi solebat, libertateq; cuiusvis permessa, ex lectionibus, seu textuali, seu marginalibus, deligendi, quamcumq; vellet. Diffusius etiam memorat, quantum ea negotii apud Parisienses Theologos optimo viro facesserit. Æque fere ei placent *biblia Johannis Hentenii* studio, ad Stephani exemplum, A. 1547. Lovanii edita, ac deinceps A. 1573. ab aliis *Lovanensium* Theologis emendata, quibus *Lucas Brugensis* notas quantivis præti adjecit, separatim quoque A. 1580 impressas. Audaciz *Johannis Benedicti* succenset, qui A. 1541. obelis & asteriscis Vulgatam reformare studuit, nullis tamen allegatis variantibus lectionibus, unde lectori patere posset, satis causz fuisse reformatori illi, cur sic & non aliter textum legendum esse dicitaret. Observat, eum e. c. *Matth. I, II.* verba: *Jochim, Jochim autem genuit*, progenuinis, illa vero v. 23. *quod est interpretatum nobiscum Deus* pro glossemate obelis confodiendo habuisse, cum tamen utrobique res plane aliter sese habeat. De editionibus *Isidori* monachi montis Cassini, ut & *Oslandrini* adhuc abjectius sentit, idemque de Novo Testamento statuendum censet, quod de Veteri Testamento in *Historia Crit. V. F. L. II. c. XXI. XXII.* statuendum decreverat. Nec dissimulat, quid probe, quidve improbet in notis criticis *Laurentii Valle*, *Nicolai Zegori* & *Francisci Luca Brugensis*.

Cap. XII.

C. XIII.

Cum Latina Vulgata de antiquitate contendit *Syriaca versio*. Impossibile autem *Simoni* videtur demonstrare, cui palma ea debeatur. *Isaacus Vossius*, vir, dum in vivis esset, eruditissimus, hanc justo recentiorem esse voluit, ob vocem potissimum *משיח* *Matth. XXVII, 65.* quam is cum *Grotio* & *Fullero* ex Latina infimi ævi *Questionarius* natam esse, opinabatur. Sed, (*Simoni* judicio,) peperam; cum *משיח*, quod est *messias*, illic legendum sit. Notat, nec veteres editiones, nec MSCtos universos a se inspectos continere *Apocalypsin*, aut *Johannis secundam tertiamque*, *Petri secundam*, *Judz denique unicam*, epistolas; e quibus *Apocalypsin Ludovicus de Dieu*, has *Eduardus Pocockius* e MSCtis primum edidit. Pari pietatis adfectu hæc omnia cum cæteris *Johannis Petrive* scriptis

ptis ab antiquioribus Syris recepta fuisse, ea de causa dubitat, quod in MSCtis Novum Testamentum in tres tomos dispesci solet, quorum *primus* quatuor Evangelia, *alter* Acta Apostolorum cum tribus catholicis Jacobi, Petri, Johannis epistolis, *tertium* XIV epistolas Paulinas complectatur; præmittantur etiam *Lectionaria*, (quæ Græci *Synaxaria* vocitent,) quibus doceatur, quam pericopam singulis anni diebus legere oporteat; in his vero nulla ex Apocalypsi, aut IV illis catholicis dubiæ antiquitatis epistolis lectio desumpta annotetur. Unde concludit quoque, *Lectiones* illinc delectas, recentioris cujusdã *Lectionarii* fide, in Londinensibus Polyglottis recenseri. Non parum indignatur, dictum 1. *Job. V, 7.* ab *Egydio Gutbierio* textui versionis Syriacæ, ceu genuinum, ex Tremelliana editione illatum esse, cum tamen Tremellius, semetipsum id Syriacæ vertisse, non autem in MSCto invenisse, ideoq; margini tantum editionis suæ illevisse, falsus sit. Recenset dein varias Syriacæ versionis editiones, *Witmanstadii* puta, *Guidonis Fabricii Boderiani*, *Martini Trossii* & *Egid. Gutbieri*, quidq; in singulis reprehensione laudeve dignũ judicet, libere eloquitur. Verbulo tantum meminit recentissimæ, Ebraicis typis in Germania excusæ; unde dubitũ est, an eam inspexerit, noritve, Petri illustri Kab-balæ denudatæ auctori *Christiano Knorrio L. B. a Rosenrot* in accu-

C. XIV.

Cap. XV.

ptis esse ferendam. Confert denique integro capite versionem Matthæi Syriacam cum Græco, ubi inter cætera notandum, ipsam Græcam vocẽ *εἰν* *Matth. V, 20*, Syriacæ civitatẽ donatam, in versione illa antiqua reperiri, eoque lubentius pro genuina esse agnoscendam. Mox ad *Egyptios* excurrit, veteremque eorum linguam, *Copti-*
xam vulgo appellatam, colluviem observat vocum Græcarum, Arabicarum atque Latinarum. Hic inter alia monet, in Regis Galliæ bibliotheca n. 331. extare codicem, in quo Acta Apostolorum, epistolas Paulinas, & septem catholicas epistolas, non tamen locum 1. *Job. V, 7.* reperire sit: in eadem bibliotheca n. 329. haberi Evangelia ante quingentos circiter annos manu Episcopi Damiatæ descripta, quæ sectione LXVIII. pericopam *Johannis VIII.* de adultera exhibeant, adeoque in antiquis codicibus repetam esse, tacite testentur. Sed hæc hac vice sufficiant. Reliquã relationis nostræ partem in *Martium* mensem servare præstat, ne Lectorum patientia abutamur, cum pauci studiis hiscè Criticis pretium, quod merentur, ponere soleant.

XVI.

N

OPŒ-

98 ACTA ERUDITORUM
 ΟΡΦΕΩΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ, ΥΜΝΟΙ, ΚΑΙ
 περί λίθων.

ORPHEI ARGONAUTICA, HYMNI, ET DE
 Lapidibus; curante Andrea Christiano Eschen-
 bachio.

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. vande Water, 1689, in 12.

Constant plagulis 15.

TRia quæ sub *Orphei* nomine ab Aldo & Henr. Stephano olim edita, & nunc rursus nitidioribus typis recusa sunt, poemata, *Argonautarum expeditionem, Deorum laudes, & naturam lapidum* describentia, an unum eundemque Orpheum auctorem habeant, & cui ex Orpheis adscribenda sint, parum exploratum est eruditis. Thracem istum antiquissimum philosophum & poetam, qui feras cantu suo attraxisse fingitur, & ex Mosis doctrina multa accepisse, ac vir sapientissimus divinorumq; mysteriorum peritissimus a Suida laudatur, poetarum vetustissimus a Lactantio lib. 1. cap. 5. vocatur, & ab Augustino Steucho lib. 7. de perenni philos. cap. 10. primus theologorum Græcorum, ut Mercurius Trismegistus Ægyptiorum, extitisse censetur, hæc carmina scripsisse nequaquam credendum. Imo eum nunquam extitisse, sed, quæ sub ejus nomine circumferuntur, Pythagoræum quendam Cercopem auctorem habere, ex Aristotele tradit Cicero lib. 1. de nat. Deor. quin & carmina, quæ vetustas *Orphica* appellavit, non quod Orphei essent, sed quod ab eo tradita continerent, eo nomine venisse Grotius lib. 2. de verit. relig. sect. 16. observat. Ergo quæ hoc nomen præ se tulerunt, supposititia fuere omnia, incertumque prorsus, quo auctore conscripta. Orpheorum autem plures extitisse ex Suida discimus, a quo præter *Thracem* istum, Otagri & Calliopes filium, undecim ætatibus ante Trojanum bellum florentem, cujus *τρασμός, Ιεροσωλικά, κλισίαι κοσμοκίνας, ποταμικά. & Ιερής λόγος* laudat, quidam memoratur *Onomacritus*, ad quem auctorem referantur *χρησμοί, τολογαί, σφί λίθων γλυφῆς, ἢ ὄγδοκονταλίθος;* alius item *Cicæanis* vel *Aræas*, qui *μυθοποιῶν, ἐπιγραμματα & ὕμνους* composuerit; alius *Odrysius*; alius *Crotoniatis*, qui *δουατηρίαν, δεξοαυλικά* & alia quædam scripserit; alius denique *Camaætenis*, cujus sit ἢ εἰς ἄδυ κα-
τάβα-

vaſſaons : quos Orpheos omnes etiam recenſet, deque iis diſſerit Laurentius Craſſus p. 380. ſqq. operis de Poetis Græcis, quod Italica lingua edidit, ſub titulo : *Iſtoria de Poeti Greci Et di que che'n Græca lingua han poeato*. Unum tamen eundemque fuiſſe hos omnes, quos tanquam diverſos nominavit Suidas, contendit Petr. Lambecius lib. 2. Prodr. litter. hiſt. cap. 4. cui addendus Voſſius lib. 1. de Idololatr. cap. 39. & de artis poet. natura & conſtit. cap. 13. ſect. 3. p. 79. 80. & de Poetis Græc. cap. 4. p. 23. Hoc ſi verum eſt, inanis erit diſquiſitio, uter poematum horum extiterit auctor; quod non ſatis lique- re, ipſe Editor in præfatione conſeſſus eſt, negans ſibi videri ab uno auctore tria hæc præfecta eſſe poemata. Non exigui tamen pretii ea exiſtimans, juxta H. Stephani editionem iſta recenſuit, ex ingenio quædam quæ depravata videbantur emendans, Latinam interpretationem, quæ gemina Argonauticorum extabat, ſed inepta prorfus viſa fuit, paſſim meliorem reddidit, Notas, in quibus emendationum ratio redditur, adjecit, Stephani etiam & Scaligeri annotationes ſub- junxit, & editionem iteratam, nova plane verſione & uberioribus notis inſtruendam ac ſecundis curis præſtantioſiorem futuram, promiſit.

LA RELIGION DES JESUITES, OU REFLEXIONS ſur les inſcriptions du Pere Menestrier &c. i. e.

Religio Jeſuitarum, ſive Consideratio inſcriptionis P. Menestrierii, & libri P. Tellierii pro neophytis Chinenſibus & Indis contra obſervationem XIX de Spiritu Arnaldi &c.

Hagæ Comitum, apud Abrahamum Troyel, 1689, in 12. Plag. 9.

Claudius Menestrierius ex Soc. Jeſu innotuit nobis ex ſcriptis plurimis, quæ in Acta noſtra retulimus. Uſi ſunt hujus peritia in exornandis ſtructuris panegyricis, qui ante paucos annos, cum nova Regis Galliarum ſtatua Lutetiarum erigeretur, inter alias pompas ignium artificioſorum ſpectaculum ſub titulo & forma templi honoris exhibuerunt, cum inſcriptione a Menestriero compoſita hiſ verbis :

N 2

Regi

*Regi Ludovico Magno P. P. votis publicis
Devot. & numini majestatique ejus
Civitas Parisiensis pia, fidelis, obsequens,
Memorie obsequantia templum*

D. D. C.

95-

Reperiti sunt in Gallia quoque, Regis licet sui cultui fortasse præter exemplum dedita, quibus inscriptio illa pietati religionis Christianæ adversari & apothecosin paganam sapere visa fuit. Respondit illis Jesuita per epistolam mense Januario A. 1689 Parisiis editam, & tractatui huic insertam. Propugnat in hac stylum suum, quod *templum* & *numen* Regi tribuerit. Excusationes sumit a vocum illarum origine. *Templum* enim locum conspicuum significare dicit, & per tropum ad alia transferri posse, exemplo Sidonii Apollinaris, viri sancti, qui in tamine ad Anthemium Imperatorem scripsit:

Ergo colat varia re, Princeps, hostia lingua:

Nam nova templa tibi pectora nostra facis.

Namen ait a prælo verbo *nuera*, pro quo *annuere* dicimus, derivari, neque per se aliud indicare quam nutum, id est autoritatem imperii. Has *Menestrierii* exceptiones rejicit Autor, cum verba non ex nuda origine, sed ex usu ordinario & potiori sint judicanda. Notat, Jesuitam ipsum diffusam sententiæ suæ, cum inscriptionem typis excusam publicaret, pro *templo* reposuisse *monumentum*. Variis etiam argumentis & inscriptionem hanc, & alia esogia, carmina & scripta impugnat, demonstraturus intolerabilem esse, qua Galli Regi suo blandiantur, atulationem, & idololatriæ, profanis olim Imperatoribus Regibusque exhibitæ, proximam. Invehitur in impietatem eorum, qui nuper dialogum ex verbis Sacræ Scripturæ concinnatum ediderint, in quo Rex Galliarum, & expulsus Angliæ Jacobus colloquantur. In hoc, illustri & sanctissimo dicto Davidis, quo ipse Servator noster divinitatem suam asseruit, *sede a dextris meis*, ita abuti dicuntur, ut illud Gallo attribuunt, Jacobo auxilium promittenti, illumque impia hac allusione Deum Patrem, hunc Filium faciant, ut Autor interpretatur, falsam addens de Persona tertia allusionem. Obiter etiam taxat monachum quendam Benedictinum de *S. Marthe*, quod ex expeditione nupera ex Belgio in Angliam characterem Antichristianissimi Reformatis impuraverit, & mala fide epistolam Petri Carpen-

107-

Carpentarii superiori seculo publicatam pro Reformati scriptoris testimonio denuo procuderit. Adscribit itaque relationem Thuani Lib. Hist. LIII. ex qua intelligitur, Carpentarium illum tempore Laniensis Parisiensis A. 1572. metu mortis adactum reformatam religionem abjurasse, & epistolam ipsam instinctu Pontificiorum in contumeliam Reformatorum edidisse. Præterea in libello hoc, ab initio statim, fringitur calamus in monachos, qui *Minimi* dicuntur, quod Massiliae duo decim theses de mysteriis theologicis ediderint, addita singulis applicatione in laudem Ludovici Magni, & profanata ad ejus laudes Scriptura. Hæc tam frequenter in Gallia fieri dicit Autor, ut concionatores plerique in sermonibus suis Regem, aut ejus effigiem, publice alloquantur, & tempus, quod instruendo in fide & moribus populo destinatum est, in extollendo supra modum Rege, ut ut magno, homine tamen nec suis carente defectibus, consumant. Fatetur hæc non immerito improbari a Gallis exulibus, neque ab his exigendum esse, ut Regem laudent, a quo hostilem in modum tractati sint. Hæc atque alia inscriptionis Menestrierianæ occasione ab Autore tractantur, & ideo prius referri a nobis debere visa sunt, quia titulum libri explicant; quanquam his scopus præcipuus, quem titulus promittit, *descriptio* nempe *religionis Jesuitarum* nondum exhauriatur. Ad hunc tamen propius faciunt, quæ Autor Jesuitis objicit, quod alio quidem, quam Paulus Apostolus, exemplo & sine omnia fieri velint omnibus, & ut Menestrierius in allegata epistola loquitur, *debitores sapientium & insipientium*: dein quod Reges & rerum Dominos, ex quorum favore compendia sperant, cum pietatis & conscientia neglectu colant, idque nunc maxime in Gallia faciant, licet vero & intimo affectu, originis & instituti sui memores Hispanis dediti sint. Accusat eos Semipaganismi, quod in representationibus scenicis idola gentium introducant. Prolixior inde est in arguendis Jesuitarum actionibus in China & India, & defendendis quæ in libro *de Spiritu Arnaldi*, in rubrica allegato, relata fuerunt. Librum istum fama D. Jurio tribuit: sed Autor negat, illum a Jurio agnitum esse; nihilo segnius tamen librum tueri videtur, nec minori studio, quam Jurius ipse facere posset. Occasionem illius natam esse scribit ab *Apologia Catholicorum*, quam D. Arnaldus libello de *Politica Cleri Gallicani* opposuit. Hujus libri ardentissime, ut loquitur, occursum debuisse

7.

19.

27.

28. 29.

31.

36. 37.

38.

- tractatu illo de *Spiritu Arnaldi* infensissimi Protestantium hostis, ita tamen ut cæterorum in Gallia, qui non mitius erga Reformatos affecti sint, ingenium simul depingeretur. Aliqua tamen etiam Anglis reposita esse, qui Gallos exules inclementer tractaverint, regnante tunc *Carolo II*, Papismo occulte addicto. Hunc cum Autor libri parum laudasset, & mortem Comitissæ *Jacobo*, tunc *Duci Eboracensi* tribuisset, factum esse non diffitetur, ut ab Ordinibus Belgii Fœderati, Regi necessitate illorum temporum gratificantibus, liber ille prohiberetur. Neque tamen impediri (cessante etiam edicti executione) potuisse, quia liber in omnium manibus versaretur, totamque adeo Galliam, quia Arnaldo ex patria ejecto & Jansenismi odio laboranti oppositus erat, pervolitaverit, & Jesuitis vetera vulnera anterioribus libris, *Theatri* puta *Jesuitici*, *Moralis sive Practica Jesuitarum &c.* inflata & huc usque fere cicatrice obducta renovaverit, maxime in relatione de Jesuitarum gestis in India. Monet hic Autor tractatus hujus, illum, qui contra Arnaldum tunc scripserit, non satis instructum de rebus Belgarum in India fuisse, ideoque non habuisse, quæ allegatis ab Arnaldo iniquissimis ex *Tabernario* de Hollandorum in India hypocrisis & Christianismi neglectu relationibus satis valide opponeret. Jam vero compertum esse tradit, plus quam recentia hominum millia Belgarum opera ex paganismo ad fidem Christi conversa esse, præcipue in insula Ceilan. Aggreditur inde *Querelam* *Ildefonsi* Episcopi *Malacensis*, de qua in Actis nostris anni præteriti p. 616. dictum aliquid est, & quid Arnaldus *Ildefonso* responderit. Sed noster Arnaldum non imitatur, aut regium genus Episcopo asserit, sed magnam illi inscitiam & importunitatem exprobrat. Familiæ generati autem libri, qui dicitur *Theatrum Jesuiticum*, cujus productionem a se removeret *Ildefonsus*, autorem esse statuit *Johannem de Ribas*, illustris inter Dominicanos famæ. Jesuitam porro *Telleriam*, (cujus in titulo libri mentio fit) ejusque libellum apologeticum pro Christianis Chinesibus in censuram vocat, & autorem insolentis de se ipso slogii insinuat; nec mitior est in Archiepiscopum *Parisiensem*, & quæ autor libri *de Spiritu Arnaldi* in hunc dixerat, aliæque ejus tradita, testimoniis Pontificiorum confirmat. Afferit etiam recentia de actis Jesuitarum *Heidelbergæ* & *Viennæ*, quæ cum ipse pro certis affirmare non audeat, referre merito super sedemus. Regressus inde ad
- pag. 41.
- 47.
- 48.
- 61.
- 62.
- 71.
- 77.

ad vetera, quæ illis imputari solent, maxime vero quæ de prævaricatione & hypocrisi illorum in China illis objeuntur, probabiliterque relationum illarum inde stabilit, quod in ipsa Europa haud meliora doceant & agant. Adducit in compendio dogmata LXV Jesuitica A. 1679 damnata. Negat tamen illos correctione ista emendari potuisse, ideoque theses nuperas *Divisione* ab illis publicatas non tantum in summa allegat, sed editum de illis, sub titulo *denunciationis* tractatum integrum opusculo huic suo adjungit, illum ipsum nempe, quem proxime in Actis 1689 p. 620. enarravimus. Hæc fere sunt, quæ ex hoc libello referenda duximus, absque ulla quidem epicrisi nostra, pari fide enarraturi, si quid a Jesuitis aut quocunque alio illi opponetur, quamprimum ad nos pervenerit.

LIBRI NOVI

Joannis Launoi Epistola omnes, nunc demum summa edita, cum præfatione Apologetica. Cantabrigia, apud Ed. Hall, 1689, fol.

Jacobi Cancerii J. U. D. Varia Resolutiones utriusque Juris. Amsterpia, apud J. B. Verdussen, 1689, fol.

Selectarum juris observationum ad contractus, ultimas voluntates & judicia pertinentium; cum supremorum Regni Neapolis Tribunalium Decisionibus, autore Hieronymo de Rafis. Neapoli, 1689, fol.

États des Sages, ou la Philosophie des Anciens, avec des belles figures. A Groungue chez Charles Pieman, 1689, fol.

Christophori Wütichii Anti-Spinoza, sive Examen Erices Benedicti de Spinoza, & commentarius de Deo & ejus attributis. Amstelod. apud Job. Wolters, 1690, in 4.

Antonii Bynai de Natali Jesu Christi libri duo. Accedit Dissertatio de Jesu Christi Circumcisione. Amstelod. apud G. Borstium, 1689, in 4.

Regia Via omnes dissentientes in Religione Neo-Evangelicos ad orthodoxam & salvificam Christianam Fidei Veritatem manuducens; proposita per J. F. Hacki S. I. Gedani, apud Jansonium & Waesberg. 1689, in 4.

Reflexiones Literales in quinque libros Moysis ex primariis Ecclesiæ Doctoribus desumpta a D. Petro Paulo Ponticello Castrinovi Provincia Casertina Archiepiscopo, J. U. D. Luca apud. Marescand. 1689, in 4.

Tractatus de Regni & Aula Mareschallis, autore Augusto Adolpho de Haugwitz. Budissa, apud Frid. Arnstium, 1690, in 4.

Wolferdt

Wolferdi Senguerdii Inquisitiones Experimentales, quibus natura operandi ratio Mechanice proponitur, effectus ex ea resultantes exhibentur, ad causas revocantur, experimentis & ratiociniis illustrantur. Lugd. Bat. apud Felicem Lopez, 1690, in 4.

Jobannis Vlak Dissertationum Trias de Dei operum & Pacis Federibus, atque de Justificatione. Amstelod. apud C. Blanbardum, 1689. in 8.

Histoire du Monde, par Mr. Chevreau. Seconde edition augmentée de l' Histoire des Empereurs d' Occident. A Paris, chez J. Boudot, 1689, in-12.

Sentimens sur le Ministère Evangelique. A Paris, chez J. Boudot, 1689, in 12.

Les plus belles Lettres des meilleurs Auteurs François avec des Notes, par Pierre Richelot. A Paris chez Dan. Horthemels, 1689, in 12.

Litera nomine Senatus Anglicani, Cromwellii, Richardique ad diversos in Europa Principes & Respublicas exarata a Job. Miltono, quae nunc primum in Germania recudi fecit J. G. Pritium. Lipsia, apud J. C. Meyerum, 1690, in 12.

La Veritable Clef de l' Apocalypse. A Cologne. 1690, in 12.

La France interessée a rétablir l' Edit de Nantes. A Amsterdam, chez H. Desbordes, 1690. in 12.

Historia della perdita e riacquisto della Spagna occupata da Mori: del P. Bartholomeo de Rogatis. In Venetia, per Guerilios, 1689. in 12.

Zoologia parva, sive Tractatus de Animalibus ad Medicinam facientibus, concinnatus a Josepho Lanzono. Ferraria apud H. Filonum, 1689 in 12.

Delle Poesie di Pietro Giubileo. In Venezia, per G. G. Hertz, 1689, in 12.

ERRATA.

In Actis 1689, pag. 494. lin. 31. & p. 495. lin. 5. pro *Antonius Bailletus* lege *Adrianus Bailletus*. In Actis anni praesentis p. 1. l. 24. pro *confirmare hoc*, lege *confirmare hos*. Pag. 70. l. 17. pro *curva APM*. lege *curva ALM*; l. 23. pro *AE=x*, lege *AD=x*. P. 71. l. 12. pro $\frac{1}{2}$, lege $\frac{2}{3}$; item pro $=z$, lege $=z$; l. 13 pro *qrit*, lege *ortt*; l. 29. pro *irrepserat*, lege *in calculum irrepserat*. P. 72. l. 5. pro *probatu*, lege *probatum*.

Intra tres quatuorve dies Sectio IV Supplementorum proditura est: quod significandum iis censuimus, quibus hæc Supplementa aliquo in pretio habentur. Astrophilos vero ignorare nolumus, stellam Cygni, quæ Bayero litera χ notatur, a die 29 Jan. nudis oculis conspicendam se denuo præbuisse: cum in antecessa revolutione per tubum tantum deprehendi potuerit.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno M DC LXXX.

Die Ehre des Herzogthums SACHSEN/.

sive,

Gloria Ducatus Carniolæ, explicata per Johannem Weichardum Valvasor, Baronem, &c. Tomus II, III, & IV.

Labaci, apud Wolffg. Maur. Endterum, Bibl. Nor. 1689, fol.

Constat Opus universum plagulis 905.

Cum amplissimi hujus Scripti contenta per compendium recensere jam *superioris anni Mense Novembri pag. 549, seqq.* coeperimus, sed tum quidem paginarum angustia exclusi, aut potius nimiam relationis prolixitatem veriti, non nisi *quatuor* priores *Libros*, qui *Tomum I.* constituunt, absolvere potuerimus, cæterorum commemoratione in aliud tempus dilata: superest, ut nunc, ne morosi forte debitores Lectori benevolo videamur, promissum facti memores, reliquos *tres Tomos*, qui *libros undecim* posteriores complectuntur, absque ulteriori mora ad manus referamus. Ne vero in nimium denuo excreseat oratio, quam brevissimis tantum singulorum librorum argumenta indicabimus, eos qui plenioram cognitionem desiderant, ad Operis ipsius evolutionem remittentes: non omitemus tamen, ne jejuna nimis evadat recensio, ex innumera florum multitudine, quibus id ipsum partim perillustis Baro *Valvasor* consecvit, partim facundus ejus interpres *Dn. Francisci* porro exornavit, unum alterumve subinde velut in transitu decerpere, ac in lectoris gratiam delibare. *Quinti* autem libri, ubi nempe *Tomus II.* incipit, contenta jam sub initium præcedentis nostræ

O

stræ

stræ relationis quodammodo indicata fuere. Agitur nimirum in eo de antiquis Carniolæ incolis; ubi quidem res satis alte repetitur, opera T. II. rosa disquisitione instituta, num ante diluuium terra hæc jamjam habitari cœperit: qua occasione prolixus discursus interseritur de tur- pag. 6. ri Babylonica & secuta gentium dispersione. Porro variaz nationes 10. seqq. longo ordine ac distinctis capitibus commemorantur, a quibus successively regionem hanc occupatam fuisse, sit probabile. Primi ergo terræ hujus incolæ traduntur Japydes & populi Chittim, secundi Celtæ, tertii Illyrici & Pannonæ, quarti Taurisci, Scordisci & Norici, quinti Romani, sexti Vandali, septimi Gothi, octavi Longobardi, noni Venedi seu Slavi, decimi Avaræ seu Hunni, ac undecimi denique Francones: ut adeo vix ulla ex obsoletis Germaniæ nostræ gentibus conqueri queat, per quinti hujus libri concinnatorem, clarissimum *Francisci* steterisse, quo minus ipsa jus civitatis Carniolensis nancisceretur. Duplex tandem appendix eidem libro adhuc subnectitur, altera quidem de urbibus & oppidis hujus tractus, de quibus mentio 234. apud antiquos scriptores injecta reperitur, ac speciatim de *Emona*, utpote cujus rudetibus modernum *Labacum* inædificatum esse creditur: altera vero de variis inscriptionibus & nummis antiquis, passim in diversis hujusce Ducatus locis extantibus aut erutis; in quibus, cum ad alia properandum sit, nos non detinebimus. *Sextus* liber tractat 271. primo de linguis ibidem usitatis; quæ duæ potissimum indicantur, Germanica nempe, & Slavonica: illa in tribunalibus & judiciis publicis, nec non apud homines politiores; hæc rusticanam inter plebeculam maxime vigens. Agitur hac occasione de linguæ Slavonicæ indole, scribendi modo & latissimo ambitu, dum eidem plusquam decem aliæ affinitate conjunctæ traduntur; ad cujus rei majorem fidem 274. in peculiari tabella parallelismus omnium istarum linguarum aut dialectorum potius, ostenditur, exemplo orationis Dominicæ, & singulorum ejusdem verborum, quæ nempe minutatim lingua Cyrillica, Bulgarica, Dalmatica, Croatica, Slavonica, Bohemica, Polonica, Vandalica, Lusatica, Moscovica, Carniolica, Wallachica & Nova-Zemblica exprimentur: ac obiter monetur, ipsam *Nova Zembla* vocem Slavonicæ originis esse, dum hac dialecto *nova sembla* idem significet ac *nova regio*. Character hujus linguæ duplex esse fertur, *Cyrillicus* puta, cujus alphabetum ex 39 literis componitur,

tur, & *Glagoliticus*, 32 tantum scriptionis elementa continens: uterque quoad literas majusculas, minusculas, currentes, earumque figuræ, nomina ac vim, in separata sistitur tabula. Speciatim de Cyrillico perhibetur, eum tantum non omnino convenire cum Russico seu Moscovichico: in cujus traditione quidem ab *Adamo Oleario* in Itinerario suo non parum erratum fuisse, obiter innuitur, eo quod ipse linguam hanc non calluerit. Dicitur vero Cyrillicus a Cyrillo, Venedorum Episcopo, a quo nempe, ut & S. Methodio, quem primum literas Croaticas & Slavonicas excogitasse ajunt, adinventus putatur; & Constantinopoli potissimum ac in Bosnia usu viget. Alterum illud Alphabetum, quod Glagoliticum vocitant, (a litera G, quæ ista lingua *Glagole* appellatur,) S. Hieronymi, Stridone nempe ex vicinia Carniolæ oriundi, inventioni tribuitur. Impressum Romæ hoc characteris genere allegatur Missale, quod iis in locis adhiberi solear hodiernum, ubi Missa celebretur idioma Carniolensi-Slavonico: id quod nempe post lites, hoc nomine diu inter Adelvinum Episcopum Salisburgensem, nec non Reichboldum Venedorum Præsulæ ex una, & S. Methodium, ac Cyrillum alium Venedorum Episcopum ex altera parte reciprocatas, tandem circa annum 870 speciali Pontificis Bulla indultum narratur. Cæterum additur, exiguum hodie in Carniola utriusque istius characteris usum superesse, postquam Lutheranus quidam Presbyter, *Primus Truberus*, initium fecerit, Latinis literis Slavonicam loquelam exprimendi, scripto hunc in modum Novo Testamento: quem securus dein Georgius Dalmatinus, ejusdem professionis, Verus Testamentum superaddiderit, ac typis evulgarit. Porro dein progreditur Autor ad explicandos mores incolarum modernorum per singulos hujus regionis districtus; ac sigillatim consuetudines in nuptiis ac exequiis celebrandis receptas, inter ruricolæ præsertim, persequitur, quæ quidem ut plurimum satis paradoxæ & inconditæ apparent. Mira vero sunt, quæ de mulieribus certi tractus Karstiensis ex vulgata traditione affert, liberos plerumque sub larva serpentis cujusdam occultatos in lucem edentibus: ut & de mortuorum quorundam cadaveribus, noctu ex sepulcris prodeuntibus, & varias viventibus molestias ac damna inferentibus, nec prius quiescere solitis, quam effossa impacto per medium palo transfigantur; quæ quidem si fabulis accensenda non sunt, præstigias saltem diabo-

pag. 274.

315.

335.

diabolicas his in terris sat frequentes esse arguunt. Peculiaris deniq; appendicula libro huic subjuncta reperitur, viros eruditos complectens, ex Carniola oriundos, qui scriptis editis nomen suum clarius effecerunt; quos inter post Methodium & Cyrillum, in primo ordine comparet *Sigismundus Baro de Herberstein*, Commentario de Rebus Moscovicis conscripto celebris. Nec *Schönlebi* mentio omittitur, egregio suo Operi antehac memorato, cujus titulus est, *Carniolia antiqua & nova*, immortui, dum non-nisi primum ejus Tomum edere potuit, eodem nempe, quo iste prodit, anno, climacterico suo magno defunctus. Tractatus ab ipso typis publicati commemorantur triginta octo, ac præterea Manuscripta quædam librorum, prelo paratorum quidem, sed nondum emissorum partim; partim etiam Collectaneorum, concinnando Tomo secundo laudati sui Chronici ab ipso destinatorum, quorum nempe aliquot Volumina inter ejus res reperta fuere. Testatur tamen perillustris Valvasor, sese, iis licet omnibus sedulo perlectis, vix materiam pro implendis octo plagulis sufficientem inibi reperire potuisse de rebus Carniolam proprie concernentibus: sed plurima tantum spectare ad res genealogicas familiarum nobilium. Non ingrati rem fecit Dominus Francisci, dum corollarii vice appendici huic superaddidit Catalogum Operum Valvasorianorum, ex parte jam publici juris factorum (inter quæ & reperitur *Carniolia Topographia*, de qua fortassis in Supplementis Actorum pluribus agendi occasio dabitur;) partim vtro adhuc edendorum, quorum duo potissimum indicantur: alterum, cui titulus, *Lumen Natura*, e variis & egregiis experimentis, maximam partem ab ipso Autore illustrissimo factis, compositum, & sex Tomis constans, quorum 1. de vitro, 2. de pasta, 3. de colore, 4. de sympathia & antipathia, 5. de fuce, ac 6. de medicina inscribitur; alterum, tres tomos in folio complectens, omnesq; Matheseos partes pervadens, variis pariter experimentis illustratas, nomen gerit *Floris Physico-Mathematici*: quæ proinde scripta, argumenti nimirum curiositate semet commendantia, eruditi dubio procul avide nobiscum præstolabuntur. Liber *septimus* concernit Religionem in Carniola vigentem: ubi primo de prisca idolis, coli his in tractibus olim solitis, agitur; ac dein exponitur, quomodo & quo tempore Christianismus ibidem invaluerit, ac fides Romano-Catholi-

Catholica, quæ sola nunc istic regnat, fuerit introducta: aliquot etiam capitibus enarratur, quanto cum applausu lux Evangelica, a Luthero accensa, hoc in Ducatu recipi cœperit, Primo Trubero Labacensi Canonico potissimum ejus præconem agente; sed paulo post Austriacorum zelo suffocata rursus fuerit, Lutheranis ad unum omnibus tandem emigrare jussis. Mentio quoque hac occasione injicitur *Nicolai Frischlini*, Professoris quondam Tubingensis, ac postea (cum privatus hoc munere esset ob persecutionem Nobilitatis Francicæ ac Suevicæ, quam Academica quadam Oratione, *de Virtutibus Nobilium* habita, præter intentionem exasperaverat,) Rectoris Scholæ Labacensis: cujus misera fata & potissimum tragica mors, dum e custodia elabi tentans fune rupto decidit, pluribus memorantur. Speciatim sub finem libri agitur de *Usgokorum* (quæ vox *Transfugam* Sclavonice significat, eo quod hi ante annos centum & quadraginta circiter, cum uxoribus & liberis e Turcarum ditione dilapsi, in Carniolam sese cœntulerint,) sive Walachorum religione, cum Græcæ Ecclesiæ ritibus maxime conspirante: ubi speciatim legi merentur, quæ de miris ceremoniis ac tricis, in celebratione Cœnæ Dominicæ apud eos adhiberi solitis, curiose perhibet ac depingit Autor, post multam inquisitionem, cum non facile mytheria hæc propalent, sibi tandem a clerico quodam Walachico communicata. *Oblatum* Liber in quinque rursus sectiones dispescitur, quarum 1. de Sanctis Carniolensibus tractat: appellatione tamen latiuscule accepta, quo plures huc pertrahere liceret. Unde non mirabitur quispiam, in eorum numero etiam reperiri S. Antonium de Padua, Carolum M. Henricum II, S. Hieronymum, S. Irenæum, S. Martinum, S. Nicephorum, ipsumque S. Marcum Evangelistam; singuli vero quo jure huc referantur, Lector in cujuslibet vita, strictim hic exposita reperiet. Superpondii loco his adjunguntur in fine duo viri, nondum quidem in Sanctorum numerum recepti, vitæ tamen sanctitate & miraculis nonnullis inclyti, nempe Frater *Hieronymus de Lubiana*, Franciscanus Regularis, & Pater *Marcus de Aviano*, quorum nempe alter Labacensis fuit natione, alter Labacum non ita pridem, anno nimirum 1683 invisit, ac solemni sua benedictione dignatus est: utriusque ergo vita & gesta potiora per compendium adducuntur. *Sectionis* 2. hujus libri historiam Patriarcharum Aquileiæ persequitur: eo quod

- pag. 655. eo quod universus Carniolæ Clerus olim horum subfuerit inspectioni & jurisdictioni: utpote qua anno demum 1462 eximi cœpit per Bullam Pontificis. Ordine vero recensentur Patriarchæ isti numero centi & sex, ad præsentem usque *Johannem Delphinum*, Venetiis residentem, ac munus hoc inde ab anno 1658 exercentem. Sectio 3, distinctis capitibus pertractat Episcopos, tum *Labacenses*, Principum titulo sub *Christophoro Raubero* a Cæsare condecoratos, (quorum in ordine etiam est *Rainaldus Scarlichius*, anno 1640 defunctus, qui quod lingua blasa esset, orationem aliquando integram, littera R carentem, coram Imperatore habuisse fertur,) tum *Bibenses*, ac *Tergestanos*: ut & Canonicos & Archipresbyteros seu Præpositos *Labacenses*. Sectio 4. dicata est Ordinibus Religiosorum in Carnioliâ degentium: ac præcipue quidem describit celebre Cisterciensium cœnobium *Sittich*, prope civitatem *Weixelburg* situm, ejus Abbates sigillatim recensentur, ut & Collegium Patrum Societatis Jesu, Labaci A. 1596 erectum, ejus pariter Patrum Rectorum series indicatur. Sectio denique 5. & ultima de Parochiis Carniolæ agit, quæ universæ ordine alphabetico enumerantur, additis ubique, in quantum per noscere licuit, tum nominibus Parochorum, tum encæniarum temporibus, tum reliquiis, miraculis, aliisve notabilibus, quæ apud singulas occurrerunt: e quorum numero placet hic adducere corylum in parochia *Alben* extantem, eandemq; semper magnitudinem servantem, sic ut neque crescere neque imminui deprehendatur: porro ecclesiam S. Martini in parochia *Kring*, tam ab araneis, quam eorum telis, infusa quadam virtute perpetuo liberam: aliam in parochia *Scharffenberg*, in qua lumen nec oleo, nec sebo accendi ulla ratione valet, sed cerearum modo candelarum patientem: denique in parochia *Stein* templum triplex seu e tribus contignationibus, quarum altera alteri superstructa est, constans. Hactenus de libro octavo, qui Tomum H claudit.

Tom. III.

pag. 4.

Tomum III qui inchoat, Liber *nonus*, regimen Carniolæ seculare, variosque magistratus ibi ordinatos persequitur, quos inter primus est Præses Cæsareus; quo quidem munere in præsentiarum fungitur Princeps Joh. Seifridus ab Eggenberg; cujus absentis vices sustinet Prætor provincie, qui nunc est Georgius Sigismundus Comes de Gallenberg. Singuli vero qui officium hocce splendidum tenuerunt,

erunt, distinctim recensentur una cum commemoratione potiorum ab ipsis gestorum, ut & armorum cujusque gentilitiorum. Inter alios hoc in numero reperitur etiam Sigismundus Baro de Dietrich-pag. 23.
 Rein, quo autore A. 1517 inter plurimos Stiriz, Carinthiz & Carniolz Nobiles inita est societas sive fraternitas S. Christophori, directa potissimum ad extirpandum vitium ebrietatis, comotationis & blasphemiz: cujus leges pariter ac membra pluribus perhibentur: dolendum vero, laudabile hoc institutum paulo post rursus extirctum penitus intereidisse. Eodem quoque munere defunctus fertur 46
 Josephus de Lamberg, cujus vitæ curriculum prolixo admodum rhythmo Germanico, prisca seculi simplicitatem satis redolente, ab ipso expressum simul communicatur. Cæterum præter diversa ista magistratuum munera, quorum singulorum ratio & officiales iis præfetti commonstrantur, varia etiam tribunalia & judicia hoc in Ducatu erecta enumerantur; nec non familiarum illustres ac nobiles ibidem degentes, quas inter etiam Autoris nostri stemma genealogicè delineatum comparet. Liber qui sequitur *decimus* exponit historiam Ducum ac Principum, qui Carniolz inde a Romanorum temporibus præfuerint; quorum quidem seriem, per mediorum seculorum incuriam, nimium quantum incertam & imperfectam esse, Autor ipse non dissimulat: quantum tamen licuit, eandem ex melioribus scriptoribus resarcire conatus est: edocens tandem, quomodo temporibus Friderici II. Imperatoris, Carniola ad Domum Austriacam pervenerit; cujus porro Ducum, tanquam modernorum hujus ditionis dominorum, historica series ac gestorum recensio reliquum hujus libri adimplet. Subsequens *undecimus* mere Topographicus est, dum Carniolz urbes, oppida, arces, cœnobiaz aliaque loca sigillatim & juxta seriem alphabeticam describit, & ad vivum fere omnia depicta insuper sistit: fideliter commemoratis insimul eorundem possessoribus modernis, jurisdictione, situ, nominibus Sclavonicis, utpotè quæ a Germanicis multum sæpius dissonant, ut & historiis subinde, quæ in uno alterove eorum novissime contigerunt, aliisque circumstantiis. De arcibus in genere monet, montanas plerasque, turbid. 4.
 dis quondam temporibus refugii causa adhibitas, nunc fere deserti, aliis in planitie majorem ob commoditatem excitatis. Flosculos, quos in cursoria hujusce libri perlustratione deesse licuit, sequentes

- pag. 19. quentes indicamus: In oppido *Anrignana* antiquam de raptu Sabina-
rum fabulam hodiernum passim ludi, abductis per vim & vicinia foe-
minis, dum pleræque alias ob loci infalubritatem incolis nubere
27. recesent; prope arcem *Aursperg* lapides exacte cordiformes in-
genti copia reperiri; in urbe *Castua* non ita pridem podagricum,
50. qui ob pedum dolores & imbecillitatem, ad solenne quoddam con-
vivium semet portari fecerat, ex largiore vini hauſtu in tantum con-
valuiffe, ut coena absoluta, domum absque aliorum adminiculo remi-
grare potuerit; in *Culpa* flumine caneros ad certum oris fistulam
147. imitantis sibilum ex antris prolici solere: cujus etiam soni modulus,
notis musicis expressus una communicatur; in agris quibusdam pro-
pe *Gallenek*, nullum unquam passerem comparere, quamdiu milium
a solo nondum separatum est, quamvis in campis adſitis numeroſi
163. conſpiciantur, & istuc etiam post collectam messem catervatim afflu-
269. ant; cervos, urſos & apros Carniolæ majores fere aliis esse ejusdem
620. speciei alibi degentibus; in arce *Wagensberg*, ubi perilluſtris Valva-
for suam habet sedem, inter ejus cimelia magnetem adſervari, ferri se-
152. ipſo quadragies bis gravioris pondus ſuſtinere valentem. Porro nota-
tu non indignum est, plantam Indicâ, quam Galli & Angli *Datroivo-*
cant, prope arcem *Freiboff* naturæ sponte produci. Semen ejus si homi-
nibus propinetur, iis ad diei unius spatium omnem rationis usum,
vigilantibus licet, adimere fertur, (sic ut videntes etiam nil se vi-
dere ſentiant, & varia simul ridicula occipiant,) poſtridie tamen
ultro redeuntem; cujus rei exemplum aſſertur domesticum ſatis mi-
rabile. Varia quoque ſingularia de egregio horto ad arcem *Geieran*
175. Ro, ac multiplici vegetabilium varietate conſpicio aſſeruntur; ca-
talogo ſimul florum ibi naſcentium exhibito, quos inter etiam Tulipa
eſt ducentis foliis ſuperbiens. In deſcriptione arcis *Gutemvertb*
248. reſertur hiſtoria, quæ iſtic non ita pridem contigit, de ſœmina, cui
ex horrore ob ſpectri conſpectum ſuborto, capilli ſtatim omnes de-
fluxerunt, ut plane pleneq; calva evaderet: qua occasione varie diſ-
curritur de natura ſpectrorum: de quorû Apparitione peculiarem ſœ-
263. vet opinionem perilluſtris Autor, non quidem negans aliquando vel
bonum vel malum genium ſubefſe poſſe; attamen ſpectra pleraque
ex hominum aut animalium ſpiritu quodam *aſtrali*, poſt eorum etiam
589. mortem adhuc aliquandiu ſuperſtite conſiſtere, cum Paracelſo aliis-
que

que statuens. *Tergeſti* (quam nempe civitatem olim ad Carniolam ſpectaſſe probat,) quomodo ex aqua marina ſal parari ſoleat, ſidem curioſe delineat. Nec vulgaria ſunt, quæ de *Andrea Eberhardo Rauber* pag. 63. ro, Equite & Maximiliani II Conſiliario bello commemorantur in deſcriptione arcis *Weineck*, quam illuſtris Rauberorum familia nunc poſſidet; nam ſidem pene ſuperant, quæ tam de ipſius robore, tum de prolixiſſima barba, multum ultra pedes ſtantis deſcendente, perhibentur, addito etiam eſt typo imaginis ipſius adhuc in prædiſta arce exiſtantis. Occaſione *hirudinum* in lacu *Cirknicerſi* ſi ad prolationem certorum verborum agminatim adrepentium, longa ſatis inferitur digreſſio, (aut potius continuatur ſolum jam ſub ſinem Tomi I cœpta,) de natura paſti impliciti cum dæmone, in remediis ſuperſtitioſis intercedentis, ejuſque diverſis generibus & gradibus; ubi inter alia variis exemplis evincitur, diabolum ſæpe numero hominibus pro ſuo artificio id obtrudere, quod tamen ſolius naturæ viribus, abſque ulla verborum aut characterum talismodi adhibitione præſtari valeat. Sic allegat, ante annos 32 circiter Lugduni in Gallia mercatorem quendam egenum primum a dæmone artem didiſſe, telas fericeas, quas vulgo *Taffetas* vocitant, peculiari quodam & luminoso nitore imbuendi; quod tamen nunc temporis plures noxiæ adminiculo *aqua borraçis* perficere. Sic pariter oſtendit, quomodo quis acu orichalcea (non chalybea) genas aut labia abſque ullo fere dolore aut ſanguine, certe ſine noxa inde metuenda, perforare poſſit; item quomodo aquas calcaræ præter ſubmerſionis periculum liceat, abſque omni remedio ſuperſtitioſo, ab aliquibus addi ſolito; id quod a ſe ipſo probatum teſtatur Autor. Docet etiam artificium, qua ratione ſpeculum conſtruxerit, pro magico a ſimplicioribus habitum, in quo foemina, non obſtante veſtium tegmine, nudam ſemet totam conſpiciat. Aliud tamen, idque revera magicum, & quidlibet pro cujuſvis deſiderio repræſentans ſpeculum parandi modum, a Judæo quodam Venetiis ſemet antehac didiſſe curioſitate ductum narrat, non quo imitaretur nefandam hancce ſtructuram, ſed tantum ne neſciret: qua eadem intentione quoque A. 1669, cum in Africa eſſet, ab erudito quodam Mahumedano *Ali Haiſa* edoctus eſt modum *venena* præparandi, quæ tam occulta vi ac lento paſſu corpus huma-

num subtrahant, ut ad integrum etiam annum eorum effectus retardetur, pro lubitu propinantis; in cuius insuper stet arbitrio, circa quodnam tempus mors insequi debeat, sic ut vix bidui aut tridui spatio fallat operatio, haud ullo insuper antidoto eludenda: quod proinde perniciosissimum & diabolicum plane artificium, ne in humani generis periculum unquam divulgetur, animatus optat: perinde ac aliud inventum non minus damnosum, *pulveris nempe pyrii sympathetici*, cuius hæc sit natura, ut vel mille ejus particulæ, in quas divisus sit, variis in locis utut maxime distitis repositæ atque occultatæ, una incensa omnes eodem momento inflammari queant; cujusmodi quid ante 18 annos præterpropter excogitatum esse, nec vane jactari, propriis experimentis sese convictum scribit. Tandem quo librum hunc undecimum, qui diutius aliquanto nos detinuit, mittamus, adsuitur ei sub finem appendix, metropoleos Carniolæ, Labaci nempe historiam plenius non nihil exponens. *Duodecimus* liber dicatus est descriptioni locorum Carniolæ finitimorum, tam mediterraneorum, quam maritimorum; ita quidem ut primo de Croatia generatim agatur, & post ad loca limitanea cum Christianorum, tum Turcarum fiat progressio; cui additur series Generalium, qui nomine Imperatorum hæcenus Croatiam & reliqua illa loca administrarunt; ut & historia irruptionum a Turcis, successu nunc felici, nunc infausto, tentatarum. Varia hic rursus de *Usgohis* supra nominatis eorumque ritibus commemorantur, v. g. quod honori ducant, inter sponfos nuptiarum consummationem ad quadriennium aut quinquennium protrahi; item quod plerumque ad extremam senectutem pertingant, cujus rei exemplum affertur senex, anno demum ætatis 124 defunctus; cui parallelum associatur Turcæ cujusdam, ante quinquennium in Turcica arce *Perussich* mortui, qui 190 annos impleverit, dentibus ei adhuc paulo ante obitum de novo renatis. Corollarii vice sub exitum hujus libri adjicitur narratio de duplici vulnere, Colonello *Cæsareo Nic. Budaschio* a Turcis inflicto, & quomodo ab utroque, utut in speciem plusquam lethali, omnem supra expectationem ac fidem fere convaluerit.

Tomum Operis IV. constituentes libri tres mere chronici sunt, in quibus proinde brevioribus nobis esse licebit. Nimirum *decimus tertius* agit de bellis & expeditionibus præcorum Carniolæ incolarum

rum & vicinorum, contra Romanos præsertim, quæ ante M. C. contigerunt: ubi præter varia alia ad antiquitates tam Germanorum, quam Romanorum spectantia, speciatim & extensius disquiritur, an Decius Brutus Mutinæ, an vero Metuli (dissident enim Auctores,) ab Antonio obsessus fuerit: itemque ubi prisca Japydum metropolis *Metulum* sita fuerit. *Decimus quartus* persequitur bella aliave gesta notabiliora, quæ a nativitate Servatoris usque ad mortem Ulrici III Carniolæ Ducis, ac tempora Austriacorum accidere; quod ipsum filium historicum *quintus decimus* porro ad annum nuperrime præterlapsum continuat. Atque ita jam per compendium indicavimus argumenta singulorum librorum spissi hujus voluminis: cujus nimiam prolixitatem dubio procul multi incusabunt, causaturi, pleraque omnia, quæ Carniolam proprie concernant, vel quarta, aut tertia saltem paginarum parte comprehendere potuisse: quicquid tamen ejus sit, certe tædium inde metuendum non solum summaria singulis capitibus præfixa, & marginalia tenorem cujusvis folii indicantia, adeoque plenam supervacua transfiliendi libertatem concedentia, mimunt; sed & potissimum operis ipsius cum erudita elaboratio, tum curiosa varietas abunde compensant.

*ANTONII BYNÆI DE NATALI JESU CHRIL-
sti libri duo.*

Accedit Dissertatio de Jesu Christi Circumcisione.

Amstelodami, apud Gerardum Borsium, 1689, in 4.

Constant plagulis 88.

INitium istud magni operis est, quo natalem, circumcisionem, passionem, resurrectionem, ascensionemque Servatoris, una cum Spiritus Sancti effusione super Apostolos, ex antiquitatibus, Judaicis imprimis & Romanis illustrare, apud animum suum constituit clarissimus Autor. Et primus quidem labor iste, (qui cum *dissertatione de Circumcisione* solus hactenus prodiit,) de natali Salvatoris duobus libris agit, quorum PRIOR *quatuor* distinctis capitibus absolvitur, *exegeticis* potissimum & verba evangelica exponentibus. *Caput 1.* *felix* illud nuntium, quo grande adeo arcanum, quod nemo unquam

Præf. ad Lect.

pag. 2.
quam

- quam mortalium assequi cogitatione potest, humano nimirum more, sed divino fatu, Dei filium ex muliere nasciturum, beatæ semper virginis apernit angelus, explicat, textumque *Luc. I. 26. — 38.* uberius
- pag. 9, 10. exponit. Qui cum Angeli faciat mentionem, de voce $\gamma\alpha\beta\eta\lambda$ ex Æthiopico sermone deducenda, Græcaque $\alpha\gamma\gamma\epsilon\lambda\omicron\varsigma$ apud ethnicos quoque Scriptores ea in significatione, qua apud Christianos usurpatur, occurrente, nonnulla observat, nomenque *Gabrielis* (aliter atque *Coccejus* sentiat) singularis angeli proprium, & minime cum aliis commune esse statuit.
15. Quippe non sine singulari & sapienti admodum consilio Dei factum esse, ut idem ille Angelus, qui Danieli prædixerat intervallum temporis, quo Messias toties patribus promissus, se hominibus ostensurus esset, iterum mitteretur nuntius, qui tam ipsius, quam anteambulonis ejus, instantem indicaret natalem. Ad tempus, quo missus dicitur Gabriel, quod attinet, sextum quidem cum
18. Theophylacto mensem intelligit, ex quo gravida fuerat facta Baptista mater, diem vero certum determinari non posse asserit, quo facta sit conceptio, nec admittendum, quod vulgari computo octavus *Terribis* seu Decembris *conceptioni Mariae*, octavus autem Kal. Jan. natali Dominico dicatus sit: unde argumentum contra Christianos R. Isaacus in *Chissuk Emuna* desumpsit, quod ipsum illis *discutendum malit relinqueret, qui festum illud observent.* Tamen brevi satis via se se expedire clarissimus Autor potuisset. Licet enim Calendaria *valem Domini* in 25. Dec. *conceptionem Mariae* in 8. Dec. reponant, non tamen id absurdi inde sequitur (quod R. Isaacus illi videtur) dies solum 17 intercessisse inter nativitatem & conceptionem Servatoris; cum *conceptio Mariae*, 8. Dec. celebranda, non sit ea, qua Maria concepit, sed qua concepta est, quæque novem mensibus posterior est ejusdem *nativitate*, in fastos ecclesiasticos d. 8. Sept. relata. *Conceptio vero Christi* in utero *Mariæ*, in 25. Mart. referenda foret ex illorum hypothese, qui 25. Dec. natum eum esse asseverant.
24. §. 9. de $\omega\alpha\gamma\theta\eta\iota\omicron\varsigma$ sive virginis notis ex occasione vocis $\omega\alpha\gamma\theta\eta\iota\omicron\varsigma$ ad Deut. XXII, 14. & $\omega\alpha\gamma\theta\eta\iota\omicron\varsigma\epsilon\iota$, sive custodia virginum in thalamo munitissimo, ex Græcis veteribus, non pauca annotat. §. 15. de angelorum locutione postquam in utramque partem plura disputasset, nihil tamen determinasset, ad ipsa angeli verba accedit, quorum primum $\chi\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ revocavit ei in memoriam *Stephani le Moyne* conjecturam, nomen *Charis* ex
- voce

voce omnium *charitarum* (h. e. epistoliarum) initiali *χαίρειν* derivandum. §. 18. pro certo habet, Græcos veteres, ut & Latinos, Deos suos nunquam vocasse Dominos: at cur LXX. interpretes divina nomina מַלְאָכִים & אֱלֹהִים voce *Kupis* expresserint, & num antiqua adeo consuetudo fuerit, ut Judæi trecentis ante Fl. Josephum annis pro מַלְאָכִים legerint מַלְאָכִים dubitat; tandemque argutam Jo. Pearsonii sententiam recitat, וְאֵלֹהִים potius per vocem *Kúptos* redditam esse, quod eandem utraque vox originem & significationem habeat; quemadmodum enim ab אֱלֹהִים esse, apud Hebræos descendat אֱלֹהִים, ita apud Græcos *ἀπὸ τοῦ κύρου*, h. e. *ὑπάρχειν, τυγχάνειν, esse, existere*, derivari nomen *Kúptos*. Significationem hanc *τὸ κύρου Pearsonius* probavit ex *Hesychio, Sophocle, Euripide, Æschylo*; quorum ultimus e. g. in *Persis* inquit: *σωσμένον κύρου*, hoc est, juxta Scholiasten Græcum Arundelianum, *ὑπάρχει σωσμένον, servatus EST*. Cum Luc. II. *Salvator Filius ὑψίστου* vocandus dicitur, de Hebr. מַלְאָכִים (quò demum nomine Deum afficere Cadmus Thebanos edocuerit) prolixè disserit, & conjecturas Seldeni, Petiti ac Borcharti super Punico isto Plauti versu

Israhelinitum vualonuth sive chorabifirma comfysib

(suti concipitur in Plautina editione Gronovii) allegat, omnesq; in eo convenire ait, quod *alovim vualonuth* velint esse מַלְאָכִים וְאֱלֹהִים נְתִיבָה נִפְתָּרָה nisi quod *Stephanus Le Moyne* malit legere מַלְאָכִים וְאֱלֹהִים, a cuius conjectura dissentit, rationibusque dissensum confirmat. Cæterum ex ejusdem *Le Moyne* Variis Sacris, occasione solii Davidis, locum difficilem *Apoec. III. 21.* illustrat; fuisse nimirum Regum orientalium solia lata admodum & ampla, ubi non unus tantum, sed quam plures poterant loca sua occupare. Ad vocem *γυνάκων*, qua B. Virgo *Luc. I. 34.* utitur, plura e profanis annotat, quæ inter illustris Cæsaris locus est, ubi ille de Germanis, *intra annum*, inquit, *vigintiannam* *femina* *notitiam* *habuisse*, *in turpissimis* *habere* *rebus*. In tanto interpretum *Luc. I. 35.* dissensu, quid per *ὑψίστου ὑψίστου* intelligatur, *Gowari* sententiam amplectitur, statuitq; nec Dei filium, nec Sanctum Spiritum notari, sed *DEI potentiam*, quæ verborum est nativa significatio. Cum enim quid futurum prædixisset Angelus, imitatum querendo esse, & mirando quævisse Mariam: cui Angelus h. l. respondeat, efficacia S. Spiritus concepturam virginem, sed & tutam

pag. 62.

102.

103.

115.

125.

pag. 131. tutam fore *divina potentia*, subjungat, ut foetum justo eniti tempore
 queat. Pariter ubi de sensu verborum, ἐπισημαίσεις σου, quaeritur,
 cum eodem Gomaro asserit, Angelum iis indicare, potentiam altissimi
umbram exhibituram Virgini, non tam divina sua protectione,
 qua ipsa & tuta esset, & liberaretur ab omnibus periculis, quae immi-
 nobant gravidæ, propter adulterii suspicionem, quam qua foetus ille
 sanctissimus in virginali utero conservaretur incolumis, Matre vel-
 ut *obumbrata*, h. e. defensa *δυνάμει ὑψίστης potentia altissimi*.

159. In secundo Capite de *Divino Josephi somnio* agit, textumque
 Matth. I, 18 — 25. evolvit. Et §. quidem 2. de Messia ex Dan. IX,
 26. trita appellatione, & Christi nomine in *Chrestum* transformato
 plura adducit. De Suetonii inprimis loco, quo *Imperatorem* ille *Juda-*
 161. *os, impulsore Chresto assidue tumultuantes, Roma expulisse* memorat,
 162. (coll. *Ad. XVIII, 2.*) asserit, eum de *Servatore* nostro accipiendum
 esse. §. 4. quam eleganter Græcis de prægnante dicatur *ὄνομασε ἔχων*,
 e profanis (ut solenne ipsi est,) demonstrat, adducto inter alia festivo

167. apud *Athenæum* l. 10. loco, in quo scribit de mimo *Ischomacho*, καὶ πτω-
 χῆς τινας τὴν γαστέρα πονύσῃς, ἐπεὶ ὁ ἰατρὸς ἐπυνθάνετο μὴ ἐν γασ-
 τρῇ ἔχη; πῶς γὰρ, εἶπε, τρεῖς μὴ βεβρωκῆα, & cum *paupercula*
quidam doleret uterus, ac medicus interrogasset, num in utero (ut ser-
 monis Græci acumen melius in versione pateret, pro utero *ventrem*
nominare præstaret) *haberet, qui posset, inquit, cum eriduo nihil ede-*
ret. Scilicet, cum rogaret medicus, num gravida esset vel ventrem
 ferret illa mulier, mimum ex ambiguo suscipisse ansam jocandi. §. 5.

175. συνολθεῖν *Matth. I. 18.* sua ex sententia significare ait *convenire ad nu-*
ptiarum solennia, probatque morem apud Judæos istum obtinuisse,
 ut sponsalia inter ipsasque nuptias tempus aliquod interjectum esset,
Deut. XX, 7. Jud. XIV, 7, 8. Pariter de τῷ παραλαβεῖν contra *Era-*

204. 210. *stum Gerbardumque* statuit, non aliud, quam *connubio sibi jungere*,
 ea voce significari. §. 12. quæ alias de *Josepho Matth. I, 19.* prolixè
 disputantur, quo respectu *δικαιος* vocetur, breviter ille sic exponit,
 quod *duo dicat* facit Scriptor, habuisse *Josephum* in animo *Mariam*
ἀπολύσαι, sic tamen ut voluerit *λάβειν ἀπολύσαι*, utriusque autem
 rationem his verbis exprimat, *δικαιὸς ἦν, καὶ μὴ θύλον αὐτὴν παρα-*
δεγματούσαι, q. d. *Mariam ἀπολύσαι cogitavit Josephus, cum esse*
justus, Prov. XVIII, 23. sed voluit eam *λάβειν ἀπολύσαι* *clausula*
diart.

diare, cum nollet eam traducere. §. 22. nobilissimum de Messia vaticinium Ef. VII, 14. expendit, inque controversæ vocis מָדְבָר explicatione Francisci Forerii opinionem probat, qui ideo *virgines* ita appellatas existimat, quod *abscondita quasi sint*, i. e. non cognitæ a viro, & quarum *turpitudine* (ut Scriptura loquitur) *nondum re-velata est.* Alteram enim virorum maximorum sententiam ex eo improbabilem reddi, quod constat olim virgines non adeo semper fuisse *absconditas*, atque ab omni conspectu hominum remotas, ut nunquam pedem suum extra limen efferrent. Conf. Gen. XXIV, 14, 16. Exod. II, 8. Psal. LXVIII, 26. Paria in vindiciis hujas Oraculi habet L. II. c. 2. §. 2. Quare, cum *Aquila, Symmachus & Theodotion* ex solo festæ, cui adhaferunt, præjudicio מָדְבָר non *παρθένων* verterint, sed *υἰάνδα*, longe potiore esse LXX. virorum auctoritatem, qui jam tot ante secula, cum adhuc nulla de voce ista lis exorta esset, *παρθένων* reddidere. §. 26. quod de translatione vocis Immanuel Matth. I, 23. statuit H. Grotius, *factum id esse ab optimo interprete, qui Matthæi Evangelium de Hebræo transtulerit in Græcum*, materiam Autori præbuit penitus in litem illam inquirendi, an, ceu constanter asserunt antiqui Patres, *Hebraice Matthæus scripserit?* Affirmativæ rationes ex *Eusebio, Origene, Epiphano, Athanasio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino & Theophylacto*, longa ferie allegat, horumque sententiæ fautores præter Romanensium Doctores plurimos, *Grotium* quoque, *G. J. Vossium, & Le Moine*, recenset. Addit quoque, audacter *Casaubonum*, ut negativam defendat, in loco Epiphanii, quo de Naziræis legitur hæref. 29. n. 9. $\text{ἔχουσιν δὲ τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον πληρέστατον ἰβραημῆ, λέγει velle ἢ πληρέστατον}$; quod sequentia scriptoris verba non admittant. Quare difficulter admodum ab animo suo id impetrare se posse ait, ut repudiet constantem atque unanimem totius antiquitatis consensum. Et tot testimoniis Patrum vetustissimorum, qui pro comperto tradiderint, scripsisse Matthæum Hebraice, fidem, quam ante Erasmi tempora in dubium revocaverit nemo, post tot secula detrahere, sibi quidem magnam videri audaciam. Omnes Patres antiquissimos, *vana quadam credulitate seductos a Papia, exigui judicii viro, qui multa fabulosa tradiderit posteris, in eam delapsos esse sententiam, ut asserant Matthæum scripsisse Hebraice, adeoque auctoritatem eorum omnium*

pag. 231

469

242

290

- pag. 151. *omnium non esse tantam, ut ipsorum in hac re testimoniis adhibenda sit fides, nullo argumento idoneo, nulla probabili conjectura statui.*
252. Existimare itaque se libentius, Matthæum ipsum Evangelium suum scripsisse Hebraica lingua, non veteri illa pura, sed quæ suo tempore apud Judæos in Palæstina & Hierosolymis usitata fuerit, ac *Chaldaica* vocari possit, vel *Syriaca*; atque hoc ipsum ab aliquo *Apostolo* vel *Apostolico viro* fuisse Græce versum, unde eadem sit tam Græci quam Hebraici exemplaris autoritas. Deinde & illud se credere facilius, Patres Græcos, qui Hebraismi fuerint admodum imperiti, neglecto Matthæi textu Hebraico, adhæsisse versioni Græcæ LXX. senum: *Nazaræos* vero, progeniem eorum, qui primi in Palæstina Christi fidem fuerint amplexi, sed a Judaismo divelli plane non potuerint, Judaicasque ceremonias cum evangelio voluerint jungi, (de quibus cum alii, tum sæpe Hieronymus, præsertim ad Augustinum epistola, & accurate admodum Epiphanius,) *retinuisse Hebraicum exemplar Matthæi*, quoniam Hebraismi fuerint peritissimi, atque etiam libros antiqui forderis legerint Hebraice, eodem teste Epiphanio hæres. 29. n. 7: sed huic *Nazaræorum* codici, qui communis etiam Ebionitis fuit (sic tamen ut Ebionitæ illum habuerint mutilum, deleta nempe tota Christi genealogia, & quæ sequuntur ad eum locum, in quo Jesus a Joanne baptizatus dicitur, cum eum natum vellent ex concubitu Josephi) narrationes quasdam, auditu perceptas, non a Matthæo scriptas, lapsu temporis adfutas; unde nata diversitas inter codicem ipsorum Hebraicum, & quod nos habemus, exemplar Græcum, factumque, ut a quibusdam inter scripta adulterina fuerit recensitus.
253. *Denique, si hoc statuerem, (inquit Autor,) Græcum evangelii exemplar, ab omnibus Græcis Patribus receptum, ad nostra tempora permanisset integrum, atque ex eo adornatas etiam Versiones antiquissimas, Hebraicum autem superesse nusquam.* Quæ cum ita proposuisset, subjicit tandem, malle tamen se de tota hac re, perdifficili sane & perobscura, omnino ἀπέχεσθαι, atque alijs illam relinquere inquirendam accuratius, adeoque nec illud determinare modo sustinere, *an aliquot in locis a Matthæo ipso, an ab Interprete antiquissimo, adjecta sint interpretationes Græcæ, qualis & hæc est, quæ subjungitur nomini Emmanuel, ὁ ἐστὶν μετὰ τὴν ὑβόδυσον, Μαθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Capite III. ipsum Jesu natalem Bethlehemiticum ex Luc. II, 1—7. considerat.* Et s. quidem

quidem 3. late disquirat, unde factum, quod annum imperii Caesaris Augusti, quo *δὴμα* istud publicatum fuit, non expresserit Scriptor tam diligens, quique annum imperii Claudii Tiberii, quo Joannes baptizare incepit, notavit tam expresse? tandemque rationem dari hanc posse ait, quoniam *annorum Augusti varia consuetudine initia*. Bene tamen esse, quod ipse Lucas, quamvis hunc Augusti annum non designaverit expresse, adeoque videri possit annum Christi natalem reliquisse incertissimum, annotaverit tamen hoc in suo Evangelio characteres quosdam ac temporum notas, ex quibus cuivis, simplici fide, pietate, ac debita industria inquirenti, facile sit annum Jesu natalem quam proxime eruere ac demonstrare. Narrare enim eum c. III, 1. anno XV principatus Tiberii verbum Domini factum ad Joannem, eumque ad predicandam poenitentiam & baptizandum prodixisse. Addere v. 11. Jesum quoque eodem tempore a Joanne baptizatum fuisse, verbisque, *καὶ αὐτὸς ἦν ὁ ἰαῶνς ὡσαύτῳ τῷ Ἰωάννῳ*, innuere discrete, Salvatorem, cum baptizaretur, *annorum* fuisse XXX, non precise quidem, sed ut in diebus quibusdam esset differentia; neque enim *ὡσαύτῳ* sic indefinite sumptum anni discrimen facere, sed dierum tantum paucorum, & unius alteriusve mensis. Atqui incipere annum XV principatus Tiberii anno Juliano LXXIII, XIV Kal. Septemb. *Ap. Junio Sillano, P. Sibo Neris Coss.* finiri que sequenti anno LXXIV, eod. mensis Aug. die XIX. C. Rubellio, C. Fusio Geminis Coss. Statim enim Augusto in imperio successisse Tiberium, decessisseque Augustum anno Juliano LIX, XIV. Kal. Septembr. *ut omnes Scriptores consentiant*; unde haud obscure colligatur, Jesum vel anno Juliano XLIII. vel XLIV natum. Etenim si haud procul a medio vel etiam fine anni XV principatus Tiberii ea fuerit aetate, annum ejus natalem, Julianum XLIV. fuisse. Quod si vero non procul ab initio anni XV Tiberii Jesus expleverit fere annum aetatis XXX, ipsius natalem in annum Julianum XLIII incidere. Id quod e Mattheo, ex *Herodis M. chronologia*, probare etiam satagit, potiusque existimat, cum Herodes ille M. anno Juliano XLIV. ineunte decesserit, *statuendum, Salvatorem non anno XLIV, sed XLIII in lucem fuisse editum*, quippe vivo adhuc Herode, imo non vivo tantum, sed ita ut inter diem ejus natalem & Herodis mortem, aliquod intercesserit spatium temporis.

291.

292.

292.

292.

294.

Unde.

Q

Unde pateat, annum hunc natalem Dionysiana, quam vocant, epocha *pag. 195.* *cha integro biennio* collocari serius, quam revera ipse Dominus sit *304.* natus.

§. 5. receptana opinionem, qua *παῶσαν τὴν οἰκουμένην* a Luca dictam esse *ὡσεὶ βασιλικῶς* de ea orbis terrarum parte, quæ parebat Romanis, statuitur, rejicit, & *totam* potius *terram Israelis*, eamque *solum* notari asserit. Quippe Cæsarem Augustum jussisse edicto, ut census ageretur per totum orbem Romanum, neminem veterum prodidisse memoriam, *nec verisimile quidem esse, talem unquam ab Augusto factum.* Ex Claudii enim Imperatoris verbis apud *302.* Gruterum Inscript. p. 502. palam fieri, raro per provincias census habitos, quod *opus arduum nimis magno experimento* cognosceretur. Vix nimirum sine periculosis tumultibus in Romanis provinciis *vel semel* factum constituisse. At, si census res fuerit tam ardua, quamvis nihil ultra, quam ut publice notæ essent facultates, exquireretur, *304.* cui credibile fieri possit, simul ab Augusto censum totum orbem Romanum? Se itaque facile in animum inducere suum, per *παῶσαν τὴν οἰκουμένην* tantum intelligendam esse totam eam regionem, quam isto tempore sub imperio suo habebat Herodes. Atque hanc sententiam suam ex usu quoque loquendi Scripturæ probat, quæ *כָּל הָאָרֶץ* *omnis terra*, frequenter dicit de regione aliqua, ut ea intelligatur integra, omnesque istius partes comprehendantur. Id quod *308.* LXX quoq; Interpretes non semel per *παῶσαν τὴν οἰκουμένην* expresserint, Ef. XIII, 5. XIV, 26. Quæ opinio si admittatur, omne tolli dubiū, qui *ἀπογραφῆς* illius *οικουμένης*, universi scilicet Romani Imperii, cujus Lucā meminisse indocti doctiq; existiment passim, nulla reperitur mentio in Historia pagana? in quo solvendo frustra fuerint viri eruditissimi, & imprimis *Fridericus Spanhemius.*

Luc. II. 2. commodissimū existimat sensum esse: *Hæc descriptio ἡγεσθη: prius vel ante facta est, quam presideret Syria Quirinus; & cum istâ constructionem in Scripturis usitatam ostendisset, rationem subjungit, quæ suadeat, hanc ipsius Lucæ mentionem fuisse. Nimirum, cum jam duæ, dum ista scriberet Lucas, factæ fuissent descriptiones, prior ex edicto Augusti, nuda ἀπογραφῆ πάσης τῆς οἰκουμένης, seu recensio hominū in universa terra Israelitica, quæ ea tempestate Herodi parebat; posterior vero ἀποτίμησις τῶν ὑπῶν, census facultatum in illa*

in illa Tetrarchia sola, quæ Archelao, Herodis filio, fuerat sub-
 jecta, idque ex causa tum demum nata, quod illa terræ portio, Arche-
 lao in exilium pulso, redigebatur in formam provincie,) priorem
 h. l. designare Lucam putat, cavereque adeo voluisse, ne quis puta-
 ret, intelligi illam celebrem ἀπογραφὴν, quæ a Quirino & sub Qui-
 rino, Syria Præfide, peracta fuerit. Etenim si id narrasset solummo-
 do, quod ἐγγύθε δόγμα τοῦ Καίσαρος λέγοντος ἀπογραφῆς
 πῶσας τὴν οἰκουμένην, de nulla alia cogitare proclivius fuisset, quam
 de illa notissima, quæ Judæam fecit tributariam Imperii Romani pro-
 vinciam, & ideo præcipue ac simpliciter tunc appellabatur descri-
 ptio. At priorem illam descriptionem, remotiorem quippe nulla-
 que re memorabilem, & Augusti quidem jussu, sed ab Herode, ut
 Socio Romanorum, non ὑπομνήσας peractam, notam adeo non fuisse.
 Nec esse quod miretur Valesius, eam a Josepho prætermittam fuisse;
 hujus enim ἀπογραφῆς ideo non meminisse scripsit *maximus*,
 quoniam nihil novi continuerit atque insoliti. Frustra quoque op-
 poni a Valesio, *AE. V. 37.* unius tantum descriptionis fieri mentionem,
 quia si unica tantum fuisset, non autem duz, omnino supervacanea
 foret hæc parenthesi Luc. II, 2; cum contra ex eo, quod tam parum
 memorabilis fuerit prior descriptio, quæ Herode adhuc vivente fa-
 cta, præ illa altera post *decem annos* sub Quirino peracta, ratio dari
 possit non improbabilis, cur Lucas ita designaverit priorē, ut eam fa-
 ctam dixerit, *antequam Syria præfideret Quirinus.* Rem exemplo
Job. XIV, 22. illustrat, ubi Johannes Judam, de quo sibi sermo fit,
non Iscariotam esse ait, quo ille nomine cavere voluerit, ne intelli-
 geretur is, qui tunc suo scelere erat celeberrimus: ita Lucam quo-
 que h. l. satis habuisse, id monere, descriptionem, cujus meminit,
 aliam fuisse ab illa celeberrima, quæ facta Præfide Syriz Quirino.
 Quæ si admittatur interpretatio, nullum dubium, nullam difficul-
 tatem esse in verbis hæc, eaque cum Josephi Historia optime con-
 venire existimat. §. 16. modum involvendi infantes fasciis, ut ma-
 nus æque ac pedes constringerentur, exponit, talemque infantem
 fasciis involutum ex *Chiffletio* exhibet, ut & duos alios, alterum in
 nummo *Antonini Pii*, in cujus averfa parte, juxta Petram Seguinum
 cernitur partus Faustinae, alterum in nummo *Cornelia Salomina Augu-
 ste*, quam Galienus duxit uxorem. Cap. IV. de *Pastoribus Bethle-
 micis*,

pag. 335.
 332
 334
 333 334.
 369.

Q. 2

missis, quibus Angeli iudicio natalis Christi innotuit primum, ad
 ductum Luc. II. 8-20. agitur. Et de die quidem, quo natus Salvator
 & facta ista annunciatio sit, postquã ex variis veteribus atq; recentio-
 ribus prolixè differuisset, nihil tandem omnium istorum conatu effe-
 ctum esse concludit, quam ut merito usurpari possit Terentianum
 pag. 414. illud; *Fecistis probe, incertior multo sum quam dudum.* §. 18. lo-
 cum multis alias interpretationibus obnoxium ita explicat Luc. II, 14,
 478. ut sua ex sententia dicant Angeli, quod *in d'ngatoris evdencia sit de-
 hoc in v'p'isous Jau x, s'ari yas' e'ig'ou*; h. e. quod *benevolentia erga
 homines, sit Dei gloria in altissimis & pax in terra*, q. d. gratuitam
 Dei benevolentiam, qua in nato Salvatore homines amplectitur,
 fontem & causam esse, quare Deo in cœlis tribuatur gloria, & in
 terra pax fit. Ad eundem locum de pace, quæ sub istud tempus Au-
 gusto imperante fuit, discursit, Januaque Geminum ab eodem Imp.
 TER clausum esse asserit. Ita enim in Suetonio *Aug. c. 22.* legen-
 dum esse; non autem cum Berouido Langioque scribendum, *tertio
 clausit.*

SECUNDUS LIBER quatuor item, *sed brevioribus*, absol-
 vitur capitibus, quorum primo *veritas Historia Evangelica* de natali
 Jesu Christi demonstratur. Argumenta petit tum ex eo, quod
 476. *Matthæus & Lucas* eorum, quæ posteritati de natali hoc tradiderunt,
 accuratam certissimamque habuerint *notitiam*, atque a *mentiendi*
 voluntate ac consilio fuerint alienosimi; tum ex *suffragiis exterorum*,
 æque illorum, qui a fide Christiana dissentiant consensu, adhibitis
Huercio, Adorno atq; aliis. Cap. 2. *convententia Historiæ Evangelicæ*
de natali hoc eum præcisè vaticiniis, Et VII, 14. Jer. XXXI, 22. Gen.
 IV, 14, 15. Mich. V, 1. Dan. II, 44, 45. Jer. VII, 8. IX, 5, 6. &c. offen-
 ditur, adductis Judæorum pro Messia testimoniis. Cap. 3. *fabulo-
 se narrationes de natali Jesu Christi & vana argumenta explodun-
 tur.* Ubi tanquam commentitium & illud rejicit, quod a multis re-
 fertur inter *mirabilia*, quæ circa Christi natalem, aut aliquanto prius
 accidisse narrantur; celeberrimum Delphici Apollinis Oraculū non
 amplius usitata dedisse responsa, causamq; tanti silentii dixisse *Puerū
 Hebraum.* Apertum enim perspicuumque esse ait, circa Christi na-
 talem, aut aliquanto prius, non defuisse oracula eo in loco reddi;
 quia nec *post ipsam Servatoris mortem*, Nerontis exemplo probat,
 quam

quem vanum consultorem *ambiguo*, ut *semper*, *responsio Apollo* dece-
 pit. Neque contituisse vel Plutarchi aetate, vel Luciani, quod in *Va-*
rectium suo *Petrus Adolpheus* observaverit. Ut mirum sit, Morna- pag. 528.
 una tam longe progressum, ut dicere non dubitarit, testari Cicero-
 nem, suis temporibus oracula **UBIQUE DEFECISSE**: cum tamen
 desperam ita intelligatur nobilis ille Ciceronis locus; haudquaquam
 enim illum de silentio Delphici Apollinis, ac si ille *plano obtusississet*,
 interrogare, sed *eor non numero. vix suque pronunciet atque*? Pari 529.
 loco habenda esse ait, quae de ara ab Augusto in Capitolio erecta
 cum inscriptione: **ARA PRIMOGENITI DEI**, narrentur, cum
 praeter *Suidam* & *Nisepharum* nemo vetustiorum de ea quicquam
 prodiderit. Similiter eorum opinionem remover, qui virginem 537.
 Mariz partem probant ex Sibiyllinis carminibus, ut quibus Maro ce-
 cinxit: *jam redit & virogo*. Alias, quas ibidem allegat, fabellas
 mittimas. Quomodo nec Judaeorum asserre calumnias volu- 542.
 mus, quas Cap. IV. refellit, *ex Ignem* maximo *Tolis Satanae*, quae *Wagen-*
feibus in lucem emisit publicam, defuntas.

In *Dissertatione de Circumcisione* textum *Luc. II, 21*. sequit-
 tur, eumque explicat. Et §. quidem 5. prolixè in rationes inquit,
 cur circumcisioni factatus a Divino Numine fuerit *octavus dies*?
 e quibus memorabilem imprimis a *Jo. Spencero* datam asserit, Deum pag. 26.
 nempe ita praecepisse, ut infantes, in ejus quasi familia natos,
 quamprimum per eorum infirmitatem licuit, praecipuaret,
 & caveret, *ne ceremoni aliqua superstitiosa tum temporis usitata,*
Deo alicui falso in clientelam traderentur. §. 13. rationem, cur 20.
 Deus *עֲשֵׂה לְךָ כְּמִצְוֹת יִשְׂרָאֵל* carnem praeputii *Isaellarum* circumcidit in 21.
 signum foederis voluerit, *istam esse putat*, quod **DEUS** Abrahamo
numerosam addiderit *probra* (inserta ea propter litera *ת* ex *עַמְּךָ*,
 quae multitudinem significat;) unde nihil aptius, magisque consenta-
 neum fuerit, quam ut signum foederis ipsis genitalibus imprimere-
 tur, solique mares ea lege tenerentur. §. 21 *Aegyptios* circumci-
 dendi ritum, neutiquam a Judaeis aut Josepho, inter ipsos com-
 morantibus, mutuatos esse statuit. Nec sibi placere testatur *Jo.*
Marsbani in *Can. Chron.* p. 73, 74. edit. *Lipf.* sententiam, qua *Aegy-*
ptios omnium primos posuisse praeputia, adeoque circumcisionem
 Judaicam a *Mose* quidem & *Patriarchis* proxime, remote vero ab

- pag. 29. *Ægyptiis, divino tamen jussu fluxisse statuit. Nam cum Deus circum-*
cisionem præceperit in signum fœderis, quo Abrahamo numerosam
addidit prolem, consensum inter signum promissionemque maximum
ostendere putat, non æmulatione quadam Ægyptiorum, sed sapi-
enti admodum consilio, obscenas partes jussas circumcidi. Deni-
aque & a Spencero dissentit, qui ceu omnes fere Judæorum ritus,
 39. 31. *ex gentium moribus atq; institutis suam habere originem, magno*
molimine persuadere conatus fuit erudito orbi; etiam morem illum,
eo die, quo circumcidebatur infantulus, nomen eisdem imponendi,
 22. 24. *a veteri gentium usu ortum traxisse existimat. Nec rationes*
Spenceri id evincere concludit. Tandem verba Gen. XVII, 14.
(quæ nisi ita vertantur, tot dissidiis locuta faciunt) reddenda
esse asserit: qui non circumcideris carnem præputii sui; non cum
Græcis LXX. ὁς ἂν περιτεμεθῆται; cum verba minacia diffringantur
tantum in hominem, qui circumcisionem suam curare ipse po-
test, eamque deliberato negligit animo.

Hactenus excerpta ex initio magni illius operis, quo doctissimus
 Bynæus vitam Christi Servatoris illustrare aggressus est. Hoc ubi
 ad umbilicam perduxerit, *commentarios*, quos adfectos habet, DE
 VESTITU HEBRÆORUM, per polire ac publica luce dignos red-
 dere, pari studio allaborabit.

LA FRANCE INTERESSE'E A RETABLIR L'
Edit de Nantes. i. c.

Demonstratio, quod interfit Galliz, ut edictum Nan-
netense redintegretur.

Amstelodami, apud Henricum Desbordes, 1690, in 12.

Constat plagulis 12.

IN Actis anni præteriti p. 260, Anonymi tractatum retulimus, quo
 ejus & valorem edicti Nannerensis, quod Reformatorem in Gallia
 veluti Palladium fuit, insignibus argumentis assertum ivit. Ejus
 laborem laudat novi hujus libelli Autor, & argumentis ejus quando-
 que utitur; neque tamen retineri se passus est, quo minus zelum suum
 in scdendo hoc scripto exferret, indignitate, ut ait, rerum que
 succes-

sucesserunt incensus, & nimiam moderationē aut frigus priori auctori imputans. In præfatione disserit, quam necessaria sit Regibus & Principibus circumspectio & prudentia, quā in *Serenissimis Electoribus Brandenburgicis* laudat, ut sub potentissimæ Domus hujus patrociniō vivere videatur. Regem vero Galliarum, sapientissimum licet & sagacissimum, deceptum tamen a suis fuisse contendit, ut quæ Henricus IV avus cum summa regni utilitate stabiliverit, pater Ludovicus XIII conservaverit, ipse cum maximo damno suo destruxerit. Addit & rejicit, ut falsas & frivolas, omnes accusationes a Clero Gallicano adversus Reformatos, ore Archiepiscopi Senonensis & Episcopi Valentia, aut scriptis A. 1685 editis propositas.

In tractatu tria demonstranda sumit, (1) Regem a Clero deceptum fuisse, & ex honestate atque utilitate ad corrigendum errorem & restituendum edictum obligari. (2) A Gallis Romano-Catholicis abrogationem edicti nec debuisse, nec potuisse approbari. (3) Horum quoque interesse, ut illud propediem restabliatur. *Parte cap. l. 4.*
prima, adductis insignium autorum locis demonstrare vult, Reges jure publico & pactis suis obstringi, & rejicit tanquam cavillos aut viles adulationes, quæ in contrarium a Clero allegata fuerunt. Edictum Nannetense non gratuitam concessionem, aut privilegium arbitrio dantis revocabile, sed firmum & obligatorium, itemque legem & regulam immutabilem fuisse statuit. Hujus autem infractione legem naturæ, Evangelicam, & ipsorum Romanorum principia violata, & exemplum vicinis Regibus & Potestatibus datum esse scribit, ex quo non immerito metuere possint, nullis pactis Galliarum Regem staturum esse. Sequuntur quædam de horrendis in Reformatoꝝ persecutionibus, quas tamen effectu caruisse putat, quia ipsi persecutores illis, quos per violentiam converterunt, non fidunt, omnemque illis conveniendi licentiam & armorum usum auferunt. Prolixè etiam disputatur contra usum armorum, quibus religio hominibus inculcatur, ex celeberrimis Gallorum scriptoribus, *Petro Matthæo* 6. 7. & *Mezerayo*. Non tacet Auctor exempla motuum, qui ex desperatione & olim secuti sunt, & nuperrime in Anglia extiterunt; neque tam infirmos Reformatos esse in Gallia putat, quin cum extremo regni periculo insurgere, & sese in pristinam libertatem vindicare valent, putatque id jure & absque rebellionis crimine fieri posse. *Interim* 8.

rerim damna jam illata considerat, imminutum incolarum regni numerum, exportatam ab exilibus magnam vim pecuniæ, sumtus Regi impendendos ad construendas arces domandis civitatibus, & ad custodiendos fines, ne plures emigrent. Insigni elogio maectat *Mareschallum Schombergium* & filios tot meritis illustres, quorum usu privaverit se Gallia, ut & multorum aliorum, qui militia, literis aut egregiis opificiis clari artes illas suas in peregrinas terras transtulerint.

cap. I.

- Parte *secunda* male factum esse ostendit a Gallis Catholicis, quod in oppressionem Reformatorum consenserint, quorum tamen & religio purior, & vita honestior fuerit. Proponit & refellit objectiones, quod Clerus vim illam suaserit, & Parlamenta Regni probayerint, imo Deus ipse successum dare visus sit. Ostendit enim multisq; exemplis confirmat, quam graviter sæpe sub titulo Ecclesiæ aut Conciliorum, in Gallia præsertim, peccaverit Clerus, & ut in Conciliis nationalibus, excepto uno Arausionensi, nihil de dogmatibus religionis, sed tantum de litibus & criminibus Episcoporum tractatum decisumque fuerit. Progreditur ulterius & dicit, si sequenda semper essent Cleri dogmata & consilia, fore, ut neque Principum majestas, neque vera religio superfit. Stabilium hæc it testimoniis librorum satis notorum, quibus vel jus Regum, vel morum pietas lædi creditur. Pro exemplo allegatur *Theologia moralis Antonii ab Escobar* Jesuitæ, & monetur, quod unus ex illa Societate scribit, ab omnibus probari. Parlamentorum consensum extenuat, ob extremam, quam deplorat, servitorem, in quam Regum potestate redacta sint, fatentibus id præclaris in Gallia scriptoribus. Citat dictum Regis in causa Ducis *Luxenburgici* de beneficio ante aliquot annos accusati, quam Parlamentum Parisiense veteri suæ cognitioni asserere voluerit: Responsum enim a Rege fuisse tradit, causas fuisse antecessoribus suis, propter quas jus illud Parlamento permiserint, sibi vero esse, ut contrarium faciat. Denique impium esse dicit, ut de approbatione divina ex eventu iudicium fiat; sic enim omnia, quæ Christus & Apostoli ejus passi sint, approbari posse. In Epilogo severa censura & imprecatio habetur adversus omnes, qui ad edictum revocandum & affligendos Reformatos consilium aut opem tulerunt, aut ministerium præstiterunt.

Parte *tertia*, quæ brevissima est, argumenta afferuntur, quæ Catholi-

Catholicos movere possent, ut ad restitutionem edicti omni quo possunt modo concurrant, quæ eo redeunt, ut dicat, ni id faciant, participes illos fore & culpæ & poenæ, quam Deus regno ob injustitiam & sevitiam, in tot innocentium civium millia exercitam immissurus sit. Ostendit etiam augmentum onerum, in tributis & militia reliquis accrescentium, expulso aut ad incitas redacto tanto hominum numero, quos pro commilitonibus hostes habituri sint, si bellum externum Galliz inferatur. Honoris etiam & famæ causa restitutionem edicti necessariam esse arbitratur, cum ejus violatione lubricæ fidei suspicionem tota natio apud omnes vicinos incurrerit. Tandem Regem compellat, in compendio damna & mala ex Reformatorum persecutione enata recensens, & promptam suadens restitutionem.

cap. 1.

2.

3.

HISTOIRE CRITIQUE DES VERSIONS du N. T. i. e.

Historia Critica Versionum Novi Testamenti Auctore *Richardo Simone* Presbytero.

Roterod. 1690, in 4.

Quid de versionibus Novi Testamenti *Latinis Vulgatis, Syriaca* item atque *Aegyptiaca*, notatu dignum hoc in opere afferat celeberrimus Criticus *Richardus Simon*, superiori mense p. 91. memoriæ proditum fuit. Quod attinet reliquas, monet, *Æthiopicam*, Romæ A. 1548 excusam, non ubiq; fide antiquorum codicum niti, sed multa ejus loca, quæ in MSC. non extabant integra, abs editoribus Tesfa Zion, Petro Paulo Guakerio Aretino & Mariano Victorio Reatino ex proprio ingenio restituta esse. In Bibliotheca *Segnicarii*, Cancellarii, dum viveret, Gallici plus *Æthiopicorum* librorum asservari putat ac toto paslim Europeo orbe. *Jobum Ludolfum* insinuat, quod *Æthiopum* opiniones ad Lutheranorum placita sæpiusculò detorqueat. Nulli vero dubitamus fore, ut Vir summus aliquando fidem suam bonam ab hoc Simonis *εγκλημάτι* vindicaturus sit. *Biblia Armenica, Uscani* opera studioq;, Amstelædamensibus typis A. 1666. fidelissime accurateque exscripta, libros vero *Liturgicos Massiliæ* editos manu critica Missionarii Romani *Thoma Herabied* passos esse,

R

esse,

esse, observat. De prioribus Lectori constabit exactius ex Perreverendi *Andreae Scolorbi*, Ecclesiastis Vratislaviensis *Obadia Armeno*, & Bibliis illis Amstelodamensibus excerpto, versione Latina notisque aucto, ac ante decennium Lipsiæ elegantissime impresso. De posterioribus incertior paulo rumor nostris in oris percrebuit. Res vero ipsa, Simone referente, ita sese habuit: Indulserat Galliarum Rex Armenis, ut Massiliæ *liturgicos* suos *libros* imprimi curarent. His se opposuit *Thomas Herabied*, atque voce scriptisque probatum ivit, libros illos hæretica pravitate refertos, atque adeo indignos esse, qui in Ecclesiæ Romano-Catholicæ gremio in lucem ederentur. Non defuere tamen Armenis patroni, *P-----* puta, Sorbonicus Doctor, & *Pidou* Theatinus. Litigia omnia, quæ utrasque partes annocumprimis 1681 exercuerunt, enarrare, nimis longum foret. Sufficiet attulisse catalogum hæreticorum dogmatum a *Thoma Herabied* & *Breviario Armenico* sublatorum, *Morantio* regio Provinciæ Præfeto oblatum. Notatur illic, statuerè Armenos, Spiritum Sanctum procedere a solo Patre, ac in filio duas naturas conversas fuisse in unam. Tergemino Breviarii loco Missam solenniori aliquo festo dicentibus sacrificiove adfidentibus injungi, ut panem adorent ante consecrationem æque ac post consecrationem. Armenos precari: *Deus sancte & potens, sancte & immortalis, qui es incarnatus, qui es manifestatus, qui venisti & venturus es, qui proditus fuisti, qui fuisti sepultus, qui resurrexisti, qui ascendisti in gloria ad Patrem tuum, qui venisti & quiescisti super Apostolicis, qui manifestasti te in monte Tabor, qui venisti ad assumptionem virginis matris tuæ.* Quo pacto omnes hæc actiones ad universam SS. Trinitatem referantur. Dicere porro eisdem: *Mater Dei, qua non fuisti nupta.* Festum *Annuntiationis* quater in Breviario referri in 7. Aprilis, cum in 25 Martii referendum fuisset. *Quinquies diei: super fidem Petri ecclesia fuit edificata.* *Barsonem* & *Marutam* hæreticos in Breviario inter Sanctos collocari, quos Armeni invocare solent. Hæc non eo animo attulit *Richardus Simon*, ut refelleret; quamvis certus sit, multiplici nomine injuriam factam esse Armenis, (quapropter & *Salomon de Leon* qui impensas faciebat, mærore Massiliæ extinctus fuerit;) sed ut doceret, non *Versionem Armenorum Bibliæ*, (in Belgio nimirum excusam)

causam) sed solum *Liturgiam* ad Romanæ Ecclesiæ fidem reformatam corruptam esse. Meminit dehinc prægrandis MSCti Armenici in folio, Parisiæ in Bibliotheca Regia extantis, ac *vitar Sanctorum* completi. Uscanus, qui postmodum Masfikæ diem extremum obiit, Sancti *Mesropi* vitam ex Manuscripto illo Latine convertit, cuius summa huc redit: *Mesrop* Vardanis filius, in Hæcicos in Tarnonensi provincia natus, Regis sui *Uram Scapba* Quæstor factus ejusque jussu missus est in Mesopotamiam Syrosam, *Theodaso juniore* Romanis imperante. Invenit illic characteres Armenicos. Quo facto, tota postmodum Scriptura Sacra tum ex Syriaco, tum ex Græco in vernaculam linguam, Isaaci Patriarchæ & Mesropi Eznaci ac Josephi monachorum studio atque opera, translata fuit. Versionem Novi Testamenti *Persicam*, quæ in Polyglottis Londinensibus habetur, indignam fuisse publica luce, Simon arbitratur, eo quod non e Græco, sed Syriaco, illoque quidem non satis bene intellecto, origines suas repetat.

Arabicæ versiones habentur *Copti*, tum *Melchita*, tum, qui **C. XVII.**
in Nestorianos, Jacobitas & Maronitas dividuntur, *Syri*, quarum beneficio illi *Copticum*, isti *Græcum*, hi *Syriacum* textum, in Ecclesia prælegi solitum, intelligunt. Extrat in Bibliotheca R. Galliz n. 185. codex IV. Evangeliorum, in quo singulæ paginæ columna una Syriacum textum, altera hujus versionem Arabicam exhibent. Eodem filo contextum est Epistolarum Paulinarum volumen Syriaco-Arabicum, in Bibliotheca Colbertina n. 4973. reperiendum. Nec absimile est MSC. IV Evangeliorum Coptico-Arabicum in Bibliotheca Regia numero 330. notatum. Exemplar aliquod Novi Testamenti in usum *Melchitarum* Græco-Arabice scriptum, nondum reperit Simon. Talia tamen dari, persuadet sibi ob *Lectionarium* illud famosum *Leydense* ex Evangelis, Epistolis Paulinis ac Psalmis congestum, ubi ex una parte textus Græcus literis grandiusculis ac venustis descriptus, ex diverso vero Arabica versio visitur. Scripsit de eo epistolam Gallicam *Stephanus Le Moyne* Professor Theologiæ Leydensis, quæ operi huic inseritur, ac in ista tandem verba desinit: *Valde simile est Lectionariis Ecclesiæ Græcæ, susceptorque inseruisse illud usui membræ alicujus Ecclesiæ Alexandrinæ, non Copti quidem Jacobitæ, sed Melchitæ, qui, quod Græcum non satis intelligeret, Arabicam versio-*

non usurpavit, ut pote lingua sibi vernacula exaratam. Recenset deinde Simon varias editiones Arabicas typis extusas, quarum ultima hoc titulo insignitur: *Biblia Sacra Arabica, Sacra Congregationis de propaganda Fide iussu, edita ad usum ecclesiarum Orientalium, additis & regione Bibliis Latinis. Roma 1671.* Cum vero Editores illi Romani Arabicum sapissime, non ex MSctis, sed ex Latina versione emendarent, aut si mavis corruperint, graviter eis succenset Auctor. Observat e. c. *Genes. III, 15.* *فهي تفسخ* Et IPSA conteret, legi; *i. Job. V, 7.* illud: *Tres sunt, qui testimonium perhibent, &c.* & que ac in Vulgata Latina haberi.

C. XIX. Versionem novi Testamenti *Gothicam Vrbile* studio concinnatam, Dordraci A. 1665. editam ac Thomæ Mareschalli observationibus illustratam, cum codice Græco-Latino Evangeliorum Cantabrigiensi exacte conspirare, adeoque pretiosum antiquitatis genuinæ monumentum esse, exemplis non unis probat. Memorantur & Biblia integra *Moscovitica*, quæ *Constantinæ*; in baptismo *Basilisæ* nominatus, Dux *Ostroviz*, *Woywod* *Kioviz*, lingua Slavonica *Ostroviz* 1781. imprimi curavit. Sed ea non nisi ex *Joanne Sauberti* relatione novit Criticus noster. Vide sis illum *Proleg. var. lct. in Matthæum.*

C. XX. Sequitur hinc Novum Testamentum Græcum, tum authenticum, tum *barbarum* seu vulgare, Genevæ 1638. opera *Maximi Calopolitani*, evulgatum hoc titulo: *Ἡ καινὴ διαθήκη τῆς κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διγλωττῶν, ὡς ἡ ἀντιπροσωπία τοῦ θεοῦ πρωτότυποι καὶ ὁ ἀπαράλλακτος ἐξ ἐκείνου εἰς ἀπλην διάλεκτον μετάφρασις αἶμα ἐτυπόθησαν.* Exemplo uno alteroque de methodo *Maximi* lectoribus nostris satis bene constabit. v. g. *Matth. VI, 11.* fontes Græci ita fluunt: *Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπίσσον.* At Versio h. m. τὸ ψωμὶ μας τὸ καθήμερον, *panem nostrum quotidianum.* *Job. VIII, 25.* Græca ἰστης τὴν ἀρχὴν δ, ἢ καὶ λαλῶ ὑμῖν, vertuntur: *ἐκείνος εἶνα ὡς σᾶς λαλῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ille sum, qui vobis loquor ab initio.* Saepè scholia marginalia adiecit Interpres, accurata sane ac magni æstimata a Simone. V. g. *Matth. VII, 23.* verba: *Ego vos non cognovi,* vertit: *ἐδὶ ποτὲ δὲν σᾶς ἐγνώρισα,* scholionque hoc addidit: *ἔγεν δὲν σᾶς ἡγάπησα ποτὲ, ποτασιν vos unquam.* *Act. VI, 1.* ad verba versionis *ἰσόβουζαι οἱ Ἕλληνας εἰς τοὺς Ἑβραῖς,* annotavit sequenti-

τῆς *Maximus*: Ἑβραϊκῆς ἐπιτύθη καλεῖ τὰς Ἑβραϊκὰς τὰς ἀναγνωστέ-
 νας ἑλληνιστῶν. Ἑβραϊκῶς ᾗ τὸς καὶ τῷ γένει καὶ τῆν γλῶτταν οἴσας. i. e.
Hellenistas heic vocat Hebraeos Graece loquentes. Hebraeos vero,
qui ἑ genere ἑ quoad linguam tales sunt. Dum Ebraeos Versi-
ones enarrat Richardus Simon, meminit & MSCti alicujus sui,
a Judæo Italo, stylo nitidiore, quam qualem in Munsteriana &
Tibiana editionibus deprehendes, exarati. En ejus titulum:
 זה ספר ישוע וקודם ותו בלעז אבנגלו שחיבר סטיון
 מענק ישו הנצרי. ואין לתוסין בו כי כלו שפר רחוב:
 i. e. *Hic est liber Jesu, quem vulgo vocant Evangelium, quemq, composu-*
it Matthæus de Jesu Nazareno. Non vero credendum est ei, quia to-
tus mendacium ἑ impostura est. Recentissima versio quatuor Evan-
geliorum Ebraea prodit Romæ 1668 in folio, opera Job. Baptista Jo-
nae, Judæi conversi ac Professoris linguæ Ebraeæ in universitate Ro-
mana, sumptibus Congregationis de propaganda fide.

Acceditur deinde ad Latinas recentiores Desiderii *Erasmi* Roterodami, *Santis Pagnini*, *Aria Montani*, *Leonis Judæ*, *Sebastiani Castalionis* & *Theodori Beza*, nec pauca de singulis notatu digna, sed, ne aliis locus desit, heic omittenda observantur. Mox ex versionibus vernaculis enarrantur *Franconica* sive *Teutonica Orfridi*, a *Flacio C. XXI.*
seq.
edita; porro Gallicæ Guiscardi Molinai, Nicolai Oresmii, Antverpi- C. XXVII.
ensis, Genevenses variaz; Sebastiani Castalionis, Lovanicense, Renati — XXXIX.
Benedicti, Bessæ, Frisani, Caribini, Veronii, Marollii, Amelotti, Ga- C. XXVIII.
delli atq; Montensis. Sigillatim Simon statuit, Nicolaum Oresmiam
inortuum A. 1377. nullam versionem Bibliorum concinnasse, utut id,
post alios, anonymus ille asseveret, cujus librum ad Acta 1689 p. 177.
retulimus, quemque Antonium Arnaldum vulgo credi, ex Crisisi no-
stri relatione compertum habemus. Versionem vero illam, quæ
Oresmio tribuitur communiter, non esse aliud quicquam præter Petri
Comestoris historiam Biblicam, a Guiscardo Molinao A. 1297. Gallice
versant. Godelli Episcopi Vintienfis versionem explicatâ maximo pe-
re laudat. In Amelotti verò & Montensem feverissime animadvertit.
Ex Italis interpretibus memorantur Jacobus de Voragine, nun- C. XL.
quam impressus, nec visus Autori, Nicolans de Malberbis sive Ma-
termine, Antonius Braccidius, Johannes Deodatus. Inter Hispanicas C. XLII.
versiones etiam illa, quæ Cypriani de Valera nomen præfert, po-
riori tamen jure Cassiodoro Reyna in acceptis ferenda est, utpote

- qui A. 1596 in Germania, suppresso loci nomine, eam ediderat; cum Cyprianus tantummodo paucis in locis emendatiorem reddere studuerit. Ubi de Anglicis agit Richardus Simon, eadem fere in medium affert, quæ nos nuper *Sect. IV. Supplementorum ad Acta Erud. p. 134.* ex præfatione in Biblia Anglica *Matthæi Poli* excerpta duximus. Hibernicas dein *Wilh. Ufferis & Wilh. Bedelli* editiones recenset, de quarum postrema quædam & nos diximus in relatione *de visa Bedelli*, a *Gilberto Burneto* composita, id quod benevolus Lector *Actis 1686. p. 239.* addere poterit. Indicam versionem in usum incolarum Novæ Angliæ A. 1663. Cantabrigiæ excusam fuisse, sub **C. XLIII.** capitis finem adnotatur. Capite sequenti versiones *Germanica & Belgica* Nostratum, Reformatorum, Remonstrantium, Sociniano-
C. XLIV. rum, Romano-Catholicorum; ultimo denique *Danica, Suecica, Norvegica, Islandica, Laponica, Polonica* enumerantur. Sed hæc de libro hoc *Historiæ Criticæ Novi Testamenti secundo* dixisse sufficiat. Restat liber tertius, de *Communacæonibus* acturus, quem quin celeberrimus auctor, quamprimum licuerit, publici juris facturus sit; nulli ambigimus.

**NOUVELLE OSTEOLOGIE, OU L' ON EX-
plique mechaniquement la formation & la
nourriture des os, &c. i. c.**

Osteologia nova, in qua ossium formatio & nutritio mechanicè explicantur, una cum scelecto foetus & dissertatione de incessu hominis ac animalium, avium volatu & natatu piscium.

Parisii, apud Laurentium d' Houry, 1690, in 12.

Constat plagulis 16.

Osteologiae utilitatem æque ac jucunditatem Anonymus noster ex eo cum aliis degustans, quod corpori nostro solida non minus basis suppeditetur ac figura proportionata membris ejusdem concilietur ab ossibus, hæc in præfati, tum in genere, tum in specie, expugnare annititur. In genere ossa contemplatus ut partes corporis omnium durissimas insertioni musculorum & reliquis partibus

partibus cunctis suffulcendis dicatas, quæ ex iisdem plane fibris, i. e. venis, arteriis, nervis & vasis lymphaticis coagmententur, ac musculi ipsi & tendines, utpote in foetu quinque vel sex septimanarum inter se & ossa minus distincti. Unde quemadmodum ossa ovulo jamdum sub fibrarum abbreviatarum schemate inexistere concipit, ita instar aliarum partium solidarum nostri corporis, quæ fasciculi saltem videantur fibrarum seu filamentorum perforatorum, in interstitiis suis longum vesicularum inter se patularum tractum recondentium, ossa quoque fibrarum, speciatim tendinosa, seu ipsorum tendinum productiones esse reputat, ab hisce musculorum tendinibus non nisi duritie paulatim superveniente distantes, quatenus nullum occurrat os, cui tendo aliquis non inseratur, nec tendines, aut cartilagineæ & membranæ, seu tendineorum filamentorum expansiones, in os abeundi aptitudine destituantur. Sic aertam circa cordis basin non in cervis modo & bovis, sed & hominibus ætatis provectoris, ossæam sæpius evadere, illustris cujusdam Viri octuagenarii exemplo confirmat. Quam hypothesin a *Stenone*, a nostro haud citato, *Elementor. Myolog. Specimin. p. 74.* primum divulgatam fuisse, ab eruditis alias minime ignoratur. Nutritionem autem ossium per intus susceptionem, nec ab horum medulla, qua multa ossa careant, nec a succo nervoso, veluti imaginario, sed a sanguine, cum primis particulis hujus durioribus ac minus flexibilibus, i. e. salinis, celebrari asserit, cum in animalis cujusdam recens mactati ossæ fracto guttulæ sanguineæ nondum fixatæ omnino appareant, analysi vero chymicæ ossa exposita in destillatione, præter phlegma & oleum fetidum, multum salis volatilis suggerant, relicto capite mortuo, crassius sulphur & potissimum fixas terrestres ac salinas particulas comprehendente; indicio evidenti, materiam ossium a principio sanguinis terreo-salino dependere, sulphurque instar glutinis iisdem moleculis strictissime uniendis ac in substantiam perquam solidam compingendis inservire. Medullæ interim, seu oleosa sanguinis portio omnino depuratissima, subtilissimis vesiculis inclusæ, duplex assignatur usus, partim ut juxta circulationis legem a sanguine reforpta, non tantum hujus sal acre instar omnis pinguedinis ad mentem *Malpighii* obtundat, sed & quia summe depurata, circulationem ejusdem, fermentationem, ipsamque vitam, in mosem Humidi radicalis.

dicalis Veterum conservet, partim ut continuo ad ossium interstitia exhalando & hæc replendo ipsa ossa minus fragilia reddat, prout arundo ab oleo, cui in scipionum usum incoquitur, mollior longè ac minus fragilis emergere animadvertitur. Calli denique formationem, quæ in equorû ossibus diffractis vulgo impossibilis, sed falso, supponatur, ex ossiû structura & nutritione hæcenus indigitatis, promte declarat, in quantû succus nutritivus in ossis fracti tubulis plurimis obturatis aut coarctatis libere, ut solet, commeari impeditus coaguletur, simulque inæqualitatem ossis peripheriæ inducat. In specie ossium partes, connexio, ac singulorum ossium totius corporis situs & textura specialior, nec non numerus exhibentur. Partes plerumque quatuor, principalem videlicet sive corpus, apophyses, epiphyses & inæqualitates varias, in osse distingui inveniuntur. Partem principalem seu corpus, instar centri se habens, e quo ossificatio incipiens ad extrema, tanquam circumferentiam, protendatur, omnium deprehendi durissimum, ob majorem forsitan, quam sustinendo sustinet, partium circumsitaram pressuram. Ab apophysi vero, veluti parte ultra superficiem ossis prætuberante, cujus & cavitatum solenniter recensentur & denominantur differentiz, parum discrepare epiphysin, quippe quæ in junioribus subjectis os alteri osi adnatum videatur saltem propter fibrarum ossificationem nondum perfectam, quæ in adultis absoluta nullâ amplius adhesionem, sed omnimodam apophysin observari. Articulationis duo determinantur genera, cum motu & sine motu, quorum illud Diarthrosis, hoc Synarthrosis apud Græcos audit, Diarthrosicos divisio vulgaris in Enarthrosin, Arthrodi- am & Ginglymum minus accurata annotatur, cum Enarthrosis & Arthrodi- a non nisi ut magis & minus, unde species haud varientur, differant, adeoque pro una Articulationis haberi debeant specie, in qua ossa quoad eminentiam sive apophysin in alterius cavitate recepta in omni plaga commode moveri queunt; ad Ginglymum autem, quo ossa flectuntur saltem & extenduntur, omnis quoque articulatio, extensionis tantum ac flexionis capax, v. g. maxillæ inferioris, refertur. Nec Synarthrosicos species vulgares, Sutura, Harmonia & Gomphosis, exactæ pensentur; Harmoniam siquidem ad Suturam omnino spectare, quoniam & ipsa ossa maxillæ superioris, quæ per Harmoniam coherere putantur, interius processibus dentatis gaudeant, Gomphosin

phosin itidem Suture, quæ ab artificibus Gallorum *engrainure* appellatur, posse accendi. Multo minus ea ossium connexio, quam veteres Symphyfin vocarunt, ac vel sine medio, vel cum medio triplici fieri prodiderunt, approbatur, eo quod Symphysis sine medio & Synchronosis maxillæ inferioris mere sint fictitia, modo ossificationem successive demum in ossibus horumque epiphysibus, surarum ope connexis, absolvi perpendatur; Syllarcolis vero fundamenti expers videatur, musculis non articulationi, sed motui, inservientibus. Porro dum singulorum ossium ipsorumque unguium situs & textura specialior edocentur, circa dentes observationes adduntur, multorum animalium mechanicam dentium & maxillæ inferioris structuram concernentes, e defuncti *Perraultii de la Mechanique des Animaux Part. 3. cap. 2.* excerptæ. Tandem corpus adultum, sesamoideis ossibus & hyoides sepositis, a bis centum triginta & novem ossibus compaginari colligitur. Quantum vero discriminis ossibus foetuum ab adultorum ossibus intercedat, & quomodo ossa fundamentum animalem motui præbeant, cum in Sceleto Foetus, tum in Dissertatione de Incessu hominis & animalium &c. adjectis, distincte ab Autore ostenditur: utrobique tamen maximam partem non nisi fidelem & compendiosum Interpretem eundem egisse eorum, quæ a *Kerckringio in Osteogenia Fœtum, & Borello de Motu Animalium Part. I Capitib. ultim.* jam exposita fuerunt, vel ipsa Præfatione adstipulante, deprehenditur.

VVOLFFERDI SENGUERDII, PHILOS. IN
Academia Lugduno-Batava Professoris, Inquisitiones Experimentales, quibus natura operandi ratio in nonnullis detegitur & mechanice proponitur, effectus ex ea resultantibus exhibentur, ad causas revocantur, experimentis & ratiociniis illustrantur, successibus continuanda.

Lugduni Bat. apud Felic. Lopez, 1699, in 4. Plag. 7.

Inter Philosophos, qui in phaenomenis naturæ indagandis, experientiam rationi conjungendam esse decernunt, non ultimo ponendum

S

nendum esse loco clarissimum Senguerdium, præter *Philosophiam* ejus *Naturalem*, altera vice a nobis A. 1687, mense Aprili, commemoratam, vel *Inquisitiones* illæ Experimentales, quarum pars jam in lucem prodiit, abunde testantur. Quæ enim hæc præmittitur manuductio, tota est in suadendo hoc sensuum & rationis connubio; ea vero, quæ sequuntur, totidem quasi sunt methodi hujus specimina, quæ quidem doctissimus Autor primum publice in Academia Leidensi exhibuit, deinde vero litteris consignavit, eas ob causas, quas prolixius Lectori exponit. Cæterum *experimentum primum*, quid *animantibus* contigerit, recenset, *cum ipsis recipientis machina pneumatica adaptato inclusis aerem subtraxisset*. Quæ phænomena eo rectius ut possent explicari, *quatuor* reliqua *tentamina* fuere instituta, quæ *respirationis naturam* præcipue declarant, quam experimento quarto ostendit reciproca thoracis & pectoris elevatione ac subsidentia unice non peragi, sed thorace immoto & diaphragmate perforato, alterna abdominis expansione & detumescencia quoque procurari posse. Fundamenti hæc jactis explanationem suam superstruit Autor, quæ cum non abluat ab illa, quam omnes, qui gravitatem & elaterem aeris admittunt, passim adferunt, prolixiori ejus enarratione merito supersedemus.

REGIA VIA OMNES DISSIDENTES IN RELIGIONE Neo-Evangelicos ad orthodoxam & salvificam fidei Christiana veritatem perscrutandam, invenientem & amplectendam MANUDUCENS; proposita per Joannem Franciscum Hacki, S. J. Theologum.

Gedani, apud Ægid. Jansonium a Waesberge, 1689, in 4.

Constat plagulis 28.

pag. 1. **S**EX Manuductiones *Regia* hujus *Via* Autor hoc Opere proponit, quibus deduci ad veritatem queant, quotquot a Romana Ecclesia dissentiant: quarum *prima* VIII propositiones complectitur, quibus ante omnia naturam veritatis Scholastico more describit, indeque consecutaria de revelatione, quod formalis ea & differentialis fidei

fidei ut sic consideratæ ratio, & consequenter universalior & prior illa sit, qua Dissidentes, quos appellat, Neo-Evangelici utantur, pag. 3. nempe verbo Dei scripto, derivat. Prohæus deinde est in probanda 4. divinæ fidei unitate, ac immutabilitate, ut & demonstranda illa pro- 7. positione: *Veritatem fidei divina posse fieri apparenter falsam, & econ- 8. tra.* Subinde autem distinctionem Ecclesiæ in invisibilem & visi- 9. bilem tentat, qua utuntur Evangelici, dicitque; cum prædicatio, 12. Rom. X, 17, doctrina, cæteraque ad veram fidem & ecclesiã spe- 11. ctantia, uti etiam sacramentorum administratio per Dissidentes, præsertim Lutheranos, non sint invisibilia, itaque fidem & ecclesiã invisibilem esse non posse, quin sit simul visibilis. Præcipua est octava propositio, quæ in genere asserit, dari primo talem Proponentem debere, qui veritatem fidei revelatam a Deo, distinctus ab ipso Deo proponat, idque secundo per modum infallibilis autoritatis. Ubi inter alia pro vera Auctorem habere videas historiolum, quæ apud Jo. Gerbrandum l. 31. Chron. Belg. c. 26. legitur. Anno nempe 1374, cum latomi Saraceni & Christiani, jussu Sibyllæ reginæ Ungariæ, de licencia Soldani foderent in valle Josaphat, invenisse eos in tumulo de lateribus composito, cadaver integrum miræ magnitudinis cum barba peolix & capillis maximis, cum pelibus ovinis, superque caput ejus reperisse tabulam, in qua literis concavatis ad modum sigilli Hebræice sic inscriptum fuerit: *Ego Seth tertio-genitus filius Adæ, credo in Jesum Christum filium Dei & in Mariam Virginem matrem ejus, de lombis meis venturos.* 21. 23.

Alterâ Manu ductio unjca absolvitur propositione, principemque illam, ceu Autor loquitur, ac præcipuam inter polemicas questionem pertractat, *quismam sit ille infallibilis autoritatis, proponens fidelibus, veritates fidei esse revelatas a Deo?* Nimirum Catholicam Ecclesiã esse, respondet. At quæ Catholica illa sit, inferius de Romana declarat. Ubi quidem optandum omnino esset, habuisse ante oculos, dum ista scriberet, Auctorem, quæ super isto capite, paria opponenti *Cutsenio* reposuit beatus noster *Höpfnerus*, in Saxonia Evangelica p. 129. 131. & alibi, ubi quoque de Vincentio Leri- nensi, ad quem toties Hackius provocat, videndus. Argumentum autem ab obscuritate Scripturæ petit, quæ ipso teste Apostolo 2. Petr. I, 20. propria interpretatione non fiat, adeoque dari debere 130. &c. conten-

contendit distinctum ab illa Proponentem, qui eam juxta Spiritum Sanctum interpretetur. Quis autem æquiori jure infallibilis Magister præter Scripturam esse queat, atque Ecclesia Catholica? cui & infallibilitas, & tot a Christo prærogativæ collatæ competant. *Gerhardum* ibi nostrum pro sua opinione allegat, qui implicite quædam, adeoque obscure, (hæc de suo addit) contineri in Scriptura dicat. Antilogias in Scriptura apparentes quoque in subsidium vocat, quas inter etiam Prov. XXII, 28. coll. Ez. 20, 18. Jon. III, 4. IV, 11. & I. Joh. I, 8. c. III, 9, collocat. Tandem sanctam velut impatientiam, prodit, mirarique se ait, quod, cum manifeste Romanam nam cernant veritatem Dissidentibus, oculos tamen pertinaciter elaudant &c. Ex eo insuper statuminatum ita assertionem suam, quod ipsum Scripturæ Canonem, ejusdemque sensum infallibilem habeamus a magistra Ecclesiæ proponentis autoritate; quam in sententiam *Christianum Drejerum*, Regiomontanum nuper Theologum (quem ad Catholicorum magis castra quam Dissidentium accedere, adeoque in horum catalogo non ponendū esse scribit, & quo cum amicam sibi notitiam, ceu eximia eruditionis & animi pacifici viro intercedere testatur, quippe qui quoad ipsa principia fidei orthodoxæ haud dissideat a se, quin nec in conclusionibus seu veritatibus particularibus plerisque, quæ ex illis deducantur; quam ob causam apud rigidiores Lutheranos notam *Syncretismi* & schismatis a sua, ut opinentur, Apostolica Evangelica religione incurrerit,) adducit. Itaque nosse hæc omnia ait Drejerum; nosse & ceteros, qui in verba tanti sui Magistri jurent. Ecce ergo non illo duce ad communionem hujus ecclesiæ accedant? ecce schismaticus cum suis a Lutheranis & Romanis potius audire Drejerum eligat, quam illis nuntio remisso, amicas Romanis porrigere dexteras? Aliud argumentum ex eo desumit, quod plures articuli fidei autoritate solius Ecclesiæ constituti sint: quos inter ex Augustino locum profert, *contra Maximum* l. 3. c. 3. quo ille Pater adorationem Spiritus Sancti, tanquam articulum fidei, *Ecclesia tantum autoritate* constitutum esse asserat. Postea ex depravatione Scripturæ arguit, quæ quidem (ipsius verbo) *vel nocens sit, vel innocens*. Ita e. c. innocenter errasse Augustinum, cum aliis sentientem, Eucharistiam parvulis pueris, ut salvi fiant, conferendam

pag. 46.

41.

46.

81.

117. 118

49.

119.

49.

52.

rendam esse. Innocenter errasse Cyprianum in casu rebaptizationis hæreticorum. Innocenter hoc quoque seculo errasse Isaacum Peyrerium, qui libro conscripto de Præadamitis novæ sectæ autor apparuerit. Econtra a nocenti errore absolvi nec Origenem posse, nec Tertullianum. Denique a perpetua praxi Ecclesiæ, ut & autoritate Doctorum, quin & ipsorum Adversariorum testimoniis concludit, verum esse, quod in propositione asseruerit de tradito verbo: quos inter omittendus utique *Chenuisius* fuisset. Tametsi enim beatus Vir in Exam. Conc. Trid. P. I. p. 113. Edit. Francof. de quatuor Evangeliiis ex Origene dicat: *hanc traditionem, qua nobis in manum dantur Sacra Scriptura libri, reverenter accipimus*; continuo tamen nexu subjicit, (quæ quidem studio omisit Hackius) *nihil autem patrocinetur Pontificiis, qui pugnant pro dogmatibus, qua nullo Scriptura testimonio probari possunt*. Pariter detruncata ex eodem verba exhibet de quinto genere traditionum: confestim enim addit Chenuisius p. 124. *sed respiciamus ad statum disputationis nostræ cum Pontificiis &c. ubi legantur cætera.*

In Manuductione *tertia* disquirat, *quanam sit illa ecclesia* proponens veritates fidei a Deo revelatas, fidelibus credendas, per modum regulæ activæ infallibilis autoritatis? Ubi Patrum quidem loca recensere examinareve, instituti ratio non permittit.

Quarta Manuductio docet, *quanam sit Regia Via*, quam ecclesia proponens infallibilis autoritatis in veritatibus fidei Christi fidelibus proponendis tenere debet, & qua scrutatori veritatis incedendum, ut veritatem fidei secure investiget, inveniatur & amplectatur? Nempe consistere eam ait in duobus principiis, quorum 1. sit revelatio Dei veritatis primæ, 2. ecclesia proponens. Pleraque ex illuminatissimis, quos vocat, *Walemburchius*, quam proprio ingenio desumere maluit, quorum etiam opera ipsum uti deprehendimus p. 127, 130.

E *quinta* Manuductione patet clarius, quam intelligat Ecclesiam, Romanam nempe, prout supra dictum: quæ sola istam viam teneat. Inter alia obicem ab hæc via quoque removere conat, & ait Papa sit supra Concilium, vel Concilium supra Papam, *schola questionem esse, non fidei*, declarat. Unde istam Propositionem format, per Ecclesiam Romanam proponentem Veritates fidei

intelligi 1. *Ecclesia Pastorem summum Pontificem cum Concilio generali*, 2. *eundem Pontificem unanimi consensu cum cæteris subordinatis Ecclesiarum Pastoribus, totoque vel plurimo fidelium cœtu conspirantem*; quam deinde Assertionem ab inductione per temporum omnium sæculorumque seriem probare annitur.

pag. 202,

203.

In sexta Manuductione plurimorum exempla Protestantium nominatim adducuntur, qui ad Romanensium castra transferint, quos inter & *Ulricus Württembergensis Dux* recensetur, qui tamen ad Evangelicam fidem reversus est, inque ea Stutgardia, d. 4. Decembr. 1671 pie defunctus. Quin & inter Principes, *Christianus Dux Mecklénensis*, tres *Marchiones Hassia*, *Marchio de Swerin* &c. ignota nobis & fortasse omnibus nomina memorantur. Sed malumus aliis catalogi illius, ut & totius Operis examen relinquere, institutum methodumque Autoris delineasse contenti.

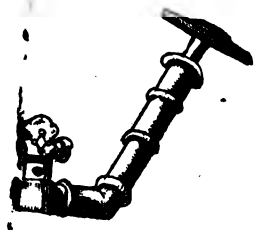
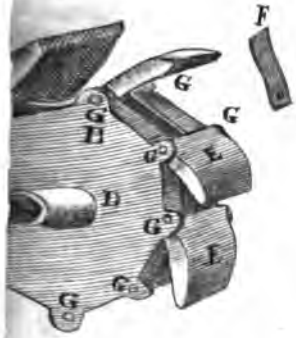
*SALOMONIS REISELII D. CONSILIARII ET
Archiatri Württembergici &c. Siphonis Württembergicus per majora experimenta firmatus, in vertice
effluens, correctus & detectus.*

Stutgardia, apud J. G. Zuberdt, 1690, in 4. Constat plagulis 6.
tab. æneis 3.

Sextus jam vertitur annus, ex quo celeberrimus *Autor*, Siphonis Hujus, a civo Stutgardienſi *Job. Jordano* inventi, externam speciem artificiumque, & usum, indultu Serenissimi Possessoris *FridERICI CAROLI WURTEMBERGICÆ Ducis*, Orbi erudito publice communicavit, pressoque structuræ & praxeos totius, quo in usum animatur machina, mysterio, curiosos ad strenuam ejus investigationem provocavit. In hoc siphone, seu tubo in angulum flexo & inverso, duorumque crurum aque altorum, in diversa labra, utrinque in æquilibrio posita, descendentiũ, quam primum uni labro aqua (aut alius quicunque liquor) infunditur, eademe vestigio (sine tractione, suctione, impulsu aut rarefactione alicujus machinæ) in summitatem enititur, ac per alterum crus in subjectum huic labrum descendit & effluit; non uno, ut prima quidem fronte videtur, a cæteris siphonibus insigni discrimine. Hujus enim, primo, crura æqualia

ad A. 1690..
3. 199.

P:

æqualia, eorumque orificia in æquilibrio constituta esse oportet; cum reliquorum unum, aquam effundens, perpetuo longius sit, & ejus orificium infra æquilibrio brevioris. *Secundo* orificium alterutrum dimidia aut quarta solum parte aqua affusa sufficit repleri; in cæteris totum aquæ immergendum est. *Tertio* per utrumlibet crus aqua ascendens, ex reliquo effunditur: in veterum siphonibus non nisi per brevius admissa, e longiore expellitur.

Non desuere autem, qui vel ob exemplarium defectum rem in paucos sparsam latius disseminarent; vel adornandis geminis cum Wurtembergico, geminorumque effectuum siphonibus, animum serio matureque adjungerent. Nam & Illustris *Natura Curiosorum Academia* Schediasma *Autoris Appendici anni tertii dicuræ secunda Ephemeridum Medico-Physicarum*, tanquam præclarum auctarium, annexit; & Autor *Novellarum Reipublicæ literariæ anni 1685 Februarii p. 187*, idem in compendium misit. Præter *Johannem Davisium* Anglum vero, ex cujus literis, *Transactionibus Anglicanis anni 1685, num. 167, p. 846* insertis, phænomena siphonis Wurtembergici ipsum certo artificio in siphone quodam suo expertum esse intelleximus; celeberrimi Viri *Papinus & Sturmus* Wurtembergicum peculiaribus expresserunt imitationibus. Hujus quidem fabricam, *Autori* nostro anno 1685 communicatam, idem hic inventoris sui verbis in præsentî tractatu describit: 1. *Ad fabricam ipsam* requiruntur duo castella B ac D contigua; quorum hoc, nempe posterius D est occultatum, anterius B autem solum cum orificio siphonis in oculos spectatorum incurrit. Utrumque vero crus ABC circa Cinctus in abscondito habet veteram aut obturaculum, infra C autem recta demissum tubulum CD, sed occultatum, ut aqua ex aqua ad C, & inde porro ad D profluere possit, & contra. 2. *Operatio & modus operandi* in hoc siphone talis est: Primo oportet utrumque crus ACD, & sic rotum siphonem aqua semper esse plenum, ideoque extremitatibus D in castellis posterioribus itidem intra aquam demersum, quæ tantillo orificium D utrinque superet; portionas crurum BC, & castella anteriora manent interim vacua. Cum igitur in hoc statu cruris utriusque horizontali aqua nec hic nec ibi possit effluere, sed in æquilibrio maneat; si secundo in unum castellum anterius, e. g. dextrum, infundatur aqua neque dum orificium B velat toto vel ex parte solum

TAB. V.
Fig. 1.
pag. 8.

applicat, aqua in portionem BC ingressa, & per foramen occultum supra Delapsa, cadit in castellum posterius occultatum, & aquam ibi jam ante presentem auget. Hoc pacto igitur tollitur aequilibrium aquarum in dextro & sinistro castello, imo statim restituitur per effluentem aquam ex CD in sinistrum castellum. Hac vero quamprimum foramen portionis BC in sinistro castello occulto superat, effluit per B in sinistrum castellum apertum, atque sic ab uno castello ad alterum. Siphonem porro superne ad A parvulo infundibulo instruxi, ut cretus etiam repleri possit, cum alias in aquam totus veniat demergendus, quod in grandioribus fieri non posset. Papinianus vero siphonem, jussu Regiae Societatis Anglicanae a laudato Autore constructus, cum in *Anglicis Transactionibus cit. modo loco*, tum in *Novellis Reip. Lit. an. 1685, mensis Maj. p. 537* descriptus habetur, ejusque forma iconismo 2.

- TAB. V. repraesentatur. Priusquam vero de eo Autori nostro constaret, jussu
 Fig. 2. Serenissimi Principis per experimenta majora tuborum $23\frac{1}{2}$ & $32\frac{1}{2}$
 pag. 10. pedum altius evehere siphonis Wurtembergici usum annisus est, non sine eventu pristinorum effectuum; nec tamen sine aliquibus defectibus, vel continui fluxus, vel aequae prompti refluxus &c. In siphone vero 40 pedum repleto, ad apertis post orificiis aqua ad aliquot pedes, ascendens bullulis, subsedit; affusa dein aqua transiit quidem cum impetu, multaque spumatione & fluctuatione, sed fluxum non continuavit. Postquam deinde literis Nobilissimi Aston, Regiae Societatis Anglicanae Secretarii, de experimentis coram Societate (Papiniano procul dubio siphone) institutis, remedioque extrahendis per antiam bullulis superne collectis, certior factus esset, ipsam porro Papinianam structuram *Novellis Reip. Letter.* indicibus cognovisset, desiderium curiosorum Serenissimo Principe mandante expleturus, scriptis ad Dominum Aston literis, quas *Transactiones Anglicanae mensis Decembr. 1685, p. 1272* referunt, Papinianum siphonem ipsissimum Wurtembergicum esse, ingenue confessus est; idemque publicato hoc scripto denuo solenniterque repetit: nihil jam porro restare arbitratus, nisi ut communi labore quaeratur, in quam altitudinem & qua capacitate tubi possint constructi, atque ita disponi, ut fluxus sit continuus, multisque ac magnis tum demum usibus publicis proficuis; maxime si aeris & aquae aequipondium circa triginta & aliquot pedes hactenus subsistens, simpli-

simplicissima hac machina, nec ullius artificii confortio subnixâ, vinci posse coningat. Nec dubium est, vel Serenissimi Ducis Wurtembergici rogatu daturos strenuos & sagaces abstrusarum rerum scrutatores, ut nihil indaginis intentatum relinquunt, quominus summam artificii hujus, collatis in commune (quod reciproca se opera facturum Princeps clementissime spondet) experimentis, dubiis, correctionibus & meliorationibus, manum imponant. pag. 15.

Quid vero *Autori* nostro repetitis variatisque tentaminibus circa negotium hoc interea compertum sit, sincero idem exponere hâc studio non addubitavit. Quanquam enim siphonis quadraginta pedes alti phaenomena jam semel ipsum fecerit: paratis tamen aliis canalibus orichalceis 39 pedum, iisque perpendiculariter erectis, summitatique siphonis pro bullis colligendis agglutinato globos facto etiam, juxta infundibulum, vice spiræuli tubulo, ut extruso illic aere crura siphonis facilius repleri possint; epistomis denique ad orificia, decem pedibus ab invicem distantia, horizontaliter affixis, aquam transfundere repetito conatus est. Sed nec fluxus continuitatem, neque transitum nisi brevi tempore consecutus est: utut inventoris *Jordanii* vidua *Autori* sancte affirmaverit, mariti siphone (nihil omnino secreti, quod huic non commune esset, complexo) per tubulos ferreos stannatos, sed *Risilianis* angustiores, ad fastigium domus suæ (quam 54 pedes altam Noster bolide expertus est) elevato, aquam ultro citroque fluxisse; hujusque ipsius oculatum se testem Dominus *Masernus* Ducasterii Ducalis Secretarius professus sit. Nec felicias cessere alia experimenta, angustioribus aliquantum, imò ad *Jordanicum* mensuram comparatis, tubis; in subsidium etiam advocata, & orificio siphonis applicata antlia: quorum adeo improspere successu viso præsens Clarissimus *Sturnius* impossibilem esse aquæ transfusionem: ultra 27 Rhinlandicos pedes pronunciavit. Spem tamen *Autori* faciunt, siphonis effectum ultra vires atmospheræ hætenus creditos extendumari, præter *Jordanicum* experimentum, ocularibus testibus fulsum, aliorum Virorum Clarissimorum ingeniosa reperta, quorum aliqua recenset, A

Interim cum Nobilissimus *Autor* in præmemoratis ad Dr. *Affon* literis, sibi rationem inventam confessus sit, per quam in quavis possibili elevatione & transfusa, aquam vel in summitate vel ad loco

- ra siphonis, quod hactenus multi quidem polliciti sint, vix quicquam effecerit, exhaurire queat; eamque, quando per experimenta plura, cum abitudine, tum elevationis, certior redditus fuerit, publice impertitarum promiserit: ut votis & flagitationibus eruditorum satisfaciat, quo artificio e diversorum vulgarium siphonum (a quibus scilicet Wurtembergicus reipsa non differt) diversæq; magnitudinis verticibus coram Serenissimo Principe aquâ eduxerit, publico commo-
 29. do celare porro non sustinuit: utiq; postquam & *Claudianum Milliet de Cales, Mundi mathem. T. II, p. 196*, machinam producendo huic effectui jam dum ab aliis usurpatam, exhibuisse animadvertit. Spectat autem huc Fig. 3. ejusque structura & praxis ab *Autore* ita describitur: *Sub siphonio vertice seu angulo applicatur phiala, seu globus vitreus (ut aqua labor videatur) instructus in collo metallino ad ferruminato cum epistomio & cochlea parva, unicum saltem latius portere ante, qui subtus in fundo etiam epistomio aut cochlea firmatus sit: ita ut dum transit aqua per verticem, defillet paulatim apertio epistomio superiori, ad repletionem usque globi colligenda. Ocluso dein superiori epistomio calli, sed reserata cochlea superiori, & simul epistomio aut cochlea inferiori ad fundum, effluet aqua ibidem collecta in amplius aliquantulum effundenda, donec per vices repetitas satis aquâ colligatur.* Cæterum quæ *Autori* promovendo huic effectui notata sunt, quæque de usu siphonis Wurtembergici publico, cujus exemplum simul præbet, & de phaenomenis ac paradoxis quibusdam, causis tandem ejusdem & aeris elatere ex mente tum præstantissimorum hujus ævi Physicorum, tum sua; de filtri porro ratione subjunxit, 42. 43. ne prolixiores iusto simus, B. Lectorem ex ipso *Autori* petere volumus.

Coronidis vice *Autor* loco *Suctaris* & *pressoris* Wurtembergici, cujus editionem permisso Serenissimi Principis perotium suscipiendam pollicetur, alius multo simplicioris, sed longe infra artificium illius, qui tamen uncias decem longus, aquam ultra novem pedes projiciat, fabricam, figuram & usum sequentibus exponit: *In tympano A seu cylindro, diametri unciam unam & undecim lineas lata, profundo lineas quinque, per operculum cochleatim firmato & concluso, rotata B integra octogonalis, ansulis G rotidem utriusque armata, per manubrium C axi D applicatum voluitur, cui ala E seu lamina*

mina octo quadrata, & internum tympani latera AA accuratè attingentes, uno latere cardinibus flexiles, altero latere per Lamellam elasticam F, in rotula fossula latentem & hic separatam resurgentes, affixa sunt; ita ut dum praterant foramen tympani inferius HH sulco unico dextrorsum effluens, secum rapiant sursum primo aerem, hinc aquam ex tubo annexo H, & per superius foramen II cum dupliti astring. sulco, atque appositum tubulum I angustiore & versatili, ejiciant aquas. Quod ut felicius fieri possit, alterum, frustra scribes, cylindri hemisphaerium repletum & separatum est arcu metallico integro eccentrico, ut lamina ista flexiles transientes & ab arcu inclinata L primum, dein jacentes M nihil aqua secum ducant, in altero vero hemisphaerio fere sphaerico, ubi foramen inferius transferint, per lamellam elasticam erecta N, aquam plena secum rapiant, OO cochleam signat, in qua operculum intorquetur.

De fonte super libellam fluente, cujus sub finem mentio est, pag. 45. ubi Illustrissimo Possessore indulgenti innotuerit artificium, commodum erit referre.

LES LOIX CIVILES DANS LEUR ORDRE naturel.

sive,

Reges Civiles ad nativum, quem inter se habent, ordinem redacta.

Parisius, apud Joh. Bapt. Coignard, 1689, in 4.

Constat Tomus hic plagulis 23.

Quamvis difficultates, quæ legum civilium cognitionem discipulis molestam & intricatam reddunt, non unius generis sint: non abs re tamen autor præsentis scripti earum potissimam, in jasti ordinis, quo proponantur, defectu consistere assumat; indeque fieri arguit, ut istæ, quæ quidem maxima ex parte naturalis æquitatis regulæ sint, hominibusque adeo sua velut sponte semet insinuare deberent, non nisi post multorum plerumque annorum studium plene addiscantur. Culpam vero hujus incommodi nequaquam imputat iis, qui scientiam hanc juris naturalis literis consignare antiquitus allaboraverint; quin potius miratur, quantum luminis

Deus illis, utur ethnicis, ad hoc perficiendum concesserit: sed tantum non unice ex modo, quo tam apud alias gentes, quam Romanos jura primitus condita sint, fluxisse ostendit. Nimirum cum ad hoc necesse fuerit, ut haud exiguus habitium virorum numerus ex infinita casuum multitudine pedetentim colligeret facta controversa; inde sedulo enotaret principia in eorum decisione adhibita, super his dein regulas fixas formaret, easque tandem ad certa materiarum capita reduceret; fieri nequaquam potuit, ut tot diversorum scripta, distinctis temporibus, super diversis negotiis, nec una intentione composita, & mediante progressu insensibili observationum particularium, super factis omnis generis habitarum concinnata, tale Legum corpus efformarent, quod eo constaret ordine, quem quidem ejus contenta, tanquam axiomata e regulis societatis civilis profluentia naturaliter inter sese habent. Intimat porro, defectum hunc per compilationem a Justiniano susceptam, utur ex immenso antiquae jurisprudentiae oceano in unum corpus collectae fuerint regulae, neutiquam sublatam esse: cum praecipuus ejus scopus in solum fuisse videatur, ut pretiosissimum istum thesaurum ab interitu melius hoc pacto conservaret, non autem ut naturali serie juris axiomata inter se colligaret: hinc non solum ordinem Digestorum, ab eo qui in Codice adhibitus est, multum discrepare; sed plerumque etiam juris regulas tantum coarctatas in unum comparere, sine ulla fere mutua connexiono; plures scilicet e generalioribus in materiis particularibus proponi, ac vicissim speciales sub titulis generalibus; multas praeterea disjectas, multas in varia loca misere discerptas comparere; plerasque vero decisionum factorum particularium involutas, nec in nativa sua luce expositas esse. Ipsas denique Regulas Juris, speciatim sic dictas & in peculiarem titulum ad calcem Digestorum compactas, tam parum ordinis inter se habere, ut vix binae semet invicem excipiant immediate ad eandem materiam spectantes; plures insuper in isto agmine speciem praebere axiomatum generalium, quae tamen non nisi uni materiae propriae sint: ut adeo periculum sublit, ne quis subinde in earum applicatione impingat aut fallatur. Conqueritur porro, isti Juris corpori plurima immisceri inutelia & superflua, imanes item ejusdem rei in diversis locis repetitiones, nec non varias jurisprudentiae Romanae subtilitates, quas

quas in modernus usus respuat: unde multum iudicii & industriae requiratur, ut quis genuinas æquitatis regulas ex spinis istis extricare discat. Cum itaque præcipuus Autoris nostri scopus sit, pro meliori iudicum informatione, legum scientiam faciliorem reddere, in id ante omnia incubuit, ut quamlibet juris materiam nativo suo ordini restitueret; quo ita partibus singulis debita serie coordinatis, splendidi hujus ædificii prospectus sine impedimento ab intellectu concipi valeret, qui alias ex confusa singulorum tignorum congerie non nisi difficulter admodum comprehenderetur. Statuit proinde distinguere materiam unamquamque secundum partes suas, & in qualibet dein minutatim & iusto ordine proponere definitiones, principia & regulas; neque usquam quid proferre, nisi quod aut sua luce radiet, aut ex antecedentibus plenam nanciscatur certitudinem & explanationem: cum utique juris nostri regulæ suam quoque inter se connexionem naturalem velut habeant, nec nisi alia post aliam intellectui semet insinuet; præcedentibus videlicet iis, quæ ex seipsis notæ sunt, dein vero subsequenter, quas ex primis istis elicere sit necessum. Hinc fatetur, multa in hoc opere axiomata poni oportuisse adeo communia & facilia, ut nemo sit, qui ipsa ignoret; sed non alia ex causa, quam ut a notissimis his paulatim progressus fieret ad alia minus nota, & quia adeo ista quoque ad integritatem totius systematis faciant: perinde ac in Geometricis præmitti solent axiomata quædam, ne pueros quidem latentia, sed quæ tamen, ad deducendam inde profundiorum positionum evidentiam, omnino requirantur. Cæterum non meras solum institutiones & præcepta generaliora tradere hoc in libro voluit, sed ad particularia quoque cujuslibet materiae descendere sigillatim sætegit, non alia tamen, quam quæ ipso usu obtinerent, nec ullis ambagibus involuta: dum brevitate non minus, ex refectione superfluatorum & inutilium resultantem, quam perspicuitatem, ex genuini ordinis efficacia profluentem sibi proposuit; qua utraque mediante futurum existimat, ut quis facile, exiguo tempore, & cum quadam voluptate solidam legum cognitionem ex libri hujus lectione sibi parare queat.

Præmisit autem ei separatim *Tractatum de Legibus*; in quo cum doctrina morali allaboravit ante omnia dare ideam generalem de legum natura & principiis maxime universalibus, ut & vanis societatis

humanæ vinculis inde dependentibus; a quibus deinde descendit ad Leges civiles ac diversas earum species exponendas: quo ita quis genuinum de illis conceptum sibi efformare discat, antequam ad ipsarum contenta cognoscenda semet applicet; non secus fere, ac alias Geographiæ Cosmographiæ, seu generalis mundani systematis notitia præmitti solet.

Opus ipsum digessit autor in duas partes principales, & librum præliminarem, cui materias quasdam generales & reliquis omnibus communes inclusit: videlicet doctrinam de natura, usu & potissimum interpretatione Legum, ac dein de statu Personarum, & Rerum qualitate ac divisione. Porro Pars prior agit de *Obligationibus* omnis generis, posterior de *Successionibus*. Illa iterum in quatuor Libros subdividitur, quorum 1. tractat de obligationibus voluntariis & reciprocis; 2. de his, quæ sine conventionione nascuntur; 3. de iis, quæ obligationes sequuntur, easque vel augent, vel firmant; & 4. de his, quæ easdem tollunt, minunt aut immutant. Hæc, posterior nempe pars, rursus ex quinque libris constare jubetur: 1. pertractat successiones in genere, 2. legitimas seu quæ ab intestato sunt, 3. testamentarias, 4. legata & alias dispositiones mortis causa factas, 5. denique substitutiones & fideicommissa. Hæc est totius operis dispositio; de quo quidem hæcenus non nisi *Partis Prioris Liber Primus* exhibetur: spes tamen est residuas sectiones propediem subsequituras; maxime quod Rex ipse, cui Liber inscriptus est, non tantum initium hoc suo calculo adprobasse, sed & ejus continuationem autori injunxisse fertur. In ipsa porro tractatione talem se gerit autor, ut primo sub initium cujusque tituli illa summatim explicet, quæ de qualibet materia scitu necessaria sunt, antequam quis regulas ad eandem facientes cognoscat: hinc deinde ad specialia descendit, distinctis ac succinctis articulis inclusa, tali ordine sibimet invicem subordinatis, qualem aut ipsa naturalis rerum ibi contentarum series seu sequela expolcare visa fuit, aut ad faciliorem intellectum conducere autor judicavit. Singulis vero articulis sua mox probatio subnectitur per textus Juris pariter ac Scripturæ, non citatos nude, sed verbotenus simul adscriptos; ne vel ex sola evolutione lectori tedium aut molestia crearetur. Non omisit etiam simul annotare, sicubi in uno alterove articulo mores Galliæ universæ distinctum quid a jure Romano servant. Sic v. g. intimat, in hocce regno contractuum non a-

liam

liber probationem admitti, nisi in scriptis, si summa excedat centum libras, ob metum nempe subordinationis, pag. 16; feminas non amplius beneficio Vellejani gaudere, pag. 38; nec Macedoniano locum esse, nisi filio-familias speciatim ad instruendam luxuriam creditam fuisse pecuniam, arbitrio judicis pateat, pag. 47. & 270; filios familias post trigefimum, filias post vigefimum quintum ætatis annum impletum, posse absque parentum consensu nuptias contrahere, pag. 47; tutelam pubertate non finire, sed indistincte usque ad tempus majorennitatis continuari, pag. 49; exteros, quos ipsi *Aubains* id est, alibi natos appellant, incapaces haberi successio- rum, testamenti condendi, munerum item ac beneficiorum, nisi a rege per literas naturalisationis jus *Regnicolarum* sint adepti, pag. 49; bona monachi non adquiri cœnobio, ne quidem interveniente istius dispositione, sed cedere heredibus ab intestato, aut quibus alias monasterium ingrediens ea donare vult, pag. 50; filias elocatas renunciare debere successio- ni paternæ, pag. 329; adscendentes privari successione in bonis, quæ liberi propria habeant, ne ista retroscendere aut ab una linea ad aliam migrare valeant, pag. 344; collateralibus etiam certam assignari legitimam, quam testamento ipsis auferre non liceat, *tr. de LL. p. 78*; denique usufructus quandam speciem tutoribus competere, quam *la Garde noble, ou bourgeoisie* pro personarum differentia vocitant, *ib. pag. 112.*

In capite, quod de Mutuo tractat, prolixius inseritur discursus de Usurarum natura & moralitate, quas quidem autor indistincte illicitas, & legibus tam divinis, quam humanis reprobatas ostendere sæ- agit, refutatis simul argumentis, quæ in earum patrocinium com- muniter allegari solent: protestatur tamen, se eo nomine compre- hensos nolle annuos redditus pro certa pecunia constitutos, partim quod ibi in debitoris stet arbitrio, quamdiu sortem retinere velit, partim quia in iis vera intercedat venditio, adeoque contractus licitus; non usurarius: verum cum moralitatis intuitu inter usuras & redditus annuos multum intersit, alii viderint. De cætero ex supra dictis jam quodammodo patebit, autorem hoc in opere ea potissimum juris ca- pita complecti voluisse, quorum præ aliis usus frequentior est & magis necessarius: omnia enim & singula hic quidem pertractare noluit. Sic non agit de materiis fiscalibus, municipalibus, criminalibus, ordi- ne judiciario & officio judicis, tum quod materiæ hæc per Regias Gallias

Galliarum ordinationes certam formam acceperint; tam quia magnam partem ad jus publicum spectent, adeoque hujus loci proprie non sint. Quia tamen & earum intuitu in legibus variae habeantur regulae naturales, adeoque in hoc quoque regno usum non carentes, ut ut Ordinationibus non comprehensae, alium & peculiarem illis Librum destinat; quo simul & eas materias comprehendere statuit, quae in Gallia consuetudinariae sunt, adeoque Romano juri incognitae, attamen ad ejus capita commode reduci possunt.

Der Europäischen Reiche Historische und Genealogische Erläuterung x. i. e.

Regnorum Europaeorum Historico-Genealogica Illustratio, XLII Tabulis comprehensa, autore Georgio

Lohmeiero, Lüneburgensis Illustris Gymnasii

Inspectore ac Professore.

Lüneburgi, apud J. G. Lipper, 1690, in fol.

UT Generosae Juventuti, cujus moderatur studiis, rectius consuleret clarissimus Autor, Tabulas haec adornandas censuit, quarum ductu Regnorum, quae in Europa hodie florent, Historiam Auditoribus suis exponeret. Eae vero comparatae ita sunt, ut insignem usum praebere & alii possint, qui elegantiores haec litteras seu docendo, seu discendo tractant, minimeque adeo vitae sunt indignae, quae in lucem Eruditi Orbis proferrentur. Utique non minus ad res gestas distinctius comprehendendas, quam ad easdem memoriae firmius imprimendas, & per compendium, ubi placuerit, repetendas plurimum valet ea, quam Autor adhibuit, methodus; cum & Reges ipsorumque fratres, sorores, agnati, quorum quidem in Historia momentum fuit, obtutui, ut in Genealogicis fieri Tabellis consuevit, sistantur, & singulorum gesta praecipua succincte enarrentur, annotetiam, quo quidque contigit, adscripto: adeo ut & Genealogica, & Historica, & Chronologica Regnorum notitia hauriri inde possit, inprimis si idoneus interpretis accesserit, qui paucis indicata verbis uberiori discursu illustret. Ceterum Tabularum harum quod nuper admodum in lucem prodijt, Volumen primo loco Domum Austriacam, inde Hispaniae, Navarrae, Portugalliae, Franciae, Angliae, Scotiae, Daniae, Sueciae, Poloniae, Ungariae, Bohemiaeque Reges complectitur. Quod ubi non displicuisse Lectori Autor intellexerit, pari seriatione Electorum quoque ac Principum Germaniae Historiam editurum pollicetur.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno M DC LXXXV.

SEBASTIANI SCHMIDT IN LIBRUM POSTE- riorem Samuelis Commentarius.

Argentorati, impensis Joh. Frid. Spoor, 1689, in 4.

Constat pagulis 149.

Ecclésiæ orthodoxæ rei que publicæ literariæ merito gratulamur vegetum senis felicitissimi Bibliorum exogetæ *Sebastiani Schmidii*, Theologorum ac Professorum Argentoratensium Senioris, ecclesiasticiq; conventus Præsidis benemeritissimi. Novis enim is indices admittitulis instruit illos, qui in veram verbi divini mentem penetrare cupiant; nec satis esse ratus, in tot, eosque difficilissimos utriusque fœderis libros; annotationes edidisse, (in *Actis Eruditorum* A. 1684. p. 532. A. 1685. p. 353. 354. A. 1687. p. 429. recensitas,) in *posteriorem* quoque *Samuelis* librum commentarium eodem, quo ante triennium *priorem* explicarat, fîlo nuptius contextit. Namque & heic vides singula capita nova *versive* literali Latine; *argumento* & *analysi* logica; *annotationibus* succinctoribus, prolixiq; *questionibus*, *locis* denique *communibus* prædicis explanari. Notior hæc est Schmidii methodus, quam ut multis eam exemplis illustrare opus sit. Labet tamen, dubia aliquot, que magnam hæcenus cræcem fixerunt interpretibus, nova autem aut certe minus trita via a Nostro expediuntur, heic recensere, quo literis præferam, ad quos ob commercia literaria, Martis furore per totam fore Europam maximopere impedita aut sufflaminata, fœtus forsân deveniet Commentarius iste, prægustare eum quadantenus liceat.

Amalekitan Cap. I. v. 6. 7. 8. 9. 10. mentium esse, vulgo cre- pag. 25.
ditur.

ditur. Schmidius autem a mendacio eam absolvit, sed regicidii re-
um agit, ideoque rem universam hoc ordine gestam esse, non pau-
cis argumentis firmat: Saul, antequam ad eum veniret Amalekita,
sumsit gladium, *Et cecidit super illum, 1. Sam. XXXI, 4.*
Armiger herum expirasse persuasus, sibi met ipsi manus intulit, at-
que revera obiit. Ut ut autem Saul allegato loco ex vulnere mortu-
us dicatur, non id tamen immediate factum esse, credendum fuerit.
Cum enim cor ipsum, aberrante gladio, loricaque obstante, non fo-
ruisset, ad se rediit, sentiensque Amalekitam ad se appropinquantem,
apprehensa, quae pone jacebat, hasta, superiorem corporis partem
erexit, ut quoniam adventaret, circumspicere possat. Oravitque
ita ac exoravit Amalekitam, ut agonizantem sese novo vulnere
conficeret. Id quod hic eo libentius fecit, quod nosset eum, lethali-
ter vulneratum, non vicarium *postquam ceciderat,*
4. Sam. I, 10. Super gladium puta; quemadmodum eandem vo-
cem *1. Sam. XXXI, 4.* hoc sensu adhibitam esse, superius diximus.

pag. 35. *Eod. cap. 1. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
Eodem modo *Deum ipsum* intelligit Schmidius, cum id nominis eidem
etymologiae plus simpliciter vice Scriptura Sacra tribuat. Libro vero
isthuc recensita fuisse putat universa, quae Deus cum Israele ejusve
populo aliquot seculorum spatio regit; adeo ut de argumento, de quo
non dissimilis fuerit libro *Bellorum Jehova, Num. XXI, 15.* Im-

38. *39.*
mense *et* dire in Gilboe montes effunduntur, quas, cum
injuste videri queant, his divino verbis explicatam ac defensam vidit
Schmidius: Observandum erit, quod tum benedictiones & bona vo-
ta, tum maledictiones atque devotiones, maxime piorum hominum,
sepe cum conditione accipi debent. Sub qua conditione sum-
mum animi affectum testantur, non tamen absoluti quid inferunt
aut volunt, quin potius voluntatem suam alienae voluntati submit-
tunt. Sic Paulus Rom. IX, 3, dicit: *Optarem ipse ego anathema
esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt consanguinei mei secundum
carnem.* Quae vero devotio non absolute intelligenda est, sed sub
conditione possibilitatis & justitiae, *Optarem ipse ego si juste &
utiliter fieri posset anathema esse a Christo pro fratribus meis.* Sicut
Gal. IV, 11: *Testimonium perhibeo vobis, quod, si possibile, oculos ve-*
stros

broc effodientes dedisset mibi. Hacratione si acciperis etiam maledictionem Davidis montibus Gilboæ maledicentis, declarabit illa nobis omnino ingentem tum dolorem, tum amantis animi affectum, neque tamen opus habebimus peccati eum accusare, Sensus enim verborum: *O montes in Gilboa, ne sit ros, neve pluvia super vobis, aut agri oblationum;* hic erit: *O montes in Gilboa, si iustum hoc effectus in mea potestate, oprarim, neque rorem, neque pluviam super vobis esse, aut agros oblationum; in signum perpetuum doloris et luctus mei, quem super morte fortium, qui in vobis occisi sunt, concepi.* Et eo minus hoc peccatum erit, quia res in se non impia aut mala foret: sicut in se non fuit malum, ficum cui Christus innocenti maledixit, arefactam fuisse. Maledictio tamen Christi effectum habuit, quod non merus homo esset, adeoque absque conditione jubere poterat, ut ficus exaresceret. Davidis autem maledictio effectu caruit, quoniam ipse id ipsum absolute nec voluit, nec velle debuit, quin, vi conditionis subintellectæ, voluntatem suam justæ liberæque Dei voluntati subjecit. Hæc Schmidius ad Caput primum.

Chronologica controversia ex *Cap. II. v. 10. 11.* enascitur, dum Ischboscheth non nisi duos annos super Israellem regnasse fertur; unde videri posset, Davidem non annos septem cum dimidio regnasse super solam Jehudæ tribum, (quod tamen ibidem dicitur,) nisi forte Israelitas post facta Ischboschethi ultra Iustrum integrum absque Rege fuisse, fateri volueris. Observat hic sagacissimus Interpretas quod, quando h. l. & infra *c. V. v. 4. 5.* Davidis regimen in duas partes dispescitur, quarum altera annos septem cum dimidio, altera triginta tres complectitur, ex sibi non eatenus opponantur, quod illa super solam Jehudæ tribum, hac super universum Israellem regnarit, sed quatenus Hebrone illo tempore, hoc Hierosolymis sedem regni constituerit, uti id ipsum *1. Reg. II. 10.* clarius habetur. Davidem igitur Hebrone degentem biennio a morte Saulis proximo, dum Ischboscheth in vivis esset, soli Jehudæ tribui imperasse, postmodum & universo Israeli. Hoc ipsum tamen Hebronicum regimen quandoque ad Jehudam duntaxat restringi, ab initium suum, per quod æ regimine Hierosolymitano œcumænico, distingui poterant.

Cap. III. v. 29. inquit David *in Brachia sua.* (sine remissione) *super capite Joab, et super terra deum patris sui.* (sanguines Abneris)

pag. 141.
142.

Et non excindatur e domo Joabi fluxum patiens, Et leprosus, Et apprehendens scipionem, Et cadens gladio, Et indigne panis. Verba non prædictoria tantum sunt, sed & optativa. Neque enim dicitur: **וְיִרְבֵּי לֹא נִשְׁחַדְתָּ** Non excindatur; sed: **וְיִרְבֵּי לֹא נִשְׁחַדְתָּ** ne excindatur. Cæterum monet Schmidius, Davidem non singulis Joabi posteris, sed aliquibus, singulis generationibus viventibus, hæc imprecatum fuisse, præsertim cum esset præsumptio, ut nullam, ita nec Joabi gentem ab improbis, talique poena dignis, destitutam fore. Diras autem has non ex vindictæ cupiditate, sed in innocentie suæ & criminis Joabi testimonium, per singulas generationes superstes futuram, effudisse piissimum Regem. Utque eo magis Davidis votum ab iniquitate liberet Noster, hoc quoque expendi cupit, non imprecatum eum esse spiritualia mala & æternam condemnationem, sed tantam poenas temporales, easque *ex jure vulonis contemperato*: pro sanguine Abneri effuso, fluxum corporis & lepræ: pro cæde per gladium, casum per gladium vel famem: pro festinatione ad retrahendum Abnerum; ægritudinem & tarditatem pedum.

Longum esset, per singula Libri sacri capita ire. Sufficiant itaque ex prioribus tribus, Speciminis gratia, a nobis excerpta. Ad solum addere opus est, tum in ambos *Rigum* libros *commentaria*, tum *novam totius codicis Ebraei versionem*, brevibus *scholiis* stipatam, a summe reverendo sene ad editionem parari. Quod ut feliciter fiat, idoneas ei vires ab optimo Numine cordicitus adprecamur.

JOHANNIS LAUNOJI CONSTANTIENSIS,
Parisiensis Theologi, Epistola omnes octo partibus
comprehensa, nunc demum simul edita. Accesserunt in-
dicis quatuor, cum præfatione apologetica pro reforma-
tione Ecclesie Anglicanæ.

Cantabrigiæ, impensis Edvardi Hall, 1689, fol. Plag. 222.

Johannes Launojus Parisiensis Theologus, anno hujus seculi septuagesimo octavo, cum totidem pene annos vixisset, mortuus, scriptis suis immortalẽm sibi famam comparavit. Edidit enim præter tractatus quosdam Gallice scriptos, Latino idiomate, octo epistola-
rum

-m volumina; Academiam Parisiensem illustratam, seu Gymnasii
 Navarrae historiam; tractatum de Regia in matrimonium potestate;
 opuscula quaedam de duobus Dionysiis; dissertationem de Vistibrino
 Episcopo & Martyre; dissertationem de Autore vero professionis
 fidei, quae Pelagio, Hieronymo & Augustino tribui vulgo solet;
 dissertationem de Autore librorum de imitatione Christi; disserta-
 tionem de vera notione plenarii apud Augustinum concilii, in causa
 rebaptizantium; confirmationem ejusdem dissertationis; disser-
 tationem de recta canonis 6. Niceni intelligentia; ejusdem disserta-
 tionis propugnationem, contra Henricum Valesium; opuscula de
 commentio Lazari & Maximini, Magdalena & Marthae in Provin-
 ciam appulsi, quibus accedit tractatus de cura ecclesiae pro Sanctis,
 & sacris officiis ab omni falsitate vindicandis; dissertationes tres, qua-
 rum una Gregorii Turonensis de septem Episcoporum in Gallia ad-
 ventu, altera Severi Sulpitii de primis Galliae Martyribus locum
 defendit, tertia in primi Cenomanorum Antistitis epocham
 inquiri; dispositionem epistolae Petri de Marca de tempore, quo
 primum in Gallia suscepta est Christi fides; dissertationem dupli-
 cem, cujus una pars judicium de Autore vitae S. Mauriti Andega-
 venensis Episcopi continet, altera Renati Andegavenensis Episcopi hi-
 storiam attingit; librum de Sacramento unctionis infirmorum; li-
 brum de mente concilii Tridentini, circa contritionem & attriti-
 onem in Sacramento poenitentiae; dissertationem de mente concilii
 Tridentini, circa satisfactionem in Sacramento poenitentiae; explica-
 tam ecclesiae traditionem circa canonem: *omnis utriusque sexus*;
 venerandam ecclesiae Romanae circa Simoniam traditionem; librum
 de frequentis confessionis & eucharisticae communionis usu, atque u-
 tilitate; judicium de Hadriani Valesii disceptatione, quae de basilicis
 inscribitur; dissertationem de autoritate negantis argumenti, cum
 appendice adversus Johannem Baptistam Thiers; dissertationem de
 vera causa secessus S. Brunonis in eremum; judicium de controver-
 sia, super exseribendo Parisiensis ecclesiae martyrologio exorta; dis-
 sertationem de veteri ciborum delectu in jejniis, & maxime in qua-
 dragesima; de veteri more baptizandi Judaeos & Gentiles, & de pri-
 stis ac solennioribus baptismi temporibus; librum de cura ecclesiae
 pro miseris & pauperibus; inquisitionem in charta foundationis &

privilegia monasterii Vindocinensis; inquisitionem in privilegia Ordinis Præmonstratensis; censuram responsionis, qua Fr. Norbertus Caillocius sese mendaciis atque erroribus novis irretivit; Capitali Laudunensis jus apertum in monasteria Præmonstratensium; inquisitionem in privilegium, quod Gregorius I. monasterio S. Medardi dedisse fertur; inquisitionem in chartam immunitatis, quam B. Germanus suburbano monasterio dedisse fertur; assertionem hujus inquisitionis; dissertationes 5. de Simonis Stockii viso, Sabbatina Bullæ privilegio, & scapularis Carmelitarum sodalitate; specimen diversi generis erratorum, quæ in Parthenicis Nicolai Advocati Billiardi vindiciis extant; indicem locupletissimum erratorum in libro Scriptoris Itali (Dominici Galeffi) contentorum; librum de varia Aristotelis in Academia Parisiensi fortuna; tractatum de scholis celebrioribus, sive a Carolo M. seu post eundem, per Occidentem instauratis, & notationes in censuram duarum propositionum Anteani Arnaldi. Ex his Joh. Launoji scriptis, notationes postremo loco memoratae, cum ejusdem elogio, in Actis nostris mens. Jul. 1686. p. 342. recensito, Londini, cætera Parisiis prodierunt, nec pauca illorum aliquoties excusa, & in postremis editionibus variis accessionibus locupletata sunt.

Cur vero Launoji Scriptoris Pontificii epistolæ in Angliam nunc iterum typis mandatae fuerint, exponit *Guil. Sayerell* in præfatione apologetica pro reformatione Ecclesiæ Anglicanæ, in qua notat, Launojum consensus traditionis & conciliorum cum sacris Scripturis, contra Bellarminum, Baronium & alios, qui in Curia Romanæ gratiam traditionem & historiam ecclesiasticam corruerint, egregie ostendere; nec aliam methodum ab Ecclesia Anglicana in asserendis fidei dogmatibus usurpari. Ne vero temere hanc Launoji methodum, & auctoritatem ecclesiæ catholicæ & traditionis ecclesiasticæ, disidentibus ecclesiis commendare videatur, eandem ex Scriptura, praxi Apostolica, & recta ratione probare contendit. Adducit igitur ea Scripturæ loca, in quibus potestas & auctoritas docendi, regendi & corrigendi ecclesias, Episcopis & Pastoribus commissa est, & quæ Christianis, ut Pastores suos audiant iisque obtemperent, inculcant. In verbis etiam Christi; *dis ecclesia*; per ecclesiam Episcopos & Presbyteros intelligi asserit, cum statim subiungat.

jungatur: *quodcumque ligaveritis in terra, ligatum erit & in caelis.* Quibus praemis concludit, Laicum, qui non audit Parochum, Parochum, qui non audit Episcopum, Episcopum, qui non audit Synodum Provinciale, Synodum Provinciale, quae non audit Concilium generale, Ecclesiam ipsumque Ecclesiae Dominum non audire. Ad objectionem, quod per mille annos generalia concilia habita non fuerint, respondet, concilium generale esse quidem modum, quo mentem de rebus Theologicis Ecclesia exponat, non unicum tamen, nec absolute necessarium, sed sufficere, si ex Scripturis & antiquorum scriptis, & usu passim recepto veritas tradatur; cum norma veritatis sit Scriptura, & Ecclesia ejusdem custos & interpret, quae per omnia secula in liturgiis, concionibus, conciliis particularibus, & nonnunquam generalibus, fidem evangelicam, una cum Scripturis, omnibus Christianis commendaverit. Ad articulum Ecclesiae Anglicanae, qui concilia etiam generalia errare posse & actu errasse asserit, respondet, articulum illum non de sex prioribus conciliis oecumenicis, sed de aliis duodecim conciliis, quae vulgo generalium nomine notantur, etsi talia non fuerint, intelligi debere; aut si de conciliis vere generalibus loquatur, minus tamen de eorum erroribus Ecclesiam Anglicanam pronuciare, cum dicit: *errare possunt in pertinentibus ad Deum, non autem in rebus ad salutem necessariis.* Frustra autem traditioni & conciliis Scripturam opponi asserit, cum sua & Scripturae sufficientia, & traditioni firmitas, & Pastorum ac Conciliorum autoritas servari debeat. Si quid enim difficile in Scripturis occurrat, ab ecclesia & traditione lumen afferri dicit; contra si quid in ecclesia & interpretatione obnoxium occurrat, a Scripturae canonem illam dirimi; & vero de mente Scripturae & Ecclesiae controversatur, Pastores ad hoc munus divinitus instructos de doctrina recepta & recto sensu testimonium perhibere. Nec meliorem pacis & unionis ecclesiasticae viam esse concludit. quam ut traditio Ecclesiae ad normam Scripturae, & interpretatio Scripturae ad traditionem Ecclesiae catholicae, quam analogiam fidei vocat, componatur; nec opus esse, ut concilium generale ad lites, quae inter Pontificios & Reformatos agitantur, decidendas cogatur, si id quod a Romanensibus additum est, auferatur, & quod a Reformatis omissum est, restituatur. Attingit deinde specialiter ordinationes Episcopales, & miratur, viros quosdam

dam doctos incerta pro certis, & nova pro veteribus substituere, cum etiam acerrimi ordinationis Presbyteriana vindices, ordinationes Episcopales, tanquam veras & legitimas agnoscant; unde æquum esse putat, ut viri Christiani tutiorem & ab Ecclesia magis approbatam sententiã, quam novitates & privatas Criticorum conjecturas sequantur, aut si fidem de ordinatione Presbyteriali habent, sibi habeant, nec suam sententiã aliis obtrudant. Addit, non timendum esse, ne rebus aliter apud se jam constitutis, ecclesiarum suarũ status per Episcopalis ordinationis restitutionem impeditus evectatur; cum Episcopi & Presbyteri in Synodis Provincialibus facile ordinationes Ecclesiasticas pro regione Ecclesie ita temperare possint, ut turbis & querelis viam præcludant; nec necessitatis prætextu novitatem Presbyterialium ordinationum excusari posse ab iis, qui jam dudum, si id summo studio tentassent, a Bohemicis, Anglicis aut Græcis Episcopis consecrationes Episcopales consequi potuissent. Urges porro, ad firmandam traditionum & conciliorum auctoritatem, promissionem Christi, qui pollicitus est, se Ecclesie sue affuturum, variisque ecclesie elogia ex Scripturis adducit, quibus si non certo probari, saltem innui dicis, quod Spiritus Sanctus ita corda Episcoporum regat & disponat, ut saltem in decretis & interpretationibus, quæ ad fidem & pacem ecclesie spectant, a veritate catholica non aberrent. Tandem, cum nonnulla de controversiis, quæ Pontificiis cum Reformatis intercedunt, differuisset, iterum ad Launojum redit, & quãnto eius fructu epistolæ ejus legantur, indicat, asserens eas esse velut clave traditionis ecclesiasticæ, & instrumentum, quo radices hæresum & schismatum, quibus hodie Ecclesia perturbatur, funditus evelli possint.

Ceterum novæ hujus editionis epistolarum Launoji, quæ uno volumine complectitur, quæ olim octo minoribus voluminibus continebantur, præter argumenta singulis antehæ tomis præfixa, quatuor accesserunt indices, I. Auctorum majoris notæ, quorum opera in dogmatibus his controversiis adhibetur, II. eorum ad quos scripta Launojus, III. locorum Scripturæ, quæ vel cursim attinguntur, vel integrè aut aliqua ex parte explicantur, IV. rerum, verborum, auctorumque qui illustrantur, vindicantur vel emendantur. Numeri autem, qui in epistolarum margine comparent, prioris editionis paginis respondent.

LA PHILOSOPHIE DU PRINCE, OU LA
veritable idee de la nouvelle & de l'ancien-
ne philosophie. i.e.

Philosophia Principum, sive Vera novæ & antiquæ phi-
 losophiæ Idea.

Parisii, apud Viduam Claudii Thibout, &c. 1689, in 8.

Constat plagulis 39.

Cum illis, qui fingendis & instituendis Principum animis præ-
 sunt, opera præcipue danda sit, ut ex philosophia solum ea, sine
 quorum cognitione in errore esse homines & in pulcherrimarum
 rerum ignorations versari necesse est, ipsos perspicue doceant, nec
 mentes ad summa natas scholæ trices implicent; non male de illis
 mereri censendus esset, si quis ex omni philosophia selectissima colli-
 geret, eaque claro faciliq; dicendi genere ita proponeret, ut alia ex
 aliis nexa & omnia inter se apta essent atque colligata. Quod pro-
 positum cum præsentis libri Autor, quisquis is est, securum se esse
 præ se ferat, an consecutus illud fuerit, eruditorum erit judicare. Et
 perspicuæ quidem brevitatis laudem nemo facile illi denegaverit;
 in ipsa vero doctrina hunc secutus est ordinem, ut *primo* tractatu de
 logica veteri & nova, *secundo* de physica, *tertio* de mundo, *quarto*
 de metaphysicis, *quinto* de morali philosophia egerit, palmares
 tandem propositiones subjiciens, quæ excerptæ sunt ex libris præce-
 dentibus. Ut vero pauca, ex quibus eluceat, quomodo in rerum
 ipsarum tractatione versetur, adferamus: In *Physicis* ferri ad ma-
 gnetem accessum ab occulta qualitate, cui proprium sit attrahere fer-
 rum, repetit; gravium vero leviumque motum qualitibus a gravi-
 tate & levitate productis adscribens, prædicat insignem suæ ex-
 plicationis facilitatem, si cum Gassendi aliorumque cogitatis con-
 feratur. In *Metaphysicis* disquisitioni, num essentia ab existentia
 differat, quinque paginas impendit, & philosophiæ Aristotelico scho-
 lasticæ scita Principi suo passim inculcat.

JACOBI VVOLFF, PHIL. ET MED. D. ACAD.
Leopoldino-Imper. Adjuncti, Scrutinium Amuleto-

X

TUM

rum Medicum, in quo de natura & attributis illorum, uti & plurimis illis, quæ passim in usum tam in theoria, quam praxi vocari sueverunt, ac in specie de Zenechtis, vel quæ pesti opponuntur, agitur &c.

Lipsiæ & Jenæ, apud viduam Reinhardi Wächleri, 1690, in 4.

Constat plagulis 93.

EA quæ de Amuletis hæctenus scripta sunt, aut imperfectam eorundem notitiam tradunt, aut adeo apud varios autores hinc inde dispersa latent, ut non nisi magno molimine conquiri possint. Justum itaque de iis tractatum complecti hoc opere clarissimus Autor voluit, ex compluribus scriptoribus, ad normam *Academia Leopoldino-Imper. Curiosorum*, cujus haud ignobile membrum existit, magno studio collectum. Quatuor vero capitibus liber hic absolvitur. *Primum* in duas sectiones dispescitur, quarum priore nomenclatura amuleti exhibetur, quod quidam illud ab amoliendo, quidam ab amula, vasculo religionis & expiationis gratia gestato derivent. Quibus Synonyma diversa amuletorum, generalia & specialia, & æquivocarum denominationum explanationes annexuntur. In sectione posteriore naturam amuleti sic declarat, ut innuat, licitorum tantum tractationem se suscepturum. Quippe amuletum Nostro, remotis aliis descriptionibus, dicitur externum atq; naturale medicamentum, vel res variis partibus corporis sensitivi, contra ipsius morbos imprimis, vel mala, curationis atque præservationis gratia suspensa vel admota; sive etiam quæ aliis minus sensitivis locis & rebus admoveretur, pro variis injuriis aut malis arcendis, ac bonis accersendis; & quæ res ut plurimum forma sicca, integra, atque pauca prædita est. Hinc excluduntur omnia, quæ illicito modo, & per incantationem peraguntur. Referuntur vero huc etiam illa, quæ homines, agros, plantas a venenatarum bestiarum moribus tuentur &c.

Caput *secundum* unicam sectionem continet, in qua secundum alphabeti ordinem, plurimi corporis humani affectus, variaque, quorum conciliandorum, vel removendorum gratia solliciti sumus, exhibentur. Ad cujusvis vero titulum varia ab autoribus variis commendata amuleta, congrua & inepta, historice ut plurimum cum patronis & oppugnatoribus enumerantur: subinde tamen

tamen aut applausu excipiuntur, aut iusta censura notantur. Paradigmati loco liceat Lectori Benevolo proponere ea, quæ pesti resistunt, & Zenechta appellantur, cum horum recensionem & examen curatius aliis prosequatur. Itaque & hic rejectis merito illis, quæ characteribus variis insigniuntur, in naturalia tantum inquirat. Inter hæc vero primo sub limam vocat arsenicum, auripigmentum, & mercurium, aliaque ex venenatis animalibus parata. Qui arsenici usum hunc in finem commendant pariter, ac qui dissuadent, involutum licet & cum cautela applicatum, prolixius enarrantur. Atque his postremis, quod tutiora suppetant, Autor accedit. Dehinc posteaquam plures mercurii & assertores & detrectatores suppeditavit, plurimos allegat autores, ex quibus diversæ ex iisdem Zenechta parandi formulæ peti possint. Quo vero magis venenatorum ejusmodi Zenechtorum usum suspectum reddat, diversas adducit rationes. Primo enim suspectâ sistit eorum originem, quod nimirum ab imperitis ob æquivocationem non intellectam substituta sint talia, quæ ab inventorum mente sæpe alienissima fuerunt. Quando e. g. interpretes insulsi pro *Sandaracha Arabum*, gummi scilicet juniperino, *Sandaracham Græcorum*, ipsum noxium arsenicum receperunt. Aut quando ab eadem imperitia profectum est, ut ab Arabibus sacculus *Darseni* commendatus, redditus sit *D'arsenico*. *Darseni* vero cinnamomum denotat, quod etiam contra venena adhiberi adhuc apud Indos, ex *Pifone* & *Garcia* ab Horto comprobatur. Secundam rationem ex eo depromit, quod, si quis venenato ejusmodi periapto munitus moriatur, dubium relinquat, utrum pestis, an veneni hujus atrociam perierit: aut si *eva* dat, victoria Zenechto adscribi certo nequeat, cum multi pestem superent etiam tali non instructi. Tertio sublestat eorum fidem reddit, quod quidam autores ad noxam, quam negare non possunt, corrigendam, eadem alexipharmacorum admiscela mitiganda existiment. Porro quod aliqui eorundem continuum usum, alii post aliqualem usurpationem eorundem renovationem imperant, argumentum suggèrit suspectæ operationis. Dubium etiam nascitur, an non forte, priusquam corpori admoventur, jam venenum ex aere imbiberint, & hinc inefficacia, imo noxia existant. Denique in quot non partes discedunt, qui operationis rationem reddere fatigant? Alii venena hæc exterius adhibita pestilentem aerem ex

pag. 277.

285.

294.

295.

297.

298.

299.

300.

corporis centro ad circumferentiam proleſtare contendunt. Alii humoribus motum impertiendo, hincque ſudoris provocatione operari ea aſſerunt. Alii atomos quasdam inſpirare corpori, quæ ſpiritus roborent, dicunt. Alii interius venenis vim deleteriam, exterius alexipharmacam tribuunt. Alii duo venena dum in ſe agunt, fortius antidotum evadere debellato mitiore perhibent. Alii aliam operationem ejuſmodi Zenechtorum ſibi concipiunt in infectis, aliam in ſanis. Quidam ipſis exſiccandi vim aſſignant, ratione cujuſ humiditati & corruptioni reſiſtant: & contra quidam per frigiditatem vim ſuam exerere autumant. Alii conſuetudine venena innoxia evadere aſſerunt, quod tamen per plura exempla reſellitur. Arridet aliis attractionem in auxilium vocare, per quam ſimile ex corpore alliciant venenum. Imo hinc videtur aliis magis proficuum eadem corpori proximius applicare, ut ſic caliditate ſua cutem erodendo veſicatoriorum aut fonticulorum munus præſent, quorum uſus hac occaſione examinatur & certo modo probatur. Quidam ad vim imaginationis, & efficaciam fiduciæ, quidam ad occultas qualitates, quidam ad τὸ θεῖον conſugiunt, quidam vero tantum ad experientię teſtimonium provocant. Eandem circa araneas & bufones auctorum inconfantiam Noſter accuſat, variasque opiniones enumerat. Rabidorum & venenatorum animalium partes, pro uſu medico rejicit, pluribusque exemplis etiam poſt mortem eadem noſuiſſe docet. Imo tam Helmontianum, quam Butlerianum ex bufone adeo celebratum Zenechtum, neque patronis ſuis, neque aliis ſatiſfeciffe, pluribus teſtimoniis comprobatur. Quibus rationibus adductus Auctor, notat omnia ex venenis parata Zenechta; tutiora vero ex bezoardicis, cardiacis, alexipharmacis facta pronuntiat. Singula igitur in uſum adhibita, radices, gemmas, alia recenſet, illicita & ſuperſtitioſa damnat, & quod ubiq; aſſolet, auctorum ſuadentium & diſſuadentium loca apponit. Ipſe vero non equidem omnem ipſis vim derogat, cum prudentia tamen adhibenda eſſe monet, cum in tanta mali hujus & eſſrani ferocia, alexipharmaca potentiffima, interius licet, nec in exigua doſi aſſumta elanguerant: quid igitur mirum, ſi & ejuſmodi externa ſine ſuo quandoque non potiantur.

pag. 330.

344.

357.

359.

Capit

Caput *tertium* pariter unam tantum sectionem comprehendit, in qua amuletorum modus operandi generalis indagatur. Primum etiam metallis & lapidibus, exemplo in primis magnetis, locus inter amuleta contra Helmontium vindicatur. Hinc diversorum auctorum placita circa modum operandi in genere enumerantur. Posthæc pag. 470. in specie succini vis attractoria consideratur; an corallia a menstruatis mutationem subeant, disquiritur; speculaq; ab his corrumpi, non tam aspectui, quam halitibus ex ore emissis acceptum fertur. Probabilius porro existimatur, gemmas non tam morbosam amurcã concentrare & evocare, quam ex contiguo suo situ ab affluviis morborum emanantibus affici. Postquam per variorum auctorum sententias disceptatũ est, num amuleta quædam vires corpori infundere possint, quibus obicem morbis ponere valeant, hoc per porosemissionem atomorum fieri affirmatur. Non enim vi occulta in animam agere, sed corpuscula emanantia per cutem, quo teneriorem eo facilius, ad arterias ferri, & ope circulationis cum toto corpore communicari ait, & per complura auctorum testimonia confirmat. Ut vero hæc eo penitus pateant, insipida quoque & inodora in amuletorum numerum adoptat, quoniam aqua insipida licet nihilominus nutrit, fontes soterii ut plurimũ insipidi sunt, quædã legumina, semina, radices, &c. videntur insipida, arte chymica vero resoluta partes satis efficaces tradunt; in metallis etiã & mineralibus, in primis mercurialibus & antimonialibus, efficaciam insignis, sapor fere nullus deprehenditur. At illis ut plurimũ lapides aliquid debent, & hinc contriti integris efficaciores, utpote partibus sic magis evolutis, existunt. Refert postea aliorum opinioniones, qui nunc recipiendo, nunc emittendo, nunc per sympathiam, nunc per antipathiam, nunc per vim opiatam, seu figentem amuleta operari contendunt. Talismata postea, vanique tillemarum effectus enarrantur, & notantur. Quæ a signaturis & similitudine lateris affecti, coloris, & numeri rerum, a quibus medicamenta recipiuntur, cum morbis quibus medentur, desumuntur argumenta, in utramque partem referuntur, & vanitatis notam incurunt. Quæ occasione etiam illi, qui numeri imparis, rerum colore nigro aut rubro notatarum, in adhibitione medicamentorum curam gerunt, recensentur & refelluntur. Ubi pariter, quid de panni rubri usu in variolis judicandum sit, excutitur. Præterea imaginationis

pag. 470.

474

479.

483.

480.

484.

493.

500.

502.

513.

pag. 520, vis examinatur, eiq; aliquid in amuletis efficaciz conceditur, sicuti & quandoq; casu æger convalescat, quod amuletis falso adscribitur. Omnem vero amuletorum, uti & reliquorum medicamentorum operationem potissimum exeri suspicatur, motum & evacuationem variam promovendo, obstructiones deoppilando, consolidando, humores noxios alterando, fluxiles incrassando, aut opiatorum instar operando. Tandemque Veterum placitis de actionibus totius substantiæ, & occultis qualitatibus operosius pervestigatis, quædam periammata insensibiliter vires suas exerere conceditur. Imo & Deum, & ex hujus permissione dæmonem amuletorum effectus varios moderari, perhibetur.

Cap. IV & ultimum tribus sectionibus absolvitur, in quibus specialius amuletorum effectus Autor perscrutatur. In prima sectione, improbanda & illicita pendacula rejiciuntur. Et hinc post varias causas, cur illicita in usum vocata sint periapta, ex Hildebrando, 542. Longino, Sandao, Sennerto, Freitagio, aliisque notæ generales, quibus illa dignosci queant, allegantur. Proinde quæcunque a dæmonis consilio profecta sunt, etiamsi boni speciem præ se ferant, reprobantur. 545. Ubi variz simul incidentes quæstiones Autorum, qui eas moverunt, evolutioni committuntur. At nihilominus licere dicitur 548. medico inimicorum a dæmonè morborum curationem per media naturalia aggredi. Opus vero esse ea cautela, ut non statim morbos quoscunque chronicos, convulsivos, aliosve pertinaciores solito & pravi moris, pro diabolicis judicet; atque ut in medicina applicanda suspensa manu procedat, cum ea nec semper, nec supernaturalem edat effectum. 552. Siquidem per plura exempla docetur, eam esse caudæmonis dissimulantis astutiam, ut sæpe sæpius illicita maxime remedia pro licitis tamen habeantur. Adhæc ea, quæ a morbofis corporibus demata viis publicis exponuntur, ut apprehendentes afficiant, cane pejus & angue fugienda esse præcipiuntur. Neque immerito vanitatis aut levitatis accusantur, quæ Dei favorem conciliandi, aut fortunam propitiam reddendi ergo, appenduntur periammata. 556. Gemmas quod attinet, earum patroni & osiores, in primis sculptrarum recensentur, ubi simul Trithemii & Alberti Magni scripta notantur, quævis huic falso quædam imputari credatur. Autor

Autor vero non indifferenter earum virtutes admittit, sed experientia trutinæ relinquit. Varias dehinc sententias de annulis, cur in digito prope minimum gestentur; item an gemmae ex annulis excidentibus mortem prædicant, exponit. Magicis vero aut ex ferro, quo suspensi muniuntur, constatis omnimodè interdicat. Omnem etiam usum tismarum, characterum, cabalarum, sigillorum, schedularum variis carminibus, verbis, aut signis notatarum, verborum Ebræorum abusum, fiduciam illicitam, & superstitioni innixam, peregrinaque quævis vocabula, & characteres, quia sæpe occulta in illis diaboli invocatio latet, rejicit. Eandemque maculam superstitionis S. Literarum, benedictionis, ceremoniarum, variarum, crucis, numeri &c. adhibitioni inurit. Rerum aqua lustrali sacratarum, curationum Homericarum, niceteriorum, literarum Ephesiarum &c. efficaciam ridet. Ubique tamen autorum utrique parti faventium loca subministrat. Magiam, cujus inventorem Zoroastrem existimat, etiam albam sic dictam vix licitam esse profiteretur, quod sæpe astus dæmonis sub illa celetur. Adeoque medici esse concludit, ut secundum methodi regulas procedens, ab omnibus ejusmodi periaptis quantum possit abstineat.

Sectio II. diffidit amuletis aliisquin licitis, propter characterem quadantenus suspectum. Quippe licita etiam sæpe vix sine superstitione adhibentur, aut majori, quam par est, fiducia coluntur, ut Dei gloria postponatur. Quandoque operatio ex aliis circumstantiis, aut remediis simul adhibitis procedit. Sic hæmatites frigiditate sua, æque ac alia, sanguinem sistit, & diversi generis desiderata pellicea ob calorem, quem fovent, in colica profunt. Accedit, plura amuleta non per experientiam confirmata, sed per credulitatem commendari, atque autoritati suadentium sæpe nimiam fidem adhiberi: imo aliquoties contrarios iisdem effectus assignari, ut hinc non pauci ipsis nuntium mittant ex cordatoribus. Exempli loco ætitem commemorat, quem nunc partus pellendi, nunc retinendi causa alligant, cum sæpe effectus a ligatura proveniat. Dubiam eorum porro fidem reddit origo, quam alia muliercularum superstitioni, alia plebejorum ingenio, qui nihil inexpertum relinquunt, alia venatorum vafritici, alia pravæ nationis consuetudini, alia

634.

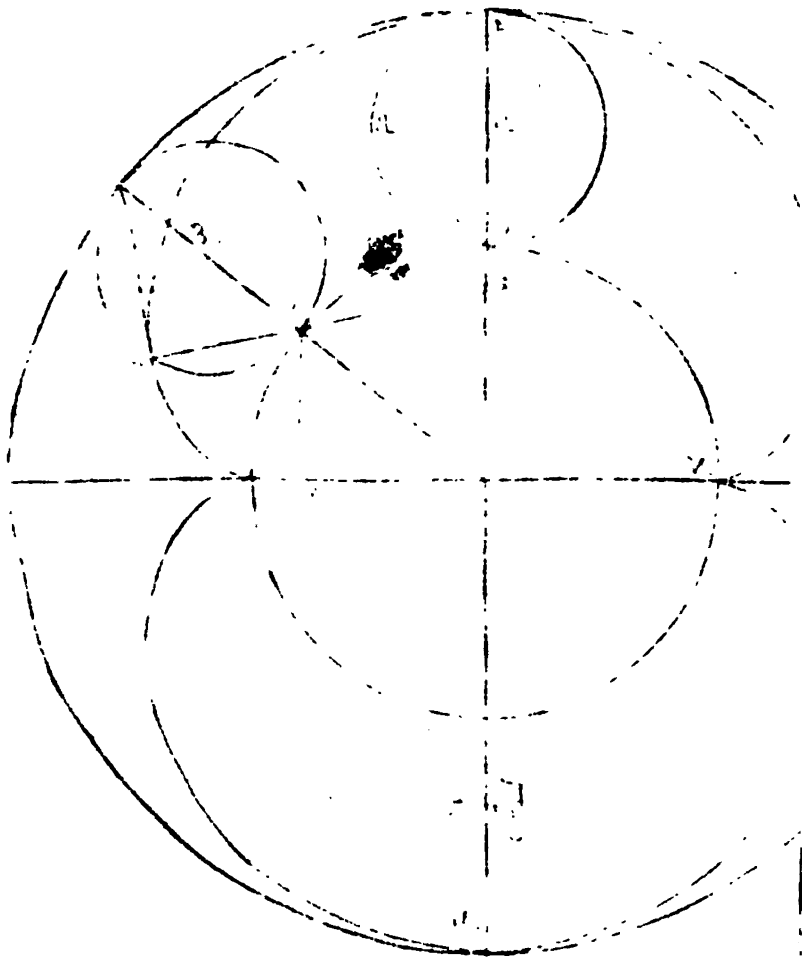
629.

623. 632.

635.

alia medicis priscis, aut paganæ, aut pontificiæ superstitionis labe infectis, debent; ubi simul Paracelsus suspectus redditur. Quinimo etiam naturalia quamvis, si ad eorum usum verba certa, aut tempus infuetum exigantur, suspicionis notam incurrunt. Quædam joco commendata casu profuerunt, & hinc male intellecta adhiberi ceperunt: simili ratione, ac hieroglyphicæ quædam Alchymicorum notæ ab imperitis in abusum convertuntur. Imagines magnatum primum devotionis gratia gestatæ, uti niceteria in præmium victoriæ, postea amuleta, illæ ad fortunam, hæc ad victoriam conciliandam evaserunt. His variorum de Palladio, Ancili, aliisque coelitus delapsis sententias Autor adjungit. Tandem pluribus erroribus ansam dedisse edisserit amphibolias vocem non recte intellectas, quæ omnia variis exemplis, autorumque testimoniis declarat. In Sectione III. applaudit amuletis licitis & tolerandis. Dari amuleta tam curativa, quam præservativa, & ratione & autoritate comprobat. Illa exemplo cantharidum demonstrat, posse quædam in corporis partes etiam diffitas agere, cum illæ manu tractatæ urinam cruentare valeant. Hæc recensio magnorum in medicina nominum, quæ amuletis delectata fuerunt, stabilitur. Accedit etiam, nonnulla quandoque effectus quosdam edere, eosque ab experientia confirmari, quamvis ratio adeo manifeste non pateat. Lucem siquidè ipsis accendi aliquâ, quod certa animalia certis amuletis gaudeant, imo certis alimentis utantur pro pabulo, atq; eorum quædam in quibusdam locis vivere non possint. Quapropter licere in morbis atrocibus undecunque remedia conquirere, & sic etiam cum aliis medicamentis applicare amuleta refert, inprimis infantibus aut delicatulis, qui interna medicamenta averfantur, aut illis quibus ore propter morbum occluso, eadem assumere non conceditur, cum sæpe opinioni aliquid litandum sit. Ope vero circulationis ad partes ferri, quod cap. III. jam innuit, hic repetit; hinc partibus iis alliganda esse præcipit, quibus arteriæ proximius subjacent, cum hac ratione sæpe citius, & integra magis, quam interne assumpta medicamenta per tot anfractus intestinorum & vasorum, ad sanguinem pertingant. Resq; tandem eo recidit, ut amuleta non sola, sed aliis medicamentis jungenda, atque plurimis in locis simul applicanda, & diutius continuanda concedat, ne morbo nondum sufficienter profligato recidiva metuenda sit.

Quan-

R. VI.
p. 2.

pag. 677

653

673

680

679

684

683

o. pag. 169. 199.

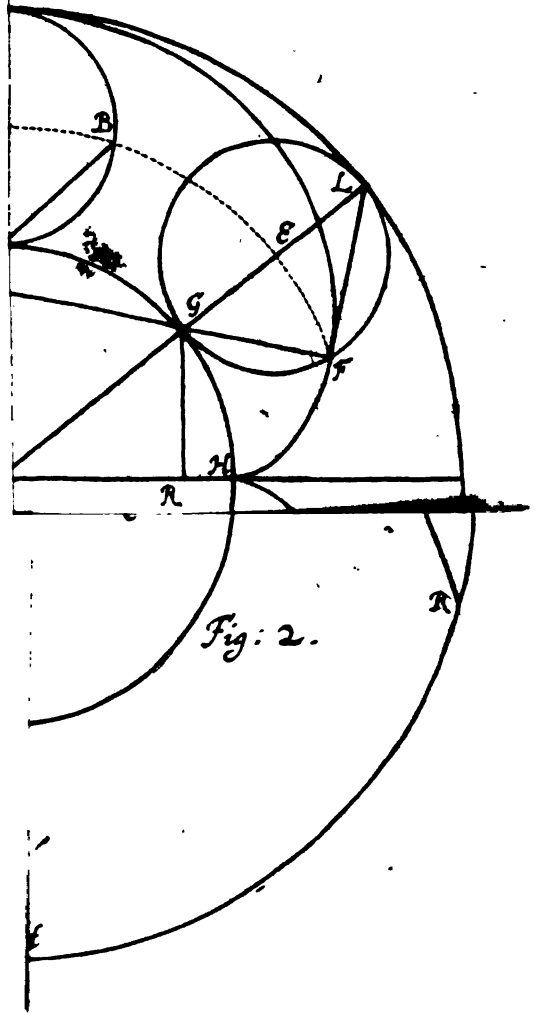

Fig. 2.

Quandoquidem media incedens via clarissimus Autor amuletis neque nimis multum æstima indifferenter assignat, neque omnem existimationem omnibus iis detrahendam statuit.

**CURVA GEOMETRICA, QUE SEIPSAM
sui evolutione describit, aliasque insignes pro-
prietates obtinet, inventio a D. T.**

L Cum multi hoc ævo Geometra curvam, quæ cyclois vocatur, accuratum sub examen vocarint, primus tamen nobilissimus Vis, DN. Christianus Hugenius, illam *sui evolutione seipsam describere* in Horologio suo Oscillatorio demonstravit. Hæc autem proprietas quia tam singularis est, ut summus ille Geometra l. c. p. n, *non alibi præter hanc lineam curvam datam sit*, ambigat; non ingratum eruditis me facturum putavi, si certiores ipsos facerem, eandem a me in curva observatam fuisse non mechanica, in quarum censu cyclois habetur, sed cujus omnia puncta Geometricè determinantur. Est vero hæc curva illa ipsa, quæ a radiis Solaribus in speculo spherico reflexis generatur, cujus facillimam constructionem nuper in Actis Erud. mensis Februarii aperui, demonstrationem ex fundamento generali omnes curvas a radiis Solaribus determinante deducens; quo factum est, ut demonstratio illa paullo sit prolixior, quæ in certis curvarum speciebus perbrevis nonnunquam existit. Talis ergo cum in præsentis quoque casu locum habeat, quæque calculi Algebraici cognitionem non requirit; illam, antequam ad evolutionem curvæ accedam, afferam in medium, in gratiam amicorum, qui eam ut publicarem, a me petierunt.

II. In figura prima diametrum DB secet normaliter lineam LN, Tab. VI. eique fiat æqualis LH; si jam in eadem sumatur LG, æqualis dimidio ordinati adplicatæ LP, dico punctum G esse in curva EGB, & hoc ipsum ita demonstro: Ducatur KM perpendicularis diametro DB, & eidem æqualis fiat KI, secans lineam LH in G, junganturque KL & HI; erit primo arcus KM = arcui KI, sed quia arcus KM = arcubus MN, NL, LK, & arcus KI = arcubus KH & HI, erunt arcus MN, NL, LK = arcubus KH & HI.

Y

LK, &

170

LK, & IN = LK & HK, adeoque erit arcus LK ter fuerat una cubi
 arcu HK = arcubus KH & HI. Unde ablato arcu communi KH,
 semper arcus HI triplus est arcus KL. *Secundo* propter triangula
 similia KLG & HIG, erit ut KL ad HI, sic LG ad IG. Jam si con-
 cipiantur radii MK & NL indefinite parvo intervallo distare, linee
 KL & HI cum arcubus circularibus KL & HI, & recta IG cum recta
 HG coincident, adeoque tunc erit, ut arcus KL ad arcum HI, sic
 LG ad GH, h. e. per modo ostensa, utrad; atq; hinc LG erit quarta
 semper pars lineae HL seu dimidia LP. Q. E. D.

Fig. 2.

III. Hanc porro Curvam evolutione sui se describere, facillima,
 quae sequitur, demonstratio docebit. Sit INF (Fig. 2.) Curva
 Cautica, cui in puncto I affixus filum curvam integram INF am-
 bians, filum vero dum evoluitur, describat curvam FPM; ajo hanc
 curvam evolutione descriptam esse causticam speculisphaerici MGH,
 cujus radius CM duplus est radii CL. Producatum enim NO in P,
 & ad lineam NP sit perpendicularis QPR a circumferentiae pun-
 ctis Q & R terminata, quaeque proinde ex lege evolutionis, Curvam
 MPF tangat. SWQ sit ordinata applicata, puncta vero S & Q
 conjungantur recta QQ. Hinc ita positis, recta NOP continue ut-
 quatur curvae NF, nec non NO & EO (juxta theorema, quod de ra-
 dio incidente & reflexo semper aequalibus cuidam curvae osim exhibi-
 tui) sunt aequales curvae NF, adeoque NOP = NO & OE: ablato
 autem communi NO, erit OE = OP. Quae proprietates facilem hujus
 curvae descriptionem suppeditant, plurimumque faciunt ad sequenti-
 um intellectum. Jam vero quia in triangulis OPQ & OEC recta
 OP = OE, & angulus EOC = NOC = QOP, item angulus OEC = O-
 PQ; patet reliqua quoque latera horum triangulorum inter se esse
 aequalia, h. e. OQ = OC & QP = CE. Porro propter triangula si-
 milia OWQ & OEC, sit ut OC ad CE, sic OQ ad WQ: Jam OQ
 = OE, ut modo ostensum, Ergo WQ = CE. Tandem quia SW =
 CE, erant tres rectae SW, WQ & QE sibi aequales, quia omnes ae-
 quales rectae CE. Ex quibus efficitur, eandem esse constructionem
 Curvarum MPF & INF, (quippe cum, uti in hac NO = dimidia
 ordinata applicata OE, & angulus NOC = COE, ita in illa quo-
 que QP sit dimidia ordinata applicata SQ, & angulus WQQ =
 OQP) atque adeo illae ejusdem esse naturae.

28. 11

IV. Cum

IV. Cum autem hic curvæ Geometricæ & mechanicæ confen-
 sus adhuc obversaretur animo, suborta est suspicio, dari aliam ejus
 generationem, quæ a vulgari cycloidis per circuli revolutionem
 delineatione non ablueret, & sic curvarum Geometricarum nu-
 merum cycloide sui generis posse augeri. Nec mea me fecellit sen-
 tentia, uti ex demonstratione, quam mox subjiciam, elucefcet. Est
 enim Caustica nostra ex earum genere curvarum, quas acutissimè
 Vir ingenii Isaacus Newtonus in opere doctissimo, quod principia
 philosophiæ naturalis mechanica complectitur p. 148, consideravit
 ad ipsamque facile Theoremata ingeniose ibidem inventa, & proprie-
 tates non vulgares comprehendenda, referri poterunt. Ego verò
 recensione illorum, quæ citato loco videri possunt, Lectori mediè
 esse nolo, sed potius rem ipsam, una cum facili demonstratione,
 exponam. Sit (Fig. 3.) diametro CA = radio CI circulus descriptus, Fig. 3.
 roteturque ille circa quadrantem CH, dico punctum ejus A curvæ
 causticæ AFH, de qua nobis sermo fuit, delineare. Nam cum di-
 midia circumferentia ABC sit æqualis quadranti CGH, erit arcus
 HG = arcui GF = arcui CB, & reliquus arcus CG = reliquo arcui AB,
 & proinde, quia recta AC = CI, angulus CIG in centro = angulo
 ACB in circumferentiâ = EGF = KGL. Sed angulus KIG quoque =
 IGR, atque hinc anguli KGI & IGR semper sunt æquales. Porro
 GF curvæ AFH ad angulos rectos occurrit, ut a multis ostensum fuit,
 ideoque recta LF curvam AFH tangit in puncto F. Quapropter
 ob triangula similia GFL & GRI, erit ut LG ad GF, sic IG ad GR;
 sed antecedentes GL & GI sunt ex hypothesi æquales, ergo & con-
 sequentes GF & GR. Quoniam ergo utriusq; curvæ hujus eadem
 est constructio cum illa, quæ in Curva caustica locum habet, dum ni-
 mirum semiordinatâ RG = GF posito angulo KGI = IGR; (Vid. n.
 3.) patet cycloidem hanc AFH esse curvam illam Geometricam,
 quæ a radiis Solaribus in speculum sphericum incidentibus & hinc
 reflexis generatur, situmque ejus genuinum esse AFHMNA, cum
 tota circuli ABC gyratio absolvitur.

V. Circa dimensionem quantitatum, de quibus hæctenus actû
 nobis est, sequentia non contemnenda sese obtulere:

1. (Fig. 2.) Quia recta NP = curvæ NF, PO vero semper Fig. 2.
 duplâ est NO, portio Cycloidis Geometricæ NF semper tripla est
 Tangentis NO, Y 2 2. Eo-

1. Eodem modo pars MP tripla est tangentis QP, vel æqualis tangenti PR.

2. Curva IN est ad Curvam NF, ut recta LB ad rectam BC. Curva vero FP est ad curvam PM, ut recta FE ad rectam CE, & hinc curvæ illæ facile in data ratione secantur.

3. Pars evolutæ NF est ad partem evolutione formatam FP, ut OE ad duplam EF.

4. Evoluta integra INF dimidia est curvæ integræ FPM per evolutionem descriptæ.

5. Quadrans circuli LCF ope curvæ causticæ INF in spatia, quæ sunt ut numerus ad numerum, dividitur; est enim spatium IL OF quarta pars Quadrantis LCF.

6. Spatium cycloidale, circumferentia ALF & cycloide Geometrica AMPF contentum, æquatur circulo ALFD, seu est quadruplum circuli genitoris cujus diameter LM.

7. Spatium FPM QG est æquale circulo genitori, cujus diameter LM.

8. Segmentum circuli EOF semper est quadruplum spatii FNO.

9. Spatium FOP est semper duplum segmenti circuli EQF.

10. Spatium FNP est semper noncuplum spatii FNO.

11. Spatium MQP est semper æquale segmento circuli LBO.

12. Spatium FOP est ad spatium OLMP, ut in quadrante circuli spatium FOE ad spatium EOLC.

13. Spatium vero MQP est ad reliquum QPFG, ut in quadrante circuli segmentum LBO ad reliquum spatium BOFC.

14. Spatium HGF (vid. fig. 3.) semper est quadruplum segmenti GF circuli genitoris.

15. Spatium vero ALF semper duplum est segmenti FL ejusdem circuli genitoris.

In his autem demonstratione confirmandis non opus est ut sint prolixus, cum quædam ex illis satis obvia sint, nonnullas vero quantitates & totas & quoad omnes partes suas dimensus fuerim: ostendens hoc pacto doctori erudito viam facillimas eliciendi demonstrationes.

HISTO-

MENSIS APRILIS A. M DC LXXX. 173
HISTOIRE DE L' EGLISE DU JAPAN, PAR
Mr. l' Abbé de T. i. c.

Historia Ecclesiastica Japoniæ, Abbatis de T. Tomus I.

Lutetia, apud Stephanum Michallet, 1689. in 4.

Contat plagulis 87.

Qui Operis hujus amplitudinem, dispositionem & stylum considerabunt, nullum forte existimationi suæ detrimentum allaturum fuisse Autorem judicabunt, si nomen suum clarus indicasset. Licet enim fateatur, historiam hanc a *Solierio* Jesuita compositam esse, non parum tamen præstitit mutando in melius ordinem, expoliendo dictionem ad hodiernam linguæ Gallicæ elegantiam, & continuando post annum 1624, in quo *Solierius* desit, rerum narrationem. Observari potest fatum librorum, qui linguis popularibus scribuntur, quò fit, ut gratiam fere perdant, quam primum aliquam archaismi maculam contraxerint; nisi fortasse iniquius eum iis agitur, nec semper laudem habet, sed curiosæ levitatis est, linguæ patriæ subinde novandæ pruritus. Diversa est mortuorum, quas vocant, linguarum conditio, Latinae inprimis. Quo enim quisque probatam antiquitatem diligentius imitatur, tanto majorem scriptis suis æstimationem & longiorem ætatem sperare potest. Exemplum ab ipsa historia Japonica allegare licet. Quis enim epistolas superiori seculo a Jesuitis ex Japonia Lusitanice scriptas, a *Johanne Petro Maffeo Bergomate*, ejusdem Societatis viro, Latine versas ob eximium styli nitorem, non summa legat cum voluptate? Illas Abbas hic rostat, ut fontes & fundamenta historiæ, quam condit, celebrat, plenamque illis fidem tribuit. Facit id pro optima, quam ubique de Societate Jesuitica profitetur, opinione. Ignoræ tamen non sunt dubitationes, quæ non modo ex Protestantium, sed & ex Romana Ecclesia non spernendi moverunt autores. Sed de illa hæc non pronuntiamus. Compendium totius Operis ob diffusissimam rerum copiam in tot regnis sive provinciis, in quas Japoniæ Imperium divisum est, exhiberi difficillime potest, magnoque labore constitit Autori, tot barbarorum Regum nomina, flagitia immania, bella perpetua, aliosq; varios & horrendos casus, tum plu-

rimas Jesuitarum missiones, harumque successus, lätos ab initio ant
 tolerabiles, sed funestis ut plurimum sine, ita exponere, ut confusio
 locorum & temporum evitaretur, nec lectores eventuum similitudi-
 ne obruerentur. Utiles lectu ante omnia est notitia regionis geo-
 graphica, physica & politica. Tractarunt quidem eandem veteres &
 recentes scriptores variarum nationum, ut adeo nihil novi proponi
 potuerit; concinne tamen & terse pleraque exhibentur. *Japan*
 (ut summam aliquid indicemus) sive *Japonia* in extrema Asia,
 orientem versus, plurimarum insularum veluti coacervatio est, intra
 30 & 40 latitudinis septentrionalis gradum. Sunt tamen hodie
 qui continentem esse malint, junctamque a septentrione regioni,
 quæ *Fezzo* dicitur. Terrarum spatium in ducentarum leucarum
 longitudinem extendi ferunt, sed inæquali latitudine, quam in-
 terfusum mare efficit, ubi maxima est, LX, ubi minima, X leu-
 carum. Quo tempore a Lusitanis navibus adiri coepit, in plus quam
 sexaginta Dynastias distribuebatur, quas hodie etiam auctas tradunt,
 sed unius Imperatoris potestati ut olim subjectas, cujus regia *Jedo* est,
 immensæ urbs magnitudinis. Cætera de fecunditate & natura soli,
 ingenio incolarum, eorumque moribus & sacris, ex Autore ipso peten-
 da sunt, qui etiam figuras quasdam Operi inseruit. Incredibilis est
 sacerdotum idololatricorum & monachorum utriusque sexus inter
 Barbaros istos multitudo, sed magis admiranda disciplina, quam Au-
 tor Hierarchiæ Romanæ legibus ritibusque multum conveni-
 re non diffitetur, veteres novasque relations secutus. Habent
 etiam summi Pontificis instar, cui cæcum obsequium reliqui omnes
 deferunt. Sed censura, quam Autor occasione hujus rei in Prote-
 stantes exercet (tanquã iniquiores & stupidiores Barbaris illis, ut quod
 illi ex lumine naturali & sensu communi facere videntur, hi tamen non
 agnoscant, unum nempe caput Ecclesiæ quod cultui divino præsit, &
 de controversiis in religione pronuntiet,) dudum retusa & elisa fuit ab
 iis, qui Ecclesiæ longe aliud regimen convenire & a Christo constitu-
 tum esse observant, quam quod solius naturæ ejusque corruptissimæ
 instinctu gentes mundi sequuntur; neque honorem ab immanibus
 illis dæmonū cultoribus ex instituti circa sacra similitudine, sed igno-
 miniam ad Ecclesiam Christianam redundare existimant. Sunt qui
 inde conjiciunt, Christianismo imbutos olim Japones fuisse, quo per
 idolorum cultum oppresso externa illa facies superfuert. Verissi-
 milius

milis sentirent, nisi recentiora essent istiusmodi inter Christianos instituta, aut in aliis quoque orientis regionibus inter Barbaros reperirentur, penes quos eadem quæ in Japonia reperire non licet.

Historia ipsa incipit a prima Japonicarum insularum cognitione, quæ Lusitanis circa annum 1541 contigisse fertur; aut potius a primo ex Japonibus, qui in Goam, Lusitanorum in India emporium & metropolim delatus, A. 1548 festo Pentecostes Christi fidem Baptismo accepto professus est, Paulique nomen adeptus, cum antea *Anger* vocaretur. Ex hujus enim relationibus, motus est *Franciscus Xavierius*, ex primis Ignatii Loyolæ Jesuitici Sodalitii fundatoris sociis, ut cum Neophyto illo, & *Cosmo Turriano* itidem Sacerdote Jesuitæ, in Japoniam navigaret, ubi in portu *Cangoxuma*, Pauli patria, d. 25 Aug. 1549 appulit. Si quis summatim methodum in propaganda inter Barbaros religione, quæ Xavierius & alii illum secuti usi sunt, cognoscere cupiat (id quod non facilius saltem, sed & utilius est, quam singulorum actiones investigare) is institutum Loyolæ considerare debet, quod ex historia & regulis ab illo constitutis, maxime vero ex *Maffei* supra laudati libris tribus *de vita Loyolæ* luculenter percipitur. Scribit enim Loyolans equestri familia in Cantabriæ parte, quæ hodie, *Guipuzcoa* dicitur, A. 1491 natum, deserta militia, in qua ordines duxerat, mutataque vitæ luxuriosæ ratione, ad pietatis & literarum studia conversum esse, cum jam triginta annorum ætatem superasset. Nec contentus sanorum morum emendatione, aliis quoque exemplo præire, ut tradunt, voluit, paupertate voluntaria, habitu vilissimo, nudus pedes, victu tenuissimo & non nisi emendicato, jeuniis frequentissimis, flagellationibus corporis fere quotidianis, assiduitate in audiendis Missis, confessionibus singulis septimanis edendis, sequente usu Sacramenti, colendis imaginibus & singulari devotione in invocatione Virginis Deiparæ, a qua tantum continentiarum donum accepisse dicitur, ut per reliquâ vitam, quam ad annum ætatis LXV produxit, omni libidinis stimulo caruerit. Sed quod præcipue ad populi profectum pertinere credebatur, conciones erant, quas, antequam vel literas didicisset, aut sacros ordines accepisset, in compitis habuit, & accurrentem plebem a vitis dehortatus, ad cultum, quem ipse sequebatur, incitavit, & exercitia quæ vocabat, spiritualia instituit, secessum in solitudinem quandam & per.

Lib. I.
pag. 55.

& peragendas in illa preces & meditationes præscribens: Cum vero non solum profanæ plebis plurimas contumelias, sed & Ecclesiasticorum magistratuum, apud quos hæreseos aliorumque criminum suspectus non una vice factus est, rigorem summa cum patientia tolleraret, deinde liberalitate eorum, quibus suum institutum probavisset, seminariarum potissimum, juvaretur, magnam curam ad sublevationem pauperum attulit, & ægrotis, foedo licet morbo laborantibus, vilissima præstitit ministeria. Ita non solum magnæ sanctimonie famam adeptus est, sed & socios, & primo quidem paucos, nec ultra novem adscivit, inter quos duo illi, qui in Japoniam venerunt, supra nominati memorantur. Approbationem Pauli III Pontificis, cujus & successorum obsequio strictiori, quam omnes alii monachorum ordines, nexu se & sodales devoverat, & ad sacros ordines antea promotus erat, A. 1540 impetravit, & sub *Præpositi Generalis* titulo Romæ residens, Societatem suam per annos XVI rexit, tanto cum successu, ut A. 1556 moriens, jam fere centum Societatis domos sive collegia numeraret, in duodecim provincias distributa. Cum igitur præter cætera quæ diximus, primarium Jesuitarum institutum esset, ut plebem rudem, & eousque in regnis & provinciis Christianis (iis quæ Evangelicam reformationem instituerant, exceptis) in summa religionis Christianæ ignorantia neglectam erudirent sive catechizarent, & inter barbaras gentes idem facerent, inde meruerunt, ut ante alios ad hoc munus adhiberentur. Hoc sine rogatus a Rege Lusitanie Ignatius in Indiam expedit Kaverium, qui Goæ collegium instituit, ex quo operarii in messem illam Japonicam missi sunt. Inter hos ut constat ex relationibus, quæ, ut dictum est, a Maffeiis veris extant, inclaruerunt, quorum gesta primo hoc Tomo Historiæ describuntur, post Turrianum, qui cum Xaverio Japoniam adierat, *Eduardus a Sylva, Ludovicus Almeida, Balthasar Gagus, Ludovicus Froës, Melchior Nonius, Alexander Kaignanus, Franciscus Capralis &c.* Horum aliorumque diligentia, sisque de quibus dictum est methodis & artibus, intra annos quinquaginta (quorum historia tomo hoc primo traditur) cœtus Christianorum, qui ultra hominum ducenta millia continebat, in Japonia constitutus esse dicitur, non ex vili solum plebe, sed & Regibus & Magnatibus, & ex Nobilitate & flore provinciarum, neque persecutionibus jam tum exortis pro-

tis progressus impediri potuit. Majora tamen pericula postmodum exorta sunt, de quibus Tomo II. agitur. Ex his quæ diximus, uno conspectu apparet, quæ fuerit Jesuitarum in Japonia plantandi Christianismum ratio. Fundatoris enim sui instituta exacte secuti sunt, atque ideo cum principiis fidei Christianæ, quæ sacræ literæ exhibent, & per totum orbem inter Christianos agnoscuntur, unum Deum in tribus personis, meritum Christi, poenitentiam, fidem, opera pietatis & honestatis confitentes, cætera quoque Romanæ Ecclesiæ placita non minori zelo & studio gentibus illis inculcarunt, sacrificia nempe Missæ, confessiones exactissimas, cultum Sanctorum & imprimis B. Virginis, cœlibatum Sacerdotum, dogma de purgatorio, sacrificiis atque precibus pro defunctis; neque oblitum præconi de Pontificis Romani suprema potestate. Accesserunt religiose venerandæ reliquiæ, agni ex cera formati, grana, aqua, & tot alia quæ consecrantur, & in veneratione habentur, totaque Ignatii supellex, præter quam nihil fere in scriniis ejus post mortem repertum esse dicit Maffejus, in allegata vitæ ejus narratione Lib. III. cap. 1.

Et si vero hæc sufficere, & judicium de tota hac historia præbere possint, ne tamen labori in tractando Volumine sat magno pepercisse videamur, ex *libris* Tomi hujus I. *decem*, quadam veluti digito indicabimus, quæ notabilia videri videntur, & a lectoribus, si lubet, evolvi atque inspicere tanto facilius possunt. Ex miraculis *Xaverii* potissimum referuntur, resuscitatio puellæ ex morte, & responsio miraculosa, qua plurimis diversa querentibus uno effato satisfacisse perhibetur, itemque donum linguarum. Autor quidem in præloquio pollicetur est, se de miraculis in Japonia editis nihil esse relaturum, ne deliciares quosdam in dubitationes potius adduceret, quam ad credenda quæ referuntur, moveret; interim non pauca in toto hoc opere recensentur, & quædam satis liberaliter. Certe si non aliam autoritatem, quam sequeretur in narratione de miraculis *Xaverii*, habuit, quam quæ in Narratione de rebus a Societate Jesu in India & Japonia seculo superiori gestis pluries edita sumi potuit. plus scripsit quam in ista legitur, aut tacuit, quæ indicari debuissent. Nam in Narratione illa (edit. Colon. A. 1574. p. II.) *Xaverius* ipse interrogatus de resuscitatione puellæ in promontorio *Comorini*, factum confiteri noluit. Excusatio vero ab exemplo Christi, quædam miracula sua divulgari vetantis, vix

tis, vix locum habere potest, cessante speciali & temporaria Christi
 ratione. Postea enim miraculorum donum ad confirmandam do-
 ctrinam Evangelii datum, minime occultarunt Apostoli, sed publice
 ad ea provocarunt. Deinde de responsionis prodigioso modo Re-
 lationis veteris Autor discrete nihil dicit, imo illam distinguit &
 separat ab actis Xaverii admirabilibus, ut adeo diversæ illæ quæstio-
 nes una distinctione, vel explicatione universalis altius principii sol-
 vi potuerint. Majus etiam donum hoc fuisset, quam quod Apostoli
 in festo Pentecostes acceperunt. Sed hæc & alia ejusmodi lectorum
 iudicio permittimus, non ignari tamen, ex aliis & recentioribus rela-
 tionibus constare, quod *Missionarii* quos vocant, ultra fateantur,
 donis miraculorum in barbaris illis regionibus edendorum se non
 pollere; sic enim excusant, quod aliis modis accessum ad Reges &
 Magnates querant, disciplinis nempe mathematicis, medicina, pi-
 ctura, aliisque etiam exilioribus ministeriis. Quapropter dubio
 non earent, quæ Autor in præfatione statuit, ac si miracula etiam
 hodie ad propagandam Evangelii doctrinam necessario requirantur;
 de quo videbunt Theologi. Idem considerabunt, quæ Lib. II.
 traduntur de apparatu externo, sive pompis, ad auctoritatem sacris
 Christianis conciliandam, ad quas adhibendas Xaverius a mercato-
 ribus Lusitanis persuaderi se passus est, contra vetus suum institutum,
 quod utique cum Apostolorum exemplo exactius conveniebat. Au-
 tor ipse annotavit, invitum & reluctantem adactum ad eas esse: sed
 promiores ad has habuit successores. Memorabilia sunt, quæ ex
 disputationibus ejus adducuntur cum sacerdotibus idolorum, quos
 Bonzios vocant, de commendatione paupertatis, quam Japones sper-
 nunt & pro summo malo execrantur; de transmigracione animarum,
 quam illi stultissime somniant, & impudentibus mendaciis confir-
 mare non verentur; de agnitione Dei ex pulchritudine & ordine
 creaturarum; de Justo Dei iudicio adversus gentes, quæ natu-
 rali ejus cognitione male usæ, in foedam idololatriam prolapsæ sunt;
 item cur Deus Diabolo permittat, ut pios sentet, & cur impios ad
 æternas penas damnet. Laudanda est cura a Jesuitis adhibita, & Lib.
 III. relata, de colligenda stipe ad alendos pauperes, quod pietatis ge-
 nus Barbaris plane incognitum fuisse dicitur. Refutatur etiam qui-
 dam ex Protestantibus, qui conversionem Jesuitarum non nisi ad pau-
 peres

Lib. II.
pag. 179.

172.

178.

175.

177.

Lib. III.
pag. 179.

peres & mendicos, & ad sacra Christiana eleemosynarum distributio-
 ne eos pertinuisse scripsit: plurima enim exempla Nobilium pag. 177.
 & Sacerdotum opulentorum in contrarium adducuntur. Ma- 180.
 gnifica exequiarum pompa describitur, novo itidem exemplo ad al-
 licendos Barbaros inventa. Insigni elogio honoratur *Melchior*
Nonius, Provincialis Jesuitarum in India, sed in Japoniam profectus,
 ut & *Ferdinandus Mendezius Pinto*, qui relicta divite mercatura, in 188.
 Jesuitarum Societatem concessit. An hic idem sit, cujus historia
 incredibilium pene eventuum relatione referta extat, compertum
 nobis non est. Primum martyrium feminae cuidam Christianae, ser- 205.
 vilis quidem conditionis, contigisse narratur A. 1557. Conversio *Bon-*
zii cujusdam ex illorum secta, qui diabolico plane invento nihil aliud
 meditantur, quam ut omnem de existentia Numinis opinionem ex
 animo extirpent, lectu digna est; sed versio epigrammatum quae ad- 218.
 scribuntur, alium habet sensum, quam Latina, quae etiam longe bre-
 viora sunt. Vid. Epist. Japon. supra citataz Lib. III. ep. 1. & Maffejus
 Lib. II. ep. select. ep. 1. Libro IV primus ex Regibus, qui baptismum
 a *Cosmo Turriano* A. 1563 accepit, Rex fuisse dicitur *Amura*, assumo Lib. IV.
 nomine *Bartholomei*. Idem mox regno quidem pulsus fuit subditorum pag. 246.
 paganorum conjuratione. Jesuitis id pro solatio ei proponentibus, quod
 Christiani persecutionibus non possint non subjecti esse; restitutus
 tamen postea. Libro V notanda est horribilis conversio o- Lib. V.
 mnium rerum in Japonia, evecto ad Imperium infimae sortis homine,
Nobunanga, forti quidem & bellicoso, sed fallacis & dolis pleno,
 saevo itidem, rapaci & superbissimo, utpote qui idola gentis, una
 cum sacerdotibus non aliam ob causam crudelissime persecutus est,
 magnaque ex parte sustulit, quam ut seipsum pro Deo colendum
 populo obtuderet. Toleravit interim utilitatis causa Chri-
 stianos, & Jesuitarum eruditionem aestimare visus est. Habita coram
 eo fuit disputatio de immortalitate animae inter Jesuitam & Bonzium
 quendam. Narratur porro mors *Johannis Ferdinandi Ulyssiponen-*
sis, qui ex divite mercatore, cum ducentos homines, in sacello quodam
 Jesuitico, flagellatione poenitentiam testari vidisset, socius Xaverii fa- pag. 303.
 ctus, Indiam & Japoniam adiit, multumque eloquentia homiletica 325.
 & morum sanctimonia profecisse ad conversionem Japonum dicitur:
 mors itidem & elogium *Cosmi Turriani*, A. 1570, cum magno Chri- 340.
 stianorum

fianorum luctu extincti. Is XXI annis, sacris in Japonia prævit,
 tanta cum abstinentia, ut nec carne, nec piscibus, sed solis legumi-
 nibus male coctis uteretur, neque vinum biberet, & nudis pedibus
 plerumque incederet. Libro VI. baptisimus Regis Bungitani, cui
Francisci nomen datum est, memoratur. Magna hujus pietas ex insti-
 tutis Jesuiticis celebratur, præsertim in observando jejunio & in
 cultu B. Virginis, quem Autor ita defendit, ut dicat, verisimile esse,
 cum ad Patrem non eatur nisi per Filium, ita non iri ad Filium
 nisi per Matrem, & hanc consuetudinem esse matrem omnium electo-
 rum, cum ei sub cruce stantis Johannes Apostolus commendaretur. Sed
 quod hæc verisimilitudo a magna Christianorum parte rejiciatur,
 satis notum est. Regis istius tria vota referuntur, primum de servan-
 da castitate conjugii: alterum de servandis non solum præceptis, sed
 & que vocantur, & religiosos solum obligare creduntur, consiliis
 Evangelicis: tertium de non desecanda fide Christiana, etsi omnes
 ab ea deficerent. Miracula subjunguntur expulsi per reliquias dæ-
 monis, & restituti quinque cæcis post acceptum baptismum visus.
 In fine libri notatur, A. 1581, cum Alexander Valignanus ex Japonia,
 cui præfuerat, decederet, reliquisse eum socios LIX, non computato
 magno discipulorum ex juventute Japonica numero; cæterorum
 Christianorum centum quinquaginta millia, templa ducenta. Libro
 VII legatio Regum in Japonia Christianorum, Francisci Bungitani, Pro-
 tæsi Arimensis, & Bartholomæi Amurani in Europam, & præcipue ad
 Pontificem, qui tunc erat Gregorius XIII missa describitur. Legati
 fuisse dicuntur duo ex Regum stirpe, duo ex Nobilitate, juvenes se-
 dacim annorum. Navem conscenderunt cum Valignano Nanga-
 saki d. 22. Febr. A. 1582, Goam venerunt mensè Martii 1583, Ulyssipo-
 nem A. 1584 d. 10. Aug. Romam vero d. 20. Martii 1585. Literæ Regum
 ad Pontificem, dona illi oblata, oratio a Caspare Confalvo Jesuita
 illorum interprete habita, responsum Pontificis, qui paulo post d.
 10. Apr. decessit, dimissio honorifica a successore epus Sixto V data,
 magnifica exceptio eorum in urbe Veneta, luculentè hoc libro de-
 scribuntur. Goam reversi sunt d. 15. Augusti A. 1586, idem magnitudi-
 nis Ecclesiæ Romanæ, quam Autor impense laudat, repleti. Impe-
 tratum est inter alia hæc legatione, ut munus Episcopi, quo huc usque
 carcerant Christiani Japones, Jesuitis conferretur, ut sacerdotes con-
 fecrare

scrare, firmare neophytos, & alia præstare possent, quæ ex disciplina
 Romanæ Ecclesiæ Ministris non concedantur, sed solis reservantur
 Episcopis. Primus ex Jesuitis, cui in Japonia hoc munus collatum est,
 fuit *Sebastianus Moralis*, sed in itinere mortuus successorem habuit
Petrum Martinez, hujusq; adjutorem *Ludovicum Cerqueram*. Libro
 VIII narratur, quomodo tyranni, divinitatem stolide affectantis, insa-
 nia finem ex merito habuerit. Pro templo enim & statua, quam vi-
 vus sibi erexerat, mortem invenit; conjugatione subita oppressus & Lib. VIII.
 flammis in palatio suo consumtus. Exempla apparitionum. B. Virgi- pag. 488-
 nis, mortem tum cuidam, qui religionis Christianæ pene oblitus erat,
 tum alii satis devoto nunciantis, & utrique ad consequendam æter-
 nam salutem optulantis, adducuntur. Mors Ludovici Almeidae
 Jesuitæ A. 1584; item Bartholomæi & Francisci Regum Christiano-
 rum A. 1587, eorumque pietas multis describitur. Libri IX. 521. 523-
 summa hæc est: Cum jam Christianorum numerus ad ducenta Lib. IX.
 milia excrevisset, magnaque amplioris successus spes esset, a no- pag. 529-
 vo Japoniæ Imperatore, qui non vulgariter favere Jesuitis videba-
 tur, iisque nova privilegia concesserat; subita mutatio facta est,
 offenso Imperatore a Lusitanis mercatoribus & navarchis, minus ei
 quam cupiebat obsequentibus, eorumque malis moribus, ex quibus
 occasionem nacti sunt æmuli Christianorum, ut hos de hypocrisis, &
 Jesuitas speciatim de insidiis ad subjiendam peregrino imperio Ja- 531-
 poniam calumniarentur. Accessit tyranni, antecessore non melio-
 ris, eadem insaniam affectati divini cultus, & indignatio in Christianos,
 qui turpitudinem libidinum, quibus indulgebat, non poterant non
 reprehendere. Objecit inter alia Jesuitis, quod carnem bubulam 835-
 comederent, qua tamen illis nunquam fuerat interdictum, quaq;
 parati erant non minus, quam Japones solent, abstinere. Publica- 539-
 vit itaque edictum, quo intra XX dies Jesuitæ omnes Japonia exce-
 dere jubebantur, commercio tamen Lusitanis ut antea permissio.
 Verum Jesuitæ habita deliberatione manere, mutata veste latere, &
 sacra in occulto procurare constituerunt, favore Magnatum Chri- 543-
 stianorum adjuti, ex quibus etiam duo insignes militiæ duces, Augu-
 stinus & Simon, gratiam Imperatoris & præfecturas suas retinuerunt.
 Non obstante hac Ecclesiæ calamitate, Regina quædam, prohibente
 licet marito, Christi fidem suscepit, baptizata a famula, quam Jesuitæ,
 quibus

pag. 547. quibus aditus ad Regnam non concedebatur, instruxerant; veterunt tamen, ne etiam peccata confitentem audiret, aut absolutionem petenti impertiretur. Refertur ejus epistola ad Jesuitam quandam scripta, & mors pia, quæ illi A. 1600 contigit. De belli, quod Japoniæ Imperator contra potentissimum Sinarum regnum, ausu temerario & ut Christianos subditos in illo consumeret, molitus est, læto principio, sed funesto fine, & de strenua opera, quam duces militiæ Christiani illi navarunt, memoratu digna hoc libro recensentur, sed quæ ad res Ecclesiasticas parum pertinent. Propius ad eas spectat figura crucis, in medio arboris cujusdam, non sine prodigio, ut Autor putat, inventa; item reditus Legatorum ex Europa d. 21. Julii A. 1590. Illi tamen per octo annorum absentiam & jam adulti vix agnoscebantur, & ægre fidem invocaverunt, cum visa a se narrassent; auditi tamen sunt ab Imperatore cum admiratione, literis Proregis Lusitani in India instructi: postea omnes in Jesuitarum Societatem concesserunt, ex qua illo tempore CXL religiosi in Japonia versabantur, sed magna cum cautione cultum ceremoniasque celantes.

Lib. X. pag. 620. Libro X. narratur aucta calamitas Christianorum ex delatione Hispani cujusdam ex Insulis Philippinis, qui Lusitanos, a quibus in causa iniusta pro voto non erat tractatus, apud Imperatorem criminatus est: nec parum nocuisse dicitur imprudentia monachorum, qui ex ordine Dominicano & Franciscano in Japoniam venerant, sed apertius sacra procurabant, quam ut latere id hostes religionis posset. Parum itaque profecit reditus Valignani in Japoniam, licet Legati a Prorege Lusitano personam summisset, & munera afferret. Mira sunt, quæ hoc libro leguntur de luxu & opibus Imperatoris, ejusdemque tyrannide & sævitia, qua etiam in nepotem, quem sibi successorem destinaverat, hominem quidem immanissimum, usus est. Interim in secreto continuabatur cultus a Jesuitis institutus, nec de fuisse dicuntur sanctitatis & constantiæ exempla, aliquando & miracula. Hæc ex primo hujus Operis tomo excerpta sunt; secundum alio mense enarrabimus.

AD ILLUSTRISSIMUM DOMINUM DN. MAURITIUM
HENRICUM L. B. A MILFIZ, Dynastam Bazdorffii &c,
Beren. ac Pot. Elect. Sax. ad comitia Ratisbonensia Legatum
Excellentissimum, Epistola Christofridi Wachtleri, D.

Dres-

Dreadæ, stanno Riedeliano, 1690, in fol. 3. plagularum.

Obligatum suum Illustrissimo Domino Baroni probaturus Autor, examinandam in hac Epistola sumit novam Johannis Spencersi thesin de *Legibus Hebraeorum ritualibus, earumve rationibus* facere nunc itaque non possumus, quin nostram in *Actis Anni 1686. p. 120.* datam Lectori fidem liberemus, Epistolæque hujus argumentum recenscamus breviter. Dicho autem in opere Anglorum doctissimus id egerat, ut suaderet, *totam illam temporum annorumque distinctionem, & mensium etiam discrimina, quibus olim Hebraeorum adstringebantur sacra, in obstaculum aliquod idololatriæ, passim tunc obvia, objecta unice a Deo fuisse: Gentilium enim festis, in Luna honorem sub mensis alicujus & anni initium celebrari solitis, invidatum fuisse Deum, ut eadem sub tempora institutis diebus feriatis Hebraeorum animas religiosis officiis distractos teneret, eosque ab Ethnicorum sacris ad cultum sibi soli exhibendum avocaret.* Et quamvis satis *ἡ ἀπολογία* sit hæc *ὁπλολογία*, non raro tamen, ut Poeta ait,

Addit & invalidæ robor facundia causæ.

Quo ergo rectius, quid veri firmique eidem subistit dijudicari queat, in fundamenta ejus, & autoritates, ad quas Spencerus subinde provocarat, paulo accuratius inquirat doctissimus Autor, observatque initio, in Scriptore quodam Arabico, quem & Hottingerû *Historia Orientis* citatum habeat, frustra mendum quasi a Spencero. In utraque editione enim, anni 1651, & 1660 constanter, & absque suspitione lapsus, diem octavum nominari, non decimum; ab eodem scriptore quoque ritus Zabiorum recentiorum tantum esse consignatos; de suo vero Spencerum addere, *quod propagata illa sine dubio sint a majoribus ipsorum, qui Abrahami temporibus Charan seu Mesopotamiam coluerint.* Hinc Spencerianæ opinionis originem propius attingens, digito quasi eam monstrat in Maimonide, qui Saeculo XII floruit, & Muhammede aliquo Ben Isaac, ex cujus tractatu manuscripto, & Hottingerû Zabiorû sacra secundum menses ipsorû singulos, initio a mense Nisan sumto, recitarit. Spencerum itaque, ubi sacra mensis eorum primi Nisan, cum Sacris septimi Hebræorum mensis Tisri comparasset, deprehendissetq; aliquam dierum hic conformitatem, putasse, Deum perverfis seculi istius moribus cultum melio-

rem,

rem, diebus non mutatis, opponere voluisse. Verum opportune Autor hic Spencero in memoriam verba revocat ejusdem Maimonidis: *Particularia non sunt ita solida; quorum causa nobis abscondita, & utilitas ignota, imprimis cum illa opiniones & secta mille abhinc annis interierint, & nomina illorum deleta sint: & quia ego per auditum quaedam de ritibus Zabiorum scio & didici, opera eorum ipsi non vidi.* Quibus quoque Hottingerum non temere permotum conjicit, ut in isto Muhammedis Manuscripto tenue momentum putaret collocandum. Seldenum vero, solertem admodum Judaicorum indagatorem documentorum, censoremq; satis cautum ingenue fateri, libros de Zabiorum ritibus nullibi fuisse a se repertos.

Præterea nec ipsa rerum dogmata satis inter se docet congruere. Dato enim, quod mensium peregrinorum nomina diu forte retinuerint Hebræi & Scriptores sacri: positoque Zabios perinde ut Hebræos, a mense Nisan annum esse auspicatos; non videri tamen consentaneum, Deum mense demum septimo Tisri, corrigere apud suos voluisse, quæ Zabii peccassent mense primo. neq; pugnare magis cum ratione festos Sabbatici mensis dies, quam annum totum Sabbaticum, imo quàm apparatus illius Mosaicarum legum partem haud exiguam. Importunum quicquam hic cogitare nefas esse, quod de Deo divinisq; institutis non nisi modeste, sancte, & reverenter ubique sit sentiendum.

Porro opponitur Spencero, neminem hætenus docere liquido potuisse, quod Ægyptii, aut vicinarum gentium aliqua mense septimo, Nilotum regresso solum, siccante, statis dierum ejusmodi solennibus sacra sua sub Mosis tempora jamjam distinxerint; cum ne mensium quidem accuratam atque certam rationem, justumve ordinem, pro ista ruditate artium, didicerint servare; sed annum quasi agricolarem sequi cogerentur. Subsidium, quod Ebræorum magistri in mensis Weadar intercalandi peritia hic quærant, ipsi Marshamo videri incertum, neque ullum intercalationis ejusmodi, aut chronologiæ technicæ vestigiū, stante primo Templo, literis in sacris reperiri. Novilunia, ut & plenilunia gentium, in festorum Judaicorum seriem transfundi perperam propterea, quod Neomenias suas Hebræi non a nova luna, ut gentiles, sed a novo mense potius deduxerint. Missa igitur Spenceri sententia, statuendum Autor arbitratur,

ante-

antequam Ebraei liberam ipsi rempublicam, adalta jam velut post exodum ecclesia, inchoarent, præter septimi forte diei cultum ignota reliqua sacrorum dierum solemnia fuisse, primumque per Mo- sen, citra discrimen Solarium mensiam aut Lunarium, qui semper in- stabiles, suo quodam ordine determinata esse singula atque compo- sita; a gentilibus autem in novilunia & plenilunia, imo in cultum Lunæ atque siderum deformata misere.

A qua sententia nec dimoveri se Berosi testimonio patitur, apud Athenæum forte affirmantis: *Decimo sexto die mensis Loi festum, Saccæ dictum, Babylone dies quinque celebrari*; quod multa Atho- nzi, observante Casaubono, non ex ipsis, quos citavit, autoribus deprompta sint, sed alibi reperta, eoque ab erroribus non usque qua- que immunia: nec aliud citata Athenæi oratione probari, quam quod Romanorum Saturnalia sumta sint a Græcis. Quod licet conce- datur, institutum tamen istud Græcorum, vel Persarum etiam, aut Scytharum, longo satis intervallo ab Abrahami, Moysisque ætatibus remotum & seculum deprehendi. Neque Loi mensis nomine pos- se alium intelligi, quam Macedonicum, primum quidem Lunarem decimum, postea ubi Macedones Græciæ dominatu potirentur sub Philippo, in Solarem cum reliquis mutatum; id quod uberius ipsius Philippi, quas Demosthenes recitavit, literis confirmatur, & Galeni testimonio. Neque in aliam quam Philippi hujus ætatem, Metonem, Euctemonem, & Eudoxum Astronomos incidere. Et quanquam hic in ordinandis anni partibus Chaldaeos secutus videat- ur; præsertim cum & Observationum cœlestium ab Ægyptiis & Babylonis missarum, secundo de Cœlo meminerit Aristoteles; il- la tamen ipsa mediocrem præ se ferre vetustatem, nec nisi a Nabon- assari (sub quo Berosis floruit) Hicisio, quod olympiade prima po- sterius est, deduci id quod Syncelli autoritate mox roboratur. Colligit hinc Autor, rudimenta quidem Astrologiæ ab Ægyptiis, Astrologiam ipsam verò a Græcis Ægyptiensibus potissimum cla- boratam, atque demum excultam esse: adeoque supervacuum plane & præposterum videri, longe antiquiorum rituum originem ex recentioribus populorum moribus derivatum ire, atque vel Deo vel Mosis quidquam velle ad imitandum inde proponere.

His defunctus, monitū alio loco jam laudati Viri Illustrissimi, ad excutienda loca Autor progreditur, quæ ex Porphyrii libris de *animalium abstinentia*, a Spencero partim, partim a Marshamo, in argumentis de origine Sabbati Judaici, de ciborum discrimine, de poliris lapidibus templo, rudibus autem altari extruendo destinatis, de graduum ad altare ducentium altitudine, de mellis usu a sacrificiis remoto, de cornibus ad altaris ornatum pertinentibus producuntur; adductisque integris Porphyrii locis, & collatione jucunda instituta, offenditur, in eorum nullo, quod Spencerianæ causæ præsidium vel minimum præstare queat, reperiri.

DICTIONAIRE PHARMACEUTIQUE, OU
Apparat de Medecine, Pharmacie & Chymie.

id est,

Dictionarium Pharmaceuticum, sive Apparatus Medicus, Pharmaceuticus & Chymicus, Autore Dn. De Meuve Medic. Doctore ac Regis Consiliario & Medico ordinario.

Parisijs, apud Laurentium de Houry, 1689, in 4.

Constat pagulis 89.

ET si Pharmacia præfens juxta seriem Alphabeti digesta multis videbitur confusa, genioque ejusdem perspicue ac distincte evolvendo minus conveniens, nostro nihilominus Autori hanc potius, quam aliam, in tradenda Arte Pharmaceutica insistere methodum placuit, cum libros inter artibus vel scientiis edocendis destinatos omnium utilissimos censeret Dictionaria, in quibus doctiores non minus, quæ forsitan exciderunt, promte reperirent, quam tyrones elementa artis, quam anhelant, facili negotio addicerent. Duodecimus vero volvitur annus, e quo prima vice præsum Pharmacia hæc evasit, quæ tamen hic ab Autore revisa, correctâ multumque aucta sistitur, præmissa formularum nonnullarum a Medicis præscribi solitarum elucidatione, sub dictionibus Latinis tum artis & qualitatum in genere naturam, tum instrumenta Pharmaceutica v. g. abacium, forraces, matratium, &c. tum remedia, simplicia & que

æque e triplici Naturæ regno depromta, ac composita, vires eorundum e qualitatibus primis plerumque æstimatas, quibus doses ac operationes subjiuntur, comprehendens, atque ad mentem autorum veterum & recentiorum singula trutinans. Adnectuntur denique duæ Tabulæ, quarum altera medicamina morbis quibusvis appropriata indigitat; altera vero indicis vice defungitur, vocabulis Gallicis Latina respondentia synonyma exprimens, quo Gallo Latine linguæ ignaro, hujus demum ope ea, quæ in Pharmacia nosse expetit, liceret quærere.

**VITA PONTI DE LA GARDIE, EXERCITUUM
Suecia Supremi Campi Ducis, Regnante JOH ANNE
III. Cujus occasione totius fere Livonia Historia exhibetur ex
incorrumpæ veritatis monumentis regique charseophylacii origi-
nariis documentis eruta**

CLAUDIO ARRHENIO OERNHIELM, S. R. M. S.
Historiographo.

Lipsiæ, sumptibus Joh. Frid. Gleditsch, 1690, in 4.
Constat pagulis 26.

Vetustæ neque dum interceptæ consuetudinis est, de vita & moribus rebusque gestis illustrium Virorum publice commemorare, stylique industria, quicquid præclari exempli & maximæ virtutis olim eminuit, ad posteros propagare. Non arcessenda longius documenta sunt, quæ hac in parte tuta veterum, tum recentium scriptorum diligentia ac ingenium non minus, quam picturæ artificum manus solertiamq; commendant. Horum itaq; institutum laudemq; sectatus nobilissimus *Arrhenius*, se operæ pretium facturum existimavit, si *Ponti de la Gardie*, cujus in Historia superioris seculi magnum nomen fuit, vitam accurate ornatè describeret. Exorditur vero ab ipsa illustrissimæ *Delagardianæ* Domus origine, ejusque decora omnia muniaque, & nobilissimas quasque gentes, per quas in Gallia potissimum surgit, ordine recenset, ut supra atavos etiam deducat Lectorem, ipsumque *Raymundum du Pay*, primum sacri ordinis Hierosolymitanorum Magistrum, eumque qui primam suis sodali-
bus

pag. 9.

14.

15.

16.

bus Hierosolymis regulam, Romæ A. 1154 Honorio secundo Pontifici adprobatam, postea interpolatam a successoribus, *Miræo* teste, scripserit, inter majores cognominesque *Delagardiana* stirpis memoret. Virtutis laudem jam ante *Pontius* in armis Danicis auspiciatus erat, quam Suecico Regi *Erico* suam operam ministeriumque juste ac legitime addiceret. In cujus aula tam strenue, prudenter ac circumspicte egisse dicitur, ut non modo periculis vacua, verum æquabili etiam autoritate ac gratia semper floruerit, eo clementiæ ac fiduciæ successu, ut cum *Joach. Birgero* ad *Carolium IX* Regem Galliæ, arma militemque accitum profligandis Danorum bellis, quibus ex Gallis eadem allata auxilia erant, ablegaretur. Sed reversus cum socio in Sueciam, turbam ac motuum plena omnia invenit. Involvebatur enim fluctibus tempestatibusque atrocissimis, cum infesta ei signa animis sociati Poloni, Dani atque Lubecenses uno tempore inferrent. Hisque detritis malum incumberebat domesticum, simulata potius quam bona fide culta duorum fratrum *Erici* Regis & *Johannis* Ducis Finlandiæ concordia. Quæ brevisrupta penitus, ut *Johannes* absens inauditique perduellionis infamia notaretur, moxque, quasi convictus criminis, in Gripsholmensem carcerem detruderetur. Consiliarii Ministrique Principis, & Sturiæ gentis proceres, quorum nulla in Regem patriamve mala facinora, maxima vero virtutum merita, alii aliter, plurimi indignissima morte multabantur. Quo factum, ut post tot patratas innocentium cedes, usurpatamque crudeliter quidvis agendi licentiam, populæ benevolentia *Ericus* excideret. Quem insigni aliquo specimine bonitatis propitiatus, *Johannem* carcere exemptum libertati dignitatique pristinae restituit, eidemque in autoramentum fraterni affectus *Pontium Delagardium*, ut ejus consilio in rebus suis uteretur, benigne concessit. Aliquanto post, tentatis subinde frustra principalis fastigii connubiis, repulsarum ignominia commotior, *Catharina*, *Magni* cujusdam, seu Regii satellitis, seu decurionis inter milites, filia nuptiarum coronationisque solennia decrevit, iisque majori apparatu celebrandis, præter Ordinum Regni lectissimos, fratres Duces, simul sororem *Sophiam* elocaturus, invitavit. Inde rumor sparsus, necem Principum Purpuratorumque Regem animo agitare. Quod cum animadvertent fratres, de propulsandis vindicandisque semel injuriis consilium cura:

um cum Proceribus ac foedus inivere, validoque collecto exercitu Regem nec opinantem securumque Holmiae invaserunt, ductoribus copiarum praecipuis *Stenone Erici Eyonhuffwud*, Ducum avunculo, & *Ponto Delagardio*. Quorum illo letali vulnere mortuo, hic brachium perforatus bipenni, eoq; velut incoentivo fortitudinis extimulatus, fuso captoque hoste, plenam Ducibus victoriam peperit. Hinc exauctorato *Erico*, septoque arcta custodia, ad proximum natu *Johannem* Regni deserebantur insignia, qui *Pontum* ob rem praclare gestam summum aulae suae moderatorem constituit, cui obtemperare jussa omnia aulae ministeria. Posthaec cum Danis in pacem Suedicam iniquioribus, belli periclitanda alea erat, *Pontusque*, quo loco pugnavit, adversam adeo fortunam expertus, ut inter conferatissimos dimicans, gravi accepto vulnere, in manus hostium deveniret. Ex quibus, feliciter confecto per *Stetinensem* transactionem pacis negotio, liber ac sui juris dimissus, ad Regem acceptissimus rediit, adeo ut post receptam Aulae praefecturam mox ad alios aliosq; honores aspirarit, paucisq; elapsis mensibus titulo liberi Baronis, eximiusque bonis *Ekholmensi*, cuius moment usurparet, Baronatui attributis exornaretur; prisca quoque gentis suae insignia multo illustriora acciperet. In cuius rei fidem majusque pondus, memorabile *Johannis* Regis diplomae Auctor subjungit. Hinc *Pontus* diversis ad diversos legationibus, iisque arduis ac gravissimis, praefectus fuit, de quibus particulatim eo ordine, quo singulas obiit, Noster recensuit. Cum *Lubecensibus* primo omnium de suspendenda navigatione *Narvica* res erat, donec aequis rationibus Rex pacaret *Moschum*, cui ex promiscuo armorum merciumque per *Narvam* illatu nervos atque vires suppeditari, persuasissimum habebat. His in utramque partem disceptatis, cum negotium pro voto non posset expediri, *Hamburgum* adiit, rebusq; ex sententia firmatis, ad *Monasteriensem* Episcopum, Comitem *Ostfrisium*, Ducem *Albanum*, *Amstelodamensem*, *Antverpiensemque* Senatum, totidem itineribus pervenit, ita ut singulis, quae legationi causam dederant, distincteque ac ordine, & quibus quid modis susceptum atque gestum sit, ab Auctore commemorantur, bene laudabiliterque peractis, tandem in *Sueciam* ad partes veteres redierit. Ubi post solertiae civilis recentia specimina, militaris iterum exercendae largam uberemque mate-

pag. 18.

19.

20.

21.

23.

24.

73.

riam Livonia subministrabat. Cui sublevandæ, & a Moschicis injuriis, rapinis, incendiis vindicandæ, *Ponti* virtus admovebatur.

Sed prius quam *Ponti* facta eventaque in Livonia Noster attingit, sigillatimque enumerat, a longissimis retro temporibus omnem rerum Livonicarum memoriam arcessit. Quam olim sub Sueciæ Holmgardiæq; seu Ostrogardiæ Regibus ante tempora Christianismi faciem habuerint, obiter jam superius docuerat. Inde progressus, initia causasque annunciati Evangelii, & quibus vicibus ac successibus creverit, prolixius aperit. Primum, qui Fennos Christi suoque regno subjecerit A. 1157, *Ericum* Nonum seu Sanctum Regem Sueciæ nominat, cui *Alexander* III Papa animum stimulumque suppeditarat. Idem Pontifex circa A. 1160 per literas a Nidrosiensi Archiepiscopo, & Stavagriensi Præsule, *Nicolaum* quendam Monachum gente Esthonem impetrabat, cujus opera in illa gente convertenda uteretur *Fulco*, tum Esthonum Episcopus. Atque eodem anno cum Livonis commercia exercendi, Germanicasque eo colonias deducendi primus aditus patefactus est per *Bremenses* mercatores, tempestate in sinum Livoniæ ad Dunæ ostium perlatos, qui pacto cum Livis amicitia mercaturæque fœdere, sacellum extrui in Dunæ fluminis insula, cui inde nomen *Kirkholm* impostum, curarunt. Cumque post promovendæ religionis negotium per *Menhardum* Segebergensem Monachum, in easdem Livoniæ partes a mercatoribus adductum, bene prospereque succederet; idem ille per *Alexandrum* Papam, decimo post Bremensium adpulsum anno, primus Episcopus datus est. Huic in *Hxkel* ad ripam Dunæ defuncto, *Bartholdus Lochow* e monasterio S. Pauli Brema successor missus, qui prima urbis Rigenis A. 1196 fundamenta jecit; quam Livones, augurati fraudi damnoque cessuram libertati suæ, trucidato Episcopo diruerunt funditus. *Bartholdo* eodem anno *Albertus Buxveden*, itidem ex collegio Bremensi susceptus est, qui excisam & everfam urbem A. 1200 restauravit, adscito postea A. 1204 in commilitium provehendæque doctrinæ societatem sacro Ensisiferorum Equitum ordine, cujus illic primus Magister seu Dux *Vinno* recensetur. Atque hæc prima Christianismi in Livonia velut incunabula sunt, quibus *Bremenses* causas initiaque dederunt. Hæc multæ exceperunt turbæ, plurimæ calamitates, quarum longum catalogum ordinemque Autor pertexit. A. 1222

Walden

Waldemar II Rex Daniz *Albertum* Nordalbingiz Comitum, copiarum suarum ducem, quem præcedenti anno præmiserat, in Livoniam secutus, fere quo loco ante annos 123 *Ericus Edmundus*, postmodum Rex Daniz, virginum cœnobium dictum S. Michaelis ad Revaliam instituerat, Revaliensem urbem condidit, Wefenbergam quoq; & Narvam, ut contineret in obsequio Esthonas, præsidis munivit. Hoc bello delapsum cœlo labarum, *Danebroge* dictum, Scriptores Danici referunt. A. 1230 mortuo *Alberto*, *Nicolau* quartus Rigensis Episcopus creabatur. Cujus in sacro munere successores, ut & ordinis Teutonici Magistros, qui per *Conradum* Masoviz Ducem paucis annis ante in Prussiam evocatus, jussu Papæ *Grogorii IX* cum Livonico coaluerat, ordinatim cum rebus gestis domesticisque interdum contentionibus adduxit Autor. Ab A. 1520 Rigæ aliisque locis Livoniz enitescere cœpit lux purioris doctrinæ Evangelicæ, cui ad nutum monachorum vulgique sacerdotum, Archiepiscopus *Caspar Lindius*, ejusq; successor *Job. Blanckenfeldius*, vehementer obtrahatur. Eam tamen Rigensibus A. 1539 integram liberamq; indulgis purioribus sacris ipsemet addictus Archiepiscopus, *Wilhelmus* Marchio Brandenburgicus. Atq; hic adjutore successoreq; sibi lecto *Cbristophoro*, propinquo sanguine Duce Mechelburgico, in Ordinis Magistrû & ipsum Archi-Episcopum promotore injurio, quamplurimis iisq; cruentissimis motibus, ac Moschicis invasionibus, quæ ultra annos 14 omni genere cladis Livoniam affligerunt, faculam alluxisse dicitur. Quibus, implorato a Rigensibus auxilio, *Ericus* Rex Sueciæ tandem *αὐτὸν μνηστῆρ* obviam ibat: invidentibus licet, bellique zelam jam tum tententibus Polonis, attracturam malorum in Sueciam seriem longissimam. *Erici* molimina majori ex parte prospera erant, mire tamen ipsi patriæque adversa, & ferali catastrophe incidenda, dum in fratres Duces, aliosque procures eadem exitiumque parabat. Dimoto itaque, ut supra jam dictum, sede ac dignitate *Erico*, surrogatoque in ejus locum Johanne fratre, Moschi Livoniz Finnonizque turbare omnia. Quibus depellendis, & rebus provinciz gubernandis a *Johanne Pontus* adhibebatur. Verum & inde retractus, illustrissimis ad diversos Principes legationibus non sine fidei prudentizque laude perfunctus est. Cumq; in expediendis apud *Cæsarem Rudolphum* negotiis Narvicæ iterum navigationis, cuius

76.

77.

88.

89.

91.

97.

104.

111.

115.

cujus intermissione Lubecenses renuebant, minime prolethariam *Pontus* curam habuerit, fit, ut de antiquitate juris dominiq; Sueo-Gothici in sui littoris mare, atque de Lubecz & Sueciæ mutuis beneficiis, postquam libellus a Lubecenſibus ſuperioris ſeculi A. 66 publicatus anſam dederat, Autor noſter ultro citroque diſquirat. Quibus ea quæ domi atque in Livonia acciderunt, dum foris rebus ob-eundis *Pontus* vacat, velut non ignobilem laciniam attexit. At Sueciæ ſuz redditus *Delagardius*, Regis *Johannis* filiam naturalem *Sophiam Gyldenbielmiam* vitæ torique ſociam accepit. Jamque nihil ad ſummi faſtigii gloriam deerat, quam ut inſeſtas acies fortem-que exercitum Regiis auſpiciis in terras ditioſasque Moſchicas in-funderet. Ubi belli quoque fortuna, & rebus ſecundiffimis uſus, Ingridæ Livoniæque loca quamplurima Suedico nōmini obnoxia red-didit; eo virtutis ac fortunæ ſucceſſu, qui & invidiæ apud Polonicam gentem poterat eſſe. Unde tot tantæque lites, tot controverſiæ ac cauſæ natæ, quibus dirimendis ſopiendisque quam ſedulo, quibus-que legibus ac modis, laboraverit *Johannes*, ex autographis Regiis actorumque contextu copioſius, Autor deducit: uſque dum ad ſu-prema *Ponti* tandem dilabitur. Enimvero vanus erat cum Polo-nis pacis ſecuritatique conatus. Major in Moſchorum obſequio ſpes aſſulgebat. Eo cum ſociis adjutoribusque Regio nomine ope-ram navabat *Pontus*. Interim renuebunt Moſchi Sueonum rata ha-bere poſtulata, factumque adeo, ut ſuſpenſa re *Ponto* reliquisque ab-eundi neceſſitas imponeretur. Jamque navem conſcenderat, ſe-cundo amne Narvam appulſurus, cum dimidio ſupra urbem milliari ex inſperato intervenit caſus, qui læſam vitiatamque everteret ratem ac Pontum alioſque ſubmerſos undis extremo fato admoveret. Hunc exitum habuit ſummi Heros: hæcque illa vitæ coronis, illaque me-ritorum clauſula eſt, in qua ſimul Autor deſiit, finiens Liviana ſen-tentia in gentem ſuam inflexa: *Dum nullum faſtidiretur genus, in quo eniteret virtus, crevit Suecanum imperium.*

L' ELOQUENCE DE LA CHAIRE ET DU
Barreau, ſelon les principes les plus ſolides de la
Rhetorique ſacrée & profane: par ſeu M. l' Abbé de
Bretteville. id. eſt:

Eloquen-

Eloquentia Cathedraria & Forensis, secundum principia Rhetoricæ sacræ & profanæ solidissima. Autore Abbate Brettevillio.

Parisiis, apud D. Thierry 1689, in 8. Plag. 40.

USitatam secuturus methodum Autor, in quinque libros Sacram hanc & Profanam Eloquentiam dispescuit, quorum *primo*, postquam contra eos, qui artem contemnunt, & naturæ omnia in eloquentiæ negotio tribuunt, prolixè disputasset, de *Inventionè* agit, *Locosque*, quos vocant, ad eam pertinentes recepto more enumerat, & exemplis ex summorum utriusque eloquentiæ principum, Chrysostomi, Tertulliani, Arnobii, Cypriani, Augustini, Ciceronis denique, ac inter Gallos celeberrimi *Patru*, aliorumque advocatorum scriptis illustrat, quorum floribus totum librum exornatum esse deprehendimus, ubi satis invenient, quod mirentur, quodq; imitentur in suggestu & foro eloquentiæ cultores. Quamquam sacram imprimis eloquentiã excoluisse videatur Noster, quia plenius eam hic proponit. Sacro autem oratori Scripturarum ante omnia studium commendat, quæ doctrinæ purioris zeliq; ardentis fontes sint, neque apicem quidem, Chrysostomo dicente, habeant, in cujus profundis non lateat grandis quidam thesaurus. Sensum vero Scripturæ literalem ex originali lingua indagari jubet, & dira simul iis imprecatur, qui mutant pervertantq; in Scriptura aliquid, quo vanis suis conceptibus patrocinentur. Magni pro se Apostoli exemplum allegat, qui dilectissimum Timotheum tam graviter exhortatus ad Scripturæ studiũ fuerit, nec aliam, quam quæ Scripturarũ est, eloquentiam quæri ab ipso voluerit, 1. ad Tim. III, 16. 17. Primos pariter, qui Evangelium prædicaverint, de ornatu exteriori, aut humani ingenii lusibus parum sollicitos fuisse, scripta ipsorum, sua simplicitate omnibus oratorum, tamen si facundissimorum operibus superiora, testari existimat. Nonnulla etiam de spiritali Scripturæ sensu monet, ejusque idonea e Patribus & ipsius Christi concionibus exempla adducit. Ineptas vero & insipidas allegorias, quales quidem quotidie inter suos audiri queritur, improbat, atque sapientem illum pronuntiat, qui norit eas evitare. Equidem negari non posse, quod Patres quoque allegorias nimium extendunt: ac excusandos tamen videri per sæculi, quo vixerint, gènium, hominumque quibus-

- cum ipsis agendum fuerit, gentilium conditionem; cum enim hi averfarentur facta nonnulla, quæ in Veteri Testamento recensentur, prudenti quadam & Christiana *συντάξις* Patres ea in figuras allegoriasque convertisse, quo eo facilius ad amplectendam Jesu fidem isti permoverentur. Non autem negligendam esse ait aut insuper habendam a concionatore venerandam Ecclesiæ traditionem, & conciliorum decisionem, historiamque ecclesiasticam, in materia præprimis fidei controversiam concernente: quanquam ut de controversiis in Gallia nunc agant concionatores, necessarium amplius non esse existimet, sed gratias potius pietati potentiaque Invictissimi Monarchæ referendas dicat, qui hæresin, quam vocat, e regno prorsus exterminaverit profligaveritque. Theologiæ etiã Systema concionatoribus commendat, sed mittendos scholæ terminos esse dicit, ut theologum quidem agat concionator pro suggestu, sed sacri tamen oratoris characterem non deponat. Persuasum imprimis esse cupit suggestus sacri candidato, quantumcunque etiam scientiæ meritorumque ejus sit, verum tamen in suo ministerio successum ipsum non habiturum, nisi cum Deo frequens ipsi intercedat communio, & exemplo plus quam verbis ædificet. His ita declaratis, ad forensẽ accedit eloquentiam, & legum ante omnia cognitionem in advocato requirit, quas ad sua applicare commoda probe discat, earumque æquitatem & auctoritatem proponat.
66. Quod si lex contraria causæ suæ videatur, tum varietatem circumstantiarũ, quam prævidere utique Legislatores non potuerit, urgendam, legem legi opponendam, vel ambiguitatem verborum ostendendam, aut alia adhibenda media esse docet; quod exemplo orationis, quæ integra adscribitur, & lectu dignissima est, celebris inter suos Advocati illustrat, qui unam causam casumque eundem de filia ab hæreditate, ob conjugium absque parentis consensu contractũ, exclusã ita tractavit, ut legem primam, qua liberi sine parentum consensu matrimonium inire prohibentur, contra filiam urgeret, tandem vero eandem Inculceter excusaret. Post hæc ad Sacra regreditur, deique argumentis ex ratione petitis agit, & utriusque partis, quarum altera ratiocinationem humanam in negotio religionis omnino respuit, altera eidem omnia tribuit, argumenta axaminat ac refellit.

Secundus liber de *Dispositione* tractat, ubi postquam de natura exor-

ra exordiorum egisset, optandum esse ait, ut Ecclesiae quoque Ministris, *ceu Atheniensibus olim in Arcopago oratoribus*, exordia prohiberentur. Si enim introitus ejusmodi nonnisi ad conciliandum aestimationem benevolentiamque auditorum faciant, alienum plane hunc a sacro oratore scopum esse putat, qui non paranda auditorum benevolentiae, sed ostendenda caeli via terrendorumque peccatorum causa suggestum conscendat. Multo minus duplex pro eadem concione exordium probat, incognitamque istam concionandi rationem Patribus fuisse addit, qui discursus suos a lectione certi e Scriptura loci auspicati sint, & praemissa ejus explanatione, moralia exinde ad aedificationem deduxerint. Successu temporum, cum sacros libros in evangelia epistolasque divisisset Ecclesia, praelectum fuisse populo vel evangelium vel epistolam, ad quam lectionem universus coetus summa cum reverentia attendere (unde sine dubio consuetudo ista devenerit, quod nudato, durante exordio, capite hodiernum stare auditores consueverint;) postea concionatorem praelectam istam pericopen fidelibus explicasse, indeque salutares quasdam instructiones deduxisse. Addit tamen Autor, evangelii aut epistolae succinctam ac nervosam explanationem loco exordii adhiberi posse, quin & exordia alia artificiosa & benevolentiae captationes recte institui, quando cum haereticis agendum, aliisve qui praediciis laborant, aut si parentales habendi sermones sint &c. De *Narratione*, tanquam parte orationis, cum agit Autor, causarum patronis id inprimis suadet, ut in reminus grata circumstantias, quam possint, breviter enumerent, omnique studio eo adnitantur, ut gratiorem eloquio causam reddant. Exemplum e praecipuo Parisiensis curiae advocato affert, qui generum quendam, quod socerum citra pravam intentionem occidisset, facundissime nec sine rationum momentis defendit, quae legi in Autore possunt. Speciale dein caput de *Homiliis* subjungit, & Chrysostrami homilias in Mattheum imitandas homileticae commendat. Ista autem in explanatione ac paraphrasi evangelii consistere ait, contradistinctas concioni secundum artis regulas efformatae; quod docendi genus, utpote familiare, ad exponenda fidei mysteria, hominumque fidem ac mores formandos, aptissimum esse arbitratur.

pag. 116.

114.

117.

119

120.

137.

196.

pag. 200.

205.

296.

304.

310.

326.

339.

449.

In tertio libro de *Elocutione* agit, inque limine statim observat, quam nihil facilius, nihilque naturæ convenientius sit, atque figuris & tropis sermonem exornare: adeo ut se multa sæpe cum dulcedine homines, ruri cætera natos educatosque, ingeniosos minimeque vulgares inter se discursus miscentes audivisse memoret, atque in ruborem pene datum fuisse fateatur, cum se, qui tam longo tempore operam artificiali eloquentiæ dedisset, naturali superari adverte-
ret. Itaque arcanum omne verioris eloquentiæ in eo consistere colligit, ut quis naturam sequatur, motusque & affectus omnes materiæ rebusque explicandis accommodet. Speciatim de hyperbole monet, utut frequas ejus in S. Codice sanctisq; Patribus usus occurrat, concionatori tamen hodie ab eo fere abstinendum esse, cum seculi plane moribus repugnet, & consultius longe sit rem nude proponere. Ita de comœdiis si loquatur sacer orator, omnique nisi probare conetur, *mortalis illum peccati reum esse, qui comœdia saltationi-
ve intersit*, talem certe neminem reperturum, qui suo isti asserto fidem adhibeat: at si simpliciter, quod res est, pronunciaverit, *profana ejusmodi spectacula perniciose valde salutis, nec facile esse in
iisdem a mortali peccato cavere sibi, cum locus ibi haud sit speranda,
que repellendis sufficiat tentationibus, gratia*, neminem repugnaturum. Denique Gallicæ inprimis linguæ rationem habet, & Gallis suis præcepta de stylo tradit.

Laudem meretur inprimis quartus liber, qui de *Passionibus seu Affe-
ctibus* prolixè ita tractat, ut natura 1. eorum exponatur, 2. media eos ordinandi corrigendique cum exemplis selectissimis ostendantur. Non autem aggrèdiendos violenter affectus, sed suaviter moderandos dirigendosque esse ait, sic ut innatæ v. g. divitiarum cupiditatis largiatur orator, quarendas esse divitias; at verum simul, ætèrnum nempe & cœlestè, solidumq; objectum monstrat, quo tendere appetitus affectusque omnis debeat. Et hic mirandam eloquentiæ virtutem exeri ait, cum affectus suaviter regat, & inclinationem in genere largiatur, sed ad verum insuper objectum deducat. Deniq; speciale de noscendis auditorum inclinationibus caput superaddit, in qua scientia primum eloquentiæ sacræ principium positum esse ait, ut prout diversa esse solent auditorum ingenia, ita in conciliandis istis diversa quoq; methodo uti orator norit. Ubi cum de diversarum nationum indole differis, Germanos depingi videas, velut argu-
tiarum

tiarum nihil (*n' entendent s'neffe à rien*) capientes, adeo ut vivacissima quæq; eloquendi ratio parum ipfos moveat, nudæ solidæque veritati intentos.

In quinto libro de *Actione* tractat, eamque sacro convenire pag. 448. suggestui probat. Contra actionem, quæ in foro hodie requiritur, speciose objici putat, opus ea non esse, cum causæ justitiam proponere, & claris eam solidisq; rationibus ac legibus in territorio, in quo institutus processus est, receptis confirmare, muneris advocatorum sit, non gestibus rem conficere, quippe quod non exiguum deceptionis speciem habere videatur. Et nihil quidem se videre dicit, quod responderi ad objectionem possit, si ex merito semper causæ æstimationentur, nihilque favori aut affectibus tribueretur. At accidere sæpius, ut præoccupati sint adversæ partis sollicitationibus iudices, adeoq; opus plane sit gratia vigoreque gestuum ac vocis excitare attentionem eorum & captare benevolentiam. Tandem de pronuntiatione, ut & qualitatibus vocis ejusq; inflexione, secundum diversitatem causarum, affectuum, figurarum, periodorum, partiumque orationis; gestibus denique corporis, capitis, vultus, oculorum manuumque, sacrum profanumque oratorem ornantibus, non pauca commentatur.

457.

458.

468.

470.

472.

489.

**ELIÆ HENRICI HENCKELLII ORDO ET
Methodus cognoscendi & curandi energu-
menos seu a stygio cacodæmone obsessos.**

Francofurti & Lipsiæ, sumptibus Nicolai Forsteri, 1689, in 8.

Constat plagulis 17.

Magnam esse diaboli vim, qua homines quatenus licet affligere, eorumque animos ad vitia impellere, corpora cruciatibus morbisque divexare conatur, nemo inficias ibit. Multos tamen morbos naturæ vitio aut ex alia non supernaturali causa contractos, demonis artibus adscribi, & corporis infirmitate laborantes pro obsessis aut dæmoniacis falso haberi, notavit, & cavendi istum errorē rationes ostendit Danhæverus in libro insigni Germanico, quæ Colonienſi præbytero opposuit A. 1654. Dæmoniacos seu energumenos cognoscendi, iisque medendi modos in hoc tractatu historico-medico tradidit Autor, & ne maniacos pro energumenis habeamus, in principio ejus monuit, ac cap. 2. de mania sive delirio ejusq; causis, vitio corporis

ortis ab accensione spirituum naturalium, in cerebri substantia & ventriculis stabulantium, differuit, ejusque intemperiei in cerebro externas & internas causas scrutatus est. Cap. 4. dæmoniacorum seu obsessorum signa recensuit, quæque circa eos plerumque evenire solent, ex medicorum & historicorum observationibus tradidit: eaque occasione exposuit, qua ratione diabolus corpus humanum ingredia-
tur p. 60, & ex quibus signis id fieri cognoscatur p. 112; simul varia de somniis p. 68, de spectris p. 83, de voluntate hominum a diabolo cognita p. 115, de ignotis linguis, quas dæmoniaci profetre soleant p. 119, de oraculis p. 139, de lycanthropia p. 151, de inedia obsessorum p. 162. differuit, & quare dæmoniaci plerumque epilepsia affligantur, p. 176. disquisivit. Cap. 6. curationem obsessorum in magicam, naturalem & divinam dispescens, primam quæ oraculorum ope, aut incubatione in fanis Deorum, aut fumigatione, aut exorcismis peragitur, improbavit; secundam cap. 7. exposuit, deque venæ sectione, trepano, ac medicamentis vomitoriis, digerentibus, purgantibus, diureticis, alterantibus, roborantibus & specificis, diæta item & balneis differuit; tertiam, oratione & jejunio quæ conciliatur, cap. 8. proposuit, exorcismorum, peregrinationum votivarum, & sacre eucharistiæ a Pontificiis ad expellendos dæmonas adhibitæ mentionem faciens.

DEZIUS SUO GLADIO JUGULATUS,
oder kurzer doch gründlicher Beweis / daß die
Wiedervereinigung u. i. e.

Tractatus quo breviter sed solide demonstratur, Reunionem Protestantium cum hodierna Ecclesia Romana nec necessariam ad salutem, nec facilem secundum principia eorum; potius autem Pontificiorum cum Evangelica Ecclesia Reunionem & necessariam ad salutem, & facilem juxta propriam illorum doctrinam esse; Autore

G. H. H. D.

Anno 1690, in 8. Plag. 12.

Tertius jam annus agitur, ex quo *Johannis Dez*, Jesuitæ minime ignoti, tractatum de Reunione Protestantium &c. recensimus,

mus, & quem ille finem sibi scopumque præfixerit, abunde exposuimus, in Actis A. 1687. p. 384. sqq. Nec quæ nuper admodum Maxime Reverendus D. Albertus noster in *Augustana Confessione thetica ac apologetica exhibitæ* eidem opposuit, tacuimus, sub anni quippe hujus initium, mense Januario p. 26, 27. indicata. Nunc alium ex nostratibus sistimus, qui in eorum inprimis gratiam, qui brevem solidamque Deziani operis, sermone patrio, refutationem desiderabant, aggressus Jesuitam est, stylumque in eundem ita convertit, ut *Dezii suo jugulati gladio* titulum libello præficere nullus dubitaverit. Tribus autem partibus tota hæc tractatio absolvitur, quarum *prima* juxta articulorum Augustanæ Confessionis seriem ostendit, qua ratione Jesuita ipse articulos istos vel integros, vel ex parte tamen, pro apostolica divinaque veritate agnoscat, adeoque Protestantes Augustanæ Confessionis socios ab antiqua & catholica Ecclesia non recessisse fateatur. Unde facile concludi posse arbitratur Autor, Protestantibus necessarium ad salutem suam non esse, ut cum vera Christi Ecclesia sese reuniant, *a qua, satente ipsomet adversario*, in fide sua & religione *numquam deflexerint*. Habere ergo Argentineses cæterosque Protestantes ait, quod magni inter suos nominis Viro in gratis referant, qui religioni suæ & receptæ hæctenus doctrinæ, coram universo Christianorum cœtu, publicum infallibilis divinæque veritatis testimonium perhibere voluerit. Præcipue autem divino Numini agendas grates esse statuit, quod calamum Jesuitæ stylumque ita direxerit, ut, contra suam absque dubio voluntatem, evangelicam in Augustana confessione veritatem, a Pontificiis pro damnata hæresi habitam, divulgare in Papatu ipse, & cœu divinam & catholicam veritatem proponere debuerit; non aliter atque Judææ olim Præses, tale nihil cogitans, Jesum, quem cruci ipse jusserrat affigi, Judæorum Regem mundi que Messiam inscriptione sua confessus sit.

In *secunda parte*, quæ a Dezio circa illos Augustanæ Confessionis articulos, quibus assensum *non omnino* præbuit, afferuntur, atque amplectenda Protestantibus proponuntur, ita expendit Autor, ut nova plane ista, non veteris ecclesiæ orthodoxorumve Patrum dogmata, sed errores esse, qui post Apostolorum tempora in Ecclesiâ irroserint demum, ostendat. Atque hinc concludit, nec necessariam ad salu-

ad salutē, nec possibilem Protestantibus juxta doctrinam suam esse reunionem cum hodierna Romana ecclesia, quoad ista per homines sanæ superaddita doctrinæ, & a Deziis iterum proposita capita.

In tertia etq; postrema libelli parte, prædicti Augustinæ Confessionis articuli denovo expenduntur, inq; singulis monstratur, *quantum Pontificii ab antiqua & catholica, quæ in illis continetur, veritate recedant*, usq; doctrina & religione sua contrarientur. Ex quo conficitur, necessariam potius Pontificiis ad salutem, & facilem secundum principia a Jesuita concessa, ipsoque jam Concilio Tridentino proposita, reunionem esse cum Ecclesia evangelica catholica. Sub finem *de ritibus*, quas suo tractatui subjunxit Dezius, *conclusionibus* agitur, partimque earum falsitas ostenditur, partim aliz e divino verbo iis opponuntur. Inter alia, primæ conclusionis inconuenientia Jesuitæ ponderanda relinquitur, *quod Romana Ecclesia hodieque vera Jesu Christi Ecclesia sit*; quod perinde pronunciatum esse dicit Autor, atque si quis dicat, provinciam Campaniæ, cui Dezius quoque adnumeratur, esse regnum Galliciæ. Caterum quia Gallus est, cum quo decernit Noster, de Gallicana speciatim Ecclesia sub finem nonnulla monentur, & e novissimis Gallorum Romanorumque scriptis, quam necessaria et faciliusq; cum Ecclesia Evangelica reunio sit, luculenter demonstratur. Notam quippe sententiam esse, A. 1682 communibus Gallicani Cleri suffragiis latâ, quod Papa Romanus cum decretis definitionibusque suis Concilio subiectus sit. Adhæc *Talemum* Parliamenti decretum ita nuper exposuisse, (in *Arrest rendu en la cour de Parlement* 23. Jan. 1688. p. 20.) ut *licentiam*, quam Pontifices sibi in potestate elavium, ad edificandum non destruendum concessa, sumferint, *reprimendam per Concilium esse* dixerit. Quod si vero Ecclesia Gallicana Romanæ Sedi & Ecclesiæ opponere se, eique contradicere in *no. otaxium cali potestatem concernente* possit, utique palam exinde fieri, quod sub salutis detrimento ad eandem non teneatur; *sed separare se ab ea queat, ut tamen non esse desinat ecclesia catholica membrum*. Tametsi enim Gallicana ecclesia fateri hæcenus secessionem a Romana, per illam potestatis Pontificiæ limitationem nolit, pro tali tamen a Romana eam haberi, quæ vel secesserit, aut secessum meditetur; ceu claresatis exevulgato nuper scripto Italico, responsum ad Marchionis Lavardini protestationem continente, appareat, quod

quo expresse dicatur, *Arresto*, ut vocant, *Gallica*, seu decreta de libertatibus Ecclesie Gallicanae, ad plenariam a Romana sede separationem, ex impatienti quodam furore (smania impazienza) tendere. Quo tamen non obstante, adeo non a defensione jurium suorum abstinuerit haec Gallicana Ecclesia, ut potius Romanae hodieque contradicat, & Autor responsionis ad allegatum modo scriptum Italicum inter alia memoret, ea de causa jam olim a Romanis Pontificibus anathemate percussos Gallos fuisse, quod, repugnando decretis Papalibus, Deo obedire maluerint, potiusque fidelitatis habuerint juramentum, supremo suo Magistratui praestitum, quam Pontificis decreta bullasve, quae a juramento illos absolvebant. Pariter ad superiorum a Lutero inde temporum historiam in nostram usque aetatem ponderandam Dezius remittitur, unde deprehendere facile possit, non alia de causa toties Romanis contradixisse, papaliumque anathematum fulmina sustinuisse Protestantes Augustanae Confessionis, quam quod repugnare Deo, Pontificum decretis sese submittere, aut juramenta, quibus suo quisque Magistratui obligabatur, violare noluerint. Itaque si Gallis hoc in excusationem cedat, & ad conscientiam, ceu ipsimet absque dubio fateantur, tranquillationem faciat; si separare se a Romana possit Gallicana ecclesia, neque tamen capropter verum Catholicae ecclesiae membrum esse desinat; utique nec Nostratis cum Romana reunionem fore necessariam. Quod si tandem locum habere Dezii conclusio debeat, communionem cum Romana ecclesia sedeque Papali omnibus Christianis ad salutem necessariam esse, tum omnes Gallorum protestationes, de quibus dictum, omnesque de futuro Concilio comminationes, frustraneas fore. Neque enim de arrogata sibi potestate quicquam cessurum Pontificem, sed ita clavibus usurum, ut receptae dignitatis suae auctoritati que nihil inde derogeretur. Quicquid itaque conluserit Concilium, praeterea tamen super Christianos omnes potestati institutum illum, eaque in Concilium quoque, tanquam partem Christiani orbis, extensa, decreta ejus, sicubi Romanae sedi minus arriserint, abrogatum, Denique e *Thvano* heroicum Caesaris Caroli V Hispan. Regis factum Jesuitae opponit, qui, Francisco I. Galliarum Rege Pontifici Venetisque foederato, A. 1527 auctoritatem nominis Pontificii per omnem Hispaniam aboleverit; exemplo ab Hispanis ipsi posteritati re-

pag. 176.

177.

178.

libro, posse ecclesiasticam disciplinam citra nominis Pontificii auctoritate ad tempus conservari. Quod Historicorum principis iudicium quam facile ad Evangelicam applicari Ecclesiam possit debeatque, nemini non a partium affectuumque studiis libero constare posse, doctissimus Autor concludit.

**DES SATYRES PERSONNELLES. TRAITE'
Historique & Critique de celles qui portent le
titre d' ANTI.**

A Paris, chez Ant. Dezallier, 1689, in 12.

Satyræ personarum. Tractatus historicus & criticus, enumerans libros quorum in titulis ANTI occurrit.

Parisiis, 1689. Tomis duobus. Pagell. 38.

Litigiorum inter eruditos super omnibus scientiis ac doctrinis varia esse genera cernimus, quorum istud habetur pessimum, quod non tam argumentum quam auctore insectatur, & personarum cavillandarum majorem quam rerum impugnandarum rationem habet. Istud qui elegerunt, quando libros aliis oppositos evulgant, iisdem titulos præfigere interdum solent qui ANTI præ se ferunt; ut primo statim conspectu is, cui liber contradicat, & quem sibi adversarium auctor elegerit, appareat. Charactere hoc insignitos libros enumerare in recensu hoc instituit eruditus, & varia lectione plurimamque librorum notitia instructissimus Gallus, qui *Alberti Lainerii Vertoni* nomen sibi sumsit, sub quo alium latere, scriptis insignibus notissimum, iudicii de scriptoribus quibusvis ferendi dexteritate pollentem, haud immerito suspicamur. Quatuor dialogis universum operis absolvit; in quibus unum e colloquutoribus, cui *Rinaldi* nomen imponit, e collectaneis sehedis scriptores qui ab *Anti* libris suis titulos accersiverunt, depromentem introducit. Hos antequam ordine enumeret, in primo Dialogo propositi rationes distincte exponit, neque argumento quod tractandum suscepit, pag. 6. & seqq. differit; Idos nimirum eos libros se exhibiturum affirmans, qui tituli aciem in personas eorum, quarum libros sibi confutandos proposuerunt, stringant,

gant, adhibita vocula *Anti*; reliquos qui & ipsi hac particula notatum titulum ostentant, nomen vero ejus auctoris cui adversantur adjectum non habent, ut *Antiparadoxa*, *Antapologia*, *Anticrises*, *Antisophistica*, *Antibarbari*, *Antirosaria* &c. non personalibus, uti vocat eas, sed realibus satyris annumerans. Observat autem, veteres, qui & ipsi titulis suorum operum interdum particulam hanc admiscuerunt, non eo sensu, quo hodierni scriptores utuntur, eam adhibuisse, sed interdum ea argumentum denotasse: quemadmodum Julii Cæsaris *Anti Catones*, quos Cicero, Quintilianus, Plinius, Tacitus, Suetonius & Juvenalis memorant, non oppositos Catoni libros designarint, sed Ciceroni contrarios, qui Catonis virtutem laudarat in dialogo, quod indigne ferens Cæsar duos famosissimos in vitam Catonis libros edidit, eosque Anti Catonum titulo insignivit, p. 19. sqq. Sic & Hier. Cardanus *Anti Gorgia* elogium libro præscripsit, quem adversus Platonis dialogum, qui Gorgias inscribitur & Gorgiam insectatur, edidit, inque eo Gorgiæ adversus Platonem defensionem suscepit, p. 38. seqq. Interdum non contradictionis, sed imitationis indicem particulam hanc esse voluisse observat: sicut *Anti Homeri* nomine a Ptelomæo Cheno Grammatico Alexandrino, qui sub Adriani & Traiani vixit temporibus, inscriptum carmen non Homero oppositum, sed ad imitationem Homeri viginti quatuor libris absolutum denotavit. p. 32. seqq. quemadmodum & *Anti Claudiani* titulo suum Alanus ab Insulis (de cujus ætate & operis argumento p. 51. sqq. differitur) insignivit poema, non adversus Claudianum, sed ad Claudiani imitationem libris novem conscriptum. Nempe particula *anti* non semper contradictionem, sed quandoque reciprocationem, quandoque permutationem, quandoque comparisonem, interdum aliud quid denotat, p. 55. sicut apud Latinos vocula *adversus* non semper oppositionem, sed nonnunquam imitationem significat, notante Sirmondo p. 96. Not. ad Ennodii epigr. 124. quod inscribitur: *Adversus Claudianum de mulibus*; in quo acutiloquentia eum superare, certe certamen inire, esse frustra, Ennodium voluisse, annotat Barthius p. 1010. Horum operum aliam rationem esse, quam eorum quæ ab *Anti* denominata enarranda suscepit, postquam monuisset; ordinem, quem in recensendis istis sit servaturus, p. 66. indicat, eumque postea exacte tenet. Libros enim alios argumenta theologica complecti, alios in explicandis scientiis artibusque humanioribus versari docet.

Secundo & tertio dialogo scripta theologica recensentur, quorum tituli ex *Anti* conflati sunt; eaque dispescuntur in tres classes, quarum *primam* Protestantium contra Pontificios scripta constituunt, *alteram* Protestantium Protestantibus oppositi libri hac particula insigniti implent, *tertiam* Pontificiorum adversus Protestantés & suæ religionis scriptores sparsi libri hanc voculam præ se ferentes conficiunt. Prioris clasfis circiter quadraginta enumerantur in secundo dialogo, juxta literarum seriem, a pag. 73. ad p. 276. v. g. *Anti-Becanus*, *Anti Bellarminus*, *Anti Bertius*, *Anti Cochleus*, *Anti Coconus*, *Anti Greiserus*, *Anti Jansenius*, *Anti Pistorius*, *Anti Stapletonus*, *Anti Tannerus*, *Anti Walemburgius* & alii, quorum auctores, plerique Lutherani theologi, designantur, eorumque vita exponitur, ac sic ubi opus est, certaminis historia perspicue narratur. Posterior clasfis in plura distinguitur capita, quæ dialogus tertius complectitur a p. 299. Tomi I. ad p. 98. Tomi II. proferuntur enim ibi scripta triginta & aliquot Lutherānorum contra Calvinianos; *Anti Alstedius*, *Anti Barclajus*, *Anti Beemahmus*, *Anti Calvinus*, *Anti Crocius*, *Anti Daneus*, *Anti Pareus*, *Anti Stegmannus* & alii a p. 302. ad p. 390; deinde scripta quæ Lutherani Lutheranis adversa evulgarunt a p. 392. ad p. 412. annotantur, *Anti Grossius*, *Anti Hunnius*, *Anti Labinus*, *Anti Mysartus*, *Anti Nagelius*, *Anti Syncretista*, *Anti Willius*, *Anti Bohmius*; posthæc Calvinianorum Lutheranis objecta scripta referuntur p. 414. sqq. *Anti Osiander*, *Anti Pappus*, *Anti Weigelus*. Scripta quibus Calviniani se mutuo exagitarunt, eo potissimum tempore prodidisse observat p. 424, quando Arminiani in Belgio Remonstrantium nomine sumto ab ipsis secessionem fecerunt. Protestantium contra Socinianos scripta Tomo II. a p. 2. ad p. 35. enumerantur, *Anti Crellius*, *Anti Enjedinu*, *Anti Georgius*, *Anti Osterodus*, *Anti Smalcus*, *Anti Stegmannus*, *Anti Zwickerus*. Adversus Judæos autem & Turcās nullum se Protestantium scriptum reperisse, quod in titulo *Anti* contineat, observat p. 38. Tertiam classem Pontificiorum adversus additos alteri religioni scriptores editi libri constituent, a p. 40. ad p. 98. Tom. II. enumerantur. *Anti Ardicus* sive *Anti Beer*, *Anti Calvinus*, *Anti Capellus*, *Anti Proctus*, *Anti Dorschæus*, *Anti Lutherus*, (quæ in *Addit. p. 385.* a Jo. Clichtoræo editus sistitur) *Anti Jansenius*, *Anti Molinæus*, *Anti Morneus*, *Anti Tortor*, *Anti Theophilus* (de quo multa feru digna in Additionibus p. 395.) & alii. Tertio

Tertio huic dialogo, in quo hæc Protestantium adversus Prote-
stantes & Pontificiorum adversus eosdem scripta proferuntur, Di-
gressio in modum a p. 277. ad p. usque 298. Tomi L præfigitur
Dissertatio de singularibus argumentis, in quibus pertexendis hodie
optimorum Scriptorum in Gallia exerceatur industria, ac librorum,
qui prodituri sunt, indicantur tituli: quos (etsi ingenii gratia mo-
do ab Auctore prolati videntur, auctores etiam, quorum in elabo-
randis operibus istis exerceri industriam narratur, ficti nominantur)
huc opponere juvat: *Calendarium historicum* in trecentas & sexaginta
sex partes, juxta numerum & seriem dierum per annum distribu-
endum, quid in orbe quovis die gestum sit expositurum. *Pœnitentiale
generale* omnium temporum & locorum in ecclesia Christiana, sin-
gula pœnitentiæ genera tradens. *Tabula chronologica*, in quibus
res gestæ potissimæ per Decades annorum recensentur, & sub finem
ujusque sæculi viri illustres qui in eo floruerunt, enumerantur. *De
scriptis parrhesiæ* (sive parrhesiasticis) auctorum Catholico-Romano-
fidei additorum commentatio. *De celebrioribus Pedantibus vese-
ris & recentioris ævi* tractatus, cum indice librorum qui in titulo
Mastix præ se ferunt. *Notitia provinciarum Imperii ab Augusto us-
que ad Constantinum Magnum. Ecclesie in servanda disciplina ratio.
Historia sacramentorum in Ecclesia receptorum. Martyrologium cor-
ruptum falsos & confictos martyres exhibens. Invektiva contra
communem Ecclesie hostem*, in qua malitia ejus describitur, qua opti-
me cogitata Sanctissimi Patris & Christianissimi Regis, quos collidit,
eludere studet. *Novum encyclopædiæ scientiarum systema. Lexi-
con criticum* omnigenæ historiæ. *Disceptatio inter Anastasium &
Cyrilium* de rebus ad rempublicam Christianam pertinentibus. *De
hypocrisis multorum eruditorum*, qui a Judaismo ad Christianismum
haud bona fide conversi, perniciosi suis scriptis Deismo viam stræ-
verunt. *Bibliotheca capitularis*, sive secularium Canonicorum, qui
scriptis inclâraverunt, recensio. *De infelicitate literatorum. Historia
academicum. Historia academiarum in quibus literarum elegantis stude-
tar*, ubi varix animadvertuntur ineptiæ, queis Itali, & laudatur mo-
destia, qua Galli in nominibus & titulis suarum Academiarum utun-
tur. *Elogia historica pastorum & prelatorum*, cum operum ipsorum
elencho. *Historia bibliothecarum. Collectio inutilium & pericu-
losarum*

losarum questionum, quas philosophia scholastica invenit. *Conjuratio universalis Protestantium* aliorumque hæreticorum in Septentrionis & Occidentis plagis, adversus ecclesiam Pontificiam, ex composito cum revelationibus Prophetæ Roterodamensis facta. *Eruditi autodidacti*. De patronis, fautoribus & promotoribus bonarum literarum. *Bibliotheca generalis*. *Orbis Christianus*, sive Historia sedium episcopaliū, quæ ab Apostolorum temporibus usque ad hoc ævum constitutæ, translata, extinctæ, rursusve erectæ fuerunt, cum catalogo historico omnium qui eas rexerunt Prælatorum. *Bibliotheca Auctorum homonymorum*. Sed, ut diximus, hæc scripta animi saltem gratia, aut ut unum alterumve inter eruditos pungeret, ab Auctore enarrata putamus.

Quarto dialogo scripta, quæ humaniores artes & disciplinas tractant, & opposita aliis scriptoribus *Anti* in titulo gerunt, recensentur. Primo loco stant, quæ in jure & scientia politica versantur, *Anti Caramuel*, *Anti Choppinus*, *Anti Colazon*, *Anti Conringius*, *Anti Cujacius*, *Anti Machiavellus*, *Anti Scioppius*, *Anti Papinianus*, *Anti Tribonianus* &c. a p. 101. usque p. 165. Tomi II. Scripta philosophica & mathematica isthac particula *Anti* insignita a p. 166. ad p. 199. enarrantur, ut *Anti Cartesius*, *Anti Copernicus*, *Anti Philolaus*, *Anti Piscator*, *Anti Tycho* &c. Medica p. 200. & seqq. exhibentur, *Anti Argentarius*, *Anti Harveus*, *Anti Billichius*, *Anti Denfingius*, *Anti Silvius*, *Anti Schegkius*, *Anti Simonius*, *Anti Harveus* &c. Historica p. 218. & seqq. enumerantur, *Anti Anicianus*, *Anti Babau*, *Anti Baronius*, *Anti Papista*, *Anti Puteanus*, *Anti Sanderus*, *Anti Trifanus*. Grammatica, philologica, critica, & quæ ad humaniores litteras pertinent, p. 271. seqq. proferuntur, *Anti Bessicon*, *Anti Crusca*, *Anti Menippus*, *Anti Morus*, *Anti Philarchia*, ac tandem *ANTIBAILLETUS*. Is nempe, cujus exagitandi gratia totum hoc opus ab Auctore, sui nominis ac famæ vindice, susceptum videtur, ut ex Præfatione, & Tomi I. p. 5. 15. 62. 63. 114. 124. 143. 167. 168. 239. 354. 405, Tomi II. p. 5. 6. 41. 42. 113. 114. 116. 190. 228. 242. 243. 248. 288. seqq. 372. sqq. & aliis locis apparet. Nempe librum istum (quem in superioris anni 1689 mense Septembr. p. 494. enarravimus) ut exosum redderet, & iracundi ingenii malignum factum ostenderet, commentationem hanc confecisse videtur

detur Auctor, *historiam antecessorum Anti Bailleti* in eo se concinnasse ipse professus, & Responsionem uberiolem ad eundem haud obscure promittens. Satius autem facturum fuisse istius auctorem existimat p. 293. Tomi II. si libro Bailleti, qui *Jugemens des Sçavans sur les principaux ouvrages des auteurs* inscribitur, librum objicere cupiens, eum *Contre-Jugemens* inscripsisset, quam quod invidioso & maligno *Anti Bailleti* nomine eum insigniverit, personalium satyrarum numero hac ratione accensendum, cum iste titulus si in fronte ejus legeretur, realibus potius annumerandus fuerit, quas magis tolerabiles in republica literaria arbitrat.

Harum igitur, realium nempe satyrarum, sive librorum qui in titulis ANTI ostentant, nec auctorum tamen quibus oppositi sunt nomina, sed argumenti adversi seu materiae, in qua versantur, significationem adjectam habent, elenchum a pag. 298. usque ad p. 372. Tomi II. exhibet, septuaginta circiter libros juxta seriem alphabeti enumerans, argumentaque & auctores exponens, qui foetibus suis nomina ab *Anti* accersiverunt; interdum ridicula satis & inepta, potius tamen ferenda judicans, quam si auctoris adversi nomen voculae isti sit annexum. Tales appellationes sunt *Anticritica, Anticrisis, Antanalysis, Antanatomia, Antapocrisis, Antapodixis, Antapologia, Antibarbarus, Antibolus, Anticategoria, Anticatoptron, Anticenturia, Antisoronius, Antidiatriba, Antidromus, Anterotemata, Antexegetmata, Antigramma, Antigratulatio, Antibenaticon, Antihyperastheses, Antilibellus, Antilucerna, Antimare, Antimosiva, Antiparanesis, Antiparadoxa, Antiparascève, Antiphilippica, Antipericope, Antiproaemium, Antiremicum, Antivroman, Antivrosarium, Antisatyræ, Antisophistica, Antistrena, Antisamicamicategoria, Antistrimastix, & alia monstrosa ac contorta eque variis linguis conglutinata nomina; quae hybridis similia passim irridet, in realium æque ac personalium satyrarum titulis affectationem Græculam, qua *anti* cum Latino vel Gallico aut alterius idiomatis vocabulo combinatur, puerile aliquid & putidum sapere ac scholam olere existimans, & eo ubique collimans, ut librum sibi oppositum, *Anti Bailleti* nomine insignitum, lancinet. Quatuor capitibus potissimum constare eum p. 377. notat, quæ in morum suorum defensione, elogiorum collectione, convitiolorum compilatione, & apologia Jo. Casæ versentur: ea singula sub Dialogi quarti*

quarti integrique operis finem excutit & aculeatis dictis, quæ juxta Plautum fodiant & sauciant, subinde adversarium suum petit; exemplo suo commonstrans, quod p. 269. Tomi II. annotavit, nullam artem nullumque doctrinæ genus Satyris patere magis, iisque libere scribendis esse aptius, quam criticum & grammaticum, quod philologicum appellant. In isto enim utriusque doctissimi Viri, qui muris libellis, nunc & superiore anno enarratis, se petiverunt, exercitiam industriam & versatum studium videmus, ex elegantiori ista literatura plurima cognitu utilia & jucunda proferens, (quæ omnia indicare & excerptare instituti nostri angustia prohibet) sed simul ad eruditæ rixas & ingeniosas lites proclive: quibus spectandis intenti hæc annotavimus, ne utiquam arbitrium facientes, uter causa potior extiterit; ac sæpius in hujusmodi argumentis contingit, ut uterque de præliantium victor discedat, æquo animo adversarium ferens,

LIBRI NOVI.

& Patrie Gregorii Nazianzeni Opera, Græcæ & Latine. Colonia, sumptibus Maur. Georgii Weidmanni, 1690, fol.

Tthesaurus Locorum Communium Jurisprudentiæ ex Axiomatibus Augustini Barbosa & Analektis Johannis Ottonis Taboris aliorumque concinnatus. Editio tertia prioribus longe auctior, Lipsiæ, apud J. F. Gleditschium, 1690, fol.

Johannis von Felde Phil. & J.Ci. celeberrimi Commentarius de Actionibus Realibus, accurate L. Job. Wolf. Rosenfeld, Francofurti & Lipsiæ, apud Job. & Frid. Lüderwald, 1690, in 4.

Philosophia Cartesiana adversus censuram P. D. Huetii Vindicatio, in qua pleraque intricatiora Cartesii loca clare explanantur, Auctore D. Andrea Petermanno, Lipsiæ, apud J. C. Meyerum, 1690, in 4.

Eridem. Bachmanni S. S. Th. D. & P. P. in Academia Jenensi Annotationes uberiores in Compendium Theologicum Leonardi Hutteri, Longo-Salissa apud J. C. Bachmann, 1690. in 4.

C. Suetonius Tranquillus ex recensione J. G. Grævii. Editio secunda, cui addita sunt Wilhelmi Goëssii Observationes selectæ, nec non Claudii Salmasii, Gruteri, Berneggeri, J. F. Gronovii aliorumque, & ipsius quoque Grævii Note auctiores &c. Ultrasjecti, apud R. & Syll & D. Schouten, 1690. in 4.

N. V.
ACTA
ERUDITORUM

209

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno M DC LXXX.

JODOCI HACKMANNI STADENSIS J. U. D.
Reip. Patria Præ. Conf. Consil. Provinc. & Archi-
Dicasterii in Ducatibus Bremensi & Verdensi Assess. Tracta-
tus de Jure Aggerum, von Teichenund Dam-
men und deren Berechtigfeit.

Stadz, literis Casp. Holvveinii, 1690, in 4. Plag. 70.

Illud munimenti genus, quo aggeribus erectis adversus impetu-
sam marium fluminumque rabiem homines se ac sua defendere
coguntur, ut ut antiquum satis, imo antiquissimū forte sit, & per tot
seculorum decursu ingeniosæ architectonicæ adminiculis ad
stuporē usque excultum; in orbe tamen Juridico quasi novum quod-
dam inventum prodire videtur, quandoquidem nemo hætenus exti-
tit, qui jura Aggerum ex professo, ut loqui solemus, excusserit. Ea pro-
inde ratione invitatum se profitetur clarissimus *Hackmannus*, ut
vacuam hancce spartam occuparet, quam & felici prorsus successu
splendide exornavit. Quod si vero alias volupe est, vastissimas Ag-
gerum spectare moles, eorundemque modo latera metiri, modo
stupendum admirari robur; sane majorem multo delectationem
capiet, quisquis juridico aut politiori literarum studio tenetur, ubi
chartaceum hocce Opus, mole sua plurimis aliis, elegantia, tamen
& soliditate nulli inferius lustrare susceperit: usque adeo nihil in eo
prætermisissimum, quod vel ad accuratam & penitiorum juris notitiam,
vel ad reconditæ eruditionis amœnitatem, vel ad æquabilis styli
concinnitatem facere possit. Nostro autem officio nos satisfacis-
se putamus, ubi singulorum capitum, quorum in universum XX

D d

hoc

hoc libro continentur, momenta potiora paucis recensuerimus. Priora capita, vid. 1. 2. & 3. præliminaria hujus materiæ exponunt atq; animū Lectoris scite præparant. Et primum quidē terminus Aggeris per definitionem nominalem & realem more consueto explanatur, collatis semper probatissimorū Autorum suffragiis. Graphice postmodum repræsentantur singulæ species Aggerum, prout sunt naturales vel artificiales, publici vel privati, majores vel minores, exteriores vel interiores, hyberni vel æstivi, marini vel fluviales. Admiserunt subinde nomina, quæ speciebus istis Germanus aut Batavus imposuit. Altius deinceps ad indagandum originem aggerum, antiquitatem & progressum, universalis historiæ recessibus semet immittit Autor, & admodum probabili conjectura infert, ante diluuium nullos extrisse aggeres, sed eos a Noë posteris demum fuisse erectos; mox pressius ex Ægypto primos aggerum natales deducit, testimonio Syncelli nixus, quo asseritur, quod sub Bocho Rege (Abrahamum 100 annis præcedente) hiatus ad Bubastin contigerit. Convenientissimis dehinc historicorum documentis demonstratur, quo ordine, quave occasione gentes sibi invicem communicaverint Aggerum construendorum usum; prout a primis magistris Ægyptiis hocce munimenti genus receperint Tyrii seu Phœnices, ab his Græci, a Græcis Romani, & ab his Germani latiori sub ambitu ita dicti, ut Belgas quoque includant. Qua sub connexionione ubi ad proximiora secula descendit Autor, quoad rei aggeralis exarsciatam peritiam, palmam Hollandis defert, jucundeque recenset, quo anno Zelandia, Frisia, vicinæque regiones aggeribus muniri ceperint. His adeo præliminariū loco præmissis, ipsa Jura aggerum quoad singula causarum genera, liberiori conspectui propius patent. Et generatim quidem in Cap. 4. de genuinis ac domesticis hujus materiæ in Jure nostro sedibus disquiritur; quem in finem secundum librorum ac titulorum seriem produciuntur *l. 14. ff. de impens. in res dor. fact. l. 1. §. 23. l. 2. §. 5. l. 23. §. 2. ff. de A. & A. plur. arc. l. un. §. 6. & 7. ff. ne quid in flum. publ. l. un. ff. de rip. mun. l. 10. ff. de extraord. cogn. l. un. C. de Nili agger. l. 2. C. de immunit. nem. conced.* quos textus sigillatim explanat Autor, & collatis libris Basilicā & Codice Theodosiano nihil intactum relinquit, quod declaratione quadam indigere videatur. Specialius dehinc in Cap. 5. ag-

aggerum causa efficiens, tum remota, tum proxima excutitur; ubi primario quaestio illa praedjudicialis, quae circa facultatem ac potestatem aggerum extruendorum vertitur, secundum principia Juris Naturae, Gentium, Civilis Romani tum antiquioris, tum recentioris, in amoenam & diffusam disputationem deducitur, cui rotunda haec conclusio sub num. 100. colophonem addit. *Jus aggerandi qua tale, & in libera sua ex Jure Naturali & Gentium permanente facultate consideratum, tantum dominii est, & a dominio cujusvis procedit. At consolidatum hac nostra tempestate cum summa aggerum cura, potestateque cogendi ad munendum, tantquam Jus publicum in potestate, tutela, & superioritate Principis est, Regaliumque numero habetur; ac ita quidem, ut ad Regalia non sibi seu minorum, sed Majestatis sive majora spectet, competatque territorii Domino vigore superioritatis territorialis &c.* Hoc fundamento jacto, affinis quaestio ex iisdem ferme concludendi mediis deciditur, quod concessio a Principe castro cum pertinentiis, imo cum omni jure sibi competente, neququam tamen privato jus statuendi circa aggeres concessum intelligatur; modo tamen veterum respectus non instet, aut non interveniat aggerum mere privatorum respectus, aut Principis consensus vel expressus, vel ex lapsu immemorialis temporis praesumptus. Sub finem capituli, intuitu causae ministerialis, classes & nomina operariorum recensentur, qui in construendis aggeribus operam mercenariam locare soleant. Sic exposita causa efficiente, justo ordine materia aggerum in Cap. 6. exhibetur. Promptum hac in parte praesidium adversus fluctus nobis pollicetur terra imprimis argillosa sive lutosa & herbida; jactant pariter robur suum saxa & lapides, quibus tamen alga palmam praeripit, ubi accolarum industria coacervata & spissata sensimque in duritiem compacta confederit. Notat hac occasione Autor Horatium, quod in Oda 17. lib. 3. *algam* vocaverit *inutilem*, sed mox ultro pro favore, quo in Flaccu fertur, monet eodem sensu dictam *algam* inutilem, quo alibi *vilem* nuncuparat, in ordine ad illius ortum tum & *invocet* *Jus*. Curate postmodum adnotantur, quae ob publicam utilitatem, circa terram aggeralem, contra rationem Juris recepta sunt; quandoquidem materiae hujus ex fundo proprio effodienda

de potestatem restrictam dominus subinde habet, & vicino econtra seu non-domino, certis requisitis, & circumstantiis præsuppositis, laxior circa eandem potestas tribuitur, in tantum, ut ne ad justis pretiis solutionem proprietario teneatur. In Capite 7. quod de forma Aggerum agit, præmittitur Summaria structuræ aggeralis descriptio, cui annectuntur regulæ speciales & cautelæ, quas observare par est circa aggerum 1) situm, 2) quantitatem, 3) qualitatem, 4) directionis symmetriam. Circa aggerum finem & effectum, quos simul Cap. 8. explanat, ardua occurrit quæstio, an quis ad aquarum vim cohibendam, cum incommodo vicini ripas suas munire sive aggeres extruere, vel etiam alveum cursumque fluminis mutare possit? Ut controversiæ status ejusque pondus eo clarius pateat, demonstratur prius, qua occasione partes hoc in negotio invicem committantur; commemorantur & processus, qui hac de re in Camera Imperiali eventu admodum notabili extiterunt; post ipsa tractatio quæstionis in duo membra dispescitur. Circa prius membrum, Aggerum erectionem cum damno vicini quod concernit, utriusque sententiæ rationibus late deductis, invicemque collatis & ex parte denique destructis, affirmativam tuetur Autor, certis tamen conditionibus adjectis, ut omnis nocendi pruritus prorsus absit, adsit vero par utrobique periculum, & quæ his similes aliz. Posterius quæstionis membrum, an quis pro ripa sua munienda adversus impetum aquarum alveum cursumque fluminis mutare possit, contrariis votis deciditur, intercedente Juris antiqui & moderni discordia. Specialibus de cætero distinctionibus finis & effectus non immoramur: innuisse insimul sufficiat, duplex objectum Aggerum in cap. 9. constitui, unum externum seu offensionis, mare & flumina; alterum internum seu defensionis, terram depressiorem, quæ Marisca dicitur Marschland communiter appellari suevit. Cujus vocabuli originem dubiam, ut & terrarum Mariscarum species, prout in naturales, artificiales & mixtas abeunt, digressionis amœnæ materiam Autori suppeditasse, quavis etiam non monitus facili conjectura advertet. Properamus ad Cap. 10, quod impensas ac onera Aggerum, & quæ circa ea subariuntur negotia hoc ordine recenset: 1) declarantur duæ oneris aggeralis qualitates, quatenus illud valde sumuosum

& reale est, quod citra cujuscuque personæ intuitum propter rem ipsam præstat, & fundis inundationi expositis penitus coheret. Lustrantur 2) rerum possessores, qui, licet alias ratione dignitatis, fori, alteriusve conditionis nimium quantum a se invicem distent, & longe dispari jure utantur, hisce tamen oneribus propter periculi communionem humeros conjunctim submittunt. Liquido idcirco ex Jure Justiniano & recentiorum Aggeralium Constitutionum textibus probatur, quod prædia Principis, ut & bona Ecclesiæ & clericorum, nullam respectu onerum istorum immunitatem prætereundere valeant, sed ea pro rata cum aliis privatis subeant. Neque hic præcise domini ratio habetur, ut potius facilioris exactio gratia quis ex sola possessione, dum interim aut æquali aut magis pleno jure res ad alium pertinet, oneri aggerali protinus subjiciatur. In quantum vero hisce in casibus regressus concedatur emphyteutis, colonis, conductoribus, usufructuariis, colonis partiaris, creditoribus in bona missis aut antichreticis adversus dominos directos & proprietarios, specialiores quæstiones rite determinant. Seligitur 3) modus onerum istorum distributioni aptissime conveniens, & ad normam æqualitatis undiquaque conformatus, quo in negotio catastro, eorumque revisionem & correctionem egregiam facilitatem summamque utilitatem præstare, non minus Constitutionum Aggeralium autoritate, quam experientie quotidianæ judicio fufius probatur. Denique 4) Aggerum refectionem affabre descriptam deprehendimus, quæ ratione status vel quieti vel turbidi & calamitosi in ordinariam & extraordinariam dispescitur. Circa ordinariam distincte edocemur, Præfectorum decretum præcedere semper, & minime eam privatorum arbitrio subjacere; certiores dehinc reddimur de tempore refectionis, ubi vernum arridet; severa mox poena se sistit, quæ negligentes & refractarios aggeratores coercet; post collecta aggeralis ejusque impositio & exactio, secundum mores provinciarum marficarum, examen subit, cui sex cautelæ subjiciuntur, quas circa refectionem aggerum nemo nisi cum summo dispendio ignorat, & quæ hujus generis momenta alia. Extraordinaria reffectio quo periculosiore tempore suscipitur, inundatione videlicet aut instante aut jam suborta, eo majorem quoque solertiam, celeriusque auxilium desiderat; quas arduas operas fufius

apud Autorem legere est. Sicuti vero totius hujus capituli negotia in facto præcipue consistunt, ita ex Jure magis fundamentum arcessunt, quæ in subsequentibus Cap. 11, 12. & 13. de Aggerum dominio vel proprietate & usu, de jurisdictione, cura & lustratione, & de eorundem servitutibus proponuntur. Circa dominium aggerum, quod tanquam Regale Principi jam supra addixerat Autor, dissentit modeste ab Ulrico Hubero, qui in Digress. Justin. l. 4. c. 22. privatorum partes hoc in articulo defendere maluit. Arctissimo postea foderi dominio jungitur jurisdictione, quæ jura licet circa unam rem diversis subjectis alias competere possint, dum nihil commune invicem habent, respectu aggerum tamen Principi simul inhærent. Fundata eo modo aggerum jurisdictione exercitium ejus declaratur, dum Princeps vel ipsam jurisdictionem aggeralem per, concessionem sive expressam sive tacitam & ex lapsu temporis immemorialis elicitam, Magistratibus potestate jam munitis subordinate communicat; vel proprio nomine eandem per certos ministros administrat. Recensentur hac occasione Aggeralium Magistratuum ordines, & simul quædam jucunde advertuntur circa eorundem habilitatem, potestatem, salaria, functiones, quas inter hæc postrema lustratio & visitatio aggerum. Circa servitutes aggerum spurias species primum excludit Autor, & duas tantum ceu legitimas servat, atque collatis textibus Juris Romani solide declarat; quarum prior hanc conditionem infert, ut quis naturales & vetustos aquarum decursus aggeribus impedire prohibeatur; posterior dispari plane forma gaudet, dum fundi superioris dominum obstringit, ut recipiat aggeres vel foveas in suo, quæ aquam retineant, ne in fundum inferiorem descendat. Cap. 14. adjuncta & pertinentias Aggerum sistit, quæ illis aut fronte præsidium insigne præbent, ut promuralia munimenta, quibus acroteria, promontoria, pilæ, moles in mare vel flumen projectæ nominatenus æquipollere censentur; aut tergum forandem, ne aquæ palustris pluvizque insidiis pateat, securum ac tutum reddunt, ut canales magni & alia aquarum repagula, quæ claustra, emissaria, septa, incilia, commata, diacopi sensu non adeo dispari nuncupantur. Et quamvis hæc posteriora munimenta, eo quod omnibus aggeribus jungi soleant, communia dici mereantur, & singularia magis priora, dum rarius & non nisi ob continuum unda-

undarum æstium aliquibus in locis extolluntur; interim tamen id commune invicem habent, quod eodem cum ipsis aggeribus jure censentur. Cap. 15. & 16. leges Aggerum & privilegia extantiora recensent. Et fundamenti quidem loco jussu præmittuntur, quæ alias circa legum auctoritatem ex potestate Principis aut Superiorum quorumvis dependentem observare fas est: modernum dehinc Aggeralis juris nomen, quo Jus Spadelandicum audit, ubi breviter tactum, subjiciuntur illico Juris Aggeralis species, quibus non modo Romani Juris antiquitas, sed & recentioris Jurisprudentiæ ubertas summam dignitatem conciliare videtur, quandoquidem singulæ ferme provinciæ Mariscæ specialibus de re aggerali constitutionibus gaudent. Laudantur hunc in finem constitutiones aggerales, quibus Codex Belgicus abundat, laudantur constitutiones aggerales atque claustrales Rhenolandicæ, Delflandicæ, atque Schielandicæ, & quæ alia hujus argumenti placita longe plura Frisia orientalis, Holsatia ceteraque provinciæ seorsim servant. Ex tam vasto juris promtuario leges nonnullæ notatu admodum dignæ exhibentur, quæ scilicet anterioribus capitibus haud adeo commode inferri potuerunt. Inter privilegia aggerum illa potissimum eminent, quæ 1) securitas Aggeralis, *der Reichs-Friede*, sub metu atrocioris poenæ in temeratores statutz assertitur; 2) creditum aggerale tacita hypotheca cum jure prælationis instruitur; & 3) instrumenta aggerum reparationi interfervientia a nexu judicialis pignoris certo modo liberantur. Post leges & privilegia aggerum, congrua sub connexionione de Judicio aggerali & aliis momentis practicis in Cap. 17. disquiritur. Submittuntur vero huic Judicio non tantum lites, actiones ac prætensiones, quæcunque resultant ex capite aggerum, claustrorum ac fossarum, nec non viarum publicarum & pontium (quæ ea sub conditione, ut affinia aggerum in Cap. 19. declarantur plenius) sed ex moribus nonnullorum locorum causæ controversorum finium, servitutuum prædialium, decimarum, pastus, & pauperiei, canonis colonarii, pensionum, mercedis ac denique mensurarum, ulnarum & ponderum ad idem forum simul spectant; cujus rei haud aliam rationem reddere sustinet Autor, quam usu ita invaluisse. Civilibus hisce causis, ut & aliis negotiis subjicitur in Cap. 18. aggerale crimen, quod raptor aggerum malitiosus committit. De cujus delicti atrocitate & poena

pœna, utrum videlicet vivicomburium, de Jure Justiniano in ruptores aggerum Nili statutum, ex identitate rationis ad quosvis malitiosos aggerum ruptores extendi possit, fuse & distincte disseritur. Colophonem denique Tractatui addunt, quæ in Cap. 20. de contrariis & destructivis aggerum causis habentur. Funestum hic robur exercent inundationes & diluvia, utut non eodem semper impetu; aliquando enim saltim rumpunt aggeres & perfringunt, salvo manente illorum pede, quandoque vero plane diruunt & summa imis miscent, terrasque late patentes impune occupant, sic tamen, ut possessoribus dominium earum non protinus auferatur, nisi forte constans ac per 10 annos continuatus undarum furor concurrat. Quam horrendam cladem ubi tragice descripsit Autor, mutat subito scenam, & terras squalida in hac inundatione pressas postliminio quasi redentes sistit, dum in restitutione & exsiccatione aggerum istorum, pio insuper voto addito, pulcherrime definit.

IL NUOVO TESORO DEGLI' ARCANI FARMACOLOGICI, Galenici, & Chimici ò Spagirici.

id est,

**Novus Thesaurus Arcanorum Pharmaceuticorum,
Galenicorum & Chymicorum sive Spagyricorum, Au-
tore F. Felice Passera, Bergomensis, Reli-
gioso Capuccino.**

Venetis, apud Johannem Paré, 1688, & 1689. in fol.

Constat plagulis 204.

Cum Autor noster serio secum reputaret, observationes & regulas medicas, una cum variis nobilissimis arcanis sive medicamentis, non alia de causa oblivioni demum tradi, quam quod diversis libris, tam impressis, quam manuscriptis, sparsim comprehendantur; ardore publicum æque commodum atque privatum adjuvandi incensus, postquam ultra quinquaginta annos medicinam exercuisset, omnia hic colligere, deque suo nonnulla addere in Thesauro presenti, *tribus e Libris* composito, subiunxit. *Libro primo*, qui cum secundo Serenissimo Reipublice Venetæ

Venetæ Principi consecratus primum prodit, *Observationes oblongatae* duæ coacervantur, non modo Remedia simplicia, quoad horum cognitionem Medico & Pharmacopœo necessariam, tempus ac modum colligendi, signaturas, facultates, præparationem & conservationem, usum, formulas, dosim atque pondus; sed & stellarum insularum, principia Chymica, instrumenta pharmaceutica, characteres & nomina obscura Medicis usitata, hominis ipsius generationem, ætatem, temperamentum, physiognomiam, annos charactericos, dies criticos, sanguinis denique missionem respicientes, ac veterum vestigiis tantum non ubique insistentes. *Altero autem libro* in ignem, Aërem, Rorem, Aquam simplicem, Aquas minerales in Germania possibiles & India fœtiores; Terras medicinales, Gemmas, Metalla; Marina; Radices, Ligna, Cortices, Folia, Flores; Fructus, Semina, Suscos, Liqueores, Gummata & Resinas, nec non Animalia usalia, inquiritur, quæque singulorum præparationes, tum Galbaticæ, tum Chrymicæ præsent, Sectionibus *viginti* edocentur. Tandem *libro tertio*, ultimum edito ac Serenissimæ Castellionis Principi Lauræ Pjæ inscripto, omnis generis medicamina præparata indigitantur, v. g. Aquæ distillatæ, Decocta, Infusa, Extracta; Tincturæ, Rob, Emulsiones, Gargarisatæ, Apophlegmatismi, Exrhina, Dentificia, Vomitoria, Vina simplicia & composita, Aceta, Ozymella, Melicata, Julepi, Syrupi, Elixuaria, Opiata, Fîbulæ; Trochisci, Pulveres, Rosulæ, Conserve, Magisteria, Salia, Suppositoria, Noduli, Balnea, Fomenta, Epithemata, Emplastra, Olea, Linimenta, &c. & quomodo cuncta rite præparari debeant, quibusque virtutibus gaudeant, exemplis innumeris ostenditur; in fine quoque, quem *Scribitur sexagesima tertia* imponit, variis processibus curiosis miscellaneis, e. g. Ceram Hispanicam, Luta diversâ, Atramenta, Vernicem &c. conficiendi, adjectis. Caterum ut, quæ singuli libri complectuntur, prompte pateant, quinque subnectuntur Indices, quorum tres priores ad librum primum & secundum, duo posteriores vero ad librum tertium spectant, & in genere, & in specie, Observationum ac Sectionum contenta declarantes.

J. B. ANALYSIS PROBLEMATIS ANTEHAC PROPOSITI,
de inventionis linea descensus a corpore gravi percurrenda uniformis, seu temporibus, æqualibus, æquales obtinendæ velocitates: & alterius cujusdam Problematum Propositio.

Hc

Solu.

Solutionem Problematis pudam dedit Ill. Hugenius in Nov. Act. Acad. Sci. Lips. A. 1689, p. 195. Iq. celeb. Auctoris Demonstratio Synthetica. Analyfin, quam suppressit uterq;, ipsius Auctoris calculo differentiali institutam nunc pando, eum in finem, ut Virum Cel. ad par officii genus publico praestandum, tentandamque sua Methodo Problematis deinceps proponendi solutionem invenirem.

TAB. VII.

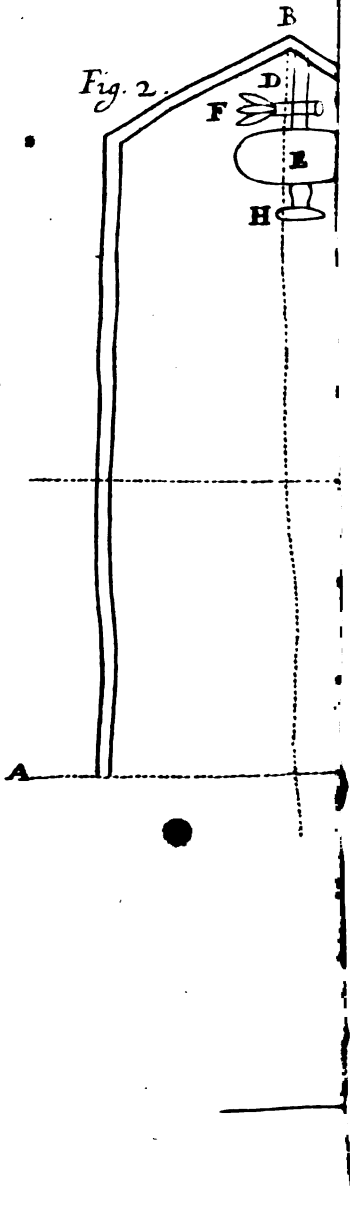
Fig. 1.

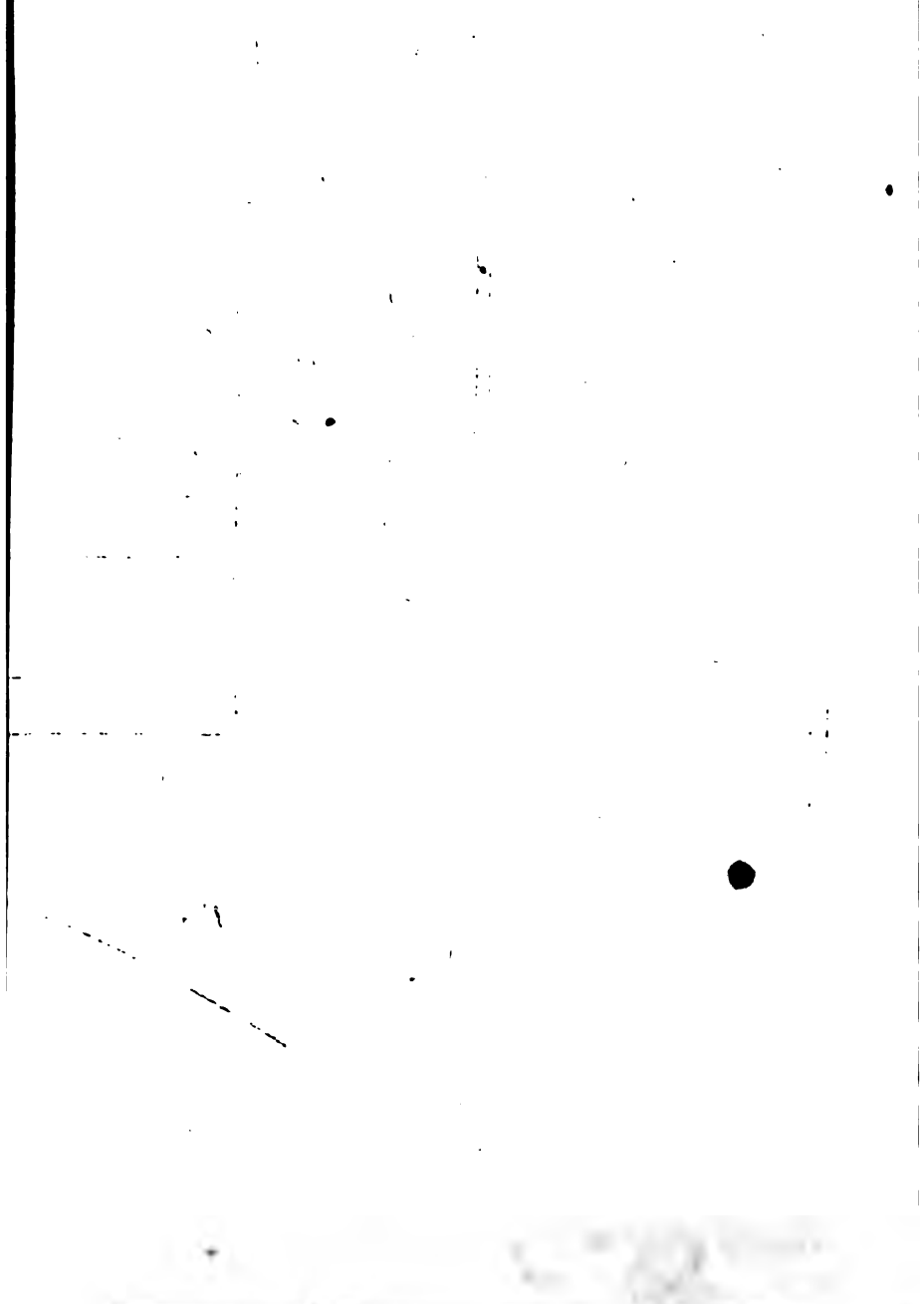
Intelligatur, grave, demissum ab A per curvam quaesitam BFG, in qua sumtae sunt particulae infinite parvae, adeoque pro rectis habenda DG, FH, altitudinum aequalium GI, HL, eaeque producantur in M, N, ut fiant Tangentes GM, HN, ipsique HN parallela ducatur GP. Celeritates gravis acquiratae in G & H, eadem sunt, cum iis quas acquireret descendendo perpendiculariter ab eadem linea horizontali AC, per rectas CG, EH, quae quidem sunt Quadrata ipsarum celeritatum, ut notum. Quibus positis, CG. EH :: Quad. Celerit. in H :: DGq. FHq :: DGq. GIq * GIq (HLq). FHq :: GMq. GCq * HEq. HNq :: GMq. GCq * GPq :: GMq. GPq. Unde Problema ad puram Geometriam reductum huc redit: Datis positione recta AC & puncto A invenire curvam BHG, talem ut applicata CG ad applicatam EH rationem habeat duplicatam ejus, quam habet tangens GM ad sectam GP parallelam tangenti HN. Patet autem, rectam AC, ad quam applicantur CG, EH, non posse esse axem curvae, nec A verticem; cum alias applicata ad punctum A evanesceret, ac proinde applicatarum ratio fieret infinite magna, ejusdem sub duplicata manente finita:

q. e. a.	HL.	HF	GC.	GP	a. y ::	bbdyq.	aadzq *
Anal. CG=a	dy.	√ dxq + dyq :: a.	a√ dxq + dyq		aadyq,		
GM=b			dyq		bbydyq = a ³ dxq +		
AE=x	CG. EH ::	GMq. GPq			a ³ dyq,		
EH=y	a . y ::	bb . aadxq + aadyq			bbbydyq = a ² dyq =		
		dyq			a ² dxq,		
					dy√ bby - a ³ = dx√ a ³		

Ergo & horum Integralia aequantur, ap. $\frac{2bby - 2a^3}{3bb} \sqrt{bby - a^3} = x$

$\sqrt{a^3}$; posteaque $y - \frac{a^3}{bb} = Z$, habetur $\frac{2}{3} Z \sqrt{bbz} = x \sqrt{bbz} + \frac{2}{3} Z^{\frac{3}{2}}$

quare demissa ex A perpendiculari AB = $\frac{9a^3}{4bb}$, du-

que BR parallela ipsi AC, si vertice B, axe BR & latere recto $\frac{9a^3}{4bb}$

seu $\frac{3}{2}$ AB, describatur Curva Paraboloidica BHG ejus naturæ, ut solidum ex latere recto in Quadratum abscissæ æquetur cubo applicatæ; hæbetur quæsitum. Porro quia per curvam BHG descensus grave temporibus æqualibus æquales altitudines percurrit, tantundem est quoad descensus altitudinem, ac si celeritate in B acquisita deinceps uniformiter descenderet per BS; quæ casu constat, eodem tempore duplo plus spatii confici, quam conficitur motu a quiete æqualiter accelerato; adeoque si BS dupla sumatur ipsius AB, fore tempus descensus per BH post AB = tempori per AB.

Problema vicissim proponendum hoc esto:

Invenire, quam curvam referat funis laxus & inter dua puncta fixa libera suspensus. Sumo autem, funem esse lineam in omnibus suis partibus facillime flexilem.

**J. B. QUÆSTIONES NONNULLE DE USU-
ris; cum solutione Problematis de Sorte Alea-
rum, propositi in Ephem. Gall. A. 1685,
artic. 25.**

Frequens mos obtinet, ut qui alteri pecuniaz summam debet, & parato are instructus non est, cum Creditori sub ita pacto situr, ut quod simul ac semel solvere nequit, hoc successive & per partes solvere, ac interim dilationis nomine legitimam usuram Creditori præstare teneatur, ita quidem ut quod quavis vice ultra debitam usuram solvit, hoc in partem solutæ sortis venire censendum sit. Accidit autem post aliquod tempus, ut per soluta jam maxima parte debiti, alter ab altero debitor & acceptæ pecuniaz rationes poscat, quas aliter format Creditor, aliter Debitor: Creditor hunc in modum:

Sors debita, igno temporis

Et 2

Hinc

ACTA BRUDITORUM

Hinc usura per tempus b , (posito fortem m tempore n parere usuram p)

$$\frac{abp}{mn}$$

Summa $\frac{abp}{mn}$

Elapso tempore b solvit Debitor $f \frac{abp}{mn}$

Residuum fortis initio temporis c $a-f$

Hinc usura per tempus c $\frac{acp-fcp}{mn}$

Summa $\frac{a-f}{mn} \frac{acp-fcp}{mn}$

Elapso tempore c solvit Debitor $g \frac{acp-fcp}{mn}$

Residuum fortis initio initio temporis d , $a-f-g$

Hinc usura per tempus d $\frac{adp-fdp-gdp}{mn}$

Summa $\frac{a-f-g}{mn} \frac{adp-fdp-gdp}{mn}$

Elapso tempore d solvit Debitor $b \frac{adp-fdp-gdp}{mn}$

Residuum debiti sub fine temporis d ,
in die presenti rationum $a-f-g-b$

Debitor rationes suas sic disponit

Tabula Debiti:

Scis debita a

Hinc usura per tempus b, c, d , $\frac{abp+acp+adp}{mn}$

Summa debiti ad diem rationum $a \frac{abp+acp+adp}{mn}$

Ab

Ab hac si subtrahatur summa soluti, remanet pro residuo debiti in diem presentem $a-f-g-b$ $\frac{abcpp+abdpp+acdpp+fcpp}{mmnn}$

Tabula Soluti:

Exacto tempore b solvi Creditori $f+\frac{abp}{mn}$

Hinc usura per tempus $c+d$

ad diem usque rationum . . . $\frac{fcp+fdp}{mn} + \frac{abcpp+abdpp}{mmnn}$

Finito tempore e solvi iterum $g+\frac{acp-fcp}{mn}$

Hinc usura per tempus d ad diem

presentem, $\frac{gdp}{mn} + \frac{acdpp-fcdpp}{mmnn}$

Hoc ipso die rationum solvo denuo . . . $b+\frac{adp-fdp-gdp}{mn}$

Summa soluti

$f+g+b+\frac{abp+acp+adp}{mn} + \frac{abcpp+abdpp+acdpp-fcdpp}{mmnn}$

Hoc residuum cum a creditoris residuo $a-f-g-b$ differat, illoque

minus sit tota quantitate $\frac{abcpp+abdpp+acdpp-fcdpp}{mmnn}$, quaeritur

uter recte?

Respondetur facile: Creditoris rationes probas & genuinas, Debitoris vero erroneas esse, & in eo fallere, quod totum hoc quod quavis vice solvit, in sortem computat: cum ab illo prius detrahendum fuisset, quod ad eum usque diem usurae nomine deberet. Hinc fit, ut quantitas illa $\frac{abcpp+abdpp+acdpp-fcdpp}{mmnn}$

qua ambe rationes differunt, praecise exprimat usuram, quam usura creditori perfoluta, ut fors spectata, a die solutionis ad diem usque rationum parere possit, adeoque dum hanc sibi remitti vult Debi-

tor, usuræ usuram poscere censendus est, quod regulariter in legibus prohibitum esse constat. Sed levia hæc sunt, nec monuissim, nisi viderem, ejusmodi supputandi modum, qui in fraudem Creditorum vergit, Mercatoribus ob eundem calculum admodum solemnem esse.

Alterius naturæ hoc Problemâ est: Quæritur, si Creditor aliquis pecuniæ summâ fanori exponat, ea lege, ut singulis momentis pars proportionalis usuræ annuæ sorti annumeretur, quantum ipsi finito anno debeatur? Resp. si sortis vocetur a , usura annua b , Creditori elapso anno

debebitur, $a + \frac{bb}{2a} + \frac{b^3}{2in3aa} + \frac{b^4}{2in3in4a^3} + \frac{b^5}{2in3in4in5a^4} + \dots$ &c. in

infinitû: quæ summa major est, quam $a + \frac{bb}{2a}$, ut patet: sed minor quam $a + b + \frac{bb}{2a-b}$, quoniam $\frac{bb}{2a-b}$ est summa progressionis

Geometricæ $\frac{bb}{2a} + \frac{b^3}{2in2aa} + \frac{b^4}{2in2in2a^3} + \dots$ &c. quæ nostra serie

$\frac{bb}{2a} + \frac{b^3}{2in3aa} + \frac{b^4}{2in3in4a^3} + \dots$ &c. major est. Idcirco si usura sit sub-

vigecupla sortis, seu $a=20$, & $b=1$, debebitur post annum plus quam $21\frac{1}{10}$, & minus quam $21\frac{1}{8}$: si $a=b$, debebitur plusquam $2\frac{1}{2}a$, & minusquam $3a$. Observo etiam, præsentem seriem in se Geometrica suam usum habere: nam si ad axem curvæ Logarithmicæ duæ rectæ applicentur, quarum minor dicatur a , sitque portio axis inter

utramque applicatam ad portionem ejusdem inter applicatam quamcunque & respectivam tangentem in constanti ratione b ad a : exprimetur major applicatarum per eandem hanc seriem $a + b + \frac{bb}{2a} + \frac{b^3}{2in3aa} + \dots$ &c.

Porro seriel hujus infinitæ occasione recôrdor Problematis illius de sorte Aleatorum, quod in Ephém. Gall. A. 1685 artic. 25 proposui hunc in modum: Duo Aleatores A & B ludunt una tessera, ea conditione, ut qui primus assignatum in illa punctorum numerum jecerit, vincat: A primo instituit unum iaculum, & B unum,

dein

dein A duos jactus consequenter, & B duos; hinc A tres, & B tres &c. Vel, A instituit unum jactum, dein B duos, hinc A tres, postea B quatuor &c. quousque alteruter eorum vincat. Queritur ratio fortium? Hoc Problema cum frustra hactenus expectarit solutionem, eandem per series infinitas sic exhibeo: fors Collusoris A ad sortem

$$\text{Collusoris B in priori casu se habet, ut } 1 \frac{1}{2} \left| \frac{2}{5} \right| \frac{6}{5} \left| \frac{12}{5} \right| \frac{18}{5} \left| \frac{24}{5} \right|$$

$$\frac{5}{8} \left| \frac{20}{8} \right| \frac{5}{8} \&c. - \frac{5}{8} - \left| \frac{4}{8} \right| \frac{5}{8} - \left| \frac{9}{8} \right| \frac{5}{8} - \left| \frac{16}{8} \right| \frac{5}{8} \&c. \text{ in posteriori,}$$

$$\text{ut, } 1 \frac{1}{2} \left| \frac{3}{5} \right| \frac{10}{5} \left| \frac{21}{5} \right| \frac{36}{5} \left| \frac{5}{5} \right| \frac{6}{5} - \left| \frac{6}{5} \right| \frac{5}{5} - \left| \frac{15}{5} \right|$$

$$\frac{5}{8} - \left| \frac{28}{8} \right| \frac{5}{8} \&c. \text{ ad unitatis complementum. Hactenus series totales}$$

representant totidem potestates fractionis $\frac{5}{8}$, quarum indices crescunt differentiis servantibus inter se progressionem Arithmeticam, cujus communis excessus ibi est binarius, hic quaternarius.

EXAMEN SIPHONIS WURTEMBERGICI IN vertice effluentis.

Excerpta ex literis Dni. Dion. Papin. ad — — — —

Siphonem in vertice effluere Naturæ ita repugnare hactenus visum, est, ut non solum clarissimus Dnus Hallejus & Papinius, ab Excellentissimo Dno Reifelio laudati in tractatu de Siphone Wurtembergico Studgardiz nuper edito, sed & totus Illustr. Regiæ Societatis Londinensis consensus, in quo Domini Reifelii litteræ perlectæ sunt, tentamen de effluxu Siphonis in vertice prorsus irritum fore judicaverint: ac sane, quæm ea sit natura Siphonis, ut nullus in eo fiat fluxus nisi in eam partem ubi aqua propter majus perpendiculum præponderat, si in vertice aperiatur foramen aliquod cui valde exiguum incumbet aquæ perpendiculum, facile vincetur illud ab aqua in tota cæsuræ altitudine: fiet igitur effluxus per foramina inferiora, dum per foramen in vertice facilis patebit aeri ingressus: atque ita aquæ per hoc foramen effluxus minime expectandus videtur. Nihilominus tamen, Serenissimi Ducis Wurtembergici auspicijs ingeniosissimam methodum invenit & experientia demonstravit clarissimus Reifelius, qua mediantè, saltem repetitis vicibus, multa aqua ex vertice Siphonis potest obtineri, etiam sine soliti fluxus interruptio: sic:

TAB. VII.
Fig. 2.

Sipho

Siphon ABC in vertice ad D perforandus est, foraminique applicandus globus vitreus E, epitomio F & duabus cochleis G & H instructus; tam reſerato epitomio, aquæ per Siphonem tranſluentis pars aliqua globum E ingreditur: aer autem inde egreſſus tranſluentis aquæ impetu abripitur & per foramen A expellitur: claſſo deinde epitomio, aperiantur cochleæ G & H, atque ita aqua per foramen H deſluens in aliquo vaſe amplo excipitur, donec per repetitas operationes ſufficiens colligatur quantitas. Sic igitur obtineri poteſt effectus ille hæctenus inſperatus, modo legitime ſerventur dimensiones in capacitate globi, diametro Siphonis & altitudine cruris; ſufficiensque habeatur aquæ quantitas per Siphonem tranſmittenda. Quoniam vero de proportionibus illis, propter experimentorum defectum, nihil ſubjuxit clariffimus Autor, me autem invitat, ut tam inſperato ſucceſſui ulterius promovendo incumbam: ſequens dictæ machinæ examen publicandum cenſui, quo poſſint Lectores, quæcumque occasione data, dijudicare facilius, quid facere expediat.

Suppono igitur Siphonem ABC perpendiculariter erectum, cujus diameter ſit unius digiti, altitudo cruris AB 29 pedum; altitudo vero cruris CB 16 pedum ſupra ſuperficiem aquæ cui immergitur: ſit præterea foramen in D cui exacte inſeratur epitomium globi E, cujus globi ea ſit capacitas, ut $2\frac{1}{2}$ libras aquæ contineat: his poſitis: 1. notandum, quod exceſſus perpendiculari AB ſupra perpendicularum CB eſt 13 pedum; unde ſequitur quod ille exceſſus continet circiter 5 libras aquæ, juxta experimenta a Domino Mariotto edita in ſuo tractatu de motu aquarum. 2. notandum, quod aer in globo E contentus, ſi in ſummam Siphonis emergat, tantam ibi rarefactionem patietur, ut duplum ſpatii ſui occupet: ac proinde locum 5 librarum aquæ, ſive longitudinem 13 pedum in tubo repleat: quia ſcilicet altitudo 16 pedum aquæ in tubo CB, reſiſtit preſſioni atmophæra, cujus tota vis 32 circiter aquæ pedes æquiponderat: non poterit igitur atmophæra exerceſcere viam niſi 16 pedum in aerem verſus B incluſam, qui proinde ſupradictam extensionem patietur (juxta experimenta ab illuſtri Domino Boyleo aliisque multis edita.) Conſtat igitur, quod aer globi E ſufficiat ad replendum totum exceſſum cruris AB ſupra crur CB,

Supponamus jam quod tranſſuente aqua per Siphonem reſeratur

feratur epistomium F, cujus orificium fit ita amplum, ut aqua per illud ingredi & aer egredi possint simul & eodem tempore: sequitur quod globus E $2\frac{1}{2}$ aquæ libras brevi excipiet; aer vero ex globo in superiorem Siphonis partem emergens totum excessum cruris AB supra crurum CB replebit: si erigitur in Siphone æquilibrium, & transfusus interrumperetur, nisi aqua, propter impetum jam conceptum, per foramen A effluere pergeret, aerem secum abriperet & ex tubo expelleret: ac certissimum est aerem sic posse ex tubis expelli, modo non sint nimis lati: repleto igitur globo E poterit aqua, juxta methodum superius traditam extrahi; sicque intentum habebimus. Si vero capacior foret globus E, nimiam aeris quantitatem in summitatem Siphonis emitteret: præponderaret enim aqua in crure CB, atque ita fluxus sisteretur: patet ergo, quod singulis operationibus non nisi $2\frac{1}{2}$ aquæ libras obtinebimus. Videndum jam, quanta aquæ copia per Siphonem hic descriptum interim transfusura sit.

Ex experimentis a Domino Mariotto libro supra citato editis patet, quod per foramen ejus amplitudinis, quam Siphoni ascripsimus, ubi altitudo aquæ incumbens est 13 pedum, erumpunt singulis minutis 448 libræ aquæ: quoniam vero aqua hic non exit per foramen in fundo ampli receptaculi 13 pedes alti, (sicut in clarissimi Mariotti experimentis) sed per tubum uniformem: potest demonstrari, quod quantitas aquæ egressura dimidia erit ejus quam supra diximus: descendit igitur singulis minutis 224 libræ aquæ ex altitudine 13 pedum. Quum autem ad singulas operationes recludendum sit epistomium F, globus E aqua replendus, claudendum iterum epistomium, tum cochleæ G. H. aperiendæ, globus E evacuandus, ac postremo cochleæ iterum claudendæ: vix possunt omnia illa intra unum temporis minutum perfici: ac proinde vix poterunt $2\frac{1}{2}$ libræ aquæ ad altitudinem 15 circiter pedum evehi, quin 224 libræ aquæ ex altitudine 13 pedum descendant, atque ita pondus delapsum ferme centuplum erit ponderis elevati, in machina qualem descripsimus. Vix autem meliorem successum sperandū esse arbitror: nullam enim partium Machinæ alterationem fieri posse video, quæ, si ab una parte boni aliquid apporet, ab altera parte aliquod incommodum necessario non invehat.

Supponamus ex. gr. foramen verticelli F non esse tantæ amplitudinis, ut aqua per illud ingredi possit eodem tempore, quo aer egreditur

Ff

ditur (quod quidem in Domini Reifelii experimentis videtur contigisse, quum iterato impetu & per intervalla aqua in globum irruc-
ret) poterit quidem globus E majoris fieri capacitatis, ac proinde plus aquæ singulis operationibus obtineri: attamen non poterit eo usq; augeri, ut 5 libras aquæ capiat: dum enim aperietur epistomium, ut aquæ in globum ingressus pateat, aer ibi inclusus non solum in dupli-
spatium statim se extendet, ut supra dictum est, verum etiam ulterius di-
latabitur: atque ita, si globus sit capax 5 librarum aquæ, aer inde e-
mergens occupabit in Siphone longitudinem plusquam 13 pedum, sistetque proinde ipsius fluxum. Ratio autem, cur tanta aeris quanti-
tas erumperet, hæc est: quod nimirum corpora elastica tensa, dum sese restitunt, non statim subsistunt in ipso puncto quietis, sed im-
petu jam concepto ulterius pergunt, nec nisi post aliquot vibrationes ad quietem reducuntur. Idem igitur aeri in vase E deberet etiam contingere: & quanquam dictus aer in vertice Siphonis ad duplum spatii sui extensus habeat vim elasticam vi comprimenti æqualem, at-
que ita videatur debere ibi quiescere, non tamen quiescet, sed ulte-
rius dilatabitur, prout asserueram; sicque globus E non debet fieri 5 librarum aquæ capax: reliqua autem operatio sic procedet. Aer plus justo dilatatus debet vicissim in spatii justo angustius aere pre-
mente redigi: sicque aliqua aqua in globum E irrumpet, atque vi-
brationibus sic iteratis aliqua quantitas aquæ in globo colligetur, do-
nec motus ille tremulus conquiescat: & tunc etiamsi globus non sit aqua repletus, nullam tamen amplius admittet, propter æquilibrium inter pressionem internam & externam: recurrendum igitur erit ad remedium a Domino Reifelio præscriptum: claudendo nimirum orificium cruris inferioris, ut aqua liberum illac exitum non amplius inveniens versus superiora reflectatur, vimque suam in orificium episto-
mii exerens globum ingrediatur: sicque per iteratas, ut ita dicam, succussiones possit totus globus aqua repleri. Omnibus his effectibus sic per causas rite cognitissimas, cuius facile patebit, amplum episto-
mii orificium, quate primo supposueram, angustiori esse antepo-
situm: etiamsi enim, dum foramen angustum est, capacitas globi E eo usq; augeri posset, ut 5 propemodum aquæ libras singulis vicibus suppeditaret; non tamen majorem aquæ copiam, dato tempore, obtineremus: propter longam moram in replendo globo, dum illum
aqua

aqua non nisi per angulum for. men & fluxu interrupto subintraret : præterea vero maximū semper esset periculū, ne secunda aeris ex globo eruptio fieret, antequā aer in crure AB primo collectus ex Siphone expulsus esset: sic enim fieret, ut, propter nimiam aeris in Siphone quantitatem, ipsius fluxus profus sifteretur: ne quid dicam de difficultate in orificio inferiore per intervalla claudendo & aperiendo: hæc igitur in orificio epistomii alteratio plus damni profecto afferret, quam commodi.

Supponemus jam, alterationem fieri in amplitudine Siphonis: diametrum tubi ex. gr. fieri minorem: tunc equidem minor aquæ copia descensura esset: verum minuendus itidem foret globus E: ac proinde tanto minor aquæ quantitas singulis vicibus obtineretur: si vero tubi diameter augetur, posset equidem augeri globus E, & major aquæ quantitas evehi: verum augetur itidem aquæ descensuræ copia:

Supponamus nunc, mutationem fieri in altitudine crurum: augeri ex. gr. perpendicularium CB: sic equidem aqua ad majorem altitudinem eveheretur: verum aer ex globo E erumpens tanto majorem rarefactionem in vertice Siphonis pateretur: ac proinde minuenda foret capacitas globi EC, minorque aquæ quantitas singulis operationibus posset ad usus obtineri.

Supponamus etiam augeri altitudinem CA, ut major fiat excessus cruris AB supra crus CB: tunc equidem posset fieri major globus E, majorque aquæ quantitas in vertice effluere; verum aqua per inferius orificium defluens ad majorem profunditatem descenderet, atque ita major potentia motrix deperderetur.

Prolixitatis vitandæ gratiā reliquas omittam alterationes, quæ plures adhuc induci possunt, sed omnes itidem frustraneæ: unicunque hic subjungam experimentum, quod olim Illust. Soc. Reg. exhibui, unde patebit valde etiam metuendum esse, ne interrumpatur fluxus Siphonis, si globus E tantæ fiat capacitatis, qualem primo supposuimus. Experimentum tale est: Siphonem Wurtembergicum ex tubis vitreis paravi, cruribus altis circiter pedes II: optatum effectum, fluendo & resfluendo, felicissime præstitit; verum bullas aereas ostendi in superiori Siphonis parte ex aqua emergentes: quia pressio atmosphæricæ ibi imminuta, propter perpendicularum aquæ in

cruribus contentæ, permittit, ut particule aereæ in poris aquæ fo-
titanter sese expanderent, dictasque bullas efformarent: & quo major
est altitudo crurum, eo citius & copiosius ejusmodi bullæ producun-
tur: ac proinde, in altitudine r6 pedum, dictæ bullæ procul dubio
non nihil conferrent ad quantitatem aeris in vertice Siphonis augen-
dam, & sistendum fluxum: unde fiet forsitan, ut minor globo E indul-
genda sit capacitas.

Videtur ergo effluxus aquæ in vertice Siphonis non aliter pro-
curari posse, quam per descensum quantitatis aquæ, quæ sit circiter
centupla ejus quæ ascendit: etsi altitudo ascensus non sit multo
major altitudine ex qua descendens aqua delabitur. Certissimum est
autem, quod in plurimis casibus vis aquæ illius ex tanta altitudine de-
scendentis longe majorem, per alia mechanemata, effectum produ-
ceret: nihilominus tamen, quum magna sit rerum varietas, nonnul-
li etiam casus dari possunt, in quibus hujusmodi Siphon utiliter adhi-
beretur: grætiæque Excell. Viro habendæ, qui primus insperatum
in vertice Siphonis effectum & tentare ausus est, & experientia de-
monstrare potuit. Ego vero Lectori, cui tales utendi Siphonis oc-
casiones offerentur, utrum oportuna sint, dijudicandum relinquam:
mihi que sat est indicasse præcipuas cautiones in constructione Siphonis
adhibendas, qualisque futura sit proportio inter vim motricem
& effectum ab ea expectandum: jam enim poterit quisvis, satis tuto
& facile, pro re nata, ferre judicium.

*G. G. L. DE CAUSA GRAVITATIS, ET DE-
fensio sententia sua de veris natura legibus
contra Cartesianos.*

CUM a me in his Actis demonstratum esset, eandem Motus Quan-
tatem non semper conservari posse, sed aliam constituendam
naturæ legem: conatus est respondere D. Abbas D. C., sed mente
mea non intellecta, imputatisque mihi opinionibus, a quibus eram
alienissimus. De quo cum fuisset admonitus, silendum putavit, si-
ve quod agnosceret sibi satisfactum (quod tamen profiteri æquum
fuisse) sive, ut alias rationes taceam, quod fortasse problema quod-
dam

duntaxat occasione nostrae controversiae a me propositum non debet attingere, quod postea prorsus uti me facturum erat, solvit celeberrimus *Hugenius*. Ego vero nuper demonstrationem constructionis illius atque ampliationem dedi in his Actis, & ne Dn. *Abbas* vel alius solutionem sibi præreptam queri posset, problema nonnihil immutatum ita proposui ad exercendam Cartesianorum analysin: *in plano Lineam invenire, in qua descendens grave aequaliter aequalibus temporibus a puncto dato recedat, vel ad punctum datum accedat*. Interea alius eruditus Gallus (Cl. Dominus P.) Dno Abbati succenturiatus Cartesianorum opinionem defendere aggressus est, in *Actu Erud.* A. 1689. p. 283. sqq. qui etiam statum controversiae non satis attingisse videatur, volui tamen ejus quoque dubiis satisficere, præsertim cum alia non contemnenda attulerit, quae illustrandi argumenti occasione præbent. Sic igitur ille: *Galilaum supponere*, quod grave cadens aequalibus temporibus æquales acquirat velocitatis gradus. Hoc *Blondellum* libro de Bombis experimentis probare conatum, quasi nulla ejus daretur *demonstratio* a priori. Sed hanc *Hugenium* dedisse, ponendo motum materiae, quæ gravia movet, infinitæ esse celeritatis, præ velocitatibus gravium cadentium quæ a nobis observari possunt, ac proinde grave sive initio, cum adhuc quiescit, sicut postea cum jam movetur, eodem modo, quoad quantitatem impetus seu augmentum celeritatis a motore affici, cum comparatione motoris semper pro quiescente haberi possit. Quanta autem sit motoris velocitas, ex *Hypothesi Cartesianæ* affirmasse *Hugenium*, ponendo gravitatem quæri, dum materia quædam subtilis circa terram gyrata & a centro recedens alia corpora versus terram detrudat. Itaque experimento inquisivisse, quanta vis centrifuga in parvi circuli gyro gravitati æquipolleret, atque inde collegisse, in magno circulo, qualis metitur ambitum telluris, materiam illam tanta velocitate moveri, ut millies fere in una hora totum telluris ambitum percurrere possit. Atque hæc quidem pulcra sunt & digna *Hugenio*, sed quæ Noster de suo addit, non æque admitti possunt. Putas scilicet hinc sese tollere posse nonnullas difficultates graves, quæ doctæ negotium facessiverunt. Nimirum Viri clarissimi *Sturmus* & *Worthingtonius* in his *Actis* mutua controversia, consideratione dignum judicaverant, qui fieret ex hypothesi Cartesianæ, quod gravia non potius ad axem quam centrum detruerentur. Hanc

difficultatem Noster cessare putat, si modo consideretur, velocitatem materię gravitatem efficientis incomparabiliter esse majorem velocitate ipsius gyri telluris: ita enim differentiam velocitatis, quę est in æquatore, vel in alio quocunque parallelo, nullius momenti esse comparatione velocitatis illius maximę. Eadem (si ipsi credimus) facilitate *meo argumento* satisfieri contra Cartesianos prolatos Nempe, quia infinita sit motoris gravium velocitas. Hinc perinde ac si grave quiesceret, ut ab initio, semper æqualibus temporibus tantundem ictus inprimi, adeoque vires esse ut tempora, non ut spatia ascensuum vel descensuum, quemadmodum ego quidem existimaveram. Postremo cum *Autor Novellarum Reipublica literaria* esset veritus, ne ipsa materia *primi Elementi* vi centrifuga a Sole recederet, præ globulis *secundi Elementi*, atque ita dispergeretur Sol, item ne vortex telluris dispergeretur in vorticem Solis, quippe majores longe circulos describentem, adeoque minore (cæteris paribus) vi centrifuga præditum; Respondet introducendo quandam *partium congruam* vel incongruam, quę retineat alioquin aufugituras. Hactenus ille.

Ad quę sequentia repono: (1) *Galileus* non *supposuit* tantum in gravibus motum æqualibus temporibus æqualiter acceleratum, sed etiam rationibus atque experimentis confirmare nifus est, nec certe temere in eam sententiam devenit. (2) confundit noster obceptor *demonstrationem* veritatis alicujus cum causę redditione per quandam hypothesein, nec fortasse *Hugenii* consilium satis percipit, cujus institutum (quantum assequi licet) in ea quã posuimus ratiocinatione non fuit demonstrare, eam esse accelerationis gravium naturam quam diximus; sed posito (ex phænomenis forsan) talem esse, explicare modum verisimilem quo possit oriri. (3) absolutam autem hujus veritatis demonstrationem dabimus a priori in *dynamicis* nostris, nulla hypothesei adhibita tantum supponendo ex vulgaribus phænomenis, grave in loco altiore aut depresso ejusdem esse ponderis, quod in differentiis altitudinum minoribus, utique quoad sensum, indubitabile est. (4) *Hypotheseis*, quam *Cartesianam* vocat, potius *Kepleriana* est, et si a *Cartesio* magis exulta. Nam primus omnium *Keplerus* invenit gravitatis originem adumbrari posse, dum fluidum aliquod ex partibus solidioribus constans
in gy-

in gyrum actum & a centro recedere tentans, minus solida innatantia ad centrum detrudis. Hac ejus cogitatione, quemadmodum & aliis pluribus, in rem suam usus est *Cartesius*, autorem (pro more suo illaudabili) dissimulans, quemadmodum & ex *Kepleri paralipomenis in Visellonem* sumit explicationem æqualitatis anguli incidentiæ & reflexionis per compositionem duorum motuum, & a *Snellio* didicit veram regulam refractionis. Et sane licet vis summus fuerit *Cartesius*, his tamen artificiolis multum solidæ laudis amisit apud iudices intelligentes. (3) Si recte assumatur, incomparabiliter majorem esse velocitatem æqualem gravitatem facientis, quam ipsorum apud nos gravium, non tamen necessarium hoc est ad explicandam gravium accelerationem æquabilem per vim centrifugam, uti Objector existimare videtur, forsitan non percepta satis *Hugenii* mente. Quod ut appareat, fingamus tubum horizontalem TV longissimum, utrinque clausum, plenum hydrargyro, in quo prope extremum V sit in loco G, globus G vitreus vel ex alia materia factus, quæ minus densa vel minus solida sit hydrargyro, nec ab eo corrodat. Si jam tubus hic cylindricus in eodem plano horizontali manens rotetur circa alterum extremum T immotum, tunc Mercurius recedere tentans a centro, tendensq; versus V, inde pellet globum cumq; coget tendere versus T, sine ullo ascensu. Imo etsi tubus non nihil ad horizontem sit inclinatus, ita ut extremum T sit inferius quam V, nihilominus vi circulationis sufficienter rapide effici poterit, ut globus in hydrargyro alioqui nataturus descendat ab V versus T, aptissima gravitatis representatione. Causa autem, cur hæc vis centrifuga materiæ recedentis a centro alia minus recedentia ad centrum pellat, distincte ita explicari potest, quod materia B, (Mercurius) recedens a centro T, sese insinuare conatur inter C (Mercurium) & corpus 2G (globum) cumque Mercurius non possit amplius propelli, obstante operculo tubi V, repellatur corpus 2G versus T seu ad 3G. His jam positis, cum continue crescat celeritas, qua globus G tendit versus centrum T, contra tubi circulantis celeritas versus centrum decrescat, fiet alicubi, velut in 2G, ut tubi circulantis, & globi recta ad centrum tendentis æqualis sit velocitas. Nihilominus tamen, si tanta fingatur tubi longitudo, ut punctum 2G adhuc longe absit a centro T, exempli causa milibus, tunc globe tendente porro a 2G ad 3G, interval-

TAB. VII.

Fig. 3.

tervallo licet multorum passuum, non mutabitur notabiliter celeritas circulationis, nec discrimen erit notabile inter 2G & 3G, adeoque nec mutabitur notabiliter vis centrifuga, quæ globo inter 2G & 3G continue imprimitur; adeoque perinde erit, ac si globus in G eodem loco maneret, æqualibusque temporibus æquales impressiones reciperet. Jam idem, quod in tubo finximus, in æthere continget reversa, si quidem ab ejus vi centrifuga oritur gravitas. Nam ob maximam a centro (nempe telluris) distantiam, exiguum intervalum, quo grave apud nos inter cadendum centro accedit, nullum facere potest discrimen notabile, ac proinde vel hinc oriatur æqualibus temporibus æqualis celeritatum impressio, etsi non esset tanta ætheris rapiditas. At si gravitatem non a vi centrifuga circulationis, sed materia quadam, gravia venti instar versus terram pellente petamus, cum demum ad explicanda proportionalia temporibus gravitatis incrementa, necessaria est illa celeritas venti incomparabiliter major ea quam gravia apud nos acquirunt.

(6) Etsi valde dudum inclinaverim ipse ad gravitatem a vi centrifuga materię ætherę, circulantis repetendam, sunt tamen aliqua quę dubitationes gravissimas injecere. Et ut cætera nunc taceam, necesse est ætherem hunc circa terram moveri non in æquatore & parallelis, sed in circulis magnis, quales sunt meridiani (alioqui gravia non ad centrum sed axem terrę tenderent) sed ita necesse est, ætherem illum versus polos esse multo confertiores; unde non apparet, quomodo gravia eodem modo in locis æquatori & polo vicinis versus centrum impellantur, quod, tamen fieri, nec discrimen observari adeo notabile, phænomena docent. Huic difficultati si remedium haberetur, facilius credi posset excogitata a *Keplero* causa gravitatis. (7) Alia ejusdem assignari posset causa non obnoxia huic difficultati, concipiendo dispositionem materię cujusdam ex globo telluris aut alterius sideris in omnes partes propulsę, quę radiationem quandam producat, radiationi lucis analogam; ita enim habebimus recessum a centro materię ætherę, quę corpora crassiora eandem (ut alibi explicabo) vim recedendi non habentia versus centrum depellet seu gravia reddet. (8) Cogitandum etiam relinquam, quę causa globum terrę, cum fluidus esset, rotundaret, scilicet variis in omnem plagam tendens fluidi ambientis motus (qualis gur-

tas olei in aqua format) qui a diversis naturæ partibus turbatur, etiam partes telluris ad ipsam contrudat, dum interim ipsa tellus similiter heterogenea, ut paulo ante diximus, expellit a se. (9) Miror quomodo clarissimus Objector in animum induxerit suum, posse hypothesei infinitæ celeritatis circulanti ætheri attributa tolli difficultatem, quæ cum aliis, tum VV. Clariss. *Sturmium* & *Bernoullium* exercuit. Nam non ideo ad axem potius quam centrum telluris deprimi dicentur gravia, quia major celeritas gyri terrei sub æquatore quam in parallelis, sed quia ipsa materia ætherea in circulis minoribus æquatori parallelis gyrata, & a centrâ eorum recedere tentans, gravia ad centra cujusque circuli, quæ non in centrum telluris, sed alia axis puncta cadunt, pelleret. Non igitur de celeritatis sed directionis, differentia queritur. Nec video quomodo in hac hypothesei occurri malo possit, nisi ætheri gravitatem immediate producenti motum velut magneticum ascribamus, non in æquatore & parallelis, sed in meridianis, ut jam olim a me annotatum est, tum in scheda edita, tum in literis ad R. P. *Kochanskius*, qui eadem movebat. (10) Materiam *primi Elementi* Cartesiani, *globulosque secundæ*, laminis autores non maleum moror; fictitia enim ambo censeo, & pro demonstrato habeo, nec primum nec secundum Elementum in natura dari, nec lumen in eo, quem *Cartesius* describit, conatu consistere. Cæterum quæ causa guttas liquorum format, eadem & vortices Solarem in mundo, terrestremque in Solis vortice continet, explosæque materiæ suos limites circumscribit, ne dum a centro vorticis recedere tentat, dispergatur. (11) Scilicet in omni fluido motus est varius in omnes plagas, qualem videmus in aqua baculo varie moto agitari; is autem interpositis partibus alterius texturæ motusque, nec satis pervis perturbatur, & obstacula repellere ac diminuere tentat: minus autem obstat, quæ in figuras ejusdem superficiæ capacissimas colliguatur. Porro non *vortices* tantum seu (nucleo demto) *bulla*, sed & omnes consistentiæ seu *cohesionis* primigeniæ, atque ut ita dicam, stamina rerum & bases texturarum a cuiusque massæ propria & conspirante motus ratione oriuntur, quibus consistentis primæ firmitatis causis, tam demum corporum (firmitatem jam hinc aliquam habentium) porro major aut minor contactus, atque inde ob ambientium resistantiam nata cohesio, in rationes venire potest.

potest. Motus scilicet vel, si mavis, vis motrix id unum est quod materiam dividit & heterogeneam reddit, unde congruitas in incongruitasque, cum per se continua sit atque uniformis, ac ne figuræ quidem & partes in ea reales seu actu determinatæ intelligi aliter possint. Itaque cohesionis quoque principium est, ac proinde oritur *fluiditas* a variomotu, *firmitas* a conspirante, ut jam olim explicuimus; vel potius nihil tam fluidum est, quin habeat firmitatis, nihil tam firmum, quin habeat fluiditatis gradum; sed denominationes sunt a prædominante ad sensum.

(12) Sed jam tandem ad sententiæ meæ defensionem veniendum est, qua fortasse non magnopere indigere adversus objectionem videri possit, quod in controversia est assumentem, nec ratiocinationis meæ vim attingentem. Quia tamen Objectioni tantum tribuo, ut quæ ipsum decipere, etiam alios fallere posse putem, vel potius quia agnosco aliquid verbis meis ad summam claritatem defuisse, tentabo an ipsimet, tanquam æquo iudici, satisfacere possim. Demonstrabo igitur propositionem, quam negat, eaque occasione rem omnem (spero) in clara luce collocabo, postremo erroris fontem detegam. Sed ante omnia logomachia excludenda occasio est; erant enim, qui sibi permissum dicent vim definire per quantitatem motus, & duplicatæ corporis dati celeritate, vim ejus duplicatam dicere; neque hanc ego libertatem cuiquam nego, quam mihi met concedi postulo. Sed cum controversia nobis sit realis, utrum scilicet motus conservetur, an vero potius eadē quantitas virium eo sensu, prout a me accipitur, id est in ratione composita non ponderis & celeritatis sed ponderis & altitudinis, per quam corpus ab agente vim habente attolli potest, facile de verbis transigemus. Itaque vim inaequalem habere hoc loco definiam, quorū unum si surrogare liceret in alterius locum, oriri posset motus perpetuus mechanicus; & surrogatum quidem habere dicitur vim majorem, alterū vero minorem; quod si ex surrogatione eorum tale absurdum, quale est motus perpetuus, oriri nequeat, vires ipsorum dicemus æquales. Hæc definitione posita, facile tanquam corollarium concedet Cl. Objectioni, eandem vim in corporibus conservari, seu eandem esse potentiam causæ plenæ & effectus integri, vel status præcedentis & ex eo nati sequentis. Ne scilicet succedat præcedenti aliquid fortius, ex quo motus perpetuus mechanicus oriri posset.

posset. Quale virium lucrum impossibile esse non diffitebitur, opinor, ut idem proinde sit in physicis & mechanicis reducere ad motum perpetuum mechanicum, & reducere ad absurdum. Hoc autem eodē sensu necesse est quoque *vires esse in ratione composita ponderum & altitudinum*, seu quod idem est, summam productorum ex ponderibus in altitudines (ad quas pondera attolli ex datis possunt) ductis, non vero summam factorum ex ponderibus in celeritates, ut *Cartesiani* sibi persuaserant, conservari. Quod ita nunc demonstrabo: ponamus (in exempli gratiam) globum A 4 librarum ex altitudine unius pedis 1 A E per lineam inclinam 1 A 2 A descendere, donec in planum TAB. VII. horizontale E F perveniat, ibique procuret ex 2 A in 3 A, uno celeritatis gradu per descensum quaesito. Porro in eodem plano horizontali quiescat alius globus B unius libræ, in loco 1 B. Ponamus jam porro, omnem potentiam globi A transferri debere in globum B, ita ut A quiescente in horizontis loco 3 A, solus deinde moveatur globus B. Queritur quantum celeritatis accipere debeat globus B, ut tantundem virium accipiat, quantum globus A habuit. *Cartesiani* dicent, globum B quadruplo minorem ipso A accepturum celeritatem 4 graduum seu quadruplo majorem celeritate ipsius A. Tantundem enim virium habere A, 4 librarum, celeritate ut 1, quantum B, unius libræ celeritate ut 4. Sed ego ex tali surrogatione ostendam oriri posse motum perpetuum seu absurdum. Nam corpus B libræ 1, celeritatem habens ut 4, ope ejus, motu sursum directo, (ut si procurrendo ex 1 B in 2 B, incidat in lineam inclinam 2 B 3 B) ascendere poterit ad 3 B seu ad altitudinem perpendiculararem F 3 B, pedum 16: quia corpus A gradum celeritatis ut 1 acquisierat descendendo ex altitudine perpendiculari pedis 4, adeoque rursus ascendere posset ad pedem 4. Ergo gradu celeritatis quadruplo ascendere potest ad pedes 16. Sunt enim altitudines ad quas vi celeritatum ascendere potest, ut celeritatum quadrata. Sed jam hinc oriretur motus perpetuus seu effectus potentior causa. Nam globus B unius libræ elevatus jam ad 16 pedes, a nobis porro sic adhiberi poterit, ut rursus inde descendens in horizontem, ad 4 B, facili quadā machinatione, verbi gratia ope statore retilineæ inclinatæ, attollere possit globum A librarum 4 in horizontis loco 3 A existentem, ad altitudinem perpendiculararem prope 4 pedum. Sit enim statera pertingens a 3 A ad 3 B, in fulcro seu centro librationis C, di-

vifa in brachia longitudine inæqualia (licet æqualia pondere) C; A, & C; B, sic ut brachium C; B sit paulo plusquam quadruplum brachii C; A. Itaque globus B, incidens in extremum stateræ 3 B, globum A, ateri extremo 3 A superstantem vincet attolletque; quia major est reciproce ratio distantiarum a centro, (nempe major quadrupla ex constructione) quam ponderum (quæ ex hypothese est quadrupla) & proinde B descendendo usque ad horizontem per altitudinem perpendicularem 3 BF, 16 pedum, ex 3 B in 4 B, attollet A ex 3 A in 4 A, ad altitudinem perpendicularem paulo minorem pedibus 4, defectu tam exiguo quam velis. In praxi sufficit attolli A ad altitudinem perpendicularem pedum circiter 3 vel etiam adhuc minorem. Quod est absurdum. In initio enim A erat tantum elevatum ad pedem 1, ipso B existente in horizonte; nunc vero in statu finali, B restitutum ad horizontem, A non restitutum est ad pedem 1, quod ad summum fieri poterat remotis accidentibus impedimentis, sed ascendit ad pedes plusquam 3 & prope 4. Idque vi ipsius descensus sui ex unico illo pede, licet per interpositum corpus B, quod tamen nullam novam vim contribuisse, sed solam vim ipsius A habuisse supposuimus. Ita pene triplum virium lucrati sumus, & ut ita dicam, ex nihilo eduximus: quæ quidem absurda esse nemo intelligens diffitebitur. Nec jam motus perpetuus longe querendus est. Facile enim est efficere, ut globus A ex loco 4 A, redeat ad primum locum 1 A, & prius in itinere, (cum lapsum habeat prope trium pedum) effectum aliquem mechanicum præstet: alia pondera elevet, machinas circumagat, &c. Similiterque globus B, si locus 4 B tantillo altior ponatur horizonte, interim (dum A redit ad 1 A) redire decurrendo poterit ad locum 1 B; adeoque omnia redibunt ad statum priorem, effecta tamen mechanico notabili per supererogationem peracto; idemque porro repeti poterit lusus. Quæ utique ferri non possunt. Hinc ut obiter dicam, ex Methodo nostra præfenti, inventores motus perpetui in speciem plausibilis plerumque præbebunt occasionem novorum theorematum, quibus fallacia detegitur, ostendendo (quodam ut ita dicam *Algebra Mechanica* genere) *æquationem latentem inser causam & effectum*, nulla arte violabilem. Et hujusmodi *Æquatio* nobis quoque hoc loco profuit, ad veras translationis motuum leges inveniendas. Itaque dicendum est,

B (uni-

B (unius libræ) si deberet accipere potentiam ipsius A (quatuor librarum) seu si A quod prius solum movebatur, deberet redigi ad quietem, motu jam solum existente in B quod prius quieverat; remoto omni alio agente vel patiente, quod aliquam novam vim addat, vel partem prioris absorbeat, tunc B non nisi duplam debere accipere celeritatem ejus quam habuerat A. Ita enim B non nisi ad 4 pedes ascendere poterit, nec A (licet stateram adhibeas) restitui nisi ad unum, nec proinde tale orietur absurdum, ut status posterior seu effectus fiat potior causa seu statu ex quo fuit natus, sed omnia præcise compensabuntur. Itaque eadem opera conclusimus contra *Cartesianos*, non semper debere conservari quantitatem motus. Cum enim prius A existente in motu, haberemus corpus ut 4 celeritate præditum ut 1; nunc post translationem habemus corpus 1 celeritate præditum ut 2; unde quantitas motus in posteriore statu sit tantum dimidia prioris. Brunt alii casus, ubi augebitur quantitas motus. Idemque est in aliis plurimis translationibus virium, dum corpora in se invicem agunt, ut *quantitas motus* differat a *quantitate virium* a nobis explicata (quam *quantitate effectus* æstimari ostendimus) adeoque servari nequeat. Et generaliter si sit corpus A præditum initio celeritate e , corpus vero B celeritate y ; at post actionem sit corpus A præditum celeritate (e), corpus autem B celeritate (y). Et similiter altitudines, ad quas corpora A & B ascendere poterant, ante actionem sint (respectively) x & z , post actionem vero (x) & (z); ajo debere esse $Ax \div Bz = A(x) \div B(z)$ ut eadem servetur potentia; unde utiq; sequitur, non semper posse esse $Ae \div By = A(e) \div B(y)$, seu non posse eandem semper servari quantitatem motus. Superest, ut *erroris fontem* paucis detegamus. Et quidem Clariss. Objector infinita ætheris motoris celeritate ne quidem opus habet, & libentissime ipsi sine probatione concedo, celeritates acquisitas vel perditas libero descensu vel ascensu, esse ut tempora. At ego VIRES MOTRICES, id est *æque qua conservanda sunt*, ostendi non esse æstimandas gradibus celeritatis. Plerosque autem doctissimos alioqui Viros decepti præjudicium ex schola, quo concipiunt motum, & celeritatem (motus gradum) tanquam realem quandam & absolutam in rebus quantitatem; & quemadmodum eadem salis quantitas per mirrorem aut majorem aqua copiam diffunditur, que similitudine & *Robur* (quan-

(quantum memini) utebatur. Unde mirum ipsis videtur, augeri vel minui posse quantitatem motus sine miraculo Dei creantis vel annihilantis. Sed motus in respectu quodam consistit, quin & cum rigide loquendo nunquam existat, non magis quam tempus, aliaque tota quorum partes simul esse non possunt, eo minus mirum esse debet, quantitatem ejus eandem non conservari. Sed vis ipsa motrix, (seu status rerum, unde mutatio loci nascitur) est absolutum quiddam & subsistens, ejusque adeo quantitatem a natura non curari. Unde etiam discimus *aliquid aliud in rebus esse quam extensionem & motum*, quod quanti momenti sit, sciunt intelligentes. Etiam autem prima specie videatur, duplicata celeritate ejusdem corporis duplicari & vim ejus, admitti tamen hoc non potest. At, inquires, si corpus A habeat gradum aliquem celeritatis, & eidem corpori rursus superveniat æqualis priori celeritatis gradus, utique id quod erat prius videtur perfecte duplicatum seu repetitum: sed respondeo negando, tum demum enim id quod prius erat, erit exacte duplicatum, cum corpori A celeritatem habenti ut 1, adjicietur aliud corpus B, æquale ipsi A, etiam celeritatem habens ut 1, quo facto fateor & vim duplicatam. Quomodo autem potentiam multiplicatio obtineatur, corpore licet non multiplicato, habetur methodo supra explicata. Fuere etiam quibus errandi causa inde præbita est, quod putarunt in potentia æstimanda non solius effectus, qui producitur, hoc loco habendam rationem, sed & temporis, quo producitur. Itaque non debere potentiam æstimari sola ratione composita ponderis & altitudinis, ad quam pondus per potentiam attolli potest. Et sane verum est, temporis rationem quoque habendam in illis effectibus producendis, ubi eadem potentia longiore tempore concessio majorem effectum producere potest. Ut si cum globus datam habens celeritatem, potentiam habet pondus suum transferendi in plano horizontali per datum spatium tempore dato; sed hoc in effectibus potentiusque, de quibus hic agitur, secus est, ubi vis agendo consumitur, & quicquid vi præditum est, (ut arcus tensus ad certum gradum, corpus habens certam velocitatem) si secundum unum operandi modum totam suam actionem impendat in datum pondus elevandum ad certam altitudinem, nulla alia combinatione vel artificio idem pondus faciet altius assurgere, quanto tunc; tempore concessio. Unde frustranea sit temporis consideratio.

Cum

Cum enim pondus illud ex ea altitudine delabens possit illam ipsam vim (ut tensionem dictam illius arcus, velocitatem dictam illius corporis) præcise reproducere; (abstrahendo animum ab impedimentis accidentalibus) utique pondus altius sublaturum post tempus quantumcunque, mox relabendo non tantum vim dictam primam reproducere possit, sed & aliquid præterea efficere, atque ita daretur modus per sufficientem temporis longitudinem perveniendi ad motum perpetuum mechanicum. Quod est absurdum.

HISTOIRE DE L' EGLISE DU JAPAN &c.

id est,

Historia Ecclesiastica Japoniæ, Abbatis de T. Tomus II.

Lutetia, apud S. Michallet, 1689, in 4. Plag. 87.

Quod de Draconis Atheniensis legibus dici solitum fuit, sanguine potius quam atramento scriptas fuisse, id longe verius de historia hæc, cujus primam partem proximo mense Aprili enarravimus, statui potest, neque tamen satis exprimi atrocitas suppliciorum, quæ in Christianos per annos fere quinquaginta in regno illo exercita fuit. Spem aliquam moderationis attulerat A. 1596 dissimulatio Imperatoris, cum Valignanum, quem a Prorege Indiæ cum muneribus in Japoniam missum esse ex Tomo I. sub finem retulimus, satis benigne excepisset, licet eodem tempore Legatos Chineses ignominiose tractasset. Significari autem instans calamitas visa est multis prodigiis, ingenti in primis terræ motu, quo plurima regni loca vehementer quassata & perdita sunt, destructa inter alia funditus regia Imperatoris Fuximense, in qua ædificanda & pretiosa suppellectile exornanda trecenti aureorum milliones, quos vocant, consumti esse ferebantur. Exercuerant hucusque post edictum, quo regno exire jussi erant, Jesuitæ omnia munia sacra, ita quidem ut hoc anno LX hominum millia baptizaverint; multa tamen utebantur circumspeditione, ut in occulto fierent omnia. Sed non eadem cautela ab aliis monachis observata fuisse perhibetur. Venerant illi ex Hispania & insulis Philippinis, licet Pontificum decretis solis Jesuitis Japoniæ

Lib. XI.

pag. 3.

9. 12.

11.

15.

- nica Ecclesie cura demandata esset, nescio qua interpretatione usi, in Japoniam, ac intemptivo zelo & solitis cum ceremoniis sacra pergebant in regia urbe *Meaco*. Accessit inconsulta & vana Hispani cujusdam navarchi, ex iisdem insulis vi tempestatum in Japoniam ejecti jastantia. Hic enim inter alia interrogatus, quomodo Rex Hispanie tot regiones & insulas, in tractu illo orbis ab Europa remotissimo acquisivisset, responderat, premissos a Rege fuisse sacerdotes & monachos, qui Evangelium predicarent; deinde conversa ad Christianismum magna incolarum multitudine, & hac militariibus, quas Rex submisisset, copiis adjuncta, subjugatos ceteros fuisse. Facile itaque in suspicionem adducti sunt Japones, idem sibi imminere, si Christianismum non excirparent. Condemnati sunt inde A. 1597. & mense Januario in crucem acti Franciscani monachi sex, cum tribus Jesuitis & septendecim ex populo, interque eos pueri impuberes, quorum nomina & elogia, quaque constantia mortem toleraverint, prolixè tradidit Autor; describit etiam formam crucis, diversam ab illa quæ vulgo pingi aut sculpi solet. Alligabantur crucibus damnati extensis brachiis pedibusq;, aliquando etiam capite deorsum verso. Pro gratia erat, si statim adacta in latus lancea confoderentur: aliquando aeris injuriæ per aliquot dies exposti & Lib. XII. inedia confecti hærebant. Eodem anno Imperator Legatum Propag. 66. regis Philippinarum de suppliciq; monachorum expostulantem, & navem naufragio ad littus ejectam restitui petentem, duro cum responso dimisit, & mox publicato edicto Jesuitas & Religiosos omnes, proposita mortis poena, excedere regno jussit, tribus solum aut quatuor Nangasacki tolerantis, qui Lusitanis commercia ibi exerecentibus sacra facerent: nolebant enim Japones mercatura illa profus carere. Destructa itaque sunt Christianorum templa, dispersa seminaria & scholæ Jesuitarum, ritusque sacrorum publicus plane intermissus fuit, & plurimi Jesuitarum palam conscensus navibus in Chinam aut Indiam avecti sunt; pauci tamen in variis regni provinciis delituerunt, occulte operam incolis Christianis præstantes. Decessit inter hæc Imperator, cum paulo ante mortem *Johannem Rodericum* Jesuitam, quo interprete apud Lusitanos utebatur, benigne audivisset, nec indonatum dimisisset. Procures etiam, quorum tutelæ filii im- 75. puberis & regni curam commiserat, in executione edicti aliquandiu cuncta-

cunctati sunt. Recruduit tamen persecutio ex dissidio inter tutores illos orto, sed nihilominus coetus Christianorum auctus fuit, baptizatis A. 1599. quadraginta, & sequenti anno triginta millibus. Hoc anno capite truncata est Regina Tangitana, de qua Libro IX. Tom. I. actum fuit, jussu mariti pagani, qui rebellionis causa de vita sua periclitatus, relinquere illam post se volebat. Vehementer vero eum facti poenituit, postquam periculum evitasset, ita ut corpus sepeliendum Jesuitis permitteret, dato illis 200 aureorum honorario, quod tamen hi in pauperes distribuerunt. Supplicio quoque affectus fuit celebris ille belli Dux *Augustinus* Tomo I. laudatus, cui itidem exequiæ a Jesuitis ductæ sunt. Post hæc quidam ex tutoribus *Dayfusama*, oppressis collegis rerum potitus, persecutionem redintegravit. Nihilominus A. 1603. centum & novem Jesuitæ, & inter hos sacerdotes quinquaginta tres, in Japonia adhuc latitarunt, sed ad summam inopiam redacti, intercepta a Batavis oneraria Lusitana, qua subsidia ad alendos illos & pauperes ex plebe mittebantur. Inter Japones in aula Imperatoris illustres multi supplicium passi sunt, cum Christianismo renunciare nolent, inter quos magnis laudibus extollitur *Simon* quidam *Gisfoim*, strenuus belli dux. Nobiles etiam sceminae martyrii gloriam reportarunt, suoque exemplo multos ad constantiam invitarunt. Anno 1604 quietem aliquam habuerunt Christiani, cum tutor ille stabiliendæ adversus filium Imperatoris, fidei suæ commissum, potentia intentus esset, neglecta religionis cura, ita ut Jesuitæ Nangasa qui publicam pompam in festo corporis Christi magnifice instruerent. Sed offensus novisque suspicionibus turbatus fuit Imperator, tam quod Hispani promissa quædam de commerciis non implevissent, tum quod novæ & multæ naves milite ac apparatu bellico instructæ ad Philippinas appulissent. Sæviri itaque passim coeptum est & in Religiosos, quotquot indagari poterant, & in illustres quosdam viros. Hoc tempore obiit Bungi quondam Rex *Constantinus*, qui plus semel a Christianismo defecerat, tandem vero ob constantem ejus professionem in tantam miseriam redactus erat, ut victum mendicando quæreret. Anno 1606. rigidissimum iterum in Christianos edictum publicatum fuit; baptizata tamen sunt, præter infantes, octo hominum millia, continuatis licet in omni generis & ætatis Christianos suppliciis. Anno 1612. vehementissime exarsit per-

gag. 79.

88.

92.

104.

117.

129.

127.

Lib. XIII.

pag. 148.

149.

165.

Lib. XIV.

secu- pag. 203.

secutio, aucta denuo suspicione contra Hispanos, ob dilatatum in insulis Moluccis impetium, & temeritatē navarchi cujusdam, quā littora & portus Japoniæ jacta bolide palam exploraverat. Multum quoque nocuit apostasia *Protassi* Regis Arimæ, ejusque filii Michaelis, qui ita savierunt, ut nec necessariis aut fratribus parcerent. Ejecti sunt ex aula Imperatoris proceres Christiani, viri foeminaeque, multaq; constantiæ exempla etiam a pueris puellisq; edita fuerant. Instructa tamen Nangasaqui numerosa fuit societas, sive, ut loquuntur, fraternitas, certis legibus, quibus se ad tolerandam religionis causa mortem adstringebant. Savissimis interim poenis & ibi furebant in Christianos barbari; ne tamen Lusitanos a commerciis deterrerent, Jesuitis non nisi exilium indictum est, edito A. 1614 diplomate. Igitur mense Octobri omnem Ecclesiæ ornatum navibus imposuerunt, & præter XVIII sacerdotes, sociosque laicos LX & quosdam alumnos, itemq; aliquos aliorum ordinum monachos, qui clam remanserant, ex portu Nangasaqui abierunt, quo miserrimo tempore *Ludovicus Cerqueira* Jesuita, Japoniæ Episcopus Romæ constitutus, diem suum obiit. Abiit simul laudatus *Tomo I. Justus Ucondonus*, regia dignitate sanctus, quem Hispani cum tota familia in metropoli Philippinarum *Manila* magnifice exceperunt & liberaliter aluerunt, ibi tamen paulo post defunctus. Anno 1615, dum mortuo Imperatore successor filius *Xogunus* bello civili affligeretur, quies aliqua Christianis fuit, sed devictis æmulis Imperator novum edictum in illos exasperavit, immanes cruciatus & supplicia in omnes constituens, qui sacerdotes domi reciperent, præmia vero iis decernens, qui latentes proderent. Edixit itidem, ut naves Europæ tantum in portu Nangasaqui & Firandi reciperentur, irritatas, quod navis quædam Hispana alio loco XXVII. monachos Franciscanos in littus exposuisset, inter quos erant, qui peccare se crederent, si sacra in occulto facerent; unde inter hos & Jesuitas, ipsosque coctus discordia exorta est.

307. Deprehensi A. 1617 Jesuita *Jobannes Baptista Machadus*, & Franciscanus qui se *Petrum de Ascensione* vocabat, capite mulctati sunt, quod etiam accidit duobus monachis, qui in regno Amaratano vestibus suis induti incedebant, & exstructo sacello publice sacra faciebant. Id mortis genus pro beneficio reputandum erat, cum in Japones immensis serviretur cruciatibus. Temeritatem illorum, qui sproto Imperatoris

toris edicto palam religionis ceremonias exercebant, Autor quidem non probat, sed nec culpam eos audeat, cum sancti fuerint & martyrii corona honorati.

Anno 1618 quidam Japonicæ nationis Jesuita lento igne cum aliis quibusdam Christianis consumatus est; carceris vero molestia extinctus *Ambrosius Ferdinandus* Jesuita pag. 321.

Lusitanus, qui olim mercator & miles fuerat, sed tanta abstinentia & religiositate vivebat, ut pro sancto haberetur. A. 1619 cremati sunt *Meaci* una vice viri, foeminae & infantes LII. Talia exempla 329.

ad annum usque 1622 magno numero in hoc libro referuntur. Imperator etiam denuo exacerbatus fuit, cum ex Philippinis insulis monachi in Japoniam introducti essent, & Hispanus quidam popularem suum ex carcere vi eripuisset. Nihilominus eodem anno homines 336.

2236 baptizati esse perhibentur a Jesuitis, ex quorum societate 36 adhuc in regno delitebant. Deprehensi ex illis novem, cum duodecim Franciscanis & Dominicanis & triginta ex populo, supplicium 362.

passi sunt. Inter Jesuitas eminebat *Carolus Spinola*, illustri & celeberrima inter Genuates familia, qui jam tribus annis carceri inclusus incredibiles pertulerat molestias. Carceres in barbara illa regione ex cancellis ligneis, sive potius ergastula tam angusta construuntur, Lib. XVI.

ut singulis vix spatium detur, quo uno in latere cubare aut erecti stare possint: cibantur orizæ crassioris exiguo modulo, potantur aqua impura & tepida: expositi sunt omni aeris injuriæ. Nulla fit sordium purgatio, ita ut fetore & vermibus multi consumantur. *Spinola* pag. 370.

La constantiam admirandam describit Autor, & vitæ ejus historiam refert, etiam quasdam epistolas exhibet. Ille cum XXII aliis mensis Augusto 1622 vivicomburium passus est, reliqui capite truncati sunt, interque eos puer quatuor annorum, nomine Ignatius, qui hortatu matris simul necatur, intrepidus collum porrexit. Omnibus etiam palo jam alligatis venia oblata fuit, si Christianismo renunciant.

Inter plurimos alios ob ministerium, quod gesserant, & insignem in morte constantiam, item ob miracula clarissimi memorantur *Camillus Constantinus Calaber*, & *Paulus Navarrus* Jesuitæ. Hujus insignem colloquium cum Præside provincie refertur, in quo sanctitatem religionis & innocentiam sociorum ab imputatis criminibus masculè defendit. Cum diuturno carcere detineretur, concionari, baptizare & confessiones audire non destitit; reliquum tempus præ-

dicibus 374. 380.

396.

412.

396.

412.

396.

412.

396.

- cibus impendit & versioni status de laudibus B. Virginis ab *Antonio Spinello* editi. Existimavit enim, ut Auctor scribit, & pro suæ religionis genio laudat, *nihil utilius Japonibus Christianis præstari posse, quam si devotione erga Deiparam imbuerentur, cum per hanc ad Salvatorem eundem sit, quemadmodum hic per Mariam in mundum venerit.* Anno 1623, d. 3. Decemb. in magna urbe *Jedo* quinquaginta Christiani, & inter eos Jesuita insignis *Hieronymus de Angelis*, Siculus, combusti sunt; mox etiam alii XXIV interemti. Anno 1624 *Jacobus Caravajalis*, Jesuitarum hoc tempore in Japonia Superior sive *Provincialis*, novo cruciatu periit, aquæ frigidæ hyberno tempore immersus, solo capite extante: eo tamen anno Japonæ MCLX a Jesuitis baptizati fuisse dicuntur. Placare Imperatorem denuo conatus est Prorex Philippinarum, missa legatione, sed accessus illi denegatus est, & interdictum commerciis Hispanis & Lusitanis omnibus, toleratis tamen Anglis & Batavis, quia, ut Auctor scribit, sacerdotes Romanos oderant & magistratibus prodebant, Batavi vero cruces & imagines, quas Christiani Japonæ venerabantur, pedibus conculebant. Scivitū inde est ultra quam credi aut enarrari potest, in omni ætatis, sexus & conditionis homines. Accidit tamen, ut quidam adolescens in regno *Omuræ* præ cæteris animosus, a judice juberetur digito flammæ immisso experiri, an supplicium ignis tolerare posset. Cum vero adolescens statim paruisset, totumque digitum nullo doloris signo edito concremasset, hanc fortitudinem ita miratus est judex, ut illum & alios, quos in vinculis habebat, Christianos dimitteret. Lectu digna est epistola *Michaelis Caravajalis*, gentilis Jacobi supra nominati, e carcere suo d. 20 Febr. dicto a. 1624 data; isque paulo post cum quatuor aliis lento igne assatus fuit. Quæ hucusque narrata sunt, hausisse se dicit Auctor ex epistolis *Johannis Ruys Gironis* Jesuitæ ex India misis, & in hujus anni 1624 historia *Solierium* Jesuitam finem scribendi fecisse; id quod etiam in exordio *Tomii* Lib. XVII. notaverat. Anno 1625 *Nangasacki*, quæ urbs veluti sanctuarium religionis fuisse dicitur, incredibilia scivitæ exempla patrata sunt. Inter martyres præ cæteris commendantur *Cejus* quidam ex *Corea* insula, & *Jacobus Coitius* Japon, miraculosa, ut narratur, apparitione ad Christum conversus. Alio loco non ignobiles viri feminæque, quorum nomina recensentur, XXXII lento igne extincti sunt. Super

per horum os sibus cœleste lumen aliquoties conspectum esse, a plus quam trecentis testibus affirmatum esse traditur. Quidam ex illis, qui supplicium passi sunt, singulares preces ad B. Virginem composuerunt, quæ integræ referuntur. Eodem loco L alii capite sunt multati. Sed majus damnum Ecclesiæ Japonicæ illatum esse dicitur combustis lento igne novem Jesuitis, inter quos *Provincialis* erat *Franciscus Paciecus* d. 30. Jun. 1626. quorum omnium vitæ & elogia luculenter ab Autore referuntur. Anno 1627 novæ cruciatus & immunitatis species inventæ sunt, quibuscum comparata vivicomburia, lentus ignis, assatio in crate, pro ludo haberi possent. Condemnatis ante omnia candente ferro in fronte & genis inurebatur vox *Quirixitan*, i. e. Christianus. Deinde fustibus ad mortem penie cæsi, sudata superiori corporis parte, per multas urbes spectaculi causa circumducebantur, & palis alligati plebis ludibrio exponebantur. Digitorum articuli unus post alterum candenti forcipe, non impetu, sed repetitis lentisq; moribus decerpebantur, obligatis vulneribus & interposita mora, ut nova abscissione dolores redintegrarentur. Facibus piccis toto corpore ustulabantur, infusa postea cicatricibus aqua ferventi; enatis inde in carne hoc modo corrupta vermibus, summo cum dolore & foetore exedebantur. Immergi stagnis igne subterraneo bullientibus, & inde extracti in aquas frigore concretas intrudebantur, aut novis tormentis subiciebantur, aut in ergastulis elanguescebant. Anno 1628 insignis quidam ex Proceribus atrocitatis illius pertæsus, Imperatorem mitigari posse credebat, si summam religionis Christianæ perciperet, propter quam tot homines inaudita sævitia perimebantur. Retulit autem octo præcepta aut capita, quæ Christiani observarent & docerent: (1) ut quilibet de adipiscenda animi salute omnibus viribus sollicitus esset; (2) ut parentes honoraret; (3) ut heris & magistratibus obediret; (4) ut neminem occideret; (5) ut non furaretur; (6) ut ab adultério abstineret; (7) ne desideraret id quidem; (8) ut male licet a Principibus & magistratibus habitus, minime tamen rebellaret. Hæc quidem vera & bona erant, sed quæ formam Christianæ religionis non constituebant, nulla Christi Servatoris mentione facta. Putat tamen Autor, barbarum illa saltem proposuisse, quæ in vita civili maxime utilis essent, & Principibus placere possent. Sed fuit hac caute-

pag. 483.

497.

Lib. xviii. pag. 518.

519.

539. 548.

Lib. xix. pag. 557.

lib 3

la sævitia non potuit. Ejus continuatione plurimi ad defectionem compulsi sunt, neque tamen constantiæ exempla defuerunt, sed insignia Nangasaqui edita, ad *Mucium Vitellescum* Jesuitarum Præpositum Generalem A. 1629 & seq. relata sunt. Cum vero multi senio licet confecti, mulieres gravidæ, & infantes teneri, omnia tormentorum genera fortiter perferrent, & mortem læti Deumque laudantes oppeterent, Diabolico invento, ut Auctor loquitur, provisum est ab Imperatore, ut vitæ hominum parceretur, & tormenta tamdiu per intervalla continuarentur, donec apostasia sequeretur, & hoc potissimum modo totam fere Ecclesiam Japonicam everfam & desolatam fuisse, Auctor queritur, exemplum fortasse haud multum dispar in patria sua, si vellet, deprehensurus. Anno 1630. monachi quidam Augustiniani, & celebris Jesuita *Antonius Isida* Japon, supplicium subierunt. Hujus proluxa de carcere suo epistola exhibetur. Cum benigne a magistratibus auditus fidei confessionem edidisset, nullisque blandimentis & minis perverti posset, plusquam triginta dies aquæ ferventis infusione omniumque membrorum luxatione excruciatatus, & tandem vivus combustus fuit. Prætereunda sunt plurima, ne nimis prolixi simus, quia omnes tormentorum machinas explicare longum foret. Fistulæ naribus immisæ sunt, sulphure aliaque materia foetida repletæ, deinde igne succensæ: tubi ferrei acuti partibus carnosus impressi, pleni carne & sanguine retrahebantur: aqua per fauces ingurgitata repleti homines pedibus conculcabantur, ut liquorem cum sanguine per os, nares, oculos & aures redderent; quod quidem sævitæ genus in bellis nostris a militibus in colonos exercitum fuisse meminimus. Alii serra lignea non quidem mediis dissecti, sed ita in brachiis & cruribus, repetitis vicibus læsi fuerunt, ut tandem dolori succumberent & Christum negarent. Fuisse tamen dicuntur, qui apostasiam coactam deplorantes, teterrimis suppliciis Lib. XX. sese obtulerunt, Anno 1631. novum tormenti genus prioribus omnibus pag. 605. atrocius expertus est *Nicolaus Keyan* Japonius, Jesuita. Fossa Tyrannorum jussu putei instar aliquot pedum altitudine facta est, ad quam patibulum erigebatur. Suspensus in hoc, pedibus sursum, capite deorsum verso, vinculis manibus pedibusque, totoque corpore fasciis, ne sanguis nimis prope in caput descenderet, duriter constricto, ad genua usque fossæ immittebatur; hanc asseribus tegebant, ut in obscuro

obsturo penderet. Sic intestina hominis inversa ventriculo incumbant; comprimebantur nervi; sanguis sensim ad caput delatus per os, oculos, nares & aures exitum quærebat: accedebat fames & sitis, & hoc cruciatu ad aliquot dies, etiam ad nonum usque excarnificati, miserime moriebantur. Nicolaus quidem ille post triduum expiravit, & interrogatus, nullum se dolorem sentire dixit, quam quod Imperatorem, omnesque Japones non posset ad Christum convertere. Idem tormenti & mortis genus fortiter pertulerunt Jesuitæ alii Itali & Lusitani, & ex Japonibus *Julius Nacaura* regio genere natus, qui inter Legatos Romæ missos fuerat. Post hos & alios memorantur Provinciales Jesuitarum duo, *Matthæus de Couros* & *Sebastianus Vieira* Lusitanus, quorum hic cum quatuor sociis anno 1634. necatus. Hic ab Imperatore juvene, qui patri A. 1631 defuncto successerat, jussus, confessionem fidei suæ brevi scripto complexus est. In ea cum inter alia Imperator legisset, quæ Christiani de immortalitate animæ ejusque statu, postquam e corpore decesserit, profiterentur, subito exclamasse dicitur: *vanobis, si ista vera sunt.* Sed his & aliis libri argumentis motum & territum increpavit avunculus magnæ apud eum autoritatis, quod nugis hominis peregrini & exploratoris fidem adhibere vellet, & gravissimum periculum ostendit, quod incursum esset, si extinctam pene sectam Christianam vires recipere sineret. Omnium quæ ultimo hoc libro operis narrantur, maxime paradoxa & creditu difficillima sunt, quæ de *Marcello Marfilio* referuntur. Hic, ut Autor scribit, illustri familia Neapoli progenitus, invitis suis Jesuitarum societati aggregatus, cum periculoso morbo decumberet, *Francisci Xaverii* frequentibus apparitionibus & colloquiis non solum valetudinem recuperavit, sed tanto illius imitandi studio accensus est, ut flagitare Præpositos societatis non desineret, donec missionem in Indiam & Japoniam impetrasset. Hoc ejus institutum & iter magnis, ut narratur, prodigiis divinitus probatum est. Cum Goam appulisset, lapis, olim repertus, (cui crux incisa erat, & qui singulis Apostolorum festis, aut si quid rari & novi instaret, colorem mutare & sanguinem sudare solebat,) guttas sanguinis tanta copia emisit, per horas XXIV, ut multa linteola iis tingi potuerint: duæ Christi effigies oculos sæpius aperuerunt & clausuerunt; omitto, quæ aperto Xaverii sepulchro & aliis modis accidisse dicuntur.

pag. 608.

610.

619.

618.

624.

631.

dicuntur. Cum mense Septembri 1637 in Japoniam venisset Marcellus, qui in honorem Xaverii Franciscus dici maluit, terra subito horribili motu concussa fuit. Mox cum captus iudicibus Nangasacki susteretur, capiti ejus circulus cœlesti luce coruscus circumfundi visus est. Neque tamen hoc ei profuit, quo minus aqua ingurgitata sapissime, aliisque diris modis excrucietur, & cum ad renegandam fidem adigi non posset, ad mortem in fossa condemnatur. Nocte, quæ supplicium præcessit, iterum caput ejus cœlesti lumine circumfusum splenduit, & præcantis corpus in altum sublevari visum est. Cum in fossa ad quartum diem pependisset, & in confessione fidei persisteret, nullumque capitis tumorem aut alia corporis mala in eo viderent carnifices, magnumque festum idolorum instaret, d. 17. Octobris fossa retractum capite truncarunt, quod supplicii genus dudum revelatum sibi esse, & in fossa se non moriturum dixerat. Miraculum tamen denuo narratur, quod bis gladio percussus vulnerari non potuerit, & licet attonitus gladium abjecerit, illum vero ab ipso Mastrilio recipere jussus tum demum tertio ictu caput illi absciderit. Stant hæc fide referentium, qui tamen multa allegant testimonia: interim si vera sunt, exemplo carent, neque de ullo viro sancto Veteris aut Novi Testamenti tempore paria leguntur, & in hoc tanto magis miranda sunt, quia nihil ab eo in conversione barbarorum præstitum est, sed omnis ejus conatus brevissimo tempore miserabili & funesto sine intercidit. Anno 1638 Christiani in provincia Arimensi persecutionum immanium pertæsi arma arripuerunt, & collecto 37000 hominum exercitu, castra communiverunt; sed eductis adversus eos ducentis armatorum millibus cum strenue restitissent, & plus quam 60000 ex hostibus interfecissent, ad unum omnes cæsi sunt. Flagitiosum inde facinus a Japonibus commissum est A. 1639, in quatuor Lusitanorum Legatos ex Maccao colonia missos, quorum primus erat vir illustris *Ludovicus Pæzius Pacificus* Regii Dux exercitus. Hos securi percuti jussit Imperator, navemque cum omni instrumento & donis, quæ attulerant, igne comburi, comites autem lembo impositos ad suos remitti, ut idem omnibus expectandum esse denunciarent, qui ex illa gente in Japoniam redirent. Post hæc quicquid de Jesuitis ex Japonia relatum est, Bazarorum narrationibus debetur. Ex illis percipitur, A. 1642 cum quatuor

mor fociis in fossis enecatam fuisse *Antonium Rubinum* subalpinum Jesuitam, postquam, incredibile dictu, per septem menses, singulis pag. 657. prope diebus, aquæ ingurgitatione excruciatu essent. Aliorum etiam martyria A. 1647 & 1648 ex ejusmodi relationibus annotavit Alexander Rhodius Jesuita. In fine libri recensetur casus *Christophori Ferreira* Jesuitæ Lusitani, qui A. 1633 fossæ immissus, cum vix quinque horis cruciatum sustinisset, fidem abnegavit, præmiisque a Japonibus affectus ætatem ad octogesimum annum produxit, & cum toto illo tempore apostasiam illam suam secreta cordis pœnitentia deplorasset, tandem abjecta impia simulatione, Christianismi confessionem repetiit, & supplicium fossæ constanter toleravit. Hoc pro certo affirmat Autor, quanquam non dissimulet, esse qui de conversione hominis istius dubitent. Allegat *Theophilum Rinaldum* Jesuitam multis exemplis probantem, quod etiam apostatæ pœnitentes & ad pristinam fidem reversi, corona martyrii a Deo honorati fuerint. Tantam vero Japonicæ Ecclesiæ cladem resarciri posse, spem fovet Autor, si Chinensè Imperium, pro eximio, qui nunc in eo deprehenditur, progressu ad Christum convertatur; quod si fiat, de Japonum conversione non dubitat, cum Chineses solos sapere credant, & diligenter imitentur. Optat tamen & Deum precatur, ut hæreticorum dolos avertat, ne Chinesium proceres suspitionibus adversus *missionarios* impleantur; vel hi inter se, cum magno prædicationis Evangelicæ damno dissideant.

JOHANNIS VLAKE, DISSERTATIONUM
Trias de Dei Operum & Pacis Fœderibus, atque de
Justificatione. In quibus Veritas ex Sacra Scriptura, Antiquitate & Reformationis principiis solide demonstratur,
atq; Animadversionibus D.M. Leidekkeri Viri
Clariss. modeste respondetur.

Amstelædam, apud Cornelium Blankardum, 1689, in 8.

Constat plagulis 36.

IN Præfatione Apologetica, Dissertationum Triadi præmissa, postquam originem controversiarum, quæ cum celeberrimo D. Leidekkero sibi intercedunt, atq; instituti sui rationem exposuisset clari-

- risimus Autor, primum negat *Eterni Evangelii* titulum, quem libro suo præfixerit, ex jactabundo profectum esse animo; in eo tamen imponendo se peccasse lubens fatetur: dein notat, Pauli disputationes circa doctrinam de Justificatione hominis, coram Deo, §. 30. 31.
 §. 32.
 §. 49. in Epistolis ad Romanos & Galatas multum differre, & quidem in Epistola ad Romanos Cap. II. III. IV. IX. X. & XI. Apostolum differere contra Judæos, qui ex lege Mosaica, sine Mediatore & gratia Spiritus Sancti, justitiam propriam, & sic vitam æternam quærebant; sed in Epistola ad Galatas disputare contra fideles ex Ethnificismo seu præputio, qui a zelotis Judaizantibus erant seducti, & §. 50. ritus Mosaicos cum Evangelio conjungebant. Postmodum docet, legem moralem per se non ad iram, sed ad gratiam esse referendam, cum in Veteris pariter atque Novi Testamenti Scriptura maximis laudibus ad cælum usque illa evehatur; nec hanc sententiam cum Pelagianorum hæresi quicquam commune habere. Tandem observat, legis nomine apud Paulum quoque totam Veteris Testamenti doctrinam innui; nec legem ab eodem promissionibus opponi. §. 54.
 §. 70.
 §. 80. Sed hæc ex Præfatione delibasse sufficiat. Ipsarum Dissertationum *Prima*, quæ de Dei fœdere operum inscribitur, quatuor sectionibus constat. In quarum I. de fœdere Dei cum Adamo ante lapsum agit Autor, & quidem ejusdem *cap. 1.* proponit statum controversiæ, ostendens sibi non intercedere cum Leidekero disputationem de origine nominis אָדָם, aut de varia illius significatione vel usurpatione, nec de jure, sed de facto quæstionem esse, an Adami conditio ante lapsum *fœdus* nominetur in Scriptura? *Cap. II.* probat, ex loco *Hof. VI, 7.* fœdus inter Deum & Adamum in statu integro fuisse initum, non posse solide evinei, cum vox אָדָם in citato loco obvia non tantum *sicut Adam*, sed & a nonnullis *sicut homo*, vel *sicut hominis*, transferri soleat. *Cap. III.* negat, idem fœdus ex *Rom. III, 27.* probari, aut legem operum denominari posse, cum hic locus, communi veterum pariter atque recentiorum interpretum consensu, de lege operum Judaica sit intelligendus. In *II. Sectione* demonstrare nititur, fœdus Mosaicum sive legem non esse repetitionem fœderis Adami ante lapsum, nec loca *Levit. XVIII, 1—5.* collat. cum *Deut. VI, 4. & 5. Ezech. XX, 1—21.* coll. cum *Cap. XVIII & XXIII Nehem. IX, 29. Luc. X, 28. Rom. X, 5. Gal. III, 11. 12. Deut. XXVII,*

26. & Gal. III, 10. de fœdere operum, sed de œconomia fœderis gratiæ Mosaica loqui. In *Sectione III* ostendit, Reformatorum dogmata de peccato originali, satisfactione Christi ejusdemque obedientia legi divinæ præstita, item justificatione hominis peccatoris coram Deo, sine fœderis cum Adamo initi conceptu, recte explicari, & contra Adversarios commode defendi posse. In *Sectione IV.* ejusque *Cap. I.* declarat, frustra provocari ad consensum Theologorū, cum in doctrina de Adamo fœdere, vel lege operum, Doctores Reformati maxime inter se dissentiant, ut ex tabella, in qua controversiæ & problemata ad capita certa reducta exhibentur, elucere queat. In *II. Cap.* negat se cum Socinianis facere, doctrinam de fœdere operum cum Adamo inito explicitam in dubium vocando; ac Socinismi incusat Leidekkerum, statuentem, sub lege Adamo data censitos fuisse omnes posteros, ut si eam observaret Adamus, cuncti reputarentur eam observasse, nascituri cum justitia originali & connexo statu; hinc enim infert: si Adam valuisset omnibus posteris mereri sua obedientia vitam æternā, quomodo in Adamo altero requireretur divinæ naturæ infinita dignitas, ad satisfactionis pretium sive meritum non pro omnibus sed paucissimis electis? *Cap. III.* ab imputato logomachias vitio se purgare suscipit. *Cap. IV.* demonstrat ex fœdere æterno Patris & Filii male colligi, fœdus operum cum electis nullo modo erigi potuisse, atque e locis Jes. XLII, 6. XLIX, 8. Matth. XXVI, 26. II. Cor. V, 21. I. Cor. I, 30. 31. Gal. II, 21. illam impossibilitatem adstrui inficiatur. *Dissertatio II.* qua de *Dei Fœdere Pacis ejusque varia Œconomia* agit, quatuor itidem sectionibus absolvitur. Quarum *prima* de æterno fœdere pacis seu testamento gratiæ in genere tractat, atque sistit *Cap. I.* methodum mathematicam in *Æterni Evangelii* introductione observatam. *Cap. II.* summā illius libelli antehac editi exhibet. *Cap. III.* Fœderis gratiæ explicationē ex mente Leidekkeri proponit, atq; circa eam inter alia observat, ex locis Jer. XXXI, 31. 33. Heb. X, 15, 16. non probari successionem fœderis gratiæ in locum fœderis operum ab Adamo violati, sed Novi Testamenti in locum Veteris sive prioris: maxime Leidekkerum in eo hallucinari, quod statuatur, fœdus gratiæ & Evangelium non habere præcepta, adeoque decalogum non esse formulam puri puri fœderis gratiæ: non servire Papismo, qui loca Levit.

XVIII, 5. & Deut. XXVII, 25. de œconomia fœderis gratuiti legali exponat: Petrum Baronem & Coccejum propter opinionem de decalogo primitus dato in purum fœdus gratiæ, Pelagianismi injuste accusari. Sub finem hujus capituli Articuli Lambethæ A. 1595 d. 20. Novembr. conditi adducuntur, ut appareat, Baronis sententiam in iisdem non fuisse condemnatam. In *Sect. II. disputat de Fœderis Gratia Oeconomica ante legem, sive de Promissione, & quidem Cap. I.* nonnulla de nominibus Veteris & Novi Testamenti seu Fœderis, item Legis & Evangelii in medium affert. *Cap. II.* Fœdus gratiæ ab initio statim post Adami lapsum viginisse concedit, at Vetus Testamentum non in Paradiso, sed in monte Sinai demum initium habuisse contendit, & sub finem monet, controversiam tantum esse de nomine Veteris Testamenti, scilicet an seculis & œconomia fœderis gratiæ sub promissione ante legem denominatio Veteris Testamenti & Sacræ Scripturæ usu recte attribuat? *Cap. III.* In Fœdus gratiæ sub promissione a tempore Noachi ad Abrahamum paucissimis inquirat, & de illo sibi nullam esse motam controversiam observat. *Cap. IV.* Fœdera promissionum Abrahami perlustrans, judicat a Paulo in Epistola ad Romanos considerari Abrahamum in triplici statu, ante vocationem ut impium, scilicet ut reum, & exemplar omnium hominum; deinde ut Dei fœderatum per fidem in præputio, ut typus esset justificationis gentium, in libertate sine operibus legis; denique in statu circumcisionis, & sic patrem esse non solum omnium feminis circumcisi, juxta litteram, sed patrem proprie omnis feminis etiam non circumcisi, ambulantis in vestigiis fidei Abrahami, qui fuit in præputio. Ex quibus principiis censet Caput IV. ad Romanos, & III. atque IV. ad Galatas facillime explicari, & Jacobum cum Paulo conciliari: nam justificationem impii elucere in vocatione ex primo statu & remissione peccatorum continua; justificationem pii & fidei efficaciæ ex bonis operibus in statibus sequentibus; nempe Veteris Testamenti in circumcisione, instar omnium operum legis; in præputio vero justificationem Novi Testamenti juxta fidem & opera, secundum legem libertatis, *Rom. IV, Jacob. II. Gal. III, 8.* In *Sectione III. Oeconomiam Fœderis Gratia legale Mosaicam* perlustrandam sibi sumit, & *Cap. I.* sub examen revocat primum nonnullas propositiones Leidekkeri, eamque aliquas approbat, aliquas vero, ut minus solidas & accuratas

curatas impugnat, quarum una est: *Finis vovobscitas, etiam Decalogi, fuit Oeconomia legalis, qua haberet Evangelicum scopum; altera 3 Oeconomia hac legalis, cum esse nequeat Fœderis operum iterata erectio, debet sita esse in juris istius Fœderis operum aperta, continna & rigorosa predicatione, facta ad convictionem de peccato & miseria, anse claram Evangelii manifestationem, ut Ecclesia eo magis ad quarendam in Christo venturo liberationem compelleretur.* Deinde ad ipsius rationes, quibus contra Coccejum inficiatus fuerat, Vetus Testamentum incepisse a monte Sinai, & fœdus a Sinai *Gal. IV, 24.* esse ipsum Vetus Testamentum, responderet. *Cap. II.* postquam Fœdus Dei Mosaicum ad quatuor capita revocasset, scilicet illius oblationem, initiationem, renovationem, & confirmationem; ad illius a Deo oblationem & a populo receptionem, ex *Exod. XIX, 3. — 8.* sese confert, & tam ex stipulatione quam promissione a Deo facta evincere studet, fœdus hoc non obedientiam omnibus numeris perfectam & absolutam, sed sinceram tantum postulare. *Cap. III.* Fœderis Mosaici initiationem propositurus, tribus Articulis dicenda ineludit. In primo apparatus in Monte Sinai, tum ratione Mosis e citato *Exodi Cap. XIX. vers. 9,* tum ratione populi *vers. 10. — 16,* tum ratione ipsius Dei *vers. 16. — 25.* paucis considerat, innuens, illustrem & horrendum istum apparatus, seu manifestationem Dei majesticatis & gloriæ, non fuisse ex ira, vel signum erectionis Fœderis operum, sed ex amore & gratia, ut timor Dei esset ante faciem populi, *Exod. XX, 20:* præterea pertinere apparatus illum ad totam legislationem Mosaicam atque Veteris Testamenti œconomiam gratiæ, ut ex *Hebr. XII, 18—26.* liqueat. In secundo Articulo ad Decalogum progreditur, ac postquam ex ipsius tum præfatione, tum præceptis, tum subjunctis promissionibus atq; comminationibus, Fœdus gratiæ probare sustinuerat, objectionibus quibusdam satisfacere allaborat. In tertio Articulo ex eo, quod Fœdus cum Populo Israelitico per Mosen factum vocatur Testamentum, & quidem prius, imo & lex, infert, non male initium prioris Testamenti constitui in illa initiatione vel dedicatione fœderis: deinde Verus Testamentū passim appellari legem, adeoq; hæc esse synonyma ejusdē latitudinis: tertio, fœdus hoc initiatum esse super omnia præcepta, promissiones, comminationes, sive omnia verba Decalogi, quæ nomine Jehovæ a Mose recitata &

tata & in illo libro descripta sunt: quarto, hinc illa omnia schesin accepisse foederalem gratuitam Veteris Testamenti, postulantis obedientiam sinceram, promittentis & obfignantis per sacrificia remissionem peccatorum, comminantis maledictionem eis, qui acerbant Angelum, in quo est nomen Jehova. *Cap. IV.* probare instituit, post idololatriam Israelitarum in deserto, ejusque peccati per intercessionem Mosis remissionem, Decalogum & idem foedus fuisse renovatum, adeoque omnia praescripta sequentia, ut & Decalogum, non acquisivisse schema vel ideam Foederis operum, sed permanisse in eodem statu, quo ante, id est, Foederis gratiae oeconomia Veteris Testamenti ad vitam aeternam. *Cap. V.* decem argumentis demonstrat, in Deuteronomio idem prorsus foedus repeti ac confirmari, quod in Exodo describitur. In *Sect. IV. de Evangelio seu Foederis Gratia Oeconomia in Novo Testamento* agere instituit, exponens *Cap. I.* nomen Evangelii ejusque varium usum in Sacra Scriptura, atque observans vocem Evangelii nunquam Oeconomiam Veteris Testamenti Promissionis, vel legis Mosaicæ significare, sed semper & absolute Oeconomiam post Christum. *Cap. II.* quid Novum Testamentum sit, & quomodo a Veteri differat, tradit. *Cap. III.* potissimum docet, in Novo Testamento sive novo foedere non postulari solummodo veram fidem, sed etiam operibus sano sensu justificationem & praesertim confederationem peragi. *Cap. IV.* Differentiam Veteris & Novi Testamenti e loco Jerem. XXXI, 31—35. monstrat. Cui *Cap. V.* discrimen Fidei Promissionis, Legis & Evangelii subjungit, atque clarissimum Vitringam in capitibus hisce theologicis amicissime conspirare, ex Aphorismis ab illo editis probat. *Dissertationis Theologicae Tertiae*, in qua de *Justificatione* ex professo disserit, *Sectio I.* quatuor capitibus absolvitur, in quorum *I.* hujus doctrinae necessitatem & methodum; *II.* justificationis nomen, naturam & membra; *III.* doctrinae hujus aliquod spicilegium ex cap. 2. part. 3. Aeterni Evangelii proponit, atque inter alia duos justificandi modos, alterum, quo quis ob Christi justitiam imputatam, alterum, quo propter justitiam inherentem, apud Deum justus declaratur, statuit, eosque bene quidem distinguendos, at non separandos esse judicat: duplicem item justificationem, quarum una in hac vita, altera in extremo judicio obtineat, idemque ac vitae adjudicatio sit, propugnat. *Cap. IV.* summam refert, quae in Exercitatione sua ad sobriam sapientiam

entiam pertractat. *Sectione II.* Apologiam doctrinæ de Iustificatio-
ne instituit, & quidem *Cap. I.* tria themata a Leidekkero, ut princi-
piis Reformationis contraria, rejecta sub examen revocat, quorum
primū: *Justificationem in peccati remissione consistere, & eatenus in solo*
Christo ejusque morte fundari. Hoc quamvis suum esse neget, verisimū
tamen id, & Scripturæ, Confessionum Symbolis, atque doctrinæ
ab ipso Leidekkero alias traditæ convenire ostendit. Alterum:
Paulum agere de illa Justificatione sive Remissione Peccatorum, qua in
solo Christo ejusque morte fundatur, præsertim in Epistola ad Romanos.
Hoc itidem suum esse inficiatur, a veritate tamen, libris symbolicis
& ipsiusmet Leidekkeri sententiâ haud alienum esse demonstrat. Ter-
tium: *Justificatio, qua consistit in peccatorum Remissione, recte appel-*
latur Justificatio impii. Illud paulo aliter ac a se factum fuerit, propo-
situm esse, nihilominus & istud cum orthodoxia, Confessionibus &
Leidekkeri opinione congruere animadvertit. *Cap. II.* Themata
alia prioribus adjungit, & quod ordine quartum est: *præter Justifi-*
cationem impii datur etiam justificatio pii; suum agnoscit, tanquam
Scripturæ, celeberrimis Reformatis, ipsique Leidekkero antehac
probatum. Thema quintum, quod a Leidekkero verbis sequentibus
conceptum: *Justificatio pii fundatur in justitia inbarente per ope-*
rationem Spiritus Sancti; ita proponi mavult: *Justificatio pii fit ex*
operibus, tanquam pietatis & justitiæ inbarentis per Spiritum Sanctum
documentis seu argumentis, secundum qua documenta Judex Deus ab-
solvit ab hypocrisios reatu & mundi potissimum atque diaboli crimi-
nationibus idque tuetur. Thema sextum: *Justificatio pii fundatur etiam*
injustitia Evangelica juxta legem & præcepta Christi; pro suo non vult
haberi, verum tamen illud sano sensu, ejusque Antithesin falsam
esse censet. Nec thema septimum hisce verbis propositum: *Ex*
justitia inbarente homo justificatur coram Deo in adjudicatione vitæ,
non respectu tantum quarundam actionum, sed etiam respectu sui sta-
tus; suum esse ait: attamen concedit, hominem etiam ex verbis &
operibus justificari in adjudicatione vitæ, non tantum ex uno vel al-
tero opere, sed ex tota vitæ ratione & continuatione perpetua. *Cap.*
III. proponitur thema octavum: *Beneficia salutis sic esse connectenda,*
ut primum sit vocatio, secundum remissio per Christum, tertium san-
ctificatio, quartum liberatio a reliquiis peccati, castigationibus & ac-
cusatio-

*cusationibus diaboli, in qua includatur justificatio pii & sanctificatio ad vitam aeternam: quod non tam suum, quam ipsius Pauli I. Cor. I. 30. adeoque; verissimum, illiusque; Antithesin falsam asseverat. Cap. IV. Injustas Leidekkeri, ut vocat, criminationes, quibus propter octo illa themata se traductum conqueritur, retundere suscipit. Sectio-
ne III. inquit in theses a Leidekkero de Justificatione propositas, & quidem Cap. I. notat, quod male justificationem ad Oeconomiam Patris retulerit, & ante Oeconomiam Filii vel Spiritus Sancti de ea agendum esse censuerit, cum Filio potius juxta Scripturæ Sacræ ductum tribuenda, & post Christi meritum & beneficia explicanda sit. Cap. II. circa definitionem Justificationis observat, imputationem Justitiæ Christi non esse actum justitiæ proprie, sed pacti, atque consistere in applicatione meriti Christi & omnium beneficiorum, quæ propter Christi meritum electis donentur: fidei in Christum per vocationem primam donationem, esse proprie actua-
lem declarationem justificationis impii: justificationem in sua formali ratione non notare remissionem peccatorum, neque adjudicationem vitæ, sed sententiam sive judicium, quo ex justis argumentis a patrono vel reo adductis, innocens declaratur a judice reus, & a criminationibus liber, adeoque absolutus a pœna postulata; vel etiam declaratio judicis est, qua judicat reo competere proprietatis jus, seu justitiam ad hæreditatem vitæ æternæ justo titulo possidendam, contra omnes ejus adversarios, qui suum jus, titulum & proprietatem oppugnant. Cap. III. monet, justificationem peccatoris credentis, quatenus consistit in imputatione justitiæ Christi, vel justitiæ imputata, distinguendam esse a Justificatione Filii sponsoris, quippe olim in cruce peracta & resurrectione demonstrata: Imputationem justitiæ Christi non solum in justificatione, sed omnibus beneficiis Christi peræque esse attendendam: distinguendam esse justitiam Dei, quæ ejus attributum est, a justitia Christi sponsoris activa & passiva, ejusque Christi obedientiæ effectu, quatenus illa obedientia ipsi Christo, deinde & nobis applicetur: suæ sententiæ de justificatione summam esse, quod justitia Dei retributiva, propter justitiam Christi ex pacto præstitam, nobis Christi meriti mercedem, id est, justitiam sive salutem omnem applicet, communicet, vel imputet. Cap. IV. censet in regula Augustini notissima: *Bona Opera**

non

non præcedunt justificandum, sed sequuntur justificatum; ab eodem nomine justificationis intelligi gratiæ & virtutum infusionem per actum physicum, quo actu primum fides infunditur: non accurate dici, per solam fidem donari nobis justitiam Christi, & fidem solam nos justificare; ac pro sua sententia adducit Bucerum, qui monuerit phrasin hanc posteriorem esse scandalosam, ac Paulum a Justificationis circulo non quævis, sed ceremonialia tantum opera excludere. Notat item, contra Sacræ Scripturæ stylum dici, ad remissionem peccatorum obtinendam a parte nostra nihil requiri, nisi veram in Christum veram Redemptorem fidem, quia nunquam sine poenitentia obveniat remissio peccatorum. *Cap. V* negat, remissionem peccatorum semper esse plenariam, cum in Veteri Testamento quædam remissio typica, præsertim in die expiationis, pro peccatis totius populi fuerit; item cum detur remissio poenæ temporalis, vel totius populi, vel alicujus in specie sive impii, sive pii ratione gravioris peccati: negat in peccatorum remissione gradus dari non posse, cum sint gradus peccati & peccatorum, nec tot & tanta peccata remittantur infantibus quam adultis: negat, ablata per Christum nostra culpa non posse manere poenam fidei infligendam, cum Adamo & Evæ multiplex irrogata fuerit poena propter ipsorum peccata, & quia ipsi Electi non sint liberi a peccato, morte, & omnibus afflictionibus: negat largam Dei bonitatem non dimidiare veniam, quia Deo etiam, cum ultionem sumit de actionibus aliquorum, condonatio in Scriptura tribuatur: negat, se posse concipere, quod satisfactio Christi sit infiniti valoris, atque id claro Scripturæ dicto probari, optat: ostendit tandem, non posse proprie sine apertissima contradictione dici peccatum remissum, antequam sit commissum. *Cap. VI* observat, Piscatorem a Justificatione Justitiam Christi activam non exclusisse, ac miratur a Synodo Gallica Vapensi hanc quæstionem Piscatori motam fuisse: cum verba Confessionis Gallicanæ eadem doceant, & Chamierus Synodi ejusdem Præses non dissimilia tradat. In eodem capite inficiatur, Articulum de Justificatione ab Antiquis ante tempora Reformationis recte fuisse explicatum. *Cap. VII* inconstantiam Leidekkeri circa justificationem pii distinctam a justificatione impii notat, observans in prima editione Oeconomix Trinitatis illam distinctionem absolute ab eodem laudari, jam vero cum limitatione concedi,

cedi, imò ex Ovveno prorsus refutari. Cujus postmodum argumenta contra justificationem pii sive personalem, ut vocat, in medium affert, & ad eadem respondet. *Cap. VIII* Leidekkeri censuras circa distinctionem *παρανομος* & *ἀφέντος* ut acerbiores & minus accuratas rejicit, atque autumat, quæstionem super illa cum detrimento orthodoxiæ in capite rei haud esse conjunctam. Eiusdem quoque distinctionem inter justificationem ex operibus & justificationem secundum opera ineptam judicat, quia Sacra Scriptura hæc pro iisdem habeat. *Seß. IV* ejusque *Cap. I* inculsat Leidekkerum, quod Anglorum quorundam sententiam cum sua convenire tradat, sed speciatim non ostendat, in quibus Articulis illa sit convenientia. *Cap. II* Amyraldus pariter atque Le Blanck a fermento Papistico circa doctrinam de Justificatione per opera; & ille quidem ipsius Leidekkeri verbis, hic autem ex disputationibus, quas de Fide ejusque certitudine conscripsit, vindicatur. *Cap. III* notis quibusdam Anonymi libellum Gallicum in Epistolam ad Romanos illustrat. *Cap. IV* Epistolam Claudii, viri celeberrimi, in qua defendit, hominem fidelem, quem Deus recepit in suam communionem per Christum, adeoque quem justificavit & adoptavit in numerum suorum filiorum, qui postea lapsus fuerit in gravissima peccata, de quibus nondum egit resipiscentiam, non esse in statu salutis sed condemnationis, ratione judicii Dei, excusat.

EXERCITATIO THEORICORUM COPERNICANO- co-cælestium mathematico-physico-theolo-

gica.

Anno 1689, in 4. Constat plag. XI.

MAtheseos secretioris cultorem *Autor* in fronte exercitationis sic profitetur, sub *Philaletha* & *Philadelphia* nominibus suum, locique, quo liber hic anno superiori excusus est, studiose interim occultans: cui arbitratus suo eundem lubentes permittimus, utut *de Autore* sic satis nobis constet.

In partes tres, *pure mathematicam*, *physicam* & *theologicam*, tractatus distinguitur. Quarum *prima* propositiones de Eclipsibus Lunæ Solaribus exhibet *pure mathematicas*, quorumcumq; *Autorum* etiam

etiam particularissimis hypothefibus inædificandas: quibus, quæ ab aliis hic loci vel omiffa, vel errata, vel difficulter propofita cenfer *Autor*, reftituuntur. Præmittitur iis *diagramma Hipparchicum*, non abfimile *Kepleriano*, *Epit. Afron. Copern. p. 860*, & *Horocciano*, *Opor. ejusdem pofitum. p. 106*; fed utroquo hoc auctius, & exhibendis quibusque menfuris distantiarum & femidiametrorum, ad elementa Eclipsium requifitis, inftitutum: adjecta luculenta ejusdem expofitione, quam deinceps ipfe propofitiones infequuntur, in fectiones duas, fectionumque capita diftributæ. Primam Sectionem occupant Problemata, computo Luminariû cum aliis cœli punctis communia, quæ vulgo Problemata primi mobilis dicuntur: Alteram calculo Eclipsium Lunæ Solarium propria: quibus reductio Luminarium, arcus inter centra verus & ampliatus, termini Eclipsium; Semidiametri, Terræ & Solis, Umbræ & Penumbrae Lunaris, e Luna afpectabiles, Umbræ & Penumbrae Terrenæ, irradiationis Solaris; femianguli conorum (Lunæ & Terræ) Umbrosi & Penumbrosi; fcrupula Umbræ, Penumbrae, & harum centrorum; aliaque ad phafes, tempora & loca phafium, quantitatemq; Eclipsium fpectantia determinantur. Singula hæc *Autor* perfpicue, ut plurimum ope Schematiffimorum, calculo per Logarithmos non impedito, fcholiis que materiam pro re nata illuftrantibus, adjectis perfequitur. Junctæ funt fingulis propofitionibus emblemata fagro poetica, difticho fagnarum literarum testimoniis innixo comprehenfa: quibus *Autor* Chriftianâ mentem per fingula operis argumenta ad fpiritualia deguftanda, tanquam admotis fcalæ Jacobæ gradibus evehere contendit.

Cæterum Clariffimo *Autori* gratias habet Collega nofter, quod eum *prop. 37ma Scholio* erroris in calculo *Diffut. de Eclipsi Terrenæ*, ante annos plus minus viginti confcriptæ, & quadriennio poft, folius exercitii academici caufa habitæ, commiffi voluerit admovere. Quamvis autem error ifte (circa latus VC, quod jufto majus ibi conftitutum eft) in argumento a difputatione alieno, & quod per theoremata ibidem propofitum expediri aptius poteft, vix meretur attendi: ejus occasione tamen reticere Collega nofter noluit, differentias inter *Autoris* & dictæ difp. calculos, *prop. 53, 54, 57* animadverfas, effe ex principiis calculi fui non ufquequaque limatis; Si-
 aubus fcilicet Semidiametrorum Solis & Lunæ apparentium, quinq;

tantum notarū numericarum: qui si numerosiores ex Tabulis prolixioribus, ac *Snelliana* sunt, assumantur, cum Semidiametros Luminarium veras, & distantias perigeas aliquanto majores efficiunt, ac § 70 *Diff. citata* exhibet; tum diversitatem ab Autoris numeris omnem tollunt. Ipsam vero Disputationem & calculos ibi traditos tanti nunquam Collega noster habuit, ut vel in exemplum proponerentur, vel cum scitis celebrium mathematicorū contenderent. Quo magis miratur, eorundem labores & prolixitatem toties sibi ab *Autore* objici: quorum causas non satis attendisse sibi videtur, quosque in Tabellas identidem collectos, unoque obtutu lustrandos, aut prolixiores ac suos, sparsim & per capita hinc inde expositos, existimavit; aut omnino aliter atque factum est, subductos opinatur. Quæ tamen *Autori* noster facile condonat, ut & errores sibi prop. 26 & 66 imputatos: quorum primum nullum esse oppido animadvertet, si locum ipsum cum propos. 25 & 26, quibuscum examussim convenit, solite conferat; posteriorem vero sphalma typographi esse, tum ex natura analogismi (ut Semidiameter Terræ, ad Semidiametrum Penumbrae; ita 12 Digni ad quantitatem Eclipseos) § 72 propositi; tum ex textu subsequenti, collato cum locis *Almagesti*, pag. ejus 342, ibidem; & pag. 341 not. 00 *Disputationis* citatis, juxta cum æquis *Leætoribus* aliis cognoscet.

In *secunda* parte causas motuum coelestium, prout a diversis diverse excogitatas habemus, ordine quo inventæ sunt, ita sistit, ut simul appareat, qua occasione singuli autores in suas inventiones inciderint, & quantæ molis sit naturales motuū reddere causas. Orditur a *Veterum* ante *Kepleram* philosophia; inde *Kepleri*, *Ballialdi*, *Riccioli*, *Cartesii*, & novissimam Celeberrimi *Newtoni*, nobis *Actorum* anno 1688, pag. 303 seqq. memoratam, hypotheses proponit: succincta exegefi singularum, argumenta referens, subnexis, quæ unamquamque premunt difficultatibus. Propriam vero suam ita enunciat: omnes Planeta, præter Solem Planetarum systematis centrum perenne, *Φορὰ* describunt ellipses oriundas ἐκ διήστως, tum propria seu interna, tum Solaris ipsi externa. Ultraque autem motus ratio, hac immediate, illa hac causante ab energetica Planetarum & Solis mutua inter se virtute dependet. Est enim in universo hoc (pro singularibus Fixarum systematibus singulari) lucipeta vñ omnium corpusculorum

rum tenebricosorum, tum in aura aetherea, tum in Planetis, nec proprie centripeta. In Sole vero activitas quapiam & vis oblique refuga densitatis tenebricosa, propellens, egrediente lucidissimo spiritu, aut, spiritualibus particulis Univerſum permeantibus, moleculas illas obscuras, corpus suum lucidissimum hinc appetentia obruituras. Et haec est, Auctore indice, continua illa Macrocosmi circulatio, in eor Solem cor mundi, & particulas ejus, & reliquorum membrorum in venis macrocosmicis sibi occurrentes, & respondens circulationi microcosmi ex continuante particularum contrariarum in venis microcosmicis & corde meantium, unarum in cor irruptione, alterarum ab eo manantium propulsione oriunda. Hanc peculiari opusculo se demonstraturum pollicetur Auctor, brevissima tamen interea declaratione dilucidat; & quod in ipsa Sacra Scriptura fundetur, tertia Exercitationis hujus parte ostendere laborat.

Hac enim tertia parte; mathematico-physico-theologica; Astronomiae Copernicae causam argumentis, e lumine partim naturae, partim Scripturae petitis, ex professo defendendam Auctor suscipit. Praefatur, male a Copernicanis fieri, quod in sententiam suam patrocinium textibus sacris, ab adversa parte contra se intortis, popularem sensum affingere audeant, nec Spiritus Sancti loquelam, utique cum scandalo, ut summe veracem & accuratam in pretio habeant: Theologos vero ex adverso sperat, ubi vel ipsa litera assensum motui Telluris praebere, vel sana ratione & experientia eundem demonstrari visuri sint, manifesto veritatis testimonio non refragaturos.

Ex principiis porro Theologiae Platonico-Christianae Solera afferit centro lucidissimo conglobatum esse, & spiritu actuosissimo totum Systema Planetarium implere, sese indefinenter & absque omni defatigatione circumrotando illocali mutatione: contra Terram nostram, aliosque Planetas obscuratos, partim vel circa axem proprium gyrari vel oscillare, partim circa Solem circumire, mutatione ejus lumine fruentes. Hanc vero propositionem ex principiis suis deducturus Auctor, prolixo discursu, per argumenta sublimia & recondita, conciso tamen stylo, ita diffunditur: ut nisi totum describere, quod mori non est nostri, velimus, quae memorare, quae fidere oporteat, oppido ambigendum nobis fuerit. Malumus ergo B. L.

ipsum, quæ de summe majestatico *τριστοιχίου* mysterio; ordine creationis a mentibus creatis cœpto; triplici angelorum hierarchia, eorumque ex causa formali & materia metaphysica compositione; de magia seu vi rerum productiva triplici; centris lucis mentalis creatæ innumeris, stellis Jobi matutinis; mari chrystallino seu paradiso angelorum; animalibus Ezechielianæ visionis; objectis angelorum productivis *αισθητοῖς*, Throno Luciferi ejusq; lapsu, & hunc insecuto horrore ac anxietate Throni modo dicti, ob casum rectoris sui (cujus magnitudo, ex Naturæ tremore, cum filius hominis, plenarius tandem Throni hujus restaurator futurus, crucifigeretur, oborto, æstimari queat) ordine & processu sextiduanæ creationis, & Spiritus Sancti ad eandem concursu; lucis primigeniæ in creatione actione; stellis lucentibus & illuminatis; Sole, involvente Ezechielis igne; lucipotentia caliginosorum Planetarum sensata, & creaturarum sensitivitate; efficientia siderum, & morbis astralibus; principio caliginis & quietis, illuminationis & motus Planetarum; æstu maris; gyratione Solis & Planetarum, horumque satellitio; pluribusque aliis similis momenti, ab *Autore* nostro erudiri, quam textu in angustias nobis fuerat arctato, eidem plus tenebrarum offundere, quam lucis accendere.

Cæterum huic Philosophiæ suæ contrariari atomisticam seu corpuscularem, in varietate figurationum, quas minimis corpusculis tribuit, causas rerum physicas constituentem, eamque vere pulverulentam, imo in Deum injuriam semper sibi visam *Autor* pronunciat: quod a mente creatrice, cujus indolem omnia, quantum possunt, quoad primordiales ortus imitentur, tam longe alienas creaturas faciat, quas universas *ipse* spiritu aliquo, a mente optima creato, ejusque æmulo, agitante calefcere & ordinari, eumq; esse, qui Psal. 104. diverso respectu *Spiritus creature & Domini* dicatur, existimat; laudatq; tractatum Hamburgi editum, de *nova & curiosa spirituum medicina*, plus scilicet veritatis continentem, quam universa Atomistarum Sophismata.

Quod argumenta porro concernit, quæ e sacris literis contra Systema Copernicanum afferuntur, eadem *Autori* magis id adstruere quam destruere censentur. Quantum enim *I ad stationem Solis, & Josua imperatam*, præter ea quæ interpretationi in gratiam hypothe-

hypotheseos Ptolemaicæ factæ opponit, Josuam non tantum Solem sed & Lunam stare jussisse, quæ tamen ad diei prolongationem nihil conferte potuerit, monet. Manifestum igitur esse, eum talem Solis quietem petiisse, qua cum Luna cæteri Planetæ, totumque adeo Systema cœleste quiesceret, quod non juxta vulgarem, sed Copernicæam Astronomiam literaliter possit impetrari. Ut enim hæc Soli motum diurnum annumque subjective deneget; multo tamen nobiliorem ei tribuere asseverat, quo in mundi medio velut Rector totius vorticis Planetarii residens, & circa suum centrum radicaliter rotatus, causa sit omnis motus in mundo suo, cumque Planetis & Terram circumducatur. Quemadmodum igitur auriga currum sistere volens, non currum sed equos currum trahentes quiescere jubeat; Sic Josuam Solem, principium omnis motus, omnemque potentiam mobilem ad movendum impellentem, stare jussisse, quo stante totum systema cœleste sisti necessum fuerit. II. Psalm XIX, 5, 6, 7, negat literaliter in vulgari Astronomia explicari posse; Copernicæam vero, *processum Solis seu sponsi de thalamo &c.* sive de primæva creatione, sive de præsentis Solis statu exponatur, eidem optime quadrare. Juxta prius enim, lucem primigeniam, ex summo & extremo cœlo, quod omne pervaserat, concentratam in Solem, & ex centro tanquam thalamo, veluti nova veste ornatum sponsum, ad summam usque superficiem vorticis sui & ultra recurrere: juxta posterius, Solem tanquam sponsum de centro (thalamo) suo, ubi radicaliter & localiter quiescit, procedere radiatione sua instar gigantis exsultantis ad percurrendum totum vorticem. III. Locum 2 Reg. XX, non *retrocessionem* ipsius Solis, sed *Umbra Solaris* in sciatherico significare, quæ literaliter salva Copernicæa hypothese intelligi possit: Jes. vero XXVIII, *Umbra & Solis retrocessionem* expresse & notanter ad sciathericum restringere, ne de Solis motu locali in cœlo, qui nullus sit, intelligantur. Retrocessionem autem illam vere & originaliter in Sole contingisse, cum retroeunte Sole in gyratione centrali, retrocesserit etiam omnis animæ Solaris radiatio per universum vorticem; ita ut Sole ab eois partibus ad occiduas retroeunte, Tellus Solem gyro suo insequens, necessario ad illam plagam retrocesserit, *Umbraque & Solis in sciatherico vicissitudinem illam induxerit.* IV. Job. LX, *motum Terra de loco suo*, interpretatur *Autor de motu*, non quocunque,

cunque, ipsi quieti; sed motu violento & particulari, motui naturali, perenni & totali opposito: e *columnarum* vero, quæ Terræ hic adscribuntur, comparatione cum columnis, cælo cap. XXII, II attributis, quippe per quas nihil aliud quam axes motus in gyrum redeuntis indigentur, vestigium aliquod Copernicæ hypothesos haberi autumat. V. *Foundationem terra super stabilitatem suam* Pf. CIV, opponi infirmitati compagis Globi Terraquei, non motui perenni; non secus atque VI. *Terra statio* Eccl. I, 4 opponatur, non motui locali, sed motui generationis & corruptionis. Quæ denique ad loca illa, ubi *Sol oriri* aut *occidere* dicitur, notat, non indigna sunt, quæ ex ipso *Autore* petantur.

Systema Planetarum Copernicanum sic naturaliter & literaliter e S. S. demonstratum, mystice etiam illustrari in oratione Dominica *Autor* vult: & titulo quidem ejusdem Solem, septem vero petitionibus, totidem Planetarum orbis, a Soli vicinioribus ordiendo, ita ut Telluri media concedat; clausulæ vero Fixarum cohortem adaptet. Locum deinde Epistolæ Judæ V, 13, hinc inde allegatum, uberius explicans, Judam Petri exscriptorem, aut hunc illius esse negat. Mentione tandem Operum *Henrici Mori*, ejusque sententiæ, de Spiritu Naturæ, quem principium Hylarchicum nuncupat, injecta, gravissime contra eos perorat, qui phænomena naturæ a causis mere materialibus immediate derivant: religionisque & gloriæ divinæ interesse judicat, statuere Spiritum quendam Naturæ, vita ad minimum plastica instructum, & mandum Zoophytm, a spiritu illo ceu forma informante actuatum. Nihil etiam defensores Elasticitatis ætheris, aeris &c. nisi admisso illo principio hylarchico, proficere professus, eandem alibi a se plenius examinatum iri pollicetur. Appendicis, & velut bellariorum, loco *Autor* Dialogo inter Terricolam & Lunicolam duce Morpheo habito, Phænomena Luni Terrestria, non ingrato Lectoribus discursu exponit.

LIBRI NOVI.

Regum Pariumque Magnæ Britannia Historia genealogica, autore Jac. Wilb. Im-Moff. Norimberga, apud J. A. Enterum, 1690, in fol.

Dictionaire' Universe par M. Antoine Furetiere. A La Haye & à Rotterdam chez Arnaud & Reimier Leers.

Traité de la Lumiere, par Mr. Christian Huygens. A Leide chez P. vander Aa, 1690. in 4.

Gerhardi Job. Vossii & clarorum virorum ad eum Epistola Collectore Paulo Colomesio. Londini, apud Sam. Schmidt, 1690. fol.

N. VI
ACTA
ERUDITORUM

265

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno M DC LXXX.

D. AUGUSTI QUIRINI RIVINI, LIPSI-
ensis, *Introductio generalis in Rem Herbariam.*

Lipsiæ, sumptibus Auctoris, 1690, in fol. chartæ augustæ.

DUO sunt ad acquirendam Scientiam Botanicam summe ne-
cessaria, scilicet primum, ut plantas ipsas: alterum, ut nomi-
na quoq; illarum noscamus. Cumque in tanta vegetabilium
multitudine rem ipsam vix satis commode apprehendere li-
ceat, nisi de certis, quibus exprimatur, nominibus constet: ante
omnia id egit clarissimus Auctor, ut quæ in his occurrit difficultas,
quantum fieri potest, declinaretur. Postquam enim intolerabilem &
Synonymiam & Homonymiã exposuit, brevibus docet, quales plan-
tarum appellationes esse debeant. Melioris doctrinæ gratia, nomi-
na distinguit in generalissima, quæ integro cuidam ordini, seu sum-
mis generibus: generica, quæ certo generi sub illis comprehensio:
specialia, quæ non nisi speciebus singulis: & specialissima, quæ le-
viori tantum accidente discrepantibus competunt. *Generalissima*
sunt paucissima, sed significantia, & quidem ex mente Auctoris a flo-
ribus desumpta, uti Regularia Monopetala, Dipetala, Tripetala &c.
juxta ductum Tabulæ generalis; siquidem tot sunt nomina genera-
lissima, quot summa plantarum genera. Porro *generica*, qualia-
cunque fuerint, & undecunque desumpta, ex usu valent instar no-
minum gentilitiorum, quibus alias utimur ad familias hominum rite
discernendas. Innititur autem fundamentum hujus distinctionis
duplici potissimum Regulæ: Quæcunque differunt flore ac semi-
ne, illa diversis quoque nominibus designanda sunt. Vi opposito-
rum: Quæcunque conveniunt flore ac semine, illa eodem quoque

LI

nomi-

nomine appellanda. Specialia formantur ex genericis, adjiciendo differentiam specificam per modum cognominis; in quo inveni-endo nihil obstat, quo minus respiciamus modo ad colores, sapores, odores, modo ad folia, modo ad radices &c. Id nempe hoc in loco est optimum, quicquid præ cæteris maxime in sensu incurrit. Tandem specialissima nullius momenti sunt, potius anthophilis & qui lucrum ex ista Tuliparum Caryophyllorumque varietate capiunt, hortulanis relinquenda.

Sed ad rem. Ut summa difficultas ex confusione plantarum orta tollatur, inprimis necesse est, ut justus earum inveniatur ordo, sive methodus, & quidem universalis, clara, distincta constansque, cujus beneficio certa cuivis vegetabili assignetur sedes, unde repeti queat, quotiescunque visum fuerit. Nimirum in eo jam conveniunt omnes, a flore fructuque desumendum esse naturalem infallibilemque plantarum characterem, tanquam legitimum studii Botanici fundamentum. Idem hoc amplectitur Autor, saltem in eo a reliquis secedens, quod semper & ubique juxta naturæ ductum respiciat primum ad flores, unde summa inveniuntur genera, dein ad semina, ut habeatur genus cuique proximum; cum alii vel ad semina unice ac primum, vel inconstanter modo ad semina, modo ad flores, modo ad alia respiciant in plantarum distributione. Utque clarius constaret, qua in re cum Cæsalpino, Morifono atq; Rajo conveniret vel dissentiret Autor, paucis recenset illorum methodum, salvaque tantorum Virorum autoritate, quid desiderari queat, indicat brevissime. His præmissis, suam exponit hypothesin, quomodo scilicet in omni planta, ut genus inveniatur summum, considerare oporteat, an & qualis flos in ea deprehendatur. Si nullus unquam flos appareat, pertinebit ad peculiarem ordinem plantarum, quæ flore omnino carent, uti Fungi, Tubera, Muscus sterilis, Lens palustris &c. Quod si flos adsit, videndum porro de qualitate illius, utrum perfectus, an imperfectus atque obscurus reperiatur. Quæ non nisi analogum quid floris ferunt, ut Gramina, Atriplex, Filix & similes, referendæ sunt ad ordinem earum, quæ flore gaudent imperfecto. Ubi vero perfectis floribus instructas deprehendimus, figura quoque accuratius examinanda venit, siquidem alii regulares, alii irregulares dantur. Videndum etiam ulterius erit de differentia florum

ram compositorum a simplicibus: item de numero petalorum; sicuti hoc ipsum clarius liquet ex Tabula generali ejusque explanatione.

D. AUGUSTI QUIRINI RIVINI ORDO
Plantarum, quæ sunt Flore Irregulari Monopetalo.

Lipsiæ, sumptibus Autoris, 1690, in fol. chartæ augustæ.

Quandoquidem vegetabilia perfectiora secundum Introductionem generalem in duas abeunt classes, aliam scilicet regulari, aliam irregulari flore gaudentium; ad irregularia igitur, quippe difficiliora se convertit nobilissimus Autor, primoque loco Monopetala pertractat, reliqua, Deo dante, quamprimum fieri poterit, similiter editurus.

Dicitur autem eidem flos monopetalos, qui totus decidit, nullo laciniarum respectu habito: irregularis, qui a figura tornatili plus minusve recedit. Nimirum quod in Introductione promiserat, se ubique velle constanter flores primum, dein semina considerare in disponendis vegetabilibus, id sane hac in parte non infeliciter præstitit. Quanquã enim satis copiosæ sunt flore irregulari monopetalo instructæ plantæ, videntur tamen in ordinem satis aptum redactæ, si Tabulam spectemus. Et quemadmodum, quæ semina ferunt nuda, non difficulter discernuntur ab iis, quarum semina certis inclusa sunt pericarpis: ita porro ratione numeri, figuræ atque consistentiæ non minus semina quam pericarpia dum distinguuntur, nemo est, qui paulisper oculatus decipi possit aut confundi. Nam & plantarum genera, quotquot sub hoc ordine irregularium monopetalorum comprehenduntur, adeo clare ac distincte, quamvis brevissime, describuntur, ut nullo negotio, si quæ nova etiam reperta fuerit, referri ad suum possit genus. Quam vero cautionem in denominandis plantis, & quam in delineandis ad vivum curam adhibuerit Autor, satis docebit lectio vel inspectio attentæ.

Folia Introductionis sunt 24. Ordinis Irregular. Monopetal. 142. Tabulæ æneæ 125.

L1 2

RE.

ACTA ERUDITORUM
REGUM PARIUMQUE MAGNÆ BRITANNIÆ

Historia Genealogica, qua veterum juxta ac recentium in illa familiarum origines, stemmata & res memorabiliores, ordine ad novissimum Angliæ statum aptato, recensentur atque explicantur, additis ancis insignium tabulis & indice necessario, studio & opera Jacobi Wilhelmi Im-Hoff.

Norimbergæ, sumpt. Joh. Andr. Endteri filiorum, 1690, fol.

Constat plagulis 104.

Prodiit tandem opus accuratissimum dignumque adeo, quod incomparabili elegantiorum literarum Mœcenati MAURITIO WILHELMO, Duci Saxonia, Juliaci, Clivie & Montium, Postulato Administratori Episcopatus Numburgensis &c. Domino nostro clementissimo, sacraretur, autore Jacobo Wilhelmo Im-Hoff, Patricio Norimbergensi & Reipublicæ patriæ Quæstore, Viro tot in eruditorum orbem meritis illustri, ut elogiis nostris minime indigeat. Quicquid Wilhelmus Dugdalius, Franciscus Sandfordius, Gilbertus Burnetius, Elias Asbmolius, Gregorius Leti, & ex antiquioribus Buchananus, Cambdenus, Jonstonus, Carveus, Sandersonus innumerique alii, de familiis ac gestis Regum Pariumque Angliæ memoriæ prodiderunt, id omne in commentaria sua excerptit Noster, hisque adminiculis adjutus & genealogias & historias compendiaras (eodem fere filo, ac Gallicas, ad Acta eruditorum A. 1687, p. 302. relatas) felicissime pertexuit. Accessere illustrissimus Wilhelmus Baro Pagetus, Wilhelmi III Britanniarum Regis ad augustissimum Leopoldum Imperatorem Orator extraordinarius, qui-que inter hujus comites non postremum occupat locum, clarissimus Jan-Georgius Asoius. Uterque enim a Nobilissimo Autore non uno abhinc anno collecta tum calculo suo approbavit, tum observationum farragine haud poenitenda auxit, quin spem fecit, si qua in præfenti opere desiderarentur, sua opera effectum iri, ut in posterum suppleantur ea, aut emendentur.

Cæterum duplici parte absolvitur Im-Hoffianus labor. *Priori negotias magna Britannia familias digerit, videas, originibus Anglica*
ab

ab Egberto Rege A. 837 defuncto; *Normanica* a Rogualdo; *Plantagenetica* a Tertullo Andium Comite Egberti coetaneo; *Tudorensis* ab Ovveno Merideth-Tudor, Cambro-Britanno, mense Februario 1461 capite plexo; *Stuartina* denique a Davide Rege Scotiæ A. 1152 denato, & Walkero Fleanchi, aulæ Scotiæ Stuardo, sub initia seculi XII vivente, derivatis. *Alterâ parte* stemmata *Ducum, Comitum & Baronum* ultra centum & viginti exhibentur.

Eminet inter hæc *Butlerianum*, quod *Carvens* inde a seculo XII deduxerat. Verum enim vero longe antiquiorem & splendidio-pag. 97.rem ejusdem originem esse, cognovit Im-Hofius e chartis a *Roberto Southwell*, qui vitam & res gestas Jacobi Butleri, Ducis Ormondæ, Proregis Hiberniæ, d. 21. Jul. 1688 vita functi, stylo suo immortalitati tradere meditatur, transmisit. Illinc nempe patuit, triplici decore Butlerorum gentem gaudere. *Oriri* nimirum e *Ducibus & Comitibus*, qui *Wilhelmi Conquestoris* aetatem antecesserint, imo ex ejus majoribus fuerint, ac inde ab illo ævo ad præsens usque, titulis *Baronum, Comitum, Marchionum, Ducumq.* continua serie enituisse. Porro *Primogenitos* nunquam non in obsequio & fide Regum permanfisse, nullumquam dedecore maculatos. *Omnium* denique familiarum, quos quos unius ejusdemque nominis in tribus reperiantur regnis, maxime esse numerosam, cum viginti millia excedant, qui *Butlerium* nomen gerant, atque eodem stipite sati esse probabiliter videantur.

Nec dividiz erit exscripsisse, quæ P. II. c. LVI. de *Francisco Leke*, Scardaliæ Comite Nofter refert: In magno (inquit) *Baronum Angliæ* numero, quos Rex *Jacobus I* creavit, etiam *FRANCISCUS LEKE* de Sutton fuit, e *pervetusta & locuplete Darbiensis* provinciæ familia prognatus: hunc enim ille recenti & ab ipso instituto *Baronetti* honore primum auctum, postea regni sui anno XXII, qui seculi 8, quo agimus, XXIV erat, die XXVI. *Octobris* Baronem *Deincourt* de Sutton fecit. Nec tamen is hoc in honoris gradu substitit, sed per eximiam, quam regi *Carolo I.* difficillimis temporibus præstitit, fidelitatem opemque, sanguine duorum ejus filiorum obfignatam, altius ascendit, *Comitis Scarsdaliæ* dignitate ab illo, die XI. *Novemb. A. 1645.* donatus. *Tristem* denique modo dicti Regis casum sensu animi ac dolore adeo acerbo tulisse *Dugdalis* (*Baronagii III. 450.*) memoratur, ut sumto cilicio in sordibus, lamentis luctuque, quod ipse

supererat atatis transegerit, & aliquot ante obitum suum annis sepulchrum sibi effodi curaverit, inque eo singulis Veneris diebus recubuerit, donec marore confectus animam exhalaret, id quod d. 9. Apr. 1655. contigit.

- Quod si Eruditos, quorum genus apud Autorem nobilissimum recensetur, seligere placeret, post *Jacobum I. Regem*, memipag. 177. nisse par esset *Boyleorum* fratrum, *Rogeri* nempe, Baronis Broghill, Comitis de Orrery, Poetæ insignis, mortui ante decennium, & *Roberti*, acutissimi Philosophi, adhucdum naturali scientiæ perpoliendæ summa cum laude insudantis. Parentē hi habuerunt *Richardum Boyle* Comitem de Cork in Hibernia, creatum a Rege Jacobo I; fratrē vero natu majorē *Richardum Boyle*, Comitem de Cork, Baronē Clifford de Landsborough in Anglia, Comitis Burlingtonii axiomate postmodum auctum. Pertineret huc quoque *Robertus Dudleyus*, Roberti Dudleji, Baronis Denbighii, Comitis Leicestrensis filius, in Anglia pro notho habitus, a Ferdinando II. Imperatore *Dux Northumbria* creatus, autor libri de *arcanis maris*, Florentiæ A. 1646. editi. Inclaruit is, cum insulam ad oram Americæ, qua fluvius *Oxinoque* maria subit, in ejus ostio detexisset & *Dudlejanam* appellasset; itemque, cum Magno Duci Hetruriæ autor fuisset, ex Liburnensi ignobili vico insignem urbem & portum munitissimū extruendi; denique, ubi rationem conficiendi *Pulveris Cornachini* primus excogitasset. Solet autem pulvis ille, (qui Panacæa esse creditur,) isthoc nomine capropter venire, quod *Marcus Cornachinus* Pisanus de ejus virtutibus tractatum in lucem emisit. Decessit Dudleyus A. 1650 ætat. 76. *Eduardus Herbertus* de Montgomerie-Castle, *Baro de Chirbury* & *Castle Island*, mortuus 5. Aug. 1648, cap. XXVII: *Franciscus* autem *Bacon*, *Baro Verulamii*, *Vicecomes Sancti Albani*, *Cancellarius R. Jacobi I.* natus 22. Jan. 1560. m. 9. Apr. 1626. cap. XVII. laudantur. Tacemus cum pluribus aliis *Philippum Sidnejum*, qui tanti habitus est a civibus suis, ut ejus amicitiam inter titulos suos honorarios reponerent. Ita sane *Fulco Grevill*, *Baro Brook de Beauchampscourt*, (*summus doctorum Mecanæ Cambdeno* dictus,) sepulchro suo inscribi jussit, *Dugdalis* teste: *Fulke Grevill; servans to Queen Elisabeth, Chancellor to King James & Friend to Sir Philip Sidney;* i. e. *Fulco Grevilius, Elisabethæ reginæ minister, Jacobi Regis cancellarius, Philippi Sidneii amicus.* Sub
- 206.
- 217.

Sub calcem operis nobilissimus *Im-Hoffius* patri desideratissimo *Wilhelmo*, Patritio ac Senatori Norimbergensi, hoc ipso anno pag. 232. ad beatorum sedes tralato, decentissima pietate parentat.

Daniel Caspars von Lohenstein Arminius / anderer Theil mit annehmlichen Kupffern gezieret.

id est,

**Danielis Caspari a Lohenstein Arminius. Tomus II
figuris æneis exornatus.**

Lipsiæ, sumptibus Jo. Friderici Gleditschii, 1690, in 4.

Constat plagulis 89.

Prodit nunc tandem in lucem publicam incomparabilis *Arminii* Tomus secundus, multorum hactenus seriis expetitus desiderii; nec ea, ut opinamur, frustraturus. Nam si *Tomus primus* & inventionum acumine, & eruditione singulari, amœnissima denique dictionis majestate, benignum politioris seculi applausum invenit; asseverare utique possumus, *Tomum* hunc *alterum* priori adeo istis in omnibus nihil quicquam concedere, ut ipsum superare etiam videatur. Nam quod aliqui in adjiciendo calculo suo tardiores visi fuerint, quia ad consuetas *fabularum romanensium* regulas opus istud fabrefactum esse non ubique appareat; scire illos oportet, quod quemadmodum *Arminius*, dum in vivis degeret, in supremo Heroum fastigio constitit, ita nihil sit mirum, nobilissimum *Lohensteinium*, & ipsum inter eruditos Heroem, de ejus vita rebusque gestis commentaturum, heroicum prorsus scribendi genus, a vulgari ratione abluens, & nullis legibus adstrictum, sectatum fuisse: cum inter alia & hoc habeant heroes, ut ad communem mensuram exigi se & æstimari non patiantur; & nemo conqueri jure de hospite habeat, qui ipsum delicatioribus paulo & rarioribus cupidius in convivio exceperit, quod vulgarium ciborum apparatu instrui alias saltem moris erat. Ut adeo *Arminius* iste tamdiu suos admiratores reperiturus sit, quamdiu & absolutissimæ eruditioni statuatur pretium, & linguæ resque patriæ a suis æstimabuntur ex merito.

Quantum autem Tomus iste secundus variarum rerum lectoribus

ribus suis offerat thesaurum, malumus ipsos ex accurata & sedula ipsius operis inspectione colligere. Ut tamen Lectorum curiositati aliquid demus, quid poterat excogitari jucundius, quam illud certamen, quod Pomonam inter & Floram intercedit, de quo *Libro secundo* prolixius agitur; ex quo oritur aliud, quo viginti regiones introducuntur, sexaginta, quas producunt, arbores multa eloquentia deprædicantes, deque ipsarum prærogativa diu multumque inter se decertantes; in quo conflictu palmam reportat *vitis*; quæ cum in istis regionibus omnibus æque proveniat, nova oritur lis, cuinam regioni & optimæ vites & generosissimum vinum adscribendum veniat. Quæ certamina ita demum dirimit *Natura*, ut quoad arborum prærogativam secundum vitem, quoad regiones, secundum *Germaniam & vinum* ad Rheni utrumque latus proveniens pronuntiet. Quæ ingeniosius & profundius, quam oratio *Ismenes*, sororis *Arminii*, *Lib. III.* de *anima immortalitate* tum habita, cum hæreseos adversus Druidum religionem delata, in publico judicium concilio se egregie excusatum iret. Sic nemo sine admiratione leget, quæ *Bardorum* aliquis iterum *Lib. III.* in horto præsentibus illustrissimis Auditoribus, de imperandi artibus ex florum contemplatione a viris principibus perdiscendis, ingeniosissime differit, ex quo elegantissimo discursu vel solo patefcit, eruditissimum *Lobensheimium* universam naturam in promptu habuisse & consilio. Eundem in modum, quæ *Lib. V. Herbarius* de *transplantatione morborum ex hominibus in arbores*, cum *Cornelio Celso* medico ex antiquis clarissimo disputat, ejusmodi sunt, ut queis rerum naturalium cognoscendarum labor aut voluptas est, ipsis non possint non esse gratissima. Sed quis mare istud exhauriet? Quis discursus ex omnibus sapientiæ partibus, ex omni ætate, ex omnium denique gentium placitis petitos; quis varii generis poemata, heroico plane spiritu effusa; quis elegantissima dramata enarrabit? Potius nobis esse videtur, ut cum ad *Arminium*, tanquam ad totius operis centrum, quæcunque hic reperiuntur, veluti referantur, ejus fata resque gestas brevissimis delineemus.

Arminius igitur ex illustrissima longe & imperatoria apud *Germanos* prosapia oriundus, primis statim adolescentiæ annis egregiæ indolis luculenta edidit specimina; præcipue cum captus & Romanam ipsam deductus esset. Nam ibi liberaliter educatus, mox sum-

mis

mis in Aula *Augusti* viris, *Me canasi* imprimis viro eruditione & auctoritate summa polienti in pretio esse coepit; & adeo quidem ob morum suavitatem & multa imperterriti animi indicia charus ipsi *Augusto* fuit, cum primis cum eum ex manifesto vitæ periculo, quod in mari subierat Imperator, liberasset, ut corporis sui ipsum custodiæ præficeret, & paulo post adversus Parthos ducere juberet, ut ignominia notam, quæ Romanis antea a Parthis inulta fuerat, præclaris facinoribus elueret; quod etiam cum fecisset egregie, majorem sibi auctoritatem ubique constituebat, verum ita, ut invidiæ tela, *Tiberii* potissimum, effugere nequaquam posset, cujus tamen nefandas machinationes, veneno semel atque iterum vitæ ipsius insidias struentes, feliciter superabat. Cum interim in ista captivitate in *Thuneldam Segeſthie Chassuariorum Ducis* filiam, & ipsam tum temporis cum parente Romæ agentem incidisset, ejus amoenissima pulchritudine & admirandis virtutibus captus amori in ipsam succubuit, & postquam non sine verecundia eum ipsi aperuisset, & demum *Segeſthes* variis & ipse vitæ servatæ beneficiis *Arminio* obstructus in nuptias consensisset, nec *Tiberius* insidiarum finem faceret, accepto etiam Patris fato, consilium tandem de relinquenda Roma & revivenda patria cepit. Eo feliciter expedito, mox ipsum imperium ingressus est, sapientissimis legibus & præceptis patriæ subveniens, cumque omnibus virtutibus Imperatore dignis, & jubendi artibus instructus & clarus esset, maximo omnium applausu in locum patris Imperator suffectus. Romanis enim vero Germanos, veluti triumphatos populos, variis injuriis laceſſentibus, & *Varo* imprimis vitium offerre volente *Walpurgi Ducis Sicambri* filia, irritati hac sævitia Germani, arma corripunt, ac Duce & Imperatore *Arminio* Varum Romanasque legiones ad internecionem usque conficiunt. In quo prælio & im *Segeſthes* ad Romanorum partes, pro inconstantis ingenii mutabilitate & pessimæ uxoris suasu delapsus, a *Thunella* vero in duello per inscitiam victus, vulneratus & a Germanis captus esset, eo demum adigitur, præsentibus Proceribus, ut in filia cum Imperatore nuptias, quas *Tiberio* pollicitus iterum fuerat, consentiret. Qui tamen fixo in *Arminium* odio eam *Maroboduo* desponsat, qui & eam casu interceptam, & amplexus ejus recusantem, jussu Patris custodiæ includit, e qua cum casu iterum liberata, in flumine periculum

lum adūisset, ab *Arminio* huc delato ipsa servabatur. Ille igitur festis nunc omnium vocibus & solennissima pompa cum ipsa conjugitur, fructus etiam conjugii & delicatissimi amoris colligens, praesertim postquam & filii, cui *Thumelici* nomen indebatur, factus pater, & pax cum Romanis sancita esset. Sed ut rerum humanarum nulla est constantia, ita & *Arminio* invidenda hac felicitate tranquilla diu perfrui non licebat. Nam & Romani varia contra libertatem Germaniae machinabantur, & *Adgandestrius* Imperatori ex intimis, ob spreum ab *Ismene Arminii* sorore amorem & nuptias, *Flavium* fratrem ejus ad prava consilia & Romanas partes amplectendas impellebat, suppositis tabulis ultimis, quibus *Flavius* magnam paternae ditionis partem sibi transcripsisse patrem dicitabat. Sic iterum ventum ad arma est, quae adversus Romanos lubentissime, adversus fratrem invitus admodum expediebat *Arminius*, hunc ultimum gravi oratione objurgans, bellum patriae & perniciem temere inferentem, sibi vero servitium turpiter accersentem. In ipso vero bello varie pugnabatur, Germanis saepius victoribus, nunquam penitus victis, usque dum *Thunelda* cum reliquo foeminarum illustrium comitatu a fratre *Sigismundo* amori suo consulere cupienti, caperetur, quae ad Romana castra deducta & in iisdem detenta, Romanam tandem *Tiberii* jussu proficisci cogebatur. *Arminius* interim bellum adversus Romanos persecutus, cum Ducibus Germanis, qui ad Romanos deflexerant, amicitiam redintegrat, in Ducem *Semnonum* & *Longobardorum* *Maroboduum* repudiantium eligitur, quos *Marckomanni* idem facientes sequuntur. Paulo post tamen infirmis suspicionibus apud populū & Duces ab inimicis in invidiam adductus, quasi qui libertati Germaniae immineret, a propriis subditis *Inguiomerum* in caput suum advocantibus destituitur, & in pugna ab ipso capitur. *Inguiomerus* a *Chassuariis* sociis compulsus in occisionem ejus consentit sed clam alterius cujusdam caput *Arminii* quadantenus figuras referens, publice exponitur, Imperator ipse in custodia detinetur. Interim *Thunelda* post varios errores & rerum discrimina, ex *Armenia* in patriam revertitur, & accepto de mariali morte nuntio cum *Inguiomero* congregitur, quem captum conjugis manibus mactavisset, nisi iste cruentae victimae intercessisset vivus, qui & desideratissimam conjugem ardentissimis amplexibus recipit,

pit, Inguiomero vitz gratiam facit, & suis restitutus provinciis feliciter imperat.

Ex quibus quidem apparet, omnia quæ hinc inde de *Arminio* ex *Tacito*, *Dione*, *Vellejo*, *Srabone* memorata sunt, diligenter hic fuisse exhibita, multa vero ex fertilissimo *Autoru* ingenio addita, nihil tamen horum ad invidiosissimum *Leopoldum nostrum* pertinere; quamvis quæ de *majoribus Arminis Tom. I. Lib. II.* dicta fuerant, sine dubio in *Imperatores Romano-Germanicos* ex *Serenissima Austriacorum* familia competant.

Ceterum ne splendidissimo operi vel minimum deesset, id operam dedit Bibliopola excudendis accurate libris intentissimus, ut & opus elegantissimis figuris æneis exornaretur, & *Annotatio-nes* lectores in intelligendis quamplurimis egregie juvantes, in calce Voluminis subjungerentur. Repertus itaque est *Vir harum rerum pericissimus*, sed qui nomen modeste suum nesciri maluit, hanc spartam decore quam maxime qui exornaret. Cum igitur de *Autoris scopo cap. I.* dixisset, quem triplicem esse statuit, ut scriberet videlicet *Autor fabulam romanensem* de *Arminio*; ut conderet opus in *Germania sua & civium decus*; denique ut esset, in quo diffusissimam occuparet *eruditionem*, quibus similia & nos ad *Tomum priorem* monuisse recordamur: *cap. II.* agit de *ratione dicendi Lobensteinio* adhibita, qua usus esse dicitur *magnifica, sponte tamen fluenti, & ubique sibi constanti, pura* tamen nec vocabulis exoticis commixta. *Capite III.* disserit de *Personis*, a *Lobensteinio* in theatrum quasi adductis, quarum aliquæ *sine nomine* memorentur; aliquarum nomen *exprimatur* quidem, sed ut vel *nullibi, vel ubique, vel hinc & inde* mysterii aliquid involvat. *Capite IV.* Genealogias sistit illustrium personarum, quarum frequentior in opere recurrit mentio, *Romana Augusti, Cherusca Arminii, Chassuarica, Gothonica, Sicambrica, Thracica, Armenica*, denique *Austriaca*. *Cap. V.* agit de populis, regionibus, urbibus, montibus, sylvis, fluminibus, quorum nomina expressa leguntur in *Arminio*. *Capite* denique *VI.* de usu & abusu agitur, qui ex operis hujus lectione ad aliquem vel redundare, vel cujus ab aliquo ansa apprehendi possit. Atque hæc in genere de opere cum præmississet, ad magis specialia descendit, singulas secutus paginas; in quibus si quæ vel in *personis* obscuriora,

vel in *historiis* *ipsis* intricatiora sunt, utilissimam clavem suppeditat, qua in intimiora isthac pervadere liceat. Qui labor ut gratissimus omnino contingere debet omnibus, & multiplicem *Autogis* hujus in rebus politioribus eruditionem arguit; ita suspicari fere lubet, hunc ipsum ingeniosissimum *Auctorem* esse, qui *librum ultimum Tomi hujus secundi* adjecerit. Cum enim urgentibus fatis ultimam manum *Lobensteinium* operi imponere non posset, *Autor harum Annotationum* id sine dubio præstitit; nullo, quod spondere audemus, operis detrimento. Nam res ipsa loquitur, *Auctorem* istum & inveniendi felicitate, & disponendi solertia, & eloquandi sublimitate, & eruditionis præstantissimæ copia, cum *Lohensteinio* hic in certamen descendere potuisse. Quicquid tamen de palma sit, felicissimum prædicare *Lobensteinium* possumus, quod cum ille non reperisset, qui statuat a se affectam absolveret, non defuerit ipsi, qui inæstimabile *Arminii opus* ad finem aptissime perduceret. Adjicitur denique *Index* diligenter admodum confectus, in quo non omnium quidem personarum & rerum habetur ratio, potissimarum tamen, & quarum usus ubique esse possit, humaniora studia colentibus. Ut adeo nihil desiderari videatur ad *Lobensteinii* *Arminium*, nisi assidui & excitatoris indolis lectores, qui ad sui patriæque usum & commodum feliciter eo utantur.

CRITIQUE DE L' HISTOIRE DES VARIATIONS des Eglises Protestantes par M. de Meaux &c. traduit de l' Anglois de Mr. Burnet &c. i. e.

Animadversiones in historiam de variationibus Ecclesiarum Protestantium, ab Episcopo Meldensi editam, quatenus ad Ecclesiam Anglicanam pertinet. Accesserunt Considerationes in historiam de Divortio Henrici VIII, a Joachimo le Grand editam. Versæ ex Anglico D. Burneti.

Amstelodami, apud Abrah. Wolfgangum, 1689, & 1690, in 12. Contact plagulis 5.

Episco-

Episcope Meldensis Tomus prior de *Variationibus Ecclesiarum Protestantium* (cujus Libro VII Tractatus hic forma epistolæ d. 10. Sept. 1688. datæ opponitur) relatus a nobis est in Acta anni præteriti p. 65, ut & *Joachimi Grandis* Historia de Divortio Henrici VIII (cui altera libelli hujus parte respondetur,) p. 27. In præloquio monetur, D. Burnetum censuram hanc Anglice conscripsisse & edidisse, antequam cum Potentissimo *Guiselmo* Rege in Britanniam ex Batavia navigasset; Gallicæ vero versionis revisionem & editionem itinere illo retardatam fuisse. In principio libelli de ingenio Episcopi judicat D. Burnetus, quod aptius sit ad dissertationes concinne & speciose componendas, quam ad factorum accuratam enarrationem; in his enim secutum illum esse aliorum compilationes & excerpta, ut etiam fecerit in congerendis falsis testimoniis, aut impertinenter allegandis, in quæstione de usu sacri calicis; id quod a *Larroquio* demonstratum, nec hucusque ab Episcopo refutatum esse dicitur. Institutum quoque ejus taxatur, quod cum exiguum successum *Expositionis*, qua dogmata Ecclesiæ Romanæ incrustaverat, (quoties nempe militaris violentia non accederet,) deprehendisset, jam *Maimburgii* & *Varillasi*, veterum calumniatorum *Cochlei* & *Remondi* nugæ exscribentium vestigiis insisterit, & malignis accusationibus Protestantes adortus sit; non considerans, si omnia, quæ protulit, vera essent, nihil tamen inde evinci, quam quod primi Reformatores non fuerint divinitus & immediate inspirati, neq; Synodi Protestantium infallibiles. *Variationes*, quas adduxit, aut magni momenti non esse, aut laudandas potius, quod a primis confessionum formulis nimis rigidis recesserint; neminem enim pudere debere, si deprehenso errore sententiam corrigat. Ostendit, improba hac solertia primitivæ quoque Ecclesiæ variationes, ex ipsis Apostolorum scriptis & priorum seculorum historia invidiose traduci, & piissimorum hominum famam, notatis eorum defectibus suggillari, e contrario pessimorum actiones quasdam, dissimulatis vitiis, celebrari posse. Applicat hoc in specie ad historiam *Crammeri* Cantuariensis Archiepiscopi, cujus defectus quidam pro tempore & aula, in qua vixit, excusari possint, quos tamen D. Burnetus in opere suo Historiæ Anglicanæ, cum celare posset, candide aperuerit. In iis forte maxime reprehendi posse, quod in repudium *Anna Clivenfis* con-

§. 1.

§. 2.

§. 3.

vel in *historiis* *ipsis* intricatiora sunt, utilissimam clavem suppeditat, qua in intimiora isthac pervadere liceat. Qui labor ut gratissimus omnino contingere debet omnibus, & multiplicem *Autoris* hujus in rebus politioribus eruditionem arguit; ita suspicari fere lubet, hunc ipsum ingeniosissimum *Autorem* esse, qui *librum ultimum Tomi hujus secundi* adjecerit. Cum enim urgentibus fatis ultimam manum *Lobensteinius* operi imponere non posset, *Autor harum Annotationum* id sine dubio praestitit; nullo, quod spondere audemus, operis detrimento. Nam res ipsa loquitur, *Autorem* istum & inveniendi felicitate, & disponendi solertia, & eloquendi sublimitate, & eruditionis praestantissimae copia, cum *Lohensteinio* hic in certamen descendere potuisse. Quicquid tamen de palma sit, felicissimum praedicare *Lobensteinium* possumus, quod cum ille non reperisset, qui statuat a se affectam absolveret, non defuerit ipsi, qui inestimabile *Arminii opus* ad finem aptissime perduceret. Adjicitur denique *Index* diligenter admodum confectus, in quo non omnium quidem personarum & rerum habetur ratio, potissimarum tamen, & quarum usus ubique esse possit, humaniora studia colentibus. Ut adeo nihil desiderari videatur ad *Lobensteinii* *Arminium*, nisi assidui & excitatoris indolis lectores, qui ad sui patriaeque usum & commodum feliciter eo utantur.

CRITIQUE DE L'HISTOIRE DES VARIATIONS des Eglises Protestantes par M. de Meaux &c. traduit de l'Anglois de Mr. Burnet &c. i. e.

Animadversiones in historiam de variationibus Ecclesiarum Protestantium, ab Episcopo Meldensi editam, quatenus ad Ecclesiam Anglicanam pertinet. Accesserunt Considerationes in historiam de Divortio Henrici VIII, a Joachimo le Grand editam. Versa ex Anglico D. Burneti.

Amstelodami, apud Abrah. Wolfgangum, 1689, & 1690, in 12. Constanti plagulis 5.

Episco-

Episcope Meldensis Tomus prior de *Variationibus Ecclesiarum Protestantium* (cujus Libro VII Tractatus hic forma epistolæ d. 10. Sept. 1688. datæ opponitur) relatus a nobis est in Acta anni præteriti p. 65, ut & *Joachimi Grandis* Historia de Divortio Henrici VIII (cui altera libelli hujus parte respondetur,) p. 27. In præloquio monetur, D. Burnetum censuram hanc Anglice conscripsisse & edidisse, antequam cum Potentissimo *Gualielmo* Rege in Britanniam ex Batavia navigasset; Gallicæ vero versionis revisionem & editionem itinere illo retardatam fuisse. In principio libelli de ingenio Episcopi judicat D. Burnetus, quod aptius sit ad dissertationes concinne & speciose componendas, quam ad factorum accuratam enarrationem; in his enim secutum illum esse aliorum compilationes & excerpta, ut etiam fecerit in congerendis falsis testimoniis, aut impertinenter allegandis, in quæstione de usu sacri calicis; id quod a *Larroquio* demonstratum, nec hucusque ab Episcopo refutatum esse dicitur. Institutum quoque ejus taxatur, quod cum exiguum successum *Expositionis*, qua dogmata Ecclesiæ Romanæ incrustaverat, (quoties nempe militaris violentia non accederet,) deprehendisset, jam Maimburgii & Varillasi, veterum calumniatorum Cochlei & Remondi nugas exscribentium vestigiis institerit, & malignis accusationibus Protestantes adortus sit; non considerans, si omnia, quæ protulit, vera essent, nihil tamen inde evinci, quam quod primi Reformatores non fuerint divinitus & immediate inspirati, neq; Synodi Protestantium infallibiles. Variationes, quas adduxit, aut magni momenti non esse, aut laudandas potius, quod a primis confessionum formulis nimis rigidis recesserint; neminem enim pudere debere, si deprehenso errore sententiam corrigat. Ostendit, improba hac solertia primitivæ quoque Ecclesiæ variationes, ex ipsis Apostolorum scriptis & priorum seculorum historia invidiose traduci, & piissimorum hominum famam, notatis eorum defectibus suggillari, e contrario pessimorum actiones quasdam, disimulatis vitiis, celebrari posse. Applicat hoc in specie ad historiam *Crammeri* Cantuariensis Archiepiscopi, cujus defectus quidam pro tempore & aula, in qua vixit, excusari possint, quos tamen D. Burnetus in opere suo Historiæ Anglicanæ, cum celare posset, candide aperuerit. In iis forte maxime reprehendi posse, quod in repudium *Anna Clivensis* con-

§ 1.

§ 2.

§ 3.

- senferit, nisi rationes habuerit quæ suæ suffecerint conscientia; ; videri tamen a Clero Romanæ religioni addicto, & suffragiorum numero victum. De *Anna Bolena* causa exacte judicari non posse, cum acta interierint, & de ejus confessione nihil certi constet. Quæ in Synodis Protestantium reprehendit *Bossuetus*, talia esse ait Auctor, quæ in omnium non recentiorum solum, sed & antiquissimorum Conciliorum actis taxari possint. Allegat exempla contentions Episcoporum in Concilio III, & rigorem, quo Gregorius Nazianzenus in Concil. IV. tractatus fuerit; addit quædam de Gregorii hujus nazvis. Præoccupationem Episcopi adversus recriminationes Protestantium iniquam esse dicit, cum dispar sit inter utrosque ratio. Cum enim Romana Ecclesia certas traditiones & infallibile jactet judicium, hæc subsistere non posse, si variationes illi imputari & probari possint: quæ vero Protestantium doctoribus objiciuntur, hoc tantum evincere, quod homines fuerint erroris non immunes; id quod ipsi ultro fateantur. Excusatus vero lapsos esse scribit in tanta Ecclesiæ corruptione, & quod difficile sit inter duo extrema medium tenere. Sic *Crammerum*, dum Cleri nimiam potentiam deprimere voluerit, Regiam plus justo extulisse; erratum quoque esse veterum quarundam formularum, v. g. *presentia realis* retentione, meliori licet sensu. Objectioni, quod Clerus Anglicanus Henrico Regi adulatus sit, opponit vetera & recentia Cleri Gallicani exempla, qui regiis jussis applausissent, idque nuper in abolitione edictorum & persecutione Reformationum factum esse dicit. Considerato deinde dominatu, quem Reges Gallia in Clerum exercebant, injuste reprehendi ait jus, quod *Suprematus* vocant in Anglia. Hoc enim legibus temperatum esse, cum in Gallia pro arbitrio Regis agatur. Ostendit hac occasione, Episcopos Gallia vix excusari posse a perjurio, si consideretur formula, qua Pontifici obstricti sint, & quomodo nihilominus regiis decretis obsequantur. Confert porro vitia Pontificum cum iis, quæ primis reformationibus objici solent, & illa longe graviora esse judicat. Ex flagitiis enim Pontificum labefactari perpetuam illam, quæ jactatur, successione, cum per aliquot secula ne unus quidem ostendi possit, qui pius probusque fuerit. Frustra vero Protestantium doctorum errata objici, cum illi non habeantur pro visibilibus Ecclesiæ capitibus & Christi

Christi Vicariis, sed ministris, qui populum ad legendas Scripturas & examinanda fidei capita excitaverint, & a præjudicio, quo Cleri doctrinam cæco impetu sequebantur, liberaverint. Variationem in questione de præsentia reali in S. Coena materiæ difficultate excusat, ut & a simili Patrum, nominatim Augustini, hæsitacione in articulo de S. Trinitate & de Ecclesia. Citat librum Londini A. 1686 editum, quem in Actis A. 1687 p. 135. memoravimus, cui titulus est: *Præfatio historica de dogmate transsubstantiationis, præfixa determinationi Fr. Job. Parisiensis Prædicatoris*; affert etiam rationes, cur in confessione Anglicana articulus de *præsentia* mutatus aut omissus fuerit. Hæc atque alia speciminis saltem causa a se adduci indicat; parari enim justam ab insigni viro historiæ de Variationibus refutationem. Post hæc respondet ad objectos sibi errores de rebus Gallicis, in Historia sua Anglica notatos, & non nisi lapsum quendam, levem sane, in titulo Ducis Sommerfetani agnoscit. Librum *Joach. Grandis* a Bossueto æstimatum contemnit, & ex documentis, quæ ille libro suo adjecit, malæ fidei accusat; acrius in illum insurgens, quod fœda adulatione Jesuitæ *Verjus*, qui *P. de la Chaise* a secretis est, nobilitatem prædicaverit, & ut illis placeret, modestiæ, quam in priori libri parte tenuerit, oblitus, in convitia adversus *Burnetum* eruperit. Hæc tamen ei condonat, utpote homini vili & miserrimo, qui pretio se ad convitiandum conduci passus sit. Defendit quædam, quæ adversus *Sanderum* scripserat, a *Grandi* in censuram vocata. Huic vero gratiam debere existimat Ecclesias reformatas, quod magno conatu constantem Ecclesiæ Romanæ morem in persequendis dissentientibus, quos hæreticos vocant, probaverit; ex hoc enim characterem sanguinarium hierarchiæ illius evidentissime cognosci. Multum profuisse dicit Anglis novissimam Reformatorem in Gallia calamitatem, & illius contemplatione animatos ad suam conservationem fuisse. Ad epistolam denique *Grandis* ad *Thevenotum* hoc tantum regerit, curam suscipi debere ab amicis de purgando hominis capite, ne ætivistis caloribus in phrenesin incidat; sibi vero lubere aut vacare negat, ut cum mortæ mentis homine in arenam descendat.

Pars altera, ut diximus, *Joachimi Grandis* historiæ de divortio Anglicano opposita est, simulque defendit judicium de libro illo

Biblio-

Bibliotheca universalis Tomo LX Amstelodami edito insertum, cuius autorem se profitetur & tractatum hunc subscripsit *Johannes Conradus de la Crose*. Nigros hic quandoque sales in *Grandis* spargit, acriter inprimis illum objurgans, quod Parlamentum Angliæ, a quo *D. Burnet* ob editam historiam suam Anglicanam publice collaudatus est, ex seditionis hominibus compositum fuisse scripsit; hæc effutientem vile Lojolicæ sectæ mancipium vocat; allegat etiam hac occasione librum Londini A. 1688 Gallice editum, ejusque titulum refert: *Entbusiasmus Ecclesia Romana demonstratus, ex observationibus quibusdam de vita Ignatii Loyola*. Plurima inde *Grandis* dicta, ut falsa, inepta & prava persequitur. Cum vero illè Gallos doctrinæ & eruditionis ratione Anglis præferat, contrarium pronunciat Autor, dicitque plures viros eximie doctos, præsertim Theologos, in Anglia reperiri, quam non solum in Gallia, sed & in totius Romanæ Ecclesiæ, quam late patet, coetu. Autores Bibliothecæ supra memoratæ, quos *Grandis* ut Gallia profugos, & in Regem perduelles vituperat, ita defendit inter alia, ut dicat, alterum Genevæ natum esse, nullo modo Gallis obstrictum, alterum quidem in Gallia natum, sed pessime nullo suo merito tractatum, in vinculis habitum, denique exire jussum; minime autem hunc peccasse, quod *D. Burnet* æstimaverit & laudaverit. Deinde cum *Grandis* Tomo suo II. p. 252. præcipuos articulos, de quibus inter Romanam & Reformatam Ecclesiam controversitur, enumeraverit (ex quibus aliquos in Actis nostris A. 1689 p. 29. ubi *Grandis* liber recensetur, tetigimus) Autor articulos illos secundum *Expositionem* Episcopi *Bossueti* considerat, & breviorẽ viam ostendit, qua sublatis erroribus & abusibus Romanæ Ecclesiæ, ad concordiam & extinctionem schismatis perveniri possit. Subjungit excusationem, quod *D. Burnet* respondere ad objectiones *Grandis* non possit, intempestive nempe lacesitus, cum ex Anglia, relictis libris & documentis, ex quibus historiam de divortio composuerat, peregrinationis causa exierit, mutatoque rerum statu & intentata sibi accusatione, eo quo *Grandis* scripsit tempore, potestatem in Angliam redeundi, & documentis illis utendi non habuerit. Reliqua & fere maxima libelli pars consumitur in reprehensione styli, quo *Grandis* adversus puritatem linguæ Gallicæ multis modis peccaverit, aut frigide & inepte

pag. 64.

76.

84.

inepte scripserit: tractatur autem in hac censura *Grandis*, ut tyro a magistro, ita ut paginæ cuidam ex illius libro descriptæ, alia ab Autore ad latus apponatur, ut diversitas styli vitia *Grandis* tanto apertius indicet.

LES PLUS BELLES LETTRES DES MEILLEURS AUTEURS FRANÇOIS, avec des Notes par Pierre Richelet.

sive

Elegantiores optimorum Autorum Gallicorum Epistolæ, Notis illustratæ a Petro Richeleto.

Amstelodami, apud Henr. Wetstein, 1690. in 12.

Constanti plagulis 19.

DE nobilissimo hujus opusculi compilatore multa hic præfari, non erit opus: cum nomen ejus jamtum satis inclaruerit ex edito ante aliquot annos Lexico Gallico, quo certe melius hæctenus vix extitit. Idem nunc, ut novo officii genere sibi devinciret eos, quibus ista Lingua in pretio habetur, ex variis Autoribus, styli elegantia & sermonis puritate conspicuis, *plusquam viginti*, (quorum nomina peculiaris indiculus in fronte libri manifestat,) hunc epistolarum fasciculum colligere adgressus est. Ita vero in hoc labore se gessit, ut conquiritas ex quolibet istorum Scriptorum epistolas elegantiores (quarum quidem in delectu faciendo tanto minus falli potuit, quo major ejus in hæc sua vernacula habilitas est, quoque severiorem passim vel in minimis loquelæ lapsibus censorem agere suevit,) in certas classes secundum argumenti diversitatem, redigeret: singulis porro clasibus breves quasdam considerationes, earundem principia & stylum cuius proprium concernentes præmitteret; dein cuius epistolæ summam paucis verbis comprehensam, una cum Autoris nomine præfigeret; obscuriora quoque, & particulares nimis eorum, inter quos recipiatæ fuerunt, res aut actiones attinentia, ne tardium exinde subnasceretur, refecaret; denique passim loca vel lucis, vel additamenti, vel observationis aliquid exposcentia, adjectis *Notis*

Na

illu,

illustraret aut exornaret. Inter literas vero hoc modo dispositas, & ad
sesquicenturiam circiter ascendentes, peculiarem etiam classem adsi-
 gnare placuit *iconibus*, seu hypotypicis diversarum personarum
 pag. 132. descriptionibus, utut non per modum epistolæ factis: in quarum
 numero etiam ea est, qua *Scarronus*, facetissimus quondam Satyri-
 cus, semetipsum & miserimum suum statum, ad quem, per Medicæ
 imperitiam & intempestive præscriptum pharmacum, deductus fue-
 rat, perquam tamen lepide delineavit; inter alia asserens, semet om-
 nibus nempe membris captum, ob contractum totius corporis fi-
 tum, apprime satis literam Z representare posse. Ejusdem quo-
 que, in classe Dedicatarum, exhibetur epistola ad *caniculam* dire-
 cta, qua eidem unum ex opusculis suis inscripsit; non alio quidē sine,
 quam ut in scriptores quosdam misellos, adulatoriis suis dedicationi-
 bus viris magnatibus subinde molestos, eosq; hoc pacto, utut conatu
 sapius irritis, nummis emungere sperantes, liberius calamum stringere
 eosque risui exponeré liceret. Eadem videtur mens fuisse *Antonio Fu-*
 180. *reterio*, (de cujus Dictionario dudum expectato, nunc tandem in
 lucem edito, proxime dicendi locus erit,) cum carnifici Parisiensi,
 Johanni Wilhelmo, solenni epistola certum scriptum dedicavit:
 quam tamen jocandi licentiam, utut in Scarrono non improbatam,
 in eo false perstringit Richeletus; quemadmodum alibi passim in
 hac Sylloge, undecunque arrepta occasione, eundem acerbioribus
 dictis & imputationibus laceffere, æmulatione fortean ductus, alla-
 boravit. De reliquis epistolis earumque argumento tractare hic nil
 attinet: majorem ex ipsarum perlustratione voluptatem lector ca-
 piet, præsertim cum earum plerasque ingeniosa simul brevis com-
 mendet. *Notas* a Collectore adjectas quod concernit, respiciunt
 eæ partim grammaticas linguæ elegantias, sub finem libelli imprimis:
 ubi etiam in vicem corollarii speciatim subnectuntur Animad-
 337. versiones in loca quædam epistolarum *Balsaci*, *Vecturii* & *Costarii*,
 inter reliquas exhibitarum; (quibus nimirum innuitur, quomodo in
 una alterave phrasi purius aut elegantius loqui potuissent laudati
 hi triumviri: quas ipsas ad submonitionem *Tisserii* & *Graverolii*,
 Advocatorum Tribunalis Nemausensis, adjectas esse noster perhi-
 bet;) partim respiciunt res historicas & geographicas, utut plerum-
 que satis obvias; partim denique varia Autorum fata, & judicia de
 eorum

eorum scriptis, non parum ad exactiorem Gallicæ literaturæ cognitionem facientia. Summa etenim libertate hac in parte usus Richeletus, data occasione nemini parcat, sed passim scapham scapham vocare gessit. Hinc non modo, quæ ad encomium Autorum facere queant, indigitavit, qualia sunt, quæ de stylo *Balsaci p. 81*, de *Cassandra & Cleopatra Calprenedi p. 78. sq.* de *Clelia ingeniosissimæ Viraginis Scuderia* (cui in hoc quidem scribendi genere neminem hæcenus paria fecisse judicat) *p. 183*, de *Madrigalibus Sablerii p. 5*, de modernis Hispanorum Comædiographis præstantissimis *Petro Calderono & Antonio Solis p. 173*, de translatione Italicorum poematum Ariosti, concinnata per facundissimam fœminam, *Vasconcellam Gomeziam de Figueiredo, p. 373*. afferuntur: verum etiam sinistrum de iis iudicium, sicubi tale mereri visi sunt, haudquaquam reticuit. Sic v. g. perhibet, inter duo epistolarum volumina a Domino de *Boisrobert* publicata, vix quinque aut sex extare, (*p. 191*;) inter eas vero quas *Malberbius* (cujus tamen poemata utique commendat,) epistolas ediderit, non nisi unicam reperiri, quæ lectu digna sit, *p. 222*. Non absimilia sunt, quæ de *Comrarsi* epistolis familiaribus a *Felibenio* evulgatis, *p. 14*, *Matthai Montrenilli* operibus, *p. 246*, *Berini* Animadversionibus in Linguam Gallicam *p. 168*, judicat: quin & famosum illud *Capellani* Poema, quod *Puellam Aurelianensem* inscripsit, a diversis delicatioris palati scriptoribus hodie tanquam coactius rejici testatur, *p. 278*. Præmisit etiam præterea libello huic iudicia de tribus aut quatuor epistolographis eorum ex numero, qui hoc in fasciculo citati sunt: spondetque Librarius simile quid, si quidem hæc approbationem meruisse compererit, se de cæteris pariter autoribus exhibiturum, vel in *Alterâ parte hujus Sylloges*, vel in *Arte Poetica* compendiosè à *Richeleto* conscripta, quam eisdem expectare nos jubet. Diversa quoque insperguntur in notis istis, quæ ad historiam celeberrimæ *Academiae Francicæ* (a *Pellisso* plenius descriptæ) facere queunt. Narrat nimirum, quomodo hæc privatis primum auspiciis in ædibus celeberrimi *Comrarsi* (qui pag. xiv. postea, dum vixit, in ea Secretarii munere functus est,) cœperit, sed mox A. 1635 Protectore *Richelio* publica autoritate fuerit stabilita: 236. ita ut ejus focii, numero quadraginta regulariter, (e quorum medio unus Director, unus Cancellarius, & Secretarius unus eligitur;)

tur,) egregiis simul privilegiis mactati sint: macti quippe non modo immunitatem ab excubiarum ac tutelarum onere, sed & fori privilegium, quod *Droit de Committimus* vocitant, vi cujus non nisi coram Senatu Regio conveniri queunt. Tribus, ut noster porro memorat, per hebdomadem vicibus in Luparenſi arce, quæ Pariſiis eſt, ſuos horis pomeridianis conventus celebrant: colloquio vero finito, diſcedentibus qualibet vice quadraginta distribuuntur argentei nummi (*jettons*) (una facie Regis effigiem repræſentantes cum Gallica inſcriptione: *Louis XIV, Roi de France & de Navarre*; altera vero hæc verba circa marginem: *Protecteur de l'Academie, & in medio corollam lauream, cui inſcriptum eſt, a l'Immortalité*) ea quidem conditione, ut præſentes abſentium portionem participant. Ad cooptandum Collegio novum Socium opus eſt, ut viginti ad minimum præſentes adſint: exturbari vero ſemel receptus nequit, niſi quid admiferit bono & honeſto viro indignum: nec hæcenus niſi duo extiſſe exempla ex collegio hoc remotorum ait noster: alterum quidem in *Granerio* quodam, ob interverſum depositum ſibi conceditum: alterum in *Fureterio*, ob imputatum maxime crimen plagii literarii, commiſi in magno illo Dictionario, quod Academia jam inde a quinquaginta annis molitur, & niſi fama fallat, brevi in lucem emittet: de qua quidem criminatione jam in *Actis 1687. pag. 373.* quædã dicta ſunt, & proxime ſine dubio plura referendi occaſio erit. Interim diverſa emblemata ſcommatica in ejectum Fureteriũ excogitata Richeletus enarrat; quæ utut ſuo calculo approbare non dubitaverit: inſicetiora tamen, ob ſordidam inventionem, fortassis pluribus videbuntur. Interim diſſiteri nequit noster, Academiam hanc toto, quo conſtitit, tempore nihil dum perfeciſſe aut in lucem edidiſſe, præter Diſſertationem, quæ controverſiam inter Dominum *Cornille*, & Dominum *Scuderi*, ſuper Tragedia ab iſto conſcripta, quam *Le Cid* nuncupavit, enatam componere tentarit. Unicum adhuc, ne in libello ſat brevi nimis prolixi ſimus, ex Notis noſtri Collectoris allegare juvat, idque concernens titulum Delphini Franciæ Primogeniti: nimirum perhibetur *pag. 142.* cum inde a tempore Henrici IV modo nomine *Monſieur* compellari ſolitum fuiſſe; ante 12 tamen aut 13 annos Regem expreſſe mandaſſe, ut impoſterum *Monſieur* ſalutaretur: & eam quidem rem non novam omnino eſſe, ſed in

uſum

usum tantummodo revocatam, cum Francisci I. ævo eadem consuetudo servata sit. Denique spem facit Richeletus editionis Operum celeberrimi hodie Gallorum Satyrici, Domini *Boileau Despreaux*, pag. 345. Notis illustratorum, nec non Lexici Vocabulorum mimico-jocularium (*burlesques*;) quæ utraque exteris Gallicæ linguæ amatoribus non poterunt non esse pargrata; maxime cum in his plene intelligendis, etiam Galliz indigenarum plurimis aquam hætenus subinde hæsisse constet.

61.

SENTIMENS SUR LE MINISTERE EVANGELIQUE.

lique, avec des Reflexions sur le Stile de l' Ecriture Sainte & sur l' Eloquence de la Chaire. i. e.

Judicium de Ministerio Evangelico, cum Considerationibus styli sacrarum literarum & eloquentiæ cathedralis.

Parisius, apud Dion. Thierry, 1689, in 12. Plag. 30.

EXhibuimus nupero mense Aprili summam libri de arte concionandi, ab Abbate *Bretterillano* editi: nunc alium de eadem materia producimus, itidem ab Abbate compositum, cujus nomen in titulo omisum, in privilegio regio indicatur *Du Jarry*. Et multa quidem in hoc observabunt lectores, quæ cum prioris illius sententiæ conveniunt; sed & alia, quæ considerasse, ut putamus, non poenitebit. Scopum hunc profitetur Autor, ut Christianis venerationem verbi divini instillet pariter, ac decentem in ministros id prædicantes reverentiam. Præterea tamen id curasse videtur, ut proceribus quibusdam Ecclesiæ Gallicanæ, qui sacræ eloquentiæ donis instructi celebrantur, laudes canat, quas in dedicatione Archiepiscopo Parisiensi *Harlao* tam larga tribuit mensura, ut majori vix possit; nec multo minores defert Episcopo Meldensi *Bossueto*; tum alios quosdam extollit, quorû dicta libro suo, ut exempla consummata in sacris eloquentiæ & maximi acuminis inseruit. Libellus undecim capitibus absolvitur. Primo, ut dicere coepimus, scopus & summa propositi exhibetur. Cap. II probatum it, quod virtus prædicationis semper mansura sit in Ecclesia. Cap. III. quod verbum Dei vires & efficaciam habeat, a qualitatibus concionatorum non dependet.

N n 3

dependentem, ab eorum tamen ministerio inseparabilem. Cap. IV. utilitatem concionum deducit. Cap. V. eloquentiæ necessitatē ostendit, & refellit eos, qui hanc ex cathedris sacris eliminatam cupiunt. Cap. VI. & VII. sacrarum literarum sive styli biblici majestatem aliasque dotes considerat. Cap. VIII. observat, quæ & qualis esse debeat eloquentia Evangelica. Cap. IX. de pronuntiacione differit. Cap. X. de descriptionibus sive characteribus & hypopyposibus personarum & actionum (*Galliporraits*, effigies vocant) tractat, allatis ex sacro codice, & autoribus, Gallis quos magni facit, exemplis. Cap. XI. de ultione divina contra eos tractat, qui verbo Dei abutuntur, illos maxime, qui ex curiositate & taxandi causa conciones frequentant. Cum vero Autor liberiori methodo, ut ipse fatetur, scripserit, & sat multa similis materiæ ex libro, mense Aprili relato, a nobis enarrata sint, ex plerisque libri hujus capitibus non quidem summam, sed quædam loca, quæ inter cætera selegimus, adscribemus, ut de Autoris eruditione & facundia minime, ut videtur, vulgari, judicium ferri possit. Officium concionatorum hac similitudine describit: *Quemadmodum, ait, cæli enarrant gloriam Dei, idque semper faciunt, Apostoli vero cum astris toties in sacris literis comparantur, eorum dicta eandem adhuc, quam olim, vim habent & efficaciam. Sic qui illis successerunt concionatores evangelici, eandem functionem in Ecclesia habent, quam cæli & astra in orbe, & propterea omni tempore mysteria, qua divina misericordia in ordine gratia operata est, enuntiare debent, ut Firmamentum opera manuum ejus enuntiat in ordine natura, Ps. XIX, v. & sicut cæli influentias, quas vocant, in orbem naturalem effundunt: ita illi suas in orbem spiritua-*

Cap. II. pag. 21. *lem debent diffundere.* De efficacia prædicationis ita differit, ut distinguendum esse doceat inter eam, quæ ministris, & quæ ministerio adhzret. *Certum est, ait, majorem successum a Deo dari laboribus concionatoris pii & zelo ferventis, quam ejus, qui hoc caret; plus utilitatis & virium admiscet Deus concionibus eloquentibus & patheticis, quam illis, qua tales non sunt: sed hæc non nisi accidentalia sunt, concionatorum virtus autem essentialis & principalis ipsi concionum ministerio semper adest.* De eadem materia notat, rariorem esse hodie effectum manifestum, quo nempe peccator uno momento convertatur, ut factum est tempore Apostolorum: *Neque tamen dubi-*

Cap. III. pag. 33.

Cap. IV. pag. 43.

Subitandum est, ait, quin etiam infirmi, & cum Apostolis nequaquam comparandi concionatores, nunc quoque homines moveant & convertant, qui neque ipsi conversionem suam statim deprehendunt, neque aliis mox conficiendam præbent. Deus enim sæpe leni & occultavia peccatores movet & emendat, ad exemplum cæci Marc. VIII, 24. 25. qui primo homines videbat ut arbores; deinde clare omnia. Sensim itaque & per gradus corriguntur plerique, non ab una concione. Ex prima forte metum quendam senserunt, per quem ex infelici criminum somno excitantur; ex altera capta penitentia incrementa acceperunt; ex tertia demum propositum firmanant insistendi piæ captis & desideriis, & tandem gratia Jesu Christi vim verbi promovens, animam ex flebili lapsu restituit. Male igitur & ex suo exemplo judicant, qui omnes peccatores aquo frigidos & immotos, quam se, ad conciones esse sibi persuadent. Propositis argumentis, quibus demon-

Cap. V.
pag. 113.

strat, eloquentiam in concionibus hodie requiri, licet Apostoli simplicissime locuti sint, & refutata objectione, quod humanæ artes non nisi humanos effectus producere videantur; concionatores excitat, ut agnoscant, interesse maxime, ut verbum divinum, cujus organa, eos Deus constituit, omnibus viribus studeant populo venerabile reddere, & majestatem ejus in conspectum producere. Ideo, ait, nunquam nimis preparati prodire, aut nimia sollicitudine expendere & elaborare possunt, qua ad promovendam gloriam Dei & religionem dicturi sunt. Qui solum naturali fidunt facundia, aut allegationes cumulans absque delectu, verbum Dei exponunt derivationibus illorum, qui etsi ad veritatem videndam cæci, lyncei tamen sunt in perspicuendis concionatorum defectibus. Culpam itaque sustinent fastidii, quod negligentia & ruditate sua delicatioribus faciunt; horum enim objectiones, quantum possunt, prævenire debent, omnique conatui id agere, ut radios quosdam invisibilis illius majestatis divina, eorum ministri & nuntii sunt, in auditores spargant, & angustiis his characteribus mentes illorum percellant & firment, qui ob modicam fidem difficillime credunt, qua non vident. Honorem summi Regis, cuius Legati sunt, imminuunt, qui non magna cum diligentia annuntiantur, ut ejus mandata cum apparatu decenti, & tanto Heroe digno proponat. Ut vero illos reprimat, qui in Sacra Scriptura nil nisi simpliciter observant, neque simul sacram eloquentiam in illa de-

Cap. VI.
VII.

prehen. Pag. 114.

prehendunt, multis hanc elogiis extollit, inter alia scribens: *Nulla idea eloquentia concipi potest, qua non perfectissime & multiplici genere atque charactere in sacris literis inveniatur. Habent illa vim & impetum, qui rapit & cogit; unctiorem, qua lenis & emollit; dulcedinem, qua consolatur; majestatem & pompam, qua percellit; imperium, quod vincit & triumphat. Habent simplicitatem nativam, qua summe placet; figuras inexpectatas, quibus extra nos rapimur; inimitabiles in omnibus paginis formulas, quibus & admiranda majestas inest. Hæc plurimis exemplis stabilit, nullasque orationes plus gravitatis & ornatus habere docet, quam quæ phrasi Scripturæ proxime accedant; quod adductis celebrium concionatorum in Gallia locis confirmat. Agnoscit tamen, dona Dei diversa esse, neque tam ingenium & studium requirit, quam intimum mentis sensum, sive quod de Salomone 1. Reg. IV, 29. legitur, cordis latitudinem; magnum nempe animum divinitus datum, cujus sensibus motibusque ingenii acumina superantur: Qui enim, ait, cor angustum & dejectum habent, agre se erigunt ingenii opera. Possunt quidem multa labore & exercitia sublimia concipere & enuntiare, neque tamen omni industria sua illos aquant vere magnos, quos Dei gratia naturali veluti instinctu quodam absque labore in sublime sensuum & dictionum genus evexit. Hi veluti ex fonte rivus effundunt; cum alii, qui arte & labore aliorum ideas & formulas sollicitè conquirunt, per longos canales aquam in sterilem fundum deducant, eamque guttatim desillent.* Si quis nobilissimum & incomparabile exemplum heroicæ hujusmodi eloquentiæ desideret, inter Germanos in Lutero prorsus singulare deprehendet. In descriptione eloquentiæ Evangelicæ, inter plurima alia observatu dignissima hæc habet: *Minime omnium requiritur eloquentia profane compta & delicata, qua formulas seculo gratas affectet, & in terminationibus, incisuris & periodis, sonore & aequaliter cadentibus, venumstululum aliquid & floridum aut effeminatū quarat. Nihil magis oppositum est sacra, quam exigimus, eloquentia; hæc quæ fortis sit, oportet, libera, insensula, generosa nec non austeritate & mortificatione Evangelii vestita, quæ signa & tesseras crucis & penitentia secum ferat. Sequitur hinc, ut concionatores sine inermis missione sacras versent literas, & hæc veluti in suam convertant substantiam, iisque mentem & ingenium nutriant, ut omnia dicta sua illas reddant.*

pag. 146.

183.

C. VIII.

pag. 167.

redolens, utque Evangelium per ipsum prædicent Evangelium, & veritatem æternam verbis vite æternæ annuntient, quæ nusquam sunt quam apud Christum, Joh. VI, 68. Et post alia: *Ingens discrimen esse debet inter sermones hominum, qui vanitatis sunt mancipia, & præconum veritatis. Nihil majestatis cathedra indignius est, quam phrasæ noviter in sæculo inventas sectari; fugienda non solum est negligentia & ruditas styli, quæ auditoribus nausæam facit, sed haud minori cura affectatio phrasium vitari debet, quæ scandalum pariant.* De iis, qui in concionibus scientiam & eruditionem plus justo ostentant, hæc monet: *Scientia in concionibus comparari potest cum ossibus & nervis in corpore. Hoc absque illis consistere non potest, sicut nec sermo absque probatione & autoritatibus. Quemadmodum autem nervi & ossa deformitatem habent, si in corpore prominent & conspiciantur: ita & scientia supra modum adhibita conciones deformat, & attentionem verbi divini veluti exsecat; veritatem, quæ docetur, in intellectu deponit, ad cor vero non transfert, & dum soliditatem nimiam affectat, utilitatem perdit. Stabilis, quantum sufficit, veritate, obtunduntur homines discreti, si superfluis argumentis urgeantur jam convicti, nec amplius resistentes: sicut excessus nutrimenti obruit corpus, non reficit. Dissipatur attentio, boni mentis moens per intellectum veritatis recepti interrumpuntur, nec facile recolligi possunt; momentum discorum evanescit, & oratore, dum continuat, quæ non attenduntur, aerem feriente, auditor in vanas distrahitur cogitationes.* De pronuntiatione & gestu hæc potissimum notanda occurrerunt: *Orator Christianus nunquam nimis sollicitus esse potest, ut talem gestu, voce, totoque persona habitu sese exhibeat, quo inter sermonem & ministerium suum conformitas deprehendatur. Optimus in concionatore habitus externus non est ille, qui ad regulas mundi componitur, sed qui ad convertendos homines aptissimus est. Concionatores, quibus vehementer applauditur, suspecti plerumque sunt vanitatis & adulationis, aut speciem hujus dant, effluentem ab ea immunem habeant.* Hæc tamen Autor non accommodat iis, qui corporis animique dotibus a Deo ornati, statim atque prodeunt, venerationem præsentia sua apud populum excitant, dummodo externæ illi majestati gravitatis & mortificationis Evangelicæ soliditas

Cap. IX.

pag. 378.

- Cap. X. *luditas accedat. Hanc iterum pluribus laudat & exigit, ubi de descriptionibus & representationibus tractat. Aptissimum ad conversiones promovendas medium esse ait, ut peccatori miserrima conditio sua depingatur; imitandum esse a ministris Deum, qui lumine gratiæ suæ criminum imagines in corde peccatorum effigiat. Huic, inquit, Spiritus Sancti labori suam jungat concionator, vivos colores afferens, ex quibus homo, etiam invisus, ad agnitionem perducatur. Sicut enim peccata spissas secum ferunt tenebras & latere volunt delinquentes, hi etiam nihil non faciunt, quo divini luminis reliquias, quibus peccati sui turpitudinem detegere possent, extinguant, atque a se ipsis & a molestissimo conspectu criminum suorum semper longius evagantur, & strepitu vite vana & dissoluta obsurdescere cupiunt, ne importunam conscientia vocem percipiant, qua ad conversionem magno veluti clamore excitantur: Ita bonus & idoneus concionator operam dat, ut auditores ad innum conscientia fundum, quem intrare non audent peccatores, reducat, & quas illi delere satagunt, criminum ideas efformet & obtendas offerat. Addit tamen cautiones contra abusus, ne eum in modum describantur crimina, qui profanas in mentibus auditorum cogitationes generet; ut & contra applausus hominum, quorum plerique in concionatoribus alia omnia quærunt, mirantur & laudant, quam quæ solidam habeant laudis materiam & profectum emendationis. Ultimo capite libri graviter demonstrat Autor, quam flebilem & miserandum in modum omnia, quæ ad salutem & sanctificationem hominum ordinata sunt, & sic etiam verbum divinum, in eorum, qui beneficiis his non recte utuntur, obdurationem & æternum vertantur exitium. Hoc Judæorū exemplo evincit, qui verbo divino converti jam tam difficulter possint, licet id, & cuto vaticiniorū implemento manifestissimo, facilius quam olim intelligere queant, sed justo Dei judicio excæcati, frequenter licet lecto & considerato verbo, minus tamen semper in illo proficiant. Idem accidere ait Christianis, qui operationi salutari verbi resistunt, licet ad illud audiendum diligenter accedant. Ex his sunt, scribit, summe curiosi & delicati, qui omni solertia ex concionibus quærunt & apprehendunt, quod ipsis nihil prodest; qui æconomiam orationis investigant, genus dicendi & vim argumentorum scrutantur,*
- pag-400
- Cap. XI. *libri graviter demonstrat Autor, quam flebilem & miserandum in modum omnia, quæ ad salutem & sanctificationem hominum ordinata sunt, & sic etiam verbum divinum, in eorum, qui beneficiis his non recte utuntur, obdurationem & æternum vertantur exitium. Hoc Judæorū exemplo evincit, qui verbo divino converti jam tam difficulter possint, licet id, & cuto vaticiniorū implemento manifestissimo, facilius quam olim intelligere queant, sed justo Dei judicio excæcati, frequenter licet lecto & considerato verbo, minus tamen semper in illo proficiant. Idem accidere ait Christianis, qui operationi salutari verbi resistunt, licet ad illud audiendum diligenter accedant. Ex his sunt, scribit, summe curiosi & delicati, qui omni solertia ex concionibus quærunt & apprehendunt, quod ipsis nihil prodest; qui æconomiam orationis investigant, genus dicendi & vim argumentorum scrutantur,*
- pag-441

tantur, & nihilominus, ut Judai, velum obductum habent, ut veritates Evangelicas sibi spectatim applicandas non discernant. Si quaratur, ait, quibus auditoribus minimum fructum afferat verbi divini predicatio, id in illis fieri deprehendetur, qui vulgo dicuntur curiosi & intelligentes (connoisseurs.) Equidem excusatione non prorsus caret ignorantia ^{P28-449.} & stupor, sed execrationi malitiosa tanto gravior pana imminet, quanto major scientia veritatis illi conjuncta est. Qualibet concio, ⁴⁵² quam bi audiunt, ignorantiam eorum mitiavit, sed malitiam & culpam auget; quo plus vident, eo minus credunt; quanto clorior illis allucet veritas, tanto durior eorum est remissio. In his quodammodo impleri dicit prophetiam Amos VIII, 11. ubi fames & sitis verbi divini predicatur ejus contemptoribus: Hac laborant, ait, qui omnes egregios & celebres concionatores audire flagrantissime cupiunt, impense etiam laudant, & se undique Manna caeleste colligunt, quo tamen nunquam utuntur, quia semper aliquid in eo gustui suo depravato inspidam deprehendunt; tandem vero Israelitarum exemplo naufragam concipiunt, & alimentum hoc spirituale rejiciunt.

MUSEI ITALICI TOMUS II. COMPLECTENS
antiquos libros rituales Sanctae Romanae Ecclesiae, cum Commentario praevio in Ordinem Romanum.

Luteciae Parisiorum, apud Joh. Boudot & c. 1689, in 4.

Constat plagulis 97.

Quis structor hujus Musei sit, ex primi Tomi recensione, in Actis nostris A. 1687 pag. 593. seqq. exhibita, nemini obscurum esse potest. Commentarius praevius in XXI capita divisus est. Cap. Laecessitas cognitionis rituum Romanorum inde adstruitur, quia Romana ecclesia aliarum, maxime Occidentis, ecclesiarum norma fit & exemplar. Hoc argumentum tractasse Salmasium & Onufrium; sed prioris commentationes, incertum, an absolutae; posterioris Opus MS. exstat in Bibliotheca Vaticana & regia Parisiensi, sed non tam Onufrii commentationem exhibet, quam collectionem veterum librorum ritualium Romanae ecclesiae. Nec defuerunt ex antiquis, quibus

quibus idem consilium fuit, quorum plerosque in unum corpus redig-
 git Melchior Hittorpius. Præcipui sunt Amalarius & Micrologus,
 de quibus nonnulla differit Autor, narratque malam gratiam, quam
 Christophorus Marcellus Corcyrensis Archiepiscopus, editione *Rita-
 rum Ecclesiasticarum S. R. E.* Venetiis A. 1516 facta, Romæ inivit,
 a Paride de Crassis, ceremoniarû magistro, plagii ex Augustini Picco-
 lominei opere de sacris ceremoniis comanissi accusatus, & ob prædi-
 ta vulgo rituum mysteria cum libro suo ad ignem postulatus. Sed
 Mabillonius defendit Marcellum, & his omnino verbis primum ca-
 put claudit: *Tantane inimicis celestibus ira? Cap. II.* inquit Ordinis
 Romani ætatem, eumque seculo octavo antiquiorem, atque ad tem-
 pora vel Gelasii pontificis, vel saltem Gregorii M. revocandum ex-
 istimat; observatque Augustini Patricii, antea Piccolominei, opus,
 quod diximus, A. 1488 scriptum & Innocentio VIII nuncupatum
 esse. *Tertio* de septem regionibus ecclesiasticis in urbe Roma, &
 basilicis, titulis diaconis que tractat, exstructionisque formam tradit.
Quarto Clerum Romanum describit, cujus Collegia primis novem
 sæculis rara in urbe, & forte nulla, præterquam in basilica Vaticana
 fuerunt. *Quinto* vocem *Stationis* explicat, quæ hoc loco sumitur
 pro concursu populi ad locum indictum, id est, ad ecclesiam, in qua
 processio clericorum consistit statis diebus, ad statas preces facien-
 das. Hinc docet, quemadmodum Romæ instituta sint ejusmodi
 processiones, quæ non raro apud antiquos autores *Litanis* appellen-
 tur. *Capite VI, VII, & VIII* considerat singulares ritus missæ Pon-
 tificalis secundum Ordinem Romanum; quando Pontifici ad altare
 procedenti præferebantur *Sancta*, i. e. Eucharistia; quando *ser-
 mentum*, i. e. eucharistia per titulos Dominicis diebus singulis mitte-
 batur; quando certa ratio observabatur in Canticis & Lectionibus,
 ubi disputat Mabillonius adversus eos, qui Symbolum fidei in Ro-
 mana ecclesia non fuisse recitatum ante Henrici primi Imperatoris
 tempus existimant, monstratque, longe ante id tempus Symbolum reci-
 tari moris fuisse, ex Amalario, Ordine Romano, Walafrido Strabone
 & aliis; quando oblationes panis & vini, non modo laici utriusque se-
 xus, sed etiam sacerdotes & diaconi in missa pontificali faciebant,
 de quibus singularia habet Mabillon, ut & de iis, quæ ad Canonem
 missæ pertinent, & ad sacram Pontificis communionem &c. *Cap.
 IX.*

IX ex Alexandro Alensi probat, seculo decimo tertio communionem sub una specie receptam esse; sed eam sub utraque viguisse ad initia seculi duodecimi, ex autoribus illius temporis, Anselmo Cantuariensi, Guillelmo de Campellis, & aliis fidem facit. At sub utraque specie communionem ait Regi & Imperatori prabitam a Pontifice ante haresin Hussitarum, qua ingruente Friderico III Romam profecto calix subtractus fuit. *Cap. X. & XI.* declarat, quid Roma peculiare habuerit Sabbato ante palmas, quo Papa eleemosynam & fermentum dabat; Dominica Palmarum, qua Evangelium vel Eucharistia in feretro deferrebat; in Coena Domini, qua Penitentes ante Missam Ecclesia reconciliabantur, sed post eam fiebant processus generales, i. e. Excommunicationes adversus criminosos; & in Parasceve, cujus statio ubi & quomodo facta fuerit, explanat: cumque illo die Missa ex praesantificatis celebrata fuerit, duplex inde oritur quaestio, altera, an calix in hac Missa praesantificationum vere ac proprie consecratur per infusionem particulae consecratae; altera, an scyphus adhibitus ad communionem populi in Missa pontificia, itidem fuerit consecratus ex infusione sanguinis? De utraque *Cap. XII. XIII. & XIV.* ita disputat Mabillonius, ut auctores, qui ante & post Berengarii haresin vixerunt, distinguat, sed neutrius partis sententiam absque dubitatione eruat; quanquam Baronio dicam scribit, qui transubstantiationem vini in sanguinem ex tali commixtione fieri, a tota antiquitate existimatum dixit. *Cap. XV.* describit ritus in Sabbato Sancto Romae observari solitos, quorum haud postremus est ceteris Paschalis, cui quotannis tabella appensa erat cum inscriptione anni Dominicae passionis, qui tum curriebat, ut ex Beda & Udalrico liquet. *Cap. XVI.* de ordinationibus Romanae Ecclesiae agit, quae plerumque hyeme, in festo Nativitatis Christi fiebant, vel vere, in prima aut mediana hebdomade Quadragesimae. Tum exponit Mabillonius, quemadmodum Acolythi, Diaconi, Presbyteri, & denique Episcopi Romae olim ordinati fuerint. *Cap. XVII.* prolixè refert, quot quantisque mutationibus obnoxia fuerit Pontificis Romani creatio, quod argumentum Onasius decem libris complexus est. Mabillonius totam historiam sex periodis comprehendit, quarum prima a Petro ad Constantinum pertingit, inque ea Romani Pontificis electio penes cloriam & con-

tum fidelium stetit: secunda usque ad Justinianum; quia etenim postea Ecclesie pace varias subinde turbas faceffivit Romani Pontificis electio, hinc factum est, ut primo Imperatorum Occidentalium, iisque pulsif Gothorum Regum accederet autoritas, qui missos suos Romanam dirigebant, ut electioni interessent: tertia usque ad Carolam Magnum; ex quo enim Gothis Italia exactis Roma in Orientalis Imperii portionem redacta fuit, mors Pontificis significabatur Exarcho Ravennatensi, iustisque perfolutis, novus a clero, optimatibus, populo & militibus eligebatur, indeque ab Imperatore petebatur & expectabatur approbatio, ac ea de causa literæ ad Exarchum, Iudices, Archiepiscopum & Apocrisiarium, Ravennam mittebantur, ut electioni faverent. Post datam ab Imperatore approbationem, electus tandem ordinabatur. Sed Carolo Magno (a quo quarta incipit periodus) Hadrianus Papa cum Synodo CLIII Episcoporum tradidit *ius & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem*; post cujus mortem Carolus liberam eligendi successoris facultatem clero & populo reliquit, approbatione sibi reservata. Hadrianus autem tertius statuto edicto cavuit, ne deinceps in approbando Pontifice expectaretur Imperatoris autoritas. Post Hadrianum III (in quinta periodo) tumultuaria passim fuit Papæ electio, usque ad principatum Ottonis Magni, qui in electione pontificia summam sibi suisque posteris autoritatem attribuit. Sed Gregorius VII. ejusque successores multas turbas propterea excitarunt, donec vicit Alexander tertius, (a quo sextam periodum auspicatur Mabillonius) & a solis Cardinalibus Pontificem eligi voluit, cui Conclave hodiernum natus addidit Gregorius X. Porro electo Pontifici, ut docet Mabillonius *Cap. XVIII*, conferebatur ordinatio & inthronizatio: illa in Vaticana, hæc in Lateranensi basilica. Plerosque utriusque ritus describit Autor, unde nos unam, sed illustriorem eligimus, *de sella stercorearia*, cujus originem ad pseudopapissam Johannam referendam non esse inde colligit, quia ejus sella ante seculum duodecimum nulla facta inveniatur mentio: nec perforatam fuisse probat, tum ex *duo* *vis* sua, tum ex acclamatione Pontifici facta: *& de stercore erigit pauperem*; unde nomen sedi illi adhaeserit. Sed post Leonem X totus ille sedium ritus abblitus est, *eum Romanos fabula tam male invensa, quam facile credita, panderi cepit*, ut loquitur

tue

tur Mabillonius. *Cap. XIX* vexatum Socratis Scholastici locum de prætermiſſis myſteriis ſacris in ſabbatis apud Rômanos expendit, multaſque notatu digna innectit. *Cap. XX.* declarat, quid veteres per *Confessionem S. Petri* intellexerint, nec non per *rugas & regulares*; quomodo denique Euchariftiam aſſeruarint in *capſa, turri, columba &c.* *Ultimo & XXI capite* graviter invehitur in eos, qui vel antiquos ritus novis ſemper præferunt, vel omnes ad unum modum revocandos cenſent, ac tandē *Matthiam Flacium Illyricum* conſutat, qui Miſſam a ſe editam Romana antiquiorem falſo judicavit.

Nunciſſos libros rituales adgrediamur. Primo loco ſiſtuntur *tres Ordines Romani*, qui ad Miſſam Pontificalem pertinent, eorumque antiquitas variis argumentis exploratur, ſubjecto *fragmento veteris Ordinis Romani.* Sequuntur *duo alii Ordines*, Miſſam episcopalem exhibentes, mox *tres antiqui libelli*, unus de *Baptiſmo*, ac duo de *Ordinationibus ſacris.* Hæc omnia novem priores partes hujus Tomi abſolvunt. X. exhibetur *Ordo Romanus*, quem ſæculo tertio-decimo antiquiorem judicat Mabillonius, & ad undecimum revocat: XI. *Benedicti, beati Petri Canonici, liber pollicitus* ad Guidonem de Caſtello, tunc Cardinalem S. Marci, qui poſtmodum A. M C XLIII. factus eſt Cæleſtinus II; additis *Excerptis*, ex libro *Petri Mallii Canonici S. Petri ad Alexandrum tertium.* XII. *Romanus Ordo* autore *Cencio de Sabellis* Cardinale & Cancellario, denique Papa ſub Honorii III. nomine. XIII. *Ceremoniale Romanum* juffu Gregorii X. editum. XIV. *Ordinarium S. R. E.* autore, ut videtur, *Jacobo Cajetano*, qui Cardinalis creatus eſt a Bonifacio octavo, mortuus ſub Clemente ſexto. XV. *Liber Petri Ameli* Episcopi Senegalliensis de *Ceremoniis S. R. E.* poſt A. 1378 ſcriptus; ut falſi ſint, qui autorem A. 1368 obiſſe ferunt, cum adhuc A. 1398 in vivis fuerit, ut ex libro illo probat Mabillonius. XVI. *Index ſolemnium Colleſtarum & Statutum S. R. E.*

In *Appendice* exhibentur (1) *Ecloga Amalarii* Abbatis in Ordinem Romanum. (2) *Johannis Diaconi Liber* de Eccleſia Lateranenſi. (3) *Conſtitutiones Lateranenſes.* (4) *Auguſtini Patricii Piccolominei*, Episcopi Pientini, *epiſtola* ad Innocentium VIII in Librum ſacrarum Cæremoniæ. (5) *Excerptum ex Diario Partidæ de Craſſis*, contra Marcellum, electum Corcyrenſem, de quo ſupra diximus. De

ACTA ERUDITORUM
 DE MORBIS ACUTIS INFANTUM AUTORE
 Gualtero Harris, Med. D. Celeberrimi Colle-
 gii Medicorum Londinensium Socio atque
 Censore.

Londini, impensis Samuelis Smith, 1689, in 8. Plag. 10.

MODERNOS inter, qui post *Sylvium* magnam in Valetudinaria
 Infantile expoliendum contulerunt operam, primas hactenus
 tenuerunt *Etmullerus* noster, *Doleus*, *Jungken*, & *Blancardus*. As-
 sociandus vero hisce nunc Autor præfens, famam jamjam e *Pharma-
 cologia Anti-Empirica* ante septennium idioma Anglo edita, in
Supplementis etiamnum a nobis recensenda, indeptus; quippe qui
 Experientissimi *Sydenhamii* instinctu, successus in curandis Infantum
 periculosioribus affectibus insignes sæpius compertos ingenue hic
 communicare annitur. Scilicet, quamvis a multis curatio puerilium
 ægritudinum, ob diagnosin incertam, incerta & difficilis reputetur,
 Noster nihilominus infantum symptomata manifesta, crasin molli-
 culam, simplicissimamque dietam attente trutinans, morbos eorandem
 paucissimos esse, & gradu tantum sive loco differre, adeoque
 promatius longe, quam in adultis cedere, libere pronunciat. Quam
 in finem cunctorum morborum infantilium non nisi unicam rimatur
 causam proximam, nempe acidum, cum in hoc humidissima pueror-
 um temperies unice degeneret facillime, deque acidi quoque præ-
 sentia tum causæ procatartice, tum singula symptomata, tum de-
 nique ipsa methodus medendi satis testentur. Etenim ratione sug-
 gesta, qua puerilium pathematum diagnosi, apud plures incerta
 ob ineptum saltem medendi modum visa, non tam ab infantum sive
 puerorum narratione, vel a pulsu semper fere accelerato, aut urina
 naturaliter etiam crassissima, quam a nutricum responsis peti debeat;
 causæ eorandem procatartice, dispositio nimirum parentum mor-
 bosa, vel sanorum licet post ingravidationem factam frequenti-
 or cohabitatio conjugalis, frigus susceptum, lac nutricis nimis
 crassum, carnis deglutitio præmatura, & insana vini aut liquoris ali-
 cujus spirituosi indulgentia, non tantum explanantur, sed & in acidi,
 seu causæ immediatæ, productione conspirare indignantur. Hi-
 storia

storia dehinc affectuum graviorum, quibus Infantes plerumque corripuntur, panditur, & quomodo acidam potissimum ventriculi ipsorum temperiem Nausea, Vomitus, Flatus, Pustulae, Asthma, Tussis, Tormina, Diarrhoea, Febris, Rachitis, Scrophulae, Lumbrici, Motus convulsivi aliaque mala insequantur, uno verbo, quomodo universa Symptomata ab acidi praedominio exoriantur, succincte traditur. Methodus denique medendi, a qua ut & nutricibus magis vel minus morem gerentibus Prognosis cumprimis dependeat, duplici superfruitur Indicationi, quarum altera acidum, quo commodius eliminetur, praeparandum, altera autem idem praeparatum expurgandum, praecipit. Priori scopo apprime inservientia, non inertia Magisteria, nec Salia, sive volatilia, sive fixa, nec spiritiosa vel aromatica, veluti singula calorem excitantia, neque opiata, viribus admodum debilibus neutiquam proportionata, sed absorbentia terrea ac testacea, omnino simul anodyna celebrantur, sufficienti quantitate, i. e. saepius ad unciam unam aut alteram vicibus repetitis cum Julapio quodam propinanda. Quemadmodum enim inflammatio aut turgescencia sanguinis notabilior, hujus uncias non tantummodo sex, sed viginti ad minimum cum levamine emittendas exigit, ita & graviora Symptomata pulverum laudatorum usum non tam drachmis, quam uncias dimetiendum videntur distitare. Posteriori autem intentioni, nec in ipsis Febris negligenda, satisfacienda Cathartica blanda, Rhabbarum praecipue, prima vice Enemate mitissimo vel Crystallis etiam Tartari, imo nonnunquam v. g. in Tussibus convulsivis, Venae sectione, praemisissis, commendantur, tanquam praecipitantium medicaminum primaria, absque eo, ut vel crisis, a medendi ratione in totum dependens, expectari, vel malignitas quaedam fictitia respici debeat. Qualis curandi methodus uti adversus Objectiones aliorum propugnata, specialius Febri annis elapsis maxime epidemicae, difficili Dentitioni, Aphthis, Diarrhoeae, Vomitus, Torminibus, Convulsionibus, Variolis & Morbillis adaptatur, ita Observationibus demum aliquot adnexis summe proficua comprobatur.

*ANTONII NUCK. SIALOGRAPHIA ET DUL-
cium Aquosorum Anatome Nova.*

Pp

Lugduni

Constat plagulis 12. & Figurarum tabulis 6.

Indefessum Autoris studium, quo magnum Recentiores inter Anatomicos sibi nomen comparavit, nondum elanguere, vel Scripturam præfens, quinquennio abhinc de *Ductu Salivali novo &c.* primum editum, *Actis que nostris A. 1686 p. 158.* insertum, palam reddit, utpote quo ad *utramque partem* egregiis accessionibus, unice a nobis per-

pag. 4. lastrandis nunc, ditatum. In *priori enim parte* ostenso, Veterum dicta obscuriora esse, quam ut aliquid certi circa Salivæ fontes, vel

8. 9. horum structuram aut usum situmve ex iis elici valeat, ipsos ductus salivales *Wartbonianos, Stenonianos & Bartholinianos* sive *Rivini* nos, quomodo in subjecto observentur humano, una cum glandularum, a quibus prodeunt, nec non vasorum hæc irrigantium, situ naturali ad amussim delineat. In primis canales salivales *Cl. Rivini* nostri non in omnibus animalibus æque ac in capite vitulino dispositos reperiri annotat, cum in equo, *Wartbono* jamdum advertente, item in ovibus, cum exeretorio glandulæ maxillaris vase communicent, ac orificio simplici intra os hient, in homine autem minus etiamnum pateant, nisi quod sæpius ostio ductus *Wartboniani* exilia adstent foramina a glandula sublinguali oriunda, semel saltem hoc anno, etiam in altero tantum latere, duplex ostium distinctum, prout in vitulo, apparuerit, Mercurius nihilominus vasculo sublingualis glandulæ injectus ad hujus non nisi anticam partem penetravit.

14. Quemadmodum vero ad legitimam salivæ separationem variam particularum & pororum proportionem requiri exemplis diversis elucidat, ita simul Aquam diureticam, v. g. Tincturam Theæ, bruti cujusvis abdomini per peritonæi proecessus ad distensionem ejusdem siphone injectam, viginti quidem horarum intervallo per insensibilem transpirationem penitus dissipari, nullo tamen modo aere eadem ratione adaptatum, experientia edoctus recenset. Nec o-

17. mittendum, in foemina iterum gravida post pueri ablactationem, insignem primo mammæ dextræ intumescenciam, mox tamen, cum subitanea hujus subsidencia notabilem & dolorificum salivæ lactæ effluxum, fuisse observata, quæ phænomena e sanguinis copiosissimo chylo referti circulari pariter motu, atque convenienti glandularum

larum salivalium dispositione deducuntur. In altera autem parte
 novi Autoris ductus aquosi & ab objectionibus, quibus in *Disserta-* pag. 79.
tione quadam de tribus oculi humoribus non ita pridem fuerunt laces-
 fiti, vindicantur, & ab arteria carotide interna exoriri, ceræ ac mer-
 curii in eandem injectione demonstrantur, ac in canino cranio Fig. 1. Tab. VIII.
 distincte representantur, ita quidem, ut in plerisque animantibus Fig. 1.
 non in cornea, quam opacam perforant, terminari, sed ad uveam pag. 109.
 tunicam & iridem præcipue, progredi variosque ibidem anfractus
 regulari semper modo dispositos, ac Fig. 2. delineatos, constituere Fig. 2.
 perhibeantur. Qualis serpentina eorum intorsio secretionis per-
 agenda gratia defectu glandularum necessaria omnino asseritur, quo
 media in via ita inflexa, omne heterogeneum ad ostia venosa, aquo-
 sa tantum humore remanente, queat deponi, exemplo arteriæ sper- pag. 119.
 maticæ, quæ non modo in brutis in similes cincinnos, ut particula
 potissimum seminales resistunt, reliquis in venas amandatis, contor-
 quetur, sed & surculos tortuosos testium tunicis largitur, in vasa de-
 mum aliquot lymphatica terminantes. Hinc ductuum aquosorum
 male affectorum exemplis novæ Autoris observationes interseruntur, 120. 125.
 quibus oculi humorem aqueum aliquoties extractum, visumque se- 132.
 parata humoris vitrei portione restitutum fuisse, innotescit. Tan- 156.
 dem novus Fons salivalis hæcenus incognitus in cane detegitur, casu
 a nostro deprehensus, a glandula minori, priori Autoris glandulæ
 inferius contigua & intermedia membranula quasi continua, ema-
 nans, ductibusque excretoriis modo tribus, modo quatuor constans,
 quorum singuli distinctis gaudere ramificationibus, ac sæpius colore
 atro infecti orificiis suis, per quæ salivam exonerant, tunicam gingiva-
 rum pertundere inveniuntur, inque Fig. 3. & 4. appositis depingun- Fig. 3. 4.
 tur. Harum tamen enodationem antequam L. B. consulas, e *Præ-*
satione tibi significandum superest, Lymphographiam generalem ab
 Autore olim promissam, sed absolvere hæcenus impedito, per par-
 tes impostero communicatum iri, ceu quarum specimen prope-
 diem glandularum conglobatarum fabricam exhibebit perscrutan-
 dam, simulque lympham glandulis illis passim obviis ortum neu-
 tiquam debere comprobabit.

Figurarum e Tabula V. & VI. Autoris huc transcriptarum
 Explicatio.

Pp 2

Fig. 1.

Fig. 1.

Cranium caninum representat, serra resectum cerebroque destitutum, ut Ductuum Novorum origo (naturalis magnitudinis) conspici possit atque progressus.

- A. A. Ramuli Arteriz Carotidis, cranium perforantes, quorum
- B. B. Postici constituunt furculos, cerebri ventriculos perentes, sed
- C. C. Antici componunt principium Ductuum Novorum intra Cerebrum, quemadmodum
- D. D. Eorum progressum extra cranium oculis subjicit.

Fig. 2.

Ductuum novorum aquosorum terminum exponit.

- A. A. A. A. Tunica cornea separata.
- B. B. Uvea.
- C. C. Ductus novi, partem cornez, integram adhuc, perforantes, ut
- d. d. d. d. Ramificationes ejus, Iridem potissimum exornantes, conspici possent.

Fig. 3.

Novum Fontem Salivalem demonstrat.

- a. Ductus Stenonianus.
- b. Ostium ejus.
- c. Glandula Autoris nova.
- d. Ductus ejus.
- e. Fons Salivalis, cum quatuor vasculis excretoriis.

Fig. 4.

Fontis Salivalis Novi Magnitudinem naturalem exhibet.

- a. Glandula Autoris cum Ductu.
- b. Ostium, ubi gingivam perforat.
- c. Fons Salivalis Novus.
- d. Quatuor Ostia a totidem vasis excretoriis oriunda.

יוסיפון JOSIPPON.

id est.

ΙΩΣΗΠΟΣ vel JOSEPHUS.

Franco-

Francofurti ad Moenum, A. 450. h. e. Christi 1690. in 12.

Constat plagulis 28.

JOSEPHUM GORIONIDEM recens nunc editum *Flaviumque Josephum* pro uno eodemque scriptore superiori seculo habuerunt e Judæis *David Gansius* Chronographus, e Christianis *Sebastianus Munsterus*, qui Gorionidem cum versione & notis publici juris fecit. Discrepare tamen eos a se invicem immane quantum, Judæis æque ac Christianis facile patuit, ex quo diligentius ambos excusserunt, ac quanta iis concordia discordiæ intercederet, pensitarunt. Recutiti tamen, veteri præjudicio, quod ex editione Constantinopolitana, seculo XV in lucem emissa, natum fuerat, fascinati, Flavii nostri opera Græce extarata, Latineque a Ruffino versa contempserunt, Ebræum vero suum Josephum Vespasianorum ævo scripsisse, maxima cum confidentia, neque minori cum *διανοίας ἀρροσία*, asseverarunt. Et, quod mireris, eadem sententiæ ipsimet Abarbaneli, recentiorum Judæorum doctissimo, arrisit. Sed huic suffecit Guilielmus Henricus Vorstius, quem *observatioribus ad Gansium*, p. 286, videsis. Imo, quæ Francofurtanz editionis curam gessit, R. Tam, Davidis Jechiadis filius, eo audaciæ dicam, an dementiæ, processit, utin præfamine his omnino verbis usus fuerit: כל הספר הזה הוּ דבריו צדק ומסת ועולין לא נמש' בו. והאור על זה היותר היותר קרוב אל הנבואה מכל הספרים שנכתבו אזרי כתבי הקדש והוא נכתב קודם המסנה והתלמוד. גם כפי האמת ראש הזה היתה עליו יד יהודי בחבור הספר: i. e. *Libri præsentis verba universa justa sunt ac vera, nec quisquam erronei in illo reperias. Id quod vel inde firmatur, quod a prophetia (quoad tempus) propius abest, quam omnes libri, qui post biblia sacra conscripti fuerunt. Nam opus istud antiquius est ipsa Mishna & Talmude. Sed & vero consuetudinem est, manuum Domini super viro hoc fuisse, cum historiam suam literis consignaret; & parum abest, quin verba ejus instar verborum viri Dei, sive θεοπνεύτου, sint.* Hæc ille.

Quanto rectius *Josephus Scaliger*! Quemadmodum enim Græcum *ἀρχαιολογίας δε ἀλώσεως Ἰουδαϊκῆς* textum pro genuino nunquamq; satis laudato Flavii Josephi fætu agnovit: Ita Pseudogorionidem hominis Galli, seculo circiter septimo orbis redempti vi-

ventis, abortum esse, verisimillime probavit in *slencho Tribareff* c. IV. & V. consentientibus Baronio, Ribera, Possentino, Gerardo Joanne Vossio, & quibus non? Testimonia eorum in vulgus nota sunt; non item locus e *Julii Bartoloccii* Bibliothecæ Rabbiniçæ Tomo III. excusò Romæ 1683. n. 732. p. 799, pace benevoli Lectoris, excerpendus: JOSEPH BEN GHURION scripsit historiam antiquitatum: & de bello Judæorum libros quinque. Hic est alius a Flavio Josepho Hebræo, qui Græcè scripsit item de bello Judaico & antiquitatibus Judæorum, a quo desumptum & suffuratum est, quicquid ad veram historiam in hoc opere deprehenditur contineri. Itaque hujus libri autor videtur esse recentior & inferioris ætatis, quam fuerit Josephus Hebræus, sive Flavius, sive Ben Gurionus; Nam in Biblioth. Vaticana extat hujus authoris cõdex MSC. pergam. sub num. 408. ubi pag. 78. b. & 81. circa principium citatur prædictus Fl. Josephus Historicus. Et passim regiones Italia & Gallia modernis nominibus nominantur, uti Lombardia, Apulia, Francia, &c. ut videre est in ipsius libri exordio.

Cæterum Josephus hic Gorionides impressus est primo Constantino-
poli, A. J. 250. Christi 1490. dein Wormatia, (Munsterò adcurante,) A. C. 1519. porro Basilea apud Henricum Petri A. C. 1541. mox Venetiis, A. Jud. 304. Christi 1544. iterum Basilea, A. 1549. dehinc Cracovia, A. Judaico 355. Christi 1595. Prodiit Germanicè Tiguri A. 306. Christi 1546. & cum commentario eadem lingua concinnato Amstelodami A. 421. Christi 1661. Francofurtensis editio Hebræica anno superiori inchoata, eoque, quem agimus, ad umbilicum perducta, elegans satisque correctæ est, si innumera nomina peopria Græcæica, in pervetustis mendis cubantia, excipias.

Quod superest, monemus, *R. Schabethaj Strimerum* in *Siphth Jesebenim*, lit. P. n. 5. p. 66. authorem esse, Flavii quoque Josephi Antiquitates bellumque Judaicum in Ebraicum conversa, sed manu tantum scripta extare. Nititur ea opinio non alio forsan argumento, quam quod Rabbi Azarias in *Meor Enajim* ea plus simplici vice allegarit. Hunc tamen tantummodo Latine Josephi versione usum esse, non dubitamus, cum in Latio hospes haudquaquam fuerit.

SELL

MENSIS JUNII A. M DC LXXX. 307
SELECTARUM JURIS OBSERVATIONUM
Hieronymi de Rosis Jcti & Advocati Neapolitani Pars prima & secunda.

Neapoli ex Typographia Jacobi Raillard, 1689. in fol.
Constat plagulis 100.

Rosas non solo nomine spirare videtur Autor clarissimus; quandoquidem Opus ab ipso confectum fragrantissimum hunc odorem erudita amonitate redolet. Exhibetur Observationum Centuria in duas partes materiae solum respectu aequaliter divisa, quantum prior ad ultimas voluntates & contractus, posterior ad Judicium seu Processum semet refert, ut tamen per utramque continuatus pagellarum & capitum numerus inoffenso pede decurrat. Et quamquam istud studii legalis genus non veterum minus, quam recentiorum Doctorum ingeniis satis abundeque excultum sit, atque innumeris fere voluminibus, sub eodem aut non multum dispati titulo conspicuis, Quaestiones in foro singulariter emergentes mascula & subinde curiosa sedulitate collectae prostant; interim tamen id singulare apud Autorem advertere par est, quod, dum autores alii, si non omnes, certe plerique, casus ipsos ex legibus earumque argumentis declarandos susceperint, Noster scite inverso ordine leges selectiores ex casibus apte accommodatis illustrare potius duxerit. Eum in finem non summam tantum Observationis unicuique capiti praemittit, sed textum, in quo nervus decisionis consistere videtur, protinus adjungit; ejus interpretationem ubi justa & diffusa oratione explanatam satis reddidit, post demum ad casus in foro sibi obvios divertitur; ut sic adeo observationes hae forensium Juris usum perspicue commonstrent, simulque circa theoriz studium commentarii vices ad leges praefixas abunde suppleant. Secundum seriem capitum observationes quasdam speciminis loco adhuc recensere juvat. Dissertitur in Cap. 4. de hereditate vendita, ejusque oneribus ad illius emptorem spectantibus, ad *l. 2. C. de Hered. vel act. vend.* In Cap. 37. de alienationis prohibitionem absque causa facta, ad *l. 114. ff. de Leg. 1.* In Cap. 44. de filiis in conditione positus in testamentaria dispositione, quod regulariter vocati non censeantur ad *l. 17. §. 7. ff. ad Sc. Trebell.* In Cap. 46. de fideicommissariis bonis regulari-

gulariter non alienandis, *ad l. 3. §. 2. C. Com. de leg.* In *Cap. 49* de jure accrescendi, in cohærede etiam invito locum habente, *ad l. un. §. 10. C. de Cad. toll.* In *Cap. 52.* de Judicis jurisdictione per prorogationem augenda, *ad l. 18 ff. de Jurisd.* In *Cap. 53.* de clerico hærede laici coram ecclesiastico judice conveniendo, *ad l. 34. ff. de Jud.* In *Cap. 68.* de creditoris arbitrio refrenando, ut discretum sit, *ad l. 60. §. f. ff. Mand.* In *Cap. 77.* de simulatione, quam veritati cedere disponitur, *ad Rubr. C. plus valere quod agitur, quam quod simulate concipitur.*

**THOMÆ ITTIGII LIPSIENSIS, S. S. THEOL.
Licentiati & Ædis Nicolaitana in patria Archidi-
acomi, de Hæresiarchis ævi apostolici & apostolico proxi-
mi Dissertatio.**

Lipsiæ sumptibus Hæredum Friderici Lanckisii A. . 1690. in 4.
Constat plagulis 37.

PRæmittitur huic dissertationi, qua, tametsi minime proliza, insignem Antiquitatum Ecclesiasticarum notitiam Plurimum Reverendus Collega noster Lectoribus abunde comprobat, commemoratio Autorum veterum nec deperditorum, qui primævarum hæresium historiam & antiquorum Hæresiarcharum catalogos ediderunt. Primum inter eos locum tenet *Irenæus*, quem nuper *Henricus Dodvvelus* eruditissimis dissertationibus illustrare cepit. Hunc excipit *Tertullianus*, seu potius *Pseudo-Tertullianus*, siquidem postrema illa capita libri de præscriptionibus adversus hæreticos, quibus 25 hæreses recensentur, alium quam *Tertullianum* autorem habere, *Christianus Lupus* & *Petrus Allixius* non contemnendis rationibus probarunt, quorum sententiæ dissertationis hujus Autor suffragatur. *Pseudo-Tertullianum* sequuntur *Philastrius*, & *Hieronymus*, sub cuius nomine A. C. 1617 *Claudius Menardus* indiculum hæresium Parisiis publici juris fecit, mole quidem exiguum, sed vitiosis lectionibus, quibus emendandis Cotelærius in notis ad monumenta Græcæ ecclesiæ tom. 1. aliquam operam impendit, admodum fœcundum, nec inter genuina *Hieronimi* opera referendum, & in omnibus editionibus operum *Hieronimi* hæcenus plane prætermissum. Huic succe-

Sæcèdit post *Epiphanium & Augustinum* Scriptor quidam antiquus a Sirmondo A. C. 1643 sub *Prædestinati* titulo vulgarus, paulo post cum pseudonymi cujuspiam Auræi censura iterum editus, postea Lugdunensi Patrum bibliothecæ insertus, ac novissime in Italia cum Piccinardi commentariis denuo in lucem publicâ emissus, & ex postrema illa editione in actis nostris A. 1687. p. 271. recensitus. Ab his progreditur Autor ad *Gennadium Massiliensem*, qui ad Augustini libellum de hæresibus appendicem quatuor hæresium adjecit; *Theodoretum*, cujus opus de hæreticis fabulis totum Cyrilli tacite perstringendi causa compositum fuisse negat; *Leontium Byzantinum*, *Isidorum Hispalensem*, *Anastasium* hodegi autorem, *Sophronium Hierosolymitanum*, *Timotheum* Presbyterum, *Johannem Damascenum*, *Rabanum Maurum*, *Euthymium Zigabenum*, *Johannem Zonaram*, *Homorium Augustodunensem*, *Constantinum Armenopolum*, *Nicetam Choniatem*, *Mattheum Blastarem*, *Guidonem de Perpiniano* & alios. Autorem autem septem librorum adversus Felicem Urgelitanum, quos *Paulino Aquilejensi* vulgo tributos Andreas Quercetanus *Alcimo* vindicavit, in horum autorum numero non habendum esse monet; etsi B. Zimmermannus in dissertat. de acceptilatione Sociniana, memoria forte lapsus, Paulinum Aquilejensem in 6. adversus Felicem Urgelitanum libro non minus ac Philastrum, Epiphanium & Augustinum ecclesiæ primitivæ hæreticos recensere scribat.

Ipsam dissertationem in duas partes dispescit, quarum prior ævi apostolici, posterior ævi apostolico proximi hæresiarchas complectitur. Ita autem in hac veterum hæreticorum historia enarranda versatur, ut data occasione nonnulla Novi Testamenti loca illustret vel vindicet. Nam de Simone Mago dum agit, præter alia loca attingit dictum Jac. I, 13. & 17. quod *Georgius Bullus* in harmonia apostolica non Simonianis sed Pharisæis oppositum judicat, qui & fato & astrorû influxui actiones humanas alligabant, & saltem consequenter Deum peccati autorem faciebant, contra quos Jacobus ex Bulli sententia asserit, neque Deum peccati autorem esse, neque bona hominum ab astris dependere, sed a Patre lumirum h. e. creatore stellarum, apud quem nulla *παραλλαγὴ ἢ τροπὴ ἀποστασιμα*, quales mutationes & vicissitudines in astris evenire solent. Per *αὐθιγῆς τῆς ψευδοπίτης γνώσεως* 1 Tim. VI, 20. in genere quidem omnes

mones illas theses, quas hæretici apostolicæ doctrinæ opposuerunt; intelligi posse putat, specialius tamen istas antitheses de oppositione boni & mali Dei, quam Simoniani fingeant, explicari posse, cum præsertim etiam profanæ illæ sive *νεροΦωρίαι* sive *καινοΦωρίαι*, a quibus eodem loco Apostolus Timotheum dehortatur, optime in Simonianos quadrent, a quibus falsi nominis scientiam initium accepisse ad hunc ipsum Pauli locum respiciens Irenæus tradit.

Porro dum Simonianos angelolatriæ addictos fuisse docet, simul observat, nonnullos verba Pauli Col. II, 18. de Simonianis interpretari. Et quamvis *Beveregius* in notis ad can. 35. concilii Laodiceni Simonem Angelorum cultum ab Essenis mutuatum suspicetur, quorum profelyti, ut Josephus tradit, inter alia jurare tenebantur, se nomina Angelorum observaturos esse; potius tamen a Magis & schola Platonica Angelolatriam suam didicisse Simonem dissertationis hujus Autor existimat, cum & Plato Angelos seu demones eam ob causam coli oportere doceat, quia medium locum inter Deum & homines obtineant, & interpretum officio fungantur. *Baronio* autem Angelos a Simonianis cultos neganti *Petapium* opponit. Eidem *Baronio* Cerinthum Angelos adorandos docuisse itidem neganti *Garnerium* opponit. Is enim, dum in dissertatione de fide Theodoretici verba Pauli in prædicto loco Col. II, 18. ad Cerinthum potius quam ad Simonem pertinere probat, de Cerintho refert, quod Alexandriæ cum Judæis, Gentilibus & Magis conversatus, postea in Asia ac imprimis in Phrygia & Pisidia hæresin ex Judaismo, idololatria & magia conflata disseminaverit, ac Angelos tanquam mundi conditores & Dei hominumque mediatores adorandos docuerit, & Angelorum nomine invocato prodigia quædam ostentaverit, item quod oratoria illa S. Michaelis, quæ in Phrygia & Pisidia ad suam usque ætatem persistisse Theodoretus in commentario ad illum Pauli locum tradidit, ea ipsa loca fuerint, in quibus Cerinthiani suas synaxes habuerunt. Ad locum 1. Cor. XV, 29. qui de baptismo *ὕπὲρ νεκρῶν* agit, digressus noster, adductis variis ejus loci interpretationibus, ad *Harduini* sententiam accedit, qui eo tempore, quo Paulus ad Corinthios scripsit, morbum quendam Corinthi incolas invasisse, eoque grassante haud paucos diem supremum obiisse, eaque tempestate multos *ὕπὲρ νεκρῶν* h. e. propter mortuos seu occasione istorum

mortuo-

mortuorum & ingruentis lethi metu baptismum flagitasse scribit. Ceterum cum non solum Cerinthiani, si Epiphanio fides habenda, vivos pro mortuis baptizaverint, verum etiam Marcionitis vivos sub lecto occultatos & pro mortuis baptizatos Chrysostronus in commentario ad locum illius Paulinum memorie prodiderit, & *Benedictus Justinianus* ante Chrysostronum neminem veterum de Marcionitis tale quid tradidisse censeat, *Sebastianus Schmidius* in dissertatione de baptismo super mortuis etiam apud Tertullianum se ejus rei vestigia deprehendisse putat, non quidem in loco, quem *Chamier* in Panstratia Catholica ex c. 48. libri de resurrectione allegavit, sed libro 4. contra Marcionem c. 11. ubi Tertullianus de Deo Marcionis dicit, quod baptismum morti vel repudio seruet. Verum Ittrigio nostro videtur, ex illis Tertulliani verbis nihil amplius colligi posse, quam quod Marcion conjugatos non ante baptizaverit, quam conjugium vel per mortem vel per repudium solveretur. Neque tamen inde sequi putat, quod Marcion vinculo matrimonii per mortem soluto personam mortuam baptizaverit, quin potius ipsi probabilius videtur, quod superstitem conjugum baptizaverit, idque ex loco quodam Tertulliani parallelo probat, qui extat libr. 1. adv. Marcion. c. 29. ubi ait: *non tingitur apud illum caro nisi virgo, nisi vidua, nisi caelebs, nisi divorcio baptismum mercata.* Nicolaitas, de quibus Apoc. II, 6. 14. 15. agitur, a Nicolao Diacono in Actis c. VI, 5. commendato nomen suum accepisse persuadere sibi non potest, etsi veterum plerique in ea sententia fuerint, in eo tantum discrepantes, quod aliqui Nicolaum vere illius haereseos autorem fuisse dicant, alii vero Nicolaitas Nicolai nomen usurpantes falsitatis arguant asserentes, quod Nicolaitae reipsa Nicolaum impiorum suorum dogmatum magistrum non habuerint, sed tantum aliqua ejus dicta & facta finistre interpretati fuerint. Neque tamen cum Coccejo, Hoffmanno & aliis Nicolaitarum nomen mere ænigmaticum esse censet, sed vere ejus nominis haereticos Johannis aetate extitisse, sive ab alio quodam Nicolao, cujus memoria nunc in obscuro latet, sic appellatos, sive etiam, quæ *Ligtfooti* conjectura est, a Chaldaica voce נִכְרְדָּם *comedamus*, quia se invicem & alios sub libertatis Christianæ prætextu ad comedenda idolothyta invitaverunt. Glossatorem autem Corporis Canonici, qui Nicolaum Mahometum fuisse dicit,

æque absurdum esse notat ac Bonaventurum Imolensem, qui Mahometum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuisse asserit. Datum 1. Joh. IV, 3. quod hodie ita legitur: πᾶν πνεῦμα, ὃ μὴ ὁμο-
 λογεῖ τὸν Ἰησοῦν χριστὸν ἐκ σαρκὸς ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ πατρὸς, olim in plurimis exemplaribus ita lectum fuit: πᾶν πνεῦμα, ὃ λύει Ἰησοῦν &c. *omnis Spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est.* Unde non desunt, qui locum hunc a Nestorianis corruptum suspicentur, cum non solum vulgatus interpretes adhuc ita legat: *omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est*, verum etiam Irenæus & alii Patres Johannis verba sic allegaverint, & Socrates referat, Nestorium ignorasse, in antiquis exemplaribus scriptum esse: *omnis spiritus, qui solvit Jesum &c.* & hæc verba ex vetustis exemplaribus sublata fuisse ab iis, qui divinam naturam ab humana separandam statuerunt. Quamvis vero his rationibus moti B. Hummius & B. Rappolsus Latino textui hic magis quam Græco hodierno favere videantur, noster tamen cum Seb. Schmidio Græcos fontes Latinae versionis præferendos statuit, & hodiernam lectionem Græcam ex Polycarpi epistola confirmat. Probat autem ex isto Johannis dicto, quod jam Apostolica ætate ejusmodi hæretici fuerint, qui Christi corpus pro meo phantasmate habuerunt. Adducit Ignatii de iisdem hæreticis locum, ex epistola ad Smyrnæos, ubi inter alia dicit, istos hæreticos ab eucharistia & oratione recessisse, quod eucharistiam veram Salvatoris nostri carnem esse confiteri nollent; quem Ignatii locum a Theodoro in dial. 3. ex Ignatii epistolis excerptum, cum hætenus in vulgatis Ignatii exemplaribus desideratus fuisset, ab Usserio in MSC. Anglicanis diligenter inquisitum & tandem inventum, hodieque in Usseriana & Vossiana Ignatii editione expressum memorat. Negat autem Ignatium in illo loco ad Scythianum respexisse, quod Le Moyne visum, cum id ratio temporum non admittere videatur, nec opus sit, ut ad Scythianum recurramus, cum constet, multos hæreticos Scythiano antiquiores Christum in vera carne manifestatum negasse. Dissentit etiam a Stephano Le Moyne quoad nomen Anthropomorphorum hæreticis illis ab Ignatio indicum. Ille enim propterea Anthropomorphos ab Ignatio appellari putat, quod Christi corpus speciem tantum humanam referre dicerent; Noster autem ideo istos hæreticos ab Ignatio θεῖα ἀνθρωπόμορφον dictos existimat, quod ipsi huma-

humana specie induti bestiis potius annumerandi essent. Ex dicto Christi Matth. IX, 15. *cum auferetur ab eis sponsus, tunc jejunabunt*, colligit, *Guilielmus Beveregius* dies illos, quibus Christus in cruce expiravit & in sepulchro jacuit, parasceven & sabbatum, & ab ipsis Apostolis jejunio destinatos, & aliis quoque ad jejunium commendatos, & strictissime observatos fuisse. Difficile enim ipsi & pæne impossibile videtur, quod, cum Judæis solenne esset, ut quisque diem, quo Pater ipse mortuus esset, quotannis jejunio consecraret, non potius fideles Christiani & imprimis Apostoli tempus illud, quo Christus oculis ipsorum ereptus fuerat, jejunio transigerent. Verum dissertationis hujus Autor verba Christi satis impleta fuisse putat, cum Apostoli Christum mortuum & sepultum desererent, & in illo lactu omnem cibum fastidirent, neque ullo modo demonstrari posse, quod Christus in illis verbis aliquam jejunii legem sanxerit. Ad ea, quæ ex Tertulliano pro Beveregii sententia excipi possunt, breviter respondet. De Artemonitis agens, quos Gajus apud Eusebium Sacræ Scripturæ libris falsarias manus intulisse scribit, *Wittichii* sententiam attingit, qui Johannis dictum de tribus in cælo testibus 1. Joh. V, 7. ab Artemone potius ejusque adscclis quam ab Arrianis e plurimis exemplaribus deletum fuisse statuit, quam sententiam a *Maresio* quidem impugnatam, sed a *Wittichio* defensam memorat. Recte autem a *Wittichio* observatum ait, quod hæreticis istis non in omnibus exemplaribus dolus ille processerit, siquidem Cyprianus in suis exemplaribus dictum illud Johannis legit, ut ex ejusdem epistol. 73. & clarius extractatu de unitate ecclesiæ constat, ubi Cyprianus dicit: *de Patre, Filio, & Spiritu Sancto scriptum est: hi tres unum sunt.* Equidem *Richardus Simonius*, ut probet ante *Victorem Vitensem* & *Fulgentium* neminem inter Patres fuisse, qui dicto hoc Johanneo usus fuerit, ad istum Cypriani locum excipit, quod Cyprianus non ad v. 7. sed ad v. 8. respexerit, ubi Johannes de Spiritu, aqua, & sanguine dicit, quod in unum sunt. Putat enim *Simonius*, Cyprianum per Spiritum Deum Patrem, per aquam Spiritum Sanctum & per sanguinem Deum Filium intelligere. Et hanc Cypriani sententiam fuisse *Simonius* ex *Facundo Hermianensi* probat. qui cum hanc textus Johannei interpretationem attulisset, addit, sic Johannis verba Cyprianum intellexisse, cum scripsit: *de Pa-*

tre, Filio & Spiritu Sancto dictum est: hi tres unum sunt. Verum dissertationis hujus Autor negat, Cyprianum ad v. 8. respexisse. Ad Facundi testimonium respondet, eum forte ejusmodi epistola Johanneæ exemplar habuisse, in quo testimonium de tribus in celo testibus desideratum fuit, & cum apud Cyprianum legeret, de Patre, Filio & Spiritu Sancto scriptum esse, quod unum sint, facile in eam sententiam prolabi potuisse, quod Cyprianus ad dictum de spiritu, aqua & sanguine, quod solum in suo exemplari Facundus legit, respectum habuerit, & sub nomine spiritus, sanguinis & aquæ, Patrem Filium & Spiritum Sanctum intellexerit. Verum ab hac sententia Cyprianum alienum fuisse, cum ex ipso verborum posito, tum ex eorundem cum sequentibus nexu haud difficulter probari posse ostendit.

Patres & alii Scriptores ecclesiastici in hac dissertatione modo explicantur & illustrantur, modo a falsis aliorum explicationibus vindicantur, modo contrariæ illorum opiniones conciliantur, nonnunquam etiam eorum errores indicantur, aut verba a librariis corrupta corriguntur. Cum enim *Photius* cod. 230. anno septimo Marciani ab Eulogio synodum in Dositheanorum causa coactam dicit, observatur, Eulogium non sub Marciano, sed sub Mauricio floruisse, ideoque pro Marciani nomine Mauricii nomen reponendum esse. Scribit *Irenæus* vel potius Latinus Irenæi interpres, Ebionitas non similiter ac Cerinthianos de Christo statuisse. Verum ex *Pearsonii* conjectura notatur, pro non similiter legendū consimiliter. Tradit *Victor Capuanus*, quod Tatianus harmoniam suam evangelicam *διὰ πέντε* inscripserit, unde *Vossius* & *Grosius* colligunt, Tatianum harmoniam suam non solum ex quatuor quæ hodie supersunt evangelii, sed etiam ex Hebraico Matthæi evangelio, quod velut quintum fuerit, concinnasse. Verum dissertationis hujus Autor in *Victore Capuano* ejusque ad Tatiani harmoniam præfatione, pro *διὰ πέντε* legendum putat *διὰ πέντων*, cum illam Tatiani harmoniam *διὰ ἑσραίων*, non *διὰ πέντε* appellatam aliunde constet. *Philastrius* hæretici cujusdam meminit, quem C. Bassum vocat. Verum pro C. Bassum legendum *Colarbasum*, ex nova conciliorum collectione per *Stephanum Baluzium* adornata probatur, & erroris arguuntur, qui ex C. Basso & Colarbaso duos hæreticos faciunt. *Sophronius* in synodico *Cerdoni* Sacerdonem jungit. Verum Autori nostro *Cotelerii* conjectura probatur.

probabilis videtur statuentis, quod legendum sit non *Κέρον*, *Σακκωρον*, sed *Κέρον αζέρον* allusione facta ad nomen *κέρδος*, quasi Cerdo heresi sua nihil lucratus fuerit. In *Alexii Aristemii & Simonis Logothete* synopsi canonum apud Voellum & Justellum in bibliotheca juris canonici, Encraticis & Apotactitis Sarcophori junguntur. Verum pro Sarcophoris non dubitat legendum vel: *Saccophoros*, qui passim Encraticis jungi solent, vel: *Accaophoros*, quod nomen in Combesiana Timothei Presbyteri editione legitur, & Encraticis, qui meram aquam in suis mysteriis obtulerunt, optime convenit. Interdum etiam dissertationis hujus Autor de ipsis Scripturis ecclesiasticis & variis eorundem operibus breviter disserit. Inter alia refutat *Sandium*, qui opus imperfectum in Matthæum non solum Chrystostomo perperam tribuit, sed etiam hoc unicum ferme Chrystostomi opus genuinum esse, & cætera omnia, quæ sub Chrystostomi nomine prostant, opera alteri cuiusdam Johanni vindicanda absurdissime statuit. De constitutionum apostolicarum origine *Christianum Lupum & Natalem Alexandrum* sanius, quam e *Reformatis Montacutium* judicare cum Usserio miratur. Decretum de Scripturis canonicis & apocryphis, quod in corpore canonico distinct. 15. c. *sancta Romana ecclesia* sub Gelasii nomine legitur, in nonnullis quidem codicibus Damaso, in aliis Hormisdæ tribui observat, simul tamen notat, *Benedictinos Parisienses* e congregatione S. Mauri in notis ad novam Ambrosii editionem testari, quod in manuscriptis ante mille annos exaratis huic decreto Gelasii nomen prænotatumprehenderint. Adducit etiam sententiam *Chiffletii*, qui in notis ad Vigilium Tapensem decretum illud ex pervetusto codice Jurensi publicavit, & aliquandiu quidem dubitavit, sitne hoc decretum Gelasio an Hormisdæ tribuendum, postea tamen Nicolai I. autoritate & multorum probatissimorum codicum fide in eam sententiam perductus fuit, quod decretum hoc primum in Concilio Romano A. C. 494. sub Gelasii præsidio sancitum, deinde ab Hormisdæ repetitum, in quinque titulos methodi gratia divisum, & nonnullis in locis mutatum fuerit. Autorem antiquum, ex cujus voluminibus contra Montanum scriptis Eusebius lib. 5. c. 16. & 17. nonnulla excerptit, Apollinarium non fuisse, contra Ruffinum &

Baro-

Baronium probavit *Halloixius*, qui nomen illius Auctoris Eusebio incognitum fuisse censet. Consentit *Valesius*, antiquum illum Auctorem non esse Apollinarium, putat tamen Eusebio nomen illius Auctoris incognitum non fuisse, cum expresse Asterium Urbanum appellarerit. *Valesium* impugnat *Baluzius* & pro Apollinario pugnat, verum cum ad rationes ab *Halloixio* adductas & a *Valesio* probatas nihil responderit; *Valesii* sententiam dissertationis hujus Auctor præferendam existimat. Autorem actuum S. Perpetuæ & Felicitatis Montani partibus addictum fuisse, jam pridem in præfatione actis illis præmissa *Valesius* notavit, qui tamen venerationi Sanctorum istarum Martyrum nihil ex eo detractum cupit, quod hæc acta ab Auctore hæretico collecta fuerint. Verum præsentis dissertationis Auctor ipsam quoque Perpetuam & Felicitatem Montani labe adspersas fuisse suspicatur, ac inter alia visionem de buccella casei, quam Perpetua a pastore junctis manibus accepit, & populo amen acclamante manducavit, ad hæresin Artotyritarum, qui caseo uti in suis mysteriis solebant, spectare arbitratur.

Varias recentiorum Scriptorum de antiquis hæresiarchiis sententias dum passim adducit, subinde quosdam festinationis & memoriæ lapsus in nonnullis deprehendit. Ejusmodi lapsum deprehendit in *Possentino*, cum opus imperfectum in Mattheum Græcæ & Latine non semel prodisse scribit, cum tamen ne scriptum quidem Græcæ unquam fuerit; in *Fouardensio*, qui Cerinthum balnei rusina oppressum tradit, & ejus rei testem Hieronymum in dialogo contra Luciferianos allegat, cum tamen nec in illo Hieronymi dialogo, nec in cæteris Hieronymi scriptis, nec apud quenquam veterum tragicus ille Cerinthi exitus legatur; in *Huetio*, qui ex Latina Nicephori versione male intellecta differentiam inter Ebionitas majores & minores excogitavit; in *Sixto Senensi*, qui Melitonem de Deo incorporeo scripsisse asserit, cum tamen *ſixtus* *senensis* h. e. de Deo corporeo scripserit; in *Mariano Victorio*, qui per Montenses apud Hieronymum Montanistas intelligit; in *Elia du Pin*, qui Marsilium Ficinum tractatum Tertulliani de pallio commentariis suis illustrasse scribit, quod Marsilio Ficino in mentem nunquam venit; in *Vossio*, qui carmen de Jona, quod Tertulliano adscribi solet, tanquam ineditum allegat, cum tamen a Jureto & hic Lipsiæ a Rivino jam pridem editum fuerit; in *Gangio* qui,

qui a Prudentio dicitur i. e. duplicitatis vocabulum usurpetum in glossario suo scribit, cum tamen Prudentius non dicitur, sed Duitarum meminerit, Marcionitas Duitas appellans, quod duplicem Deum facerent; in *Matthæo Polo*, qui Hugonis Grotii commentatione ad loca quædam Novi Testamenti a Salmasio sub Simplicii Verini nomine refutatam scribit, cum tamen a Maresio sub Johannis Simplicii nomine refutata fuerit; in *Ludovico de la Cerda*, qui aliquos Lucani errores recensens, eorum testem Irenæi lib. 3. c. 3. & Hilarii lib. 6. de Trinitate allegat, cum tamen in toto Irenæo & Hilario nulla Lucani mentio occurrat: ut aliorum quorundam errata, quæ in hac dissertatione notantur, taceamus. Cum enim clarissimus hujus dissertationis Autor ipse brevitas studiosus fuerit, nos in ea recensenda justo prolixiores esse nolumus.

LA DEFENSE DES CENSURES DU PAPE

Innocent XI & de la Sorbonne &c.

id est,

Defensio Censurarum Papæ Innocentii XI ac Sorbonæ adversus Apologeticos Moralis Jesuitarum Disciplina, a P. Moya ejusdem Societatis sub nomine Amadzi Guimenii propugnata: autore Oger Liban Erberg.

Coloniæ, apud Petrum Malleum A. 1690, in 12. Plag. 8.

CONFICTUM esse Autoris, quod in frontispicio libelli legitur nomen, quivis facile deprehendit; etsi Jansenistam quendam sub eo latere voluisse, dubitari nequit. Personatum & typographum esse, Petrique Mallei (*Pierre Marteau*) nullibi terrarum inveniendi nomen satyricis libris aliisque, quorum editores pariter ac autores ignorari volunt, præscribi solere, notissimum est. De argumento autem libelli ut rectius constet, paulo altius quædam erunt repetenda.

Inter eos qui nuper in Ecclesia Romana Casuistarum, quos vocant, & Jesuitarum inprimis licentiæ, qua Moralem Disciplinam misere depravabant, primi sese opposuerunt, quidam fuit, Anonymus

R r

mus

mus tum quidem, sed quem *Esclapezium* natione Hispanum fuisse *Hbelli* nostri Autor nos docet, evulgato Lovanii A. 1646 opusculo, quo Jesuitarum illa moralis doctrina improbabilitatis, temeritatis & erroris publice arguebatur. Ac initio quidem negligi a Jesuitis generoso quasi contemptu libellus visus fuit, donec auctis inter Jansenistas & Jesuitas odiis (postquam his curantibus quinque famosæ propositiones Cornelii Jansenii Episcopi Yprensis A. 1653 ab Innocentio X damnatæ essent) a Jansenistis, ut ægre vicissim Jesuitis facerent, recudi sapiuscule cœpit, ac in varias transfundi linguas, spargiq; per omnē Christianū orbem. Itaq; necessitas imposta tandē Jesuitis fuit; ut existimationi Societatis suæ consulturi, ac corruptelarū, quas invexisse in Morale disciplinam arguebantur, infamiā amoliturū, libellū illum publice refutandum decernerent. Sic ergo in lucē A. 1660 liber prodiit, sapius postea, diversisque in locis, typis descriptus, vulgoq; adeo notissimus, hoc titulo: *Amadei Guimemii Lemarenfis, olim primarii S. Theologia Professoris, Opusculum, Singularia universæ fere Theologia Morali complectens, adversus quorundam Expositulaciones contra nonnullas Jesuitarum opiniones morales.* Præfixa libro conspiciebatur luculenta Approbatio R. P. *Francisci Luxii & Valentia, Capuccinorum Provincia Sanguinis Christi in regnis Valentia & Murcia Provincialis, & apud Fidei Judices sacros in utriusque Corona Senatibus Consilarii Qualificatoris*; nimirum ut tanti ex alieno Ordine viri auctoritate eo majus isti *Amadei Guimemii*, seu *P. Moya* e Societate Jesu (hunc enim genuinū fuisse illius autorem, nunc quidem extra dubiam est) libro decus ac existimatio conciliaretur. Tametsi vero persuasum haberent, isto opere demonstratum esse clarissime, propositiones morales Jesuitis exprobratas non ab his deum Orbi obrudi, sed Doctoribus ante cœptam Societatem illam alii, imo ipsi Divo Thomæ probatas fuisse, nec temerarias eas esse aut falsas, sed minimum probabiles, quasque in conscientia tuto quisque sequi possit: parum tamen consultum Jesuitis, si eventum spectes, isto scripto fuit, quin causa potius eorum pessum data. Postquam enim Lugdunū quoque in Gallia typis exscriptus liber esset, factum est, ut triginta primum Sorbonæ Doctoribus examinandus committeretur, nec multo post, A. 1664, a Facultate universa tanquam *Anti-Evangelium* damnaretur, autore in eorum collocato numero,

macro, de quibus Apostolus I. ad Tim. III. prædixerat, quod *in novissimis temporibus discessuri sunt a fide, attendentes spiritibus erroris* &c. Atque una cum illa Sorbonæ seu Facultatis Theologicæ Parisiensis censura, publicatum eodem tempore fuit *P. Nicolai Capuccinorum* in provincia Parisiensi *Provincialis* testimonium, quo nomine Generalis istius Ordinis asseverabatur, nullum esse inter Capuccinos *Luyfium de Valentia*, nec provinciam Capuccinorum, cui nomen sit *Sanguinis Christi*; adeoque Approbationem illam sub Luyfii Capuccini nomine Amadæi libro præfixam, ab ipso *Amadæo*, i. e. *P. Moyæ* confictam ac suppositam fuisse. Cæterum ista quidem Sorbonæ censura tantum abest ut rata sit a Pontifice illius temporis Alexandro VII habita, ut damnata potius fuerit; magna quidem imprudentia, cum Pontifex hunc in modum, minimum indirecte, *P. Moyæ* opus scandalosum probaret, quam libelli nostri Autor non dissimulat, ita tamen excusat, ut in Jesuitas, qui Sanctissimum Patrem in hoc non minus negotio, quam in causa Janseniana, turpiter seduxerint, culpam omnem conjiciat. Nihilominus A. 1666 inter libros prohibitos Amadæi seu Moyæ illud opusculum relatam; ab Inquisitione A. 1675 damnatum; tandemque a Pontifice omnium, quos nostrum sæculum tulit, cordatissimo, *Innocentio XI*, A. 1680 proscriptum fuit atque flammis addictum. Nec multo post *Philalthes* quidam, personatus scriptor, Bullam illam Pontificis in linguam Gallicam traductam, notisque illustratam, repetito etiam *P. Nicolai Capuccini* de supposita Luyfii a Valentia Approbatione testimonio, edidit hoc titulo: *La Morale des Jesuites justement condamnée dans le livre du P. Moïse Jésuite sous le nom d' Amadæus Guimenius, par la Bulle de notre S. Pere le Pape Innocent XI.* i. e. *Moralis Jesuitarum Theologia* juste condemnata in libro *P. Moyæ Jesuitæ* sub nomine *Amadæi Guimenii*, per bullam Sancti Patris nostri *Innocentii XI*.

Hæc cum ita contigissent, prodierunt, qui Jesuitarum causam sic satis afflictam tuerentur, personati itidem, ut apparet, Scriptores, *Servatius Gilberti* & *Daniel Campfons*, qui cum bullam Papæ oppugnare non auderent, duo tamen omni egerunt conatu, tum ut attestatis aliis evincerent, fuisse omnino in Capuccinorum Ordine *Luyfium* quendam, a *Valentia*, frustra que adeo ejus approbationem *Amadæi*

dei seu Moyæ libro præfixam in dubium vocari; tum ut ostenderent, Moyam Jesuitam, in libro illo famosissimo non suam aut Jesuiticæ Societatis, sed aliorum Casuistarum sententiam proposuisse, fulmenque adeo Pontificium non Moyam, sed quorum ille dogmata historice retulerat, Autores alios ferire. Et fidem illis ex parte habuit *Philalethes*, utque candorem suum atque dexteritatem universo orbi literato probaret, declarationem publicavit, *Historia Operum Eruditorum*, quam per mensium intervalla clarissimus *Basnagius* Roterdami ab aliquo tempore edidit, mensi Januario Anni 1688 insertam, qua profitebatur, quæ olim a se testimonio P. *Nicolai* Capuccini confiso scripta essent, nullum in eo Ordine unquam Luyfium a Valentia fuisse, neque provinciam Capuccinorum, quæ Sanguinis Christi dicatur, usquam existere, revocata nunc se velle, certiora edoctum; ita tamen ut in dubio relinqueret, num approbatio illa, quæ Moyæ libro a Pontifice damnato præfixa legitur, Luyfium illū a Valentia autorem habuerit, an vero a Moya fuerit conficta ac supposita, & ut doctrinam ipsam Moyæ libro traditam damnaret & execraretur. Speraverat nimirum *Philalethes*, ingenua hac erroris sui confessione magnam se apud Jesuitas gratiam initurum, sed alia omnia expertus, novoque & aculeato, licet non nisi sesqui plagularum scripto petitus, quo malæ fidei arguebatur, illam tandem & sui & *Censurarum in Moya librum a Pontifice Innocentio XI & Sorbona vibratarum Defensionem* adornavit, publicique nuper admodum juris fecit, quam nunc recensebimus.

Quatuor vero imprimis objecta Autori a Jesuitis fuerant, quæ diluere instituit: *primum*, quod supponere non desinat, P. *Nicolai* Capuccini testimonium sæpius jam allegatum genuinum esse, quod pro supposito haberi mallent Jesuitæ; *secundo*, quod, cum agnovisset Luyfium quendam a Valentia revera existisse, eum tamen fateri noluerit autorem Approbationis, Moyæ libro sub illius nomine præmissæ; *tertio*, quod doctrinam in Moyæ libro contentam Moyæ tribuerit; *quarto*, quod eandem doctrinam, a Pontifice damnatam, non erubuerit integræ Societati Jesu adscribere. De singulis se purgat Autor, & ubique bona a se fide, non mala actum, facunde evincit. Quoad *primum*, causam sibi idoneam fuisse negat, cur testimonium P. *Nicolai* Capuccinorum Provincialis pro suspecto haberet,

ret, quod ipſius Academiae Pariſienſis autoritate, ante hos viginti quinque annos, publicatum una cum Cenfura in Moyſe libræ fuerit, nec a quoquam, niſi nuperime a Moyſe defenſoribus in dubium vocatum. Enim vero, cum Moyſe primum liber a Sorbona damnaretur, res in obſcuro acta non fuit, ſed in totius Europæ luce, neque cenſura Sorbonæ in ſcrinium reſoſita aut ſuppreſſa, ſed per orbem Chriſtianum ſparſa fuit, ut adjunctum illi P. Nicolai teſtimonium, nec P. Nicolaum ipſam provinciae Pariſienſis Provincialem, nec Jeſuitas ubi ratione latere potuerit. Quod ſi teſtimonium illud ſuppoſitum fuiſſet, qui factum, quod P. *Nicolaus* impoſturam diffimularit tanto tempore, nec prodiderit potius ac vindicaverit? qui factum, quod Jeſuitæ ipſi, qui per illud atteſtatum criminis falſi aperte arguebantur, totis quindecim annis, quod temporis intervalum inter cenſuram Sorbonæ, & Bullam Innocentii XI, qua Moyſe liber flammis addictus eſt, interceſſit, ſiluerint, nec de injuria ſibi illata unquam fuerint conqueſti? Inter fuiſſet utique & dignitatis Ordinis Capuccinorum, & honoris Societatis Jeſu, fraudem, ſi quæ interceſſiſſet, mature detegi: quod cum factum non fuerit, ſed teſtimonium illud P. Nicolai, & ab ipſo Nicolao, & a Jeſuitis vel ſolo ſilentio ſuo fuerit agnitum, bonam hac in parte fidem Autor facile tuetur. Quoad *alterum*, etſi Luyſium a Valentia Chymericum non fuiſſe, ſed in Hiſpania vixiſſe, non diſſiteatur amplius, ſuas tamen ſibi rationes eaſque prægnantes eſſe ait, cur approbationem libri P. Moyſe a Luyſio illo profectam credere nondum poſſit. Id enim a Moyſe advocatis probatum non eſſe, nec exemplar approbationis aut authenticam ejus copiam productam. Solenne vero eſſe Jeſuitis, approbationes ſupponere, quando legitimis potiri nequeunt: id quod exemplis bene multis, ſed quæ hic recenſeri prolixum nimis foret, Autor comprobare nititur. Quoad *tertium*, in quo quidem totius rei præcipuum momentum verſatur, facili negotio evincit Autor, Moyſam, dum librum illum damnatum ederet, minime Hiſtorici tantum partibus fuiſſe functum, nec aliena dogmata nude recenſuiſſe, ſed propoſitiones morales, quæ exprobratæ Jeſuitis publice fuerant, propugnare, tanquam probas, certe probabiles, & quas in conſcientia ſequi tuto poſſimus. Tametiſi enim primus ſcandalofarum propoſitionum architectus Moyſa non fuerit, eaſ tamen illum adoptaſſe & ſuas feciſſe, tum ex libri præfatione, tum ex ejus epilogo,

Autor elare satis ostendit. Doctrinam libro contentam ut Moyse damnatam ait a Sorbona; ut Moyse refutatam a P. Barone, ex Dominicanorum Ordine; ut Moyse igni & flammis addictam ab Innocentio XI: hisque omnibus adeo insultare Jesuitas, qui Moyse ab erroneis illis dogmatibus immunem pronunciant. *Ultimum* quod attinet, videri quidem Autor poterat imprudenter & inique tribuisse Jesuitarum Societati, quod ab uno ejus membro P. Moya sub Amadai Guimenii nomine peccatum forte erat. Hunc enim olim libro suo, ut supra jam dictum, titulum fecerat: *Moralis Jesuitarum Theologia in libro P. Moya juste condemnata*. Sed nec hic illi desunt, quibus factum tueatur. Primum *κατ' ἀποχρησιν* cum Jesuitis agit, assumpta eorum hypothese, non peccare eum, qui probabilem opinionem sequatur; probabilem vero opinionem autoritate multorum Doctorum, imo unius gravis admodum viri fieri. Ita enim nec se peccasse censet, quia a Jesuitarum imprimis Societate moralem disciplinam corruptam fuisse, ultra sexaginta parochi Parisienses partim, partim Rhotomagenses, inq; iis multi Theologiae Doctores publice docuerint. Deinde monet, ex nullo Religiosorum Ordine tot pravos Casuistas prodiiisse, quam ex Societate a Jesu nomen habente. Porro Jesuitas perversa suorum dogmata nunquam damnare, sed omni potius studio, ne ab aliis damnentur, impedire. Denique Jesuitas non permittere, ut quicquam a suis edatur, nisi approbatum a Generali aut Provinciali; ut adeo, quia Societas particularium Doctorum suorum sententias adoptat, nulla ipsi injuria fiat, si quod a Jesuitis singulis docetur, Societati adscribatur. Etsi non diffiteatur Autor, nec semper Societatem Jesu iis laborasse corruptelis, nec hodie ita laborare, quin credi debeat superesse, qui tacitis gemitibus sodalium suorum improvida instituta ac temeritatem deplorent.

Unum superest, quod praeteriri non debet. Facta semel iterumque mentio fuit Attestationis P. Nicolai Capuccinorum in provincia Parisiensi Provincialis, quam cum Sorbona libelli nostri Autor pro genuina habuit, Jesuitae suppositam reputant. Et horum quidem sententia potior videri potuit, postquam in postremo P. Moyse Apologético producta esset nova P. Nicolai confessio, Parisiis die 31 Aug. A. 1687 in Monasterio Capuccinorum consignata, qua discrete profiteatur, Attestationem talem nunquam a se editam, sed

sed ab alio confictam esse ac suppositam. Verum non desunt Auto-
ri nostro, quibus & illam P. Nicolai d. 31 Aug. A. 1687 defuncti Con-
fessionem suspectam reddat, & a Jesuitis fictam arguat. Sed piget
nos his talibus infmorari diutius. Crimen falsi ab alterutra litigan-
tium parte hoc in negotio commissum fuisse, manifestum est. Nos
neutrarn vel damnamus vel absolvimus, judicium peritioribus relin-
quentes

LIBRI NOVI.

*Exemplar Horologiorum Solarium Civilium, duas complectens par-
tes. Exponentur in una Verticalia, in altera varii generis Horizon-
talia. Autore Carolo Maria Carafa, Butera, Roccella, ac Sacri Ro-
mani Imperis, Principe. Matuzeni per Josephum la Barbera 1689,
in folio charta augusta.*

*Insignium Theoria, seu Operis Heraldici Pars generalis. Autore Phi-
lippo Jacobo Spencero D. Francofurti ad Mennum, apud J. David
Zunmerum, in fol.*

*Vetera Monumenta; in quibus praeipue Musiva opera, sacrarum pro-
fanarumque adium structura, ac nonnullis antiqui ritus Dissertationi-
bus Iconibusque illustrantur Joannis Ciampini, Romani, Magistri
Brevium gratia &c. Pars prima. Roma apud Jo. Jac. Komarecki
in fol.*

*Annus & Epocha Syro-Macedonum in vacatis urbibus Syria Nona-
mis praesertim Mediceis exposita: autore F. Henrico Noris. Floron-
tia, 1689, in fol.*

*Marmora Felsinea, innumeris non solum Inscriptionibus exteris
lucisque ineditis, sed etiam quamplurimis doctissimorum virorum ex-
positionibus roborata & aucta a Com. Carolo Casare Malvasia. Bono-
nia, ex typographia Pisariana 1690, in fol.*

*Compendium Annalium Ecclesiasticorum Regni Hibernia. Autore
Fr. Francisco Portero. Roma, apud Tinassium, 1690. in 4.*

*L'Incredulo senza scusa. Opera di Paolo Segneri della Comp. di
Gesù. In Fierenze, 1690, in 4.*

*Bibliotheca Stusiana, sive Catalogus librorum, quos Jo. Gualterus S.
R. Ecclesia Cardinalis Stusius Leodiensis sibi Roma concesserat, Peetri
Aloysii Baronis Stusii Fratris jussu, labore ac studio Francisci Dresseine
digesta Roma, apud Jo. Jac. Komarek, 1690. in 4.*

*Histoire de la Religion des Eglises Reformées &c. pour servir de Ré-
ponse*

ponso a l' Histoire des Variations des Eglises Protestantes de Mr. de Meaux &c. Par Mr. Basnage. A Rotterdam, chez Abr. Acher, 1690, in 12.

Davidis Psalmi decem. Item sex Sacra Scriptura Vet. Test. integra capita. Prisco Hebraeo metro restituit omnia, & cum tribus interpretationibus adparere voluit Marcus Meibomius. Amstelredami, apud Henr. Westenium, 1690, in fol.

Davidis Huguenini Christianus Ratiocinans, quo Cl. V. H. A. R. Dissertationem Theologicam de Generatione Filii & Morte Fidelium temporalis refellit. Lugd. Bat. apud Jord. Luchtman, 1690, in 8.

Jacobi Usserii Arm. Archi-Ep. Historia dogmatica controversa inter Orthodoxos & Pontificios de Scripturis & Sacris vernaculis. Accedunt ejusdem Dissertationes II. de Pseudo-Dionysii Scriptis & de Epistola ad Laodicenos. Londini apud R. Chiswel, 1690, in 4.

Vita Jurisconsultorum, quorum in Pandectis extant nomina, conscripta a Guilielmo Grotio. Lugd. Bat. apud Felicem Lopez, 1690, in 4.

Dissertationes in Irenaeum, autore Henrico Dodwello. Accedit Fragmentum Philippi Sideta basenus ineditum de Catechistarum Alexandrinorum Successione, cum notis. Oxonia e Theatro Scheldaniano, 1689, in 8.

Annotata praecurrentia ad Renati Cartesii Principia, autore D. Arnolde Geulinx. Dordraci, apud Tb. Goris, 1690, in 4.

Steph. Blancardi Lexicon novum Medicum Graeco-Latinum. Lugd. Bat. apud Corn. Boutenssteyn & J. Luchtman, 1690, in 8.

Emeretione Historiques, ou Dissertation sur cette Question, si L'Empereur Philippe a est Christian. A Basle, chez Jaques Bersche, 1690, in 8.

Mystica Anatomia Sacratissimi nominis Deiparae Virginis Mariae &c. Autore P. F. Joachimo a S. Maria, Carmelita Excalceato &c. Venetiis apud P. A. Brigonem, 1690, in fol.

Expositio Mystica & Moralis Evangelii secundum Matthaeum; Auctore Matthia Honcamp Can. Cap. &c. Moguntia sumptibus Autoris 1690, in 8.

S. S. Scripturae & SS. Patrum Apologia adversus P. Simonem & quorundam Hollandiae Theologos: Autore eodem, Moguntia 1690

Hippocrates Chymicus, seu Specimina quinque Chymia Hippocratica a Franc. Jos. Burrho recognita &c. Bruxellis, apud M. Vlengaert, 1690, in 12. Prodit una cum mense hoc Junio Sectio V. Supplementorum.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno M DC LXXX.

**DICTIONAIRE UNIVERSEL, CONTENANT
generalement tous les Mots François, &c. par
Messire Ant. Furetiere &c.**

five,

**Dn. Antonii Fureterii, quondam Abbatis Chalivei-
ensis & Academiæ Francicæ Socii Dictionarium Univerſa-
le, generatim continens omnes voces Gallicas, tam anti-
quas, quam modernas, nec non terminos quarumvis
Scientiarum & Artium,**

**Hagæ Comitum & Roterodami, apud Arnoldum & Regnerum
Leers, 1690, in fol. Plag. 543.**

Prodit nunc tandem Liber diu expectatus, cujusque jam plus vi-
ce simplici mentio in Actis hinc fuit facienda. Nimirum præ-
gustum ejus jam dederat Autor anno 1685, publicato quodam
magni hujusce operis specimine, quod in *Actu Mens. Novemb.
disti anni pag. 518* recensuimus: iterumque *Mense Jul. 1687 pag. 372*
adversa ejus fata enarravimus, & quomodo dudum gestati hujus-
ce fetus enixui semet, haud secus ac Alcmenæ Herculem parturien-
ti quondam æmula Juno, opposuerit Academia Francica; quæ
adeo hic repetere non erit opus: quorsum etiam porro spectant,
quæ hanc in rem ex Richeleti libello non ita pridem allegavimus
mensis novissime elapsi pag. 284. Finis tandem is fuit, ut Liber, quos
in Gallia ob dictam causam non potuerat, novissime in Belgio repe-
ririt, qui eidem in lucem edendo obstetrices præstarent manus. Post-

Ss

humus

Munus nihilominus hiccè factus est, utpote cujus Autor, jam mense Majo anni 1688 defunctus, eam non habuit felicitatem, ut ejus editioni superviveret. Natus ille fuit A. 1620, & primum studio Juris innutritus, in quo etiam tantos jam tunc progressus fecisse fertur, ut munus Procuratoris Fiscalis in Abbatia S. Germani Pratenfis aliquandiu sustinuerit: postea vero ad statum Ecclesiasticum transiens Abbatia Chalveiensis Biturigenfis Dioceseos, nec non Prioratu Chuinensis condecoratus fuit. In Academiam Francicam recipi meruit A. 1662, die 15. Maji: uti & varia opuscula Gallica ab ipso publicata in præfatione nominantur, satyrica fere & mimico conscripta stylo. Inter alia & fabulas Æsopi carminice emisit: quo ipso tamen opere non solum minorem solito applausum meruisse, sed & simultatibus apud *Fontanum*, qui simile quid ante eum ediderat, & alia Academicæ membra, natis contra se potissimam ansam præbuisse perhibetur. Cæterum nec diffitetur Editor in præmissa præfatione, Autorem in lite ista inter ipsum & Academicos orta quædam nimis acriter scripsisse, spiritumque satyricum ultra justos limites ac moderamen inculpatæ tutelæ exercuisse: sperat tamen nihilosciscus, Fureterio jam satis functo, illustrem hanc Societatem nunc tandem cessaturam a persecutione hujus operis, quod ob sui præstantiam in tantum linguæ Gallicæ honorem cedat; præsertim cum omnis gloria, quam Autor apud alios meriturus sit, in ipsam Academiam simul & primario redundet, utpote e cujus potissimum consortio, quo per tot annos gavisus fuerit, Fureterius eam acquisisse habilitatem merito putandus sit, quæ concinnando tam egregio operi sufficere potuerit. Præterea ait, nullam omnino injuriam damnumve pati Academiam ex libri hujus publicatione: cum utiq; hoc Dictionarium ab eo, cui concinnando ipsa adhucdum occupata sit, diversum plane habeat scopum. Nimirum eum in Academicæ quidem Lexico non alium esse posse, quam cujus gratia & ipsa primum fundata fuerit, videlicet expolitionem Linguæ Gallicanæ in utroque stylo, tam ligato, quam soluto, & quidem in usum eorum maxime, quibus propositum sit in edendis elegantioris ingenii foetibus nitorem loquelæ observare: (ridiculam enim fuisse calumniam aliquorum Cardinalis Richelii inimicorū, quod venditare ausi fuerint, ipsum per fundationem hujus academicæ modo prætextum quævisse, novas nationi suæ im-

impo-

imposterum taxat seu multas imponendi, si quis nempe deinceps etiam in vulgato sermone aut forensi stylo regulas linguæ statutas transgrederetur:) ut adeo omne illud, quod ad eum scopum non collimet, non nisi pro accessorio, istuc proprie non spectans habendum veniat. At vero Fureterium, cum universale Dictionarium, cunctos etiam artium terminos complectens, scribere intenderit, nitidioris loquelæ vocabula non aliter pensi habuisse, quam alia quælibet, communemque adeo sermonem ejusve elegantias non nisi, ut accessorium, & partem totius, quod Autor persequi sibi præstituerit, hic comparere. Præterea ipsum publice professum esse, Lexicon suum fore tantum *Provisoriale* & prodromum ejus, quod Academia postmodum publicatura esset, decisurum tandem suprema cum auctoritate de omnigena puritate singulorum vocabulorum tam antiquorum quam modernorum: neq; enim sese quicquam hac in parte ausurum esse definire, aut adeo usurpare Jurisdictionem in voces, Academiae propriam. Existimat itaque Editor publicatione Lexici Academici nunc adhauc, post tot aliorum emissã dictionaria, magis quam unquam opus esse, quo tandem tot hujus loquelæ dubia hæctenus nondum decisa, plene componantur: optatque proinde egregio huic fortui proxime partum felicem, fatumque melius, quam olim Italico Dictionario *Academicorum della Crusca* contigerit; in quod ipsum nempe constat *Paulum Beni* insurrexisse, idque impugnasse tanto cum successu, ut & *Thomasino* iudice, triumpho gloriæ ex hoc certamine reportaverit. Cæterum hujus Academiae laboris tarditatem excusari posse autumat, applicato ad eum Zeuxis dictorio; qui nempe interrogatus, cur tantum temporis unice tabulæ elaborandæ insumeret, respondisse fertur, se æternitati pingere.

Jam quod librum ipsum concernit, latissimus ejus contentorum ambitus vel ex solius Rubricæ, amplissimæ scilicet, perustratione abunde perspicitur. Nimirum promittit ea, contineri in hoc Volumine universa vocabula Gallica, tam antiqua, quam moderna: quod ipsum tamen cum grano salis accipiendum esse, cum Lexici hujus perustratio, tum ipsius Editoris in præfatione facta monitio nos docet; scilicet per antiqua vocabula non intelligenda esse penitus obsoleta: neque existimandum, ac si nihil omnino huic lexico deesset vocabulorum & phrasum; cum hæc fere omnium ejusmodi ope-

rum natura sit, ut continuis dein augmentis crescere gaudeant; uti videre v. g. liceat ex Johannis a Janua Catholico, confarcinato ex Bapizæ & Ulgotionis collectionibus, comparato cum Ascensii Badii opere; aut Cornucopiæ Nicolai Perotti, collato cum Calepino hodierno. Quamobrem etiam is, cujus sumtibus liber hicce prodiit, *Regnerus Leers* omnes ac singulos rogatos voluit, ut si quid iis occurreret aut emendandū in hoc opere aut addendū, id ipsi communicare haud gravarentur: quo in futuris, si quibus opus foret editionibus adjici ea possent, atq; ita liber cum tempore titulum *Lexici vere universalis jure mereri*. Fitq; simul spes aliqua eū in casum, de vocabulis obsoletis, quæ tempore Villaharduini, Froissardi, Montreleti, Joinvillii aliorumque istius ævi scriptorum usu viguerunt, adjiciendis in separato volumine, cui titulus *Archæologiæ sive Glossarii Linguz Gallicæ* designatur. Reliquum Rubricæ fere infumitur enumerandis variis scientiis & artibus, quarum termini hoc in libro explanati habeantur. Quo etiam jejuna sterilitas, quæ plura aliorum lexica insipida fere reddit, in hoc ipso caveretur, Autor id egit, ut ad evitandum lectoris tedium varia inspergeret, quæ jucundiolem dictionarii hujus evolutionem facere possent. Sic potioribus materiis adjecit nomina scriptorum, qui de iis ex professo tractarunt: etymologias etiam (aut certe non injucundas allusiones,) ubivis sedulo addidit ex *Sylvio, Borello, Monagio, Cangio, Nicodio* aliisque: & sicubi vox aliqua Græcos agnoscit natales, non omisit Græca vocabula, Latinis tamen literis expressa adscribere: proverbia item suæ gentis, eaque numerosissima, debitis locis interferuit, eorumque, ubi opus fuit, simul originem ostendit. Potissimum vero id operam dedit, ut ubi vox aut phrasis aliqua exemplis illustranda esset, talia præ aliis adjiceret, quæ jucundi aut proficui quid continerent: quemadmodum & alias passim curiosa plurima, ex historia partim naturali partim civili petita interspergit; e quibus nonnulla in gratiam Lectoris exempli loco hic delibasse fortassis haud pigebit; e primis tamen fere tantum paginis excerpta, cum vastum hoc opus totū percurrere haud vacaverit.

Sic in voce *Abbé* inter alia plurima, quæ adducit, ad Abbatum historiam facientia, & hoc annotat, sub hoc nomine antiquitus meros etiam monachos venisse: unde apud Epiphanium mentio reperitur facta ejusdam Cornobii, in quo mille Abbates fuerint & mille cellulæ.

cellulæ. In voce *Abricot*, quæ malum Armeniacum significat, allegatur, in Persia fructum hunc venenatam habere naturam: quin & in Pedemontii regione ejus usum adeo periculosum esse, ut sapius ex unius esu homines febre correptos constet. In voce *Academie* percenset varii generis Academias per plerasque Italiz urbes stabilitas, quarum Socii plerumque nominibus miris appellari gaudent: uti v. g. Academici Senenses vocitentur *Intronati*, Florentini *della Crusca*, (præter quos etiam in ista Civitate viget Academia Physico-Astronomica, *del Cimento*, a Laurentio de Medicis stabilita;) Romani *Humoristi*, *Lincei*, *Fantastici*, Bononienses *Orioli*, Genuenses *Addormentati*, Paduani *Ricovrati & Orditi*, Vicentini *Olympici*, Parmenses *Innominati*, Mediolanenses *Nascosti*, Neapolitani *Ardenti*, Mantuani *Invagbisti*, Ticinenses *Affidati*, Cefenenses *Offuscati*, Fabrianenses *Disuniti*, Fayencienses *Filoponi*, Anconitani *Caliginosi*, Riminenses *Adagiati*, Castellenses *Afforditi*, Perusini *Insensati*, Fermentenses *Raffrontati*, Maceratenenses *Catenati*, Viterbienses *Ostinati*, Alexandrini *Immobili*, Brescienses *Occulti*, Trevisani *Perseveranti*, Veronenses *Filarmonici*, Cortonenses *Humarosi*, Lucani *Oscuri*. In verbo *Accoucher*, ex Herrera enarrat ridiculam quorundam Americæ incolarum consuetudinem, apud quos nempe infante recens in lucem edito non mater, sed pater in puerperii lectulo decumbere & a familiaribus visitari solet. Ad vocem *Adultere* varia mulctarum genera percenset, quibus crimen isthoc antiquitus apud diversas gentes fuerit coercitum, alicubi sane satis levium: sic ait in Arragonia quondam pœnam pro hoc delicto dictatam modo fuisse 60. solidorum: sed in Franeia non nisi 8 solidorum & 4 denariorum: in Polonia vero moris fuisse, ut adulteri seipfos castrare juberentur; & in Saxonia mœchum suspendi debuisse ad rogam, in quo cadaver adulteræ fuisset cremandum, postquam ipsa sibi prius laqueo gulam frangere coacta esset. In voce *Abecedaire* mentionem facit voluminosi cujusdam operis, quod ob ordinem librorum Alphabeticum etiam *Abecedarum* fuerit dictum, conscripti a *Petro d'Alva*, de Conceptione beatæ Virginis, XXI Tomis: ita quidem ut unica litera *A* tres Tomos in Folio adimpleret, editos Madriti A. 1648. Ad vocem *Année* notat, annum civilem in Gallia a mense Januario inchoari demum cœpisse anno 1564, & quidem per expressam

Ordinationem a Carolo IX. hunc in finem promulgatam, cum antea postridie Paschatis, circiter 25. Martii novus annus computari suevissent. Item, antiquos Franciæ historicos initium annos numerandi sumisse ab obitu S. Martini, defuncti nimirum anno Christi 401. aut 402. Ad vocem *Arabe* ex P. Angelo de S. Josepho allegat, tantam linguæ Arabicæ luxuriem esse, ut 1000 habeat vocabulâ; quæ Gladium, 80. quæ Mel, 500 quæ Leonem & 200. quæ Serpentem significant. In voce *Armoiries* inter alia adducit lepida civitatis Biturigum (Bourges) Insignia, repræsentantia scilicet asinû cathedræ insidentem: unde vulgato dicitur inhabilis ad honores promotus dici soleat arma Bituricensium exhibere. Ad verbum *Arquebuse* memorat, inventionem bombardarum pneumaticarum deberi civi quidam, nominè *Mario*, ex urbe *Lisieux* oriundo, qui talem Henrico IV. primus in donum obtulerit. In voce *Austruche* ex Pat. Acareti Relationibus adducit, Struthiocamelum, cum videat ova sua jam pullorum exclusioni proxima esse, ex eorum numero quatuor conquassare solere, quo ex iis computrescentibus enati vermiculi futuris pullis escam præbeant. Item circa Promontorium Bonæ Spei tam ingentia reperiri ejusmodi ova, ut eorum unicum septem hominibus satiandis sufficiat, Occasione vocis *Auengle* varia cæcorum ingeniosorum exempla enumerat; inter quæ haud postremum est Sculptoris cujusdam, qui cum anno vigesimo ætatis lusainibus orbatu esset, nihilominus decennio post statuam marmoream elaboraverit, Cosmi II. Hetruriz Ducis effigiem apprime exhibentem, uti & aliam argillaceam, qua Urbani VIII. similitudinem haud infeliciter expresserit. In voce *Baleine* commemorat, Balenas in Anglia inter regalia majora reputari, ita quidem ut si quæ circa ista litora capiatur, ejus caput Regi, cauda vero Reginz de jure in portionem cedat. In voce *Macreuse* observat, hujus nominis Avem maritimam, anati non ab similem, ob sanguinem frigidum, quo gaudeat, inter Pisces numerari eatenus, ut quadragesimali etiam tempore ejus esus reputetur licitus. (Pleniorum de hac avium specie notitiam si quis desiderat, haurire poterit ex *Transactiõn. Philos. Angl. M. Jun. 1685. n. 172. pag. 1036.* ubi diversæ communicantur Observationes, hac de re factæ a D. *Tancredo Robinsono*; qui nempe inter alia annotat, vulgo sed falso in Gallia credi, genus hoc avium generari aut ex putrido ligno, quod mari in-

natet,

natet, aut ex certis fructibus in aquam delapsis, aut ex conchis, anatisferis passim creditis, adhaerescantibus antiquarum navium fundo & tabulis: perperam etiam a *Rob. Sybbaldo & Graindorgio* confundi cum *Bernacla* Scotica; cum tamen hæc anserini, illa vero anatini generis sit, utraque vero, teste experientia recentiorum, manifesto ovipara, nugas istas de generatione earum æquivoca, ante hæc passim creditas reipsa refutet. Testatur quoque idem *Robinsonus* copiosissime avem hanc, retibus sub aqua expansis, capi in regione *Languedociæ, Provinciæ ac Normanniæ, & præsertim ad Sequanæ ostium: & valde huic æmulam, si non specie eandem semet observasse super Mari Mortuo & lacu Averno, perinde ac alias multas volucres, quotidie aquas hæc frequentare solitas, adeoque ipso facto confirmantes, aut fabulosam esse antiquorum relationem de venenatis istarum exhalationibus, aves prætervolantes enecantibus, aut effluvia ista temporis lapsu penitus alterata fuisse. Denique communicat epistolam a Dno *Rajò* de hac ipsa ave *Macrense* ad se perscriptam: in qua fatetur, semet hæc tenus incertum hæsitasse, ad quamnam speciem ea referenda esset: nunc tamen, postquam ejus exuvias videre contigerit, non amplius dubitare, quin Anatibus marinis accensenda, ac eadem omnino cum illa sit, quam in *Willugbbeji Ornithologia* sub nomine *Anatis nigra minoris* descriptam dederit: nequaquam vero ex *Mergorum* seu *Colymborum* genere, uti quidem antehac sibi persuaserit. De cætero miratur, cur avis hujus esus quadragesimali aliisve juniorum temporibus magis indulgeatur, quam affinium specierum ex aquatilibus: præsertim cum ipsa conchis modo & similibus testaceis fere victitet, indeque carnem habeat non minus sapidam ac aliæ anates simili esca gaudentes; ubi e diverso *Tridactylæ & Mergi*, piscibus propriè talibus semet nutriente multo magis piscosum & rancidum præbeant saporem. Sed hæc obiter.) Occasione porro vocis *Memoire* narrat Furterius noster, Pontifici *Clementi VI.* tam divinam fuisse memoriam, ut nil quicquam eorum, quæ unquam audierit aut legerit, oblivione perdere fuerit solitus: quodque magis mireris, eam ipsi demum obtrigisse adeo felicem, postquam aliquando ictu quodam ejus occiput fuisset petcussum. Atque hæc quidem ex innumeris aliis adduxisse sufficiet. Cæterum *Lexicon* hoc non modo Gallicas voces, uti *Rubrica* sponder, in suo continet*

tinet, sed & aliarum explicationem largitur, partim antiquarum barbararum, v. g. *Abracadabra*, item *Abadir* (quod nomen fuisse fertur ejus lapidis, quem fasciis involutum a Saturno filii loco devoratum anilis gentilium superstitio finxit:) partim modernarum exoticarum: e quarum numero potissimum sunt plurimi termini in recentioribus relationibus, itinera varia per Orientales & Occidentales Regiones facta describentibus, occurrentium. Quod reliquum est, non opus fuerit monere, Dictionarium hoc in tres Tomos distinctum esse, quorum primus ab *A* ad *E*, secundus ab *F* ad *O*, tertius denique a *P* ad *Z*, pertingat: cum hæc ipsa divisio procul dubio non alio fine facta sit, quam ut librum modo in Volumina commodiora compingere liceret.

NOUVEAUX ELEMENS DE GEOMETRIE,
contenant &c. h. e.

Nova Elementa Geometrica, quæ præter novum plane ordinem, novasque maxime vulgarium propositionum demonstrationes, complectuntur nova media, quibus linearum incommensurabilitas ostenditur, novas angulorum mensuras a nemine hucusque animadversas, novasque rationes linearum proportionem inveniendi atq; demonstrandi.

Editio secunda juxta Parisinum exemplar recusa Hagæ Comitum ab Hénrico van Bulderen A. 1690, 8. Plag. 21.

ANnus jam agitur vigesimus tertius, ex quo Parisiis primum in lucem prodire Geometrica hæc Elementa, a concinno cum primis ordine, quem ubique servant, se commendantia. Ea vero, cum eruditis adprime placuissent, magis expolienda sibi sumsit postea illorum Autor, & secunda vice A. 1685 edidit, ita tamen, ut secundum & tertium librum, qui de ratione & proportione agunt, maximam partem mutaret, postquam ipsi copia facta fuisset libelli, qui *Euclides Logisticus* inscribitur. Cum ergo hoc opusculum denuo Belgarum typis recusum hoc anno fuerit, paucis hoc indicandum duxi-

durimus, solum ordinem attulisse contenti, cum cætera ex titulo libri satis possint cognosci. Absolvitur autem libris quindecim, quorum I. agit de quantitate in genere & quatuor operationibus, addendi, subtrahendi &c. quatenus per symbola speciosa peraguntur. II. De ratione & proportione Geometrica. III. De ratione composita, & rationum logistica. IV. De quantitibus commensurabilibus. V. De extensione, linea recta & circulari, de rectis perpendicularibus & obliquis. VI. De lineis parallelis. VII. De lineis ad circumferentiam terminatis; ubi quoq; tractatur de sinibus & proportione, quam arcus diversorum circulorum, & illorum circumferentiarum inter se habent, ut & de parallelismo linearum circularium. VIII. De angulis rectilineis. IX. De angulis, qui verticem habent extra centrum circuli, cujus tamen arcus ipsos metiuntur. X. De lineis proportionalibus. XI. De lineis reciprocis, quæ alias antiparallelae dicuntur. XII. De figuris in genere consideratis, respectu angulorum & laterum. XIII. De triangulis & quadrilateris consideratis quoad latera & angulos. XIV. De figuris planis consideratis secundum aream, & primo quidem de rectangulis. XV. De mensura arearum parallelogrammorum, triangulorum & aliorum polygonorum. In fine accessit resolutio problematis Arithmetici de constructione quadratorum magicorum.

*SECONDE DENONCLATION DE LA NOU-
velle Heresie du Peccé Philosophique &c.*

id est,

Secunda Denunciatio novæ Hæreseos de Peccato Philosophico, a Jesuitis Divionensibus, & aliquatenus a Lovaniensibus in scripto suo primæ Denunciationi opposito, antehac etiam in quindecim eorum disputationibus diversotempore ab anno 1668 propugnata.

Coloniz, apud heredes Baltas. ab Egmond, 1690, in 12.

Primam Denunciationem exhibuimus in Actis anni proximi p. 620.
Opposuerunt illi Jesuitæ brevem Apologiam, cui titulus est: *Jansenista*

Tt

senista novarū haresum denunciator, calumnia & falsi convictus. Sub-
 juncta illa est huic tractatui p. 169 ad 180. In hac autorem denun-
 ciationis faciunt D. *Arnaldum*, quem infelicem Jansenismi heroem
 vocant, qui una cum D. *Viano* a multis annis id egerit, ut Jesuitarum
 existimationem omnibus modis destrueret. Thesin Divionensem
 isdem, quibus Denunciator, verbis proponunt, sed eam nec agno-
 scere, nec rejicere videntur; haud pauca tamen pro ea vel de-
 fendenda vel excusanda adducunt. Prolixiores sunt in exagitatio-
 ne adversarii, inprimis quod in relatione & versione thesisi Jesuitæ
 Lovanienſis (*de Reux*) vocabulum *transiſſer* omiserit. Verba, ut
 ea d. l. Actorum p. 621. ex prima Denunciatione inferuimus, hæc sunt:
*Fieri potest, ut existentia Dei ab homine ordinario tantum divina gra-
 tia auxiliis prevento, ignoretur inculpate.* At Reuxius scripserat,
 ignorari posse *transiſſer*, i. e. ad tempus, *inculpate.* Huic igitur Apo-
 logiaſtæ præſenti ſcripto respondet Arnaldus, quem pro Autore, ipſo,
 ut credimus, non invito habebimus. Ab initio generatim super-
 bam in errore pertinaciam, deinde in respondendo fallaciam & am-
 biguitatem Jesuitis exprobrat, quod omiſſa, quam ſecundam bonæ
 fidei & pietatis leges debebant, manifesta theſis aſſertione aut juſtifi-
 catione, ita respondeant, ut nemo mentem eorum intelligere poſſit,
 cumque nihil ad rem dixerint, in convicia tamen & ſcommata effun-
 dantur, quo lectores a ſtatu quaſtionis avertant. Acceptat, quod
 negare non auſi ſunt, theſin illam *Diviſione* omnino publicatam eſſe;
 irridet autem eos, quod parvam & exiguam vocent, in ſinibus Galliarum
 & ſagrantē bello editam; quaſi id ad rem faciat, aut *Divio* non ſit
 urbs regio tribunali (*Parlamento*) nobilis, vel quaſi durante bello
 ceſſet conſenſus orthodoxæ Eccleſiæ, aut literarum commercium
 non fuerit continuatum. Fatetur lapſum ſe eſſe ſeſtinatione, in o-
 miſſione voculæ *transiſſer* in theſi *Reuxii*; ſed hoc ideo ſaltem exagi-
 tari a Jesuitis ait, ut ſuſpectum faciant autorem, ac ſi etiam Divionen-
 ſem theſin, de qua præcipue agitur, non integre retuliſſet. Interea
 non diſſimulat, ſe in eo potiffimum erraſſe, quod pravam illam de
 peccato doctrinam nunc primum Divione vulgatam eſſe putaverit,
 cum eandem multis theſibus alii Jesuitæ in Belgio publice aſſeruerint;
 id quod exemplis probat. Primum eſt ex diſputatione *Hſtrixii* Jesui-
 tæ Lovanienſis, qui A. 1668. d. 25. Jul. ſcripſerit: *Nullum eſt pecca-*

etiam formale, nisi conscientia hic & nunc judicet de malitia. Item: Peccatum committi potest ab eo, qui Deum ignorat invincibiliter, & sic non est formalis offensa Dei, nec meretur penam ignis aeternam. Alterum affertur ex thesibus Antonii Burgundi Jesuitæ A. 1670. in quibus primum reperisse se scribit Autor nomen peccati philosophici. Refert autem hanc thesina: Peccatum aliud dicitur Philosophicum, aliud Theologicum. Hoc est formalis offensa Dei, ex eoque capite specialem habet malitiam: illud ne quidem est peccanti semper imputabile, ut factum contra Deum ejusque legem, adeoque non apparet, unde semper mereatur penam sensus aeternam. Sequitur alia Ignatii Jongshe: Peccatum philosophicum non meretur aeternam penam sensus, uti nec originale, quam tamen penam peccatum actuale mortale Theologicum mereri manifestum est. Non alia de causa illam meretur, quam quod sit malitia infinita. Malitiam infinitam ex eo habet, quod sit gravis & formalis offensa personæ dignitatis infinita, cognita quæ alia. Post alia Renxii quoque verba adducuntur: Peccatum Philosophicum, ut vocant, non est formalis offensa Dei: neque adeo meretur penas sensus aeternas. Item: Penam peccati mortalis aeternam futuram docet fides. At unde hanc meretur? Non incongrue offensa Dei malitiam quodammodo infinitam ut causam assignaveris. Peccatum Philosophicum, ut Schola appellas, cum non sit formalis offensa Dei, penis sempiternis multum eximunt: Nec immerito, si speculati liceat Theologis Scholasticis. Denique Brunii: Cum Theologi statuant, peccatum mortale Theologicum penas sensus aeternas mereri, quia est gravis & formalis offensa Dei, sub ratione summi & infiniti boni agniti, passim etiam negant, peccatum Philosophicum aeternas penas sensus mereri, cum illud non sit formalis offensa Dei, sub ratione summi & infiniti boni agniti. An non recte? Nobis quidem ita apparet. Sed apud timoratos judicium esto. Item: Qua hinc invidiosa duci possint corollaria, non videmus. Unum nos tantum inferimus, peccatum hoc non mereri penas sensus aeternas, hoc mixti argumento: Ideo præcisè quis illas incurrit, quia graviter formaliter offendit Deum sub ratione summi & infiniti boni cognitum. Philosophicum autem cum illa cognitione non committitur. Igitur penas illas sensus aeternas non meretur; aut illas Philosophice peccans non incurrit. Nobis certe ea recte dici posse videntur: & cur non omnibus? Stabilita hoc modo questione facti, de jure inquit

10.

II.
d. L

12.

14.

15.

rit Autor, num ista theſis vere ſit hæretica, & quod talis ſit, indubitatum eſſe ſtatuit, iudicium viri alicujus inſignis afferens, qui Romæ dixerit, eſſe hæreſin, ſed oppoſitam illi, quam *Molinus* produxerit. Hunc enim docuiſſe, eum qui de ſolo Deo cogitet, non peccare, licet atrociffima crimina perpetret: Jeſuitas vero in oppoſitum errorem incurrere, cum dicant, quod nec maxima crimina pœnas inferni mereantur, dummodo committantur ab iis, qui de Deo non cogitant.

- Pag. 17. Cum igitur de hæreſi conſtet, bene meritum de Eccleſia conſeſ, qui eam denunciaverit, & optat, ut pari libertate dudum admoniti fuiſſent Jeſuitæ, quando diſciplinam Chriſtianam dogmatibus ſuis corrumpere cœperint. Addit, ſi etiam novus hic error diſſimulatus fuiſſet, univerſalem totius populi depravationem, omniumque ſcelerum licentiam ſorturam fuiſſe, cum magnam juventutis in Europa partem Jeſuitæ erudire ſoleant. Niſi igitur, ait, amoris proprii idololatria excœcati eſſent, gratias monitoribus agere debuiffent. Jam cum ad propoſitam quæſtionem candidè non reſpondeant, ſe ipſos prodere dicit, & in magnum contemptum adducere; nihilominus tam protervos eſſe, ut ſeditioſos vocent, qui vel hiſcere contra ſe audeant. Probat hoc inter alia teſtimonio *Palafoxii*, Epifcopi Angelopolitani, & prædictum hunc lapſum eſſe notat a *Mutio Vitelleſco* Societatis Generali, ante annos plus quam ſeptuaginta ſcribente, fore ut nimis liberæ quorundam e ſuis opiniones Eccleſiam in magnum malum ſint conjecturæ; unde & docendi modum improbarit eorum, qui inter opiniones vagas & ambiguas fluctuantes dicunt: *hoc poteſt doceri; hoc eſt probabile; ſunt, qui ita ſentiunt.* Agnoſſe dicit implementum ominis illius, aſperam Jeſuitarum Generalem *Joh. Paulum Olivam*, cujus verba ex Tom. III, conc. 29. part. 2. Latine verſa hæc ſunt: *Vix domum alicujus Eccleſiaſtici intravi, cum me interrogavit, quid mihi videatur de periculoſiſſima & univerſali hac peſte. Si quæro, quam intelligant, conſeſſus reſpondent, de confuſione illa extrema ſe queri, qua in medio Cartholivorum oriaſtur ex frequentia opinionum, quas vocant probabiles. Per has enim probantur hoc tempore uſura Zacchai, ambitio Simons, violentia Eſau, murmura diſcipulorum, concuſſiones Antiochi, iniquitates ſcribarum, & excepta impudicitia Herodis, & crimine Amnonis, qua nondum aperte laudantur, in nihilum rediguntur omnia, qua*

in

in tabula Moysis & in Ecclesia fidelibus præcipiuntur. Talia in ædi- pag. 03.
 bus Cardinalis Bona dicta esse putat Autor, ejusque gravem censuram ex libello *de principiis vite Christianæ* contra licentiam illam allegat. Hujus vero præcipuos autores esse Jesuitas, demonstratum esse dicit a Pastoribus Galliarum, in excerptis ex libris Jesuitarum, quos vocant, *de Casibus*, Clero regni exhibitis, & ad eosdem pertinere constitutionem Alexandri VII. A. 1665 editam, cujus verba quædam Gallice refert hoc sensu: Summe dolere Pontificem, quod opiniones resuscitentur vel novæ prodeant, quibus pietas Christiana laxetur & animæ corrumpantur; ab audacibus enim ingeniis quotidie majorem licentiam sumi, & in casibus conscientiarum insensibiliter sententias plane alienas a simplicitate Christiana & sanctorum Patrum doctrina in Ecclesiam induci, ex quibus periculum sit, si eas sequantur fideles, ne maxima morum depravatio nascatur. Tanto igitur periculo merito remedium querendum esse judicat; si enim invaluerit hæc Jesuitarum doctrina, nullum futurum esse atheum, aut affectibus suis servientem, qui non omnem de Deo cogitationem ex animo sit ejectionis, ut numero peccantium eximatur, notitia quippe cariturus, quam Jesuitæ ad formam peccati requirunt. Posthæc ad omissionem vocabuli *tantisper* respondens, eam non solum, ut supra fecerat, innoxio memoriæ lapsu, qui cuivis condonandus sit, excusat, sed & adversarios ob maledicendi studium, & quod de Jansenismi hæresi, quam imaginariam vocat, tantas turbas excitare nunquam desinant, acriter persequitur. Monstrat porro, etsi vocula illa *tantisper* non fuisset omissa, errorem assertionis non emendari, neque sententiam Jesuitæ *Renxii* defendi posse.

230

270

330

Pluribus inde demonstrationibus evincere conatur, quam nullo fundamento nitatur distinctio illa peccati Philosophici & Theologici, quodq; minime realis sit; utq; speciatim Thomæ Aquinatis sententiarum, quem tamen Jesuitæ pro Doctore agnoscant, adversetur. Ostendit etiam, quam absurda ex asserto illo sequantur. Allegat & summe improbat dictum *Jarobi Platelii* Jesuitæ Duaceni in Synopsi Theologiæ A. 1679. edita scribentis: *Hinc peccatum, quantumvis rationi graviter repugnans, commissum ab invincibiliter ignorante, aut non advertente Deum esse, aut peccatis offendi, non est mortale: cum*

500

enim nullam etiam virtualem & implicitum Dei contemptum includat, stare potest cum charitate perfecta & amicitia divina. Unde tale peccatum quidem esset grave gravitate Philosophica, precise sita in repugnantia cum natura rationali qua tali, cujus consideratio pertinet ad Philosophiū morale; non tamen Theologica, consistente in repugnantia cum lege & bonitate divina. Hac enim malitia licet fundamentali-
 ter sit prior Dei prohibitione ejusque cognitione, summa tamen formaliter est posterior. Destruit etiam, quicquid excipi potest ad excusanda talia dogmata, quæ piis, ut ait, non possunt non horrore esse, atheos vero omniumque facinorum & probrorum reos feliciores quam vere Christianos & Deum timentes faciunt. Stabilis orthodoxam regulam verbis Thomæ; Ex parte aversionis ab incommutabili bono consequitur peccatum mortale, reatus pœnæ aeternæ, ut qui
 pag. 55. contra aeternum bonum peccavit, in aeternum puniatur. Aversio vero illa a Deo, bono incommutabili, & conversio ad bonum commutabile, in omni peccatore etiam præter intentionem suam peccante invenitur. Cum vero Jesuitæ in Apologetico suo effugium quaerant, & a thesi Divionensi eatenus recedere videantur, dum eos, qui ex proposito graviter peccant, a sinistra Christi in judicio collocandos esse concedunt, inter eos scilicet qui in aeternum sunt supplicium; summæ tamen & plusquam Socinianæ impietatis eos accusat, quod illa Christi verba ita cavillentur, quasi sensus sit, tales peccatores flammis illis in aeternum cruciandos non esse, sed fore ut aliquando iis liberentur. Hoc pro nova hæresi denuncian-
 dum esse arbitratur, quia nullo modo, secundum analogiam fidei, liberatio illa locum habere possit, cum fieri nequeat sine conversione damnatorum; hæc autem neque sine gratia Dei fiat, nisi Pelagii doctrinæ locus detur, neque gratia Dei per Christū data ad damnatos ad infernum pertineat.
 62. Addit notabilia de peccatis gentiliū, de quibus Paulus dicit, quod ignorent Deum; quorum tamen paucissimi, ex opinione Jesuitarum, damnatione digni essent; vel si damnentur, pœnis tamen sensus ignis æterni liberandi forent, inepta quidem, ut Autor arguit, restrictione, cum aeterna & infinita sit pœna damni ob peccatum ex aversione erga Deum infinitum & aeternum commissum, etsi pœna sensus, quatenus ad corpus pertineat, ex doctrina Thomæ P. l. 2. q. 87. a. 4. c. finita dici possit. Contrarium sentientes in Origenista-
 rum

ruth deliria lapsuros esse notat, & fundamentum erroris hujus ex alio fluere indicat, quod Jesuitæ plerique de amore Dei pravam foveant opinionem. Allegat enim thesin A. 1689 in schola eorum Pontimusitana defensionem: *Homo non tenetur amare finem suum ultimum, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.* Opponit horribili huic effato dicta Augustini Serm. 19 de verb. Apost. quibus amorem in Deum ab omnibus vere fidelibus exigit. Subtiliora sunt, pag. 78. quæ de alia Jesuitarum exceptione commentatur, cum dicant, ad peccatum Theologicum sive æterna pœna dignum sufficere cognitionem Dei etiam sub idea obscura & confusa: hanc autem habere ait Autor omnes paganos & idololatrias, imò & atheos, ergo omnes peccare theologicè. Plura subjungit de voculis illis *tantisper* & *incolpate*, quibus thesin ab invidia liberare voluit *Renxius*; Jesuitarum etiam libros thesesq; citat Autor, in quibus absq; illa limitatione peccatum formale esse negant, nisi cognoscatur malitia, & inde absurdissimam sequelam deducit. Ostendit porro, quot myriades paganorum, etiam variis de Numine opinionibus imbutorum, in specie Americanorû, sufficientia media humana ad cognoscendû Deum non habuerint, quibus tamen Paulus *vindictam ignis denunciat, quod non cognoverint Deum*, II. Thess. I, 8. & quos sine Deo in mundo fuisse asserit, Eph. II, 12. Hos igitur omnes, si Jesuitæ recte sentiant, incolpate Deum ignorasse. Negat autè & Jesuitis contradicit, quod habuerint media divina, gratiâ nempe, quam illi vocant, sufficientem, quamque omnibus hominibus a Deo dari statuunt; quod illorum dogma pluribus refellit & Pelagianismi arguit. Provocat ad librum A. 1651 & seq. bis publicatum titulo *Apologia SS. Patrum*, ad quem huc usque Jesuitæ non responderint. Urget dictum Augustini *Lib. de grat. & lib. arbitr.* ubi inter alia scribit: *Etiam illa ignorantia, qua non est eorum qui scire volunt, sed & eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiternò igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino, quod crederet, sed fortasse, ut mitius ardeat.* Et verbis Pauli ad Lycaonios Act. XIV, 16. *Deum in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas, prorsus destrui contendit omnia, quæ de gratia sufficienti docent Jesuitæ.* Cumulat plura pro sua de gratia per se efficaci sententia, & contradicit universalâ ad salvandos omnes homines gratiæ. Ad ea vero que

81.

89. 95.

99.

105.

111.

115.

134.

quæ Jesuitæ regesserant, respondet, & specialiter ad ea, quæ *Reuxius D. Steyarto* Lovaniensi opposuit. Theses autem contradictoriæ eorum hæc sunt; Steyarti: *Fieri potest, ut qui nesciunt, an Deus sit, peccent peccato vere spirituali & Theologico;* Reuxii: *Fieri non potest, ut, qui nesciunt, an Deus sit, peccent peccato vero, formali & Theologico,* Huic etiam Apologiam novum contradicere ait, cum statuit, Americanorum, qui tamen nesciant, an Deus sit, peccata esse vera, formalia & Theologica, item quod raro acciderit, ut tantum fuerint philosophica. Addit exemplum notabile *Jesuïta Dalphensis*, qui per avaritiam noluerit impuberes Catholicici cujusdam defuncti liberos ex elemosynis ad id destinatis alere, ut in religione Catholica educarentur, causatus, ignorantiam eorum non fore damnabilem; quo de casu literas extare notat typis excusas. Ultimo capite in censuram vocat theses *Duffii* Hiberni, monachi *Recollekti*, sed Jesuitis ita dediti, ut in eorum gratiam, cum condemnatione suarum propositionum ab Innocentio XI. A. 1679 publicata offensi essent, nonaginta theses Lovaniensium Theologorum excerptis & in Hispaniam miserit, ad quas tamen omnes a Facultate Lovaniensi A. 1683 d. 4. Maji ita responsum esse refert, ut Pontifici penitus satisfactum fuerit. Inter *Duffii* autem theses hæc est: *Nulla furta, adulteria, homicidia, aliave scelera, quantumvis enormia, habent rationem peccati formalis aut divina offensa in invincibiliter ignorante omnem Dei legem, prohibitionem aut existentiam.* Explicat inde, quæ ignorantia vincibilis dicatur, vel invincibilis, & monachi opinioni tertium hæresis locum assignat, primum & secundum thesibus Divionensibus & Lovaniensibus. Finit gravi ad Jesuitas adhortatione, ut abstinentes a calumniis & convitiis, errores suos agnoscant & retractent. Isti refutationi subjuncta est, ut diximus, ipsa Jesuitarum Apologia, & huic præterea annotationes breviusculæ adjectæ sunt, ex quibus pauca quædam referimus. Cum apologista Jansenistis, quos vocat, objecisset, quod excepto articulo de Eucharistia in omnibus fere cum Calvinianis consentiant, pro maxima id calumnia & impudentissimo mendacio habet Arnaldus, primos ejus inventores nominans *Annatum & Meynerium* Jesuitas. Quantum vero a Reformatis dissentiat, ex scriptis suis, quæ recenset, satis ait constare. Objectioni, quod Jansenistæ omnibus pertrahant S. literarum lectionem respon-

pag. 152.

155.

185.

187.

respondet, prohibitionem veterem pro temporis statu ab Ecclesia factam mutatis & cessantibus causis haud immerito cessare debere, id quod speciatim ad prohibitionem lectionis illius applicat testimonio Card. *Richelii* & Jesuitæ *Serrarii*. De indulgentia, qua Jesuitæ in absolvendis, qui peccata sua apud illos confitentur, uti dicuntur, notabilia exempla affert ex *Baumio* Theol. Moral. tract. 10. p. 475. & *Mascerenio* de Sacramentis Tract. 4. disp. 5. n. 284. qui censet, non esse removendos neque a Missæ celebratione, neque a Sacra communione, qui eo die qualiacunque infandæ libidinis crimina commiserint, dummodo per confessionem rite sint dispositi.

Pag. 92.

*TRADITION DE L' EGLISE ROMAINE SUR
la Grace. Tome troisieme contenant &c. par
Mr. Germain, Doct. en Theologie.*

id est,

D. Germani Traditio Ecclesiæ Romanæ de Gratia, Tomus III, quo novæ declarationes continentur, & objectiones Stephani des Champs Jesuitæ, ignorantiz, falsitatis & calumniæ vincuntur.

Coloniz, apud Nicolaum Schouten, 1690, in 12. Plag. 26.

TOmum primum hujus operis enarratum invenient lectores in *Actis nostris* A. 1688 p. 363: alterum p. 402. Lucem etiam afferent quæ excerptimus ex epistolis *Principis Contii ad Jesuitam des Champs* in *Actis* 1689, p. 428. & ex *Defensione doctrina de gratia & predestinatione* Protestantibus opposita p. 570; nec non relata ex libro *Gregorii Coronelli* de Congregationibus Romæ in controversia de auxiliis gratiæ habitis, in *Actis* 1687. p. 353. Agnoscit ipse Autor in præloquio *Tomii hujus* III, superfluum videri posse disputationem de questionibus hisce operosissime ventilatis, nec dignam reputat Jesuitam, cujus gratia respondendi labor suscipiatur; aliis itaque causis motum se esse dicit, ut Tomum hunc ederet. Inter has potissimas allegat, ut suam sententiam, quam Catholicam vocat, ab hæresi Calviniana distingueret, & Ecclesiam Romanam ab imputato Pelagianismo

Uu

denuo

cap. 1.

denuo vindicaret, irritatus scriptis *D. Melchioris Leydecheri* Theologi Batavi, & *D. Jurii*, quæ allegat & taxat. Fatetur, ab aliis satisfactum non esse objectionibus Protestantium, nominatim reprehendens *Sensuum* (des Saintes) & *Albertum Pighium*; nec magis probat silentium, quod Jesuitæ ad imputationes illas servaverint; Solis itaque Augustini & Thomæ discipulis (Jansenistas ante omnes innuit) deberi, & Tomæ prioribus hujus operis evictum esse existimat, quod orthodoxa & purissima sit Ecclesiæ Romanæ sententia, utut Jesuitæ ab errore non sint immunes. Cura vero *D. Jurii* doctrinam de gratia efficaci ab Innocentio X. in Bulla contra quinque propositiones Jansenii damnatam esse contendat, & Pontificis declarationem post Bullam ore tenus & scriptis factam parvi faciat, id magna cum diligentia agit, ut ostendat declarationem illam plurimum valere, & Bulla Innocentii in statu hujus quæstionis nihil mutatum, sed relictum eum esse, quomodo sub Paulo V & Urbano VIII fuerit. Provocat ad libros nuperrimos *Laurentii Brancati Cardinalis de Laurea*, & *Macedo Lusitani*, qui inter Jesuitas annis XXII versatus, & quarto voto obstrictus ad Franciscanos transiit, item *Henrici de Noris* & aliorum, ex quibus manifestum esse ait, non placere tot Theologis & Sodalitibus sacris, quæ Jesuitæ docent. Ipse etiam *Jurii* testimonium ex libro de pace inter Protestantes adducit fatentis, *saniores & Scholastica & Pontificia doctoribus, Thomistas, Dominicanos & alios impedisse, ne gratia per se efficax anathemate in Ecclesia Romana feriretur.* Jesuitas etiam in colloquio d. 14. Febr. A. 1653 Romæ cum Dominicanis habito agnovisse monet, causam Jansenianam separatam esse a controversia de Auxiliis, in congregationibus tractata. Dubitat tamen de eorum candore, putatque sub alio nomine Molinismum a Jesuitis pro dogmate Ecclesiæ venditari. Optat & felicem predicat Pontificem, quicumque is fuerit, qui ultimam manum huic liti admoturus, & decennales Clementis VIII & Pauli V labores decreto novissimo coronaturus sit. Deploreat interim calamitatem Romanæ Ecclesiæ, quam ex dilatione decisionis sentiat, quippe quæ etiam conversio Protestantium retardetur. Hinc ad librum Campani accedens, eundem illum esse dicit, quem ante annos triginta septem sub titulo *Secreti Janseniani* procluserit, dudum ab *Abbate de Buzsels* justo opere refutatam, quæ nunc novo titulo *Traditionis*

Eccle-

*Ecclesia immerito ornatum & a contumeliosis quibusdam dictis purgatum produxerit. In hoc Astor noster Tomum I hujus operis plane intactum reliquisse Campianū, eoq; ipso factum esse monet, traditionem Ecclesie de hoc dogmate a sexdecim seculis usq; ad Concilium Tridentinum liquido fuisse demonstratam. Adscribit hac occasione & infra denuo, in fine dictum Cardinalis Poli ex *Pallavicino* Lib. VIII. Hist. Conc. Frid: cap. II. §. 2. quo Patres Concilii monuit, ut etiam adversariorum scripta cum animi aequabilitate legerent, ne pronis ad cuncta refellenda vasti veritatem querendo amitterent. Igitur ne dicerent, Lutherus hoc scripsit, ergo falsum: & cavere jubet Pighii exemplum, qui dum universam Lutheri doctrinam de peccato originis rejiceret, prope in Pelagianorum errorem lapsus fuerit. Tales plerosque esse judicat Autor, quos Campianus ad probandam Ecclesie traditionem adduxerit. Prolixus inde est, ut contra adver-*

cap. 4. 5.

farium obtineat, decreto Innocentii X supra allegato contradictū a Jansenii defensoribus non esse, sed illud summa cum reverentia acceptum. Speciatim defendit scriptum in tres areolas distinctum, in quibus Augustini, Molinae & Jansenii sententiae juxta se positae, & Pontifici exhibitae fuerunt. Cum vero *Acta congregationis de auxiliis* male habeant Molinae sectatores, & eorum publicationem alio Innocentii X decreto A. 1654 vetitam fuisse urgeat Campianus, declinate hanc objectionem nititur Autor, non tantum, quod Bulla illa Pontificis a Clero Gallicano non fuerit recepta, sed quod eam pro tempore & in primo circa causam Jansenianam fervore emissam esse dicat, neque fidei actorum noceat. Adducit etiam exempla aliarum prohibitionum ex collegio inquisitorio, quibus editio librorum quorundam interdicta sit ob causas quasdam, quae materiam & fidem non tangunt. Queritur quod Jesuita Bullam adducens, clausulam mala fide omiserit, qua praecipitur, standum esse decretis Pauli V & Urbani VIII: hos vero silentium in controversia de auxiliis ad tempus solum imposuisse. Pergit ad rejiciendam toties, ut ait, repetitam calumniam, quod Augustiniani sive Jansenistae in articulo de gratia cum Calvino & Reformatis consentiant. Apponit verba Jansenii ex Lib. VIII de gratia cap. 15, ubi ex Thomae, Scoti & speciatim ex Bonaventurae traditis concludit, *gratia quantumcumque efficaci, etiam tali, qualis in Caelo dabitur, nullo modo solis libertatem,*

6. 7.

8.

U u 2 & ad-

& adversariū reprehendit, quod in versione Gallica pro *efficaci* substituerit *necessitante*. Subjungit alium Jansenii locū ex Lib. VI de Gratia cap. 34. ubi non solum coactionis, sed & necessitatis immutabilis voluntaria expertem facit hominum libertatem, eamque ad usum libet indifferentem esse cum Scripturis, Augustino & Patribus, & Catholica fide perlibenter se fateri dicit; negari autem a Patribus iudicat, quod in illa indifferentia generaliter sita sit humani arbitrii libertas. Igitur non Jansenium solum, sed multo magis, quos hodie vocant Jansenistas ab opinione Reformatorum de irresistibilitate profus exculat, ad eorum scripta provocans, illud præsertim, quod sub nomine *Pauli Arénaei*, Jesuitæ Annato oppositum fuit, ex quo *Dionysius Petavius* itidem Jesuitæ celeberrimi notabilia verba *Theol. Dogm. Tom. I Lib. IX p. 602.* adducit, quæ digna nobis visa sunt, ut hic inserantur: *Illud, quod per Christi merita tribuitur donum, non solum dat posse, si velint, sed etiam velle, quod possunt, & est tale, ut, eo dato, non nisi perseverantes sint; i. e. ut certo, & quod in scholis dicitur, infallibiliter perseverent; tamen si libere gratia illi donoque consentiant, non necessario, sed ita, ut dissentire possint, si velint: quod Tridentina sciscit Synodus; quæcumque ut non dissentire velint, eodem illo perseverantia dono persequitur.* His calculum suum adjicit Autor, & hanc affirmat Ecclesiæ sententiam esse, quam Campianus non magis intelligat, ac illam, cap. 9. 10. quam Reformati fovent. Cum autem omnis difficultas in conciliatione libertatis humanæ & gratiæ operantis consistat, denuo & pluribus conciliandi modum exhibeat. Calvinum autem de conciliatione desperasse, nisi pro stabilienda gratiæ omnipotentis efficacia, libertatem arbitrii humani plane tolleret. Contrario errore Molinam gratiæ efficaci detraxisse, quæ humano tribueret arbitrio. Medium tenuisse Augustini & Thomæ discipulos, dum libertatem etiam post peccatum agnoscant, sed quæ efficacia gratiæ unice sanari possit; & hanc esse mentem Concilii Tridentini confidenter asserit, testimonio *Bossueti* Episcopi Meldensis ex Lib. XV de Variat. Protest. n. 146. dicta confirmans, ut & decretis *Levaniensium* & *Duacensium* contra *Lessium*. Adversario non solum Romanæ, sed & Reformatorum doctrinæ ignorantiam imputat, in primis quod nesciat, hodie nos Reformatorum Theologos & Calvinii sententia recessisse, & cum II. Augustino & Thoma consentire. Testes adducit *Cardinalem Richelium*.

lum Lib. III de Liber arbit. *Veroniam* Lib. I Controvers. cap. 2. *Walsburgius* in tractatu de appropinquatione Protestantium ad doct. cathol. *Vincenſium Baroniam* Dominicanum in libello Gallico, *Hereticus Convulſus*. *Arnaldi* præjudicia contra Calvin. *Bossuetum*, qui Expositione veræ sententiæ Concilii Tridentini, Reformatos ad consensum in hac questione permoverit, quod Jesuitæ ex principiis Molinæ nunquam, ut ait, præstare potuissent. Denique *Fabrum Parisiensem* (le Fevre) adducit, Autorem recentem, qui ex omnibus Protestantium confessionibus orthodoxam doctrinam de hoc articulo eruerit. His addit quædam ex *Melancthone*, *Bucero* & ex *Actis* cap. 11. colloquii *Ratisbon.* A. 1541, item ex *D. Jurio* & *Buxtorffio* juniore, cujus verba retulit *Sauſamorius*. Impietatis ergo accusat Auctor adversarium, quod scribere ausus sit, irreconciliabiles esse Reformatos cum Ecclesia Catholica in hac controversia: nec vera esse, quæ Concilio Tridentino imputet, quasi gratiam efficacem damnaverit. Negat etiam omnes Lutheri & Calvinii sententiæ de hoc articulo damnatas esse, sed tantum mala consecuta & abusus, quos illis imputat; quam vere, hic non examinamus. Bene tamen est quod fatetur, sub initium reformationis fuisse inter Catholicos, quos vocat, qui indiscrete in hac materia locuti, Pelagianismi suspectos se fecerint; id quod verissimum esse, acta illius temporis & libri innumeri ostendunt. Nec parum minuit jactatam ab Autore Ecclesiæ Romanæ orthodoxiam, quod vel ipso agnoscente, post tot annos & tam operosas disceptationes, Pontifices tamen non audeant reliquias Pelagiani erroris, a Molina collectas, mascula pietate dissipare; quod indicio est, non frustra Lutherum aliosque reformationem hujus dogmatis urfisse, quod non solum illo tempore cathedras & pulpita impleverat, sed & hodie myriades doctorum magnæ autoritatis in Romana Ecclesia habet, a quibus defenditur. Concludit inde, ex adversarii sui, veterani licet & annos plus septuaginta quinque nati, exemplo factis apparere, tantos non esse Jesuitarum Theologos doctrina & acumine, quantos sese venditent, hortaturque eos, ut vel Reformatorum, Calvinii rigorem deferentium, exemplo sapiant, & Molinismo suo renuntient. Hæc, quæ huc usque recensuimus, ad præloquium Campiani reposita sunt, primamque hujus Tractatus partem constituunt.

13.

14.

P. II.
cap. 1.

Parte secunda Autor sex capita, in quæ liber aduersarij distributus est, adoritur, & in genere repetit, certissimum esse, quod sententia Augustini, sive Jansenii, neq; gratiam necessitantem ad bonum, neque coactionem ad malum, multoque minus impossibilitatem seruandi legem Dei, (qui errores Calvino imputantur) inducat, sed isti aliique potius ex Molinae & Jesuitarum atque Arminianorum opinionibus (cum quibus Jesuitæ in plurimis consentiant,) oriuntur. Indignatur, quod non pudeat Jesuitas Jansenium criminari, ac si doctrinam suam non ex Augustino, sed ex Calvino hausisset, cum ipse Augustini opera uniuersa decies, & quæ contra Pelagianos disputavit, tricesies perlegerit, tantoque zelo contra Reformatos, inprimis Syluaducenses, scripserit, ut his summe fuerit exosus. Allegat locum ex libro illius VIII. cap. XXL ubi quinque capita proponit, in quibus sua sententia de concordia gratiæ & liberi arbitrii a Calvini traditis discrepet. Nihil referre ait, quod quidam ex Reformatis, aliis licet verbis, idem sentiant, nec desint, qui iisdem phrasibus utantur, e. g. *Ludovicus Blancus* Sedanensis olim Professor; neque enim omnia, quæ hæretici scribant, rejicienda esse. Speciatim ostendit, distinctionem inter gratiam Adamo & Christo datam, & quæ hominibus post lapsum data est, non Calvino, sed Augustino deberi, idque Clementem VIII in oratione & scripto, Tomo II, Autoris P. VI. p. 104. seq. allegato professum esse, multosque alios egregios Theologos, & inter hos *Cardinalem de Laurea*, ipsum denique Campianum in literis ad Principem Contium id agnovisse indicat. Hac distinctione Jansenium defendit, repetitis ejus dictis supra ex Tomo III. Lib. VI. de grat. cap. 34. relatis, urgens, quod liberum arbitrium ejus sententia minime tollatur, licet indifferentiam Molinae profusus rejiciat, & prolixè monstrat, quomodo gratia efficax a necessitante differat. Concilii Tridentini decretum, quod voluntas assensum gratiæ mouenti negare possit, sensu diuiso, non autem composito, accipiendū esse, denuo monet; de qua subtilitate aliquid in relatione epistolarum Contii Principis in Actis A. 1689, p. 431. & seq. notauimus. Aliam ad eundem scrupulum dissolvendum ex Cardinali *Laurea* affert, distinguente inter *voluntatem consideratam secundum se*, & *non est informata gratia actuali & actualiter cum illa cooperanti*. Priori sensu, i. e. diuiso, resisti posse concedit Autor, non item posteriori, & dis-

& dissentienti Calvino opponit Augustinum Lib. XXII. de C. D. cap. 30. docentem, quod neque in beatis cesset liberum arbitrium, licet peccare non possint, nec Deo illud desit, qui itidem peccare nequeat. Theſin inde Campiani tertiam, ex disputatione sub ejus præſidio A. 1646, a Principe Contio sedecim tunc annorum adolescente defensam, rigide examinat, & Semipelagianismi ream facit; utq; ambiguitatem & obscuritatem disputationis illius in conspectum producat, toxam sub finem libri adjicit. Verba theſis, quæ potissimum in censuram vocat, hæc sunt: *Gratia efficaci essentia, seu formalis ratio, non consistit in motionis voluntatem physice vel moraliter ad consensum prædeterminante; non in speciali motionis congruitate, quæ in sufficiente gratia locum non habeat: non in ea motione, prout divina conditionalium scientia subest; non in denominatione a consensu petita. Est ergo ipsa gratia ensitas, prout de se ipso consensum infert, tanquam commotatum efficacitate adæquate summa posterioris. Inefficax gratia rediditur per solam creatam voluntatem: at efficax simul atque indivisibiliter per hanc & per ipsam gratiam.* Adscribit postea, ne solo Augustino, apud Jesuitas, ut putat, parum valente, nisi videatur, locum ex Autore veteri incerto, de vocatione Gentilium, qui alias Molinæ opinioni favere videtur, his verbis Lib. II. cap. 26: *Nulum genus, nulla species cujusquam virtutis occurret, quæ vel sine domino divina gratia, vel sine consensu nostra voluntatis habeatur. Ipsa enim gratia hoc omni genere medendi atque auxiliandi agit, ut in eum quem vocat primam sibi receptoricem & famulam donorum suorum præparet voluntatem. Nam virtus nolentium nulla est.* Addit alium locum ex epistola ad Demetriadem, quæ eidem auctori tribui solet, & huc usq; imputationem, quod ex gratia efficaci coactio ad bonum sequatur, & Jansenius cum Calvino consentiat, amoliri voluit.

Post hæc alteram diluit, nulloque modo sequi dicit, quod ex cap. 4. eadem doctrina homines ad peccandum cogantur. Affert distinctionem *Gnil. Esti* in Mag. Sent. II. dist. 24. cap. 2. & 16. inter necessitatem absolutam atque naturalem, & restrictam atque consequentem; item puram & conditionalem; & posteriori modo, ut supra cap. 3. dicere cœperat, intelligendos esse Patres monet, cum scribunt, quosdam necessario peccare, i. e. non coacte, sed consequenter & infallibiliter. Summam controversiæ breviter expressam esse dicit

dicit a *Generali Dominicanorum* in colloquio cum Jesuitis A. 1653 habito, cujus supra etiam mentio facta est, hac formula: *Ad merendum & demerendum in statu natura lapsa non requiritur libertas ab omni necessitate, sed sufficit libertas ab omni coactione, hoc est a violentia & naturali necessitate.* Eisdem fere distinctionibus, quibus se ab objectione necessitatis Autor expedit, etiam utitur in explicatione questionis de possibilitate servandi legem, adductisque Augustini & aliorum sententis Molinismum oppugnat & reformat; Lutherum vero & Calvinum crassissimi erroris accusat, quod etiam cum concursu gratiæ divinæ impossibilem legis observationem esse statuerint; quasi scilicet horum sententia nullam distinctionem vel mitigationem admittat, & possibilitas omnis perfecta, absoluta & ejusdem generis & naturæ sit. Ex Molinismo autem deducit, cessante gratia sufficiente, qualem Jesuitæ probent, impossibile esse, ut lex servetur; item, quod illa impossibilitas peccatores excuset. De veratissimis questionibus, quarum causa Jansenistæ in magnam invidiam adducuntur, num Deus velit, ut omnes homines salventur, & an Christus pro omnibus mortuus sit, multa disputat Autor, de quibus cum satis notum sit, & ex plurimis scriptis constet, quæ sit Jansenii, Arnaldi & aliorum sequacium sententia, opus non est, ut pluribus hic agamus, Exhibentur tradita *Thoma Aquinatis* Part. I., Summ. qu. 19, art. 16. & Cardinal. *Laurea* d. I. cap. 20. ubi cum Augustino dictum Apostoli; *Deus vult omnes homines salvos fieri*; interpretatur de omni generis hominibus. Ipse etiam Autor alia Pauli dicta Rom. V, 18. & I. Cor. XV, 22. distributive accipit, quod nempe omnes, qui vivificantur & justificantur, non nisi per Christum vivificentur & justificentur. Ex eodem Thoma decidit, docendum esse, quod Christus mortuus sit pro omnibus, contra Calvinum, qui pro prædestinatis tantum mortuum esse, iisque solis donum fidei & justitiæ ex merito Christi dari docuerit. Ideo autem universalem illam de morte Christi propositionem admittit Noffer, quia (1) mors ejus sufficiens sit pretium pro omnibus. (2) Quod Sacramenta Ecclesiæ etiam reprobis distribuuntur. (3) Quod pro omnibus mortuus sit voluntate antecedentis, sive signi. (4) Speciatim etiam pro illis ex fidelibus, qui relabuntur in peccatum & in eo pereunt. Hæc an sufficiant ad distinguendum Jansenii dogma a sententia Reformatorum, quos Particularistas

has vocant, Theologi viderint. Interim producit Jesuitam *Petrus*
nam, iterumque *Laurentium*. Cum vero ultimum Campiani caput
 non ex veteri editione repetitum, sed de novo compositum sit, & in
 eo opinio de gratia sufficiente, quam idolorum Jesuiticum Autor vo-
 cat, multo labore ornatur & stabiliatur, omnium diligentissime
 & prolixissime dogma illud Molinianum in examen vocatur, & simul
 ostenditur, alio sensu Thomistas & Jansenistas, alio Molinam & Je-
 suitas terminum illum *gratiae sufficientis* intelligere, idque testimo-
 nio multorum autorum, qui de quinque propositionibus Jansenii
 scripserant, probare, omnibusque exceptionibus & effugiis, quibus
 Jesuitae gratiae efficaci sufficientem persequere & substituere, ut scribit,
 allaborant, occurrere nititur, vehementer questus, quod pro haereticis
 diffament, qui hoc illorum jugum subire nolint, & nominationem ta-
 xat *Ferrorium* Jesuitam in libro Gallico, cui titulus est, *Idea Janseni-
 smi*, acerrime Jansenio & sectatoribus insultantem: nec Campiano
 parcit, qui toties meliora edoctus in decrepita senectute calumniis
 non abstineat; cum tamen Jansenistae, quos ille vocat, nihil aliud in
 Jesuitis, quoad has controversias reprehendant, quam quod iidem
 Dominicani & alii Thomistae objectant. In Epilogo ad Campianum
 conversa oratione, ad emendandum errorem gravissime eum hor-
 tatur, miratus, quomodo in eo persistere poterit, postquam, ut ja-
 staverit, libellum Augustini de correctione & gratia intra tres men-
 ses sexagies legerit. Hujus ipsius libelli, quem Augustinus monachus
 Adrumetanis opposuit, analysin subjungit, scopumque & summam
 ostendit, quod nempe correctio delinquentium omittenda non sit,
 licet gratiam ad resistendum non acceperint. In hoc etiam tractatu
 distinctionem supra notatam, inter gratiam Adamo ante lapsum &
 hominibus post lapsum datam tradidit Augustinus, & disquirentes,
 car perseverantis donum omnibus non detur, ad profunditatem ju-
 dicioꝝ Dei, quae penetrari non possunt, considerandam remittit.

CHRISTOPH. VVITTICHII ANTI-SPINOZA,

sive Examen Ethices Benedicti de Spinoza, &

Commentarius de Deo & ejus attributis,

Amstelredami, apud Joannem Wolters, 1690, in 4. Plag. 54.

XX

Quis

Quis qualisq; *Benedictus Spinoza* fuerit, quibusque studiis ac doctrinis seculo nostro innotuerit, referre curatius supervacantei omnino laboris existimamus. Iniqui tamen in illum non sunt, qui pessimæ notæ ac frugis, conculeatæque pieratis, unumque omnium audacissimum Atheum infimularunt. Documento sane luculentissimo Opera ejus posthuma sunt, reiq; abunde fidem faciunt, in quibus omnem & disciplinæ Christianæ sanctitatem, & Numinis reverentiam ac majestatem elidit, penitusque evertit, eoque turpius in-eumbit vero, ac pestilentius nocet, quo artem exercet callidius, & sub Mathematico schemate subtilius philosophatur. Interim non defuerunt, qui revelarunt hujus sive fallaciæ sive improbitatis scenam, & tam spinosis argutisque dogmatibus larvam detraxerunt, ne aditus omnes occuparent, & in visceribus ipsis Christianissimi impune adeo grassarentur. Tentavit id post *Heinr. Morum*, *Manfvelidum*, *Eamb. Vellebrysum*, *Blyenburgium*, *Poiretum*, celeberrimus *Wittichius*, atq; ex domesticis Philosophiæ *Cartesiana* principiis, impugnandæ refutandæque *Ethica Spinoza* in opere hoc posthumo feliciter operam impendit. Quæ ut procederet rectius, pauca quædam de *Spinoza* methodo, qua usus est, Synthetica præmittit, multaq; hic perperam eum sibi induxisse, indubitatum existimat: ita ut ordinem ipsum philosophandi multoties etiam turbarit, ac notiones, quas vocant, primas secundas, ceu rerum involucris, temere postposuerit.

7. 8. II. Hinc genuinam philosophematum *Spinoza* mentem ex spinosissimis definitionibus, iisque superstructis epicherematis eruit, & a falsis dubiis, a dubiis certa explorataque sollicitè ubivis secernit, nec quicquam intentatum relinquit, quo elicere omnia arcana, specularique abditos Atheismi sensus altius possit. Sic nempe quid in definitione Substantiæ p. I. *Ethic. Spinoza* monstri alar studio detegit, quamque pro sola Divina probanda Substantia inice contendat, reliquæ omnia tantum pro modis illius Substantiæ habeat, aperte ostendit.

II. 14. Quid senserit de Numine, quam mira, quam absurda præpostere sinterit, ex definitione VI, atque ex literis ad *Oldenburgium* p. 397. 449. 453, ad *Simon. de Vries* p. 462, ad *anonymum* p. 570. iisque clarissimis locis fusus deducit. Scilicet Idolum nobis format, seu Originem quandam Naturæ infinitis attributis constantem, in qua Creaturæ velut divini conceptus, ideæ, decretaque existant, atque

Pauli

Aulimum illud, quo in Deo esse, vivere & moveri dicimur, (Astor. XVI, 28) *ἀπὸ τοῦ θεοῦ* interpretatur l. cit. 449. Quasi veropag. 22. tam insana sanctissimo Viro mens fuisset, nosmet in Deo velut partes in toto contineri, Creaturasque extra Numen nihil esse, nisi meros Creatoris conceptus ideasque, quæ cum a Deo revera non differant, pro Numine ipso hominem, lapidem, ranam, lumbricum omnino habenda. Hæc itaq; talia tam frivola, tam infusa deliramenta jure meritoque explodit Autor, ac illud *ἐν αὐτῷ* apud *Pantum* PER IPSUM sensu multum saniore usitatissimoque explicat. Creationem quoque ex nihilo salvam integramque contra *Spinozam* 24. asserit, uti modus seu ratio divina ita submota humanis sensibus, inque arcano posita videatur, ut deprehendere nulla ingonii nostri vis, nulla facultas assequi valeat. Nec enim impugnanda, vel neganda penitus, quæ captum nostrum excedunt longe, imbecillitatemque humani intellectus superant; quasi ille rerum mensura, ipsiusque divinitatis terminus esset. De rebus liberis & necessariis *Spinoza* 23. 24. 25. secus philosophatur, vocibusque Definit. VII p. 2. aliã significationem affingit, quam tolerat usus, quem pennis est vis & norma loquendi. Quod sapius atro calculo notare solet Autor; jamque libertatem arbitrii ac voluntatis humanæ contra *Spinoza* argutias erudite adstruit. Post *Spinosarum* Propositionum jugulum petit, & singula, quan- 27. 28. 29. tacunque sint, momenta felici icu confodit. Enimvero quicquid de Substantia *Spinoza* p. 3. ad 12. generatim præmittit, ad Propositionem XIV aditum accessumque tunc: *Præter Deam nullam dari neque concipi posse Substantiam*. Unde sensum errorisque pasim *Wittichini* propius indagat. Scilicet arbitrato suo finxisse eum definitiones, & Substantiæ vocabulum soli infinitæ ei; independenti, pro lubitu, nullo inter alios consensu, addixisse; nihilo tamen secius ad ejusmodi Definitionum præscriptum rerum dijudicasse essentias, earumque demonstrationes formasse. Id quod legibus regulisq; methodi, qua usus sit, synthetica maxime contrarium censeatur. Deinde confundere ac perturbare eum omnia, modum cum re, cujus est modus, Creatorem cum Creaturis &c. Ideam fateri quendam modum esse cogitandi in Scholio Propof. XLIII. Part. II. p. 80. simulque mentem nostram pro modo Divinæ Substantiæ venditare. Sic vero modi haberi modum, eumque pariter tanquam Substantiam concipien- dum, 31. 67. 82.

pag. 67. dum. Progressum causarum infinitum Propof. XXVII p. 25, velut certum exploratumque fundamenti loco ponere, quem rectius tamen ipsemet in epistola 29. p. 470. vel ipsius *Rab Chasdai* argumentis impugnare videatur: *Si datur progressus causarum in infinitum, erunt omnia quae sunt etiam causata. Atqui nulli, quod causatum est, compatitur ut sua natura necessario existere. Ergo nihil est in natura, ad cuius existantiam pertinet necessario existere. Sed hoc est absurdum, E. & illud.* Nec enim cum productione quorundam proxima a Deo, quam in Scholio Propof. XXVIII necessariam iudicat, processum istum conciliari posse, si nulla causa sit finita, quae iuxta Propositionem citatam ad existendum & operandum non iterum determinetur ab alia causa, idque in infinitum. Porto fatalem rerum necessitatem praepostere introducere, adeo ut nullam in natura contingens, quod vocant, vi Propof. XXIX. p. 26. locum sortiatur, sed omnia ex *essentia Divinae naturae*, nulla interveniente divina voluntate decretere, omnino sequantur; Propof. XVI. p. 16. Tandem ad appendicem Partis I. Ethices Autor delabitur, multaque partim ingenue probat, partim ut falsa atque a veritate aliena manifesto repudiat, quae notios inter errores, vulgique praedicia *Spinoza* reputat. *Quod communiter supponant homines, omnes res naturales, ut ipsas, propter finem agere, fatendum utique esse, causamque vidari, quod rebus quibuscunque appetitum aliquem adeoque cognitionem imprudenter vindicent, & rem cogitantem inter atque extensam minus recte apteque discriminent.* Interim huic culpae ipsam etiam *Spinozam* succumbere, dum rebus Cogitantibus arbitrii libertatem abjudicet, easque ad unam intrinsecus determinatas ejusdem cum extensis conditionis existimet. Numini quidem finem scopumque omnem *Spinozam* detrahere, neatiquam saniores Theologos atque Metaphysicos, qui Deo finem quandam *assimilationis* non indigentis in foro suo assignent. Caeterum in inquirendis finibus istis moderationis modestaeque regulam optimam esse. Turpe esse in rebus naturalibus scopum Divinum rimari, ac consiliorum abyssum velut indagare venari, nec tam a causa rerum quam abditis secretisque finibus argumentari. Perperam agere, quotquot hos limites invadunt, quos Philosopho attingere fas non sit; neque fieri posse, quin *Cerberi* etiam suffragio extra orbitam strantur, qui hac semita ad

Natura-

naturalem scientiam contendant. Sed & proposterum *Spinoza* judicium, durumque omnino *ἔγκλημα*: qui ad Dei voluntatem confugiant, ad afflucem ignorantiae confugere. p. 37. Quod si enim Divina voluntas ex causarum censu pumerove penitus eliminanda, quomodo ullius rei proxima causa cum *Spinoza* Deo assignanda? His ita pluribusque aliis fufius pensatis, momentoq; suo ponderata, ad Partem secundam cum *Spinoza* transit Autor, ubi ille Deum tanquam rem corpoream & extensam Definitione I. p. 40. & Propof. II. p. 42. considerat: quod Divina tamen natura ac perfectioni, quin & simplicitati, docente *Platichio*, omnino repugnat; cum extensio tota, quanta est, aliunde pendeat, ejusque, cui adheret, perfectionem minuat, inque partes facillime diducatur. Naturam Dei ad rerum Creaturarum essentiam pertinere, tamque formaliter, ut loquuntur, constituere, grande paradoxon est, quod ex Scholio Propositionis X. p. 49. elicitur. Idea rei alicujus singularis actu existentis juxta Propositionem. XI. p. 50 priamam illud potissimumq; dicitur, quod actuale mentis humana esse constituit. At ita mens nostra nulla erit, quando Deum cogitat, infinitamque essentiam secreta estimatione pensat, cum singularium numero & ordine Deum *Spinoza* excludat; vel istud *ἀνωμαλόν* ratum firmumque habebitur, Numitis ideam menti humanae nunquam obversari, hincque omnino negandum atque pernegandum, *Spinoza* tanquam de Deo cogitasse, adeoque hunc librum, qui de Deo inter alia agit, conscripisse. Quid quod mortalem animae nostrae conditionem tacitis licet ambagibus innuit, dum Propof. XIII. p. 52. objectum ideae, quae mentem humanam efficiat, solum corpus facit, quo destructo eversoque mentem etiam ipsam cessare necesse sit, quae nempe sic destruat formalis suo actu, in quo ejus essentia, quanta quanta, consistit. Cum verius accuratiusque demonstravit *Cartesius* in Meditat. II. mentem utique superare posse, quamvis nullum corpus etiam humanum existat. Verum istud *ἀνωμαλόν* *Spinoza* Philosophiae est, ut mentem & corpus inconsulte ac temere confundat, perturbetque omnia, quae tanta opera atque labore a *Cartesio* distincta sunt. Nihil enim tam absurdum, quam mentem & corpus, quod *Spinoza* Scholio Propof. XXI. p. 65. videret, unam & idem esse individuum, quod jam sub cogitatione, jam sub extensionis attributo concipiatur;

pag. 87.

88.

94- 98.

99.

105. 106.

107.

III.

129.

- cum alia plane sit corporis essentia, quæ in extensione, alia mentis, quæ in cogitatione consistit: vel si unum idemque sunt, neque ulla re aliqua *extensio & cogitatio* disident, nulla amplius inter res distinctio locum habebit. Ridiculi quoque *Spinoza* sunt, qui animæ sedes & habitacula fingunt, Scholio Propos. XXXV. p. 73. At neutriusquam fingi, potius certis argumentis domicilium in cerebro probari dicitur, ubi nervi omnes & spiritus concurrunt, qui corpori motum, juxta ac quietem largiuntur. In Parte III Autor doctrinam naturamque affectuum cum *Spinoza* proprius aggreditur, dubius incertusque omnino, utrum affectus, qui infirmitatem humanam ac imperfectionem arguunt, quosque ipse *Spinoza* cum morbis humani corporis Scholio Propos. XLIV p. 130 comparat, demonstrari Mathematicè cognoscique possint, cum mutationibus non unis sicut obnoxii, & in diversis hominibus ab iisdem objectis, imò in eodem homine diversis temporibus, consentiente *Spinoza* Propos. LI. p. 134. diversi affectus excitentur. Morborum enim naturam, eorumque symptomata tam varia, tam diversa, in diversis vel iisdem hominibus, aliisque subinde temporibus, quoruscumque more Geometrico demonstraret? Nec Definitionem ipsam recte accurateque, *Spinoza* tradit p. 95, cui *Cartesianam* illam Passionum artic. XXVII. p. 14, utpote claram evidentemque, Autor longe anteferendam censet. Quomodo corpus in mentem, mensque in corpus mutua omnino opera agat, nec ullo momento sine cogitatione subsistat, contra Propos. II. p. 97. pluribus ostendit, certissimoque velut argumento *ὁδὸς πείραξου* concludit; *Philosophiam eorum, qui negant mentem semper cogitare, quisque prefractis videntur mentis essentiam in cogitatione non consistere, qui cogitationem & cognitionem etiam brutis tribuunt, longe plus habere affinitatis cum Spinoza, adeoque ad Atheismum suscipiendum magis esse idoneos, quam eos qui in alia omnia eunt, quisque ea philosophandi methodo utantur, qua RENATUS DES CARTES fuit usus, qui fundamenta omnia Atheismi sic convellunt.*
162. Moderamen etiam affectuum nostri arbitrii ac potestatis facit, quam *Spinoza* temere elidit, nulloque jure evertit. Inde adeo ad specialem Affectuum explicationem, quo *Spinoza* placet, ordine progreditur, & de singulis singulatim ultro citroque erudire disquirat, ita ut *Cartesianam* doctrinam, a qua *Spinoza* sæpius abluat, sartam rectam, ubique

ubique asserat. De sensibus brutorum ad Scholium Propos. LVII pag. 177.
 p. 143 obiter injicit, ne utiquam equidem animalibus, quae irrationa-
 lia dicuntur, istos desegandos esse; ceterum cum humanis illis,
 quorum partes numerosque eodem modo non adimplent, minime
 quoque confundendos. Unde cum *Carrefo* tres sensuum gradus dis-
 tinguat, quorum primum, qui in motu organi consistit, ex quo
 in cerebro influxus spirituum in musculos hos vel illos re-
 gendis moderandisque membris idoneos sequitur, bestiis pa-
 riter cum hominibus communem facit; secundum vero, qui rei
 illius, quae sensum movet, perceptio dicitur, atque tertium, qui
 fingit formatque judicium, brutis omnino abjudicat. In Axio- 218. 219.
 mate Partis IV. p. 166. causarum progressu in infinitum primo vol-
 ut ad miniculo sacraque ane hora nititur *Spinoza*, quem tanquam
 falsissimum absurdissimumque, totque errorum, tantae caliginis fon-
 tem ac caput iterum explodit Autor. Ex demonstratione Propos.
 IV. p. 169. ubi Deus & creatura pari discrimine habentur, ipsaque Dei 242
potentia formaliter potentia hominis esse dicitur, plurima etiam ob-
 loemia, plurima inconcinna producit, itemque hominem in optimo
 felicissimoque statu, (quem fructus post resurrectionem inculcat) quan-
 do corpus & anima commodissime se habent, sempiternum edu-
 rare sustentarique posse evincit. In Scholio Propos. XVIII. p. 178. 243
 illud potissimum *Spinoza* agit, ut *Virtutis fundamentum ipsum illum
 conatum proprium esse conservandi astruat*, felicitatemque in eo sta-
 biliat, quod homo suum esse conservare possit. At ita furem, latro-
 nem, lichosibus obstitentem, eosque trucidantem, imo quemvis cum al-
 tero peregrinantem, eundemque occidentem, quo liberetur a metis,
 ne viventium numero a comite ipsemet exturbetur, vizati similes
 operari colligit *Wittichius*. Proinde cognitionem sui ipsius in ordine 250
 aliarum rerum, respectuque ad Deum, ad proximos, cui vitam mo-
 resque homo, attemperet atque conformet; solum virtutis funda-
 mentum, solum basin agnoscit. Ceterum illud axioma de conser-
 vatione sui ipsius ad conservationem aliorum, adeoque societatis
 humanae, si homo consideretur ante peccatum & abusam rationis,
 nonnihil momenti atque ponderis conferre facile lubenterque con-
 cedit. In Scholio II. Propos. XXXVII. p. 193 statum hominis na-
 turalem & civilem *Spinoza* pertractat, justumque & injustum, meri-
 quam

- sum ac peccatum ex solis legibus civilibus derivat. *Nihil enim in statu naturali dari, quod ex omnino consensu bonum aut malum sit, &c. atque adeo in statu naturali peccatum concipi non posse, nec quicquam fieri quod justum aut injustum dici queat.* p. 194. At vero negat atque pernegat *Wittichius*, ejusmodi statum congruentem convenientemque naturæ habendum esse, cum juxta *Spinozæ* naturæ magis incommodet, debeatq; mutari in civili meliorem. Potius ergo statum istum naturæ appellat *hominum naturæ ab eorum Adamo progenitorum corruptione, per quam factum est, ut non nisi se ipsos & erratas ad se reatas quarant, a quibus commodum trahere possunt, adpogque omnia suis commodis metiantur.* Præpostere itaque repelli atque excludi peccatum a statu naturali, cum totus ipse, quantum est, non nisi peccatis, vitiis, sceleribusque contramississimus esse possit. At quid si hæc talia, quæ in vitiis flagitiisque ponuntur, mores phantasmata, solidæque imaginationes cum *Libertinis Spinozæ* quoque videantur, siquidem Schollio Propos. LXXIII. p. 221. *quicquid vir fortis molestum & malum, quicquid impium, horrendum, injustum & turpe reputat, id omne ex eo deducit, quod res ipsas perturbat, mutabat & confuso concipiat.* Humilitatem & Penitentiam & Virtutum censu pariter excludit Propos. LIII. & LIV. p. 205. ad eoque ad vitia sceleraque etiam plurima semitam, sentiente 273. 274. *Wittichio*, compendiarium aperit. In Præf. Partis V. p. 234. seq. *Cartesiana* hypothese de unione mentis seu cogitationis, eaque artificiosa, cum certa quadam quantitatis particula, glandula scilicet *pineali*, a forma seu figura dicta, ut inconcinna nimis nimisque recondita, atque omni occulta qualitate, quam tantopere detestatur *Philosophus*, occultiori maxime repugnat. Cujus causam sedulo tamen tuetur atque defendit *Wittichius*, singulaque quibus *Spinozæ* Cartesium impetit, tela depellere nititur. Memoriam eisdem intellectualem vel puræ mentis, quæ propria est animæ separare post hanc vitam, contra Propos. XXI. p. 250. adstruit. Propositione XXIII. mentis æternitati probandæ *Spinozæ* operam impendit, ita tamen, ut magno molimine nihil efficiat, ac rem potius, docente *Wittichio*, densissimis nebulis involvat, sanamque doctrinam, callide licet atque ex astu, totam evertat. Quod maximum, si recte ponimus 314. 315. calculum, *Spinozæ* Philosophiæ artificium est, cujus resellendæ comfutandæ 315.

futandæq; negotiis in hoc opere *Wittichius* strenue pensis habuit, atq;
 ut de subactis penitus furore impio triumphum ageret, Commentariis
 integrum de Deo ejusque attributis subjecit. Ubi *Philosophi* sui ve-
 stigia secutus, ab idea omniscii summeque perfecti Entis nobismet
 obversantis Divinam existentiam luculente cumulareque probat;
 Ut nullam tamen inter Nos infinitumque Numen proportionem pag. 337.
 concedat, quamvis in intellectu & voluntate convenientia qualis-
 cunque appareat. Quomodo Divinus intellectus rerum ideas 340. 341.
 formet, & cum voluntate ac essentia uno eodemque plane actu con-
 spicret, nihilque præter Essentiam in Deo locum habeat, quæ vari-
 as creaturarum respectu denominationes sortiatur, quas *Attribu-*
ta nuncupamus, erudire postmodum ostendit, deque singulis his-
 ce distincte ac ordine prolixius disquirat. Aternitatem inde Di- 355.
 vinam ab omni successione & duratione vindicat, cum multum sim-
 plicissimo Numini derogent, perfectionemque summam labefactent. 354.
 Indifferentiam quoque ab omni actu Divino tam intellectus quam
 voluntatis longissime removendam esse, rationibus confirmat.
 Itemque duplicem a Deo ordinem, universalem ac particularem 362.
 constitutum, quorum illum stabilem immutabilemque nulla in-
 finita potentia migrare possit, nexumque rerum ab alia potius origi-
 ne, quam ab ipsis rebus deducendum, contra *Spinozam* asseverat. Post 372. 373.
 hæc ad libertatem Divinam pergit, eidemque, omni coactione ac 374.
 indifferentia sequestrata, solam independentiam transcribit. Tum 375.
 de sanctitate, prædestinatione, bonitate, justitia Dei vindicativa & 380.
 remunerativa differit, pluribusque argumentis, repugnare justissimo
 Numini, ut nulla præstita satisfactione peccatum impunitum relin-
 quat, scite subtiliterque conficit. Atque eodem modo scientias in 387.
 Deo clare dilucideque explicat, ut *mediam* illam tanquam inventum
 Jesuitarum, quibus absolutissima Divinæ voluntatis libertas, sum-
 maque omnium creaturarum a Numine dependentia nondum rite
 cognita perspectaque, planissime proscribat. Mundi creaturarum-
 que pariter æternitatem potius ut *ἀλογον* & a rerum natura prorsus 395. 396.
 alienam dijudicandam esse, demonstrat. Atque Deum nullius pec-
 cati maliq; causam vel autorem arcessendum, rerumque contingen-
 tium, cum ex sola voluntate Divina per causas maxime necessarias, 406. 407
 supra captum tamen humanum, eveniant, optime gnarum, solide-
 que conscium, at nulli loco vel *πῶς*, proprie loquendo, quomodo 408.

corporeum fundamentum ponit, præsentem habendum dicendum-
 pag. 410. ve declarat: ut tandem in omnipræsentia Divina, simplicitate
 & immutabilitate desinat, finemque ac erudito labori supremum
 imponat.

*ANTONII VVILHELMI SCHOVVARTI, PHIL.
 Mag. & J. U. Licent. Observationes Historico-
 Genealogica.*

Francofurti ad Viadram, apud Jer. Schrey & hæredes Henr. Joh.
 Meyeri, 1690, in 8. Plag. 27.

Totius Europa Regum, Electorum ceterorumque principum
 Principum origines, nativitatum series & res gestas; nec non
 cujuscunque familia incrementa, decrementa & prætensiones præ ca-
 teris notiores, ad annum usque M DC XC, jucunda brevitate a se ex-
 positas, operis ipsius fronti inscripsit Autor, ob studium de juven-
 tute elegantiorum literarum cupida bene merendi, laude sua minime
 indignus. Familiarum recensu facile defungemur. Sunt enim non
 nisi viginti tres, hoc ordine sese invicem insequentes: *Austriaca,*
Gallica, Anglica, Danica, Suedica, Lusitanica, Palatino-Bavarica,
Saxonica, Brandenburgica, Brunsvico-Luneburgensis, Hassiaca, Me-
klenburgensis, Würtembergica, Badensis, Ascania, Nassovica, Lotha-
ringica, Meditæa, Sabaudica, Mantuana, Parmensis, Mutinensis atque
Curlandica. Nulli vero miramur, recentiora casuum Genealogico-
 rum exempla non pauca fugisse Nostrum, quum id libris hujus ge-
 neris non possit non solenne esse. Quum vero *brevi meliora & ma-*
jora a se expectare nos jubeat in præfamine, rem ei non ingrati-
 facturos nos arbitramur, si pauca quædam ad Genealogiam Saxo-
 nicam pertinentia indicaverimus. Namque quod ALBERTI-
 NAM LINEAM attinet, latuit Autorem, *Joh. Adolpho*, Duci
Saxo-Weissenfelsensi (præter liberorum ennea abs eo enarratam,) *natos*
 quoque esse ex *Johanna Magdalena* D. Saxo-Altenburgensi,
 22 Jan. 1686 defuncta, *liberos* binos, *Sophiam* nempe 2. Aug. 1684,
 & *Johannem Adolphum* 4. Sept. 1685: *Fridericum* autem *Wilhel-*
munum, horum germanum, non A. 1683, sed A. 1681. 20. Nov. mor-
 talitatem exiisse. *Joh. Adolphi* fratrem *Albertum* ad Rhenum o-
 pulen-

puulentissimum iniisse matrimonium, Schovvarti quidem verba sunt, conjugis tamen nomen adjectum vellemus, *Christiana* nimirum *Theresa*, Comitissae Leonsteinensis & Wertheimensis. In familia *Martisburgensi*, liberi *Christiani*, Principis primogeniti, hac serie recensentur: (1) *Christianus*, n. 1680, 7. Nov. (2) *Mauritius Wilhelmus*, n. 1681. 11. Oct. (3) *Aug. Fridericus*, n. 1684. 10. Mart. Sed ita potius dicendum fuerat: (1) *Christianus Maurissus*, n. 7. Nov. 1680. (2) *Johannes Wilhelmus*, n. 11. Oct. 1681. mort. 29. Maji 1685. (3) *Augustus Fridericus*, n. 1684. 10. Mart. m. 1685. 13. Aug. (4) *Philippus Ludovicus*, n. 1686. 3. Nov. (5) *Mauritius Wilhelmus*, n. 5. Febr. 1688. Pergimus ad *Cizensem* lineam, ubi *Mauritio Wilhelmo* decem fratres ac sorores tribuuntur, cum non nisi octo reapse haberit. Nam *Eleonora Magdalena* ac *Magdalena Sibylla* in tabulas genealogicas variorum Autorum, nescio cujus primum errore, perperam irreperunt. Tertiam Divi *Mauritii* conjugem *Sophiam Elisabetham* hodiernum viduam esse, Schovvartus refert. Ignoravit nempe d. 19. Aug. 1684 fatis eam functam esse. *Mauritii Wilhelmi* soboles *Fridericum Wilhelmum* n. 26. Mart. m. 15. Maji. 1690. obiter memoramus, licet eam post opus hoc typis jamjam exscriptum in luce editam esse, probe meminerimus. Ne justo prolixiores aut instituti nostri immemores videamur, e LINEA ERNESTINA exempli loco solius *Bernhardi Ducis Saxo-Mainungensis*, mentionem injicere juvat. Hunc ex posteriori thoro suscepisse *Elisabetham Ernestam Augustam* n. 1681. 3. Decembris, Schovvartus quidem retulit; at *Ernestina* nomen pro *Ernesta* substituere, ac sequentes addere par fuisset: (2) *Eleonoram Fridericam*, n. 2. Mart. 1683. (3) *Antonium Augustam*, n. 20. Jun. m. 10. Dec. 1684. (4) *Wilhelminam Lonystram*, n. 19. Jan. 1686. (5) *Antonium Ulricum*, n. 22. Oct. 1687. Sed haec sufficient; quibus si ad perpoliendum majus illud opus, cujus nobis spes facta est, symbolam aliquam non prorsus poenitentiam contulisse Autori videbimur, erit cur nobis gratulemur. Vel hinc vero patet, quanta cura ac sollicitudo adhibenda illi sit, qui Principum Genealogiis accurate describendis se accingit.

JOHANNIS MUTS MEDICINÆ DOCTORIS

Arnhemienfis Praxis Chirurgica Rationalis.

Decas Sexta & Septima.

Y Y 2

Lugdun.

Lugdunū Batavorum, apud Petrum vander Aa, 1690, in 12.

Constat pagulis 5.

Autor Clarissimus, quo fidem in Decade quinta, *Actis nostris* A. 1687. p. 396. inserta, liberet oppignoratam, petitisque multorum gratificetur, spretis plane aliorum in patria obtrectationibus, sextam & septimam *Observationū* hic Decadem exhibet, plures etiam imposterum ingenue communicaturus. *Decade VI. Obs. I.* tibiam fractam cum vulnere ac fragmenti ossis secessu stipatam, brevi quidem, absque turunda vulnerisque dilatazione commemorat restitutam. *Obs. II.* tamen in profundo pectoris vulnere turundam cum apozemate quodam pectorali profuisse innuit, syncopen autem in principio per aliquot horas simul affligentem ab ira vehementiori non sine ratione deducit. *Obs. III.* vulnerati vasculi lymphatici circa externum sinistri pedis malleolum exponit medelam, quomodo ope specilli aliquousque idem molliter retrorsum protrudendo, ut plicæ sic in vase lymphatico efformatz commodius per fibrillas jungerentur, junctæque ad mentem *Dn. Solingen*, vasculum obturarent, nec non pulveribus vitrioli cyprini & croci martis adstringentis alternatim insperbis, exteriusque emplastro diapompholygos cum stricta ligatura superimposito, fuerit peracta. *Obs. IV.* ulceri pollicis cancroso, loco unguis una decidui, laminam nigram tenuiorem, ob tubulorum figuram a pure immutatam exhibenti, remediis mercurialibus externe, lignique Guajaci decocto interne succurrit. *Obs. V.* pestiforum symptomatum, a spina volæ manus pueruli profunde infixæ, nervumque forsan lædente subortorum, proficua describit auxilia. *Obs. VI. & VII.* duas fistulas insanabiles producit, ductus salivæ exulcerati alteram, alteram vero lumborum ad renem usque penetrantem. *Obs. VIII.* insignem oculi læsionem tradit ab acuto baculo projecto inductam, ubi tumori inflammatorio, excrecentiæ succedenti carneæ, aliisque pathematis remedia anodyna, sanguinisq; circulum promoventia, exoptatam quidem opem tulerunt, cæcitatem tamen ob humores oculi mox confusos impedire minus valere. *Obs. IX.* quem in *Podalirio* ex hernia reconvaluisse Chirurgus fidens assernerat adolescentem, lenta demum morte perisse indigitat, propter abscessum hinc inde in seroto æque ac pau-

ac paulo supra pubem ruptum & contentis intestini pluribusque omenti corrupti portionibus exitum concedentem. *Obs. X.* in paralyfi utriusque brachii post colicam biliosam, verius acidam denominandam ob præternaturale acidi cum bile consortium, flagellationem imprimis cum urtica viridi, acrem & deobstruentem humorem plorante, præter linimentum quoddam attenuans extollic.

Decad. VII. Obs. I. partim in miranda pueruli semestris epilepsia levi de causa externa recurrente, optimum suadet Vesicatorium ingens nuchæ applicandum, aut, hoc minus succedente, fonticulus cuti capitis circa futuræ coronalis cum sagittali conjunctionem inurendus; partim mentio injicitur foeninx cujusdam a motibus convulsivis, ter vel quater de die miserrime affligentibus, post lividum quoddam in brachio tuberculum, corrosivum valde humorem continens, excelsum liberatæ. *Obs. II.* Motus convulsivi, manus pedesque pueri duodecim annorum continuo ac mire torquentes, vesicatorio ingenti nuchæ adaptato, hinc brevi variolis spisse erumpentibus, penitus perhibentur sedati, argumento evidenti, motus hosce convulsivos ab acido principia nervorum vellicante propululasse. *Obs. III.* itidem vesicatorium in pollicis tremore, ac in spasmo manus linimentum quoddam anodynum & emolliens, quo fibrillis laxatis particulæ acres & obstruentes libere denuo circulum suum repetere possint, salutaria laudantur; in panaratio vero ab acido in tubulis stagnante, & cum particulis salinis effervescente excitato, nec non indicis plerumque articulum primum ob callositatem laboribus ibidem introductâ afficiente, callam primo cutis cultello removendum, hinc suctione ejusdem digiti aliquamdiu ab ægro continuata, cataplasma aliquod ex malva, floribus chamomillæ, aliisque emollientibus & mitigantibus, imponendum, tandem digitum suppuratum in apice aperiendum esse præcipitur, absque eo, ut, *Forestio* ipso consentiente, scalpellum statim ad os usque crudeliter fatis cum quibusdam adigendum veniat. *Obs. IV.* ingentem manus tumorem febris comitatum, ratione tubulorum exiguorum ab humore viscido accescente obstructorum, corrosivo potissimum circa carpum admoto, recensetur evanuisse. *Obs. V.* febris quotidiana & spasmus musculorum temporalium toto paroxysmo molestus, remediis externis & internis acidum temperantibus sistuntur curata; in febrici-

tantium siquidem sanguine acidum peccare, ut plurimum ex pancreate redundans, statuitur. Quemadmodum vero epicarpia, febris quæ fugandæ gratia solent confici, parvi penduntur; ita & iis, qui febrim sese producere posse gloriantur illinendo pulvis oleum, cui scarabæi cornuti aliquamdiu fuere incocti, parum fidei habetur. *Obs. VI.* exiguum cruris vulnus proponitur, lethale tamen propter spasum musculorum temporalium supervenientem, quatenus nervulus fortassis a pure acriori irritatus levem primo convulsionem excitavit, quæ vero sursum ascendens intuitu nervorum connexionis fibrillas musculi temporalis in consensum denique rapuit, eum cujus contracti lethalitatis variæ adsignantur causæ. *Obs. VII.* in colli distortionem, a particulis viscosis peros tendinis musculi masoidei obstructibus enata, medicaminum incidentiû & externe & interne adhibitorum, fausta operatio decantatur. *Obs. VIII.* intempestiva seminis ejaculatio ab usu decocti cujusdã, humores viscidos in urethra foramina carunculae laxantes attenuantis, ostenditur levata. *Obs. IX.* puerulus a faba, in trachæam hujus fortuito illapsa, ob impedimentum aeris in pulmones ingressum jugulatus fertur; sternutatio alias iis expellendis, quæ laryngis rimulam recenter ingressa sunt, deprædicatur appropriata. Tandem *Obs. X.* luis venereæ ab humore quodam acido corrosivo scaturientis curatio sine salivatione perficienda edocetur.

*G. G. L. AD EA, QUÆ VIR CLARISSIMUS J. B.
mense Majo nupero in his Actis publicavit,
Responsio.*

DUO dedit Vir Cl: unum pro solutione problematis olim a se propositi; alterum occasione problematis mei, suo olim in Diario Eruditorum, ut video, proposito satisfacit. Mei vero, cujus solutionem celeberrimò Hugenius, synthesin ego publicaveramus, analytici profert secundum leges calculi novi a me in his Actis prolati, quem voco differentialem vel incrementalem. Et quidem Analytica illam mei problematis eruere utique non erat cuiusvis, præsertim cum artificium talis calculi adhuc sit paucis cognitum, nec quisquam mihi sit notus, qui melius quam V. CL. mentem meam penetraverit. Proposuit

posuit præterea mihi solvendum problema aliud, de quo mox dicam, ubi prius vicem reddens, fundamentum solutionis ab ipso dato circa problema proprium in dicto Diario propositum, exposuero.

Sic igitur ille: duo aleatores ludunt una tessera ea conditione, ut qui primus assignatum in ea punctorum numerum jecerit, vincat. A primo instituit unum jactū, & B unum; dein A duos jactus, consequenter & B duos; hinc A tres & B tres &c. *Vel:* A instituit unum jactum, dein B duos, hinc A tres, postea B quatuor, &c. quousque alteruter eorum vincat. Quæritur ratio sortium. Rem sic exhibeo.

Sit: $\delta = n$ erit $1: \delta = 1-n$.

In casu priore,

$$\begin{array}{cccccccccccc} 1 & n & n^2 & n^3 & n^4 & n^5 & n^6 & n^7 & n^8 & n^9 & n^{10} & n^{11} & \&c. \\ A & B & A & A & B & B & A & A & A & B & B & B & \&c. \end{array}$$

Sors ipsius A,

$$1 \times n^2 \times n^3 \times n^6 \times n^7 \times n^8 \times n^{12} \times n^{13} \times n^{14} \times n^{15} \&c.; \text{ mult. per } 1-n.$$

unde facta actu ipso multiplicatione, prodibit

$$1-n^1 \times n^2 - n^4 \times n^6 - n^9 \times n^{12} - n^{16} \&c.$$

At Sors ipsius B,

$$n \times n^4 \times n^5 \times n^9 \times n^{10} \times n^{11} \times n^{16} \times n^{17} \times n^{18} \times n^{19} \&c.; \text{ mult. per } 1-n$$

unde facta actu ipso multiplicatione, prodibit

$$n^1 - n^2 \times n^4 - n^6 \times n^9 - n^{12} \times n^{16} \&c.$$

In casu posteriore:

$$\begin{array}{cccccccccccc} 1 & n & n^2 & n^3 & n^4 & n^5 & n^6 & n^7 & n^8 & n^9 & n^{10} & \&c. \\ A & B & B & A & A & A & B & B & B & B & A & \&c. \end{array}$$

Sors ipsius A,

$$1 \times n^3 \times n^4 \times n^5 \times n^{10} \times n^{11} \times n^{12} \times n^{13} \times n^{14} \&c. \text{ mult. per } 1-n$$

seu facta multiplicatione,

$$1-n^1 \times n^3 - n^6 \times n^{10} - n^{15} \&c.$$

At Sors ipsius B

$$n \times n^2 \times n^6 \times n^7 \times n^8 \times n^9 \times n^{15} \times n^{17} \times n^{18} \times n^{19} \times n^{20} \&c. \text{ mult. per } 1-n$$

seu facta multiplicatione,

$$n^1 - n^3 \times n^6 - n^{10} \times n^{15} - n^{21} \&c.$$

Et in utroque casu $A \times B = 1$, posito unitatem esse totum jus in præmi-
um ludi. Eademque Methodus succedit in casibus aliis similibus,
etiam si

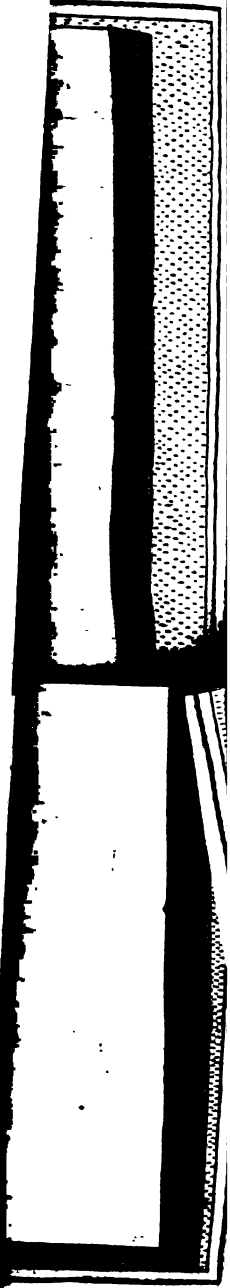
etiam si plures essent lutores & resserz, facilisque hinc solutio in numeris quantumlibet exactis habetur. Perplacet autem problema, quod cum simplex admodum videatur, ad series tamen non satis adhuc examinatas ducit.

Problema aliud mihi proposuit his verbis: *Analyfin Autoris calculo differentiali institutam nunc pando eum in finem, ut ad per officii genus publico præstandum, tentandamque sua methodo problematis deinceps proponendi solutionem invitam.* Ipsum autem problema huc redit: *Invenire lineam, in quam se funis duabus extremitatibus suspensus proprio pondere curvat.* Supponitur autem, funem manere ejusdem longitudinis ut catena, non vero extendi aut contrahi ut filum. Propositum hoc problema inde a Galilæi temporibus celebre, nondum, quod sciam, solutionem accepit. Itaque ab onere imposto jure me possem excusare, præsertim aliis rebus distractissimus. Fecit tamen humanitas clarissimi Viri, ut primæ ejus compellationi deesse noluerim. Aggressus itaque sum, quod hæcenus ne tentaveram quidem, & oclusos aditus clave mea feliciter reseravi.

Paulo autem implicatius est hoc problema illo priore meo, & singularem quendam Methodi nostræ usum ostendet; itaque operæ pretium putavi, ante publicationem solutionis meæ dare spatium aliis quoque exercendæ artis. Hoc enim velut lapide lydio cognoscemus optimas Methodos; quod plurimum refert ad scientiæ perfectionem: præsertim cum hic non prolixo calculo, sed artificio tantum sit opus. Inprimis autem Nobilissimus D. T. qui præclara in hoc genere spondet (vid. Act. Feb. hujus anni p. 68. 69.) rogandus est, ut suæ quoque Methodi vires hic experiri velit. Quod si ante anni exitum nemo solutionem a se repertam esse significabit, ego meam Deo volente dabo. Similiter non inutile erit ad profectum scientiæ tentari problema a me propositum in locum ejus, quod solverat Hugenius, ut scilicet quærat *linea, quam percurrens grave uniformiter recedat a dato puncto, vel accedat ad datum punctum.* Hujusmodi problemata cum non sint in potestate Algebrae vel speciosæ vulgo cognitæ, proderunt ad excitandos eos, qui nimium tribuentes iis, quæ didicere, quasi nihil magni momenti amplius quærendum in hoc genere restaret, non sine detrimento reipublicæ literariæ ab illa diligentia remittunt, quæ ad scientiam augendâ necessaria est.

COM.

112

COMMENTARIUS CAROLI PATINI IN AN-
tiquum Cenotaphium Marci Artorii Medici
Caesaris Augusti.

Patavii, ex typographia Seminarii, A. 1689, in 4. Plag. 4.

Studiorum medicorum severam, ut vocat, acerbitatē Musa suavi-
Scribis nonnihil temperaturus Clarissimus Patinus, pergit abstru-
sas antiquitates, per multa hæcenus secula reconditas, Commentariis
suis ornare & reipublicæ literariæ exponere. Quarum in numero
cum minime postremum mereatur locum marmoreum Cenotaphi-
um, Smyrna haud ita pridem mercatorum opera allatum Venetias,
& Patini pretio redemptum; hoc scripto suo illud sic dedit illustra-
tum, ut non personas tantum, quarum imagines habet insculptas,
nominarit, verum historicos etiam flores ad singula Inscriptionis ver-
ba plena manu sparserit.

TAB. IX.

Stantis itaque in eo viri, tunicati, togatique figura M. Arto-
rium ait designari: dextram ab eodem porrigi sedenti juveni tunica
non minus vel toga induto. quem ipsum uti filium vel affinem, vel
amicum Artorii interpretatur, ita ex adstantibus in minori statura
pueris tunicatos facit ad ministerium paratos, monetque cippum
hunc majoris vel eo æstimandum esse nomine, quod fuerit ab universa
Smyrnæorum republica civem suum honorante positus.

PAG. 431.

Rationem tituli redditurus, Cenotaphium a sepulchro distin-
guit, tanquam vacuum, imaginarium, & honorarium tumulum ab
ipso corporis aut exuviarum conditorio. Naufragio siquidem qui
perissent, illis erecta fuisse Cenotaphia, teste Servio ad Virgilium,
Suetonio in vita Claudii, Dione & Lampridio in Alexandro Severo:
simile discrimen a Græcis inter μνημαῖον & τὸ Φῶ observari. Ipsam
inscriptionem sic expressit nobis Patini Commentarius: Μάρκου
Ἀσκληπιάδου Θεοῦ Καίσαρος Σεβαστοῦ Ἰατροῦ Ἡ Βυλὴ ἔδ
ἔστη τῶν Σμυρναίων ἐπιμνησθῆναι ἡρώα πολυμαθίας χάριν. ver-
titque: Marcum Artorium Asclepiadem, Dei Caesaris Augusti Medi-
cum, Senatui Populoque Smyrnæorum Honoravit Herodem, poly-
mathia gratia.

436.

Ex nomine Medici expresso arguit, perperam appellari eum a
nonnullis Martorium, minimeque pro ipso Antonio Musa eum haberi

posse, quamquam ea in sententia quondam fuerit Petrus Lambecius, Lib. II. Biblioth. Cæsar. c. 7: aliud loqui ipsum prænomen, nomen, & cognomen integre hoc loco positum. Hinc ostendit, quantum luminis hoc monumentum inferat explicandis Valerii Maximi, Velleji, Flori, Suetonii, Plutarchi, Appiani, Lactantii, Testuffiani, Clementis Alexandrini, Eusebii, Scaligerique locis, Artorii hujus, ejusque somnii, quo Cæsar Augustus dicitur servatus esse, mentionem facientibus. In cognomine evolvendo dum occupatur, jam nomen, cognomen, aut agnomen; jam stirpem; jam exercitium; jam sortam eodem observat denotari. Inter alia & ejus Asclepiadis meminit, qui ubi toros dies cum Philosophis exegisset juvenis, omnibus facultatibus destitutus, in pistrinum noctu descendit, acceptis in laboris mercedem duabus drachmis: cujus sedulitatem postmodum Areopagitæ, re ex pistrini præfectis comperta, ducentis drachmis sint remunerati. Inter Asclepiadas, qui ex genere & stirpe Esculapii medici celeberrimi ortum traxerint, eminere memorat Hippocratè, Galeni testimonio: eos successione quadam hæreditaria acceptam a parentibus medicina cognitionem in liberos propagasse, exclusis plane alienis familiis. Porro divinam artem profectos *Asclepiadeos* fuisse nominatos, Cœnotaphio Podalirii atque Machaonis docetur: non tamen omnibus promiscue id cognominis tributum, sed consummatis solum & nobilioribus, exemplo Pausaniz Medici Struti. Maxime vero obtinisse, ut methodici atque dogmatici, Asclepiadis dogmata tuentes, Asclepiadæi dicerentur, quorum alii in Co, alii in Cnido, nonnulli in Rhodo olim extiterint. Titulus $\Theta\sigma\kappa$ cum hic tributus Cæsari legatur, $\alpha\iota\tau\omicron>\nu\omega\sigma\omicron>\nu$ describit, communiter quidem fatis jam functis decretam; Augustum tamen vivum adhuc inusitato exemplo fuisse consecratum, teste Horatio, & Appiano. Græcis Augustum nominari $\sigma\epsilon\beta\alpha\sigma\delta\upsilon$, quasi venerandum & majorem homine: Augusti nomen Octaviano quidem impositum; ex eo tamen quod Hyginus libertus dicatur Augusti, male colligi, scriptorem hunc vixisse Octaviani ætate aurea. Per $\iota\alpha\rho\epsilon\delta\upsilon$ designari exercitium defuncti, non vocari autem Archiatrum, quod illud nomen Augusti ævo nondum in usu fuerit: Andromachum Neronis Medicum $\alpha\epsilon\chi\iota\alpha\rho\epsilon\delta\upsilon$ dici a Galeno; inde productum in morem esse, ut honorifico hoc titulo mactarentur medici, quasi Principum Medicos, vel Medico-

rum principes dicas. Græcos, redacta in provinciam formam patriam, sepe in urbem medicinæ faciendæ causa properasse, quam excoluerint præ cæteris. Galenum Aurelii Veri, Faustinaeque gratisimum Archiatrum fuisse. Ex verbis, ἢ Ἐλλή τῶ ὄ ἤμος Συμμεναίων conjicit, pag. 453. audito Smyrnæ M. Artorii, in patriam reverti volentis naufragio, Senatium Populumque Smyrnensem hoc Cenotaphium honori ejus decrevisse. Herois axioma solis olim Deorum filius fuisse tributum, 457. postmodum tamen & coquis & pincernis delatum, apud Homerum legi; jure meliori autem Medico in summa artis dignitate constituto. Polymathias vocem satis prodero, Artorium non medicæ folius artis, verum aliarum quoque disciplinarum peritia & Principi suo placuisse, & popularium suorum gratiam honoresque meruisse, eoque malitiam eorum, qui πάλυμαθίας studium vitio, quam laudi vertere malint medico, non immerito mirandam esse.

LA VISIERA ALZATA &c.

i. e. LARVA DETRACTA.

Centuria Scriptorum, quibus, cum extra Bacchanalium tempus personati incederent, larvam detraxit Johannes Petrus Jacobus VILLANIUS Senensis, Academicus Humorista, Infœcundus & Genialis.

Item:

Semicenturia ejusmodi Scriptorum, &c. *sive Continuatio*

LARVÆ DETRACTÆ.

Parmæ, impensis hæredum Vignanorum, 1689, in 12. Plag. 6.

Quemadmodum pluribus abhinc annis clarissimus *Vincentius Placcius* nomina vera *sesquimille* anonymorum pseudonymorumve scriptorum cum erudito orbe communicavit: Ita *sesquicenturiam* id genus autorû doctissimis fratribus, *Antonio & Jacobo MAGLIABECCHIIS*, anno pridem 1678 resecta facie ficit *Villanius* noster, Vir multæ lectionis, quem aut provectæ admodum ætatis aut jamjam mortalitate defunctum esse, ex variis opusculi hujus (superiori demum anno publici juris facti,) locis colligere, in proclivi fuit. Si pro more specimen quoddam contentorum hoc libello in medium proferre par est, memorabile vel maxime videtur, quod præter ex-

364
 pag. 102. peccationem de *Emanuele Thesaurò* refert Villanius, Historiam nempe Italiae sub Barbaris, (*Historia di Italia sotto Barbari*), utut ejus nomen tam in editione Taurinensi *Zappata*, quam Veneta *Johannis Jacobi Herzii* præferat, non ejus, sed *Philippi Comitis S. Martini à Angliæ* opus esse; in cujus fidem ad locum orationis a *Francisco Amadeo Ormeno*, Presbytero congregationis Oratorii, in exsequiis, *Philippi* istius d. 8. August. 1667 habitæ provocat. Asseverat vicissim, *Thesaurum* autorem esse *annotationum* ad *Historiam* illam *Italiae*, licet *Valeriani Castilionei Mediolanensis* nomen fronti earum præfigatur. Memorat etiam, opinionem in universo Pedemontio invaluisse, non nisi *Caroli Emanuelis I.* Sabaudia Ducis sententias iis contineri. Gravius est, quod addit, nimirum, aut *Thesaurum Juglaris*, aut hunc illius plagiarium fuisse, cum utriusque *Elogia* nimium quantum sibi invicem sint similia. Quanquam autem litem hanc Viro illustri Antonio Magliabecchio decidendam relinquat, verba tamen, quibus utitur, non obscure videntur innuere, Villanium hoc stigmate digniorem censuisse *Thesaurum*, quam *Juglarem*.

134.
 25.
 Venetiis superiori seculo excusa fuit *La Raffaella, o de la bella creanza delle donne*, i. e. *Raphaëlidis & Margaritæ* colloquium de fide pulchra mulierum. Autorem ejus *Paulum V. R. P.* crediderunt *Rbodius & Placcius*, sed *Villanius* autoritate scriptoris Anonymo coævi *Antonii Francisci Doni*, asserit, hoc, quicquid est, gloriolæ *Alexandro Piccolomineo* deberi.

58.
 Prodiit Monachii A. 1607 *Nicodemi Macri Senioris* civis Romanicum *Nicolas Crasso junioris* sive *Veneto* *Disceptatio de Parenesi Card. Baroni ad Seren. Remp. Venetam*. *Macrum* illum *Crassi* æmulum, *Ascanium Persium* fuisse Græcæ Linguae Professorem Bononiensem, sententia fuit *Rbodii & Placcii*. Demonstrat autem Noster, sub hoc nomine latere *Gasparem Scioppium*, qui & *Pascasii Grosippi*, *Aspasii Crosippi*, *Mariangeli a Fano Benedicli*, *Oporini Grabinii*, *Holofernis Krigsfederi* titulos, in diversis opusculis sibi adscivit.

Veronæ A. 1649 in 4to editum esse librum *Delle Rivolutione della città di Palermo avvenute l' A. 1648. racconto d' Andrea Pocili*, (de revolutionibus, quæ in urbe Panormitana A. 1648. contigerunt, relatio *Andrea Pocili*) dudum innotuit; non item, quod verum auctoris nomen sit *Placidus Reimarus*.

Neque

Neque in his oris ignota plane sunt *observationes Anonymi de Arminio ad Annales Ecclesiasticos Henrici Spondani, Apamiarum in Gallia episcopi. A. 1656.* At Villanius insuper indicat, *Anonymum* illum esse *Heronymum de Marinis*, equitem Genuensem.

Anagramma *Antonii Moraines*, auctoris *Anti-Jansenii*; *frus feb. pag. 64.*
Harum Disputationum de heresi Pelagiana, Semipelagiana, deque va-
riis statibus humana natura & de gratia Christi Salvatoris, in quibus
vera de illis doctrina proponitur, & Cornelii Jansenii Iprensis falsa do-
gmata refutantur. Lutet. Paris. apud Sebast. Erasmii 1690 fol.
JOANNEM MARTINONUM prodece, Villanius observat.

97.
90.

Miratur is, censorem librorum politicum Florentinum licentiam indulsisse personato auctori *Compendii Historici nobilissimum antiquitatis gentis Cevoliz (Compendio Istoric della Nobiltà Antichità di Casa CEVOLI, del Conte Vittorio Aldiberti,)* ut in officina Ducali typis illud exscribere integrum esset. Autorem enim pseudonymum, qui *Marchio* ille esse credatur, cui liber inscriptus est, maximopere injurium fuisse in *Crescentium*, postea inter purpuratos ecclesie Romanæ Patres allectum.

DE HUMANE RATIONIS IMBECILLITATE,
ea unde proveniat, & illi quomodo possumus mederi, Li-
ber singularis, autore Georgio Mackenno a Valle-Rosa-
rum, apud Scotos causarum patrono.

Trajecti ad Rhenum, apud Franc. Halma, 1690, in 8. Plag. 3.

TOta vita discendum esse vivere, maximosque viros relictis omnibus impedimentis, cum divitiis, officiis, voluptatibus renunciaissent, hoc unum in extremam usque ætatem egisse, ut vivere scirent, plures tamen ex his nondum se scire confessos e vita abiisse, Seneca annotat. Idem agit in hoc libello doctissimus Scotus, & miratur animam omnis materie expertem usque adeo corporeis & externis occupari posse, ac aliis scientiis addiscendis defixam morales Christianorum philosophiæ exiguam habere rationem: qua nihilominus in presenti vera animi tranquillitas, & futura in æternum felicitas acquiratur. Imbecillitatis hujus, quam vocat, duos ostendit fontes, incongruam nempe & ineptam medicorum electionem, & male deductas, imo & inter se pugnantes illationes: e quibus oria-

curant pro virtutibus vicia amplectentur mortales, & ambitioni, avaritiæ, incontinentiæ, mendaciis, famæ studio, aliisque vanis rebus dediti, penitentiam pessime transactæ vitæ in seram usque ætatem differant; ad quam tamen pauci pertingant, vel si qui pervenere, bona fide resipiscendi facultate amplius haud gaudeant. Quapropter spe aliquando penitendi non differendam penitentiam p. 27. seq. inculcat; & latronis in cruce sub mortem ad Deum conversi, & æterna salute potiti exemplo, ne quisquam securus & prædicator nos esse debere monet. Seriam affectionum nostrorum & totius animi perscrutationem, imbecillitati huic nostræ mediocri posse p. 37. docet: sicut ubi pestis timetur intrantes examinamur, ne cum advenis intret contagio; ita serio excutiendos esse affectus, qui per sensuum posticam ad animum pertingunt; pravam quoque consuetudinem (p. 40.) & satyricas æjoculares aliorum cavillationes (p. 44.) vitandas, Deumque rogandum, ut ipse pravos animi motus in ordinem redigat, hortatur. Ita enim ætatis vitæ nos posse consequi, omnium artium principem, & sine qua omnis nostra vita vaga est & erroris plena, ut loquitur doctissimus Jo. Georgius Grævius, in præfatione hujus libelli, quem à clarissimo editore, e Scotia missum, de literarum hactenus, nunc etiam hominum salute bene meritus Vir typis suæ urbis evulgavit, persuasus magnum ex ipsius lectione fructum omnes, vitæ rectam viam qui insistere rectaque ratione recte uti cupiunt, esse percipientes.

VVILHELMI ADAMI Lauterbachs / **JCTI**
Wurtenb. Collegium Theoretico-Practicum ad L
Pandectarum Libros, nunc primum publicatum studio Filii
Ulrici Thomæ Lauterbachs J. U. D. & Sereniss.

Wurtenb. Duc. a Cons. Super.

Tubingæ, sumptibus J. G. Cottæ & Phil. Brunnii, 1690, in 4.
 Constat plagulis 181.

Postquam ante duo & quod excurrit iustra, consultissimus *Schüzins* Compendium Juris ad Pandectarum libros, ex prælectionibus celeberrimi *Lauterbachii* affabre contractum publice exhibuit; brevi illud inclarescere, & theoriæ potissimum usui in Academiis consecrari cepit. Neque id inconsulto quodam impetu, aut novitatis forte

forte gratis intercedente factum. Enimvero, quod & nomen inau-
 it, Compendium est, ac mole externa handquaquam præstat; do-
 ctrinæ tamen soliditate atque ubertate nullo sectæ hujus Systemate
 excipit inferius: quandoquidem ob nervosam brevitatem, & textuum
 famosorum probatissimorumque Autorum selectam allegationem
 insigni cum artificio solertiam Doctoris acuit simul, ac industriam
 Auditoris & attentionem sollicitè provocat. Et licet subinde ob-
 scurum quid subreperere videatur (quod in synopsi tali haud aliter fieri
 potuit) sustinuit tamen Fantorum spem, integrum Collegium Lau-
 terbachianum ad Pandectas justo & laxiori magis habitu aliquando
 proditurum esse, quo difficultatis istius quicquid forte obveniret,
 facile superari posset. Quocirca desiderio huic non minus, quam
 pietati suæ conveniens prorsus negotium subiit Dominus *Thomas Ill.
 Lauterbach*, paternæ virtutis & fortunæ æmulus, dum operis istius
 editionem difficili satis cum labore aggressus est. Prior pars non ita
 pridem nobis exhibita umbilicum Digestorum (quo nomine lib. 20
 ff. Doctoribus passim venire constat) proxime attingit, & alteram
 partem quantocyus sociam expectare jubetur. Ex Præfatione o-
 biter adnotasse sufficiat, Lauterbachium Schleizæ Variscorum natū
 & educatum, post in celebrioribus per Germaniam Academiis, Jenensī
 primū, Lipsiensi dein, Basileensi & Argentoratensi, adusque virilis
 ætatis maturitatem, Jurisprudentiæ seriam ac continuam appendisse
 operam, donec Tubingæ honoribus Doctoralibus & munere Pro-
 fessorio mactaretur. Quam spartam ubi per triginta annos singula-
 ri cum applausu ornasset, denique secretioris Consilii Senator & Ju-
 dicii Ecclesiastici Præses constitutus, cum jam sexagenario proximus
 esset, naturæ debitum A. 1678 solvens, vix per huius anni spatium ar-
 da hisce muneribus præfuit. Ipsam opus posthumum quod con-
 cernit, id egit Nobilissimus Editor, ut ex Parentis optimi adversa-
 riis privatis, & publicis documentis Dissertationibus puta IV. Volum.
 comprehensis, Conclusionibus Forensibus, Tractationibus synopticis,
 aliisque scriptis sparsim editis, continuam Digestorum interpretationē
 sisteret, & insimul sedulo conferret, quicquid a recentioribus Jctis
 solide elaboratum prostat. Hinc frequentissimè habemus obvios
 Brunnemannum, Strauchium, Ziglerum, Struvium, Strykiū, From-
 mannū, Fricchiū, & qui primo loco poni debuisset, illustrem
 Mauri-

Mauritium, cui propter susceptam operis hujus revisionem singulares nuncupantur gratiæ. Eam insuper methodum constanter observatam fuisse deprehendimus, ut unicuique libro generalis præmittatur connexio, qua inferiores constringantur tituli, mox circa singulos titulos ex Codice Justiniano & Corpore Juris Canonici sub numerorum notis tituli paralleli recenscantur.

DE ACTIONE ORATORIA, SIVE DE PRONUNCIATIONE & Gestu liber utilissimus, in Gallia Gallico idiomate sub Contrati nomine editus, nunc Latinitate donatus.

Helmstadii, apud Georg. Wolffg. Hamminum, 1690, in 4.
 Constat pagulis 18.

Utile futurum quod dixeramus in Actis anni 1687 mense Jan. p. 18 institutum, si quis Gallicum *de oratoria actione* libellum Latinum redderet, prospere executus est Academiæ Helmstadiensis, quæ & Julia a conditore dicitur, doctissimus Professor *Melchior Smidius*. Cui etiam acceptum verum nomen auctoris ferendum est; quod Galli, postquam A. 1676 Lugduni absque ullo auctoris nomine libellum dederant, decennio post Parisiis *Contrati* esse commentum fugere; quod etiam recusa in Belgio expressit editio. *Michaellem Faucherium* autem verum ejus autorem esse, Ecclesiæ Caretoniensis quondam Ministrum, in Præfatione doctissimus Interpretes monuit.

ERRATA NONNULLA.

In Actis mensis Maji hujus anni in figura 4. linea 3 A 3 B, quæ curve exhibetur, debet esse recta, & linea recta, quæ a 4 A. veniens transit per C, debet finire sub 4 B. Pag. 216. lin. 14. pro *redetes* lege *redentes*. Pag. 232. l. 30. pro *dispositionem* lege *dispositionem*. lin. 36. pro *relinquam* lege *relinquo* ap. Pag. 237. lin. antepenult. pro *quantitatem* lege *entitatem*. Pag. 249. l. 14. pro *Rinaldum* lege *Raynaudum*. Pag. 264. l. 17. pro *Jude V.* lege *Jude vers. 13.* lin. 23. pro *Im-Hoff* lege *Im-Hoff*.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Augusti Anno M DC LXXXV.

CRITICA HISTORICO-CHRONOLOGICA IN
Annales Baronii, in qua rerum narratio defenditur,
illustratur, suppletur; ordo temporum corrigitur, innova-
tur, & periodo Græco-Romana nunc primum concinnata mu-
nitur; Autore R. P. Antonio Pagi Ord. Min. Conven-
tus S. Francisci. Tomus I.

Lutetiæ Parisiorum, apud viduam Edmundi Martini, Johannem
Boudot, & Stephanum Martini, A. C. 1689, fol.

Constat plagulis 210.

C*æsaris Baronii annales ecclesiasticos alii in epitomen redege-*
erunt, ut Abrahamus Bzovius, Henricus Spondanus, Job. Gabriel
Bisiole, Ludovicus Aurelius Perusinus, &c; alii continuarunt, ut præ-
ter Bzovium & Spondanum modo nominatos, Odoricus Reynaldus, qui
novem tomis ab A. 1198, ubi Baronius desit, ad annum usque 1565,
annales ecclesiasticos perduxit, & octo priores tomos ipse, dum vi-
veret, edidit, quos etiam postea in unius voluminis compendium
contraxit, nonum autem tomum in duas partes divisum ineditum re-
liquit, qui etsi jam A. 1676 & 1677 Romæ impressus fuerit, hacten-
us tamen suppressus nuper admodum in lucem prodiit; alii refuta-
runt, ut Isaacus Casanbonus, Job. Henricus Ottius &c; alii vindica-
runt, ut Jul. Cesar Bulengerus, Heribertus Rosweidus &c. Præsens
quod recensemus opus, inscribitur Critica in annales Baronii, in qua
id laboris Autor in se suscipit, ut Baronii annales partim illustret,
partim suppleat, partim corrigit & emendet; quæ emendatio non tam
fidei dogmata & controversias de potestate ecclesiastica, quibus ex-

A a a

plican-

PLICANDIS Baronius haud raro immoratur, quam historiam rerum gestarum & chronologiam, quæ annalium quasi materiam & formam constituunt, concernit.

Desiderat in Baronio, quod cyclos Solis & Lunæ omiserit, nec indicationes, quæ jam a Constantini M. imperio vigerunt, ante finem sexti seculi annotaverit; & inter alia ejus errata chronologica hoc primum observat, quod ab initio usque ad A. C. 249. æram Christianam duobus annis antevertat, & ab eo anno usque ad A. 280. chronologiam multo magis perturbet, & ab A. 280. æram quidem Christianam satis accurate designet, sed reliquas biennio decurset, quos errores a Spondano abbreviatos, non sublato, queritur. Ut autem res post Christi nativitatem in ecclesia gestæ cum iis, quæ ante illud tempus apud Judæos, Romanos aliosque populos acta sunt, eomode connecti, omniumque temporum momenta communi quasi fulcro sustentari possint, periodum quandam excogitavit, quam, quia tres æras mundanas, seu periodos Christianorum Orientalium, in historia Byzantinæ Scriptoribus & ecclesiæ Græcæ monumentis frequenter obvias, cum Romana conciliat, Græco-Romanam appellat; de qua peculiarem dissertationem instituit, antequam ad ipsam Baronianorum annalium Criticam accederet.

In ea dissertatione, etsi primum Julianam illam periodum, quam *Josephus Scaliger* vel primus concinnavit, vel, ut aliis visum, a Roberto Lotharingo Herefordiensi inventam chronologiæ dirigendæ adaptavit, maximopere commendat: suam tamen Græco-Romanam, in qua Græcorum æras ad Latinam chronologiam accommodat, ut magis communem & universaliorem, majoribus commodis gaudere minime dubitat; cujus rationem antequam explicet, primum de æra incarnationis, de cyclo 532 annorum, ac imprimis de tribus æris mundanis Græcorum nonnulla differit. Primam ex æris illis Græcorum mundanis Alexandrinam vocat, secundam Antiochenam, tertiam Constantinopolitanam seu Romanam, scilicet a Roma nova seu Constantinopoli sic appellatam. Et Alexandria quidem Christum A. 5501, Antiochena autem 5493, & Constantinopolitana 5509 incarnatum statuit. Observandum tamen monet Autor, quod Alexandrini a primo Diocletiani anno æram suam mundanam de cetero annis mutilaverint, & ab eo tempore æram

Dionysi-

Dionysianam non amplius tribus annis antecesserint, sed septem potius annis a Latinis superati fuerint; quam decurtationem ab Anatolio Alexandrino Laodiceæ Syriæ Episcopo factam suspicatur. Secundam seu Antiochenam periodum melius forte Græco-Alexandrinam dici posse putat, eamque ab Alexandrinis post initia imperij Diocletiani non amplius differre docet. Cum enim Alexandrini annum mundi 5501, quem incarnationis primum faciunt, cum anno Juliano 43 connectant, Antiocheni annum mundi 5493, in quem Christi incarnatio secundum illos incidit, non ad annum Julianum 43, sed 45 retulerunt, adeoque annos creationis mundi decem nio tardius quam Alexandrini inchoarunt; quam supputandi rationem, sive a Panodoro monacho Ægyptio, sive a quocunque alio Antiochenæ æræ inventore, ideo factam existimat, ne decem annorum mutilatio, quam Anatolius induxerat, Alexandrinam æram, imposterum fœdaret. Et hac ratione annus primus Diocletiani, tam juxta Alexandrinam, quam juxta Antiochenam periodum, est annus mundi 5777, incarnationis autem juxta Alexandrinos 277, & juxta Antiochenos 284; quam Antiochenorum epocham in annis Christi numerandis etiam Dionysiana sequitur. Fateretur tamen Autor, se in nullis Scriptoribus Græcis hujus æræ secundum Antiochenos, quoad annos incarnationis exemplum post Diocletianum invenisse, & valde suspicatur, Panadorum vel quemvis alium hujus computi artificem, propriam magis opinionem proposuisse, se, quam publicam aliquam incarnationis æram invexisse, & forte Dionysium Exiguum primum fuisse, qui Panadori opinionem ad æræ gradum promovit. Ab Antiochena procedit ad Constantinopolitanam, quæ & in plurimis Scriptoribus passim occurrit, & adhuc in Patriarchatu Constantinopolitano, nec non in Moscovia, aliisque regionibus Constantinopolitano Patriarchæ quondam subjectis usurpatur, cum Antiochena in eo conveniens, quod primum incarnationis annum anno Juliano 45. illiget, in eo vero discrepans, quod creationem mundi annis sedecim priorem faciat.

Hæc mundanas Græcorum æras dum perlustrat Autor, varia in aliis Chronologis reprehendit. Observat inter alia, annum mundanum Alexandrinæ æræ 5501 a Scaligero perperam cum anno Juliano 43. nec rectius a Petavio, cujus sententiam prolixius refutat, cum anno Juliano 54. connecti; Petavium Alexandrinam æram cum An-

tiोजना confundisse, & hujus loco aliam quandam a nullo populo unquam usurpatam effinxisse; minus recte a *Scaligero* primam Græcorum æram Orientalem, secundam Lunarem, & tertiam Paschalem appellari; *Calvisium* primum quidem chronico certis temporum characteribus munito orbem literatum habuisse, ætque Constantinopolitanæ & reliquarum præcipuarum Solarium pariter ac Lunarium annos semper notasse, Alexandrinæ tamen & Antiochenæ nunquam meminisse, quia dubio procul ex magnis, quibus irretita sunt, difficultatibus extricare se non potuerit. Cum autem verâ incarnationis initium in æra Alexandrina *Scaligerum* latuisse, ideoque cyclorum tabulam a *Scaligero* exhibitam vitiosam esse minime dubitet, aliam cyclorum Solarium ac Lunarium, & literarum Dominicalium Romanarum tabulam oculis subjicit, in qua annos omnium computorum a Calendis Januariis repetit, quamvis annus & indictio ab antecedente Septembri incipiant. Ac ut eo melius appareat, quantum anni mundani Græcorum & inter se & a Dionysianis discrepent, aliam tabulam subnectit trecentos annos complexam; & septem columnis divisam, quarum prima annos Dionysianos a Calendis Januarii, sex reliquæ annos mundi & incarnationis secundum Alexandrinos, Antiochenos, & Constantinopolitanos a Calendis Septembris exhibet.

His ita præmissis, tandem periodi suæ Græco-Romanæ artificium exponit. Cum enim Dionysius & æram Christianam, & cyclos Alexandrinos apud Latinos invexerit, ad perficiendum Dionysii consiliū nihil amplius restare statuit, quam ut una ex periodis mundanis Orientalium, quæ omnium epocharum sedes & fulcrum existat, Latinorum usibus accommodetur. Observat igitur, periodum Antiochenam, quæ incarnationem in annum Julianum 45, cum quo Natale Dionysianum convenit, annumque mundi 5493 confert, si per 15 dividatur, eandem indictionem Romanam, quæ in cursu est, reddere, & prorsus Julianam ac Romanam effici posse, si annū non a Septembri, ut Orientales, sed cum Latinis a Calendis Januariis auspiceris, & præterea e cyclo Lunæ, quem reddit, unitatem semper abjicias, cyclo vero Solis quatuor unitates addas. Annus enim Julianus 45, quo Dionysius Christum natum supponit, cyclo Solis 9, Lunæ 1. indictione 3. munitur. Annus vero mundi Antiochenus

5493. indictionem 3. itidem reddit, sed cyclum Lunæ 2. & Solis 5. Quamobrem, si e cyclo Lunæ unitas abjiciatur, & cyclo Solis quatuor unitates adjiciantur, annusque 5493. a Calendis Januariis inchoetur, habebitur periodus Græco-Romana: quæ Græca erit, quando anni initium a Calendis Septembribus repetes, & cyclos, quos exhibet, usurpabis; Romana vero, quotiescunque annum a Januario auspiceris, ejusque cyclos prædicto modo, nempe indictione re-
 tenta, e cyclo Lunæ unitate sublata, & ad cyclum Solis quatuor unitatibus adjectis, ad Latinorum usum accommodabis. Hanc periodum Græco-Romanam Scaligeri Juliana præstantiorem esse, sequentibus argumentis probat. Primum Scaliger fatetur, periodum suam Græcis inutilis futuram: at periodus Græco-Romana omnes Orientalium æras mundanas complectitur; cum nihil aliud sit quam Antiochena diverso tantum respectu considerata, ex qua statim Alexandrina fieri potest, si ante Diocletianum decem unitates addantur, & Constantinopolitana, si sedecim anni additi fuerint. Deinde inventio periodi Julianæ æras præter necessitatem multiplicat: cum Græco-Romana omnes quasi ad unam reducat, & ipsa Juliana periodus haud difficulter ad Græco-Romanam reduci possit, si annis periodi Julianæ anni 780 adjiciantur; siquidem periodus Juliana anno periodi Græco-Romana 781. primordium suum capit. Tertio, anni periodi Julianæ mere artificiales sunt, neque præter cyclos Solis, Lunæ & indictionis, quicquam indicant: at periodus Græco-Romana non mere artificialis, sed simul historica est, cum nihil aliud sit, quam æra mundana Antiochenorum, cum qua simul etiam res in illis annis gestas memoriæ imprimere possumus. Ostendit Autor & alios quosdam usus periodi suæ Græco-Romanæ, & quomodo æra LXX Interpretum, epocha ab ortu Abrahami, qua Eusebius in chronico utitur, epocha Trojæ captæ, æra Olympiadum, epocha urbis conditæ, cæteræque præcipuæ æræ ad periodum Græco-Romanam reduci possint ac debeant, exponit.

Ut *Baronius*, antequam annales suos ecclesiasticos ederet, verificationis instar notationes suas in Romanum Martyrologium in lucem publicam emisit: ita *Pagi* noster, antequam se ad Criticam in annales Baronii accingeret, dissertationem hypaticam seu de Consulibus Cæsareis publicavit, in Actis nostris mense Junio 1683 p. 235. memoratam, cujus præcipua fundamenta in præfatione hu-

jus Criticæ repetit, & in ipsa Critica cum passim alibi, tum imprimis ad A. C. 383, ex oratione Themistii de consulatu Saturnini, quæ cum dissertationem hypaticam ederet, nondum e tenebris prodierat, magis confirmat. Atque ut Baronius apparatus quendam suis annalibus præfixit: ita & Pagi noster suæ Criticæ apparatus quendam chronologicum præmisit, in quo historiæ veteris Testamenti compendium exhibet, & præcipue res proxime ante Christi nativitatem gestas temporibus suis reddit, ut lectores suos ad primum æræ Christianæ annum sensim manuducat. Quod dum facit, haud raro a Baronio discedit. In ipsa Critica non tam integros Baronii annales, quam eorundem epitomen a Spondano adornatam sequitur, cum hæc inter plurium manus versetur, & ad epitomes illustrationem tomi tres sufficiant, ad singula autem, quæ in annalibus habentur, discutienda pluribus tomis opus fuisset. Et primus quidem hujus Criticæ tomus, qui superiore anno lucem publicam aspexit, quatuor prima secula complectitur; secundus quatuor sequentiæ secula continebit; reliqua tertio & ultimo reservantur.

Stimulos ad maturandum hoc opus dederunt *Hieronymus Casanata*, *Hieronymus Barbarigo*, & *Laurentius de Laurea* Cardinales, quæ frequentibus literis Autorem, ut moras rumperet, incitarunt; quorum autoritatem illis opponit, qui per ejusmodi Criticam Baronio injuriam fieri putarunt. Cæterum ad hæc Criticam multa contulerunt varii Scriptores, qui post Baronii obitum in plurimis tractatibus, operibusque chronologicis ac historicis, occasione data Baronii errores emendarunt, aliisve eruditibus observationibus historiam ecclesiasticam illustriorem reddiderunt; quorum nomina suis locis in hæc Critica diligenter consignavit, ne eorum quidem nominibus præteritis, qui apud Pontificios pro hæreticis haberi solent. Ingenue enim fatetur, multos Protestantium, in variis operibus, historiæ & chronologicæ difficultatibus expediendis non parû laboris impendisse, pluraque primos animadvertisse, quæ alios hæcenus latebant; quos laude sua minime fraudandos existimat, cum veritas & eruditio hæreticæ non sint, nec periculum sit ea sectari, quæ a viris doctis catholicam religionem non proflentibus accurate scripta sunt. Agnoscit præterea, se multum debere viro bonarum literarum studiosissimo *Antonio Maghabeco*, a quo sibi non solum quæ in
orbe

orbe literario circa hoc institutum gesta sunt, diligenter communicata, sed & libros recens editos, quos cito & commode habere non poterit, benevole sibi transmissos prædicat. Ut autem lectori magis constet, qualia sint, quæ in hac Critica ab Autore observantur, ex primo seculo nonnulla excerptemus.

Ad A. C. 1, qui Baronio 3, est, observat, hoc anno cum L. Emilio Paulo non Augustum decima quarta vice Consulem fuisse, sed Cajum potius Cæsarem Augusti F. hunc consulatum gessisse, idcoque Baronium, quæ olim cum Onuphrio recte scripserat, perperam retractasse, cum Augustum tredecim tantum consulatus gessisse, *Norifus* in Diss. 2. de Cenotaph. Pisano invidis argumentis demonstraverit. Addit, opinionem illam de 14 Augusti consulatu natam ex corrupto Dionis loco, quem interpretes, dum emendare voverunt, magis corruerint. Cumenim in MSC. regio, quo Dionis editores, usi sunt, legatur: γ. Καϊσας Αὐγυστος τὰ υἱ, Robertus Stephanus legendum censuit Αὐγυστος τὸ id; cum potius legendum sit Γ. Καϊσας Αὐγυστος υἱ. C. Cæsar Augusti Filius. Ad A. C. 3, qui Baronio 5, notat, falli *Valesium*, cum ait, omnes Syriæ Præsides a Josepho recensitos fuisse, cum recte a *Norifio* observatum sit, inter Varum & Quirinum, alium Syriæ Præsidem ponendum esse, quem neque Josephus nominaverit, nec alii Scriptores usquam indicaverint. Fuit autem ille Præsides Cnejus Sentius Saturninus, quod Pagi se didicisse profitetur ex numismate, quod a *Toinardo* sibi communicatum dicit. Ad A. C. 11. multis argumentis probat, Tiberium ab Augusto Imperii collegam adscitum; unde etiam apud Dionysium in descriptione orbis, cum Romam suorum μέγαν οἶκον Ἀντωνίων vocat, per Reges istos non Antoninos intelligi censet, quod *Barthio* visum, neque Severum cum filiis Caracalla & Geta, quod *Scaligero* placuit, neque Cajum & Lucium Cæsares, quæ *Norifio* est sententia, sed dubio procul Augustum & Tiberium Imperii jam Collegam. Postea etiam, quo die & anno Tiberius Imperii collega dictus fuerit, disquirat, & *Petavii* argumenta refellit, qui Proconsularem dignitatem citra imperium Tiberio datam statuit. Ad A. C. 15. conjicit, ante Neronis mortem Cæsaris nomen familiam tantum, non dignitatem designasse, ideoq; Zonaram falli, cum scribit, Germanicum tres filios reliquisse, quos Augustus in testamento suo Cæsares appellaverit; qua

qua de re se a *Noriso* per literas monitum indicat, quaquam sibi adhuc hæere aquam fateatur. Ad A. C. 29. ex *Scaligero* refert, Christianos Coptos quotannis die Epiphaniæ in piscinam se immergere, & eo facto memoriam baptismi Christi instaurare, & ex *Allario*, Orientales quasdam ecclesias Epiphaniæ die statuatam Christi pueri ter in aquam immergere, & aquam illam incorruptam conservari. Addit Josephum Giorgetinum Sani Archiepiscopum, cum A. 1676. die Epiphaniæ in Aquensi civitate versaretur, ecclesiæ Græcæ ritu Christi pueri statuatam ter in aquam immerfisse, & aquæ illius partem in phiala quadam conservatam per multos annos incorruptam permanfisse, & forte diutius mansuram fuisse, nisi phialam illam frangi contigisset. Ad A. C. 32. cum *Schelfrateno* causam, cur apud antiquos Patres transubstantiationis dogma non occurrat, a disciplina arcani arcessit. Eodem anno varias veterum & recentiorum sententias de anno, mense & die passionis Dominicæ, examini suo subicit; qua occasione etiam eclipsin, quæ Christo patiente contigit, explicat, & peculiarem modum, quo nonnulli autores in Olympiadibus supputandis usi sunt, observat. Ad A. C. 37. ex antiqua quadam Imperii Notitia exhibet dioceses & provincias, in quas Romanum Imperium divisum fuit, quatuor Præfectis Prætorio subiectas, & postea ex Nili Doxopatris tractatu de 5 thronis patriarchalibus antiquarum metropoleon notitiam subjungit, & ecclesias per respectum ad Imperium ordinatas fuisse probat. Ad A. C. 39. de Petronio Syriæ Præfide agens, post Norisium observat, Baronium e tribus Petroniis unum facere. In ejusdem anni gestis statuit, epocham Pompejanam Antiochensium eandem esse cum epocha Gazensi anno periodi Julianæ 4653. inchoata, quia eo anno Pompejus Romam rediit, & consensus Senatus ad utramque urbem liberam declarandam expectatus fuit, licet epocha urbis Gadaræ ab anno periodi Julianæ 4651. coepta fuerit, non solum ob Demetrii Gadarenfis Pompeji liberti commendationem, sed etiam quia inconsulto Senatu duas urbes adeo celebres, quales erant Gaza & Antiochia, Pompejus libertate non donasset. Hoc se didicisse fateatur a Toinardo, quem in hac causa a se consultum refert. Ad A. C. 42. *Combesii* ductum secutus a Baronio discedit, qui Mariam Deiparam cum Johanne in Asiam migrasse statuit, idque ex actis Ephesini Concilii probare perpe-

perperam contendit. Ibidem cum *Schelfraseno* existimat, ecclesias Africanas ab Apostolis institutas non fuisse, & ad ea, quæ a Baronio pro contraria opinione proferuntur, argumenta breviter respondet. Simonem Magum a Romanis consecratum negat, etsi hoc etiam a Baronio assertum fuerit. Eodem anno animadvertit, famem sub Claudio sæpe grassatam, & primam quidem famem anno secundo Claudii non exortam sed continuatâ, ex Mediobarbi nummis probat. Ad A. C. 43. cum *Baluzio*, *Papebrochio* & *Ludovico du Four*, cujus observationes MSCtas ad chronologiam Pontificiam sibi benevole communicatas dicit, Petri adventum in urbem Romanam non ad Claudii, sed ad Neronis tempora referendum arbitratur. Ad A. C. 49. ex *Petri de Marca* dissertatione posthuma eos, qui Petro in primatu Paulum ut consortem imperii adjungunt, refellit, & cur in bullis plumbeis Paulus dextrum locum occupet, exponit. Eodem anno de epistola Barnabæ, quæ Baronii ætate in lucem nondum prodierat, nonnulla disserit. Ad A. C. 55. cur infrequens imaginum & templorum usus in primitiva ecclesia fuerit, & quo sensu Patres concilii Illiberitani picturas in ecclesiis tolerare noluerint, inquirat. Ad A. C. 56. concilium Apostolorum Antiochenum, cujus novem canones *Turrianus Baronius* & *Binius* protulerunt, supposititium esse, multis rationibus demonstrat. Ad A. C. 57. observat, diem sabbathi in quadragesima etiam Romæ jejuniis consecratum fuisse, & *Valesium* aliosque falli, qui Leonis M. Socratis & Cassiodori autoritate moti contrarium statuunt. Ad Leonis verba, quæ objici solent, respondet, ea in antiquioribus & melioris notæ codicibus non legi, ideoque dubitandum non esse, quin ab aliis ad Leonis sermonem adluta fuerint. Quoad Socratem regerit, eum sexcentis ferme leucis ab urbe Romana remotum, & Romanæ disciplinæ haud satis gnarum errasse, & errandi locum aliis dedisse. Nec obstare putat, quod Cassiodorus, qui in ipsa urbe Romana agens ecclesiæ Romanæ ritus ignorare non potuit, Socratis locum tripartitæ suæ historiæ inseruerit. Respondet enim eos, qui vel compendia scribunt, vel centones ex aliorum lucubrationibus consuunt, non suam sed aliorum sententiam repræsentare, & errata illorum, quos excerpunt, autorum non corrigere, sed referre. Deprompsit hæc Pagi noster ex *Quernellii* dissertationibus ad opera Leonis M. quas etiam allegavit. Ad A. C. 61. ex *Mabillonii*

præfatione ad Tom. I. Actorum Ord. S. Benedicti aliquot exemplis ostendit, extremam unctioem olim sacro viatico præmissam fuisse, eumque ritum apud solos Cistercienses monachos & forte alias quasdam ecclesias illibatum perseverasse. Causam, quæ antiquum illum morem in desuetudinem perduxit, quod ineunte seculo 13. factum esse docet, hanc esse prodit, quod isto tempore falsa animos persuasio invaserit, quasi post susceptam semel infirmorum unctioem uxoris, si convaluissent, ad opus conjugale reverti non amplius liceret; hanc, inquam, superstitionem in causa fuisse dicit, quod unctio infirmorum in mortis articulum reservari cœperit. Eandem unctioem non ante finem seculi 12. extremam dici cœpisse monet. Ad A. C. 64. contra *Dodwellum* evincit, persecutionem Christianorum sub Nerone non localem, sed universalem fuisse, nec eos tantum Christianos invasisse, qui Romæ tum verfat. Ad A. C. 67. agit de anno & die, quo Petrus & Paulus martyrio coronati. Putat autem, ad A. C. 65. eorum martyrium referendum esse. Quoad diem passionis falli putat *Pearsonium*, qui ex laterculo Sylvii constare asserit, Petri & Pauli martyrium VIII. Cal. Martii contigisse. Quamvis enim in Sylvii laterculo isto die depositio SS. Petri & Pauli legatur, per eam tamen depositionem tantum reliquiarum translationem Pagi noster intelligendam arbitratur. Eodem anno regulas quasdam proponit ad restituendam Pontificum Romanorum chronologiam utiles, cum ad annales ecclesiasticos accurate digerendos multum intersit, ne chronologicæ Pontificæ calculus corrumpatur, in quem lapidem haud raro Baronium impigisse advertit. Primum igitur circa Pontifices Romanos, Latinis potius quam Græcis Scriptoribus inhærendum esse statuit. Deinde in tribus prioribus seculis & initio quarti, eum Pontificum Romanorum catalogum cæteris præferendum putat, quem a *Bollando* acceptum *Bucherius* in Doctrina temporum publicavit, ab *Onuphrio* etiam & *Cuspiniano* quondam usurpatum, & ab *Henschenio* in Actis Sanctorum Aprilis Tom. I. iterum vulgatum. Probare autem in *Henschenio* Pagi non potest, quod aliqua in isto libro immutaverit, cum in MScis & inscriptionibus ac numismatibus etiam errata artificum aut librarium repræsentari debeant. Tertia quam constituit regula hæc est, quod in priori illius catalogi parte obitus Pontificum

semper

semper cum ultimo Consulum pari copulari debeat, quam regulam *Henschenio* & *Papebrochio* opponit. Exemplo res clarior fiet, Dicit Auctor illius catalogi, Alexandrum fuisse a consularu *Palma* & *Tulli*, usque *Aliano* & *Ve ere*. Hic Pagi non dubitat, Alexandrum sub *Aliani* & Veteris consularu, h. e. A. C. 116. mortuum fuisse, cum contra *Henschenius* & *Papebrochius* Alexandrum anno sequenti 117, quo *Niger* & *Apronianus* Consules fuerunt, mortuum existiment, et si hic consularu in *Alexandri* vita notatus non fuerit, quia tantu per quatuor priores illius anni menses vixit. Veriorem autu esse suam numerandi rationem, Pagi cum aliunde, tum ex ipso illo catalogo ostendit, & contrariu sententiu fautores mendosis vel saltem male explicatis *Alexandri* actis deceptos arbitratur. Quarto tempus Pontificatus non ab electionis, sed ab ordinationis Episcopalis die numerandu esse dicit. Quinto notat, ante constitutam a *Constantino M.* ecclesiu pacem, Pontificum Romanorum ordinationes quocunque die indiscriminatim peractas fuisse, et si *Papebrochius* diei *Dominicæ* ad actum ordinationis observantiam ab *Apostolica* traditione fluxisse sibi persuaserit. Quintu huic regulæ cohæret sexta, quæ probat, post *Maxentium* a *Constantino M.* debellatum, & pacem ecclesiu datam, Romanorum Pontificum ordinationes diebus *Dominicis* vel festis solennioribus peractas fuisse, et si incertum sit, an & reliquorum Episcoporum ordinationes iisdem diebus ante quintum seculum celebratæ fuerint. Septima regula est, per tria priora secula, si *Linus* & forte *Cletus* & *Clemens* excipiantur, nullos Pontificum Romanorum Vicarios institutos fuisse, in qua regula iterum ab *Henschenio* & *Papebrochio* dissentit. Octavæ regulæ summa hæc est, dies quibus sancti Pontifices coluntur, aut quos eorum morti vel sepulturæ *Martyrologia* & alii *Scriptores* tribuunt, plerumque cum die obitus ipsorum nihil commune habere, sed vel ad eorum translationem, vel basilicæ alicujus ædificationem in honorem ipsorum factam, vel alias hujusmodi causas referendos esse; quam regulam etiam ad alios Sanctos, imo ad ipsius *Christi* & *Virginis* *Deiparæ* dies festos extendendam esse monet, cum anniversarii dies in *Calendaris* signati haud semper cum diebus illis congruant, in quibus ea quæ recoluntur, evenerunt. Nona regula conciliat eos *Chronicorum* Pontificalium *Scriptores*, qui in alicujus Pontifi-

cis emortuali die assignando, uno tantum die inter se discrepant. Hoc enim casu priorem diem ad Pontificis obitum, & posteriorem ad ejus sepulturam referendum esse pronunciat. Decimo denique ad annum ordinationis & obitus Pontificum e tenebris eruendū, omnia historica indicia diligenter discutienda esse monet, & incertis numeris haud nimium fidendum. Ad A. C. 69. contra censores quosdam ea vindicat, quas de Cæsareo Domitiani imperio in Dissertatione sua Hypatica dixerat. Ad A. C. 88, quo de ludis Domitiani secularibus agit, exhibet literas, quas a Viro Cl. *Guilielmo Loydio* accepit, in quibus ille probat, Domitianum ante sequentem annum ludos seculares non celebrasse. Ejus argumenta Pagi noster contrariis argumentis repellere satagit. Ad A. C. 90. de initio persecutionis a Domitiano adversus Christianos motæ disserit, & contra censores quosdam ulterius confirmat, quod in Dissertatione Hypatica statuerat, eam persecutionem anno 93. motam fuisse. Eandem persecutionem eventam fuisse, adversus *Henricum Dodvellum* id negantem probat. Ad A. C. 91. Ignatii epistolas ad Mariam Casabolitem, ad Antiochenos, ad Tarsenses, ad Philippenfes & ad Heronem, quas Baronius non minus ac septem illas ab Eusebio memoratas pro genuinis habet, suppositas esse notat. Ad A. C. 95. de nummo quodam Domitiani agit, quem *Obrechtus* in epistola de nummo Domitiani Isiacō exhibet. In antica ejus parte hæc inscriptio legitur: *Cæs. Domit. Aug. Germ. P. M. Tr. P. XV.* In postica expressus fuit sacrigerulus Isiacus navigio infidens, dextra perperam cum ramo, sinistra crucem tenens. Hunc nummum, etsi crucis symbolum in eo appareat, perperam tamen ad Domitiani persecutionem referri, cum *Obrechtus* probat. Ad A. C. 97. falsum esse dicit, quod Nerva, cum Trajanum adoptavit, imperium abdicaverit. Ad argumenta, quibus *Dodvellus* abdicationem imperii a Nerva factam evincere conatur, ex Plinio, Victore & Laetantio desumpta respondet, & simul contra eundem *Dodvellum* asserit, quod Cæsarea & Augustea dignitas semper distincta fuerit. Postremo anno primi seculi de Clemente Romano, ejusque occasione de canonibus Apostolorum, de constitutionibus Apostolicis, ac de epistolis veterum Pontificum decretalibus agit, & plura de istis scriptis lecturos ad *Schelfstraetnum*, *Natalem Alexandrum* & *Corelerium* ablegat.

Post

MENSIS AUGUSTI A. M DC LXXX. 38

Post quartum seculum, quo primus hic tomus clauditur, sub-
jicitur calendarium Romanum, ut lectores statim scire possint, in
quem mensis diem festum aliquod mobile inciderit. Calendarium
autem hoc excipiunt nonnulla addenda & corrigenda, tam in appa-
ratu, quam in singulis quatuor seculis. Addenda ad seculum pri-
mum imprimis ad veterem illum Pontificum Romanorum catalo-
gum spectant, cujus supra mentio facta. Ejus enim fata & varia de
eo eruditorum judicia recensentur. Ex secundo, tertio & quarto se-
culo prolixitatis vitandæ causa nihil excerptimus, quam ipsam ob
causam etiam addenda istis seculis haud attingimus.

MORALE PRATIQUE DES JESUITES.

Troisieme Volume &c. i. e.

Practicæ Moralis Jesuitarum Tomus III, in quo priora
Practicæ illius Volumina adversus librum falso inscriptum,
*Apologia novorum Christianorum & Missionariorum in Chi-
na, Japonia & India*, defenduntur. Accedit Respon-
sum ad Apologiam istius partem alteram nu-
per publicari cœptam.

Anno 1699, in 12. Plag. 37.

ORdo exegisset, ut Apologia Jesuitarum, cui liber hic opponi-
tur, prius recenseretur; sed cum Apologia illa nondum ad nos
pervenerit, impedito cum Gallis per bellicos motus commercio,
Refutationem hanc referendam interim putavimus, ex qua præ-
cipua Apologiæ contenta simul innotescunt. Quamprimum
tamen copiam ejus nacti fuerimus, enarrationem illius minime omit-
temus, ea imprimis non neglecturi, ad quæ fortassis hujus operis Au-
tor non respondit. Hunc D. *Antonium Arnaldum* esse, Romano-Ca-
tholicum scriptorem, sed ex Jansenii sectatoribus, dubitare non pos-
sumus, quanquam priores Practicæ Moralis tomos a se conscriptos
esse neget. Interim illos non minus ac suum opus defendit; in hoc
tertio vero tot atque talia scribit, quæ alii tribui vix poterunt.

Censuram exorditur a titulo libelli Jesuitici, in quo indicatur,

CAP. 2.

uno scripto refutari duo priora *Practica moralis* volumina, & simul librum de *Ingenio Arnaldi*; cum tamen illa catholicum, hic vero D. *Petrum Jurium* hæreticum, autores habeant. Hanc autem conjunctionem injustam & contumeliosam esse, multis rationibus contendit. Occasio scribendi hunc in modum refertur: produsse nimirum libellum in catholicos Gallos acerrimum, cui titulus fuit, *Politica Clori Gallicani*. Huic Arnaldum, inscium quidem, quod autor ejus esset *Jurius*, *Apologiam pro Catholicis* opposuisse, & in hac causam Jesuitarum, licet ab his multis modis offensum, candide & communis religionis respectu defendisse. Edita illa est Leodii A. 1681 & 1682, voluminibus duobus; omisso tamen auctoris nomine. Hac irritatum dicit Auctor *Jurium* fuisse, ut monstruosum illud scriptum de *Spiritu sive ingenio Arnaldi* evulgaverit, in quo non illum modo, sed omnes Catholicos, omniumque hominum ordines foedissimis criminationibus prosciderit. Meliora quidem *Arnaldum a Jurio* non expectasse; minime tamen prævidisse, quod Jesuitæ tam malam gratiam ipsi relaturi essent, ut ei acrius, quam *Jurio*, insultarent, & huic arma contra Catholicos suppeditata esse quererentur. Demonstrare itaque nititur falsitatem imputationum, & quod contradictiones, quas invenisse se in scriptis *Arnaldi* jactent, minime probare possint. Præterquàm enim quod *Arnaldus* se autorem *Practica Moralis* esse neget, etiam ex illis ipsis *Practica* prioribus libris nihil elici posse existimat, quo *Apologia*, de qua diximus, *Arnaldi*, *Jurio* opposita, refelli possit. Queritur de invidia Jesuitarum pravisque & vilibus artibus, quibus fiat, ut libri *Arnaldi* aliorumque; quos orthodoxos vocat, Jesuitis displicentes, in Galliam non importentur, & sic Jesuitæ ignobilem sibi triumphum procurent. Disputat inde de cura & industria Ecclesiæ in convertendis paganis ab omni tempore adhibita, & post schisma quoque superioris seculi continuata, quæ character sit veræ & catholicæ Ecclesiæ. De hoc Reformatos gloriari non posse, imò ipsos defectum suum agnoscere asserit, & probatum it ex *Leopis ab Aizema* historia Belgica, item ex alius scriptoris Reformati *Baldoux* historia Indica, ex cujusdæ *Decani Cantuariensis* oratione pro religione Protestantium habita, & ab his vehementer probata, itemque ex *Johanne Arnoldo*; ex quibus constare putat, Reformatos operam & periculum in convertendis paganis defugere, quod illa absque vo-

catione

tatione & missione suscipi non debeat. Fatetur in *Practica moralis* reprehensas esse Jesuitarum actiones in China & India; non æque in Japonia; neque tamen inde sequi; quod Jesuitæ in nupera defensione causantur, ac si totius Ecclesiæ Romanæ labores in conversione gentium improbentur. Esse enim alios, qui ad eam destinantur, neque his errores & vicia Jesuitarum imputari posse. Jesuitarum vero vicia in missionibus commissa, dudum aperte a Pontificibus A. 1646 & 1669 damnata fuisse. Hoc itaque illorum sophisma, quod vocat, pluribus impugnat, & simul *Jurii* assertionibus occurrit, statuentis, maximam conversionum in India partem Jesuitis tribuendam esse, & rationem haberi non debere eorum, quæ Dominicani & Franciscani gesserint; ut ut enim in quibusdam melius quam Jesuitæ versentur, nihilominus falsis dogmatibus corruptos esse. Nihil omittit, quo hæc scribentem Jurium falsi convineat. Japonum conversionem ab initio Jesuitis debitam concedit, neque iisdem corruptelis, quæ in Chinesæ missione deprehensæ postea fuerint, infectam fuisse existimat. Refert tamen, A. 1593 sex Franciscanos ex insulis Philippinis in Japoniam venisse, & sublato postea, quod nimia indulgentia Jesuitis tribuerat *Gregorius XIII*, a *Clemente VIII* privilegio, plures supervenisse, & inter alios partem Japoniæ convertisse, quam Jesuitæ non adierint. In *Chinam* vero primum omnium venisse *Martinum de Rada* Augustinianum A. 1575, cui successerit A. 1581 *Martinus Riccius* Jesuita. Appulisse postea A. 1596 Dominicanos, ex quorum relationibus probat, illos tunc nullum Jesuitam in *China*, neque Christianos ab illis conversos reperisse. Allegat opus historicum de Actis Dominicanorum in China, a *Dominico Ferdinando Navarrete*, ejusdem ordinis Præposito, & postea Archiepiscopo S. Domini in America editum, & ex illius Tomo II non pauca adducit, quibus dicta confirmantur, & querelæ contra Jesuitas plurimæ afferuntur, ostensa conversionum differentia, quibus Jesuitæ & Dominicani utantur. Illos enim artibus politicis operam dare; hos sola doctrina, aliquando etiam miraculis, Christianismum promovere. Falli igitur *Jurium* concludit, qui omnes conversiones Jesuitis tribuit, aut nullam pro sincera & pia habet. Hæc ad præfationem Apologiæ Jesuiticæ pertinent.

Post hæc caput illius primum aggreditur Autor, respondetque ad ea

cap. 4i

si

6.

ad ea, quæ præfationi Lib. II. *Præf. Moral.* objiciuntur. Acriter illis ambitionem exprobrat, & necessitatem reformandæ illorum Societatis urget, falsus tamen, quod Jesuitæ objecerant, se primum non esse, qui hanc desideraverit. Adducit *Johannis Palafoxii*, Angolopolitani in India Episcopi, epistolam ad *Innocentium X* hac de re scriptam, de qua postea sæpius dicendum erit. Citat etiam *Muzii Vassellesi* & *Francisci Borgia*, (qui Jesuitarum Præpositi Generales fuerunt,) de emendanda Societate desideria, graviter taxans Jesuitas, quod Borgia scripta interpolaverint; id quod ex editionis *Iprensis* A. 1611, & *Antverpiensis* A. 1635 collatione demonstrat. Similis falsarios arguit in corruptione libri *de Instrukione Sacerdotum* a *Francisco Toletio* editi; obiter tamen corrigit autorem Theatri Jesuitici, in quo *Gregorio de Valentia* falsatio libri cujusdam ex tomis S. Augustini tribuitur, qui tamen non ipsum librum corruerit, sed in consensu *Congregationis de auxiliis* & aliter legerit, quam in libro scriptum erat, & in hac fraude a *Dominicano de Lemos* dprehensus fuerit. Subjungit quædam pro *Gasparo Scioppie*, quem Autor Defensionis taxaverat, quanquam in *Practica Morali* allegatum esse neget, sed longe alios autores, ad quorum testimonia respondere Jesuitæ debuerint, productos esse moneat. Interim *Scioppium* non solum contra Jesuitas, verum etiam contra *Georg. Hornium* defendit, qui *Period. III. Hist. Eccles. Art. 3.* scripsit, illum sub finem vitæ ad Ecclesiam reformatam, a qua defecerat, redire voluisse, sed spretum rejectumque fuisse. Annectit non pauca pro *Abbate Sancyrano*, testem citans *Franciscum Stephanum Cauletum* Episcopum Pamiensem, multa in causa Pontificia ab aula Gallica perpeffum. Defendit postea ideam Societatis Jesuiticæ ab autore *Præf. Moral.* propositam; improbat tamen, quod illam deteriore fecerint Jesuitæ quam scripta sit: neque enim omnibus Jesuitis vitia, quæ describuntur, tribui, sed illis, qui se iis contaminant, aut ea, cum possint & debeant, non impediunt. Neque tamen dissimulat, sibi nullam societatem aut ordinem innotuisse, in quo magis regnet propriæ sapientiæ & eminentiæ opinio, & opum atque gloriæ cupido. Inter alias probationes adducit, quod nullo Pontificum decreto retineri se passi sint, quo minus in Belgio collectas elemosynas extra provinciam miserint, & ad sua commoda, cum detrimento pauperum indige-

cap. 7.

indigenarum impenderit. Culpat quoque eos, quod ad existimationem Societatis conservandam nihil illicitum esse putent, nullis parcant calumniis, nullumque unquam errorem agnoscant & corrigant, & adeo insolentes sint, ut recte Episcopo *Palafoxio* dixerint, satius esse, ut tota nova Hispania intereat, quam ut aliquid de existimatione Societatis decedat. Provocat eos, ut hæc, quibus non unius aut alterius vicia, quibus nulla societas careat, sed totius sodalitatii eorum genium & corpus affici statuit, purgent & defendant, neque se propter laudes efferant, quas ab aliquibus & ob quædam bona particularia reportent. Post hæc, convitia, quibus in Apologia Jesuitica Theologi, quos a *Portu Regali*, sive a *Jansenio* cognominant, prosciuntur, in compendio enarrat, eoque ipso refutata esse existimat. Probat etiam eum, qui vicia aliorum detegat & reprehendat, Spiritum charitatis habere & servare posse, neque id absurdum & ridiculum esse, ut autor apologiæ putet. Multa hac occasione de lite Episcopi *Palafoxii* cum Jesuitis, & scriptis *Arnaldi* adversus *Malletum* aliosque commentatur. Accipit confessionem adversarii, quod intersit reipublicæ cognosci malos; & inde argumentatur, si vera sint quæ in *Practica Morali* Jesuitis objiciuntur, ut ipse quidem minime dubitat, omnino interfuisse reipublicæ Christianæ; ut publicarentur. Subjungit observationes quasdam singulares. Taxaverat Jesuita, quod *Arnaldus* libro *Jurii* de spiritu seu ingenio ejus non responderit; sed regerit Autor, Jurium responsum non mereri, & maluisse *Arnaldum* alia ejus scripta dogmatica refutare; scire tamen, quod libris suis aditus in Galliam non pateat. Negat iterum autorem *Practica Moralis* esse *Arnaldum*, a defendenda tamen ea non abhorret. Leve erratum esse putat, quod librum Jesuitis tantopere invisum, *Theatrum Jesuiticum*, Episcopo *Malacæ* attribuerit, cum ipsi Jesuitæ diu idem sint opinati. *Jarrigium*, qui a Jesuitis ad Reformatos transierat, & ab his ad illos rediit, in revocatione sua recantasse negat, quæ Jesuitis objecerat, probatu, ut putat, facillima; sed tantum scripsisse, se nimis vehementem in libro contra illos edito fuisse. Ad argumentum Jesuitarum, quod respondere Jurio non posuerit *Arnaldus*, quia tacuerit, prolixam dissertationem instituit quando & quomodo ex silentio præsumi possit & debeat confessio, & irridet Jesuitas, quod dicant, se per contemptum *Præ-*

pap. 8.

9.

10.

11.

cap. 12. *Practica Morali* non respondisse, & quod se cum Rege Galliarum comparent, qui ad relationes hebdomadales a Batavis editas, (*novellas* vocant) non respondeat. Exempla tamen allegat, quod Jesuitæ acerbissime adversariis responderint, v. g. *Theatinis*, qui tamen nihil illis objecerint, quam quod Ignatius Loyola, cum A. 1536 Venetiis esset, in societatem istorum recipi cupiens repulsam tulerit. Subjungit quæ Pasquierio summa cum acrimonia a Jesuitis opposita fuerint, maxime a *Francisco Garasse*, quem tamen ab animi submissione, modestia, affabilitate & mansuetudine mire commendari ab illis dicit. Sequitur sarrago dictorum & factorum, ex quibus Autor Jesuitas habitus cujusdam convitiandi convincere nititur. Inprimis urget, quod non nisi post plurium annorum moram & oppositionem, severissimis decretis Pontificum de obedientia Vicariis in Indiam missis præstantia paruerint, neque post extortum denique obsequium queri desinant, quasi injuste a missionibus in regna quædam exclusi fuerint. Hanc tamen exclusionem meruisse illos dicit, quod Christianos novitios a Sacramentis Ecclesiæ, a Sacerdotibus, quos Vicarii Pontificii consecraverant, administratis arcuerint, hos pro hæreticis, (*Janseuistas* scil.) diffamaverint, interim neophytos solo globulorū & aquæ benedictæ usu contentos esse jusserint. Exprobrat etiam, quod accusatione a maxima Pastorum Gallicorum parte, de corruptione disciplinæ moralis adversus Jesuitas institutam, ab egregiis Episcopis & Collegio Sorbonico, denique ab ipsis Pontificibus approbatam, pro injusta habeant, & quasi persecutionem passi sint, lamentari non cessent. Allegat *Bullas* Alexandri VII, & Innocentii XI, quibus Jesuitarum sententiæ a Pastoribus indicatæ, publice condemnatæ sunt. Orationem ab Henrico IV pro Jesuitis in Parlamento habitam falso fingi & supponi, ex Thuani Lib. CXXXII aliisque autoribus, itemque ex literis Regis ab *Auberio* in historia *de Cardinali Jousa* relatis demonstrat; deinde vel impudentiæ vel ignorantie eorum tribuit, quod obscuri cujusdam hominis *Perronis* Apologiam pro Jesuitis editam, Cardinalis esse contendant, cum quo vilis iste scriptor nil nisi nomen commune habuerit. Temeritatem denique esse ait, quod retractationem ab autore *Practica Morali* postulare audeant, quasi illos de violata Episcoporum in India autoritate per mendacium accusasset. Itaque actiones Jesuitarum contra Episcopos illos denuo recenset, & testimoniis

monii probat. Allegat (1) manuscriptam relationem *Petri de Solis*, de actis contra *Bernardinum Almanzum* Archiepiscopum S. Fidei, (2) scripta authentica in causa *Matthai de Castro*, natione Indi, hic, ut refert, circa finem Pontificatus Urbani VIII. Romam missus, eos fecerat in studiis profectus, ut Vicarius Apostolicus in Æthiopiam destinaretur; sed a Jesuitis & constituto ex illis Patriarcha Æthiopiæ rejectus, & Romam redire coactus est. Inde denuo cum titulo Episcopi in Indiam missus, novas Jesuitarum persecutiones incurrit, delatus inter alia apud Regem Lusitanæ, quod semipaganus esset, & parva idola secum ferret, itaque ex templis *bovm* stabula faceret, Deprehensam autem fuisse scribit calumniam, cum, instituta a Rege inquisitione, compertum fuit, nummos, quos Episcopus habebat, in regionibus illis usitatos, *idola* vocari, quod figuris illorū signati essent; boves vero, quos in templa admisisse dicebatur, homines esse, bajulando victum quærentes, qui populari dicacitate *boves* vocarentur. Sed graviora alia viro objecerunt, ut tertia vice Romam proficisci coactus, ibique satis rigide tractatus, tandem vero penitus absolutus & in Indiam remissus fuerit, in qua pluribus annis ad extremam usque senectutem muneri suo præfuisse, & tandem Romam regressus ante annos decem vitam finivisse perhibetur. Notat Autor, illo tempore, quo Jesuitæ in Æthiopia *Matthæum* illum falsis delationibus infestaverint, ipsos cum Patriarcha suo, cum sese administrationi publicæ ingessissent, toto regno ejectos, & post hæc omnibus missionariis Catholicis aditum præclusum fuisse. (3) De *Ferdinando Guerrero* Maniliæ sive Philippinarum Archiepiscopo narrat, cum ille Jesuitas ad ministeria sacra, antequam diplomata sua exhiberent, admittere recusasset, horum artibus apud Gubernatorem regium effectum fuisse, ut illum ex sacello, hostiam consecratam manu gerentem, & præ senio atque fame sese vix sustinentem, a militibus rapi, & in insulam desertam deportari curaverit. Probat hoc ex Episcopi *Palasii* libro, & ex relatione *Job. Bapt. Morali* Dominicani A. 1645. (4) Provocat ad Acta Jesuitarum adversus *Bernardinum de Cardenas*, Franciscanum, Episcopum *Paraguayensem*, ante annos 15 Hispanice & Gallice edita. Ex his constare ait, Episcopum cum Jesuitas pro munere suo visitare vellet, in Ecclesia sua ab illis obsessum, & fame ad deditionem coactum, hostiam ex manibus ejus

ereptam, illum ergastulo inclusum, deinde vili lembo impositum in insulam ducentis leucis distantiam missum esse. Ad hæc militum cohortes a Jesuitis conscriptas, quas ipsi duxerint, omniaque præfectorum mania subierint. (5) Injuriz referuntur sæpe memorato *Palfoxio* Episcopo, viro licet sanctissimo illatz, quas ipse editis libris descripsit. (6) Narratur, ut *Philippum Pardum*, itidem Maniliæ Archiepiscopum, quod Jesuitas a mercatura prohiberet, & ad rationes tutelæ, quam invaserant, reddendas adigeret, ope Præfectorum regionum sede sua dejecerint, restitutum tamèn paulo post decreto supremi Senatus Mexicani, a quo etiam mandatum editum fuerit, quo ecclesiasticis generaliter omnis negotiatio interdicta fuit, cum tamen præter Jesuitas nulli alii ex Clero operam illi dedissent. Ne vero solum in India tam insolentes fuisse videantur Jesuitæ, aut relationes ex locis remotissimis suspectæ habeantur, etiam Europæorum Episcoporum exempla afferuntur, pessime ab illis habitorum. Nominat Auctor *Smithum* titulo Chalcedonensem Episcopum, Angliæ Vicarium; *Boonium*, Archiepiscopum Mechliniensem; *Triestium* Gandavensem; *Pavillonium* Aleteensem; *Canletum* Pamiensem; *Solminiacum* Cadurcensem; *Chouartum* Bellovacensem; & Abbatem *Ferrerium*. Quæ cum his acta sint, *Tom. II. Præf. Moral.* relata esse dicit, nec hucusque refutata, quanquam in prima Apologiæ editione id se facturos esse indicaverint Jesuitæ; non stetisse enim promissione illa in altera editione; unde, & quod quædam de Theatro Jesuitico aliaque emoliverint, neque quidquam ex objectis solide refellere potuerint, suo iudicio condemnatos esse existimat. Hæc ex prima libri parte sumpta sunt; de altera sequente mensæ agemus.

LA THEORIE DE LA MANOEUVRE DES Vaisseaux. Sive

Theoria Artis armamenta navium rite gubernandi.

Parisis, apud Steph. Michalettum, 1689, in 8.

Constat plagulis 9, & 25 tabulis æneis.

DUabus potissimum partibus absolvitur Scientia nautica: altera, quæ Gallis *Pilotage* dicitur, cursum navis ex uno in alium destinatum

natum locum dirigere docet, itinere magitimo brevissimo & commo-
 dissimo, nititurque maxime principis Geographicis & Astronomi-
 cis; altera, quam iidem *Manœuvre* vocitant, Mechanicis fere fun-
 damentis suffulta, sollicita est de armamentis navium, malis puta,
 antennis, velis, rudentibus, temone rite disponendis, ipsoque navi-
 gii corpore istorum ope quam opportunissime flectendo & guber-
 nando. Et priorem quidem illam, quæ vulgo *Histiadromica* audit,
 plurimorum jam Scriptorum industria egregie excoluit: nec ita pridem
 adhuc de novo hanc in rem prodiit Anglico idiomate *Danielis Neu-
 bussi Ars Nautica*; de qua, cum serius nonnihil ad nos perlata fuerit,
 in Supplementis horum Actorum proxime agendi dabitur occasio.
 Posteriores vero, utilissimam hæc, ac navarchis, tempore potissi-
 mum naumachia, scitu apprime necessariam, qui methodice per-
 tractarit, vix quisquam huc usque extitit, sed totam fere hanc partem
 per solam hæcenus experientiam expleri oportuit; ad quam tamen
 adquirendam plurimum plerumque temporis requiri manifestum
 est. Vacuam itaque hanc spartam, ad expressum Regis sui manda-
 tum, in se suscepit Autor, quisquis tandem ille sit, sibi que proposuit
 e solidis principis Mechanicis docere, quomodo nauclero ventos e
 quacunque regione spirantes, quam optime in usus suos vertere li-
 ceat, per aptum *velorum* maxime atque *proa* situm, respectu ad
 præstitutam navis viam habito. Specialiora enim tractare, & singu-
 lorum, quæ plurima sunt, navis armamentorum machinas & usum
 describere non curavit, sed horum aliqualem notitiam jam præsup-
 ponit: quam ipsam quidem, si cui adhuc desit, quam optime hauri-
 ri posse ait ex alio libro, cui titulus: *L' exercice de la Manœuvre de
 M. le Chevalier de Tourville*. Cæterum in opere hoc ita se gessit
 Autor, ut propositiones quidem non admodum difficiles per ordi-
 nariam Geometriam demonstrarit; reliquas abstrusiores autem A-
 nalyseos ope ex profundo Democriti pacto extrahere sategerit.
 Nonnunquam etiam, ubi pretium operæ respondere non fuit visum,
 indicata solum est methodus indagandi exactam veritatem: in usum
 vero simul vocata Mechanica ratio ita determinandi quæsitæ, ut in
 praxi error insensibilis nihil adferat detrimenti. Quod reliquum est,
 quo benevolus Lector aliqualem de ipsius libri contentis prægustum
 audiviscatur, singularum, cum non adeo multa sint, capitum sum-

nam paucis indicare non pigebit. Ac in *Cap. I.* quidem fundamenta huic scientiæ præstruit Autor, agitque cum de venti vi contra vela, tum de potentia aquæ erga gubernaculum, ejusdemque aquæ renixu adversus ipsum navigii corpus. Pro faciliori vero doctrina, velorum superficiem in se licet arcuatam, considerat veluti planam; fluida vero illa, aquam puta & aerem, quo iis regulæ mechanicæ evidenti-
 us accommodari valeant, intueri jubet tanquam composita ex corpusculis, quæ situ inter se parallelo moveantur, variamque adeo impressionem in velis ac temone pro situs diversitate faciunt. Cæterum eam impressionis differentiam, quæ a majori aut minori rapiditate venti aquarumve provenit, minus pensi habuit Autor, cum ea utique diversam partium navis positionem sibi non exposcat. *Cap. II.* agit de motione navis in genere, ut & de modo cognoscendi ejusdem a via sua deflexionem, quam *Derive* vocant. Nimirum perquam facile foret ex præstratis in præcedenti capite fundamentis viâ, quam in tali positione venti velique factura sit navis, determinare, si hæc ab omni sui parte aquas æquali cum facilitate finderet: verum enimvero dum longe majori cum difficultate a latere, quam a prora fluctus perumpit, ejus etiam progressio hoc intuitu non parum alteratur, atque hujus jam deflexionis computatio quomodo facienda sit, dilucide ostenditur. *Capite III.* modus communicatur, quo cognoscere nauclerus valeat, an sua navis alteri, quam e longinquo videt versus eandem plagam tendere, ratione secundioris venti superior, an inferior sit, adeoque (supposita æquali utriusque navigii velocitate infusa) num prævertere illam, an vero ab illa anteverti debeat: quæ ipsa indagatio quomodo mediante pyxidæ nauticæ pinnulis visoribus instructa satis expedite fiat, exponitur. *Caput IV.* docet determinare situm tam proræ, quam veli opportunissimum, ad lucrandum quam maxime venti commodum: ad hoc vero obtinendum utrum non minus diversa navis proræque positio inserviat, immoto manente velo, quam veli major minorve obliquatio, non alterato ipsius carinæ situ: nihilominus ad veli potius determinationem respici vult noster, cum ab hujus situ & ipsius proræ dispositio dependeat. *Cap. V.* agitur de ratione determinandi varias navigii deflexiones, (*Derives*), ortas a diverso situ proræ in relatione ad veli positum; sive detur linea situs navigii, sive linea cursus ejusdem præfixi; docetur

docetur quoque, quomodo haberi queat proportio inter varias longitudines linearum, quas navis intra tempora æqualia percurrat in quolibet positu. *Caput VI.* monstrat, quisnam commodissimus omnium situs sit, tam veli, quam carinæ, respectu habito ad ventum & ad viam præstitutam. *Capite VII.* definitur, qualem angulum facere clavus seu temo debeat cum carina seu spina navis, si quis quam maxime ventum adversum in usus suos vertere, aut vento secundo quam celerrime promoveri discipiat: qua occasione suadet Autor, ut limbus circularis in suos gradus distinctus appingatur centro gubernaculi, quo mox ad oculum pateat, quem angulum gubernaculi manubrium cum navis spina faciat. *Cap. VIII.* modus ostenditur, Mechanice determinandi situm aptissimum velorum atque proræ, tam ad lucrificandum quam maxime ventum, quam ad percurrendum quam expeditissime iter propositum, assequendumve aliud navigium fugiens: ubi speciatim monet Autor, quid in tali persecutione cavendum sit, ne quis improvide incidat in istum errorem, qui *Chasse Angloise* vocari solet; ubi nempe persequens pedetentim venti prærogativa magis magisque excidat, & continuo longius post navem, quam adsequi intenderat, relinqui se sentiat. *Caput IX* & ultimum varias communicat cautelas in praxi hujus disciplinæ adhibendas: cumque initio ad faciliorem intellectum Autor finxerit planam velorum superficiem; jam examinat, quamnam differentiam eorum curvatio importet: varia item suggerit, ad commodiorem hactenus usitata velorum aptationem facientia; ac speciatim submonet, quam insignis in trirremium seu *Galearum* velis defectus occurrat: ubi nempe aliqua veli pars navem non modo nil juvet, sed plane retro quasi pellat, ejusque velificationi obnitatur, & rursus ejus alia pars nil aliud conferat, quam quod navem longius a viæ suæ linea faciat deflectere. Id quoque pro cautela inculcat, ut extremitates navis omnium minime saburra aut farcinis onerentur: cum utique prora aut puppis ope gubernaculi magis minusve promte ad latus flectatur, prout centrum gravitatis longius aut propius removetur a prora puppive versus partem oppositam. Denique ut quandocunque, etiam nocturno tempore, vela in desideratum & cognitum situm aptare liceat, nec multis ad anguli dimensionem ambagibus opus sit, jubet in rudentibus, velorum

antem-

antennarumque rectoribus, certa facere signa, quæ vel tactui mor indicent, quando vela ad debitum obliquitatis gradum sitamve redacta sint atque disposita.

HISTOIRE DE LA RELIGION DES EGLISES Reformées, par Mr. Basnage &c.

id est,

J. Basnagii, Evangelii Ministri, Historia de Religione Ecclesiarum Reformatarum, in qua successio illarum Ecclesiarum & perpetuitas fidei, maxime post seculum octavum; dein instituta reformatio, & perseverantia in iisdem dogmatibus a reformatione ad hoc usque tempus demonstratur. Accedit Historia de origine & progressu præcipuorum errorum in Ecclesia Romana, Responsi loco opposita Historiæ de Variationibus Ecclesiarum

Protestantium, a Jacobo Benigno Bossueto, Episcopo Meldensi editæ. *Tom. I.*

Roterodami, apud Abrahamum Acher, 1690, in 8.

Constat plagulis 35.

Inditavit honorifice operis hujus editionem Dn. *Gilbertus Burnet*, sæpe in Actis nostris laudatus, nunc Episcopus Sarisburiensis in Anglia, & primarius Regis Elemosynarius, in Censura adversus non minus celebrem Episcopum Meldensem, Dn. *Bossuetum*, quam retulimus nupero mense Junio p. 276. & seq. Hanc D. Burneti comitatem veneratus *Basnagius*, libros hos suos ei dedicavit. Iisdem amplum & luculentum præmisit præloquium, ex quo tamen pauca afferemus, cum pleraque latius in progressu operis enarranda veniant. Ostenditur inter alia, veterem esse paganorum & Arianorum methodum, Christianis & orthodoxis variationem doctrinæ objicendi. Renovatam eam esse ante aliquot annos a Jesuita Hiberno *Fitz Simone*, & quidem, ut Autor judicat, accuratius quam a Bossueto. Licet enim ille fabulis quandoque indulgeat, ordinem tamen in scribendo servasse, & diversas sententias in areolis juxta se colloca-

tas perspicue representasse; cum Bossuetus omnia disperferit, & verborum strophis atque coloribus capita rerum involverit & veluti sepeliverit. Post hæc & alia, initio Tomi I. Autor comparationem cap. 4. quendam inter Bossuetum & Maimburgium instituens, hunc ait amœno quodam scribendi genere, & probabilibus conjecturis, libris suis gratiam & speciem conciliaffe, & quanquam solide non doctum, cum confidentia tamen & veluti magistri autoritate propositas materias tractasse; cum e diverso Bossuetus, non evitatis Maimburgii defectibus, dotes ejus non sit assecurus, ita ut labori diffidere aut succumbere, certe titubans incedere videatur, semipelagianus alicubi, alibi gratiæ defensor, nimiaque subtilitate & argutia in taxandis reformationis autoribus lectori molestus. Famam sibi parasse Episcopum edito *Expositionis* libro non negat; cum vero in præfatione operis sui *de Variationibus*, ambiguitatem & confusionem sermonis pro falsitatis nota habeat, hac ipsa lege *Expositionem* illam damnari judicat, quæ nil nisi fucus contineat & innumeras habeat variationes. Notat e. g. omissa in prima editione verba, *quod panis & vinum in Sacramento mutetur in corpus & sanguinem Christi*, inserta esse secundæ editioni, cum vocabulo *transsubstantiationis*, quod in prima evitatum erat. In hac etiam simpliciter dici, *Missam probabili ratione* (raisonnablement) *nominari posse sacrificium*, sed in secunda substitutum esse, *Missam nihil deesse, quo minus sit verum sacrificium*. Variationes vero Ecclesiæ Romanæ in dogmatibus de justificatione, prædestinatione & gratia, de cultu imaginum aliisque, dudum a Flacio Illyrico demonstratas esse, neque huc usque refutatas; unde iterum Bossuetus suo judicio condemnetur, & cogatur, ut historiam suam ipse retractet & aboleat, quod se facturum esse in præfatione operis sui recepit, si Ecclesiæ Romana de variatione convinceretur. Monet inde, si de variationibus quæretur, constituendum & determinandum prius fuisse, quarum ratio habenda sit. Considerari (1) debuisse primario eas, quæ sacris literis adversentur; de his vero non egisse Bossuetum. (2) Versari eas debere in rebus & dogmatibus ipsis, non in formulis loquendi & terminis technicis. (3) Illas demum urgendas esse, quæ graves & essentielles fidei articulos afficiant. Si enim qualescunque producantur, ne veterem quidem Ecclesiam immannem a culpa futuram. Exemplum offert de communione in-

fantum. (4) Allegandas eas solum esse, quæ Ecclesiæ toti tribui possint, non vero quas singuli Doctores fovent. Hanc regulam passim neglexisse Bossuetum, & sic integros ejus libros, puta V. VII. XIII. & XV. destrui. (5) Ad causam etiam variationum sive mutationum respici debere, qua mente & quo fine, num temere & maligne, vel metu dominantium, an pacis & concordia causa fiant; quod factum esse putat a Reformatis in gratiam Lutheranorum. Ostendit quam periculose ex fictitiis variationibus argumentatus sit Bossuetus, viamque præverit Atheis & Socinianis, eadem argutia religionis Christianæ veritatem oppugnaturis. Tandem etiam intempestive publicatum esse hoc opus de Variationibus existimat, edique debuisse, antequam Reformatorum defectio vi militari procurata fuerit. Gallis enim qui conversi dicuntur, parum honeste nunc insultari; aliis nationibus, Gallicæ linguæ imperitis, scriptum illud frustra obtrudi. Simplici negatione totum Episcopi opus destrui. *Nos enim ait, eandem religionem profitemur, quam majores nostri stabiliverunt: nos omnes essentielles reformationis articulos retinemus. Cum Calvino statuimus, per sacrificium Missæ destrui sacrificium Christi; transubstantiationem impossibilem esse, quia Christi corpus celo inclusum, (renfermé dans le Ciel) in terris amplius esse nequit; prohibitionem calicis adversari instituto Christi; in cultu imaginum, sive ad ipsas sive ad Deum referatur, idolatriam committi; eos, qui per alium, quam Christum ad Deum accedunt, iram ejus & aternas pœnas incurrere; converti nos gratia Dei, ejusdemque sola misericordia salvari. Hæc, inquit, dogmata nos ab Ecclesia Romana separant, quod negare nemo potest: Calvinus illa docuit; id testatur edita illius Institutiones: Nos eadem adhuc docemus; irrita itaque sunt sophismata omnia de variationibus: & hæc sufficere censet ad totius machinæ disjectionem. Ad specialem tamen refutationem motum se esse dicit, ut gloriandi ex silentio Reformatorum occasionem adversariis auferret, & otii, quo in Belgio cum tot aliis fruatur, rationem redderet.*

In quatuor inde partes laborem suum distribuit. (1) Perpetuitatem demonstraturum se esse ait purioris doctrinæ ante reformationem, & quod Reformati eandem fidem cum Albigenis & Waldensibus teneant, rejectis, quas his Bossuetus Lib. XI. intencavit

tavit, accusationibus. (2) Reformationis opus contra Bossueti præjudicia se defensurum, in primis quoad res in Germania gestas; de Gallicis enim ab aliis sufficienter actum esse. (3) Dogmata ab initio reformationis recensiturum, ut appareat, non esse variata; subsistere tamen se velle monet in confessionibus & generali Ecclesiarum intentione, cum nec necessarium, nec facile sit singulos doctores defendere. (4) Summam quorundam dogmatum Romanorum exhibiturum, quod, etsi ad recriminationem a Bossueto rejectam pertinere videatur, licitum tamen esse monet, suscepta prius & peracta defensione, tantoque validius fieri, quia Ecclesia Romana infallibilitatem jactet; quæ si demonstratis variationibus & erroribus destruat, Bossuetum ex sua sponsione ad revocationem scripti adigi. Hanc methodum confusæ, cujus Bossuetum imitatur, præfert, & ad modestiam sese obstringit; si quid tamen durius sibi exierit, id omne revocatum & abolitum esse cupit. Sub finem capitis, violentiam Episcopo objicit in conversione illa militari exercitam, & concionem quandam ex nescio quo suggestu exprobrat, cum asperrima in novos conversos debacchatione habitam. Sed hanc objectionem in præloquio temperavit Autor, monens concionatum non esse Bossuetum, sed cum ægrotum quendam ex conversis ad usum Sacramenti ritum Romano permovere non potuisset, populo ante fores adstanti acclamasse, ut hominem illum, si obierit, veluti canem in sterquilinum projicerent. Hæc primi capitis contenta conspectum totius libri exhibent, & paulo fufius referenda esse visa sunt.

Aggreditur deinde Autor, neglecto Bossueti ordine, ante omnia Librum ejus XI, in quo Reformati objecerat, quod hæresin suam a *Manichæis, Albigenfibus, Valdensibus, Viclefitis & Fratibus Bohemis* per successionem deriverent, & eatenus Sociniani postponendi sint, antiquiores autores habentibus. Negaverat Bossuetus, ante Manichæorum tempus, sive seculum quartum, ullum fuisse, qui cultum sanctorum improbaverit; sed regerit Autor, errores argui non posse, antequam oriantur & innotescant. Adducit tamen epistolam *Smyrnenfium*, ex Eusebii Lib. XIV, qua contra Judæos martyrum cultum Christianis objectantes asserunt, se Filium Dei adorare, martyres amare. Addit alia, quæ huc faciunt, ex Origene, Athanasio & Theodorcto. Eodem modo refellit, quod transubstantiationi non nisi

seculo decimo contradictum sit. Ait enim, dogma illud non nisi nono produsse, longeque aliam Gelasii, Chrysoptomi, Augustini & Theodoretii sententiam fuisse. Ad seculi inde noni historiam progreditur, in quo, licet ob summam Cleri barbariem infelicissimo, veritatem tamen doctrinae in Gallia defensam esse, probare nititur. Repulsam esse scribit *Nicolaum I.* Pontificem, jurisdictionem in Gallia Episcopos sibi arrogantem: Improbatur Concilium Nicenum II, cultum imaginum approbans, non a Gallis solum, sed & ab Hispanis, Germanis & Anglis, eique oppositas fuisse Synodos Francofurti & Lutetiae: Acta *Hincmari* contra *Godescalcum* in articulo de gratia in Synodis Valentiae & in Lingonibus habitis correctae esse. Observare jubet Bossuetum, quod Pontifices Romani communionem cum Gallis aliisque de cultu imaginum illo tempore dissentientibus non abruperint, ut aequius judicare discat, de tentata inter Reformatos & Lutheranos concordia. *Paschasium Radbertum* seculo nono primum omnium praesentiam realem docere & fictis miraculis stabilire coepisse, pro certo habet, cui Carolus Calvus *Ratramnum* monachum opposuerit, quem Jansenista mire laudatum, postea deprehensa ejus doctrina cum Reformatis consentiente, variis cavillationibus interpretari coeperint. Eundem vero Autor contra *Bossuetum*, *Maimburgium* & *Boilavium* suis partibus vindicat. Ex Paschasii dogmate produsse non dubitat reliquos errores, quod Missa sit sacrificium, quod sacer calix populo ademptus sit, quod hostia adoretur. Defendit *Claudianum* Taurinorum Episcopum, qui eodem seculo imaginum cultum in sua dioecesi aboleverit, & in articulo de praedestinatione & gratia Augustini dogmata secutus fuerit. Ex his aliisque, quod susceperat, probatum esse contendit, etiam seculo nono in magna Galliae parte rejectos esse errores semipelagianismi, praesentiae realis, & cultus imaginum; Sacras literas plebi & juventuti propositas fuisse; preces ad sanctos non esse factas, & sublatam eorum commemorationem in Missa ipsamque crucis adorationem ab Episcopo illo Taurinensi fuisse.

cap. 3.

De historia seculi decimi dissentisse aliquatenus fatetur Autor celebres Reformatorum doctores, *Claudianum* & *Laroquium*, sed formulis loquendi potius quam sententia. Ipse purioris doctrinae etiam in illo seculo, (licet Baronio & aliis Romani Pontificatus asserenti-

sertoribus testantibus, summe barbarum & corruptum fuerit) vestigia deprehendit. Vindicat illi temporis Liturgiam a *Thomafino* inter alios relatam, licet aliis antiquior videatur. Ex illa, & ex ejusdem seculi scriptore anonymo a *Celotio* Jesuita edito, multa pro sensu figurato in S. Coena affert, ita ut indifferentem utramque sententiam in Ecclesia tunc fuisse existimet. Confirmat idem ex *Wilhelmo Malmesburienfi*, qui ab *Odono Archiep. Cantuar.* miracula pro asserenda praesentia reali edita, aut ut ipse judicat, conficta esse tradidit: unde colligit, oppositam quoque opinionem adhuc viguisse, nec defuisse qui contra Paschasium disputarent, inter quos nominat *Herigerum* Abbatem Lobiensem, & *Missala* extare dicit, ex quibus, ut & ex Liturgia ista appareat, adorationem hostiae in usu nondum fuisse, neque in rituum formulis indicari, cum alii non taceantur, ideoque nec elevationi locum fuisse putat. Refellit *Mabillonium*, qui inclinationem, quae *pacem*, quam vocant, in Missa accipientibus in Ordine Romano praescribitur, cum adoratione confundat. Ex alio seculi X scriptore *Radulpho Flaviacensi* locum adducit, quo probari putat, Missam illo tempore solummodo pro commemoratione sacrificii a Christo praestiti, non vero pro sacrificio propitiatorio habitam fuisse. Statuit etiam, *communione sub utraque* illa etate nondum cessasse, prevaluisse tamen, recepto realis praesentiae dogmate, omissionem calicis; quibusdam vero panem vino intinctum porrectum fuisse, donec approbata postea Thomae de *concomitantia* opinione, *communio ad unam panis speciem* redacta fuerit. Eodem seculo de cimo nondum septem Sacramenta numerata fuisse, ex seculi XIII autore, *Alexandro Hales*, cujus scripta Innocentius IV Pontifex approbaverit, monet, qui quatuor tantum recensuerit. Inde ergo Romanae Ecclesiae vel neglectum imputat, quod ultra decem secula veritatem non docuerit, vel innovationem patescere ait, aucto Sacramentorum ad septem numero. Ex eodem *Radulpho* locum citat, quo *Godefbaldi* sententia pro gratia contra liberum arbitrium probatur; idem ex *Ebrardo* seculi XII viro, contra Gretserum Jesuitam, dicta ejus cavillantem, asserit. Negat enumerationem peccatorum in confessionibus exactam tunc fuisse; nec satisfactiones impostas ait, nisi quod multae quaedam in Anglia dictari coeperint. Sanctorum cultum eo nondum pervenisse, quo postea, cum nulla directa invo-

cationis formula in Liturgiis illius temporis reperiatur, ut nec confessio, quæ nunc Missæ præmittitur, in qua Sacerdos non Deo solum, sed & *B. Virgini, Michaeli Archangelo & omnibus Sanctis* confitetur; quod pariter ac alias preces ad Mariam & Sanctos directas, quibus auxilium ab illis petitur, pro idololatria habet, multoque magis oblationem, quæ ad illorum honorem in Missa fieri solet. Speciatim in Diocesi Taurinensi non dubitat superfuisset Claudii sectatores, qui a cultu Sanctorum abhorruerint, licet inopia scriptorum nihil ea dere memoretur. Notat S. Scripturam Regum iussu in linguas populares translata fuisse, nondum obtruso de Ecclesiæ autoritate & Pontificum infallibilitate dogmate, imo sæpe repressa ab Imperatoribus Pontificum insolentia. Explodit Bossueti assertum, quod Manichæi in Gallia primum ausi sint Antichristi titulum Pontificibus impingere. Factum id enim esse docet hoc seculo, in Synodo *Rhemensi*, & a *Gerberto* Archiepiscopo, postea Pontifice, cujus epistolæ extant. Licet autem summam corruptionem in plerasque provincias hoc seculo inveciam esse concedat, plurimæque exempla errorum & hypocritici cultus afferat, separationem tamen non æque ac posteriori tempore necessariam fuisse existimat, nondum stabilita communionem sub una, nondum imperato Sanctorum cultu, nondum recepto Semipelagianismo, aut condemnato sub persona Jansenii Augustino. Monstrat itaque, Meldensem refutans, uno eodemque tempore diversas de fide sententias diversosque ritus a Pontificibus toleratos fuisse. Exemplum adscribit *Ratherii* Episcopi Veronensis, qui pastori præsentiam realem neganti contradixerit quidem, sed anathema non dixerit.

cap. 4-

Seculo XI. doctrinæ reformatæ continuationem in Albigenibus querit & ponit Autor, nec quicquam cedens Bossueto, qui summa cum industria, & a tot aliis Romanæ Ecclesiæ Doctoribus dissentiens, contrarium eruere conatus est. Hanc materiam amplissime & accurate tractat, ex quibus tamen paucissima referre possumus. Inter Prælatos & Theologos, qui ante *Berengarium* (cujus breve adscribit elogium) dogma de transubstantiatione non admisserint, *Leuthericum* Archiepiscopum Senonensem recenset, rejecto testimonio, quod ex Actis *Synodi Aurelianensis* opponitur. In hac falso Manichæismi crimine circumventus, & a Bossueto infamatus esse Aurelianenses

mensis, ex ipso *Glabro & Vignierio*, quos Meldensis allegat, demonstrare nititur, neque veterum Aurelianenses istos pro Albigenensium majoribus agnoscere. Eundem honorem habet iis, quos Synodus *Atrebatensis* A. 1025. condemnavit, cujus historiam a paucis annotatam & Bossueto ignotam esse ait. Utitur autem testimonio *Luca Dacherii Benedictini*, scriptorum & actorum istorum temporum diligentis collectoris, aliorumque, quos a pari laudat diligentia, monachorum. Cum vero Bossuetus Lib. XI. operosus fuerit, (ut in Actis 1689. p. 159 indicavimus) ut Albigeneses ex Manichæis ortos esse evinceret, contrariū magno nixu ostendit Basnagius, & primo Manichæorum dogmata & mores proponit; deinde quæ illis a Bossueto tribuuntur, refutat. Monet quoque, confundi a scriptoribus contemptum sacramenti, quo hæretici laborabant, cum sententia purtorum illa ætate doctorum, qui tantum præsentiam realem ejusque sequelas in cultu noxias impugnabant. Post hæc, dogmata Albigenensium cum Manichæorum dogmatibus confert, illosque a Manichæismo penitus absolvit, veterum novorumque scriptorum ex Romana Ecclesia testimonia Bossueto opponens. Concedit huic, fuisse tunc in Gallia & in tractu Albigeni Manichæos ex Asia eo delatos, sed nihil commune cum Albigenensibus & Valdensibus habuisse, præter perfectionem a Clero utrisque intentatam. Plerosque illius sæculi scriptores magnæ ruditatis multorumque errorum accusat, non prorsus parcens Bernardo Cluniacensi, qui *Santhus* vocari solet. Negat tamen, ab hoc aut ab *Eservino* Colonienfi Albigeneses pro Manichæis habitos fuisse, licet Bossuetus amanuensium suorum excerptis nimium fidens aliud ex iis deducere voluerit. *Autrum* quoque *Venerabilem*, ut dici solet, in suas trahit partes, & cum non neget, fuisse, qui a Donatismo non immunes essent, & Baptismum adultis solum conferrent, cætera tamen orthodoxos mansisse censet. Errorum etiam, quo Baptismus infantum rejicitur, essentialem esse non putat, cum neque naturam Sacramenti pervertat, neque saluti infantum noceat, qui ex fœdere Dei cum parentibus salventur; & ideo Ecclesiam olim Baptismus infantum ad festum Paschale, multorum etiam adultorum ad mortis usque tempus distulisse. Singulari dissertatione persequitur alia, quæ Bossuetus sub initium Lib. XI. commentatus est. Vaticinium Pauli *I. Tim. IV. 1.* non ad Manichæos, sed

d. cap. 4.
§. 2.

§. 3.

cap. 5.

d. cap. 5.
sect. 2.

ad Romanæ Ecclesiæ errores pertinere statuit. Ex Augustino contra Faustum disputante observat, nec sacrificium Missaticum, nec cultum Sanctorum in Ecclesia tunc fuisse. Falli dicit Bossuetum, cum negat, quod Arriani seculo XI circa Tolosam fuerint, aut quod Albigenes separatim ab Ecclesia Romana cultum habuerint, aut quod cum iis ejusdem religionis non fuerint Valdenses. (Etsi postremum hoc altioris indaginis est, deque eo plura nobis dicenda erunt, ubi Vir clarissimus *Philippus Limborchius* manuscriptum, quod possidet, exemplar Inquisitionis Tolosanz adversus Albigenes & Valdenses, ab A. 1307 ad A. 1322, publici juris fecerit. Ea enim occasione, ut ex Belgio nuper ab amico accepimus, discrimen inter Albigenes & Valdenses, quoad dogmata & ritus, accurate traditurus est. Nisi forte distinguenda sunt tempora, & quæ initio intercesserunt dissensiones, paulatim metu communium persecutionum compositæ fuerunt.) De Valdensibus autem Basnagius noster dubitat, an a Valdo, an a loco in Galliaz finibus *Walden* dicto, quod vetus scriptor *Pylicdorffus* opinatus, nomen traxerint. Defendit fidem libri *de Antichristo* A. 1120 editum, in quo Albigenis dogmata cum Reformatis conformia adversus Pontificatum recensentur & asseruntur.

cap. 7.

Continuat postmodum Albigenis historiam ab A. 1125, narratque *Petri Bruffi*, celeberrimi illorum doctoris, crudele supplicium, ut & Bernardi irritum in illis convertendis conatum, & ut contemptus fuerit, quod circumgesta hostia miraculosam ægrotorum sanationem tentaret. Agit etiam de *Henrico Bruffo*, agnati dogma defendente, ejusque fato: item de exploratione per aquam contra Albigenes statuta, & Bernardo perperam laudata, approbante etiam Pontifice. Erat autem illa exploratio eadem, quæ in sagas ad nostra tempora usque exerceri solita est, more barbaro aut supersticioso. Multa habet de inquisitionibus adversus Albigenes institutis, sævisque contra eos Synodorum decretis, & suscepto demum bello, auspiciis Pontificum, & contra disciplinam Christianam, quæ non permittat, ut religio vi & armis hominibus inculcetur. Ideo etiam justam fuisse statuit Albigenis defensionem, quia legitimos habuerint Principes eam molientes, in quos Pontifici nullum jus erat.

cap. 8.

Succedit acris contra Bossuetum disputatio, qui singulari opinione, aliisque omnibus autoribus contradicens, Valdenses plane alios

ne alios descriperit, quam revera fuerint, nec a Romano dogmatibus dissentisse statuerit, nisi quod nimium paupertatis studium præ se ferrent, & de vitiis sacerdotum, errorem Donatistarum sequerentur. Excusat Valdenses, & qui illorum narrata retulit, *Bezam*, quod antiquiorem originem sectæ jactaverint; leviori, ut notat, errore, quam illo, quem Romana Ecclesia commiserit, in Concilio Bituricensi A. 1031 absque ullo fundamento definiens, quod *Martialis*, quem inter primos Evangelii doctores Gallicæ quædam Ecclesiæ celebrant, Christi & Apostolorum comes fuerit; aut libros & miracula *Dionysio Arcopagita* affingens, ut Parisiorum Apostolum faceret. Recensetur inde Valdi doctrina, & quomodo A. 1179 & 1183. injuste condemnata sit, improbata perversum in modum, quam ille sectabatur, paupertate, cum eandem in *Franciscanis* mire laudent, licet statim post confirmationem illius ordinis, hypocrisis & nequitia detecta fuerit, cujus testem allegat *Petrum de Vineis* Lib. I. Ep. 37. Refutat speciatim pleraque a Bossueto relata, ex ipsis quos ille pro se adduxit autoribus, nominatim *Pylicdorfo*, & hujus aliorumque testimonia adscribit, ex quibus constat, quod Valdenses contra potestatem Pontificum, indulgentias, cultum imaginum, purgatorium, Missas, extremam unctionem, aliosque errores & abusus, eadem quæ Reformati docuerint. Refert, quomodo Valdenses ex Gallia in Arragoniam, Germaniam, & in fines Italiæ evaserint, exagitati ubique crudeliter, nisi quod in Alpium faucibus receptaculum aliquanto tutius invenerint, conservata aliquatenus in illis locis *Claudio* Taurinensis doctrina, Constare ait ex Actis a Sculteto publicatis, de legatione ex vallibus Alpibus A. 1530. ad Oecolampadium missa, & quomodo in capitibus fidei, maxime vero in articulo de præsentia reali, sive de transsubstantiatione, cum Helvetiorum dogmate consenserint. Idem patere ex MSCtis confessionibus, non quidem secretis & nemini patentibus, qualia Varillasius alleget, sed in Bibliothecis publicis Genevæ & Cantabrigiæ omnium conspectui expositis, & vetustatis nota insignitis. Rejicit imputationem, quasi Valdenses cultum catholicum simulaverint, eaque fraude latuerint: notorium enim esse contendit, etsi multi vi persecutionum ad defectionem impulsus fuerint, reliquos tamen manifestam ab Ecclesia Romana separationem fecisse, & segregatos coetus constituisse.

cap. 9.

Subjungitur *Viclef* historia. Laudat hunc Autor a veritate mal-
 torum dogmatum, inprimis quod transubstantiationem negaverit;
 in medio tamen relinquit, an cognitionem illam ex Scripturis hause-
 rit, an ab Albigenfibus in Angliam venientibus didicerit. Fatetur
 etiam, illum Scholasticæ Theologiæ deditum quædam minus recte
 & perspicue tradidisse. Negat cum *Larroquio*, quod plebs Anglica
 pro doctrina *Viclef* arma ceperit, aliasque tumultus illius causas in-
 dicat. Ridet miracula illo tempore pro transubstantiatione jacta-
 ta. Notat, A. 1382. primam legem pœnalem contra *Viclefitas* in An-
 glia a Clero, soluto Regi ære, procuratam fuisse. Rejicit *Polydori*
Virgilii tradita, quod *Viclefus* in Bohemiam se receperit. Repre-
 hendit *Bossuetum*, quod de solius *Viclef* opinionibus disputet, qua-
 si se statores ejus (quos *Lollardos* postea vocarunt) emendare illas non
 potuissent, aut his noceret, quod ille veritates quasdam ex infirmitate
 retractaverit; dum interim certissimū sit, illos, qui *Viclefitæ* vocantur,
 in doctrina cum Reformatis consensisse; id quod perperam a *Bos-*
sueto dissimulatum esse arguit. Notat quoque, hunc impertinenter
 & cum vana insultatione respondisse *Larroquio*, in Repetita Censura
Varillasi (in Actis 1688. p. 249. relata) decretum Concilii Oxoni-
 ensis alleganti, in quo condemnati sunt tum qui negant in Sacramen-
 to esse verum corpus Christi, tum qui statuunt Sacramentum non
 esse panem, sed ipsum corpus Domini. Decreti itaque illius (quan-
 quam intricatum ei videatur) fidem adstruit, cum ad rem non faci-
 ant, quæ de Concilio Londinensi *Bossuetus* disputavit, de quo nul-
 la fuerit quæstio.

10.

Fratrum quos vocant *Bobemorum* originem a *Valdensibus* de-
 ducit, cum nempe ex Gallia & speciatim ex Picardia ejecti latebras
 in Bohemia quæsiuissent. Id ante Hussum factum esse, idoneis pro-
 bat autoribus, & *Æneæ Silvii*, i. e. Pii II. Pontificis testimonium ci-
 tat, qui *Taberitas* (quibuscum ipse colloquium habuit & reditum ad
 sacra Romana persuadere voluit) a *Valdensibus* dogmata sua acce-
 pisse notavit. *Valdensium* itaque & *Viclefitarum* doctrinam placu-
 isse Bohemis, interque eos *Johanni Hussu* affirmat, ita tamen ut huic
 non eandem veritatis cognitionem, quam illis tribuat, neque eum
 pro martyre Reformatæ religionis agnoscat, cum inter alia dogma
 transubstantiationis ad mortem usque tenuerit; quod a *Larroquio*
 contra

contra Doctores reformatos, qui errore facti aliud senserunt, evidenter demonstratum, & seipsum ab errore liberatum esse, candide profiteretur. Veros itaque Hussi discipulos, non Picardos aut Taboritas, sed Calixtinos in Bohemia fuisse statuit, cum illis eatenus tantum consentientes, quod communionem sub utraque urgerent, & Papam pro Antichristo haberent. Quæ a Taboritis duce *Zisea* & aliis, aut plebejo tumultu crudeliter acta sunt, meritoque culpan- tur, ad religionis capita pertinere negat, & ut argumentum retor- queat, vehementius ait scripsisse eos, qui se Catholicos vocabant. Pro- ducit *Taboritarum* confessionem in comitiis Basileensibus A. 1431. exhibitam, Bossueto vel ignoratam vel dissimulatam. Compositam tunc esse dicit non inconcinne a quodam *Luckewitio*, & ex illa con- stare, quod præsentiam materialem & transsubstantiatam in S. Cœna negaverint, falsi tamen Christum vere adesse, *spiritualiter & sacra- mentaliter*. Idem testari scriptores Bohemos; ut mira sit Bossueta affectatio, contrarium in hoc articulo & de cultu Sanctorum illis tribuentis. Inter ea enim, quæ *Taborita* Romanæ Ecclesiæ objicie- bant, fuisse, quod invocetur v. g. *S. Dorothea*, ut a *criminibus nos lauet, nutrimentis spiritualibus donet, actiones nostras dirigat*, & *B. Virgo*, ut *peccata nobis ignoscat*. De purgatorii etiam figmentis que- stos esse notat, quæ talia esse existimat, ex quibus variationis insigne exemplum demonstrari possit. Post casus oppressosque, non modo Cleri Romani, sed & Calixtinorum molimine *Taboritas*, & con- tinuatis adversus illos immanibus persecutionibus, reliquias illorum in sylvis locisque montanis delitasse, & coetus *Fratrurn* nomine con- tinuasse, pro indubitato habet. Inde in Austriam, *Matthiæ Hunga- rix* Regi lenius cum iis agenti subjectam, magno numero egressos, auctosque accessu sociorum ex *Marchia Brandenburgica*, ita erectos fuisse refert, ut confessionem fidei *Ladislao* Regi A. 1508 exhibuerint; unde liquidissimum esse statuit, eandem horum & *Valdensum*, ubi- cunq; tunc illi coetus habebant, fidem fuisse, & frustra autorem *Rudi- gerum* (multorum errorum, ut censet, reum) contra tot alios a Bos- sueto allegari. Excusat iterum illos ex Protestantibus, qui in facti noticia decepti de Hussio & Fratibus Bohemis aliter senserint, longe- que majores errores Pontificiis objicit, qui v. g. *Georgium* pro san- cto colant, qui *Arianus* fuit, & *Mediolani Guilielminam* quandam,

fagam eodem honore dignati sint, Mabillonio teste. Quod vero Fratribus Bohemis exprobratur, quod baptizatos a Catholicis rebaptizaverint, vel negat, vel emollit, & Cypriani exemplo excusat.

cap. II.

Ultimo hujus primæ partis capite de Ecclesia Græca tractat Autor, illamque tolerabilius quam Romanam etrasse arbitratur, tum in dogmate de transubstantiatione, tum quoad cultum imaginum; nec dubitat, veros fideles in Græcorum aliorumque Orientalium cœtibus conservatos fuisse. Agnoscit quidem, ob defectum scriptorum probatu difficile esse, quomodo id adversus inquisitiones fieri poterit; considerari tamen jubet ignorantiam, pigritiam & avaritiam Cleri, sub quo sic affecto non uno modo latere aut evadere dissentientibus licuerit. Exemplum Parisiensis urbis adducit, in qua hodie manifesti athei & sacrorum contemptores, etiam Clericali caractere & Abbatum titulo præditi tolerentur; Germanorum etiam Episcoporum, qui ante Lutheri tempora accepto tributo concubinas Clericis indulserint. Ita semper non paucos ex Pastoribus fuisse & adhuc esse putat, qui sacra non nisi pompæ & quæstus causa procurent, nullamque de salute animarum sollicitudinem gerant. Præsenti quoque Galliæ statu, quam nunc totam Catholicam esse jactent, decies centena hominum millia superesse credit, qui vel abjuratori religionis Reformatæ variis modis sese subdixerint, vel si violentiæ succubuerint, eandem fidem in pectore retineant, & data occasione sint professuri. Objicienti Bossueto, quod salvari non potuerint, qui antè reformationem in dogmatibus dissentientes, cultum tamen publicum cum Ecclesia exercuerint, ita assentitur, ut peccasse damnatosq; esse haud neget, qui idololatriam apertam (dissentientes licet corde) commiserint; sed fuisse etiam censet, qui a cultu illo abstinuerint & segregationem non quidem positivam, sed negativam fecerint; itaque hanc Bossueti distinctionem eatenus non improbat. Collectis in epilogo, quæ huc usque deduxit, argumentis, & laudatis, quibus illa confirmavit, autoribus, inter alios maxime Bossueto opponit *Natalem Alexandrum*, virum, ut agnoscit, doctum & peritum, (cujus libros bene multos in Actis nostris recensuimus) qui monachus licet & Protestantibus infestus, consentientia cum iis, quæ de Albigenibus aliisque a Protestantibus afferuntur, tradiderit, & Bossueti singularem & fundamento destitutam opinionem

nem minime amplectatur. Hæc ex magna serum, quas parte hac prima Autor doctissimus exhibet, copia, prolixius quidem, sed haud improbaturis, ut speramus, lectoribus, iis imprimis, qui Gallicæ linguæ periti non sunt, excerptissimus, reliqua ad menses sequentes dilatari.

OBSERVATIO FACTA A Dn. MERT, Academia Scientiarum Regiæ Socio, de milite quodam defuncto, omnes fere internas corporis partes inærsordinate sitas habente.

Translata ex Parisiensibus Ephemer. Erudit. d. 24 Januar. 1689.

Vocatus fui die 24. Dec. 1688 ad Regium Xenodochium *Invallidorum* seu Militum in expeditionibus mutilatorum, ut inspicerem unum ex illis defunctum septuagesimo secundo ætatis anno. In eo autem offendi generalem quandam translocationem partium in pectore & ventre contentarum: dum hæc, quæ secundum communem naturæ ordinem latus dextrum occupant, in sinistro sitæ erant, quæ vero sinistrum, in dextro.

Nimirum cor transversum in pectore habebat situm: cujus basis, versus sinistrum latus conversa, exacte medium obtinebat, dum ipsum ejus corpus ac apex in latus dextrum porrigebantur. E duobus ipsius ventriculis dexter ad sinistram, sinister ad dextram erat: unde fiebat, ut ejusdem auriculæ & vasa pariter positum haberent ab ordinario abludentem. Major enim ex auriculis, & vena cava ad sinistram cordis partem locatæ erant. Sic vena hæc, descendens secundum longitudinem vertebrarum, in parte sinistima perforabat diaphragma, idem quoque latus in imo ventre ad osusque sacrum occupans. Vena azygos e superiori cavæ trunco prodiens, tenebat latus dextrum vertebrarum dorfi. Auricularum minima, nec non aorta ad dextram cordis partem erant positæ, ita ut aorta contra solitum morem ex hoc latere suam produceret flexuram; & postquam inter duas diaphragmatis appendices transisset, versus os sacrum descenderet, latus dextrum vertebrarum lumbarium stipans, semperque venam cavam a sinistra comitem habens.

Arteria pulmonaria egressa e dextro cordis ventriculo , ad finistram , uti dixi, latus sito , oblique dextrorsum repebat , cum alias regulariter ad sinistram tendat. Id quod persuadere nobis potest, pulmones etiam situm commutasse: ac certe dexter non nisi in duos lobos divisus erat, sinister vero in tres; quod utique divisioni eorum ordinariæ repugnat.

Oesophagus in thoracem descendens a sinistra ad dextram transibat ante aortam, viamque hanc persecutus ab isto latere diaphragma perforabat; ut adeo, dum superius orificium ventriculi in eadem regione existeret, ejus fundus collocatus esset in hypochondrio dextimo, & pylorus in sinistro, ubi duodenum incipiebat; quod ipsum mesenterio semet immergens exinde resurgebat a dextro latere, secus ac alias consuevit; ibidemque & principium jejuni reperiebatur. Finis ilei, cœcum & coli initium in sinistra regione iliaca erant sita, unde colon adsurgere incipiens versus ejusdem lateris hypochondrium, sub stomacho transibat, conferens se in dextrum hypochondrium: postea per dexteram regionem Lumbarem & iliacam descendebat intra cavitatem hypogastricam. Quæ quidem via penitus contraria est ei, quam illud tenere regulariter adsolet, non minus ac ea, quam reliqua omnia intestina, si rectum excipias, servabant. Epar situm erat ad sinistram ventris latus, majorque ejus lobus totum hujus lateris hypochondrium occupabat. Ejus scissura directo quoad situm respondebat cartilagini ensiformi, minorque ipse lobus declinabat dextrum versus hypochondrium. Sic vasa cholidocha, nec non vena porta a sinistra dextrorsum suum dirigebant cursum.

Lien locum obtinebat in dextro hypochondrio, & pancreas transversim a dextra sinistrorsum tendebat ad duodenum. Quin & dicere possum, renes quoque testiculosque mutasse situm, dum renum dexter demissior erat, quam sinister, & vena spermatica dextima oriebatur ex vena emulgente dextra, sinistima vero e trunco cavæ. Idem etiam credere licet de capsulis atrabiliaris, dum sinistra venam recipiebat de trunco cavæ, sitæ ad latus sinistram vertebrae lumbarem; & dextræ capsulæ atrabiliaris vena prodibat ex emulgente dextra. Concludi denique ex hac Observatione potest, quod non solum viscera pectori ventrique inclusa, sed ipsæ quoque arteriæ ac venæ situm mutarint.

Christi

Christian Weisens Politische Fragen / das ist /
Gründliche Nachricht von der Politica.

Id est:

Christiani VVeisii Quæstiones Politicæ, sive, exacta
prudentiæ civilis cognitio.

Dresdz, apud Jo. Chr. Miethium, 1690, in 8. Plag. 39.

Juventutis studiis optime etiam in scholis consuli, si e politica doctrina & historia exemplis depromptis, horridiores quæ videbantur doctrinæ amœniores reddantur, simulque teneri juvenum animi vitæ civili præparentur, optime de studiosa juventute doctrina & editis libris utilissimis meritis Autor observat, hac potissimum ratione redditum planum sibi & amœnum iter in quovis doctrinæ genere expertus, si istam obviis & ex rerum usu depromptis exemplis auditoribus instillaret. Eandem ob causam conscriptæ ab ipso politicæ hæ Quæstiones juvenibus, ut in utilissimæ hujus scientiæ cognitionem perducerentur, vernacula lingua propositæ, ac sæpius in Latinam linguam conversæ: quod majorem ex earum interpretatione utilitatem eos consequi crederet, si styli exercitio rerum in vita civili obviarum cognitio jungeretur, quam si fictarum vel epistolarum, vel apologorum, aut aliarum linguæ exercitationum tædio, a linguæ studio alienentur eorum animi. Publice autem extare hanc suæ doctrinæ politicæ rationem, teneris etiam mentibus accommodatam, voluit, ut insistere eandem viam, quam ipse commodam sensit, possint & alii excolendis doctrina & stylo juvenibus præfeci. Quamquã nec inficias ire possumus, reperire in libro hoc provectori quoque ætate gaudentes, quæ studiis suis profutura sint. Tribus partibus istotus absolvitur, quarum *prima* Statum ipsum, cujus rationem scientia politica moderatur, & vocabula ad eundem pertinentia, majestatis, jurisdictionis, suprematus, regalium immanentium & trans-euntium, rei publicæ & ejus formarum, monarchiæ, aristocratæ & democratæ, Machiavellianæ, monarchomachiæ, status mixti, aliaque explicat; *altera* respublicas hodie existentes v. g. Galliam, Angliam, Hispaniam, Lusitaniam, Poloniam, Sueciam, Daniam, Russiam, Turciam, Venetorum item, Helvetiorum & Belgarum con-

fede-

foederatorum, Pontificiumque regimen repræsentat, & situm, formam regiminis, imperantes, bella & foedera, religionem, leges & constitutionem imperii, tributorum item modum, ac complura ad republicas quasvis spectantia exponit; *tertia* prudentiæ civilis artes, quæ sub rationis status nomine venire solent, seu doctrinam statisti-
cam tradit; quam quatuordecim abhinc annis editæ Sebastiani Cæsaris de Meneses Suramæ politicæ, appendicis loco, sub elogio *Idea statistica* se adnexuisse p. 409. indicat. Sub finem consilium subministrat, quod sequi possit in conficiendis locis communibus seu collectaneis, qui historicorum & politicorum libros cum cura legit, & memoriæ suæ consulere cupit, ut subinde in promptu habeat, quoties ad usum transferenda sunt, quæ ex assidua scriptorum politico-
rum lectione haust, istorum studiorum sectator.

VITÆ JURISCONSULTORUM QUORUM IN

*Pandectis extant nomina, conscripta a Guili-
elmo Grotio JCTo Delpb.*

Lugduni Batav. apud Felicem Lopez, 1690, in 4. Plag. 28.

EX plurimis veterum Jureconsultorum scriptis Jus civile Romanum fuisse compositum, & ex duobus millibus librorum ac plusquam trecentis myriadibus versuum, quibus eorum responsa continebantur, quinquaginta Pandectarum libros, centonum in modum, confutos esse, constat. Plane indignum vero existimandum, si memoria istorum juris scientia clarorum hominum, e quibus plerique summi philosophi, summi oratores, summi etiam magistratus extiterunt, resque bello ac pace præclare gesserunt, cum ipsis eorum monumentis, quæ compilatorum culpa perierunt integra, solis fragmentis superstibus, intercideret. Quapropter & olim *Pomponius* peculiari libro, quem *Enchiridii* titulo insignivit, in Pandectarum primordiis reposito, & superiori ævo *Jo. Bapt. a S. Blasio*, *Jo. Fichardus*; *M. Mantua Bonavidius*, *Aymarus Rivallius*, *Bernardinus Rutlius*, *Guidus Panzirolus*; hoc vero seculo *Jo. Bertrandus* & *Nic. Henelius*, *Valentinus* item *Gul. Forsterus* in Historia Juris, omnesq; ii qui titulum Pandect. de O. J. commentationibus illustrarunt, eam asser-
vare, ac seriem veterum Juris consultorum texere, elogia recensere,
& qua

& qua quisque ætate vixerit, quas res gesserit, quibus honoribus inclaruerit, quos libros composuerit, & si quæ alia de iis annotatione digna occurrerent, in commentariis referre studuerunt. Junxit iis industriam suam *Guilhelmus Grotius*, summi viri Hugonis Grotii frater, juris scientia clarissimus, omnesque Jurisconsultos qui vel a Pomponio vel aliis eorum collectoribus prætermitti erant, quorum tamen vel in Pandectarum, vel in Ciceronis, Gellii, Lampridii, aut aliorum historicorum libris factam deprehenderet mentionem, enumeravit, ætates eorum studiose investigavit, conscriptos ab iis libris qui in Pandectis aut alibi allegantur recensuit, horumque qui antea vitas veterum Ictorum conscripserant, admissos errores libere notavit: ut intelligere licet e p. 71. 150. 159. 168. 171. 181. 196; ubi Rivallium; e p. 3. 14. 15. 20. 33. 64. 68. 69. 70. 71. 73. 91. 97. 99. 113. 129. 132. 133. 150. 171. 189, ubi Rutilium; e p. 4. 73. 74. 75. 145, ubi Anton. Augustinum a vero aberrasse ostendit. Joannem autem Bertrandum, Præsidem Tolosanum, qui *Βίβλῆς νομικῶν* scripserat, sæpius falsitatis arguit, & circa ætates aut libros veterum Jurisperitorum subinde cespitasse ac lapsum esse observavit. Vide p. 44. 45. 54. 58. 62. 65. 70. 79. 81. 89. 92. 94. 95. 98. 109. 111. 113. 122. 123. 126. 127. 131. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 143. 145. 149. 150. 152. 155. 156. 157. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 176. 177. 179. 180. 188. 189. 190. 192. 195. 196. 199. Quælia de Bertrando etiam in *Amenicibus juris* monuerat pluribus locis doctissimus Menagius, cujus in elencho auctorum notatos Bertrandi locos cum Grotianis, quas indicavimus, observationibus comparare haud injucundum fuerit. Scriptores etiam antiquos Latinos librorum vitio corruptos hinc inde emendavit aut illustravit, ut Ciceronem p. 34. 66. 67. 75. Gellium p. 20. Festum p. 16. Vellejum Patere. p. 24. Valerium Maximum p. 32: interdum etiam censoria virgula notavit, ut Valerium Maximum p. 26. Diodorum Siculum p. 8. Aurelium Victorem p. 7. 145. 166. Plinium p. 25. Lampridium p. 113: a qua nec abstinuit in erroribus doctissimorum virorum annotandis, ut Hottomanni p. 3. 89. 90. 91. Lipsii p. 108. 110. Cuspiniani p. 106. Cujacii p. 132. 162. 192. Alciati p. 161. Gothofredi p. 114. Zasii p. 78. Seb. de Medices p. 106. 112. Tabuardi p. 129. Libergæi p. 145. Id tamen nec nos notare, deque operarum incuria queri, non possumus, vitiose admodum commentarium hunc Grotii excudentium;

Fff

quibus

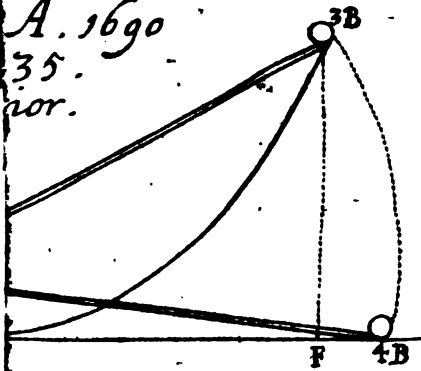
quibus editorem filium *Jacobum Grotium*, cui de cætero gratiæ præ-
 evulgato hoc doctissimi Parentis commentario debentur, accurati-
 bus inspiciendo, & ut emendatior is prodiret, studere par fuerat.

*DION. PAPINI NOVA METHODUS AD
 Vires Motrices validissimas levi pretio com-
 parandas.*

IN machina pro novo pulveris pyrii usu, quæ in *Actis Erud.* annis
 1688 mens. Septemb. descripta est, hoc in primis desiderabatur, ut
 pulvis pyrius in infima parte tubi AA accensus totam cavitatem
 flamma ita repleret, ut aer inde penitus expelleretur, tubusque infra
 pistillum BB aere prorsus vacuus remaneret: ibi vero dictum est,
 quod effectus voto non satis respondere potuerit, sed non obstantibus
 omnibus cautelis ibidem memoratis, semper tamen remansit in tu-
 bo quinta circiter pars aeris, qui in eo contineri solet. Unde du-
 plex oritur incommodum: 1. quod dimidia parte optati effectus
 hoc modo frustremur; ita ut 150. duntaxat librarum pondus ad al-
 titudinem unius pedis elevari possit, quum alioquin 300 libræ debu-
 issent attolli, si tubus AA fuisset perfecte evacuatus: alterum in-
 commodum hoc est, quod pistillo descendente gradatim minuatur
 vis ipsum deprimens, prout ibidem observatum est; unde requiritur
 ut officio aliquo prospiciamus, ut decrecente sic vi motrice, resi-
 stentia itidem minuatur, quo possit usque ad finem a dicta vi motri-
 ce superari: quemadmodum in horologiis portatilibus viæ inæqualis
 laminæ elasticæ totam machinam moventis certa arte ita temperatur,
 ut per totum decursum æquali facilitate rotarum resistantiam vin-
 cat: longe vero commodius foret, si vis movens a principio usque
 ad finem semper remaneret æqualis. Nonnulla igitur in hunc finem
 jam pridem tentata sunt, quo posset vacuum pulveris pyrii ope per-
 fectum obtineri: sic enim, nullo aere infra pistillum resistente, tota
 atmosphære columna super incumbens dictum pistillum æquali vi
 usque ad fundum deprimeret. Sed frustra hæcenus huic negotio in-
 sudatum est, semperque quinta circiter pars aeris in tubo AA relin-
 quitur post extinctam pulveris pyrii flammam. Alia igitur via sine em-
 dem

Fig. 411.

A. 1690
35.
por.

dem affeque conatus sum: quumq; ea sit aquæ proprietas, ut exigua ipsius quantitas vi caloris in vapores conversa vim habeat elasticam instar aeris, superveniente autem frigore in aquam iterum ita resolvatur, ut nullum dictæ vis elasticæ vestigium remaneat: facile credidi, construi posse machinas, in quibus aqua mediante calore non valde intenso, levibusque sumptibus, perfectum illud vacuum efficeret, quod pulveris pyrii ope nequaquam poterat obtineri: inter varias autem construtiones, quæ in hunc finem fingi possunt, hæc mihi aptissima visa est.

AA est tubus aequalis ubique amplitudinis, in inferiori parte exacte clausus: BB est pistillum huic tubo aptatum: DD manubrium pistillo affixum: EE virga ferrea circa axem in F mobilis: G lamina elastica virgam ferream EE ita premens, ut dicta virga in hiatus H necessario intrudatur, statim atque pistillum cum manubrio ad eam altitudinem perductum est, ut dictus hiatus H supra operculum II emineat: L est foraminulum in pistillo, per quod potest aer ex fundo tubi AA egredi, quam primum pistillum in dictum tubum intruditur. Huius instrumenti usus hic est: infunditur tubo AA exigua aquæ quantitas ad 3 vel 4 linearum altitudinem; tum immittitur pistillum & ad fundum usque impellitur, donec pars aquæ prius immissa per foramen L, regargitet: tum obturatur dictum foramen virga MM: inducitur deinde operculum II foraminibus ad id necessarii pervium, admotoq; igne mediocri, brevi calefcit tubus AA, utpote ex tenui metallo confectus, atque aqua intus in vapores conversa pressionem exercit adeo validam, ut pondus atmosphæræ vincat, pistillumque BB sursum protrudat, donec manubrii DD hiatus H supra operculum II emineat, & virga EE cum aliquo strepitu a lamina elastica G in dictum hiatus intrudatur: tum statim removendus est ignis, & vapores, in tubo ex metallo tenui, frigore in aquam brevi resolvuntur, tubumque aere prorsus vacuum relinquunt: conversa deinde virga EE, quantum satis, ut ex hiatus H exeat, manubrioque DD descensum permittat: statim deprimitur pistillum BB totius atmosphæræ pondere, motumque intentum causatur eo majori effcacia, quo maior est tubi amplitudo. Neque dubitandum est, quin totum Atmosphæræ pondus suas in tubis sic comparatis vires exerat; experientia enim comprobavi, pistillum ad summitatem usque tubi

TAB. X.
Fig. I.

vi caloris elevatum, paulo post ad fundum usque iterum descendere, idque vicibus saepius repetitis, adeo ut nulla aeris infra prementis suspicio oriri queat: meus autem tubus cujus diameter $2\frac{1}{2}$ digitos non excedit, sexaginta tamen libras in altum evehit eadem velocitate, qua pistillum in tubum deprimitur; & tubus ipse vix quinque uncias æquiponderat. Vix igitur dubito, quin confici possint tubi, quorum singulorum pondus vix 40 libras æquaret, & tamen bis mille libras singulis operationibus ad altitudinem 4 pedum possent attollere. Expertus sum præterea, quod tempus unius minuti sufficiat, ut ignis medioeris pistillum in meo tubo ad summitatem usque propellat: quum autem ignis debeat esse proportionatus amplitudini tuborum, ingentes æque cito ferme ac exigui tubi calefieri possent: unde patet, quanta immanes vires motrices hujus simplicissimi artificii ope obtineri queant, quamque levi pretio. Notum enim est, columnam aeris incumbentem tubo cujus diameter est unius pedis, æqui ponderare ferme bis mille libras; si vero diameter sit duorum pedum, fere pondus fore octies mille librarum, & sic in cæteris pressionem augeri in ratione triplicata diametrorum: hinc sequitur, quod ignis in fornace cujus diameter duos pedes tantisper excederet, posset sufficere ad 8000 libras singulis minutis elevandas ad altitudinem 4 pedum, si tubi tantæ altitudinis pararentur: ignis enim in fornace ex tenui ferro confecta posset ab uno tubo ad alium facile moveri, atque ita idem ignis continue in hoc vel illo tubo efficacissimum illud vacuum pararet. Si quis jam attendere velit ad magnitudinem virium hæc ratione obtinendarum, & ad exiguos sumptus ad comparandam sufficientem ligni quantitatem requisitos: fatebitur procul dubio nostram hanc methodum usui pulveris pyrii, de quo supra dictum est, longe esse anteponendam, quum præsertim vacuum hac ratione perfectum obtineatur, atque ita amoveantur incommoda superius recensita.

Quomodo jam visilla ad extrahendam ex fodinis aquam aut mineram, ferreos globos ad maximam distantiam projiciendos, naves adverso vento provehendas, atque ad alios ejusmodi usus quam plurimos applicari queat, longum nimis foret hic recensere: veram unusquisque, pro data occasione, machinarum fabricam excogitare debet proposito suo accommodatam. Hic tamen obiter annotabo, quot

bo, quot nominibus ad naves in mari movendas ejusmodi vis vulgaribus remigibus anteponenda foret: 1. enim vulgares remiges pondere suo triremem prægravant, ineptioremque ad motum reddunt: 2. multum loci requirunt, atque ita magno sunt in navi impedimento: 3. non semper datur tot ejusmodi homines reperire, quot necessitas postulat: 4. denique remigibus sive in alto defudent, sive in portu quiescant, necessarium semper alimentum est suppeditandum, quo sumptus non parum augentur. Nostri vero tubi exiguo admodum pondere navem retardarent, ut supra dictum: exiguum quoque locum occuparent: possent etiam in sufficienti quantitate facile comparari, si semel opificium in hunc finem extractum & instructum foret: ac denique pro dictis tubis nullum nisi operationis tempore lignum consumeretur; in portu autem nullos sumptus requirerent. Quoniam autem remi vulgares minus commode ab ejusmodi tubis moveri possent, adhibendi forent remi rotatiles, quales meminime vidisse in machina, Serenissimi Principis Ruperti Palatini jussu, Londini constructa, quæ ab equis remorum ejusmodi ope in motum agebatur, quæque cymbam regiam sedecim remigibus instructam longo post se intervallo relinquebat: sic, procul dubio, remi axi alicui infixi commodissime circumagi possent a tubis nostris, si nimirum manubria pistillorum dentibus instruerentur, qui rotulas itidem dentatas axi remorum affixas necessario circumverterent: necesse foret duntaxat, ut tres vel quatuor tubi eidem axi applicarentur, quo posset ipsius motus sine interruptione continuari: dum enim pistillum aliquod ad fundum tubi sui pertingeret, adeo ut non posset amplius axem circumagere, antequam ad tubi summitatem vi vaporum iterum propelleretur: posset statim amoveri retinaculum pistilli alius, cujus descendendo vis ejusdem axis motum continuaret: & sic deinceps aliud adhuc pistillum deprimeretur, vimque suam in eundem axem exereret, interea dum pistilla prius depressa vi caloris ad summitatem iterum elevarentur, sicque novam movendi dicti axis vim acquirerent, modo superius descripto: unica autem fornax mediocri igne instructa ad omnia illa pistilla successive elevanda sufficeret. Verum objiciet forsan aliquis, dentes manubriorum impactos dentibus rotarum ascendendo & descendendo debere motus oppositos axi nostro impertiri, atque ita pistilla ascendentiæ

descendentium, aut descendencia ascendentium motum impeditura esse. Levissima vero est hæc obiectio: notissimum enim est apud automatopœos artificium, quæ rotulæ dentatæ axi ita affiguntur, ut versus unam partem circumactæ axem necessario secum ducant; ac versus alteram partem circumeuntes nullum eidem axi motum impertiantur, sed illum motu opposito liberrime circumverti permittant. Præcipua igitur difficultas consistit in obtinendo opificio illo ad prægrandes tubos facili negotio confingendos, prout in *Actis Erud. A. 1688 mens. Sept.* fufius dictum est: atque ad illud procurandum nova hæc machina non leve debet incitamentum superaddere, quippe quæ demonstrat luculentius, tales tubos prægrandes ad plurimos insignes usus commodissime posse adhiberi.

VETERA MONIMENTA, IN QUIBUS PRÆcipue Musæva opera, sacrarum profanarumque ædium structura, ac nonnulli antiqui ritus Dissertationibus Iconibusque illustrantur, autore Joanne Ciampino Romano, Magistro Brevium Gratiæ &c.

Pars prima.

Romæ, apud J. J. Kornareck, A. 1690, in fol. Constant plagulis &c.
& tabulis æneis 77.

Opus hæc ALEXANDRO VIII. P. M. Romæ nunc sedenti, postque hunc & PETRO OTTHOBONO Cardinali & Romane Ecclesiæ Vice-Cancellario, celeberrimus Ciampinus dedicavit, imitatus Cardinalem Baronium, qui in singulis ferme Annalium suorum Tomis, post epistolam summe Pontifici nuncupatam, alteram alicui ex Presbyteris seu Diaconis Cardinalibus inscribere consuevit. Occasionem id operis condendi Ciampino dedit Vir quidam genere & ingenio prænobilis, qui Italiam peragrans etiam Romam pervenerat, accuratius universa tam sacræ quam profanæ antiquitatis Monumenta lustraturus. Is cum Joannem Lucium, Virum cum aliis libris editis, tum Historia imprimis Regni Dalmatiæ non parum gloriæ indeptum, sæpissime salutasset, deque variis antiquitatibus eruditos cum illo sermones contulisset, evenit tandem, ut de Musævis quoque operibus, & de iis quidem potissimum, quæ in urbis Romæ Eccle-

Ecclesiis hodieque visuntur, oborta fuerit quaestio. Tum Lucius ansam hanc arripiens, ex thesauro eruditionis suae mox liberaliter exprimebat, quicquid ejus rei sibi cognitum fuerat atque exploratum; quin & autores indicabat, qui plura de rebus id genus tradiderant; eorumque scripta cum Imaginibus adhuc Romae extantibus cum cura conferens, exteri illius nescio cujus studium oculari experimento excitare satagebat. Plerisque *diversis* adfuerat clarissimus Ciampinus, quia libraria ipsi cum doctissimo sene Lucio amicitia intercedebat. Lucii itaque exemplo allectus, qui imaginum tantum faciem, statumque, qualem Musiva opera adhuc obtinent, paucis expresserat, concepto hujus operi non icones modo picturarum Musivarum, sed descriptiones etiam illarum atque interpretationem adjecit, & quia de templorum erectione agendum subinde erat, ævum quoque picturarum & foundationem Ecclesiarum cujusque, aliaque ad brevem ejus historiam pertinentia descripsit, ut non officiosus tantum in Lucii optimi cineres videretur, sed & aperte insimul sacrarum imaginum cultum; cui hodieque vacant Romanenses, seculis ante actis Religioni Pontificiae familiarem admodum fuisse, commonstraret. Caterum opus, quod adornare aggressus est Autor, in quatuor distinxit partes. In prima hac, quae nuperrime prodit, prolegomena primum prae-mittuntur de variis Edificiorum sacrorum tam apud Ethnicos, quam Christianos usitatorum generibus, dein ipsorum Musivorum operum origo, materia & compositio exponitur, quorum nonnulla in quinto reparatae salutis seculo concinnata fuere. In II parte sermonem sibi fore de illis indicat, quae a VI usque ad X seculum; in III, quae ab XI usque ad XV fuerunt confecta: in IV denique ea se persecuturum, quorum ætas dubia est: omnia ad hæc usque tempora permanentia, partim corrupta paulum ob vetustatem, pleraque adhuc illæsa. Quod primam hanc operis partem attinet, ea XXVIII absolvitur capitibus. In I agit Autor de sacrorum ædificiorum structuris tam apud Ethnicos, quam apud antiquos Christianos; & speciatim quidem de sacris ædificiis apud Romanos. Hæc cum Lege 25. Cod. Theodosi, sub titulo: *de Paganis sacrificiis & templis*, in Paganorum fane, templa & delubra dividantur, singularum vocum harum etyma excutit, formasque deinceps templorum antiquissimas in arte exhibet; cumque secundum Vitruvium species seu formæ templorum sint istæ: Antæ, Prostylos, Amphiprostylos, Peripteros, Pseudodipteros;

pteros, Dipteros, Hypathros; has omnes quoque ichnographice representat; nec intactas relinquit ædes Christianorum sacras, quæ hodieque Basilicæ appellantur; quin & harum formam sistit multimodis, Basilicæ in primis Sessorianæ, Basilicæ S. Pauli, & Basilicæ S. Clementis; de Basilica etiam S. Mariæ in Cosmedin, alias Scholæ Græcæ, plura diciturus, nisi id fecisset D. Abbas *Carolus Bartholomæus Piazza*, Ecclesiæ ejusdem Archipresbyter, in tractatu suo *de Titulis ac Diaconijs EE. RR. DD. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium*, propediem typis mandando. In cap. II Ecclesias ipsas introspicit Ciampinus, singularesque illarum partes ad sacra publica peragenda pertinentes perillustrat, ritibus quippe Ecclesiasticis eruendis explicandisque vel maxime in hoc opere, prout ipse professus in limine est, intentus; cumque Ecclesia S. Clementis jam dicta partes omnes propemodum adhuc seruet integras, hujus potissimum intrinsecas partes accurate perceruset. Extimas autem templorum partes non plane præteriturus hand præter rem præmonet, Architecturam, labentibus jam cum Romano Imperio bonis artibus, a veteri illa dignitate immane quantum dilapsam esse; atque hinc ædificia aliaque opera hodie conspici, quorum partes aliæ elaboratissimæ sint ex veteribus reliquiis, aliæ rudæ atque inconditæ a novis cæmentariis potius quam architectis coagmentatæ. His præmonitis ichnographiam Ecclesiæ S. Clementis ob oculos ponit in ære adumbratam, & occasione Navium (ita enim stationes Ecclesiæ vocantur) tum ex Baronio, tum ex Amalario, Scripserit Ecclesiastico, demonstrat, fœminas a viris in Ecclesia fuisse separatas, imo & virgines disjunctim ab aliis orantes constitisse, adductis etiam aliunde templorum horum talium exemplis abs *Gaspere del Terto* Patrio Pisano, & Abbate *Francisco Blanchino* secum communicatis. Ex partibus autem Ecclesiæ dictæ, quæ omnes æri incisæ exhibentur, principales & magis conspiciendæ sunt hæ: Altare majus sub Ciborio, Cathedra episcopalis, Presbyterium, Sanctuarium, Chorus pro Subdiaconis Clericisque minoribus & Cantoribus, Ambo, Senatorium, Matronarum, Navis seu locus virorum, Navis mulierum, Navis Catechumenorum virorum, Navis Catechumenarum mulierum &c. In III cap. differit Ciampinus de nonnullis antiquis ornamentis sive hieroglyphicis, Ecclesiarum ianuis apponi solitis. Et specialiter quidem explicat I. Januam Ecclesiæ S. Pudentianæ, quæ insculptas præfert

se fert quinque imagines, Agni nempe cruciferi in medio, supra Pu-
 dentianæ, & pastoris vel presbyteri, infra sororis Praxedis, & Puden-
 tis patris qui Senatorii fuit ordinis; II. Januam S. Laurentii in Agro
 Verano, in cujus infimis oris, seu postium extremitatibus Leo visi-
 tur; qua occasione morem Leonem foribus appiagendi alti-
 us, imo ex antiquitate Ægyptiorum repetit, Leonem quippe qui
 coluerunt, eo quod Sole Leonem ingrediente Nilus exstagna-
 re soleat; quanquam per idem hieroglyphicum, Christianos per
 januas istas templum intrantes vigilantia debita admoneri po-
 tuisse, non abnuat. In cap. IV describit Autor valvas æneas in
 Ecclesia S. Pauli extra muros Urbis in via Ostiensi conspicabiles,
 quæ cum constet LIV tabulis, quæ imagines Christi, Apostolo-
 rum & Prophetarum præ se ferunt cum Græcis inscriptionibus, sed
 oppido corrupte scriptis, easdem omnes breviter exponit. In V cap.
 agitur de æneis valvis in Vaticana Basilica extantibus. Fuerunt hæ
 primum argenteæ ab Honorio P. M. qui floruit A.C. 626. constructæ,
 sed direptæ a Saracenis A. 846; restitutæ postmodum, tabulisq; argen-
 teis decoratæ a Leone IV; quæ cum & ipsæ perissent, æneæ factæ sunt
 ab Eugenio IV, & cælaturis exornatæ, sed a Paulo V sic restauratæ,
 prout hodie visuntur, & a Ciampino representantur. In his præter Sal-
 vatoris ac S. Mariæ, Petri item & Pauli imagines aliaque, in duabus a-
 reolis vel parallelogrammis superioribus exprimuntur actiones Con-
 ciliï Florentini, auspiciis Eugenii IV, & Johannis Palæologi Imperato-
 ris Constantinopolitani A. 1438 celebrati: in duabus inferioribus le-
 gatio Æthiopum, ut & Chaldæorum & Maronitarum ad eundem Eu-
 genium facta; sub quibus areolis & suspensio S. Petri, & decolla-
 tio S. Pauli conspicitur. In VI tractat de antiquis valvis æneis Pri-
 matialis Ecclesiæ Pisarum, quæ XXIV constat tabulis, historias sacras
 de Christo, & Mariae usque assumptione exhibentibus, quas consti-
 tatas ante annum millesimum fuisse Ciampinus existimat. Caput
 VII occupatum est in recensendis nonnullis ornamentis, quæ
 erant in Basilica Siciniana, postea S. Andreæ in Barbara appellata.
 Hujus tabularum in una, quæ XXI est, areolæ quædam historiis ca-
 sent, quædam historiis sunt insignitæ, quas de M. Antonio Triumvi-
 ro Autor interpretatur, ut & tabulam XXII, XXIII & XXIV; non item

ultimam hujusce VII capitis: nam illa in superiori parte Petrum & Paulum ad populum verba facientes, in inferiori hinc Petrum cruci affixum, inde Paulum decollatum exhibet. In cap. VIII. ostendit Autor, quomodo ex structura & cæmentis, constructionis ædificiorum tempus argui possit. Habent enim saxa, æra, lapides, aliaque vetusta id genus monumenta voces veluti suas, quibus non gesta tantum majorum, sed & originem ætatemque suam bene advertentibus absque literis insinuant. Sunt autem antiquissima Romanorum Regum ædificia, quorum rudera adhuc cernuntur, ex Gabinis seu Albanis quadratis lapidibus constructa, v. g. Aquæductus Anci Marci, & Cloacæ maxima Tarquini Prisci. Regibus expulsis orta est structura *reticulata* dicta, quia veram retis extensi mentitur formam. Hanc exceperè (loquimur ex mente Ciampini) opera lateritia. Nam talia sunt Pantheon, Templum Pacis, Palatium Imperiale, Thermæ, Mœnia Urbis, & alia multa ab Imperatoribus ædificata. Sed posteaquã Italia ab extraneis nationibus fuisset devastata, novum subortum structuræ genus, quod ad Caroli M. usque tempora fors viguit, siquidem fabricæ illa ætate constructæ alternis ordinibus constant tophorum, & silicum, & marmorum crustis ad duorum circiter laterum crassitiem concisis; quem in modum erectæ hodieque conspiciuntur, intra urbem quidem Turris Comitum, extra urbem Turris Virgata vel variegata. Marmoris vero affluentia enata e diffraetis Romæ idolis, Theodosio in primis M. imperante. Longo post tempore, cum fasces imperii Carolus M. capessisset, modus ædificia ex tophis vel lateribus struendi revivuit, donec paulatim cum cæteris artibus Architectura quoque labi in deterius cœpit. In cap. IX. disquirat Autor, quomodo ex numero, amplitudine ac forma fenestrarum tempus, quo ædificia constructa sint, deduci valeat. Fenestrarum autem alia amplæ sunt, alia angustæ in templis. Utramque formam vetustam agnoscit Ciampinus, sed angustas fenestras tribuit templis Monachorum, solitudine & silentio delectantium, amplas vero & laxas templis Clericorum, quos vocant, secularium, pro totius quippe populi conventu ita structis, ut ceremoniæ sacræ conspici ab omnibus possent. In cap. X. agere Autor tandem incipit de Musivis operibus, & quidem primum de Musivorum operum origine, nominibus & speciebus. Originem illorum ex Persia arcessit, quia

Esber

Esther cap. I legatur, Assuerum Persarum Regem smaragdino ac Pario lapide pavementum stravisse, quod lapillis versicoloribus arte mira dispositis compositisque picturam fuerit æmulatum. Inde nimirum opificium illud elegans ad finitimos Assyrios, ab his ad Græcos, & ita in Latium quoque, & Syllæ quidem temporibus, ubi Plinium ad partes vocat, non sine jugi decoris incremento traductum fuisse Autor colligit. Circa etymon vocis notat, Musivum opus aliis dici *Mosibum*, aliis *Musaicum*, *Museacum*, & *Mosiacum*; deinde aliis *Musivum* dici a Musa, quod eximie artis sit opus, aliis a muscis, aliis a *ἰ. e. musico cantu*, vel ab Hebræa radice *מס* *miscuit*, quia mixturæ significatio quam maxime huic arti sit consentanea. Plinio *libostrata* vocari ejusmodi opera, sed sensu speciali, nec alia intelligi quam Musiva, & *tessellatis*, *sectilibus* & *vermiculatis* operibus conformia. Est autem opus *tessellatum*, quod e diversis versicolorum marmorum crustis in varias formas resectis elaboratur; *sectile*, in quo tribus aut duobus tantummodo diversorum colorum marmoribus hominum & animalium figuræ representantur; *vermiculatum*, quod e minutis lapillis sic efformatum est, ut vermium aspectum cominus exhibeat. Ob diversam itaque lapillorum magnitudinem Musiva opera alia majora, alia media, alia minima vel vermiculata sunt dicta, quorum singulorum exempla hoc ipso capite a Ciampino & referuntur, & ichnographice representantur. In cap. XI lectorem docet Autor, quam ex materia Musiva opera componantur, & quomodo ipsæ materiæ præparentur. Duo nempe ad operum Musivorum compositionem requiruntur, lapilli videlicet & gluten. Ex lapidum certe crustis antiquiora Musiva opera constiterunt, teste Scriptura sacra & Plinio, ut supra jam observatum fuit. Sub Augusti autem tempora, pingi cœpere nobiliores ex vitri frustulis encaustico opere varie coloratis imagines. Quis hanc artem vitrariam, vel ut alii vocant, vitrificatorem invenerit, latere Autor ait ob antiquorum silentium; Nerium tamen allegat, qui luculenter ea de re scripserit. Tacere autem hoc loco non possumus, extare hodieque in Bibliotheca Paulina Lipsiensi codicem membranæ MSCtum *Theophili Monachi de coloribus & arte colorandi vitra*, qui & inter libros Medicos n. 21. recensitus est a clariss. Felleri nostro in Catalogo Codicum MSCtorum Paulinorū p. 255, qui eundem codicem &

inter rariora Paulinæ MSCta in præfatione ad Lectorem retulit. Est autem isthoc libri initium: *Theophilus humilis presbyter, servus servorum Dei, indignus nomine & professione monachi, omnibus mentis desiderantibus vacationem usibi manuum occupatione & delectabili novitatum meditatione declinare &c. retributionem celestis præmii &c.* Libri hujus Artis Vitrariz sunt tres, I de coloribus & eorum mixtura, XXXVIII constans capitulis; II de constructione furni ad operandum vitrum, & instrumentis hanc in rem necessariis, qui XXXIV capitulis absolvitur, quorum XIX est de vitro, quod *Musivum* (ita enim semper in hoc libro legimus, non *Musivum*) opus decorat; III de limis, de vasculis ad liquefaciendum aurum, & de nigello imponendo & poliendo, sed in quo reliqua capitula post septimum desiderantur, quemadmodum & in libro II capitula quinque, XII nempe, XIII, XIV, XV & XVI deesse deprehenduntur. Sed hoc obiter indicasse sufficiat, ne solus Antonius Nerijs scripsisse de hac arte videri queat. Ad Autorem ut redeamus, is exposito, quomodo massa vitri in frustra dividatur, coquatur, elongetur & poliatur, confectioem quoque glutinis, quod Italice *Stucco* dicitur, in eodem cap. XI describit, additque in cap. XII, quid requiratur ad Musivi operis pulchritudinem & elegantiam, picturam innuens, quam Musivarius lapillorum dispositione æmulari debeat. In XIII differit de Monogrammate L, & de nonnullis aliis literis seu signis in vestium simbriis antiquitus pingi solitis. Vocat autem Monogramma literam unam vestibus insertam, unde & *vestes literata* appellantur; etsi alii accipiant pro literis inter se ita dispositis, ut nomen alicujus in compendio denotent. Talia monogrammata, præter L, in vetustis imaginibus conspiciantur & alia, in hoc capite producta. Per has notas cum alii Christum ceterosque sanctos, aut nomen Musivarii, aut quæcunque alia indicari existiment, Ciampinus productis omnium sententiis id opinionis fovet, literas & characteres in vestibus originem suam habuisse ab antiquo more, quæ etiam adhuc dum obtinet, pannos omnes signandi effigie aliqua seu nota, quæ Italice *Marco* sive *Inpronta* textoribus nuncupatur, literasque adeo istas vestibus Apostolorum aliorumque intextas nihil aliud indicare, quam nomen artificum seu insigne in eorundem officinis publico conspectui exponi solitum. Quamvis enim
opponi

opponi sibi posse videat, literas & signa illa pannorum recidi hodie a Sartoribus, veteres tamen vix alia nisi inconsutilia pallia gestasse contendit, ut nulla adeo sartorum refectione fuerit opus: ubi præter duplicem texendi modam, quorum alter sedendo, alter stando perficitur, duos textores laudat Romæ adhuc viventes, *Franciscum Mariam Grauchi*, natione Florentinum, & *Franciscum Guist*, natione Burgundum, qui æque ac veteres industria sine ulla futura possint conficere. In cap. XIV satis prolixè agit de Coronis, aliisque capitibus ornamentis, fertis scilicet, diadematis, & meniscis seu circulis Christi & sanctorum capitibus apponi solitis, quorum originem accersit cum Pignorio & Kirchero a Gentilibus, qui Cæsaribus Heroibusque aliis hac ipsa nota divinitatem adscribere; rejecta Salmuthi sententia, meniscos erroribus pictorum tribuente, qui tegumenta, ad avium stercorea submovenda statuis superimposita, in pictis etiam imaginibus adhibuerint. In XV de antiquo Baculorum usû & symbolo. Nam & in Musivis operibus sæpius Angelorum & Sanctorum figuræ baculos manu tenentes advertuntur. Itaque uti in antegresso capite de Coronis, quales Musiva opera oculis exhibent, fuscè admodum differuit Autor, ita in hac quoque in originem Baculorum inquirens, eam ab Orientalibus reperit, certisque Scripturæ locis de baculo allegatis, usum baculi Ecclesiasticum exponit, disquisitque inter alia, cur Cantores in ecclesiis Gallicanis pileo recti per chorum incedentes baculos manibus gestaverint; quod sint videlicet veluti tubicines ad pugnam sacram incitantes, una manu tabulas Musicas, altera baculum tenentes, caputque pluviali obtegentes. Agit autem & speciatim de baculis Abbatum, Episcoporum, & veterum Pontificum (nam circa medium sæculi XII gestari a Pontificibus desierunt, observante Ciampino;) de baculis item adhuc superstitis, S. Petri puta apud Trevirenses, S. Augustini in Valentia civitate Hispaniarum, S. Isidori apud Bononienses, S. Hermagoræ apud Aquilejenses, S. Vedasti apud Cameracenses. Nec prætermittuntur baculi Imperatorum seu sceptræ, quæ semper supremæ in populos potestatis fuere insignia; & quoniam in Musivis operibus etiam Angelis baculi fuerunt dati, causam hujus rei depromit ex Apoc. XXI, 15, ubi Johannes Theologus Angelum vidit, qui *arundinem* habebat *auream, ne motiretur civitatem &*

portas ejus. In XVI de Evangeliorum volumine, & quanta ejus apud Fideles fuerit veneratio, multa affert Ciampinus. Et hæc quidem satis elucet ex Evangelii deoscultatione, oblatione, ornatuque gemmeo atque aureo, quodque non in templis tantum in loco editiori, sed in tribunalibus quoque repositum fuerit. Venerationem auget, quod Reges ipsi quandoque, habitu regio deposito, Evangelium tanquam Diaconi legerint; quodque lectio ejus a stantibus tam maribus quam foeminis audita fuerit; item, quod Equites olim Poloni, jubente sic Micislao, in ipsa lectione Evangelii gladios in ultimum defensionis signum strinxerint, eos rursus, respondente choro, recondentes. In XVII contra A catholicos, quos vocat, suffragiis Patrum aliorumque demonstrare nititur Ciampinus, in tribus primis Ecclesie seculis, persecutionum videlicet tempore, publica fuisse ædificia, in quibus Christi Fideles sacras synaxes peregerint; cumque alienati fratres (ita enim A catholicos vocare instituit Autor) non abnuant, Christianos illorum temporum in cryptis subterraneis & cæmeteriis convenisse, de cryptis id negat ob insalubritatem incommoditatemque aeris, convenisse autem ait in ædificiis supra vel juxta cæmeteria erectis, quæ vel Ecclesie, vel Oratoria, vel aliter fuerint appellatæ. In XVIII longum texit catalogum Ecclesiarum in tribus primis seculis per universum orbem a Fidelibus extractarum, quarum LXXX circiter ab A. C. 33. usque ad A. 175. recensentur. In XIX formæ sepulchrorum ob oculos sistuntur, tam apud Echnicos, quam Hebræos & antiquos Christianos, dividualiterque sepulcra in sumptuosa, mediocria & humilia. Inter prima referuntur 1. Ægyptiorum Mausolea & Pyramides; qua occasione aliquot sepulchrorum Memphi adhuc extantium orthographia h. l. sistitur. 2. Hebræorum sepulcra quædam; nam & Prophetis ac viris justis, licet pauperibus, tumuli non humiles sumptibus publicis sunt erecti. 3. Romanorum splendidissima sepulcra, Mausoleum in primis Augusti in Campo Martio, Mausoleum Hadriani, Pyramis item Caji Cestii & Scipionis; & duæ columnæ, Trajani altera, in qua Dacici belli, altera Marci Aurelii Antonini, in qua belli Germanico-Sarmatici historia anaglyphice expressa est. Formis sepulchrorum magnificorum externis exhibitis, sistuntur & internæ. Cæterum cum Geniis quoque sacella structa in sepulchris fuerint, sacrificia quoque iisdem fuisse

fuisse oblata, adductis aliquot vetustis Inſcriptionibus, oſtendit; perſuaſiſſimusque penes animum eſt, Chriſtianos id moris Ethnici fuiſſe imitatoſ, qui & ipſi tumulis ædificia ſuperſtruxerint, quæ vel Memoriar, Conciliave Martyrum, vel Martyria, Confeſſionesque ſint appellata; quorum ſtructura varia & ære in ipſo conſpicitur, cum duabus Baſiliculis ſeu monumentis ſepulcralibus Baſilicarum ſpeciem reddentibus. In XX cap. Roma veluti egreditur Ciampinus, & Eccleſiam S. Agathæ Majoris in civitate Ravennate perluſtrat, opusque Muſivum exhibet ab Exuperantio ejuſdē civitatis Epiſcopo conſtructam A. circiter 400; in quo Chriſtus cernitur throno inſidens, duoque ad latera Angeli alati ac baculos tenentes. In XXI deſcribuntur Muſiva opera in Eccleſia S. Sabinæ, a Cæleſtino I. P. M. anno circiter 424 concinnata, quæ inter cum & ſymbola quatuor Evangelistarum appareant, de his quoque diverſæ autorum ſententiæ referuntur. In XXII multa ſatur Ciampinus de Liberiana ſive S. Mariæ Majoris Baſilica, æ antiquioribus Muſivis operibus in ea extantibus longe plurimis, a Xyſto A. 433. concinnatis. Ex his vel maxime eminet Arcus triumphalis, quē & ipſum ex more Gentilium in templa Chriſtianorum, in honorem videlicet Chriſti triumphatoris, inſectum eſſe Autor veriſimiliter ſtatuit. Sedit autem Xyſtus Romæ illo tempore, cum hæreſis Neſtorii, qui Mariam Deiparam non agnoſcebat; paſſim ſerperet; unde ſupra arcum hitoriar ſacræ novi Teſtamenti, & quibus divinitas Chriſti demonſtrari poteſt, Muſivo opere ſunt expreſſæ. Et hinc brevis Neſtorianæ hæreſeos enarratio huic ipſi capitū infera eſt. In cap. XXIII Autor agit de Eccleſia S. S. Nazarii & Celſi, vulgo Gallæ Placidie, ac operibus Muſivis ab eadem Galla Placidia A. 440. conſtructis. Erat autem Placidia hæc Imperatoris Theodoſii Magni filia, Cæſaris Conſtantii uxor, & mater Valentiniani III. In XXIV de majori arcu triumphali, Muſivo opere in Baſilica S. Pauli via Oſtienſi A. 441 ædificato, in quo Chriſtus in arcus culmine, 24 Seniores ex Apocal. IV ex utroque latere cum coronis cernantur. In XXIV. de Eccleſia S. Johannis in Fonte, quæ eſt in civitate Ravennatenſi, a Neone ejuſdem civitatis Epiſcopo A. 451. muſivo opere exornata. Hic itidem arcus exhibetur, fonti baptiſmali Ravennatenſi ſuperſtructus cum tholo, in quo Chriſtus a Johanne Baptiſta baptizatus in centro, duodecim vero Apoſtoli

stoli in centralibus figuris Musivo opere repræsentantur. In cap. XXVI de Oratoriis SS. Johannis Baptistæ & Evangelistæ in Lateranen- si baptisterio, ac Musivis operibus in iisdem oratoriis contentis, & A. 462. Hilario Papa jubente elaboratis. In XXVII de profanata Ec- clesia S. Andree in Barbara, seu Cata - Barbara Patricia, olim Basili- ca Siciniana ad Livie Macellum sita, ac musivo opere nuper in ea extante a Simplicio Papa decorata. In cap. XXVIII & ultimo de Ecclesia S. Agathæ in Subura, ejusque Musivo opere, olim in ea a Fl. Ricimero circa annum Domini 472 constructo. Quid *Subura* vel *Suburra* sit, & quo in loco Romæ fuerit sita, operose hic disquirit Autor, quem vide. Potuissemus equidem & hæc & alia plura excerpere. Nam & alia hinc inde in hoc opere ab Auto- re elucidantur, ad ritus veteres Ecclesiasticos pertinentia; id quod vel index rerum ac verborum in eo contentorum sub finem an- nexus sat loquitur. Nos ista excerpisse contenti, Illustrissimo Ciam- pino vires corporis animique firmas ac vegetas apprecamur, ut non reliquas tantum tres partes de Musivis operibus, sed & tractatus alios, quos sub manu habet, in publicum possit emittere.

LIBRI NOVI.

Ulrici Huberi Praelectionum juris Romani Pars III, quæ est ad libros unum & triginta posteriores Pandectarum, Franequera, apud H. A- mana 1690. in 4.

Thoma Stanleji Historia Philosophia orientalis. Amstelæd. apud viduam Svart, 1690, in 8.

An Essay concerning Humane Understanding. London, 1690. fol.

Supplement à l' Histoire Metallique de la Republique de Hollande. A Amsterdam chez P. Mortier, 1690. in 8.

Critique ou Examen des Prejugés de Mr. Jurieu contre l' Eglise Ro- maine &c. par Mr. L' Abbé Richard. A Paris, chez Elie Joffet 1690, in 4.

Journal du Voyage fait à la mer du Sud, par le Sr. Rancneau de Lus- san. A Paris chez J. B. Coignard, 1690; in 12.

ERRATA quædam.

Pag. 537. l. 24. pro 570 lege 580. P. 347. l. 2. pro XVI lege XVII. P. 355. l. 2. pro *Christiana* lege *Christina*. Eam die 17 Julii filiam Christinam enixam esse, nuperrimè accepimus. P. 366. l. 24. pro *Wilbelmi* lege *Wolfgangi*. P. 364. l. 20. pro *sive pulchra* lege *morsibus pulchris*.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC LXXX.

*ANNUS ET EPOCHÆ SYRO-MACEDONUM
in vetustis urbium Syria nummis, præsertim Medicis,
exposita. Additis Fastis Consularibus Anonymi omnium opti-
mis, e codice MS. Bibliotheca Casarea, Autore F. Henrico No-
ris Veronensi Augustiniano, Sereniss. M. Ducis Etruria
Cosmi III. Theologo & in Academia Pisana
S. Scriptura & Eccles. Historiæ Professore.*

*Florentiæ, typis Seren. Magni Ducis prope Conductam, 1689, in 4.
Constat alphab. III. & plagulis V. chartæ augustæ,*

Tandem ergo in lucem prodiit opus totius literati orbis ap-
plausu dignum, quod non uno anno sub prælo gemuit. Ve-
rum typorum, chartæ, iconumque æri incisarum elegantia,
ac, quod præcipuum est, difficillimum argumentum incre-
dibili, eoque felicissimo, studio atque labore pertractatum moram
illam abunde compensant. Primariam equidem voluminis partem,
quæ de anno & epochis Syro-Macedonum agit, absolverat Autor Flo-
rentiæ A. C. 1687. d. 29. Augusti, natali suo LVII. At, qui ei acces-
serunt, Fasti Consulares & de numo quodam Herodis commentarius,
in causa fuere, quod liber ille consummatissimus non nisi ante pau-
cos abhinc menses publici juris factus sit, moxque illustris humanis-
simique Magliabechii beneficio ad nos devenerit.

EPOCHÆ quas diximus, Syro-Macedonica quinque differ-
tationibus explicantur; quarum PRIOR annum & menses Macedo-
num generationem contemplatur. Observatur heic, Asiam, a Macé-
donibus auspiciis Alexandri Magni subactam, annū horum eorundem-

H h h

que

que mensium nomina admisisse. Inchoabant autem Macedones illi Asiatici annum Solarem non a solstitio brumali, uti Romani, nec, Atticò more, ab æstivo solstitio, sed ab autumnali æquinoctio. Mensium primum fuisse Diem, Hyperberetæum ultimum, contra Scaligerum & Petitum evincit Noster. Quum vero antiquitus Lunares tantum anni, 360. diebus constantes, toto passim orbe in usu essent, controversia enascitur, quo tempore Macedones Lunaribus Solares surrogarint, id quod apud Romanos A. V. C. DCCVIII, Juhæ Cæsaris Dictatoris ac P. M. auctoritate contigisse, neminem latet. Jacobus Usserius Armachanus in *de Macedonum & Asianorum anno Solari* dissertatione, (*Annalibus V. 15 N. T. Bremæ A. 1686* recusus adjecta) autor fuerat, Macedones inter annum II. Olympiadis CVIII, ac itidem II. Olympiadis CXI. (quo Alexander ad Granicum Persas devicit,) menses suos ex Lunaribus Solares effecisse, annumque adeo dierum 365½ esse voluisse. Hinc in diagrammate cap. IV. menses aliquot tricenarios, aliquot dierum 31. fuisse, statuerat. At, si Norisium, veteresque autores magno ei numero laudatos, audias, hæc dierum in mensibus Macedonicis dispositio trecentis fere annis ab obitu Alexandri a Macedonibus, Asiam Proconsularè incolentibus, post receptam anni Juliani formam, inuenta fuit, cum antea apud eosdem singuli quique menses fuerint tricenarii. Distinctius dein menses Macedonici tum Asiæ *ultra Euphratem*, tum *Minori* vindicantur. *Partorum* monarchas, utut Macedonum adversarios, iis usos esse, ex numo a Tristano representato dudum patuit, ubi Gorpiaz mensis injicitur mentio. Quod *Asiam autem Minorem* attinget, innumeris ea Macedonum coloniis scaturit. Unde hanc suam originem diffiteri noluerunt Docimenses in numo rarissimo, cujus typum e Gaza Medicea publicavit Norisius, Harduinus autem in *Addendis* ad numos populorum & urbium descripserat. In antica parte Imperatoris nomen legitur AT. KAI. M. AT. ANTONINOC, i. e. *Imperator Cæsar Marcus Aurelius Antoninus*. In postica videtur Cybele Dea leoni infidens, cum lemmate: MAKEΔONON ΔOKIMEON, i. e. *Macedonum Docimensium*. Docimia urbs erat in Phrygia, a Docimo forsan, Antigoni Regis Præfecto, conditore suo aut instauratore, id nominis consecuta. Quamvis vero Asia illa minor, anno ab Alexandri M. contra Persas expeditione CXLIV, urbis

Romæ

Romæ 564. (Antiocho III. Magno Rege Syria: circa Magnesium ad Sipyllum victo,) Romanorum imperio adjuncta & *Proconsularis* de-
 in dicta fuerit, mensium tamen nomina retinuit; etiam ex quo anni
 Solaris formam Julianam recepit: quemadmodum vel ex Smyrnea-
 sum epistola liquet, de martyrio Polycarpi, qui passus fertur d. 2.
Xanthici, i. e. 23. Februarii. His præmissis, ad argumentum specia-
 lius acceditur, monstraturq; a Norisio, & SYROS a Macedonibus vi-
 ctos tantum non omnes (exceptis Judæis) annū & nomina mensū Ma-
 cedonica admisisse, & istum quidem inisse sub initium autumnī, non
 tamen ubivis locorum eodem die. Quemadmodum igitur Syri ab
 Asiæ minoris incolis dissenserunt, quod illi initium anni statuerent
 Hyperberetæum; hi vero mensem, qui isti proximus est, Diem: ita
 Syri non leviter a se invicem discederunt, cum Hyperberetæum An-
 tiocheni & Casarienses in Palæstina Kalendis Octobris auspicaren-
 tur, Tyrii d. 19. Octobris, alii d. 24. Septembris. Insignis heic lux
 affunditur *J. Iosepho*, in libris de bello Judaico Syromacedonum men-
 ses sæpius memoranti. *Scaliger*, *Baronius*, *Usserius* putarunt, intel-
 ligere illum menses Syrorum Solares, cum Romanis pari dierum nu-
 mero decurrentes. *Petavius* autem, *Bucherius*, *L. singiusque* menses
 Judaicos Lunares nominibus mensium Macedonicorum indigitatos,
 opinati sunt. Posteriori sententiæ calculum adjicit *Noris*, ac ean-
 dem exemplis clarissimis confirmat. Exceptionem tamen requi-
 rit locus *Flavii* l. V. B. I. c. 13. sive Græcæ edit. l. IV. c. 42 ubi Vitelli-
 us Imp. occisus dicitur τῆς τρίτης μηνὸς Ἀπελλῆαις tertia mensis Apel-
 læi; cum Tacitus rem illam die 15. Januarii contigisse asserat,
 nec dissiteatur ipsemet *Flavius*, lib. V. belli c. 6. referens, Galbam a
 nece Neronis imperasse menses septem totidemque dies. At Nero
 se interfecit d. 9. Junii A. V. 821. Æ. Christi 68, C. Silio Italico, M. Ga-
 llerio Trachalo CoSS. Unde septem illi menses cum totidem diebus
 in diem 15. Januarii desinant, necesse est. Porro *Josephus* l. V. c. 8.
 Othonem semet interfecisse scribit, postquam biduum tresque menses
 imperium tenuisset. Atqui is ea ipsa die imperium inijt, qua Galba
 trucidatus est. Ergo satis hic calculus convenit cum cæterorum
 Autorum testimoniis, e quibus *Noris* dilucide collegit, Othonem
 extinctum esse d. 16. Aprilis. Tandem idem historicus, citato
 libro V. B. J. c. 13. memoriæ prodit, Vitellium occisum tertia Apel-
 læi,

lxi, cum (a nece Othonis) octo mensibus, diebus quinque, summa rerum potitus fuisset. Probe ergo novit Flavius, Vitellium d. 20. Dec. ad plures abiisse, id quod contra *Panvinium & Pighium* latius probat *Henricus Noris*; haud tamen negat, ex Suetonio colligendum videri diem 21. Decembris Tyranni illius emortualem fuisse. Ne igitur quis mendū suspicetur in Josephi loco bis citato, monet ille, per *Apellæum*, (quo nomine alias mensis Casleu vocari solet, juxta XII. Antiqu. c. XI.) nec lunarem Caslet, nec solarem Apellæum Syromacedonicum Antiochenstum aliorumq; Syrorum designatum. *Tertia enim Casleu anni illius embolimæi fuit quinta Novembris. Et Apellæus Syro-Macedonicus pari dierum numero cum Romanorum Decembri decurrebat.* Norisius itaque conjecturam in medium affert, & hoc solo loco Josephum purat intellexisse diem tertiam Apellæi Solaris Tyriorum, qui sane die XVIII. Decemb. inire solebat, uti Noster inferius Diff. IV. c. 1. ostendit. Sic tertia Apellæi coincideret eum 20. Decembris. Cum autem quis merito mirari queat, qui factum, quod Josephus hoc solo loco morem suum migrarit, nihil tamen rationis a Norisio expectabit, nisi hæc ejus conclusio dubio tollendo sufficere videatur: *Cum Phœnicia esset provincia Palestina finitima, Josephus Apellæum mensem loco laudato Phœnicum more expressit.*

Dissertatione SECUNDA Epochæ Seleucidarum excutitur, quæ incipit a principatu Seleuci Nicatoris Syriæ Regis apud Babylonem inito, ab autumno anni periodi Julianæ 4402, ac primo Olympiadis CXVII, ab urbe Roma condita 442, ante æram Christi 312, cyclo Lunæ XIII, Solis VI. Hæc Seleucidarum epocha dicitur Arabibus *Æra Dulkarnaim* sive *Bicornis*, h. e. Alexandri Magni, Judæis autem *Æra contractuum*; usurpaturque in regum ac urbium Syriæ nummis, in utroque Maccabæorum libro, in cœlestibus observationibus Astronomorum Chaldæorum, in Actis Synodi Nicenæ, in Apamiensium literis paschalibus. Calculum suum probat Norisius ex *Ulug Begbo*, *Albatignio* aliisque Arabibus, quod & ante eum alii viri docti fecerant. At ex nummis id ante se præstitisse neminem asserit. Provocat ergo ad numum æreum Medicæum Imperatoris Hadriani, cujus alteram partem occupat caput laureatum & barbarum cum inscriptione: ΑΥΤΟΚΡ. ΚΑΙΣΑΡ. ΤΡΑΙΑΝΟC. ΔΑΡΙΑ-

ΑΔΡΙΑΝΟΣ. i. e. *Imperator Caesar Trajanus Hadrianus*: alteram capita laureata Dioscurorum, Castoris & Pollucis, cum duabus stellis eorum verticibus impositis & epigrapha: ΤΡΙΠΟΛΕΙΤΩΝ ΗΚΤ i. e. *Tripolitarum. Anno CCCCXXVIII*. Argumentatur illinc doctissimus Autor, his omnino verbis: Si ab autumno A. V. Romæ 442. numeres annos Seleucidarum exactos 427, devenies ad autumnum A. V. 869, quo cœpit annus epochæ Seleucidarum quadringentesimus vicefimus octavus, qui anno insequenti Urbis 870. per autumnum exiit. At Hadrianus imperium inivit A. V. 870. d. XI. Augusti, Nigro & Aproniano CoSS. Quare ille nummus sculptus fuit primo aut secundo mense imperii recens initi ab Hadriano in Syria, antequam, incumbente autumno, inciperet annus Seleucidarum 429. Hinc patet, Epocham Seleucidarum non posse inchoari ante A. V. 442. Alias annus illius 428. non posset concurrere cum novo imperio Hadriani. Rursus palam intelligimus, annos æræ Seleucidarum deduci ab autumno; siquidem A. V. 870. post diem XI. Augusti, (natalem imperii Hadriani,) adhuc numerabatur annus CCCCXXVIII: Unde falsa est opinio Viri insignis, qui ob arietem in nummis Antiochenfium sculptum, putat annos æræ Seleucidarum verno tempore inchoatos. Hactenus Noris, epilogò hoc ad præfationem, quam Johannes Vaillantius V. C. *Historia Regum Syria* præfixit, proculdubio respiciens. Quod vero nec in annum V. R. 443. differri debeat initium æræ Seleucidarum, probat Noster nummo alio Tripolitarum, quem pictor & antiquarius Bononiensis Josephus Magnavacca in scriniis suis possidet. Visitur in eo ex una parte icon Elagabali cum lemmate: ΑΤ. Μ. ΑΤ. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ. i. e. *Imperator Marcus Arelus Antoninus*. Ex altera templum polystylon cum Numine quodam, circumscriptum vocibus: ΤΡΙΠΟ... ΤΩΝ ΓΛΦ i. e. TRIPOLITARUM anno DXXXIII. Quod si igitur ab A. V. C. 443. æram nostram auspiciari velles, annus quingentesimus trigentesimus tertius cœpisset ab autumno A. V. 975. Ast eo tempore jam Alexander Severus imperabat, Elagabalo mense præcedenti Martio trucidato. Unde consequitur, terminum epochæ Seleucidarum figendum esse in autumno A. V. C. 442. Hinc Norisius observat post Vaillantii aliosque, autorem *Maccabaici primi* annos Seleucidarum (more Judaico) a mense Nisan ordiri, *Jasonem* autem

Cyrenaeum, sive ejus epitomatores, *Maccabaici II.* autorem, a mense Tifri. Atque hac ratione multas *εὐαγγίου Δαβιδά* Maccabaicorum optime conciliat Noster, aquam tamen sibi hærere fassus quoad locum 2. Macc. XI. 33. ubi literæ Antiochi Eupatoris signantur *data anno CXLVIII, Xanthici mensis die XV.* Nam cum constet, Antiochum Epiphanem mortuum demum post præcedentem mensem Nisan, (eo quod libro Maccabæorum primo res referatur in annum 149. a Nisan ordiendum,) & intercesserint dein aliquot prælia Timothei & Judæ Maccabæi, item bellum a Lysia infeliciter gestum, tandemque pax inter Judæos & Lysiam, quam his suis literis Eupator Rex ratam habuit ac firmavit; necesse est, eas uno alterove anno post Epiphanis Antiochi fata exaratas esse; certe mense Xanthico, qui æque ac Nisan, in ver incidit, anno Seleucidarum 148. scriptas esse, a ratione plane alienum est. Sperat igitur Noris, fore, ut hunc nobis nodum solvat *Nicolaus Toimardus Aurelianensis in Harmoniâ libri utriusque Maccabæorum.* Nam (verba sunt Norisii) *cum in sacra æque ac profana historia sit versatissimus, idemque peregrinarum linguarum peritissimus, simulque veterum numorum Regum Syria aliorumque curiosus perscrutator ac interpret doctissimus, in laudato opere typis quidem impresso, sed nondum publici juris facto, historiæ Maccabæorum ac rerum ab iisdem gestarum tempora summa eruditione explicabit.*

Hæ ergo sunt origines Æræ, qua omnes Seleucidarum provinciæ ac sigillatim Syri usi sunt, donec sub Romanorum potestatem venirent. Postea enim multæ eorum urbes, ob *αὐτονομίας* jus impetratum, ob *victriam* vel *adventum* alicujus *Augusti*, ob *tributa remissa*, aliæ de causa Romanis adulaturæ, æram veterem abdicarunt, & novam sibi peculiarem eo abhinc tempore exorsi sunt. Non pauci tamen Syrorum haudquaquam novam sibi epocham in Romanorum Imperatorum gratiam obtrudi passi sunt. Hos inter familiam ducunt *Apamenses, Damasceni, Emeseni, Tripolitæ.* Sequuntur *Edeffeni, Palmyreni, Cyrbenses, Commageni*, quemadmodum Norisius historicorum sacrorum profanorumque & cum primis memorum autoritate fuisse demonstrat. Ultimo tamen loco memorati *Commageni*, Flavii Vespasiani ævo, quum hætenus indigenis regibus paruisent, a Romanis in provinciæ formam redacti A. V,

825, eo abhinc tempore & *Flavius* cognomen & novam ætam usurparunt: quorum illud ex Chronico Alexandrino, hoc ex nummo constat, cujus alteram partem implet caput Hadriani cum lemmate: ATTO. KAI. TL' AIA. AΔPIAN. ANTONINOC. CEB. EY-CE. *Imperator Caesar Titus Elius Hadrianus Antoninus Augustus Pius.* Alteram mulier turrita, binas spicas dextra tenens, Euphratis item fluminis figura infra scopulum seu tumulum aquis partim immerfa, adjecta inscriptione: Φ. CAMOC. IEP. ACT. ATTONO. MHT. KOM. i. e. *Flavorum Samosatænarum sacra, inviolata, suis legibus utentis, metropoleos Commagenos.*

Dissertatione TERTIA accessus fit ad epochas urbium Syria & Seleucidarum epocha diversas. Cumque Syria in Superiorem & Coelen dividatur, utriusque terminos, (non semper sane eosdem,) ante omnia figit *Noris*. Ad Superiorem refert *Antiochiam* totius Syriæ metropolim, quæ veteri æra usa fuit usque ad autumnum A. V. Romæ DCCV. in Parilibus desinente, C. Claudio Marcello, L. Corn. Lentulo CoSS. ante epocham Christi XLIX. uti hoc omnium primus *Norisius* ex nummis, rarissimis certe, demonstravit. Horum TAB. XI, alter servatur in cimeliis Regis Galliar, eoque in antica parte, detri- Fig. I. ta inscriptione, Imperator Galba præfertur: addita in altera parte, intra sertum, epigrapha: ΕΠΙ. ΜΟΤΚΙΑΝΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΤ. ΖΙΡ. i. e. *Sub Muciano. Antiochenfium. Anno CXVII*, Publius Licinius Mucianus, Proprætor Syriæ, ex Historiis Taciti satis notus est. Galba autem fuit occisus d. 15. Jan. A. V. R. 821. Æræ Christi 69. Æra igitur Antiochenorum coepit ab autumno A. V. 709. Adde annos CXVI. exactos, devenies ad autumnum A. V. 821. Itaque laudatus nummus, in quo legitur a. CXVII, sculptus est (inquit *Noris*) ab autumno ejus anni V. C. 821. ad diem 15. Jan. Galbæ emortualem, vel illum, quo nuntius necis Galbæ Antiochiam delatus fuit. Alterum numisma possidet *Job. Vasilianus*. In eo visitur laureata Fig. II. imago Tiberii cum epigraphæ: ΤΙΒΕΡΙΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ. i. e. *Tiberius Augustus*; averfa numi parte intra lauream inscripta: ΕΠΙ. ΦΑΚΚΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΤ. ΒΠ. i. e. *Sub Flacco. Antiochenfium. Anno LXXXII*. L. Pomponius Flaccus Syriæ Præses eo in numismate exprimitur. Is gesserat consulatum A. V. 770. Syriam obtinuit A. V. 775. Obiit in Syria A. V. 786. Quod si ergo ab au- tumno

tumno A. V. Romæ 785. numerentur exacti anni 81, horum postremus exit per autumnum A. V. 786, eundem excipiente anno Antiochenorum LXXXII. in nummo obfignato, cujus priori parte labente, Flaccus in Syria obiit ante exitum autumnum, quo idem nummus percussus fuit, cum Tiberius (juxta Tacitum, Annal. l. VI.) ante finem anni Juliani, illius obitum intellexit. *Itaque* (Norisii verba sunt) *bins hac præclara numismata a controversia de initio epochæ Antiochenorum finem jam tandem imponunt.* Hac occasione memorati digna *ἐν πρῶτῳ* commentatur Noster de gente Durmia, ex qua Quadratus Syriae præses ortum trahebat, quem vulgo *Numidius* prænomen gessisse ferunt. Prænomen autem illud cum tota Numidiorum Gente obelo confodit Norisius, & ex veteri lapide (cujus descriptio apud Mabillonium T. I. Itinerarii Italici p. 126. corruptissima obfenditur, Raphaelis autem Fabretti studio emendata ad Norisium curata fuit,) verum Quadrati nomen fuisse docet *Cajus Ulmudius Durmius Quadratus.* Postmodum observat, eosdem Antiochenos sæpe & hanc Julii Caesaris ævo corruptam æram neglexisse, & aliam adhibuisse, quæ initium imperii Augusti in Syria, h. e. A. V. DCCXXIII. agnoscebat terminum. Notus est numus Augusti, in cujus antica caput habetur cum epigraphe: ΚΑΙΣΑΡΙ ΣΕΒΑΣΤΩ ΑΡΧΙΕΡΕΙ i. e. *Cæsari Augusto Pontifici Maximo,* Postica intra coronam his verbis insignitur: ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ ΖΚ. *Harduinus* putat, Antiochenos summi sacerdotii Syriaci honorem Augusto detulisse, unde ei in antica titulus ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ etiam datus fuerit. At Norisius non uno argumento probat, Antiochenos nec summum totius Syriae sacerdotium obtinuisse, nec Augusto obtulisse Pontificatum. Sed, quum ille A. V. 741, mortuo Lepido Pontifice Maximo, in ejus locum successisset, decrevisse Antiochenos, ut publicam lætitiâ ob novam Principi collatam dignitatem testarentur, quotannis auream coronam Augusto mittendam. Quod muneris genus vulgo *aureum coronarium,* Ancyranis *ἄφαινον* dictum fuit. Hinc *Capitolinus* de Imp. Anton. Pio c. 4. scribit: *Aureum coronarium, quod adoptionis sue causa oblatum fuerat, Italicis totum, mediis provincialibus reddidit.* Auream ergo Pontificiam coronam per *ἀρχιερατικὸν* intelligi cupit Norisius in epigraphe memorata, hoc modo interpretanda: *Coronam Pontificiam Antiochenos dicant Cæsari Augusto Pontifici*

Pontifici Maximo. Et sane (pergit Noster,) ubique Romanarum gentium diem summi Pontificatus Imperatori delati eximio cultu celebratum colligimus ex veteri inscriptione Gruteri pag. C CXXV III. §. in qua dicuntur Cenestenses (exiguæ in Venetorum ditioe urbis cives fuerunt) publica sacrificia ac plebi esculenta decrenisse

VL IDUS. MARTIAS. QUIA. HAC. DIE

TL CAESAR. PONT. MAX.

FELICISSIME. CREATUS. EST.

Literæ deniq; ZK notant annum XXVII. imperii Augusti in Syria, ineuntem autumnò A. V. Romæ 749. Imp. Cæs. Augusto & L. Corn. Sulla Coss.

Missis tandem *Antiochenis*, aggreditur Autor Clarissimus epochas urbium *Seleucia, Laodicea ac Gabalorum*. Incipit prior A. V. Romæ 645, altera a. 706, tertia a. 690. Inter cæteros Gabalensium nummos eminet ille, qui ante paucissimos annos ex Syria ad COSMUM III. Magnum Hetruriz Ducem delatus ac dignus est, quem in ære expressum Lectoris benevoli oculis subjiciamus. Noriffi Fig. III. de eo hunc in modum disserit: Est nummus plane rarus Antonini Caracallæ ejusque uxoris Plautillæ, in cujus antica præter morem nomen urbis Gabalorum nomini Imperatoris supponitur. Epigraphe Latine redditur: *Antoninus Pius. Gabalensium*. In postica visitur caput Plautillæ cum inscriptione, initio ac fine detritis quibusdam literis: *Augustam Floviam Plautillam*. In nomine sive familia Plautillæ scalpenda, monetario erratum est, binis literis omissis; neq; enim ΦΛΟΤΙΑ *Flovia*, sed ΦΟΤΑΟΤΙΑ *Fulvia* dicta est Plautilla, ut ex nummo demonstratur, cujus effigiem repræsentat Tristanus T. II. p. 248. In regia Galliarum Gaza in nummo Hermionensium cum figura succincta taurum capistro ducente, in antica legitur: ΦΟΤΑΒΙΑ ΠΛΑΥΤΙΑΑΑ CEB. *Fulvia Plautilla Augusta*, litera B pro OT posita, quod ita illi pronuntiabant. Num pariser ex Syriaca pronuntiatione ΦΛΟΤΙΑΝ obsignatum in nummo fuerit, alii judicent. Nos nihil his Noriffi verbis adjicimus, præterquam quod idem alibi (Dissert. V. p. 412. 413.) ex his nummis collegit, nimirum *Fulv. Plautille* patrem, non (uti vulgo fit,) *Septimium Plautianum*, sed, *Fulvium Plautianum* dicendum esse.

Hactenus de Epochis urbium *Syria majoris*; nunc de *Cole Sy-*

ria. Nimirum cœpit ibi æra *Gadarensum* A. V. Romæ 690. *Philadelphensum* A. V. 691, *Chalcidensum* A. V. 845, *Antiochensum ad Hippum* A. V. 691. De epochis *Capitolienſum* & *Epiphaniensum* nihil certo determinare Noſter auſus eſt. *Philadelphensum* numum rariffimum adduxit ex muſæo Colberti. Antica illius exhibet epigraphen ſemeſam: *ἀντοκράτωρ ΤΙΤΟΣ*; poſtica caput Herculis laureatum: *ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΝ*. L. GMP. i. e. *Philadelphensum*. Anno 143. Cujusnam vero caput intra effigiem Titi ſculptum ſit, divinare non potuit ſagaciſſimus Noriſius. Putavit tamen, vel Patris Veſpaſiani eſſe, jam in ſuperos a Tito relati; vel cujuſdam alterius Numinis, quod Philadelphiz præ cæteris colebatur. Syriæ utriuſque urbibus *Roſenam*, in Meſopotamia ad Aboram fluvium ſitam, ſub calcem diſſertationis addidit Noriſius, quod regio illa interamnana priſcis temporibus Syriæ pars fuerit. Hujus epocha A. V. 885. cœpta creditur.

Diſſertatio QUARTA inſcribitur: *De Epochis urbium Phœnicæ.* Inter has æram ſuam exorſa eſt *Tyrus* A. V. Romæ 628. *Sidon* A. V. 643. *Prolemais* A. V. 706. *Aradus* A. V. 495. *Pancas* inter annos V. Romæ 751. & 755. *Dora* A. V. 691. *Gabe* A. V. 693. *Botrys* A. V. 776. De *Bybhorum* æra judicium ſuum interponere veritus eſt Autor. Cum nullum *Botryenorum* numum ſuis oculis, nec apud antiquariorum ullum laudari viderit, operæ pretium merito judicavit, illum vulgandi, cujuſ eſtypon ex Anglia naçtus fuerat J. Vaillantius, Caput Elagabali circumſcribitur hoc titulo: *ΑΤΤ. ΚΑΙ. Μ. ΑΤ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ*. *Imperator Ceſar M. Aurelius Antoninus.* Altera pars repræſentat Idolum intra templum cum epigraphæ: *ΒΟΥΤΡΗΝΩΝ. ΟΣ.* i. e. *Botryenorum*. Anno CCLXX.

Diſſertationis QUINTÆ argumentum ſunt epochæ urbium *Paſſinae.* Harum vetuſtiſſima eſt *Gaza*, cujuſ epocham A. V. Romæ 693. cœpiſſe ex Marco Gazenſi Diacono & numis aſſertum ivit Noriſius. Difficilis intellectu eſt numus Hadriani, ubi in antica legere eſt: *ΑΤ. ΚΑΙ. ΤΡ... ΑΔΡΙΑΝΟΣ.* i. e. *Imperator Ceſar Trajanus Hadrianus.* Alterius partis delineationem videſis in adjecta tabula. En figuras duas, quarum altera cornucopiæ tenens eſt *Gaza* ipſa, altera ex conjectura a V. Clariſſ. *Antonio Maria Salvini*, Græcæ linguæ in Academia Florentina Profeſſore Publico, Autori noſtro commu-

communicata, *Io* esse creditur. De Gaza enim *Stephanus* inquit; Ἐκλήθη ἢ καὶ Ἰώνη ἐκ τῆς ἸΟΥΣ προσηγορίας καὶ μενώσης ἐκεί, i. e. *Appellata vero est & Ione, propterea quod illuc IO adnavigaverit ibique mo:ata fuerit.* Quemadmodum ergo Marnas, Gazensium Numen tutelare, urbis effigie junctus in variis eorum nummis cum epigraphe: ΓΑΖΑ. ΜΑΡΝΑ. representatus cernitur; ita & *Io*, quam iidem adorarunt. Hinc literæ circumscriptæ ΓΑΖΑ ΕΙΩ non sunt vox una ΓΑΖΑΙΩΝ, ut quidam putavit, h. e. *GAZENSIVM.* Dicendum enim foret ΓΑΖΑΙΩΝ. Sed & neque N in numo visitur, Sint ergo nomina duo: ΓΑΖΑ, *Gaza*; & ΕΙΩ, *Io*. Quamvis vero vulgo nymphæ illius nomen non ΕΙΩ, sed ΙΩ, scribatur, id tamen in numis & marmoribus perinde esse solet. Sic enim legitur ΑΝΤΩΝΙΝΟC & ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC, ΦΑΤΤΙΝΑ & ΦΑΤΤΕΙΝΑ, ΕΙCΙΔΙ & ΙCΙΔΙ. Subscriptio non minori difficultate obsepta est. Equidem literarum ΔΕΠΠΓϞΡ ultimæ tres notant dubio procul annum Gazensium CXCIII, qui initium cepit d. 28. Oct. A. V. Romæ 885. ac decimo sexto imperii Hadriani, qui & in anteriori parte obsignatus dicitur. Literam P notam esse numeri *centenarii*, Γ *ternarii*, vel pueri norunt. Quodque litera, quæ minori q Latinorum non abssimilis est, *nonagenarii* numeri significationem obtineat, neminem antiquariorum fugit. Præpositio ΕΠΠ non nisi tempus mox expressum indicat, sicuti Dionysius Halicarnassensis l. 2 scribit, Romam conditam ἐπὶ τῆς ἑβδόμης ὀλυμπιάδος, *septima Olympiade.* Remanet ergo litera prior Δ signum *quaternarii* numeri; quam tandem annum quartum ab adventu Hadriani Gazam notare, non improbabiler conjectat *Noris.* *Afalonis* porro æra origines repetit ab A. V. Romæ 650. *Raphia* ab A. V. 693. *Sebastes* ab A. V. 729. *Neapoleos*, (quæ una cum *Sebaste* in veteris *Somaria* locum successerat,) ab A. V. 823. Ad hanc, quam diximus, *Neapolin* referendus est numus *Marci Aurelii Casaris*, ubi caput absque laurea hunc in modum circumscribitur ΑΤΡΗΑΙΟC. ΚΑΙCΑΡ. ΕΤCΕΒ. CΕΒ. Τ. Diana multimammia Ephesia, cum epigraphe: ΦΑΝΕΑC. ΠΟΛΕΩC. CΤΡΙΑC. ΠΑΛΕCΤ. averfam occupat. Hinc *Pyrrhus Ligorius*, *Aeneas Vicius*, *Johannes Trifanum*, hosque secuti *Spanhemius* Diss. 9. p. 899. & *Pattinus* Imp. Rom. Numism. p. 241 299. 323. 327. 400. *Phaneam urbem Palestina* exculpserunt, cum tamen extra dubium non ΦΑΝΕΑC, sed,

sed ΦΛ. ΝΕΑC ΠΟΛΕΙC i. e. Φλαουίας Νέας Πόλεως Συρίας Πα-
 λεστίνης, *Flavia Neapoleos Syria Palaestina* legendum sit. Harduinus
 p. 342. hoc Virorum summorum περίγραμμα observavit, in anterio-
 ri tamen parte numismatis interpretanda, Norisio iudice, ipsemet ce-
 spitavit, legendo: Αύρήλιος Καίσαρ, Εύσεβής, Σεβαστός, Τητατος. Au-
 relius Caesar, Pius, Augustus, Consul. cum legere debuisset: Εύσεβής
 Σεβαστός Τίος, Pii Augusti filius. Nusquam enim *Aurelius* in nu-
 mis aut lapidibus Pii cognomen gerit, quod *T. Aelii Antonini* pro-
 prium est. Præterea eo in nummo *Marcus Aurelius* (inquit Noris)
 purius patius Caesar exhibetur, sine laurea, ac genis levi tantum barba
 abductis. Itaque nondum erat *AUGUSTUS*, quocum titulo post obi-
 tum Antonini Pii primum obtento in omnibus nummis bene barbatus
 apparet. Confirmabit hæc omnia rarissimus numus Medicæus, æreus
 primæ magnitudinis, ubi epigraphæ una ita habet: ΑΤΤΟ. ΚΑΙ.
 Μ. ΑΥΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Imper. Caesar M. Aurel. Antoninus. Altera:
 ΑΥΡ. ΦΑΝΕΑC. ΠΟΛΕΩC. CΥΡ. ΠΑΛ. *Aurelia Flavia Neapoleos
 Syria Palaestina*, adjuncto monte Garizim & templo illo famoso Sama-
 ritanorum. Imò Illustris *Spanhemius* p. 769. nummum Titi abs se visum
 laudat eum inscriptione: ΦΛΑΟΤΙ. ΝΕΑΠΟΛΙ. ΣΑΜΑΡΕΙΑΙ: *Fla-
 viorum Neapolitarum Samaria*. Et similem fere recitat Eques *Pa-
 tinus* p. 151. Ultimæ Palaestinae urbes Tiberias & Diocæsarea sunt,
 quarum illius epocha ad A. V. Romæ 851. non satis certo refertur,
 altera tenebris adhuc sepulta jacee.

Habes igitur, Lector benevole, œconomiam operis laudatis-
 simi, in Germania adhuc paucissimis visi. Et utut solito prolixiores
 jamjam fuerimus, de te tamen optime mereri speramus, si duplicem
 adhuc observationem tecum communicemus. Altera est, quod
 omnium urbium, in quarum æras heic inquiritur, ortus, situs, varii
 domini, diversa facta, (quorum nonnulla epocha mutandæ occasionem
 præbuerunt,) eadem opera describantur. Altera, quod supputatio-
 nes, ne lectorum quibusdam tædio essent, non tantum quampluri-
 mis numis aspectu gratissimis interstinguantur, sed & haud unius ge-
 neris digressionibus lectu jucundioribus subinde temperentur; ad-
 eo ut utile dulci ubivis mixtum appareat. *Historia Ecclesiastica* cul-
 tores reperient disquisitiones de *Hippolyti* Martyris tabulis pascha-
 libus. p. 99. De *Iba* metropolitica Edesse, apud Beryrum & Tyrum
 in judi-

in iudicio absoluto, damnato autem in conciliabulo Ephesino, p. 338. sqq. De *S. Polycarpi & Pionii* martyriis, p. 24. & 26. Philippus Labbeus Tom. II. *Concil.* ult. edit. Paris. p. 54. post eas, quæ vulgo apponuntur Synodo Nicænæ, *subscriptions*, exhibet, (ut ipse ait,) *nomina quorundam Patrum magna illius Nicænæ Synodi ex charta Nôbaca, quæm ferunt fuisse antiquissimam apud Johannem Sambucum.* At *Norisius* p. 313. miratur, *Labbeum* non observasse, omnes illos episcopos, quorum *subscriptions* Nicæno concilio affingit, trecentesimo ac quinquagesimo quinto anno ferius Synodo alicui interfuisse, *Sexta* nempe *œcumenica* A. C. 680. apud Constantinopolim sub S. Agathone Papa celebratz. Nam T. VI. *Concil.* p. 1060. edit. ipsemet *Labbei*, leguntur omnia ea episcoporum nomina correctius scripta. *Pelagii* Papa literas, datas *Kalendis Martii Indictione V.* (h. e. A. C. 587.) in quibus titulum UNIVERSALIS Constanti- nopolitano Patriarchæ usurpatum condemnat, *Cæsar* Baronius *omni memoria dignissimas* appellarat. At *Norisius* p. 198. *spurias* esse pronuntiat. *JCrî* placebit controversia cum *Petito* de die, qua *Iustini*anus Imperium auspiciatus est, nimirum non IV. sed I. Apr. A. C. 527. Nec raro notæ temporis in *Digestis* & *Novellis* sub examen revocantur. Vide e. c. p. 153. locum *Pomponii JCrî* correctum. De phrasi *post Consulatum* evolve p. 339. Ad *Historiam profanam* attinet, num *Ætia Capitolina* unquam fuerit Municipium Romanum, quod *Norisius* p. 278 pernegat. Confer de *Pompeji* diebus natali & emortuali p. 140. de *Veri* annis imperii p. 304. de titulis *Trajani OPTIMIS & PARTHICUS* p. 245. sq. De *Iustini* Imp. die natali p. 144. de *Anastasi* Imp. diebus natali & emortuali p. 146. de obitu *Pulcheriæ* Augustæ p. 145. de *Zenonis* extrema die p. 149. *Numaria* rei studiosis, præter tot insignium numorum ectypa & explicationes ingeniosas, scitu necessaria erunt, quæ *Noster* commentatur de *Alytarchis* p. 220. *Astarchis* p. 219. *Citicarchis* p. 312. *Lyciarchis* p. 220. *Syriarchis* p. 221. de *J* ve *Bottico* p. 128. *Jove* *Crisagene* p. 419. *Jove* *Marna* p. 418. de duplici *Jotape* *Commagena* p. 114. 115. de litera latina L in numis Græcis non *Lustrum* juxta *Scaligerum*, sed *λυυδισιαττε* (annum) notante, p. 308. 468. de triplici figura literæ q minoris nonaginta significantis p. 366. de litera latina S spud Græcos sextum numerum indicante, p. 99. 258. de litera *Ϟ*

aut α jacente, totidem (nempe sex) valente, p. 153. 213. Ediderat Johannes Hardunnus, Soc. Jesu Presbyter a. 1684. *Nummos antiquos populorum & urbium illustratos*. [Conf. *Acta Erud.* 1685. p. 274.] Opus equidem hoc *insigne & cui eo in genere nil par, aut secundum hactenus prodierit*, ex merito salutaverat Norisius in *prefatione*. Addiderat tamen, *virum philoſophia deceptum non parem in nummaria Chronologia atque in Geographia laudem tulisse*. Hinc, ut *Kaillanti, Cuperi, Patini* cæterorumque Antiquariorum duris ab Harduino habitorum injurias vindicaret, singulis eî capitibus nonnulla *argomenta* eaque non raro oculos satis ferientia, sed modeste (quam virtutem in eo summa cum eruditione conjunctam jure deprædicamus,) exprobrat.

Sed vel invitis nobis ad finem relationis properandum est. Adduntur majori operi *FASTI CONSULARES cum feriis ac atate Luna Kalendis Januariis, annis etiam Bissextilibus designatis, juxta methodum Ogdoëcontateſſaræteridos sive cycli ætherum LXXXIV. Autore Anonymo.*

Initium eorum est:

Anni orbis	Anni cycli			A.C.
246	36.	Bruto & Collatino.	Lun. XXVIII.	
247	37.	Publicola II. & Tricipitino.	Mar. X.	
248	38	Publicola III. & Pulbilio.	Mer. XXL	
249	39	<i>B. RUFFO ET AQUILINO.</i>	Jov. II.	
250.	40	Voleſo & Tuberto:	Sat. XXII.	
Finis est:				
1105	55	<i>B. CONSTANTIO V, & CONSTANTIO JUNIORE.</i>	Mer. XXIX.	352
1106	56	Constantio VI. & Constantio II.	Ven. X.	353
1107	57	Constantio VII. & Constantio II.	Sat. XXI.	354

Posſederat olim Fastos illos *Cuspinianus*. Nunc in Vindobonensibus bibliotheca ſervantur. Illinc celeberrimus *Ant. Magliabechius*, juvande rei literariæ natus, per doctissimum *Papebrochii* collegam *Conradum Janningum* apographum exactissimum procuravit, quod ad crebras *Antonii Pagi* preces & obſtationes, fideliter cum suis mendis edidit *Norisius*, atque simul ad latera laterculi annos *Urbis*,

bis, cycli & æræ Christianæ adscriptis, annexa quoque prolixiori e-
picrisi, sed de qua plura addere non vacat, præsertim cum erro-
res Anonymi illius aut potius librarii alio opere emendare ac *Fa-
los Consulares plurimum veterum Inscriptionum opo, qua post Pan-
vinium e terra ruderibus effissa sunt, illustrare* in se receperit Norisius.

Volumen clauditur epistola ad eruditissimum & clarissimum vi-
rum P. ANTONIUM PAGIUM, Sac. Theol. D. Ord. Min. Con-
vent. de nummo Herodis Antipæ, in musco D. Rigordi patricii Mas-
siliensis servato. Est is æreus & minimi moduli. Creditur esse a
Judæis percussus, vultus humanos signare religioni sibi ducentibus;
& quidem non Tiberiade, sed Sepphori, cujus numismata palmam
communiter repræsentant. In priori ejus parte legitur intra lau-
ream ΓΑΙΩ ΚΑΙ ΑΕ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩ i. e. CAIO CÆSARI GERMA-
NICO. In altera vero cum ramo palmæ: ΗΡΩΔΗΣ ΤΕΤΡΑΡΧΗΣ
L ΜΓ i. e. HERODES TETRARCHA. ANNO XLIII. Si
numus est genuinus, de quo Norisius non leviter dubitare videtur,
magnum negotium facessit Chronologis, qui pauciores annos re-
gnasse Antipam hætenus consenserunt. Nolumus lectorem ulte-
rioribus calculis fatigare, ea cum primis de causa, quod illi magna
adhuc incertitudine laborent, cui forsân medelam olim adhibebit
Norisius in majori illo FASTORUM opere, cujus spem nobis fecit,
quodque literatis non minus gratum fore auguramur, ac cætera
ejus opera, A. 1683. p. 113. & 114. itemque A. 1684. p. 302. nobis
laudata.

Fig. VII.

ΘΩΜΑ ΤΟΥ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ ΚΑΤΑ
αὐτὸν ὀνομάτων Ἀττικῶν ἐκλογαί.

id est,

THOMÆ MAGISTRI SELECTÆ DICTIO-
nes Atticæ, juxta seriem literarum dispositæ. Ni-
colaus Blancardus emendavit, universum opus dispo-
suit, & catalogum veterum scriptorum
adjecit.

Frans-

Franequeræ, apud H. Amama & Zach. Fædama, 1690, in 8.

Constat plagulis dimidiatis 28.

Grammaticorum etsi late patet officium, circa curam tamen verborum, dicente Seneca ep. 88. potissimum versari, & in dictionibus explicandis occupari, ipsum eorum nomen indicat. Ab iis igitur provenerunt Lexica & Glossæ, inter quæ duo discrimen vix agnoscit Casaubonus lib. 3. animadvers. in Athen. cap. 6. differre tamen existimat Wovver. cap. 9. Polymath. Sed Lexicorum nomine Glossas fuisse comprehensas, docet Mauffacus Diss. de Critica p. 347. 355. Nempe tam sollicita veterum Grammaticorum fuit industria, ut non solum peregrinis & barbaris vocabulis interpretandis integra volumina implerent, verum etiam Græcarum dialectorum (quarum, præter communem loquendi rationem, quatuor præcipuæ numerantur: Attica, Jonica, Dorica & Æolica) explicandarum, inque peculiaribus libris enumerandarum, curam haberent. In priori isto studio qui occupati fuerint, & peregrinas voces (τὰ ξένως εἰρημύγια,) obscuriores item, difficiliore, abstrusas ac minus usitatas, cujuscunque generis, locutiones Græca lingua explicariat, apud Athenæum, Suidam, Etymologum & Photium laudantur Philoxenus, Callimachus, Hermonactes, Democritus, Pamphilius, Simmius Rhodius, Clitarchus, Hermo, Nicander Colophonius, Amelias Macedo, Seleucus, Philetas, Philemon, Timachidas, Dorotheus, aliique; Hesychius etiam multa non tantum Laconica, Argiva, Arcadica, Bœotica, Cretensia, Salaminia, Macedonica, Theffalica, Tarentina, Syracusana, Sicula, Pamphyliaca, & ejus generis alia innumera, sed etiam Ægyptiaca, Persica, Lydia, Scythica, Celtica, Hebræa, Chaldaica, Phrygia, aliarumque gentium barbara vocabula, quibus nihil commercii cum Græcis intercedit, attulit, & in Etymologico magno diversarum nationum & populorum voces explicatæ leguntur, ut Mauffacus l. c. p. 357. 360. ac alibi ostendit. Nec desuerunt qui unice dialecto se adicerent, & vel Atticas, vel Æolicas, vel Jonicas, vel Doricas dictiones communi sermonis genere interpretarentur. Cum primis autem in Atticis vocabulis explicandis fuere solliciti. Ita legimus apud Athenæum, Suidam, Erotianum, Harpocratonem & Etymologici auctorem citari Philemonis & Luperi Berytii Ἀπικὰς λέξεις, Longini Ἀπικῶν

Ἀθηναίων λέξεων ἐκδοσεις, Irenæi, & Aristophanis Grammatici Thea-
 terini, & aliorum ἑπι Ἀθηναίων ὀνομάτων, Pollionis Alexandrei Ἀθη-
 ναίων λέξεων συναγωγὴν καὶ σοιχείον, Pacati ἑπι συνηθείας Ἀθηναίων
 καὶ σοιχείον. Photius Patriarcha in bibliotheca sua Ælii Dionysii Ha-
 licarnassæi decem dictionum Atticarum libros commendat, ut &
 Pausaniæ Atticum lexicon. Galenus ipse indicat, se composuisse
 τῶν ἑπι τοῖς Ἀθηναίοις συστραφεῦσιν ὀνομάτων βιβλῆς μί, de di-
 ctionibus Atticis XLIX libros. Verum hi libri omnes intercede-
 runt, temporis injuria & superioris ævi hominum incuria nobis sub-
 tracti. Reliqui sunt e Veteribus in hoc argumento qui studium po-
 suere, *Phrynichus* a Nunnesio & Hoefchelio Augustæ Vindel. 160æ
 editus, *Moschorulus* Parisiis 1532 excusus, *Jo. Grammaticus*, qui &
Joannes Philoponus dictus esse perhibetur, ac quidam *Corinthus*,
 Thesaurò linguæ Græcæ ab Henr. Stephano 1582 subjecti, & *Thomas*
Magister Romæ 1517 ac Parisiis 1532 evulgatus. Inter recentiores,
 quos Atticæ dialecti cura erudita tenuit, primæ partes debentur
 Henrico Stephano, qui *de Attica lingua seu dialecti idiomatis* com-
 mentarium, inq; *Jo. Grammaticum & Corinthum animadvertiones* an-
 no 1573 publicæ luci exposuit, subjecitque *Glossariū duobus* ad utrius-
 que linguæ cognitionem & situ erutis. quod çerneret quantis erroribus
 dialectorum ignoratio doctissimos etiam homines implicaret, quam
 facile autem in illis exercitati multis ex locis se expedirent, ubi alii
 impediti hærebant. Quæ causâ etiam procul dubio movit doctissi-
 mum Senem *Nicolaum Blancardum*, ceu ab ineunte ætate Græcarum
 literarum studiosum, ita de iisdem sub extremam etiam senectutem
 bene meriturum, ut eundem in modum quo Harpocratonis Dicti-
 onarium septem abhinc annis publici iterum juris fecerat, a nobis
 in Actis anni 1683 mense Novembr. p. 465 commemoratum, nunc
 quoque Thomæ Magistri eclogas seu selectas Atticæ dialecti, prin-
 cipis eloquentiæ Græcæ ut Cicero vocat, elegantias, quarum jam
 pridem disparuerant exemplaria, sed quas Hellados amantibus
 admodum profuturas existimabat, quasque juxta exemplar Ro-
 mæ anno 1517 typis Zach. Caliergi excusum manu sua ipse descri-
 pserat, ac duabus aliis editionibus collatis emendaverat, recudi per-
 mitteret. Instructior autem, & tum interpretatione (qualem Har-

pocrationi adjecit) tum notis auctior prodisset hic Eclogarius, nisi valetudo, & quæ gravior morbo est senectus extrema impedivissent, quo minus ipse manus ei admooveret, & de autore hoc, ejus ætate, deque opera nova hac editione ei impensa differeret Editor: qui elechum tamen Autorum, e quibus depromptas Atticas dictiones Thomas Magister explicavit aut notavit, circiter quinquaginta, studio suo compositum sub finem adjecit.

*SUITE DU TROISIEME VOLUME DE LA
Morale Præctique des Jesuites.*

id est:

**Continuatio Voluminis tertii Præctiæ Moralis
Jesuitarum.**

Anno 1689, in 12.

PRiori parte tertii hujus *Præctiæ Jesuitarum* voluminis, quam proximo mense Augusto pag. 381. & seq. recensuimus, responsum est ab Autore ad Apologiæ præfationem & caput primum. In altera **cap. 15.** hac, omisso capite II, in quo de Theatro Jesuitico tractatur, (de quo sæpius a nobis dictum est,) ad caput III. transitus fit. In hoc Jesuitæ ad curiam Romanam & aulam Hispanicam provocaverant, a quibus acta sua in missione Chinenfi probari asserunt. Allegarunt (1) responsum Innocentii XI. d. 3. Decemb. 1681 *P. Verbiessio* Jesuitæ datum. Hoc benignissimum fuisse non negat Autor, sed nec aliud tunc Pontifici convenisse ait, qui dona ex China missa a Jesuita acceperat. Negat vero per illam comitatem abolita fuisse decreta Pontificum A. 1645 & 1669. ad querelas Dominicanorum contra perpetam facta in missione illa a Jesuitis edita. Producit rescriptum ex *Congregatione de propaganda fide* d. 23. Febr. 1680. ad Generalem Jesuitarum emissum, in quo huic injungitur, ut Societatis suæ sacerdotes *Emanuellem Ferreiram, Dominicum Fucitum, Josephum Candonium, & Bartholomeum Acolam* ex missione Indica revocet, omnibusque functionibus sacris privet, reliquos autem ad obsequium Vicariis Apostolicis præstandum juramento adstringat. quo cessent obstacula propagationi doctrinæ Evangelicæ eo usque objecta, & ut post-
hac

hac omnes catecheta & administratores Ecclesiarum a Vicariis illis constituantur; addita comminatione, ni pareant, fore, ut concepta jam constitutio sive Bulla publicetur, & Jesuitæ ex regnis *Tonquini, Cochinchina, Camboja, Siami & ipsa China* excludantur. Allegarunt (2) Decretum Regis Hispaniarum d. 6. Jan. A. 1628. a Jesuitis impetratum, quo ipsis solis Ecclesiarum Japonicarum cura commissa est. Verum illud Romæ non saltem, quod Jesuitæ ipsi fateantur, improbatum, sed & ab ipso Rege A. 1631. retractatum fuisse Autor ostendit; secuta postea Bulla Urbani VIII, qua aliis religiosis eadem potestas, regiones illas adeundi, datur. Addit aliud Regis decretum A. 1646, in quo fraudis in causa testamentaria Jesuitæ damnantur. (3) Impertinenter produci Autor ait literas Proregis Arragoniæ, quibus Jesuitas A. 1685 Cardinali Columenæ commendavit. Ex ipsis enim constare dicit, acres querelas ex India contra Jesuitas Romam delatas esse; deinde non obstante illa intercessione, revocatum fuisse privilegium ad tempus A. 1682 & 1685. a Pontifice datum, ut in quibusdam Jesuitarum Collegiis Americanis gradus Theologici conferri possent; multoque minus eos obtinuisse, quod interventu Proregis ambibant, ut Doctorum Juris Canonici titulos impertiri possent, quibus opus erat ad impetrandum locum inter Canonicos Cathedralis. Cum vero Jesuitæ jactent, quod tantis licet facultatibus valentes, & viginti millium numerum constituentes, ultionem tamen in adversarios non exerceant, multa ad id replicat Autor. Dogmata eorum traducit, quibus licitum esse statuunt vindictam in inimicos quovis modo exerere, & exempla adducit, quomodo id re ipsa fecerint, imprimis contra eos, quos Jansenistas vocant; neque mitius a cæcros fuisse putat cum Pastoribus Gallis, nisi hi multitudine sua tuti fuissent. Allegat etiam, quæ contra virgines, quæ ab *Infantia Jesu* cognominabantur, statuerunt, & in Actis nostris A. 1689, p. 366. 370. relata sunt. Objicientibus vero, quod Jansenistæ in Indiam & Chinam Evangelii prædicandi causa non proficiantur, respondet, non omnibus Ecclesiæ membris eadem munia incumbere, sed diversa diversis rite vocatis *Arnaldum* speciatim ab adolescentia sua ad scribendos libros & confilia Theologica talentum a Deo accepisse; denique Jesuitas ipsos invidia & odio suo efficere, ne alii in regiones illas Evangelii prædicandi

cap. 16.

- di causa veniant. Citat orationem, qua Episcopum Gallum titulo Heliopolitanum, a Pontifice in Indiam missum, ab itinere illo dehortari voluerint. *Autorem Practicæ moralis* falso accusari notat, quasi apostasiæ crimen Jesuitis omnibus in Japonia tribuerit; interim verum esse affirmat; defecisse quosdam ad paganismum, neque id mirum esse dicit, cum Societatis commune vitium sit *libido*, ut Augustinus loquitur, *excellendi*, & divitiarum, quodque harum causa spretis Pontificum prohibitionibus a mercatura non desistant. Ex eodem fonte derivat, quod testantibus Dominicanis & Franciscanis, Christianis Chinesibus permittant, ut sacris intersint, quæ in honorem Confucii atque idolorum celebrantur, neque concedit, quod illi excipiunt, cultum illum tantum politicum esse. Haud multum dubitat, quin etiam polygamiam publice probaturi sint, nisi infamiam vereantur, quam Lutherum cum sociis incurrisse dicit, cum Principi alicui digamiam permisissent. Hanc rem ex Bossueti
- cap. 17. Lib. VI. de Variat. Eccl. Prot. adducit, de qua in libri illius enarratione A. 1689. p. 73. egimus. Dixerat Apologista, quod ex singulari moderatione & mansuetudine responsum non fuerit ad *Practicam moralem*, neque recriminationibus adversus accusatores monachos usi sint Jesuitæ: sed contrarium deducit Autor, & refert, quæ adversus Episcopos Gallos in Indiam missos, & contra autorem Theatri Jesuitici, itemque adversus monachos Dominicanos acerbissime egerint & scripserint. Defendit quæ *Arnaldus* in libro contra *Malletum* scripserat, ex doctrina Jesuitarum licitum esse falsa crimina illis imputare, qui Jesuitarum existimationi detrahant; allegat illorum autores *Digastillum*, *Tamburinum*, ut &, qui iis impense favet, *Caramuelem*. Vehementer vero queritur, quod Jansenistas cum Reformatis in articulo de S. Cœna consentire scripserint; & acriter refellit, quæ in virgines monasterii *Portus regalis* Brisacerius Jesuita sparserit, præmii loco non unam inter illos dignitatem, ut scribit, adeptus. Ad postulatam documentorum, quæ autor *Practicæ moralis* allegavit, editionem respondet, inciviliter eam peti: præsumendum enim esse de fide documentorum, quæ vir bonus allegat, nisi suspiciones falsi afferantur & probentur. Speciatim defendit epistolam Palafoxii Episcopi supra indicatam, a *Ludovico Santamorio* in dia-
- cap. 18.
- cap. 19.

diario suo productam. Excipit tamen ab hac regula illos, qui semel in falsi crimine deprehensi fuerint; id quod de Jesuitis confidenter affirmat, & exemplis quibusdam demonstratum it. Autor Theatri Jesuitici asseruerat, servari in cœnobio Dominicanorum *Cesar-Augusta* librum *Hieronymi Baptista de Lanusa* Dominicani, Episcopi Albarafini, in quo statuerit, prophetiam quandam S. Hildegardis ad Jesuitas pertinere. Hoc ut falsi argueret autor apologiæ Jesuiticæ, literas *Martini Lopezii*, ejusdem cœnobii monachi, A. 1686. datas produxit, quibus negatur, librum Episcopi istius in monasterio extare. Sed Noster fraudis convincere vult Jesuitas, testimonium ejusdem Lopezii d. 3. Apr. 1688. coram Notario & testibus redditum exhibens, in quo negat, literas in hac causa unquam a se scriptas fuisse, licet fateatur, interrogatum se a quodam, Jesuitarum nomine, de libro illo Episcopi fuisse, sed absentibus plerisque monasterii sodalibus oretenus respondisse, ut ab importunitate sese liberaret, librum non extare. Aliud exemplum ex epistola *Navarretæ* Dominicani ad *Antonium Goveam* Jesuitam affertur. cap. 20. Quæstio est, de qua supra jam aliquid notatum fuit, de sacris sive ceremoniis, quibus Chineses quotannis defunctis majoribus suis honorem exhibent. Hunc Jesuitæ non nisi politicum esse Pontifici persuaserant, impetrato anno 1656. per *Martinum Marinium* a Pontifice decreto, ut Christianis adesse illis ceremoniis liceret. Sed ex *Navarretæ* literis constat, honorem illum religiosum esse; offerri enim sacrificii loco vinum & capram, & surgere quendam finito sacro, qui cœtui dicat, animam ejus, quem colunt, ex cœlo descendisse, & precantibus prospera omnia afferre; & hoc a quibusdam Jesuitis agnosci notat Autor, plurima vero hac de re ex *Navarretæ* libris testimonia adducit, & inde colligit, epistolam ejus, quam Jesuitæ in apologia allegant, supposititiam & falsam esse, neque dubitari debere, quin Jesuitæ & quicumque ex illorum clientibus sacris illis interfint, idololatriæ rei sint, ut cap. 21. contrarium tam imperite fingant, ut nec laudem, quam Christus villico iniquitatis tribuit, solertiz nempe, mereantur. Confirmat istud testimoniis Dominicanorum & Franciscanorum, ac respondet ad omnia, quibus Jesuitæ excusare indulgentiam illam suam solent. cap. 22. Non minus falsas esse contendit literas *Archiepiscopi Manilæ* & *Episcopi Zebutenfis* in Philippinis, a Jesuitis alle-

allegatas, quibus A. 1637. apud Pontificē retractasse dicuntur, quæ ad-
 versus Jesuitas in illo ipso idolorū cultu statuerant, & delationes mo-
 nachorū probaverant, in quibus Jesuitis objicitur, quod apud neophy-
 tos mysteriū crucis dissimulent, & ceremonias Ecclesiæ in baptismo,
 itemq; extremam unctionem omittant. Acriter inde insultat Apolo-
 gista, quod *Didaci Moralis* Jesuitæ testimonium, tanquā viri sancti &
 martyris alleget, qui tamen turpissime ad paganismū defecerit. Con-
 vertit inde sermonem ad Abbatem *Brisacerium*, Seminarii missionum
 Parisiensis Superiorem, qui apologiam Jesuitarum prolixo cum elo-
 gio approbavit. Eludit irridetque Jesuitas, encomia Pontificum
 allegantes. Expostulat cum Abbate, quod cum sciret, quomodo
 Jesuitæ Episcopos Gallos ex Seminario in Indiam missos tractave-
 rint, & quæ hi de persecutionibus illis questi sint, nihilominus apo-
 logiæ Jesuiticæ calculum suum adjecerit, in qua Episcoporum illo-
 rum relationes, ut falsæ & iniquæ, traducantur. Subjungitur am-
 pla missionis illius enarratio. Sollicitatus nempe fuit Papa Ale-
 xander VII. ab *Alexandro Rhodio* Jesuita, ut Episcopos in Indiam de-
 stinaret, quod novella illarum regionum Ecclesia opus illis omnino
 habere videretur. Misit itaque Pontifex Gallum, *de Palu*, qui duos
 fratres in Societate Jesuitarum habebat, & alium *La-Motte Lamber-*
sum, illum Heliopolitani, hunc Berytenfis Episcopi titulo insigni-
 tum, qui Episcopalia munera in China & regnis vicinis exercerent.
 Cum Heliopolitanus anno 1663 Suratam in Indiam appulisset, Je-
 suita quidam (ut Autor refert) *Lustanus* a profeguendo itinere illum
 dehortatus est, tum ob pericula, tum quod inutiles in illis locis es-
 sent Episcopales functiones. Berytenſi ejusq; delegato in Cochinchina
 delato Jesuitæ obsequium aperte denegarunt, & ex illis *Domi-*
nicus Fucitus anno 1668 Vicarium generalem Episcopi Macaen-
 sis se esse contendit, in cujus diocesi *Cochinchina* contineatur. Se-
 quenti anno *Ignatius Baudetus*, itidem Jesuita, Malacensis Episcopi
 jus allegavit; deia anno 1670 *Marchesius* quidam iterum Macaensē
 prætendit. *Fucitus* ille diplomata Pontificis, Berytenſis nomine
 producta, in cœnum & aquam projecit, falsa esse dictitas; convi-
 ctus deinde ostenso sigillo, adjuris Macaensē oppositionem rediit;
 unde schisma inter Christianos natum est, instigatis incolis, ut Gal-
 los missionarios, & consecratos ab iis sacerdotes indigenas averfaren-
 tur,

tur. Successere iteratæ Pontificis jussiones, imprimis Clementis X. A. 1673, d. 23. Decembris, in quibus Jesuitarum contradictiones omnes rejectæ sunt, & missis ex Gallia Episcopis autoritas asserta fuit. Verum etiam has falsi accusarunt & spreverunt Jesuitæ, & quicquid Sacerdotes ab Episcopis creati in administrandis ritu Romano sacramentis egerant, ut irritum & nullam habuerunt, & reiterarunt; qui vero actus illos ut ratos & legitimos accipiebant, si ægrotassent, alloquio & solatio, mortuos sepultura privarunt. Episcopi frustra tentata concordia, ad excommunicandos demum Jesuitas A. 1675 progressi sunt, contradicente *Josepho Candonio* Jesuita, qui se pro Vicario Malacensi gerebat. Pejus actum est cum Heliopolitano. Hunc enim A. 1674. mense Octobri vi tempestatû in Philippinas delatum, Hispani ut Gallum hæreticum & exploratorem Jesuitis sustodiendum tradiderunt: hi tamen simularunt, ac si id sine culpa sua factum esset, idque diu credidit Episcopus, donec ex interceptis casu quodam literis illorum fraudes & technas omnes didicisset. Hæc ex ipsius commentariis referuntur. Ex Philippinis postea mense Junio A. 1675. ad supremum tribunal Mexicanum missus, inde vero in Hispaniam a mandatus est; ubi mense Febuario 1677. plenissime absolutus fuit, agnoscente Rege, quod nullum sibi suisque in regna illa jus esset, quo Pontificum missiones impediret. Interim hoc obtinuerunt Jesuitæ, ut Episcopum istum sex menses in custodia haberent, & multis annis illius & Collegæ functiones episcopales in India impederint. Confirmat hæc Autor ex literis Seminarii Gallici d. 23. Octob. 1676. ad Congregationem de propaganda fide Romam datis, & ex relatione *Urbani Cerrii* illius Secretarii. Porto quod Jesuitæ, ut supra monuerat, præstita tandem partitione, errorem tamen suum minime agnoverint, sed queri non desinant, ac si injustas persecutiones passi essent, ex libro *Tachardi* de itinere suo & sociorum in regnum Siamense probat, in quo *Fucitum* supradictum ob insignem contumaciam a Pontifice ex regno Tonquinensi expulsus, a summa sanctimonia & afflictionum immeritarum tolerantia magnis laudibus extollit. Ultimo operis capite supplet & persequitur, quæ adversus Apologiam ejusque reliqua capita dicenda habuit. Frustra scribit minas a Jesuitis spargi, quasi plurima adversarii obistere possent, nisi modestia impedirentur. Provocat potius, ut omnia publi-

cap. 24

24

publicent; neque tamen nisi falsa & calumniosa ab iis expectat, qualia nempe plurimi, quos nominat, ex illorum Societate autores dudum adversus Arnaldum & socios vulgaverint, minime tacituri, si plura proferre auderent. Utitur igitur verbis *Valeriani Magni* celeberrimi Capuccini, a quo dudum eodem fere modo provocati hucusque tamen siluerint. Acriorem *Navarrete* Dominicani expositulationem adscribit, qua itidem minitantes repressit, nec obscure vitia supra memorata aliaq; , e. g. contractas in India nuptias, immodicū vini usum, exercitium mercaturæ & usurariæ pravitatis, deniq; etiam sortilegia illis impingit. Ex eodem autore probat, quod Jesuitæ negaverunt, *Martinum Martinum* Tridentinum, ex illorum Societate, scriptis de rebus Chinesibus celeberrimum, *Mandarinum* sive ministri regii munus publice & magno cum fastu gessisse, & in bello contra Tartaros rei tormentariæ præfectum fuisse, tanta cum insolentia, ut accedentem piū quendam & pauperem *Capuccinum*, cum maximo Christianorum novitiorum scandalo, ab alloquio suo repulerit. Defendit alium Dominicanum, *Didacum Colladum*, quod literas *Palafoxii* & *Soteli*, itemque Memoriale Ordinis Franciscani in insulis Philippinis, A. 1639 Regi Hispaniarum contra Jesuitas exhibitum, minime sinxerit. Insertum hoc Memoriale esse dicit Tomo II. *Navarrete*, & in ipso titulo indicare, demonstrari a Franciscanis, quod Jesuitæ in China multa contra sacras literas, traditiones Apostolicas, decreta Patrum, conciliorum & doctorum, atque communem Ecclesiæ Catholicæ observantiam committant aut omittant. Promittit se uno vel duobus voluminibus prolixè relaturum esse, quæ contra *Palafoxium Angelopolitanum* & *Cardenam Paragayensem* Episcopos perpetraverint, eo fine ut de superbia sua convicti ad emendationem moveantur, corruptelas moralis disciplinæ corrigant, solidas virtutes in Orbe Christiano plantent, & ab avaritia, ambitione, luxu & otio desistant.

pag. 711.

710.

Sequuntur duo Additamenta. Novo documento veritas epistolæ sæpius allegatæ, quam *Palafoxius* d. 8. Jan. 1649. ad *Innocentium X.* scripsit, asseritur, idque Hispanicè cum versione Gallica producit, ex quo constare dicit Autor, epistolā illam Romæ a procuratore *Palafoxii D. Jibanne Magano* Pontifici exhibitam, ad omnium Cardinalium, qui ad causam Angelopolitanam deputati fuerant,

manus

manus pervenisse, & adhuc in Conventu Carmelitarum Discalceatorum Madritensi asservari. (2) Cum Jesuitæ non satis exceptioni pag. 742. suæ confidant, quasi supposititia esset gravissima illa Episcopi de ipsis querela, & ideo scriptum ejus allegent, quo actionem illam suam in commentariis ad epistolas Teresie retractaverit; hic quoq; Auctor magnam fraudem illorum accusat, quod scriptum illud ad litem suam cum Episcopo exercitam detorqueant, de qua tamen nihil omnino in illa agi, sed id tantum a Palafoxio agnosci demonstrat, quod translationi a majori & pinguiori Episcopatu Angelopolitano in Osmensem angustiore aliquandiu restiterit. Subjungitur responsio succincta ad alteram Apologię partem, quæ excuso jam tomo hoc III. prodierat, & post alia, falsarię nequitię specimen, producto testimonio *D. Job. Cevici* d. 10. Octobr. 1628. Mexici scripto, exhibetur. Negat enim Cevicus, se autorem literarum esse, quas sub nomine ejus Jesuitæ vulgaverant, ex illis probaturi, ac si relationem *Ludovici Soteli* pro supposititia habuisset, aliaq; illorum facta approbasset. Deinde ex *Job. Pazii* Dominicani scripto, quod Jesuitæ pro se allegant, minime verum esse contendit, quod Jesuitis cum Dominicis in quæstione de cultu Confucii conveniat. Pazius enim refert, Confucio omnino sacrificari a Chinesibus, negatque ullum Christianum salva fide sacris illis interesse posse; concedit tamen id licere, si finito sacrificio, reliquis ceremoniis assistere velint Christiani, & in humum prostrati cum reliquis profiteri, magistrum suum esse Confucium, modo prius protestationem edant, se preces ad illum non fundere, neque quidquam ab illo expectare. De Navarrę Archiepiscopi actionibus iterum disquiritur, & refelluntur Jesuitæ, qui istum variasse sententię, & secum transegisse scripserunt; refutantur etiam alia de *Palafoxio* & *Cardena*. Tandem etiam quædam de historia itinerum *Tabernarii* & contra *Jurium* annotantur, improbatas, quæ hic de actis Jesuitarum Heidelbergę & Viennę ex falsis rumoribus tradidisse arguitur.

793

INSIGNIUM THEORIA, SEU OPERIS HERALDICI Pars Generalis; Autore Philippo Jacobo Spenero D.

LII

Franco-

Francofurti ad Moenum, sumptibus Joh. Dav. Zunneri, 1690. in fol.

Constat plagulis 110. & tabulis æneis 23.

DEcennium integrum elapsum est, ex quo summe Reverendus *Spenerus*, Polyhistor æque ac Theologus consummatissimus, Historiam Insignium illustriam seu Operis Heraldici partem specialem, magno cum applausu eruditi orbis edidit. Continet illa (quod vel solus titulus loquitur,) *delineationem insignium plerorumque Regum, Ducum, Principum, Comitum & Baronum in cultiori Europa, cum explicatione singularum tesserarum, & multis ad familiarum decora, titulos atque jura spectantibus, nec non tabulis æneis (XXXV,) scuta galeasque in opere explicata obrutus exponentibus, & indicibus necessariis.* Succedit nunc tandem diu expectata *pars generalis, ea,* (uti est in operis frontispicio,) *qua circa insignia, horum originem, scuta eorumque partitiones, metalla, colores, figuras, galeas, apices aliasque scutorum appendices & consuetudines, studio Historiarum & vitæ civilis usque proficuum usum est, ex disciplina fecialium & moribus receptu exhibens.*

Quamplurimi equidem scriptores hoc argumentum occupaverant, adeo ut eorum nominibus integrum librum impleverit *Thomas Gore*, Armiger Anglus. Hujus enim studio & opera Oxonii A. 1674. prodit *Catalogus Auctorum, qui de Re Heraldica Latine, Gallice, Italice, Hispanice, Germanice, Anglice scripserunt.* Ut recentiores præceamus, ac sigillatim *Claudium Franciscum Menestrierium, Johannem Gibbonum, Wilhelmum Dugdalium, Julium Casarem Beatiarum* Comitem, quorum opera in Actis Eruditorum horumque Supplementis recensuimus. At, quod absq; assentatione dicere licet, *Speneri* opus ambitu suo complectitur omne id, quod Heraldices studiosis, tanto cum dispendio temporis, ex infinitis pene Scriptoribus colligendum descendumque fuerat hætenus. Nescias hæc certe, utrum ordinem exactum, an copiam rerum, an perspicuitatem præceptorum tanta alias obscuritate laborantium, magis laudes. Præmittit *Athor prolegomena*, fecialium historiam enarrantia. De ipsis autem Insignibus *novem omnino capitibus* agit. Eorum *primo*, præter onomatologiam, causam Insignium efficientem, subjectum eorum *capax, materiam, effectus, divisiones, generatim pertractari* videas.

Materia

Materia nomine ei veniunt *figura* cum *coloribus*. His enim constant insignia. Rariora tamen exempla *scutorum purorum* hac occasione commemorat Spenerus. *Rubei* nempe Florentini rubeum, *Bandi*. c. i. §. 21. *nobis* Senenses & *Menefi* Hispani aureum clypeum sine alia nota gestant. Notabilis est mos, quo Cardinales ex Pontificis promotoris sui scuto gentilitio figuram in suum derivant, quod exemplis Xysti IV. Julii II. Leonis X. Clementis VII. Pauli III. Julii III. probatur. Caput hoc claudunt diplomata, quorum altero Dœringius, altero Brotbeckii insignia nobilitatis ab Imp. Ferdinando II. collata fuisse. Horum prius ex L. Hornigkii Stella Notariorum descriptum, alterum ex MSCto nunc primum editum est.

Capite II. in Insignium *originem* inquiritur, ac Israeliticarum tribuum insignia fabulis jure meritoq; accensentur. Utut vero non negetur, & Græcis & Latinis & Barbaris arma fuisse figuris aliquibus extornata; aut tamen ea non fuisse hæreditaria, aut (si & hoc ob nonnulla exempla concedas,) non *partibus* illis, quas *Feciales* vocant, *honorabilibus* constabant; unde ab iis, quæ nobilibus hodie frequentantur, insignibus plane alia censenda sunt. Horum autem ultimæ originæ ex expeditionibus Christianorum in terram sanctam, maxima cum veri specie, repeti poterunt. Rationes insignium sunt plerumque, *præmium virtutis & rei egregie gesta memoria*; quemadmodum e. c. *Christophoro Columbo* ob detectum novum orbem, a Ferdinando Rege potestas facta fuit, globum mundanum cum cruce in notam suam gentilitiam adsciscendi. Sicque *Didaco Fernandez de Corduba M. de Comares*, & *Didaco Fernandez de Corduba C. de Cibra*, cum Mahometem Baudelium Regem Granatæ 21. Aprilis 1483. cepissent, indultum fuit, ut plura vexilla scuto apponerent, & in craspide scuti, Regis aurea catena vinciti iconem gestarent. Neque nulla inventa sunt *originis* notandæ causa, prout Matthias *Corvinus Hunniades*, Hungarorum Rex, corvo usus est. quod M. Valerium *Corvinum* gentis suæ autorem crederet. Aliis ab officio, quo functi sunt, notam suam gentilitiam desumere placuit. Sic *Moncada* gestant sex aureos orbes, (quos vetusta monumenta *catinos* seu *patinas* vocant,) in solo rubeo, servandæ memoriæ dapiferatus, quem familia habuerit, notante *Bisso* notis ad *Ilptonum* p. 56. Nam apud *Schmachersum* (*Wapenbuch* IV. p. 6.) pinguntur in area secunda

octo orbis, & solum non rubeum, sed caruleum est. Nec raro *casui singulari imperatoque* origo insignium debetur, quo refertur, quod in Provincia *Porcellensi* in campo aureo porcum gradientem nigrum deferunt. Id enim inde factum esse, vetusta (sed, *Varenio* iudice, fabulosa) traditione perhibetur, quod nobilium illorum atavia quædam ex imprecatione pauperulæ, cui eleemosynam duris verbis negaverat, novem simul infantes pepererit, ut scrophæ solent. Sæpe ex *rebus*, quibus ditio equitis abundat, ex *religione*, ex *conjugiis*, petita sunt scutorum notæ. Omnium sæpiissime ex *paronomasia*, uti mox pluribus memorabitur. Nec raro Principes clientibus bene de se meritis ex suis *δέγµασι* aliquid concessisse ostenduntur, quod in clypeis ostentarent. Sic Imperatores Augustissimi coronam imperialem, aquilamve aut bicipitem, aut *μονοκέφαλον*, sed eoronatam, non minus Comitibus Baronisque insignibus inseruerunt. Barones autem de *Lysenbal*, indultu Ferdinandi III. armis gentilitiis auream parmulam imposuerunt, corona imperiali conspicuam, cum epigraphæ: FIII. Exdem literæ leguntur in pectore aquilæ, quam media galæ Baronum *Sporkiorum* sustinet.

Cap. III. *Scutorum* etymologia, synonymia, materia, forma, quantitas, & varii modi ea distinguendi aut sibi invicem imponendi vel adjungendi, excutiantur.

Cap. IV. De scutorum *tinctoria* sermo instituitur, quæ Gallicè *esmalt*, sive in plurali *esmaltz*, dicitur, ab Italico & Latino-Barbaro *smalto*, h. e. opere encaustico aurifabrorum. Speneri autem iudicio, vernaculum nostrum *Esmaeltz* radix est, unde voces illæ exoticæ propullularunt. Cæterum tinguntur scuta tum *metallis* auro & argento, tum *coloribus*, uti pernotum est. Lectu imprimis digna videntur, quæ sub ealcem de *umbratico* colore momentur; itemque

§. XXXVI. exceptiones decem contra regulam patrum patratorum, *metalla non metallis, nec colores coloribus inscribi debere*. Vindicat inter cætera scutum familie Venetæ *Michaelia*, sexies cyano & argento fasciatum & m. talentis aureis (6. 5. 4. 3. 2. 1.) tectum. Quamvis enim novem horum numerorum incidant in fascias argenteas, considerantur tamen universi ut toti scuto incumbentes. Causa assumptorum insignium memorari meretur, nempe beneficium Dominici Michaelii Ducis Veneti, qui, classis Christianæ sub R. Balduino adversus infideles du-

ctos,

Etos, penarum exercitus ita subvenit, ut ex corio monetam euderet, & gravi propolita poena eos, qui venalia habebant, quae ad victum requirerentur, ad accipiendam hanc monetam obstringeret, quom dein redax domi suae legitima moneta iterum permutavit.

Caput V. plus quam dimidiam voluminis partem constituit, agitq; de figuris scuto inscriptis. Dividuntur eae in partes arti proprias seu honorabiles, & vulgares, hasq; vel naturales vel artificiales. Longum foret singulas classes enumerare, cum nihil fere natura habeat aut ars, quod non scutarum figurarum locum occupare queat. Singula illa corpora, pulcherrima serie inter se invicem connexa, quamplurimis exemplis illustrantur. Nos rariora quaedam, quaeque artis hujus experti in clypeo gentilitio vix quaereret, seligemus & huc transferemus. Gestant *Melusiam*, seu monstrum ex femina homine & pisce compositum, nigrum, coronatum, in binas caudas desinens, in bipertiti scuti parte anteriori aurea *Ostmayeri* Nobiles Austriaci; *Orcadem* sive spectrum montanum rubicundi coloris capite mutilatum in area caerulea *Trollii* in Suecia; integrum *cadaver humanum* nudum nigro feretro impositum *Leichmannii* in Misnia; in campo caeruleo *ciconiam biscriptam* candidam *Weileri* Rhenani equites, de quibus luculentam famamque relationem doctissimus illius gentis *Barcardus Theodoricus de Weyler* communicavit Auctori, qui operi suo eam inferere haud neglexit. *Wengeri* Bavari in prima & quarta a secula aurea *leonem* descriptum nigrum, praeditum capite *humano* virili, vitta ex argento & minio fasciata tecto. *Breckendorfi* in Bavaria caput humanum nigrum cum collo, sinistra aure *aspidem* argentea, aureae palmae inserunt; a quo non multum differt *deçyua Janovinskiorum* Silesiorum, herma nempe virilis, caeruleo indutus, auribus *aspidem* ejusdem coloris instructus, in argenteo campo collocatus. Hoc insigne genere judicem incorruptum, qui multa audiat, hieroglyphice signari, Vulsonus opinatur. *Leo* aureus in *pisce* desinens in area rubra, nota gentilitia est *Imbosorum* patriciorum Norimbergensium, e quibus *Jacobus Wilhelmus Im-Hoff* saepius nobis laudatus post *Spenerum* inter Germanos in arte Heraldica vix parem agnoscit. Variarum familiarum literam aliquam in armis ostentant. Imo gens *Felliciana*, quae Pedemontio orta, Avenione, Massiliae & Aquis Sextiis habitat, in palma rubra baltheum argenteum cum tribus F nigris descript.

pag. 205

207.

209.

160. &

209.

210.

303.

defert. *Segeing* tr. des arm. art. 5. p. 51. autor est, triplici illa litera hæc verba latere: FELICES FUERANT FIDELES. Unde hunc in modum, ex interpretatione Speneri, pergit: *Elogium honoris huic genti collatum ab Amadeo Comite Sabaudia A. 1747. in gratum testimonium eorum fidei, quod cum totum fere Pedemontium a Principe defecisset, in fide perstiterit Rivalium opidum, ex cujus principis civibus fuerit hi Felices.* Quatuor autem literas S. P. Q. R. in diagonaliter tripartiti scuti parte rubra auro exprimere consueverunt *Rameri* patricii Francofurtenses. Vocem LIEB aureis literis fasciæ argenteæ scuto nigro inductæ inscribit *Zachareis*, nobilis familia Bavarica.

p. 268. *Raymondi* Vascones habent scutum cocco tinctum & sphaera armillari argentea insignitum, additis (juxta *Varennium*) his auro scriptis Vasconicæ dialecto vocibus: *Rien da monde ne me changera.*

Capite IV. *Apicem* seu *Timbrum* curatius exponit Autor; quo pertinent coronæ, *serta*, pilei clericorum, pallia, diademata tortilia, cornua, plumæ, culcitæ, figuræ tandem omne genus. Singularia sub capitis finem annotat Noster, his omnino verbis: Fam. *Blecha* (Siles.) utitur loco apicis sagitta rubea, quæ galeæ non imponitur, sed eam oblique transverberat. An forte quod ex conflictu talis aliquando redierit? *Tambadel* (Misn.) præter apicem, quem pennæ galli gallinacæ constituunt, per galeæ diademate tortili testæ clathros trajicit gladium. Forte ex eadem causa. *Biberstein* (Siles.) galeæ coronatæ imponit cornu cervinum, sed ex latere galeæ protenditur armatum brachium, gladio ictum minitans. *Wendte* (Westfal.) præter apicem ipsam ex casside protendit brachium ex dextro latere, quod scutum amplectitur. *Griesbeck* (Tirol.) inter duas galeas scuto turrem scutariam imponit.

Caput VII. ingrediuntur scuto adjacentia, *Telamones* nempe, dignitatum & ordinum notæ, *symbola* heroica & *tessera* militares; *caput VIII.* autem *discernicula* armorum (*brisures*), quibus tum lineæ primariæ a secundariis, tum primogeniti a secundo genitis ejusdem lineæ, tum legitimi ab illegitimis distinguuntur. Sed lectus longe jucundius est *caput IX.* idemque *ultimum de Insignibus aquivocu* sive *paronomasticis*. Galli dicerent: des armes parlantes, ou qui chantent, ou equivoques. *Harsdoerferus*: *Nedende Wapen*

p. 363. aut *Nahmenwapen*. Qualia sunt *Alciatorum*, qui alcen, *Cabrerorum*

brerarum, qui capram nigram, *Malaspinaorum*, qui spinam, *Columniorum*, qui columnam, aliorum, qui aliud *deſyma* nomini suo proprio simile, usurpant. Apud Germanos frequentissima sunt: distinguuntur autem in classes decem. *Alluſio* nempe aut est facta 1) in *ſinſura*, aut 2.) in *figurarum* aliqua, sed *ſimplex*, aut 3.) in figura una, sed *duplificatione*, aut 4.) in figuris *duabus* distinctis, aut 5.) *longius petita*, aut 6.) ex *alia lingua* vel *dialecto* deducenda, aut 7.) ex non intellecto vel neglecto *vero etymo* profecta, aut 8.) in *apice* extat, aut 9.) ex familiaris nomine *antiquo* desumpta est, vel *genti* ex ipsis insignibus *nomen* suppeditat, aut denique 10.) *longius petita* ex *sono tantum vocum conjunctarum*, non attento, quæ significatio earum sit. Singulæ classes multis exemplis illustrantur. Nos pauca tantum speciminis loco in medium proferemus. Ex *quarto* ordine succurrit scutum *Frangipaniorum* cæruleum, duas continens manus argenteas panē aureum in duo frustra diffringentes, quo Frangipanii cujusdam liberalitatem, (qua in annonæ caritate de pluribus egenis bene meritus est,) posteritatis memoriæ commendari ajunt. Ad *quintam* classem *Spenerus* refert *Topplers* Norimbergenses, qui duos taxillos, eo quod laſores, (*Toppler*), his uti soleant, scuto inferunt; itemq; *Schelman* Francofurtenses, qui in rubeo solo argento pictū os cadaveris, (quod aliquando *ſchelm* dici notat Noster) diagonali situ cum stella aurea in scuti sinistro angulo superiori gestare amant. Ex serie sexta hæc habe: *Ruttenbergii* gestant rhombos, quasi *Raute* *tenberg* vocarentur ex *Raute rhombus*. *Reinhardi* (Helvetii) vulpem auratam, a *renard*, quod Gallis *vulpem* notat. *Schleimixii* rosas, Slavice ita appellari solitas. *Septimi* generis sunt leo regni *Legionensis*, & calix *Gallicia*, cum istud a *Legione*, non a *Leone*, hæc non a *calice*, sed *Gallach*, nomen habeat. *Blondellus* T. I. Geneal. Franc. LXVI. * 2. & 7. 2. p 163. 164. paradoxe *ſupponatur*, *Ludovicum VII.* Regem Galliz, alluſione ad nomen suum *Lois* vel *Louys*, lilia (*lys*) insignibus suis intulisse, nulla veræ etymologiæ nominis *Ludovici* ratione habita. Longe certius huc pertinet *Landsbutum*, urbs Bavariz. Huic non a pileo, sed specula, (*des Landes Hut oder Warte*) nomen inditum, ob turrem ibi extantem altissimam. In insignibustamen, loco *specula*, tres *pilei* visuntur. Ad *nonam* classem inter alia refertur exemplum illustr. *Rechbergiorum*, quibus in scuto

pag. 366.

367.

duo *leones rubei* & ex eo (nec enim aliam rationem divinare potuit sagacissimus autor) titulus novus Comitum de *Rotenleven*.

Sed tantum de opere hoc utilissimo æque ac laboriosissimo, cui subnectuntur indices tergemini. Primus recenset *tabulas antiquas*. Alter *terminos heraldicos* & res alias in hoc libro memoratas. Tertius *familias & civitates*, quarum insignia vel tota vel ex parte explicata fuerunt.

TABULÆ HODOSOPHICÆ:

seu

D. Joh. Conradi Dannhaueri Hodosophia Christiana in Tabulas redacta a Philippo Jacobo Spenero D.

Francofurti, apud Joh. David Zunnerum, 1690. in 4.

Constat plagulis 12.

Cum Tabulæ istæ profectui studii Theologici destinatae sint, commodum visum est celebratissimo Theologo Autori *de Impedimentis Studii Theologici* nonnulla, tam a se ipso, quam ab aliis piis prudentibusque viris observata, *præfationis loco* disserere, utpote de argumento dignissimo, & nostro sæculo maxime necessario. Etenim *Ecclesiam nostram* a pristino suo nitore, non solum qui Apostolicis proxima tempora exornavit, sed qui etiam a B. Luthero ei reddi coepit, plurimū defecisse, & *vicia contraxisse*, non quidem in doctrina ipsa, sed in *doctores & ministris Ecclesia quibusdam*, qui quidē fidem suam obstringant libris Symbolicis, virtutem vero divinam publica confessione delineatam non satis intelligant, adeoque nec integram, uti decet, aliis tradere norint. Nam partes celestis veritatis sapienti nexu colligere, atque alteram ab altera firmitatem & evidenciam saepe accipere: quare qui integram non satis calleat, non semper partes etiam puritate decenti explicare posse. Ita *Sanctificationis* doctrinam recte aliis tradere non posse, nisi qui *Justificationis* mysterium exacte cognitum habeat; vicissim nec hanc rite traditurum, in doctrina Sanctificationis hospitem; cum duo hæc beneficia, distincta quidem multis modis, conjunctissima tamen sint, & illud ab hoc omnem virtutem suam arceat, hoc vero ex illo cognoscatur.

scatur. Inde justificationis ignarum sanctitatem inculcaturum propriam, Pharisaicam, & hypocriticam: Sanctificationis imperitum fidem justificationem sibi imaginaturum & aliis propositurum talem, quæ nihil minus quam fides est. Nec defuisse tamen, qui cum pluribus annis functi essent ministerio, demum conquesti fuerint, se duos illos articulos diu non satis intellexisse. Quare nec ab his Auditores potuisse sufficienter erudiri, cum in illis etiam cœtibus, quibus veritas divina clare & integre proponitur, multi audita in pectus altius penetrare non patiantur. Unde nec in ipsa veritatis luce nos posse gloriari, illius solidam cognitionem in omnium Ecclesiæ civium cordibus lucere.

Defectus hujus *causam*, non quidem unice, maximam tamen partem, dependere ait *ab ordine sacro docentium in Ecclesia*. Hinc emendationi illius maxime studendum esse, si hanc pristino nitore restitutam cupiamus. Porro cum studiis prius operam dent, qui Ecclesiæ servitiis admoventur, manifestum esse, eosdem ita informari oportere, ut utiliter & salutariter fungi olim munere suo valeant. Etenim plerosque sæculi amore in juventute imbutos, nec ab eodum scholis vacabant, mundatos, omni vitæ tempore profanitatem mentis servare, maximo cum animarum cæcis ducibus commissarum dispendio. Defectus istos jam ante se cordatos Theologos observasse, & que remediis consilia sua contulisse, sed obstinatum esse pertinaciter Satanam, effecisseque, ut dum adhuc judicium satis grave ob pristinam erga Evangelii manifestationem ingratitude Ecclesiæ nostræ incumbit, parum hactenus profecerint. Nec tamen despondendum esse animum, sed consilia pluries & a pluribus suggesta subinde repeti debere, ut quæ successus hucusque feliciores remota sunt, & agnoscantur clarius, & posthac removeantur facilius.

Impedimenta igitur illa hoc ordine proponit, ut quædam *antece-*
dant studium Academicum, quadam id unice respiciant. Primo loco inter impedimenta ponit errores parentum, qui filios suos præcipiti consilio sacro studio destinant, non explorando prius, an donis necessariis DEUS ipsos instruxerit, & quod pejus est, non gloriam DEI, non spiritualem fructum sancti laboris, sed vitæ hujus commoditatem unice respiciendo, quam liberis suis evenire cupiunt. Quæ tamen *donoriam* parentum apud eos divina gratia corrigatur, quæ sanctiori animo studium sacrum suo tempore aggrediuntur, aut qui

M m m

nec

nec ipsi electionem sapientius instituerant, si deinceps a DEO in viam rectam se duci patiantur. Gravius impedimentum judicateducationem minus sollicitam eorum, qui sacris studiis destituantur. Etenim plerisque parentibus sufficere filios ad honestatem civilem adsuafacere, ultra quam & ipsi vix profecerint. Itaque a teneris unguiculis instillari ea, quæ cum abnegatione sui ipsius, virtute, quæ inter vitæ regulas Matth. 16, 24. tantum non prima est, prorsus repugnant, dum in omnibus quæ agent, suum honorem, suam utilitatem vel futuras vitæ commoditates respicere vel jubentur vel permittuntur: qua ratione non doceri ipsos contemnere, si ita divinæ voluntatis ratio vellet, illa quæ naturalis valde corruptus amor nobis suggerit, neque eam virtutem in parentum vita observari. Inprimis cum laudis ac honoris cupiditate liberos ad industriam accendunt parentes, & a vitiis abstrahunt, ut ut socordiam excutiant, & a nonnullis ætatis istius deliquis eos abducant, dulce tamen illud venenum ambitionis ita simul insinuari, ut in naturam commutetur, adeoque antequam alia solidiora recte capiant, pueriles mentes honorem tantum non unicum actionibus suis, certe præcipuum scopum præfigere discant, ad veram sui abnegationem tota vita reliqua futuri ineptiores, & se ipsos in omnibus quæsituri. Accedere ad alios educationis defectus, etiam parentes ipsos, qui ad varia peccata exemplo suo, aliquando etiam jussu liberos adsuafaciant, saltem ea, quæ sæculum nostrum peccata non reputat, aut in virtutum censu ponit, ut sunt intemperantia, crapula, otium, mendacia, assentatio, maledicentia, superbia. Pietatem quod concernat, non in alio eam poni, quam ut certas precationum formulas ediscant & recitent, sed sine mente sonos, cum plerumque ut advertant non moneantur, imo omnem parentum religionem in externis & cultus publici frequentatione consistere spectent. Raros esse parentes, qui suis veram DEI cognitionem, timorem, & sic cultum aliquem internum instillent.

Tales pueros scholas ingredi, sine vero DEI sensu, & genuinæ virtutis praparamentis, & plerumq; tales iis exire. Institutas quidem scholas esse a majoribus, ut in iis non ad humanitatem solum formaretur ætas puerilis, sed potissimum ut Christo in baptismo consecratæ animæ ad vivam Patris sui cognitionem manuducerentur, ac ita
 imago

imago divina in isto primo ingressu restaurari coepta perficeretur,
 prodirentque e scholis homines literis & virtute omni ad veram fo-
 licitatem faciente instructi. Veruntamen leges Scholasticas pluri-
 mas de aliis satis sollicitas, circa hoc unum necessarium satis frigidas
 apparere. Horas plerasque constitutas esse literis ad hujus tantum
 vitæ usum profuturis, paucissimas destinatas studiis, quibus mentes
 tenerent ad vivam fidem, & hujus fructus perducantur, aut ad verbi
 divini intelligentiam præparentur. Latinæ linguæ, quam quidem
 omnes eruditos, in primis illos tenere bene oporteat, qui schola-
 sticis vel academicis muniis parantur, tantum temporis impendi, ut
 linguæ sanctæ Græcæ & Hebrææ, magis licet necessariæ & utiles, fere
 negligantur. In sacris studiis non aliam curam esse præceptorum,
 quam ut discipuli memoriz notitiam aliquam doctrinæ orthodoxæ e
 catechesibus vel compendiis imprimant, recitantesque audiantur.
 Paucissimos magistrorum pias & debita cum *παιδεία* serias paræneses
 addere, semperque monere, frustra omnia disci, nisi pectore suo
 sancta verba ipsi recondant, Spiritus Sancti lumen ad hoc necessari-
 um exorent, & hujus officinæ ut esse possint, vitæ sanctitati studeant.
 Porro Scripturæ Sacræ caput aliquod non nisi cursorie legi in scho-
 lis, in qua festinatione in animos vix quicquam descendat, multo
 minus diu in iis hæreat. Ipsorum magistrorû plures, quid Christianus
 sit verus, ignorare, multo minus vere Christianos esse. Hinc deesse
 illis zelum & piam prudentiam, ad coercondos affectus vitiosos disci-
 pulorum, qui cum ætate sobur capientes in petulantiam atque inde-
 cora magis magisque erumpant, in costu illo effrenorum adolescen-
 tum promiscuo, in quo unius nequitia, quod alterius proterviz de-
 est, ex suo suppleat. Hinc ex præcipuis boni publici mediis fore, non-
 nisi doctos, pios, & prudentes scholis præfici magistros, qui post li-
 teras & honestatis naturalis principia Ethicam Christianam vere cal-
 leant, & tradere noverint. Porro quod monuit de domestica edu-
 catione, incentivo honoris pueros ad agenda impelli, sed simul am-
 bitionis infelicia semina magis excitari, idem in Scholis etiam con-
 tinuari dolet. Nam inde ingenia typho aliquo mox inflari, ex quo
 contentus aliorum, jurgia, contentiones, inimicitiz oriantur, totam
 deinde vitam corrumpentia. Itaque ex scholis progredi juvenes
 sæpe etiam indoctos, quosdam literis imbutos, sed sæculi amore &
 studii placendi occupatos,

Tales in academias venire adolescentes, quos adeo corruptos ægre illæ formare valeant, quales salus publica requirit. Nec tamen ipsas academias culpa omnino vacare. Ut ergo prioris ætatis defectus corrigantur, operam dandam esse. Quæ cura ut suscipi debeat, defectus iterum in Theologiæ consecraneis detegit. *Primum* dicit, quod persuasionem secum afferant, Theologiam esse habitum humanum, qui ingenio bono, industria propria, & pertinaci studio legendi, audiendi, meditandi, cum aliis se exercendi acquiratur. Hinc consequi vitia ista: (1) adolescentes omni studiorum tempore ingenio & industriæ suæ cuncta tribuere, divinæ gratiæ nihil; (2) precibus eisdem parum tribuere, nec non aliis pietatis exercitiis: (3) vitæ sanctitatem non necessariam putare, quam sectari demum sufficiat sacro muneri admotis; (4) omnem rotius studii scopum temporalem habere; (5) omni sua industria literalem aliquam rerum divinarum cognitionem & eruditionem ventosam, omni virtute divina vacuum invenire, qua profana suæ Theologia plus nocitura quam profutura sint Ecclesiæ. Salutare ergo fore, si in quavis Academia publico sumtu constitueretur Theologus doctus, prudens & sincere pius, qui novorum advenarum Theologiæ destinatorum non solum ingenia & profectus exploraret, sed & hoc inprimis dogmate recentes imbueret discipulos, ut nosset, quam Theologiam veram querere debeant, quaque via invenire. *Secundum* impedimentum observat studiorum inordinatam tractationem vel electionem. Inter ea, quæ subsidiariam operam Theologiæ præstare creduntur, primam fere censei Philosophiam, & hoc nomen primum esse, quod colant advenæ scholastici. Ac quidem de ejus necessitate & utilitate non semel disputatum fuisse. Hoc certum esse, cum adhuc esset purissima Theologia, Philosophiam & humanas alias artes aut parum, aut nihil attentas fuisse. Ubi vero ex gentilitate Philosophi Christianam Ecclesiam ingressi usui sacro impenderint, dubitari, majorine commodo vel incommodo Theologiæ id factum sit. Non enim solum primos plerosque hæreticos ex impura philosophia ortos esse, verum etiam hæreses sequenti tempore multum ex philosophorum placitis traxisse. Si vero philosophia Platonica, quæ tantum non sola primis seculis floruit, variis erroribus dederit occasionem, longe majorem noxam Aristotelem intulisse

in Ec-

in Ecclesiam, cum ejus doctrina Platoniam paulatim expulerit, non melior sed deterior. Maluit hoc Cornelii Jansenii verbis, quæ adscripsit, quam suis eloqui. Addit Aristotelicam philosophiam fuisse ex præcipuis instrumentis, quibus Papalis dominatus constructus sit in Ecclesia; ideo in illam Lutherum vehementer invehere. Nihilominus ex eo tempore, nimiam auctoritatem iterum ei redditam fuisse. Itaque cum ob istos tamen abusus Philosophia vera non sit ex civitate DEI releganda, præstare, Aristotelicæ philosophiæ, in primis a Scholasticis corruptæ, exequias iri, excepta Logica, & syllogismi ratione, atque demonstratione, quarum doctrinarum sua sit utilitas, de cætero autem eclecticam philosophiam nos amplecti. Qua lege stante, nullam scientiarum, quas sub philosophiæ nomine complecti solent, Theologiæ inutilem judicat. Attamen negat, omnibus Theologiæ studiosis encyclopædiam philosophicam necessariam esse, de quibus proinde in tres classes distinctis pronuntiat. Alterum genus subsidiorum ex Philologia peti, in cujus partibus licet etiam distinctionem quandam faciat, omnibus tamen linguarum authenticarum studium enixe commendat.

Ad ipsam nunc transit Theologiam, cujus cum partes sint Catechetica, Thetica, Polemica, Exegetica, Moralis (cum Ascetica & Castica) Historica, Homiletica, impedimentum existere docet, cum ex his seligunt sibi, qui omnibus tractandis non sufficiunt, minus necessarias. Theticam Theologiam (sub qua Catechetica complectitur) omnibus necessariam agnoscit, & a qua cum ipso Sacræ Scripturæ studio merito fiat initium. Polemicæ non æque universalem necessitatem esse monet. Historiæ ecclesiasticæ cognitionem aliquam infimi etiam ordinis studiosis suadet, majorem cæteris. Practicam Theologiam, quæ moralem prædiam tradit, neminem sine detrimento negligere posse astruit; quæ casus conscientiæ tractat, e libris peti aliquando jubet. Homileticam, quatenus ipsa hermeneuticæ & exegeticæ contradistinguitur, & in oratoria sola consistit, inter impedimenta præcipua refert, & quem tandem usum aliquem habere queat, declarat. Exegeticæ Theologiæ primatum tribuit, ac architectonicam eam directricemque reliquarum omnium Theologiæ partium extollit, ideoque omnibus summe necessariâ & utilem proponit. Quare hanc adeo negligi, aut non recte tractari, contra

legum publicarum salutarem instructionem, inter prima obstacula profectuum sacrorum censet, præscribitque rationem, qua Scripturæ lectio, tum cursoria, tum accuratior institui debeat, de commentariorum usu atque abusu etiam quædam subjiciens.

Theologiam Mysticam, quam B. Lutherus admodum aestimavit, & Theticæ partem constituisse posse haud obscure indicet, illam probat, quæ orthodoxiæ omnino conformis, ex verbo revelato omnes suas revelationes deducit; & de eo tantum sollicita est, ut quid divina beneficia sint, non discamus solum, sed jugi poenitentia paremus, ut magis magisque illuminati DEO arctius uniamur. Hodegum in hoc studio offert Johannem Arndium.

Disputandi exercitium judicat subsidium studiorum, quo se præparant studiosi ad conflictum cum adversariis: illud idem impedimentum esse iis, qui intra gradus inferiores consistent, si disputationibus nimium temporis tribuant, quod magis utilibus impenderetur. Majori damno immoderatum disputandi prurium illis cedere, qui exercitii istius consuetudine vitium litigandi acquirant, hominibus inde omnibus molesti & fere intolerabiles, & ad pleraque vitæ munia inepti existentes. Ipsas etiam disputationes non uno sæpe corrumpi vitio, præcipue ambitione, & præ aliis se ostentandi cupiditate, qui perversus plerumque scopus fit disputantium, non qui esse debet, veritatis inquisitio.

Hæc fere sunt impedimenta, quæ circa ipsa studia observavit. His circa partim docentes, partim circa discipulos superaddit quædam. Circa docentes, si qui pauperum, qui præmia pro informatione solvere non possunt, penuriam non succurrant. Nam ut reliqui, qui facultatibus sunt præditi, didactum exsolvant, justum æquumque esse admonet. Circa discipulos, profanam vitam facile primum esse obstaculum, quod etiam pluribus graviter exaggerat, intelligens profanæ vitæ appellatione non solum plane sceleratam vitam, sed & eam, quæ a Christi regulis recedit, ut quæ omnis vitæ Christianæ fundamentum abnegationem sui insuper habens, omnia ad proprium honorem, utilitatem, voluptatis cupiditatem refert, augmentum hujus impedimenti observat esse exemplum aliorum pravum, imprimis ipsorum præceptorum.

Tabulas ipsas Hædosophicas quod concernerat, fecit eas sibi D.
D. Spe-

D. Spenerus, Dannhaueri discipulus olim in suum privatum usum, deinde amicis, quibus Hodosophiam explicavit, communicavit, sæpe ab aliis, qui non assueti scribendi rationi Dannhauerianæ de difficultate intelligendi utilissimum librum conquesti sunt, hæcenus desideratas, nunc publicæ luci exposuit. Prima tabula generalis est, & ὑποτίτωσι totius operis conspectui Lectoris exhibet; unde reliquæ omnes hujus tantum speciales deductiones sunt: secunda proœmium continet & Theologiæ descriptionem; reliquæ singulæ singula phænomena Hodosophiæ enarrant; nisi quod una interferitur, qua Decalogus explicatur. Additi sunt margini paginarum numeri, ubi singula in libro ipso inveniri queant. Non inveniet Lector in laudatis Tabulis nudam *συναγραφήν*, & aliquod quasi aridum *σκέλετον*, sed præter dispositionem, nucleum ipsarum rerum paucis verbis comprehensum.

Adjunctæ sunt his Tabulis Epistolæ tres Appendicis loco. In prima petit quidam a Spenero responsiones ad tres quæstiones. In altera Spenerus respondet, & quidem ad tertiam de Theologia mystica amicum remittit ad præfationem Tabularum Hodosophicarum. De altera quæstione, an Christianus pietatis studio incumbens per gratiam DEI hunc perfectionis gradum contingere possit, ut non amplius peccet, cupit consuli præfamen libello de Templo Salomonis præfixum. De prima quæstione, an regenitus Legem Dei servare possit, doctrinam suam in opere de Justificatione expositam hic contrahit, docens (1) Legem divinam in eo rigore, quo obligat, neminem in hac vita implere posse; (2) Christum pro nobis Legem perfectissime implevisse; (3) Hominibus nihilominus incumbere adhuc aliam servationem Legis, quam per gratiam Dei præstare possint, non quidem perfecte, verum imperfecte, aut, ut alii Theologi distinguunt, non secundum rigorem legis, sed secundum *ἐπιείκεια* Evangelicam. Quam sententiam suam probat ex Scripturis, Libris Symbolicis & orthodoxis Theologis. Tertia Epistola viri cujusdam pii commendat Examen Catecheticum publicum in Ecclesiis Saxonis introductum.

JOH.

JOH. LUDOVICI PRASCHII DISSERTATIO
altera de Origine Germanica Latina Lingua, qua dis-
sertatio prior una cum Onomastico Germanico-Latino aliqua-
tenus suppletur & explicatur, adeoque via aperitur no-
vo Etymologico. Accedit Glossarium Ba-
varicum.

Ratisbonæ, literis & impensis Hofmannianis, 1689, in 4.

Constat plagulis 4.

Dissertatio hæc altera celeberrimi Praschii de origine Germanica Latina lingua ultimus Autoris est fœtus, quem nihil exceperit amplius, quam Ode Alcaica stropharum quatuor, in ipso ferali strato haud dubie ab ipso decantata, quam & *Cynea cantio* nomine insignire voluit. Ita enim decreverat Vir beatus in epistola Latina, quam ad amicum de opusculis a se editis d. X. Maji A. superiore 1689 dederat, *se nihil quicquam sive soluta sive ligata oratione post-hac editurum aut compositurum, nisi quod dissertatio altera de origine Germanica Latina lingua typorbetam adhuc expectet*; quæ & eodem anno superiore, quo epistolam jam dictam scripserat, Ratisbonæ prodit. Nimirum & hic candidissimus cygnus morti jam proximus carmen sibi ipsi exequiale cecinit. Fato autem suo functus est non sine dolore & patriæ suæ Ratisbonæ, & eruditi orbis, hoc anno 1690. d. 12. Maji, & d. 16. ejusdem magnifice ad dormitorium elatus, Vir profecto non de patria tantum sua (erat enim in ea Vir Consularis, Ærarii publici Director, Sacri Consistorii Præses ac Proto-Scholarcha, nec non ad Collegium Civitatense durantibus adhuc Imperii Comitibus Deputatus primarius) sed & de re literaria scriptis non paucis in lucem emissis insigniter meritus. Edidit autem, ut catalogus opusculorum ejus nos docet Ratisbonæ A. 1680 impressus, *C. Julii Caesaris Interitum*, Jenæ 1655, in 4. *Νόμμοι τῶν Αἰγυπτίων*, sive *Leges Egyptiorum*, Argentorati 1657 in 4. *Introductionem & Notas in Phadri Fabulas* cum additamentis aliis, Gieslæ 1660 in 8. *De Caritate Patria* ad Seren. Electoris Saxonie & Ducis Altenburgici Legatos, Norimbergæ 1662. in 4. Comœdiam, *Amicos*, Argentorati 1663. in 8. *De Bona Civive Φιλοσοφίμεια*, nec non *ἡμετέριον* de

de Mendacio, ad V. Cl. Joh. Henr. Bœclerum, ibidem in 8. *Aristodem per equatorem, sive de Tribus*, Francofurti ad Mœnum 1663. in 12. *Juris Consulsum Verum & Personatum*, ad Illustriss. Baronem Boineburgium, Norimbergæ A. 1664. in 4. *Pœmatum libellum, & Periculis Veneris*, innominati veteris Poëtæ opus, emendatum ac notis auctum, ibidem 1666. in 12. *Notas in librum I. Politicorum* J. Lipsii, ibidem 1666. in 12. *De jure majoris partis*, Augustæ Vindelicorum 1666. in 4. *Cynosuram artium*, Norimbergæ 1667. in 12. *Tulliam*, Tragœdiam, Ratisbonæ 1667. in 4. *Eclogas*, Francofurti ad Mœnum 1671. in 8. *Christi Jesu D. N. aureos apologos verbis inclusus*, Ratisbonæ 1674. in 12. *Mausoleum Viri clariss. Jo. Ottonis Taboris*, Cancellarii Megapolitani quondam & Hassiaci, diversorumque Imperii Ordinum Consiliarii, soceri sui, ibid. 1675. in 4. *Rosetum*, seu præcepta styli Latini, ibid. 1676. in 12. *Arminium, Cæsarum Ducem*, Tragœdiam, ibid. 1678. in 12. & *Lycidam* seu *Bucolicon* dicatum Joh. Christiano Keckio, Consiliario Durlacensi, 1679. ibid. Et hæc quidem, imo & alia ab A. 1655. usque ad annum 1680. Latine edidit, cum scriptis Germanicis duobus, quorum unum der bestiegene Regierungs-Wagen des Durchl. Fürsten und Herrn / Herrn Maximiliani Emanuelis, Churfürstens in Bayern. Regensburg in folio; alterum: Gründliche Anzeige von Nutztrefflichkeit und Verbesserung teutscher Poesie / samt einer poetischen Zugabe. Nec cessavit anno 1680. quo Catalogus opusculorum jam relatorum fuit editus, ad hunc annum usque sibi fatalem 1690. libros vel tractatus, quantum inter gravissima spississimaque negotia fieri potuit, prelis subicere. Nam post edita alia, quæ non vidimus, A. 1685. autore ipso *Psyche Cretica* lucem aspexit, fabula Romanensis, sed Christiana, in Actis nostris ejusdem anni mense Decembri p. 583. seqq. recensita, nec infelicem e nostro ordine interpretem, uti Præschius ipsemet in Epistola ad Amicum profitemur, indepta. Anno subsequente 1686. publico se stitit *prima* ejus *Dissertatio de Origine Germanica Latina Lingua*, cujus contenta breviter a nobis in Actis ejusdemmet anni p. 325. seqq. sunt enarrata; quo ipso anno & *Mysteriarum lingua Teutonice pars prima*, de divina scilicet origine hujus linguæ, typis publicis Ratisbonæ fuit exscripta, ut & *Organon Latina lingua*, quod in Actis nostris A. 1688. mense Janua-

rio p. 46. seq. recensuimus. Tacemus *Caritatis legem & designationem juris naturalis & gentium ex disciplina Christianorum*. Tacemus opuscula Germanica, qualia sunt *Alcestis, Andromede, Astræa*, nec non *Grammatica Teutonica*; Tacemus tractatulos alios Grammaticos non unos. Nam uti Proto-Scholarcha a Republica patria fuerat constitutus, ita in lingua Latina facilius feliciusque & tradenda & addiscenda, docentibus æque ac discipulis facem præluere ipsemet satagebat. Rerum autem Germanicarum imprimis erat quam studiosissimus, nihilque adeo antiquius habebat magis, quam ut linguæ vernaculæ gloriam vindicaret, eamque & Græca & Latina linguis antiquiorem esse ostenderet. Atque hinc non prima tantum illa Dissertatio de origine Germanicæ linguæ, A. 1686. evulgata, sed & hæc altera jam recensenda epata est, quam & ultimam opusculorum suorum esse iussit. In hac sententiam suam de origine Germanicæ Latinæ linguæ persequitur, præmissis Virorum clarissimorum *Sam. Rachelii, Georg. Stiernbielmii & D. G. Morhofii* suffragiis. Nam & hi Scythas vetustissimos agnoscunt Germanos, Scythicamque adeo linguam & ipsam Germanam, cujus tanquam matricis partem etiam faciunt Danicam, Suevicam & Norvegicam. Optat autem non abs re in eadem præfatione Praschius, ut *Runa Suevica* doctissimi Suecorum *Stiernbielmii*, post *Anti-Cluverum* ejus & dissertationem de *Hyperboreis*, nec non *πολυμαθεύτης Morhofii* opus *Germanicarum Originum*, quod in Teutonico tractatu de lingua Teutonica promissit, in luce tandem publica conspiciantur. Caterum cum constanter adhuc crederet Praschius, Germanicam & Latinam ejusdem esse originis, testimonio ipsi 1. erat consonarum vocum multitudo maxima, quæ casui adscribi nequeat. Jam mille admodum voces in Onomastico Latinæ linguæ producuntur, non sono tantum sibi similes, sed ipsa quoque significatione quam intime conspirantes; 2. Terminations vocum Germanicarum, quæ apparent in Latinis, ut pater vater / mater mutter / magister meister / macer mager / ager æcker / &c. 3. Comparationes. Nam in utraque lingua comparativi fiunt per R & superlativi per S, ut doctior, gelehrter / honoratissimus, geehrtest vel geehrtist. 4. Conjugationes, quæ in temporibus & modis & notatione apud Latinos æque ac Germanos mire conveniunt; ut & participia, ut legens lesend / legendus yulesend.

5. Con-

5. Constructio, quæ utique fere eadem, id quod peculiari quadam schedula Autor aliquando exposuit. Robbigius equidem lib. X. de rebus Criticis c. XVIII. Germanicas voces derivat a Latinis, ut a voce argus *arg* / a gallus *gais* vel *geis* &c. Sed Praschius inver-
tenda hæc esse contendit, harumque adeo vocum etymologiam a Germanica lingua vult procedere, productisque in rem suam exem-
plis vocum Germanico-Latinarum longe plurimis, præter alia & hoc observat, vocem *Boeckler* (quod cognomentum fuit celeberrimi Polyhistoris, quem ad extrema usque tanquam præceptorem de se optime meritum veneratus est Praschius) dici quasi *Boeckleer* / h. e. *Boeckleder* / nam *leer* dici pro *leder* / & denotare corium sive pellem hirci, quod hujus potissimum animalis corio parmas induerint. Addit etiam pro confirmanda sententia sua eximium Teutonicæ Philologiz specimen, a magni nominis J Cro & Assessore quondam Cameræ Spirensis, *Hulderico Eubenio*, secum expromte communicatum, cujus quatuor paginas complectitur tale est Rubrum: *Muster eglischer alter sonderbahrer Scytho-Celtischer Stamm, und davon entsprossener oder abgeleiteter anderer Wörter* &c. Huic specimeni Eubeniano de suo quoque annectit Praschius *Glossarium Bavaricum*. Nam uti pretiosam fore operam dixerat alibi, si unaquæque Germanorum natio proprias sibi voces Lexico comprehensas ederet, ita *Φιλοπατεζα* ductus *Glossarium Bavaricum* emittere voluit, non perfectum id equidem & accuratum, at voces tamen 500 admodum complectens, & ex quo sat pateat, in idiomate Bavarico multas radices non Latinæ tantum & Græcæ linguæ, sed & vulgariæ contineri. Dum Praschiana hæc recensemus, inque Glossario ejus Bavarico desinimus, commodū nobis affertur liber ab ipso clarissimo autore missus ac 32. plagulas complectens, cujus hic est titulus: *Grundsätze der Deutschen Sprachen im Reden und Schreiben / samt einem Bericht vom rechten Gebrauch der Vorwörter / der studirenden Jugend und allen deutsch-liebenden zum besten vorgestellt von Johanne Bædikero, P. Gymn. Suevo-Colon. Rectore. Eöln an der Spree 1690.* Hic Autor in dedicatione ad Patronos aliquot *Lexicon lingua Germanica* promittit, quale jam dudum *Phil. Cluverius*, *Jungius*, *Schottelius*, *Harsdörfferus* & *Morbofius* exoptarint; qualeque jam adornare cœperint *Lindembrogius*,

Freherus, Henischius & Zinzerlingus; & quia id operæ sub FRIDERICO WILHELMO, Magno, Electore Brandenburgico, coeptum est, & sub FRIDERICO III, felicissimo ejus successore continuatur, idemet non aliter quam *Lexicon Germania Brandenburgicum* inscribere congestor digestorque instituit. Cujusmodi Lexicon toties ac tamdiu exoptatum ab Eruditis & expectatum cum multum laboris, temporis ac virium sibi postulet, nos clarissimo ejus conditori valetudinem in ætate jam ingravescente infractam apprecamur, ut opus hoc orbi literario publicitus promissum, quodque jamdudum affectum se habere profiteretur, in linguæ Teutonicæ, totiusque Germaniæ honorem, reique literariæ emolumentum conficere queat, & luci exponere.

ONOMASTICON GERMANICO-GRÆCUM

Georgii Heinrichi Ursini, Gymnasii Poetici Ratisbonensis P.P. cui in fine Epistola de primo & proprio Aoristorum usu adjicitur.

Ratisbonæ, literis & impensis Hoffmannianis A. 1690.

Constat plagulis 8.

Qui dissertationes duas *de origine Germanica Latina lingua cum Onomastico Germanico-Latino*, quod *Organo Latina lingua*, a nobis in Actis anni 1688. mense Januario p. 46. seqq. recensito insertum est, orbi erudito exposuit celeberrimus *Praschius* non ita pridem his terris ereptus, idem & clarissimollrsino, Gymnasii Poetici Ratisbonensis P.P. famigerabili autor fuit, ut *Onomasticon* quoque *Germanico-Græcum* congestum iret. Nam uti voces Latinas longe plurimas ex vetere Teutonica seu Scythico-Celtica oriundas fuisse cum aliis viderat *Praschius*, ita Græcicas quoque voces ex eadem manasse saturigine jamdudum observarat. Atque hinc illud Viri ad juvandas literas nati celeusma ad Ursinum jam laudatum, qui Proto-Scholarchæ suo paruit haud invitus, præsertim, quod commodi inde non parum redundaturum in rem scholasticam ac literariam prævideret. Congessit enim & ipse, *Praschianis* vestigiis infestens, *Onomasticon* hoc *Germanico-Græcum*, inque eo vocum Germanica-

manicarum & Græcarum, plerumque etiam conspirantium cum his Latinarum harmoniam exhibuit, ut vel sic memoriam Græcæ linguæ tyronum iuaret, firmioremque redderet. Sunt autem Onomastici hujus voces usitatæ pleræque & primitivæ, nisi quod nonnullas Belgis aliisque inferioris Germaniæ incolis cognitatas ex opere *Schottelii*, & dissertatione *Boxbornii*, qua & ipsa Græcæ Latinasque voces cum Germanicis comparat, admiscuit. Nam multas alias non receptas Autor de industria, ne libelli moles excreceret, prætermisit, se pueris scribere hæc, non eruditis recordatus. Paucula tamen derivata irrepsisse alicubi, alia etiam consilio fuisse admittenda, ab inhonestis vero ac sordidis se volentem abstinuisse; adpersisse etiam passim notulas, sed, pro conjecturis, non *κωλύειν δόξαι* habendas monet. Cæterum in præfatione Onomastico huic præmissa, ex qua & hæc retulimus, non inconvenienter notat Autor ex Aventino, primum fuisse *Johannem Camerarium Dalburgium*, Vangionum, ut Aventinus vocat, Pontificem, qui aliquot vocum millia, quæ utraque lingua Græca & Teutonice idem significant, collegerit. Sed hujus opus invidisse nobis temporum injuriam; vereri etiam se, ne quis in numero Aventini sit excessus. Huic successisse *Lazium* in libro *de gentium migrationibus*, sed hunc pessime describendo corrupisse bonas voces Græcæ, multasque admiscuisse Græco-barbaras, quin quasdam finxisse ipsummet, nonnullis etiam significationem planè falsam affinxisse. Hunc excepisse *Michaelem Neandrum*, Virum de bonis literis optime meritum, quippe qui in prima parte operis, quo orbis terrarum breviter explicatur, linguæ Græcæ & Germanicæ cognationem cum aliis argumentis, tum vocibus quibusdam ex Althameri expositione in Tacitum petitis probaverit. Idem fufus deinde in eundem Taciti libellum egisse celeberrimum *Berneggerum* quæst. XI. sed novissime *Matthiam Brandelium*, virum doctissimum, in Anomalix suæ, quam *Μισθολογίαν* vocat, præfatione. Nam & hunc pagellas aliquot vocibus Germanico-Græcis constipasse. Sed hos omnes, Germanos Græcorum facere debitores, vocesque utrique genti communes ab hisce transisse ad illos statuere. Quæ dum bona fide ex Ursini præfatione ad Lectorem referimus, in mentem nobis revocamus *D. Georgii Christophori Peiskeri* libellum, qui inscriptus est *Index de vernacula & rerum Germanicarum significatione,*

catione, pro Græca & Germanica lingua analogia, Lipsiæ 1685 in 12. editus, & in Actis anni 1686. mense Augusto p. 415. & seq. recensitus. Nam & hic autor vocabula Germanica non alius, quam Græcæ originis esse contendit, inque hoc *Lexicon Græco-Germanico-analogicum* promissit; qua occasione & mentionem tum fecimus literarum MS Ctaram a V. C. *Josepho Maria Bellini* ex Bononiensi Academia eodem anno ad nos directarum. Etenim & hic in itinere per Germaniam factò se deprehendisse scribit, linguam Germanicam omnino Græcam esse, ubi & speciminis loco quædam Græco-Germanicæ voces afferuntur; qui quidem Bellini non Germanicam tantum, sed & Latinam, imò Chaldæam quoque atque Hebraicam cum Græca unam esse, & dialectis tantum diversas, asserere non dubitat; idem prope modum cornu inflans cum Viro clarissimo *Johanne Petro Erico*, Isemacenensi Thuringo, qui in *Principio Philologico e mysterio*, ut vocat, *renato* linguam Græcam, non Germanicæ tantum, sed & aliarum linguarum Europæarum facit matrem. V. Acta ejusdem anni 1686, mense Julio p. 327. Quamvis autem negari nequeat, plurima, rerum imprimis sacrarum & ecclesiasticarum, herbarum item, arborum & artium, quæq; eo pertinent, nomina suam Græcæ linguæ debere nomenclaturam, interiorem tamen adhuc Germanicam inter & Græcam linguas cognationem intercedere, jam antè Præschium oculatissimum Viri summi, *Boxhornius*, *Salmasius* & *Morhofius* non adverterunt tantum, sed & argumentis haud ficulneis evicerunt. Nam hi omnes non Græcam Germanicæ, sed Germanicam Græcæ agnoscunt matrem, & Germanicam quidè veterem vel Cæto-Scythicam. Horum itaque exemplis, & Præschii imprimis celestimate instigatus *Ursinus*, *Onomasticon Germanico-Græcum*, planè ut ille *Onomasticon Germanico-Latinum*, concinnare haud pigeratus est. Onomasticon hoc quod attinet, exhibentur in illo 1. nomina substantiva communia Germanico-Græca. 2. nomina propria quædã communiora. 3. nomina adjectiva. 4. numeralia cardinalia, & ab his orta ordinalia. 5. prænomina. 6. verba. 7. adverbia. 8. conjunctiones & 9. præpositiones; additurq; *Sylvula vocum*, quæ quanquã significatione non omnino convenient, originè tamen conveniunt vel convenire saltem videntur. Et hæc quidem congesserat Autor noster, antequam legisset B. Præschii dissertationem alteram *de Origine Germanicæ Lan-*

ca Latina lingua. In qua cum non pauca reperisset proposito suo interservientia, hinc *Addenda* fuerunt enata, quæ plagulis jam excusis annexuit, sed plura dissertationi *de origine Germanica Græca lingua*, quam pollicetur plus simplici vice, reservans. Præter hæc autem *Addenda* & aliud addit huic opusculo corollarium, epistolam videlicet tersam non minus quam eruditam ad Virum Illustrem Dn. *Henricum Apemannum*, Serenissimæ Frisiæ Orientalis Principi a consiliis regiminis, tanquam singularem Musarum suarum patronum, ac benefactorem. Quæ siverat hic aliquando ex Urfino, quæ prima & propria esset aoristorum Græcorum significatio, non solius copiarum causa a Græcis, utut illius studiosis, adinventum id temporis fuisse ratus. Hic primo priscorum Grammaticorum sententiam exponit Urfinus, qui & ipsi discrimen quoddam inter aoristos & præterita agnoverint, statuerintque perfectum rem modo & nuper completam, aoristum vero indeterminate, nullaque habita ratione, modone an pridem res prodierit, rem præteritam denotare. Sed hanc sententiam rejici a *Gretsero* ait in *Institutionibus Græcis*, qui & ad exempla veterum provocet promiscue his utentium, discrimine isthoc vix unquam observato. Sed quamvis promiscuum temporum horum usum apud veteres & ipse agnoscat Urfinus, altius tamen penetrat, & rationem aoristorum ex interiori adhuc ipsius nominis recessu eruit. Scilicet Urfino aoristi vere *αοριστος* tum demum significant, cum nullum certum tempus definite assignificant, sed actu tempora omnia includunt ac comprehendunt. Et hæc prima ei & maxime propria aoristorum videtur significatio, quam & locis aliquot, non profanis tantum, ex Hesiodo nempe, Sophocle & Isocrate, sed & e sacro quodam clara reddit. Nam in illo cœlesti, quod æternus Pater Filio unigenito tribuit, præconio, quod est Matth. 3. 17. Marc. 1. 11. Luc. 3. 22. aoristum *ἰνδόνου* sic exponit: *acquiesco, acquievi, acquiescam.* Qua aoristi propria significatione exposita, ita præter alia scribit: *Habent ergo Græci, quod reliquarum linguarum nulla, tempus verbi significatu tempora omnia comprehendens, in se vero indefinitum, dignum gentis elegantia, dignum cetera lingua sue felicitate, nunc primum, nisi ipsi mihi blandior, sibi restitutum.*

HISTOR.

ACTA ERUDITORUM
 HISTOIRE DE LA RELIGION DES EGLI-
 ses Reformées, par Mr. Basnage &c.

id est,

J. Basnagii Historia Religionis Ecclesiarum Refor-
 matarum, opposita J. B. Bossueti Historiæ de Variatio-
 nibus Ecclesiarum Protestantiam. Tomi I.

Pars II.

Roterodami, apud A. Acher, 1690, in 8.

DE hoc doctissimi Reformatæ Ecclesiæ Theologi Opere mense proximo Augusto pag. 392. sqq. haud pauca jam dicta sunt, cum primi illius Tomi Partem primam recensereamus. In altera, quam nunc sistimus, necessitatem reformationis ante omnia asserturus Autor, argumentum ab ipso Bossueto Episcopo petit, maximam Ecclesiæ tum temporis in moribus corruptelam confitente. Eandem verbis *Johannis Pici Mirandulani* ad Leonem X. & Concilium Lateranense scribentis, ex Fascic. temp. fol. 209. confirmat. Eam vero non particularem aut brevem, sed lepræ instar universalem & per aliquot secula continuatam fuisse censet. Cum igitur Pontifices cum Episcopis & Sacerdotibus suis in summam, ut ait, ignorantiam & impietatem prolapsi essent, & ex talibus Concilia convocarentur, negat dubitari posse, quin Ecclesiæ conspectus sive visibilitas interierit, & veritas in paucis fidelibus superstes fuerit; doctrinæ enim depravationem ex morum universali corruptione præsumendam esse. Bossuetum, cum vitia Ecclesiæ saltem in disciplina & moribus, non vero in dogmatibus agnoscat, sibi ipsi contradicere notat, dum fatetur excessum in prædicatione indulgentiarum. Hunc vero dogmaticum fuisse, & merito Christi adversatum monet. Semipelagianismum ex ipsius Leonis X. Bulla contra Lutherum art. 36. probatum it. Citat ex Richerio decretum Concilii Pisani, quod Ecclesia *in fide & moribus* reformanda sit. Non dissimulat, quæ Concilio illi objici solent, interim veritatem facti tot Cardinalium & Prælatorum testimonio satis comprobari existimat, accedente simili decreto Concilii Constantiensis. Allegat inter alia *Andrea Prolis*, Augustiniani Provincialis, sententiam de gratia & merito Christi, in Concilio La-
 tera-

teranenſi propoſitam, & ejuſdem prædictionem de ſecutura reformatione. Videri de monacho iſto poſſunt *Melchior Adami* in Vit. Theol. p. 5. & Illuſtriſſimus *Seckendorffius* de Lutheranismo Lib. I. §. LXIII, & in Additionibus. Ex actis cum Johanne de Veſalia, A. 1479. Mòguntiz condemnato, probat, objecta jam tum Romanæ Eccleſiæ fuiſſe, quæ poſtea Lutherus reformavit. Vid. *Wolſius P. I.* Memorabiliſſimum in A. 1464. Defendit Lutherum contra Boſſueti inſectationes, illumque in poſtulis juſtum pariter & modeſtum fuiſſe ſtatuit, haud immerito tamen præcipitato Pontificis decreto irritatum. Cum vero adverſarii, ſi neceſſitatem reformationis nec omnes nec ſemper negare audeant, defectum tamen vocationis mil-
cap. 2.

 lies opponere ſoleant, Autor pro principio habet & egregiis testimoniis confirmat, juſ eligendi paſtores ad populum ſive cœtum & Eccleſiam pertinere, & quod ordinatio, quam vocant, a Presbyteris fieri poſſit. Negat quoque, ritum illum ordinationis, ſive manuum impositionem ad eſſentiam miniſterii requiri; adducit veterum autoritates & exemplum veteris Eccleſiæ, quæ ordinaros ab hæreticis abſque nova ordinatione admittit. Propterea in caſu neceſſitatis, tempore Lutheri abortiz, negligi ritum illum, & laicos quoque ad miniſterium Eccleſiæ admitti potuiſſe & debuiſſe, non ambigit; natam etiam validamq; manuiſſe Lutheri aliorumque vocationem ſub Papatu acceptam, & Cœtus a corrupta Eccleſia ſeſe ſeparantes juſ conſtituendi Miniſtros retinuiſſe, & ſecum in novos cœtus tranſtulſiſſe. Immediatam vocationem, qualis Apoſtolorum fuerat, Lutherum negat unquam jaçtaſſe. Defendit eundem adverſus Boſſueti ſugillationes de titulo Evangelizæ, & quod miracula ab Anabaptiſtis poſpoſcerit, quæ ipſe non faceret. Monſtrat enim principiorum diverſitatem, cum Lutherus ſuam doctrinam ex verbo Dei deduceret, legesque eccleſiaſticas & politicas non rejiceret, fanatici vero ad inſpirationes provocarent, nulla licet probatione aut lege ſubnixi. Tertium præjudiciſſimum, quo gravari ſolent Evangelici, a vitiis docentium petunt adverſarii. Amolitur hoc Autor, oſtenſo utriusque
3.

 partis diverſo principio & judicio. Proteſtantes enim ex ſuis reformato-
 ribus ſanctos & inſallibiles facere negat, quales tamen ex Pontificibus Romana faciat Eccleſia. Diſſidio inter Lutherum & Caroloſtadium, quod frequenter exprobrari conſuevit, exemplum illius

opponit, quod inter Chrysoftomum & Epiphanium fuit, veteresque alios; & licet excusationem Lutheri aut aliorum, ubi in moribus peccaverint, suscipere nolit, non dabitur tamen, cum morum defectibus puritatem doctrinae consistere potuisse, & contrarium frivole ab adversariis afferi dicit, cum ultra quinque secula Pontifices fuerint enormium vitiorum rei, & monstra hominum, Protestantium vero doctores novos cum aliis sanctis communes habuerint. Lutherum speciatim excusat ob fervorem ingenii, educationem in seculo barbaro, & immania inimicorum odia. Purgat eundem ab invidia contra Dominicanos, qua incitatum fuisse dicunt, ut indulgentiarum impugnet, & Pallavicini testimonium adducit Lib. I. Hist. Conc. Trid. c. 3. § 7, Paulum Venetum refutantem & monentem, longo tempore Franciscanis indulgentiarum præconia demandari consuevisse, nec Pontificis jussu, sed pro arbitrio Alberti Moguntini subdelegatum id munus Dominicano Tezelio fuisse. Concedit, Lutherum vehementius, quam decuit, adversus Angliæ Regem scripsisse, sed exempla veterum & recentiorum adducit, qui mitiores non fuerint, quos tamen pro execrandis neque olim habitos a Romana Ecclesia fuisse, neque nunc haberi indicat. Quapropter iniquissime Lutherum traduci ait, si not injuriis exacerbatus, durius aliquid dixerit aut scripserit. Adscribit locum ex Revelationibus S. Brigittæ, ubi Christum introducit, a quo Pontifex animarum interfector, leo oves dissipans & discerpens, Judæis execrabilior, Juda crudelior, Pisato injustior, Diabolo nequior vocatur; & Bossuetum ridet, tam a cerbe exaggerantem, quod Lutherus Papam appellaverit asinum. Falso illi asingi dicit imaginem contractionem, & destructionem monasteriorum, aliaque. Maxime vero indignatur de recocta ab Episcopo, ex Libro Lutheri de Missa privata, fabula putida & multis refutata, quod Lutherus a Diabolo argumenta didicerit ad oppugnandam Missam: Respondet eodem, quo præcipui ex nostratibus, modo; sed hac de re sæpius & nuper admodum in Supplementorum Sectione IV. p. 183. egimus. Observat, non optima fide a Bossueto ex eodem libello allegari encomium dogmatum Ecclesiæ Romanæ, quæ pro veris & orthodoxis habuerit Lutherus, cum taceantur gravissimi errores, quorum illam eodem loco ream facit. Ab affectatione prophetiæ, & ab insania fanatica Lutherum & Ecclesias Protestantes excusat, ad-

versa-

versariis autem ipsique Bossueto objicit, quod futilissimas fabulas, recentes etiam, adoptent, & propagent, & præterea crudelissime sæviant. Cum deinde immane crimen Luthero impingat Bossuetus, Varillasium sequens, de permissa Philippo Hassiæ Landgravio digamia, ita patrocinatur Luthero Autor, ut non neget quidem subreptum illi assensum & violatam secreti custodiam, quæ promissa erat, fuisse, exempla tamen pro eo afferat, non solum Pontificum, qui contra jus divinum incestas nuptias permiserint, & contradicentes anathemate perculerint, sed & *Gregorii Papæ*, qui *vigore Apostolica sedis*, illi qui continere se non possit, aliam conjugem concesserit, dum priori alimenta daret; item *Valentiniani Imperatoris* ex *Socrate Hist. Eccl. Lib. IV.* Testatur tamen, se tueri aut excusare digamiam ne quaquam velle, sed tantum ostendere, frustra bacchari Bossuetum, neq; tam peritum antiquitatis esse, ut videri velit. Quæ de morbo Landgravii ex epistola Melanchthonis familiari Bossuetus exculpit, itemque quæ Luthero, quod bellum contra Turcos improbaverit, maligne & omissa ejus declaratione, imputavit, & ab Autore refutata sunt, brevitatis causa præterimus. Multus fuit Bossuetus Lib. V. in compilandis & exagitandis variationibus Melanchthonis; sed Autor hunc magnis ornat elogiis, & ostendit, aut mala fide quædam ex illius libris allegari, truncatis aut detortis quæ scripserat, aut nihil ad scopum facere. Inique reprehendi notat Protestantes, quod Pontificem Concilii Præsidem & judicem ferre noluerint, Laicorum tamen judicia non recusaverint. Allegat exempla veterum Christianorum, qui Imperatoribus, etiam paganis, eorumque Legatis judicium de controversiis, ex principiis religionis, detulerint. Negat Melanchthonem Pontificis absolutum dominatum probasse, licet opinatus sit, moderatum regimen illi jure humano concedi posse. Refutat per occasionem Bossuetum, quod Lutherum prius quam Zuinglium reformationem cepisse statuat, & contrarium probare nititur. Explicat etiam Zuinglii doctrinam de peccato originali, nec dissimulat illum a Luthero in hoc capite dissensisse; mortem denique ejus ab insultatione defendit. Progreditur ad apologiam Calvinii, & asperitatem verborum ejus præferendam esse dicit cap. 5. affectatæ Bossueti modestiæ, quæ nigras calumnias falsasque delationes occuket. Inter alia exempla moderationis id quoque in Cal-

vino laudat, quod Melanchthonem sibi præulerit, & excusat, quæ de erroribus Patrum aliquando annotavit. Impertinenter Protestantibus objici dicit Henrici VIII. Angliæ Regis crimina, cum ille parum ex veritate Evangelica amplexus fuerit. Comparat eum cum Tiberio, qui Christum inter Deos retulerit, & cum Clodoveo primo ex Gallia Regibus ad Christianismum converso, & a Bossueto summe laudato, licet etiam post baptismum enormia flagitia perpetraverit. Addit quædam pro *Cranmero, Eduardo VI. & Elisabetha* Angliæ Regina, & contra acta Pontificum in regno illo. Disputat post hæc contra Bossuetum, causas bellorum & seditionum Protestantibus impingentem, & e contrario monstrat Ecclesiæ Romanæ & Pontificum decreta contra Reges, bella contra Imperatores, violationes datæ fidei, & sævitiam religionis causa immaniter exercitam. Defendit Protestantes & Lutherum contra vulgarem objectionem de excitatione belli rustici, & libellos Lutheri de illo publicatos tuetur. Afferit justitiam fœderis & belli Smalcaldici, & jura Principum Germanorum, iterumque Lutherum excusat ab adversarii accusatione de concitatis ad rebellionem subditis. Cavillatum insigniter Bossuetum esse ostendit, in allegatione libelli Lutheri *de libertate Christiana*, itemque in citanda historia Thuani de bello Ducis Sabaudia contra Valdenses. Plurima regerit ad ea, quæ Reformatis Gallis objici solent, quod arma contra Reges suos Calvinus instinctu sumserint. Ultimo hujus partis capite ad reliqua respondet, quæ Protestantibus objici solent. Conjugia ministrorum Ecclesiæ rationibus & exemplis propugnat, & cœlibatus Clero injuncti originem & progressum erudite & diligenter exponit. Tuetur etiam, quæ Protestantes contra vota monastica scripserunt & fecerunt. Hyperbolen & libertatem verborum in Luthero agnoscit, contra affectatam continentiam & impurum cœlibatum diserte, sed ab obscœnitate illum liberat. *Apologiam Augustana Confessionis*, ubi *Dominico & Francisco* Sanctorum titulum tribuit, a cavillis vindicat. Lutheri & Melanchthonis aliorumque querelas de moribus & defectibus suorum, ob candorem laudat, negat tamen vitia illa puritati doctrinæ offecere. Idem monet de rixis & dissidiis inter Protestantes, & ad paria fata veteris Ecclesiæ respici jubet. Afferit quædam de crudelitate in Gallia contra Reformatos exercita, & de admirabili reformatio-

nis

MENSIS SEPTEMBR. A. M DC LXXX. 477

nis olim susceptæ in tot regnis & provinciis, atq; inter tanta obstacula progressu; unde æquissimum esse arbitratur, ut quidam nævi dissimulentur, quibus ne sanctissimi quidem in hac vita prorsus careant. Interim ab ipsius doctrinæ puritate Ecclesiam Reformatam maxime commendat, ejusque vindicias Parte III. pollicetur.

ANDRÆ CHRISTOPHORI RÖSENERI J. U. D.
Tractatus de Reservatione Juris Competentis.

Lipsiæ, sumptibus Hæredum Frid. Lanckisii, 1690, in 4.

Constat plagulis 58.

EMisit ante triennium & quod excurrit Auctor Nobilissimus dissertationem academicam sub eodem, quem modo exhibemus, titulo conspicuam; cumque ea omnia, quæ non infelici labore congesta essent, haudquaquam caperet pagellarum numerus in istiusmodi genere scribendi ex more restrictior, ideo semetipsum tacite quasi voto obstringere visus est, quod tam utilem & quotidianam materiam justo tractatu aliquando profequi vellet. Voti ergo memor in id jam sedulo incubuit, ut secundum consuetam Juris Civilis methodum argumentum hocce plenius adornaret. Quod si enim seorsim spectamus prima & finalia capita, 1. puta & 2. junctim, & 15. 16. 17, ubi generalia illa excutiuntur, quæ Reservationis definitionem, formam, requisita, effectum & contraria afficiunt; medullium operis a cap. 4. usque ad 12. juris privati ideam oppido concinnam sistit; ut futurus lector solidam materiæ hujus notitiam percipere gestiens, simul cursoria totius juris repetitione defungi queat. Ea quippe sub connexione, Juris competentis reservatio in d. c. 4. declaratur primum ex jure personarum, quatenus illud in relatione ad familiam spectare solemus. In cap. 5. & 6. quinque sectionibus notabili Jus rerum, & mox Jus in re, secundum quinque famosiores species, examensubit. Amplissimam dehinc differendi materiam Auctor nactus circa Jus ad rem, dum in Cap 7. pro numero contractuum & quasi contractuum 21. sectiones format, & mox 4. alias in subsequenti Cap. 8. ad modos tollendi obligationem relatas, in quibus ea, quæ a partibus cavendi peritia instructis reservari consuevere, accumulare

0003

mulate proferuntur. Nec proflus sterilem delictorum materiam quoad præsens institutum deprehendimus, uti ex Cap. 9. & 10. patet; quibus justo denique ordine subjiciuntur in Cap. 11. & 12. quæ circa Judicium ejusque actus extrantiores advertere par erat. Summariam hæc juris privati delineationem ab utroque latere cingunt nondum memorata nobis Capita 3. vid. 13. & 14. quæ ad jus publicum, qua ecclesiasticum & secularem statum ambit, semet referunt. Exposita in iis prostant Reservata, quæ jus bellicum, jus sacrum & ecclesiasticum admittunt, simul ac quæ Princeps, Pontifex, Imperator sibi constitui curant. Sicuti vero Imperatoris reservata majestate sua facile eminent, ita & specierum ubertate ac varietate spatiosæ digressionis occasionem Autori nostro suppeditarunt.

*JOH. FRID. MAYERI MUSEUM MINISTRI
Ecclesie.*

Lipsiæ, sumptibus Joh. Frid. Gleditschi, 1690. in 4.

Constat plagulis 221.

UT de Ministerii Evangelici candidatis bene mereret celeberrimus MAYERUS, Doctor nostras, Professor olim Wittebergensis, nunc Kiloniensis & Hamburgensis, ecclesie item Hamburgensis ad D. Jacobi Pastor & Scholarcha, eorum in gratiam Museum hoc adornavit, aut (ut absque schemate scopum ejus indicemus,) docuit illos, *quomodo circa vocationem, ordinationem, investituram, labores homileticos, præcipuos casus, sacramentorum administrationem, examina catechetica, solandos miseros, maleficos, ægros, moribundos, ac nulla non fidei atque charitatis officia se gerere debeant.* Præceptis non adeo multis rem totam confecit; tanto prolixioribus autem exemplis sententiam suam declaravit, & potiores autores indicavit, unde tironibus plurâ de hoc illove argumento petere liceat. Inseruit majori huic operi dissertationes, programmata & conclusiones non unas, quas pridem Leisnicii & Grimmæ, (ubi antequam Witebergam evocaretur, Pastorem & Ephorum egit) Witebergæ item & Hamburgi conscripsit, ne vertente tempore, quod optimis meletematibus mole exiguis sæpe accidit, perirent. Inter cætera eminere videntur investivæ duæ orationes sacræ in totidem Witebergens-

bergenſes homicidas, P. II. c. IX, n. XVIII p. 155; & epiſtola ad ædis Jacobæz Hamburgeniſis Curatores 21. Febr. A. 1688. data, de Inſtituendis exercitiis catecheticis, P. IV. p. 22; itemque programma plebem Chriſtianam ad collegium privatum Antipapæum iavicans, P. IV. p. 5. cujus ſe pœnitentia nunc duci aſſeverat, multisque eapropter verbis in *privata* pietatis collegia animadvertit, ibidem p. 17. Lectu etiam jucunda eſt *exercitatio* M. Benjaminis Potzerne, præſide Mayero in Academia *Witebergeniſi* publice ventilata: *utrum Studiosus Theologia ſalva conſcientia ſtudium Theologia deſerere & Juriſprudencia aut Medicina ſe conſecrare poſſit?* quæ P. I. p. 15—62. reperire eſt.

Locos quoque communes, excerptis non vulgaribus nec a libri ſcopo alienis repletos hic illic inſperſit, inter quos forſan prætipuus eſt, quem de antiquis Chriſtianorum cœmeteriis ex Antonii Boſii *Roma ſubterranea*, (libro non ubivis obvio) collegit. Multis etiam clariffimorum theologorum laboribus deſtitueremur, niſi Mayerus ab interitu eos vindicare ſtuduiffet. Quemadmodum enim *Witebergæ* A. 1685. Jo. Georgii DORSCHÆI Theologi, dum viveret, Argentoratenſis & Roſtochiſis, *Theologiam moralem* juxta ſeriem ſex Decalogi præceptorum priorum enarratam, & nuper admodum ejusdem *Dorſchæi* commentarium in D. Marci Evangelium ex manuſcriptis edidit: ita opus hoc præſens ſuum auctius reddidit oratione *Job. Hülfemanni*, Theologi tum *Witebergeniſis*, poſt *Lipſienſis*, Kal. Maji 1645. habita & hætenus *ἀνὰ δόξαν, quod, qui leges Academicas ſciens & volens violaverit, reatum perjurii in foro conſcientiæ contrahat*; porro variis *Hieronymi Welleri* Theologi Luſtero cœvi formulis loquendi eccleſiaſtico tironi obſervandis; item *Eſdræ Edzardi*, Hamburgeniſis Theologi famigeratiſſimi, conſilio de convertendis Judæis, experientia optimi illius viri multis hætenus annis ſæpiſſime comprobato. Adde *Henrici Ebmenhorſti* V. D. M. Hamburgeniſis orationem de conjugum pari, annum quinquageſimum conjugii ſoleſſi epulo celebrante; quales quidem extant quamplurimæ, argumenti tamen raritate facile cedunt homiliaz, qua M. Nicolaus Bœrticherus, Superintendens & Concionator aulicus Stolbergenſis, d. 30. Oct. A. 1685. Martino Haberlandio & Catharinæ Schosmeyeriaz, pagum Buchholz incolentibus ac *ſeptuageſimum*

P. II.

P. 154. 6.

P. I.

P. 71—87.

P. III.

P. 46—67

PIV.

P. 64.

- gestum* conjugii annum supergressis, publice benedixit, quæque Jenæ typis Johannis Jacobi Bauhoferi 1686. excusa prostat.
- P. II. Quod reliquum est, publici juris facere in se recepit Mayerus commentationem de RELIGIONE, SUGGESTUS, sive quantum
- c. VIII. inquit. pro pulpito sacro sacraque concione liceat, item dissertationem de Anabaptismo Lutherano vereque Evangelico, stricturas denique in Bofium
- P. III. supra memoratum, Aringbium & Albaspinæum, quos parachronismorum aliorumque lapsuum reos ager.

C. SÜETONII TRANQUILLI OPERA, ET IN
illa Commentarius Samuelis Pitisci.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Franc. Halmæ, 1690, in 8.

Constat plagulis 119, ut & sex aliis imagines æri incisas exhibentibus.

IN Suetonio emendando, illustrando, explicandoque complures viri docti utilem operam posuerunt. Eorum vero omnium industriam contrahere quasi, & meliores eorum observationes excerpere, ac propria diligentia collectas ex aliis doctorum virorum libris, qui antiquitates Romanas & literaturam elegantiore excoluerant, in unum veluti corpus colligere allaboravit maxime industrius Samuel Pitiscus. Ac plane similis est hæc opera isti, quam Curtio quinque abhinc annis idem impenderat, memoratam a nobis in Actis Septembribus anni 1685. p. 425: siquidem & in Suetonio hoc, omissa de emendatione textus sollicitudine, abjectaque variantium lectionum cura, selectas solum philologicas, quæ veteres ritus & sermonis cultum spectant, textui substravit Notas: iconis etiam imagines Cæsarum, quorum vitas Suetonius descripsit, referentibus, & charta quæ Regiæ Christianæ jussu excusa est depromtis, aliisque historiam illustrantibus figuris editionem hanc exornavit. Indicem denique novum plane & alium, quam vel Parisina major, Schildii, aut Bœcleri, Grævii, Babeloniive editiones exhibent, eumque luculentum, operis calci adjecit, scholarumque usibus aptum plane Autorum hunc effecit, munere suo, quod Ultrajecti in formandis juvenum studiis sustinet, præclare omnino functus.

Erratum.

Pag. 453. lin. 16. pro *Orcadem*, lege *Oreadem*,

☉(○)☉

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno M DC LXXX.

TRAITE' DE LA LUMIERE &c.

sive,

Tractatus de lumine, in quo explicantur causæ eorum, quæ ipsi in reflexione & refractione, & sigillatim in inusitata refractione crystallo Islandicæ accidunt. Autore Christiano Hugenio, Zeelhemii Toparcha. Accessit dissertatio de causa gravitatis.

Lugduni Batav. apud Petrum van der Aa, 1690, in 4.

Constat pagulis 25.

Cum multæ res in philosophia naturali nequaquam satis explicatæ sunt, tum perdifficiles agitantur controversiæ de natura luminis atque gravitatis, quæ ad agnitionem plurimarum rerum non solum utiles sunt, sed etiam necessariæ. Licet autem tam variaz de his doctissimorum hominum tamque discrepantes circumferantur sententiæ, ut eas connumerare sit molestum: reliquas tamen longo post se intervallo relinquit Illustris Cartesii hypothesis, quæ mirifice statim, postquam in lucem prodit, placuit omnibus, qui nullas in physica rationes admittunt, quæ nuda obtendunt nomina, neque ex mechanismo corporum sunt petitz. Eam deinde plurimi tanquam rem satis exploratè perceptam sine ulla dubitatione defenderunt, nonnulli vero licet divinum magistri sui ingenium in hac quoque agnoscerent, ab illa assensionem prudenter cohibuerunt, quorum facile princeps est Nobilissimus Hugenius, Vir in tantum laudandus, in quantum summa vis ingenii atque eruditio intelligi possunt. Hic enim cum nuper in lucem egeret, quæ

P p p

in

in Gallia quondam de his rebus erat meditatus, ac diutius quam in nonum annum pressa non spernendis accessionibus auxerat, suam sententiam de illis ita dixit, ut facile adpareat, illum potiore[m] veritatis, quam Cartésii, habuisse rationem. Id vero scriptum quamvis ex illorum genere sit, quorum argumentum citius ex ipsa illorum lectione, quam ex prolixiori recensione intelligas, non gravabimur tamen hac vice summa partis primæ attingere capita, sequenti mense de altera parte acturi.

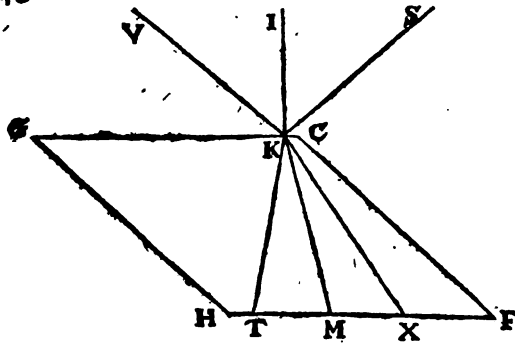
Primam ergo, quæ de natura luminis agit, dissertationem quod attinet, agitur in *capite* ejus *primo* de luminis proprietate, qua secundum rectas lineas propagatur, & investigatur ratio, cur radii luminis diversis locis provenientes & se invicem decussantes nullum sibi objiciant impedimentum. Quæ cuncta Nobilissimus Auctor per principia mechanica declarare satagit, quæ tantum abest, ut ex Physica eliminanda sint, ut potius, ipso judice, omnem spem cognoscendi res naturales abjicere debeat, quisquis hæc repudia verit. Et cum sonus ejusq; propagatio per hæc principia distincte satis a Philosophis explicata sint, ab hujus cognitione in luminis notitiam Lector paulatim deducitur. Ac primum quidem monet doctissimus Auctor, dubitandum esse nequaquam, lumen in motu certæ cujusdam materiæ consistere: sive ipsius ortus consideretur, quem igni atque flammæ plerumque debet, quæ non possunt non ex particulis rapidissime agitatæ constare, cum solida corpora dissolvant ac discerpant; sive effectus ejus, quo per specula concava collectum corpora comburit, hoc est partium solvit nexum, quod absque motu locali intelligi nequit. Præterea vero tanta tamque incredibili celeritate lumen quaquaversum excurrere, ut impossibile sit propagari lumen per materiæ cujusdam a corpore lucide ad oculos nostros translationem, quæ etiam cum non impedita radiorum decussatione conciliari haudquaquam possit. Ex quibus deinde efficitur, nihil videri aptius ad intelligendam luminis propagationem, quam cognitionem modi, quo sonus in aere diffunditur. Is ergo cum ab illo loco, in quo natus est, circumcirca propagetur motu, qui ab una parte aeris in aliam transit, celeritate undiquaque æquali, & sphericas quasi superficies efformat, quæ magis magisque dilatantur, ac tandem aures nostras feriunt; cumque luminis quoque propaga-

tio

tio non fiat ejectione corporis alicujus ab objecto lucido in no-
 stros oculos: hinc concluditur, lumen quoque dici posse diffundi non
 secus ac sonum, per superficies atque undas sphaericas, modo proba-
 ri possit luminis motum non instantaneum esse, sed successivum.
 Quod vero lumen, ut aliquod emetiatur spatium, tempore certo indi-
 geat, experimento Romeri evincitur, qui eclipses proximi Jovis sa-
 tellitis sedulo per decennium observando comperit, lumen, ut per-
 vadat diametrum orbis annui, 12 impendere temporis minuta, ad-
 eoque, si diameter orbis annui solum ponatur 22000 D. T, spatio mi-
 nuti secundi plures quam 110000000 hexapedas Parisienses percur-
 rere, & sonum pluribus quam 600000 vicibus celeritate superare,
 quum hic eodem minuti secundi tempore solum 180 hexapedas pro-
 grediatur. Quamvis autem haecenus satis inter se bene conveniant
 lumen atque sonus, ostenditur tamen in plurimis magnam intercede-
 re differentiam. Nam primo differre in productione illius motus, qui
 amborum fons est & origo: cum sonus oriatur ex tremulo totius corpo-
 ris aut partis ejus motu aerem contiguum concutiente, luminis vero
 motus nascatur quasi ex quovis puncto corporis lucidi, quum om-
 nes illius partes videri possint: deinde quoque ratione illius mate-
 riz seu medii, per quod motus illi diffunduntur. Sonum enim aeris
 ope propagari, idque luculenter demonstrari posse in machina a
 Guericchio primum inventa, & a Boyleo ad experimenta capienda
 aptiore reddita, si cautiones illae adhibeantur, quae vulgo negliguntur;
 luminis vero motum in alia materia fieri, quam aetheream commo-
 de dixeris, quoniam vas vitreum aere omni exhaustum lumini pervi-
 um manet. Tandem discrimen ingens esse inter sonum & lumen,
 si modos spectes, quibus successive illorum motus communicantur,
 Aeris enim cum ea sit natura, ut in angustum spatium coactus in pri-
 stinam se vindicet libertatem, ex illa facile deduci undarum sonora-
 rum propagationem: aliter vero fieri propagationem luminis tanta
 cum celeritate conjunctam. Modum ergo hujus ut explicet Autor,
 in subsidium vocat experimentum, quo constat, si primus globulus
 seriei, ex sphaerulis duris elasticis atque sibi contiguis compositae, im-
 pellatur, motum maxima celeritate per omnes usque ad ultimum
 globulum propagari, eumque solum in motum agi, reliquis immotis.

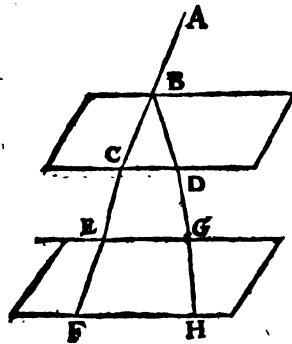
Hunc motū in instanti non fieri ostendit, & simili modo luminis propagationē explicat, solícite occurrendo objectionibus, quæ a particularum ætherearum magnitudine, duritiæ, figura, situ, motu &c. peti possunt, ac tandem concludit, hanc de luminis natura hypothesin intellectui magis satisfacere quam Cartesianam, qua lumen in continua pressione materiæ æthereæ consistere affirmatur. *Capite secundo* radorum consideratur reflexio, & speciatim illa luminis proprietas, qua incidentiæ angulus reflexionis angulo æqualis efficitur, ex principiis cap. I explicatis perspicue declaratur, ita ut demonstratio hujus rei non supponat superficiem exacte planam, quam alii ad demonstrationes suas adsumunt, cum nulla tamen in rerum natura reperitur. *Tertium caput* in refractione luminis explicanda versatur, ac primum tres indicantur modi, quibus effici possit, ut undæ luminis non solum per fluida sed etiam solida corpora motum suum continent, seu ut corpora transparentia fiant; deinde vero causa opacitatis, quæ Autori maxime probatur, proponitur. Porro ex principiis supra constitutis refractionis proprietates docentur, quod nimirum constans sit ratio inter sinus angulorum inclinationis & refractorū, quod refractiones sint reciprocæ inter radios ingredientiæ & egredientes corpus diaphanum, quod circa angulum $48^{\circ} 11'$ in vitro & $41^{\circ} 24'$ in aqua refractione in reflexionem mutetur &c. Tandem facili methodo demonstratur proprietas luminis a Fermacio primū detecta, quod scilicet luminis radius ab uno puncto ad alterum in diverso medio constitutū ea pergat via, quam brevissimo tempore absolvere potest. In *quarto capite* de causa refractionis aeræ disquiritur, qua fit, ut nobis in eodem constitutis insularum montiumq; vertices, sidera &c. in oculos incurrant, qui illos ob terræ globositatem fugere, absq; ea si foret, debebant: ac ne ulli dubitationi locus relinquatur, experimentū proponitur, quo facile deprehendi potest. Nam si per telescopiū fulcro suo innixum atq; immotum diversis diei temporibus turris aut aliud objectum remorum adspiciatur, diversæ illius partes centro tubi respondere solent. Id phænomenon haud facile explicatu. censet Autor illis, qui refractionem solum in superficie, quæ duo diversa media dividit, considerant, ad sua vesco principia illud reducendo hinc oriri illud asserit, quod undæ luminis in medio

medio densitatis non uniformis non fiunt concentricæ, atque hinc linea, quæ omnes illas ad angulos rectos intersecat, necessario curva evadit, ejusque tangens deinde objecta alio in situ ostendit. *Capite quinto* agitur de inusitata refractionis specie, quæ in crystallo Islandica (hactenus in aliis quoque regionibus, sed non tantæ magnitudinis inventa) deprehenditur, ejusque causæ subtilissima ratione investigantur. Duplices enim statuit Autor in ea occurrere luminis undas, quarum aliæ circulem, ellipticam aliæ affectent figuram, & ex hac hypothese omnia phænomena erudite explicat, septimum ex sequentibus si excipias, in cujus demonstratione Autor nec sibi ipsi satisfacit, ut ingenue fatetur. Quo autem experimenta in hoc capite commemorata aliaque cum successu ab aliis quoque tentari possint, ratio crystallo secandæ atque poliendæ optima communicatur cum lectoribus, nonnullæque cogitationes verosimillimæ de ipsius generatione adjiciuntur. Ad illas ergo singulares hujus lapidis proprietates quod attinet, nonnullas solum in lectoris gratiam recensebimus: (1) Figura ejus similis est obliquo parallelepipedo, cujus sex facies sunt parallelogramma, quorum anguli acuti $78^{\circ}, 8'$, obtusi vero $101^{\circ}, 12'$; reperiuntque frustra tantæ magnitudinis ut 4, imo 6 libris pondere sint æqualia. (2) In plerisque pellucidis corporibus, quorum adhuc notitiam habemus, una solum locum habet refractione, eaque certis comprehensa legibus; in crystallo vero Islandica duæ sunt refractiones, quæ faciunt, ut radius Solaris in ejus superficiem incidens quasi diffindatur, atque ita divisus penetret crystalum, & sic objecta per illam visa dupla adpareant. Idem contingere Autor observavit in crystallo montana, cujus duplex refractione licet minus sit conspicua, impedit tamen, quo minus lentes dioptricæ ex ipsa cum successu efformari possint. (3) In diaphanis corporibus alias perpendicularis radius nullam patitur refractionem, omnes vero obliqui eidem sunt obnoxii: in hoc vero lapide radius perpendicularis refringitur, ex obliquis quidam nullam refractionem habent. (4) Ex duabus illis refractionibus una regulas usitatas sequitur, estque in ea sinus anguli inclinationis ad sinum anguli refracti ut 5 ad 3. (5) Extraordinaria refractione secundum hanc legem celebratur:

fit GCFH planum, quod præcipue in illis experimentis consideratur, IK perpendicularis, radii vero ex diversis partibus incidentes, sed ejusdem inclinationis, sint VK, SK: Horum radorū refracti KX & KT ita

incidunt in lineam HF, ut puncta T & X æqualiter remota sint a puncto M, in quod radius perpendicularis fractus IKM cadit. (6) Cum angulus incidentiæ est 73. 10, atque adeo radius incidens fere parallelus lateri hujus crystalli, nullam refractionem subit. (7) Dum duo crystalli frustra iater se parallelo situ constituuntur, radius AB qui ob duplicem refractionem evasit bifidus, ita juxta

adjectam figuram pervadit crystallum subjectam, ut radii CE & DG non denuo in duos alios dividantur, sed DG ex refractione regulari ortus regulariter refringatur in GH, CE vero irregulariter in EF. Sexto in capite methodus ostenditur determinandi curvas, quæ refractione aut reflexione radios omnes lucis vel in punctum colligunt, vel pro lubitu dispergunt, atque hic origo panditur omnium eorum, quæ Cartesius in Dioptrica & Geometria

sua de lineis opticis ita proposuit, ut modum, quo illa invenerit, studiose celaret. Tandem appendixis instar nonnulla de novis curvis adduntur, quæ in circulari figura per reflexionem & refractionem formatæ rectis lineis æquales esse demonstrantur, & non contemnendas proprietates habent, de quibus etiam variis in locis Actorum nostrorum (A. 1682. p. 364; 1689. p. 36; 1690. p. 68. 169) egimus, quæ lectorem harum rerum studiosum evolvere non poenitebit. Ceterum cum in Prefatione Nobilissimus Autor tractatus a se conscripti mentio-

mentionem faciat, in quo telescopiorum effectus & quidquid ad Dioptricam scientiam pertinet, explicavit, rogandus ille summopere est, ut ne diutius patiatur carere publicum fructu, quem ex ipsius editione certo se sperat consecuturum.

MELCHIORIS LEYDECKERI SS. THEOLOG.

Doct. & Prof. Historia Ecclesie Africana illustrata pro Ecclesie Reformata veritate & libertate.

Ultrajecti, apud viduam Gul. Clerck, A. 1690, in 4.

Constat plagulis 125.

PRæcipuus Autoris doctissimi scopus est, ut ostendat a Donatistarum causa longe abesse Reformatis ecclesiis addictos, nec ullo titulo excusari ac defendi posse gravissimas eorundem persecutiones in Gallia nuper agitata, quarum justiciam *Maimburgius* in methodo pacifica, *Bossuetus* in expositione fidei, *Nicollus* in tractatu de præjudiciis, *Ferrandus* in scripto de ecclesia, aliique in aliis scriptis, ex Imperatorum adversus Donatistas edictis probare ausi sunt.

Primus tomus exhibet commentarium de statu ecclesie Africanæ, in quo de illius ecclesie origine, sede & loco, amplitudine & gloria, fide, cultu, ministris, regimine, disciplina, conciliis, nævis, schismatibus, libertate, moribus, persecutionibus, calamitatibus per Vandalos illatis, restitutione per Justinianum, statu post illam restitutionem maxime temporibus Gregorii M. ac denique de Saracenorum in Africam irruptione, & miserrimo ecclesie Africanæ post illam irruptionem statu, & restitutione a Christianis Imperatoribus ac Regibus frustra tentata, deque veris omnium istorum malorum causis, seu criminibus, quibus Afri gravia ista Dei judicia in se concitarunt, agitur. Huic dissertationi de statu ecclesie Africanæ gemina subjungitur appendix. Una continet notitiam provinciarum & civitatum Africæ, seu catalogum Episcoporum qui ex diversis Africæ provinciis ab Hunnerico Rege Carthaginem vocati sunt, ut fidei rationem redderent; quam notitiam *Jacobus Sirmundus* cum veterum quinque Scriptorum opusculis dogmaticis Parisiis A. 1630, & postea *Philippus Labbeus* tom. IV. conciliorum publicavit.

Altera

Altera historiam Africæ profanæ, qualis ante religionis Christianæ amplexum fuit, breviter delineat.

Secundus tomus, cui præmissa est ecclesiæ Christianæ ad Sere-
nissimos Principes supplicatio, exhibet Augustini librum de unitate
ecclesiæ contra Donatistas, cujus singula capita ita explicantur, ut
Pontificiorum dogmata & methodi passim perstringantur. Huc
spectant disceptationes de principio fidei seu Sacra Scriptura ejus-
que perspicuitate, autoritate, judicio in controversiis fidei, & le-
ctione quibusvis permittenda, de traditionibus, de ecclesia ejus-
que visibilitate & notis, de capite ecclesiæ, de justificatione & bonis
operibus, de statu monastico, de memoriis defunctorum & sancto-
rum invocatiene, de purgatorio, de conciliis, de persecutionibus,
aliisque hujusmodi controversiis. Inter alia ecclesiæ Africanæ ori-
gines iterum attingit, easque non ab ipsis Apostolis cum *Baronio*, ne-
que a Romana ecclesia cum *Schellbrateno*, sed a Græcis arcessendas
statuit. Nihil autem in his scholiis ad prædictum Augustini librum
frequentius, quam Pontificiorum cum Donatistis convenientia incul-
catur.

Hunc Augustini librum excepiunt quatuor dissertationes de
variis rebus ad antiquitatem ecclesiasticam & imprimis Africanam
spectantibus. Prima agit de schismate Donatistico, cujus ortus,
progressus & exitus cum in finem recensetur, ut demonstretur,
quanta injuria Protestantes a Pontificiis cum Donatistis conferantur,
cum ipsi potius Pontificii, qui persecutionum edicta adversus Prote-
stantes a Regibus efflagitarunt, Donatistarum principiis & moribus
respondeant, & elapso sæculo in Galliis & Belgio eousque processer-
int, ut Thuano teste hæreticorum infantes rebaptizaverint. Im-
primis autem ostendit, Protestantium secessionem e Papatu a Dona-
tistarum schismate immensum distare; cum Donatistæ ob incertum
aliquod Cæciliani factum se ab ecclesia separaverint, & ecclesiam,
etsi eam nullius erroris accusare possent, sed tantum corruptionem
in moribus causarentur, nihilominus ut apostaticam damnarent,
quin & orthodoxos omni crudelitatis genere persecuti fuerint, & tur-
bata publica tranquillitate omnia concordie remedia repudiaverint,
ideoque meruerint, ut severis legibus eorum infamia carceretur;
quorum nihil in Protestantes cadere Leydeckerus observat. Im-
primis

primis autem urget, Protestantes non ob unius alteriusve Episcopi illegitimam electionem a Romana ecclesia secessisse, sed ob nefandos in fide & cultu errores, qui tantum invaluerint, ut nemini inter eos vivere concessum fuerit, nisi vel eadem cum ipsis probaret, vel contra conscientiam se ea probare simularet; cum adeo sacra & sancta Romanensibus fides fuerit, ut non tantum aliter sentientes anathematis fulmine ferirent, sed & aliter loquentes & profitentes vivi comburio aliisque suppliciis e medio tollerent.

In secunda dissertatione, quæ de ecclesiæ libertate agit, cum primum de libera apud Afros Episcoporum electione, de liberis conciliis, ac de libera disciplina nonnulla tradidisset, ad libertatem judiciorum transit, quam in primis ex interdicto transmarinarum appellationum probat, & adversus Baronii ac aliorum exceptiones vindicat. Ac ne quis solam Africanam ecclesiam sua libertate gavisam putet, etiam nonnulla libertatis specimina in ecclesia Hispanica, Gallica, Anglicana & Belgica producit, & quanta Pisanae, Constantiensis ac Basileensis synodi pro libertate ecclesiæ conamina fuerint, breviter exponit.

Tertia dissertatio agit de methodis Papisticis, quas Pontificios non ab Augustino, sed a Donatistis potius didicisse, Autor primum animadvertit. Deinde de iis queritur, qui persecutionibus adversus Reformatos in Gallia excitatis viam straverunt, Richelio scilicet & Mazarino, & Jesuitis pariter ac Jansenistis, & in his *Godovio* Episcopo Grassensi, qui jam pridem in historia sua ecclesiastica laudato Augustini consilio, & celebratis Honorii adversus Donatistas edictis, hanc persecutionum methodum commendavit. Post istas querelas varium Pontificiorum, quod in præscriptione longi temporis quarunt, effugium multis argumentis exagitat. Hinc ad præscriptionem imperii & autoritatis in religione pergit, & post Gregorii VII. dictatus, & Bonifacii VIII. Bullam, Constantiensis, Basileensis, & Tridentini concilii decreta hanc in rem proponit. Cum vero methodorum istarum scopus non alius sit quam persecutio, ultimo loco de persecutionibus Papisticis prolixè agit; ubi & Pontificum Romanorum adversus ipsos Imperatores & Reges cruenta machinationes, Jesuitarum in Galliis fata, aliaque huc spectantia referuntur.

Quarta dissertatio agit de Stoicorum fato & Epicurorum

fortuna, in Christianismum introductis per scientiam mediam & negationem præscientiæ futurorum contingentium. Prior hujus dissertationis sectio opposita est scientiæ mediæ, quam non a Jesuitis inventam, sed pridem a Pelagianis, imo & Arianis & utriusque sectæ prodromo, Origene, traditâ, & ante hos omnes a gentilibus agnitam memorat; quinque corollaria huic discursui subjiciens, primum contra Socinianos, secundum contra Lutheranos, a quibus Calvinianorum doctrinam de divina providentia perperam impugnari putat, tertium contra Pajonii systema, quartum contra eos, a quibus dicta Scripturæ de conditionata Dei scientia agentia non recte explicari dicit, & quintum contra Remonstrantes Fatalistas.

Alteræ sectio hujus dissertationis opposita est Epicuri de futuris contingentibus sententiæ, inter cujus fautores Sadducæi, Marcionitæ, nonnulli Ariani, Pelagiani, Scholastici nonnulli, ac imprimis Sociniani numerantur, quorum argumenta ipsius Epicuri rationes esse demonstratur. Sub finem hujus dissertationis Reformatorum fidem, quam orthodoxam esse dicit, commendat, & iterum nonnulla corollaria subnectit, primum contra Lutheranos, quos arcana divinæ providentiæ ignorare, & principia Lutheri in libro de servo arbitrio deserere arguit, cum futurorum contingentium præscientiam in divino decreto fundatam esse negent; secundum contra Papiſtas, ut ecclesiæ Reformatæ doctrinam de præscientia omnium rerum ex decreto blasphemare desinant, cum inter ipsos Pontificios haud paucos fautores habeat; tertium contra Parkerum Episcopum Oxoniensem nuper mortuum, qui in præfatione ad disputationes de Deo, Reformatorum doctrinam de providentia ad fatum gentile retulit; & quartum, quo asserit fieri non posse, ut regnum Dei cum regno fati & fortunæ misceatur, cum & fortunæ fatum, & utrique divina providentia repugnet.

*SEBASTIANI SCHMIDII IN D. PAULI AD
Galatas epistolam commentatio.*

Kilonii, sumtu hæredum B. Gottfredi Schultzii, 1690, in 4.

Constat plagulis 16.

Theolo-

Theologi hujus veterani, quem tot insignia eruditionis monumenta vetabunt mori, sæpius jam mentionem fecimus. Evolvatur modo relatio, qua Acta Aprilis hoc ipso anno auspicati sumus. Quod hanc in epistolam ad Galatas commentationem attinet, ad singula capita tum *Analyfin* accuratam, tum perspicuam *Exegesin* offertes. Nos, ne morem nostrum migremus, ex hoc quoque Schmidii opere rariores quasdam explicationes dictorum Paulinorum excerptemus.

Gal. II, 5. Paulus protestatur, se neque ad horam Apostolis eminentioribus cecidisse τῆ ὑποταγῆ (*subjectione*;) h. e. (dicente Schmidio,) quoad *subjectionem* illam sive *obsequium fraternitatis*, quod alias, ubi nullum veritati periculum est, Christiano cuilibet, pacis ergo, in gratiam infirmorum incumbit, *Eph. V, 21. & 1. Petr. V, 5.* Hinc Noster παραφράζει: *Quibus ne ad tempus quidem cessimus, ita ut ex fraterna charitate aliquid indulgeremus & Titum circumcideremus; quia fraterna charitati non erat locus, ubi periclitabatur veritas evangelii.* pag. 45.

Gal. V, 5. vocem πνεῦμα de Evangelio exponit, quatenus Legi opponitur, plane ad ductum Apostoli *2. Cor. III, 6.* Ideoque verba *Paulina*: *Nos autem spiritu ex fide spem justitia expectamus*, hac paraphrasi exponit: *Nos omnes, quacumque bona justitia coram DEO promissa & justis speranda, non expectamus lege ex operibus, quasi justitiam illam coram DEO valentem ex lege habere possimus; sed spiritu ex fide, quo solo modo justitia ista obtinetur & spem justitia habere possumus. Expectant autem justificati quoque justificationem ratione continuationis.* pag.

Gal. VI, 17. inquit Apostolus: τὰ λοιπὰ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχίτω. Ἐγὼ γάρ τὰ σήματα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βασίζω. Hæc per modum adjurationis accipienda contendit Autor. Hinc paraphrasis ei sequens enascitur: *De cetero adjuro vos per signata J. C. qua in corpore meo porto, ut molestias mihi amplius non faciat, alioqui Christus Jesus vindex meus erit, cujus signata (vincula puta & plagas) porto.* 125.

Essent plura, quæ heic legi mererentur. Sed paucis illa verbis absolvi nequeunt. Vide sis p. 83, 84. de *Galat. III, 19. & p. 104. 105. de Galat. IV. 21 — 31.*

ACTA ERUDITORUM
 ENTRETIENS HISTORIQUES, OU DISSERTATION
 sur cette question, si l'Empereur Philippe a été Chrétien. i. e.

P. de la Faye Differtatio de quaestione, utrum Imperator Philippus Christianus fuerit?

Basilea, apud Jac. Bertschium, 1690, in 8. Plag. II.

EX hoc libello colligimus, *PITETUM*, Pastorem & Professore Theologiae Genevensis, quaestionem: *An Philippus Arabs Imperator Christianus fuerit?* proposuisse *P. FAYO*, Ministro quondam Reformatorum, post exuli, qui illam non *literis* tantum *amabat*, sed & *Dissertatione* hac *bipertita* ventilavit, ac sententiam *affirmantem* contra Pitetum negantem operose defendit. *Parte* quippe *prima* adversarii objecta diluere conatur, altera sua contra eum argumenta urget. Sententiam Pitetum, *Eusebium* de Christianismo Philippi nihil certi compertum habuisse, sed ex rumore tantum populari haec, quae *lib. VI. H. E. c. XXXIV.* leguntur, memoriae prodidisse: τῶτον κατὰ τοῦ λόγου χριστιανὸν ὄντα, ἐν ἡμέρᾳ τῆς ὑπέρας τῆς Πάσχα παννυχίδος, τῶν ὄπῃ τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν τῷ πλῆθει μεταχρῶν ἀεληθῶσαι κτλ. i. e. *Henrico Valesio* interprete: *Hunc* (Philippum,) *utpote Christianum, fama est in postrema Pascha vigilia precationum in ecclesia participem simul cum reliquo populo fieri voluisse, &c.* Respondet *Fayus*, *Eusebium* famae testimonio niti, non quoad Christianismum Philippi, (de hoc enim ex epistolis *Origenis* aliisque monumentis optime ei constituisse,) sed quoad historiam illam, quae vigilia quadam Paschatos contigitse ferebatur. Habere se enim rem eodem modo, ac si quis diceret: *Pantum, ἐθνῶν ἀποστόλων ὄντα, utpote Apostolum gentium, (vel qui gentium Apostolus erat,) fama est, literas dedisse ad Senecam;* e quibus sane verbis neutiquam consequeretur, de apostolatu Pauli istum dubitasse, sed tantum de commercio illius literario cum Seneca haesisse ambiguum. Imo communem illam, ad quam *Eusebius* provocat, *famam* argumento esse, putat, neminem *avo* isto in dubiū vocasse, quod Philippus Christianae fidei accessisset. Putarat Antagonista, gentiles forsan hunc de Philippo rumorē fraudulenter sparsisse, ut aegre facerent Christianis, quibus dedecori fore vi-

re videri poterat, quod hominem *tanti sceleribus contaminatum* fratrem & communionis suæ participem habuissent. Regerit Fayus, non adeo *sceleribus contaminatum* habitum cum esse gentilibus, cum & Licinius (*Capitolino teste*) a Philippis originem ducere videri voluerit, & Gallieno imperante Callinicus panegyricum Philippæ condiderit. Quod si gentiles monstrum aliquod pudendum Christiano cœtui obtrudere studuissent, Caligulas, Nerones, Caracallas, Heliogabalos aptiores hanc in rem fuisse. Nec obſtare *Eusebii* locum, lib. IV. *de vita Constantini* c. 62. *solum Constantinum e Romanis Imperatoribus baptizatum hætenus*. Nihil enim hinc confici, nisi forte, quod Philippus morte præventus baptismum non receperit, quem multi Christianorum eo tempore in vitæ suæ extrema differre solebant. Objecerat *Pitæus*, injuriam tamen fieri primitivæ ecclesiæ, si putridum id genus membrum, (innocui Imperatoris parricidam,) in eam receptum fuisse statuamus. Hinc cum vitiis Philippæ *Constantini Magni* aliorumque Christianorum crimina æque horrenda contendit Fayus, ac concludit, *factum*, ex *Eusebio* satis constans, ejuscemodi ratiocinationibus *infectum reddi non posse*. Neq; si P. I. c. 3. *bi* negotium faceſſere aſſerit *ſilentium Eusebii, Victoris, Capitolini, Zofiani*, de Christianismo Philippi, cum partim brevitatis studio, partim ex politicorum hominum genio, religionem Imperatoris ab iis omnibus prætermiſſam, perſuaſus ſit. Magis mirum videri poſſet, *Julianum* Apoſtata, in libro, quo omnē, quam habuit, bilem in antecēſſores ſuos effudit, Philippo penitus peperciffe. Autumat autē Fayus, id contigiſſe, ob brevius imperii Philippi tempus; qua etiam de cauſa idem *Julianus* Imperatores Severo & Gallieno interjectos, *Lampriidius* omnes, quotquot Alexandrū Severum ſubſequuti Aurelianū antecēſſerunt, handquaquam memorarint. Neque negat, apud veterum quam P. I. c. 4. plurimos *Constantino Magno primi Christiani Imperatoris* gloriam tribui. Ideoq; ſigillatim explicat diverſa Patrū loca, ac ſua cum ſententia conciliat. Generatim vero monet, *Constantino* titulū illum competere, non quod primus Imperatorum Chriſto nomen dederit, ſed quod religioni Chriſtianæ tanta liberalitate atque fortitudine patrocinatus fuerit, quanta ante eum nemo Auguſtorum omnium. Uſu etiam receptum eſſe, ut reparator rei collapſæ, dogmatisve vertente tempore neglecti reſtitutor, primi conditoris ac autoris nomine ve-

nire soleat, quod tum aliis, tum inprimis Constantini exemplo probat, qui Christianorum Imperatorum *primus* vulgo vocitatur, utut eandem nostram fidem Chlorus quoque, Constantini parens, amplexus publiceque professus sit. Accedit, quod Philippus (dicente Capitolino) *impie, non jure obtinuerit imperium*, adeoque (ni Fayum conjectura fallat,) indignus a *Lactantio*, aliisque veterum habitus sit, quem inter Imperatores Augustos recenserent; quo pacto facile perceptu erit, cur non ei potius, quam Constantino Magno, *primi Imperatoris Christiani* nomen concesserint. Sic enim *Smerdem* inter Persarum Reges, *Demetrium* inter Moscoviarum Duces, *Eduardum II.* inter Reges Scoticos, *Perkinum* inter Anglicos, *Bucoldum* inter Principes Monasterienses haud reponi notat. Gravissimum dubium **P. L. c. 6.** *ex ludis secularibus* a Philippo factis enascitur. His enim Imperator ipsemet agnos immolare solebat Jovi, Junoni, Diti patri, Cereri, Parcisi. V. *Zosimum* l. I. c. 5. At quis hæc a Christiano facta crederet? Nodum hunc solvit *Fayus*, dum credi vult, Philippum, non sponte, sed ut male quaesitum imperium firmaret, gentiliumque indignationem a se averteret, ludos illos millesimo Urbis Conditiæ anno celebrasse. Multa etiam in medium affert exempla Christianorum quandoque paganizantium. Notari cupit vel maxime, nec *Honorium*, utut Christianum, religioni sibi duxisse, quominus sæculares ludos ederet, cum tamen longe paucioribus Gentilibus imperarit, quam Philippus. Provocaverat *Pitescus* ad *numismata* Philippi. Respondet *Fayus*, numum Philippi junioris, in quo Imperator sceptrum tenens & versus templum Palatinum respiciens visitur, nihil contra se facere. Potuisse enim Christianum Imperatorem templum istud ingredi, non ut sacrificaret, sed ut sceptrum Imperatorium aut insignia consularia illic acciperet. In templis quippe Romanis, ut non sacra tantum, sed & alia publica negotia peragerentur, fuisse moris. *Aracam Nos*, quam in Philippi numo offendisse se credidit *Sirada*, ad palatii formam propius accedere fatetur, ideoque illum pro sententia sua allegare veretur. Quod si forte objicerentur alii, ubi vultus Imperatoris, *Martii* figuræ affixus, hæc epigraphe insigniretur: MARTI CONSERVATORI, responsum in promptu habet, a provinciis civibusve gentilibus eos percussos fuisse, adeoque hinc & que bene Philippi superstitionem ethnicam probatum iri, ac si quis

Constan-

Constantinum Magnum Christianum fuisse negaret, eo quod numi-
 smata eo imperante cusa apud *Tristanum* aliosque repræsententur,
 ubi Hercules leonis jugulum frangens cernitur cum inscriptione:
 HERCULI CONSERVATORI; aut Jupiter dextra globum, fini-
 stra sceptrum tenens, adjectis vocibus: JOVI CONSERVATO-
 RI; aut Sol, cum epigraphæ: SOLI INVICTO; aut denique Iſis
 cum sistro & lemmate: VOTA PVBLICA. Argumentum quo-
 que ab ἀποδοσίσει Philippi contra ejusdem Christianismum petierat P. I. c. 7.
Pitæus. Istud refellere nititur Fayus exemplis Principis non unius
 ab idolorum cultu alienissimi, a Gentilibus tamen inter Deos ex mo-
 re veteri relati, præsertim *Constantini Magni*. De eo enim *Eutropius*
 l. X. c. IV. n. 13. inquit, *Atque inter divos meruit referri*, quod est,
Paanio metaphraſte, ὁ μὲν ἐν συνθηθευμένη τοῖς θεοῖς, actu ac reapse
inter deos relatus est. Eadem ratione Fayus explicat vocem *mereri*,
 & interpretationem suam non paucis veterum locis confirmat. Idem
 consecrationis honor *Constantini* successoribus exhibitus; *Valenti-*
nianus autem II. ultimus demum fuit, quem inter Deos retulerunt
 Romani.

Partem Dissertationis priorem ἀνατομικὴν excipit altera κα-
 τατομικὴ. Urgetur heic inter alia, Philippi uxorem *Marciam* P. II. c. 3.
Oscillam Severam ad Christianā fidem ab *Origene* conversam fuisse,
 uti patere videatur ex iis, qui Patris illius (in convertendis gentilibus
 admodum felicit) *epistolam ad Severam* inspexerunt ac laudarunt.
 Imo ad *Philippum* ipsummet literas dedit *Origenes*, si fides *Eusebio* l.
 VI. Hist. Eccl. c. 36. Cum vero *Aristides* itidem, *Quadratus* atq; *Justi-*
nus libros scripserint ad *Hadrianum* & *M. Aurelium*, nec tamen hinc
 consequatur, Christianos hos fuisse; observat *Noſter*, triumviros illos
 id fecisse, ut vel eruditos Principes istos oblectarent, vel Christianis
 infensos placarent; neutra vero de causa *Origenē* ad *Philippum*, indo-
 ctum plane, nec Christianis ullo modo infestum, scribere potuisse. Ea
 propter probabile esse, *Origeni* cum *Philippo* ob communē religionem
 tantā familiaritatem intercessisse, ut literas ad eum exarare ei licuerit,
 quibus Imperatorem in dogmatibus salvificis instrueret magis atque
 certiore redderet. Argumentum aliud inde derivatur, quod *Se-*
natus Romanus in electionem Philippi *difficulter*, nec nisi post mor-
 tem *Marcii*, ut & *Hosiliani*, consenserit; non tam, quod odisset *Gor-*
diani c. 4.

- diani interfectorem, (cur enim *Orbanum, Vespasianum, Severum, Marcinum, Diocletianum*, ejusdem criminis reos, imperii Romani habenas capessere passus fuisset?) sed quod fortassis a *Christiano homine*
- c. 6. sacra sua funditus eversum iri metueret. Nec nullius momenti est ratio a *pacato statu*, quem Philippo regnante res Christianæ obtinuerunt, desumpta. E Christianismo quoque Philippi deducit
- c. 7. *Fayus* causam, cur *Decius*, quem non ambitiosum, nec aliis sceleribus obnoxium, maximo vero opere superstitiosum fuisse probare satagit, *Philippum* occiderit & dirissimam in Christianos persecutionem instituerit; unde *Hieronymus* in *vita Origenis* scribat: *Crudelitas persecutionis adversus Christianos insurrexit, eo quod in Philippi religionem deserviret Decius*. Cum etiam legem sanxerit Philippus, in codicem Justinianæ postmodum relatam: *Poesa nulla immunitatis prerogativa juvantur*; Autor quaerit, undenam tantum Imperatori in *poetas* odium? Non certe ex unius alteriusve satyris in eum forsas scriptis. Quo enim jure omnes privilegiis eam potuissent, cum pauci modo poena hæc digni essent? Id ergo factum, quoniam poete gentilium theologi erant, quos non potuit non odisse Imperator Christianus. Notatu porro dignissimum est, quod, cum ludos sæculares faceret, *munera* quidem ediderit, *sacrificia* vero nulla adjecisse videatur, plane uti postea ab *Honorio* factum est. Sic enim *Orosius*: *Philippum Capitolium ascendisse & sacrificia immolasse more majorum, nullus autor ostendit*. Sane *Capitolium* in *vita Gordiani III.* circa finem fera animalia quidem & gladiatorum fiscalium paria enumerat, quæ Philippus ludis sæcularibus exhibuerit, de sacrificiis vero nihil addit. At inspicienti locum patebit satis, ex silentio ejus hac in parte parum probationis sperari debere. Longe majoris ponderis est, quod *Zosimus* ludos a Philippo factos tacuit, cum sæcularium catalogum texeret, loco superius allegato. Namque non alia ratio subesse censetur *Fayo*, quam quod ethnicus ille ludos a Philippo absque sacrificiis celebratos ne memoria quidem aut ludorum sæcularium nomine dignos putarit. Tandem autoritate ac consensu *Eusebii, Hieronymi, Orosii, Vincentii Lerimensis, Casiodori, Jornandis, Nicephori, Ottonis Frisingensis, Abulpharaji, Lati, Erasmi, Bucholseri, Funccii, Hornii, Valesii, Westsenii, Polierii*, suam opinionem suetur. Atque hæc sunt contenta præcipua dissertationis epistolice, Lau-

ce, Lauannæ 3. Junii 1686 ad Pitetum scriptæ, incunte vero hoc anno Basileensibus typis vulgatæ, ac tot *magis*, aut, si mavis, *lectis communibus* historicis selectioribus, quos lectu haud injucundos fore confidit Autor, refertæ, ut plures proluxioresve abs eo desiderare iniquissimum foret.

DOCTRINÆ AUGUSTINIANORUM THEOLOGORUM circa V Propositionum materiam Expositio, Articulis V. ad Alexandrum VII. olim transmisfis comprehensa, nunc Alexandri VIII. judicio de novo subjecta: excussa & refutata per Joannem ab Iffelsteyn Lovaniensem Theologum.

Coloniæ, typis Balth. van Egmont, 1690, in 4.

Constat plagulis dimidiatis 11.

DE controversia circa quinque propositiones sive doctrinam *Jansenii* de gratia, tot annis in Gallia acerrime agitata, tractatus plurimos in Actis nostris ab aliquot annis recensuimus, eos maxime, qui *D. Antonii Arnaldi*, vel ejus amicorum & discipulorum stylo, Gallice in Belgio editi frequentes ad nos pervenerunt, raro allatis, qui iis oppositi fuissent. Nuper vero adepti sumus libellum, quem producimus, Autoris nobis huc usque parum noti, cui præfixa est approbatio *Nicolai du Bois, Sacrarum literarum in Academia Lovanienfi Professoris primarii & librorum censoris* d. 2. April. h. a. data, in qua *conducibilem & opportunum hoc tempore libellum hunc esse censet, ad dissipandos vanos rumores, quos de approbatione Romana quinque articulorum ab iis, qui se Augustini discipulos nominant, condistorum, tam vane quam gloriose nonnulli spargant.* Patet hinc, quarum partium sit Censor, quanquam id nobis jam A. 1689. innotuerit, ex Apologia pro decreto Lovanienfi & Duaceno, sub nomine *Gerii* edita, quam in Actis d. a. p. 227. enarravimus. *Expositionem*, cui *Iffelsteynius* respondet, non vidimus; ex hac refutatione tamen & ejus contenta haud difficulter percipiuntur. Haud multum tractat Autor de dogmatibus, sed calumniæ & impudentiæ accusat eos, qui post Pontificum priorum decreta, illi, qui nunc clavum tenet,

Rrr

mole-

molestiam exhibeant, negare audentes, fuisse unquam hæresin, quæ vocatur *Janseniana*; & jactantes, quod articuli a se missi Romam approbationem invenerint. Hos vero Doctores *Proteos* vocat, in omnem formam versatiles, lupos ovina pelle tectos, imo *lycans bropos*. Ad-dit excusationem, quod tacentibus Jesuitis, quos *Jansenismi mon-strum in cunis suffocasse*, & *renascens ferro & face persecutos esse*, & *quotidie stylo scriptis que innumeris confodere scribit*, ipse loquatur & calamus arripiat. Laudat tamen ex illa Societate *Isaacum de Bruyn*, qui *Martinum Henricum de Swaen*, thesibus mensè Novembr. 1689. Lovanii defensis, de falsa Romanz approbationis gloriatione con-vicerit; sibi tamen superesse ait, quæ Pseudo-Augustinianorum er-rori, indes latius proserpenti objiciat. Caput disputationis est de Rescripto sive *Brevi Alexandri VII. Pontificis, A. 1663. d. 29. Julii ad Præfules Galliz dato*, quod a Jansenistis veteratorie allegari scribit, ipse integrum p. 23. exhibet. Refert ex narratione *Ferrerii* Jesuitæ, quomodo post condemnatas jam quinque Jansenii propositiones, & subactam in Gallia Jansenistarum factionem, proscriptisque ex regno ejus antesignanis & inter hos *Arnaldo, Miramontius Præfes Tolosanus*, collatis cum *Ferrerio* & *Annato* Jesuita, qui Regi tunc a confessionibus erat, consiliis a Rege impetraverit, ut exules ad tempus aliquod certisque conditionibus Lutetiam revocarentur, & colloquium inter *Gilbertum Convenarum* (Cominges) Epi-skopum, adjuncto ei *Ferrerio*, & ex parte exulum *Lolanium* & *Girar-dum* institueretur, eo fine, ut diffidentes Pontificiis & Regiis decretis obtemperarent, & Jansenii dogmata aperte rejicerent. In illa collatione Jansenistæ, quos vocant, quinque articulos obtulerunt, in qui-bus sententiam suam, quam Thomisticam vocabant, profitebantur, subdole quidem & fraudulentè, ut Auctor judicat; indeque *Ferreri-um*, ut cavillis occurreret, quinque alios articulos conscripsisse narrat, quos p. 28. & seq. exhibet, & nos haud invitis, ut speramus, lectoribus adscribimus. (1) *Præcepta Dei hominibus justis, volentibus, & co-nantibus secundum presentes, quas habent, vires, non sunt impossibi-les, quando ea non servant; adest enim illis actualis atque interna Christi gratia, cum qua possunt absolute illa servare; licet desit iidem ratio per se efficax, sine qua illa nunquam observant.*

(2) *In statu natura lapsa datur actualis atque interna Christi gratia, cui homines saepe resistunt, & impediunt, quo minus habeat effectum, ad quem vires tribuit vere sufficientes. Nunquam tamen resistitur gratia per se efficaci, sine qua bonum opus non fit.*

(3) *In statu natura lapsa ad merendum & demerendum non sufficit libertas a coactione, sed requiritur libertas a necessitate.*

(4) *Falsum est atque haereticum asserere, Semipelagianos in hoc errasse, quod dixerint, actualem Dei gratiam ad singulos actus pietatis necessariam, talem esse, cui voluntas possit obtemperare, aut refragari. Omnis enim actualis Christi gratia tam efficax quam sufficiens est huiusmodi, ut huic possit homo dissentire.*

(5) *Christus pro omnibus omnino hominibus mortuus est; voluitque salutem aeternam reproborum voluntate antecedente, non autem absoluta & consequente: deditque pluribus eorum auxilia gratia, cum quibus salutem consequi poterant; non tamen gratiam efficacem, sine qua nemo salutem consequitur.*

Hos articulos, quanquam Lalanus & Girardus approbarent, cæteri tamen interpolari & mutari alicubi cupiebant, neque post novem mensium disceptationem conveniri cum illis potuit: unde relatio tandem Romam ab *Episcopo Convenensi* facta est, cui articulos ab utraque parte compositos, illos certe, quos Jansenistæ conceperant, adjunxit. Pontifex habita deliberatione decrevit, ut articulorum nulla mentio fieret, sed ad Episcopos Galliae rescriberetur eo stylo, ut ad obtinendam inter partes concordiam, aut potius ad redigendos ad obsequium omnes contradicentes, ultimam manum admitterent, implorato, ubi opus esset, brachii regii auxilio. Ex hoc *Brevi*, quod supra indicavimus, Augustiniani illi, sive Jansenistæ (nos sane his nominibus sine præiudicio utimur) in Expositione sua ad Pontificem missa hæc verba allegasse perhibentur: *Illud non mediocri gaudio animum nostrum perfudit, quod literis ex Gallia recens ablati accepimus, illorum indices crescere numerum, qui recta sapienter — — — ad saniores doctrinam inducunt.* At hic vehementer indignatur *Iffelsheimius*, quod verbis *Brevi Pontificii* pessima fide usi sint, & hiatu per lineolam subdole notato fucum fecerint, quasi syllabæ aut voces quædam nihil ad causam facientes, compendii & tem-

poris gratia extritæ esse viderentur. Verum, ait ille, quot omif-
 fæ sunt Syllabæ, tot celantur malæ cauſæ plagæ. Integram igitur
 hęcum adſcribit: *Illud autem non mediocri gaudio animum noſtrum*
perfuſit, quod literis ex Gallia recens allati accepimus, illorum in-
diæ crefcere numerum, qui recta ſapiunt, præfatu conſtitutionibus ſe-
ſe ultro ſubſidentes; illorum vero decreſcere, qui a veritate audi-
tum auertunt, & variis inanium interpretationum argumentis decepti,
decretis Apoſtolicis refragantur. Is fuit egregius ſane laborum ve-
ſtrorum fructus, majoris ſcilicet & potioris partis, ut multi, iique ca-
terorum nomine primarii, exemplo veſtro, conſilio & opera ad ſaniorum
doctrinam inducti, ea quæ par eſt (ut credimus) animi demiffione, ſeſe
paratiſſimos exhibuerint, ad illa omnia præſtanda, quæ ipſis a ſede
Apoſtolica præſcribentur. Ex his & ſequentibus apertiffimum eſſe
 cenſet Autor, Pontificem nullam ne mentionem quidem, nedum
 approbationem articulorum a Janſeniſtæ compoſitorum feciſſe; eſſe
 etiam, quæ verifimiliter negent, lectos illos Pontifici fuiſſe. Epus ve-
 ro prudentiam & ſuſpicionem de obſtinatione hominum, eventu pro-
 batam dicit: minime enim impetrari ab illis potuiſſe, ut Pontificis
 juffui obtemperarent, aut a verſipelli calliditate & perfidia, quam
 apud Gallos in proverbium abiſſe dicit, recederent. Hæc vitia no-
 minatim *Arnaldo* impingit, nec pauca ex theſibus *Brayni* adſcribit,
 quibus dicta confirmet, ad quæ *Arnaldus*; ſi vitam produxerit, non
 pauca forte regeret. Pungit inde Autor *Conuenſem* etiam Epifco-
 pum, & apertius *Aleſenſem*, ut Janſeniſmo fauentes. Sugillat quo-
 que Lovanienfes Theologos quosdam, quod in ſuſcipiendis decre-
 tis Pontificum, Janſenii doctrinam damnantibus, tergiverſentur, &
 illius cauſam proſcriptam eſſe non agnoſcant, ſed argumentis Tho-
 miſticis tueantur. Taxat etiam prurimum addiſcendi linguam Galli-
 cam, & legendi libros pro Janſenio editos, & quod omnia *Arnaldi*
 veluti ex tripode dicta magiſtri & tyrones adoptent, illiusque libros
 manibus verſent, novosque catechiſmos concinent. In univer-
 ſum argutias, ſucos & offucias Janſeniſtarum accuſat, ſpeciatiim
 quod agnoſcere nolint, cenſuram adverſus *Leſſium* Jeſuitam latam, de-
 creto Sixti V Pontificis A. 1588. antiquatam eſſe, ejuſque verba
 improbe cavillentur. Nec minus cuſpat, quod tot libros de hac cauſa
 Gallice edant, quibus plebem in partes transducant, & Calvinianos,
 quos

quos vocat, exhilarant, qui hac pugna inter Catholicos tanquam inter Cadmeos fratres latentur. Novum Testamentum versione sua veneno infecisse eos statuit, ut jam non Christi sed Jansenii testamentum sit, ideoque a *Richardo Simone*, quem eruditissimum criticum vocat, recte cum Lutheri versione comparari. Reprehendit, quod etiam Patrum libros Gallice versos edant, & ad Lutheri & Calvinii exemplum, ut loquitur, meretricia eloquentia veritatis semina opprimant. Notat etiam, magna victoriae spe in propagandis erroribus illos versari, quia Catholicorum nomen praeseferant. Laus post alia *Martinum Steyrdam* Doctorem Lovaniensem, quem Autor Apologiae in Actis hisce A. 1689. p. 233. relatæ, cum *Francisco Lu-po* Romam missum fuisse scribit, ut Lovaniensis censurae in Jesuitas confirmationem procuraret; respuisse enim hunc dicit, & Jansenii doctrinam pro condemnata & proscripta agnovisse, indeque Pontificis & Regis Hispaniarum favorem expertum esse. Ad hujus imitationem alios provocat, magna, si obsequantur, comoda ostentans. Quod si non pareant, negat illos pro genuinis filiis Ecclesiae & communis patriae haberi posse; spurios potius & adulterinos mansuros esse. Apponit formulam, qua quinque propositionum condemnationi subscribant: *a quocunque autore, etiam Jansenio, inque ejus sensu asserta esse reperiantur*; hæc enim verba inferi postulat. Vehementer exaggerat, quod duorum Pontificum, quasi in quaestione facti errassent, decreta oppugnare non desinant. Fallaciam *Expositionis* ostendit, duasque eam facies habere dicit, Thomisticam unam, Jansenianam alteram; nec refert, quod *gratia necessitatis* vocabulo abstineant, cum eam re ipsa asserant. Quamvis vero Jesuitarum causam a se non agi dicat, qui se strenue defendere ipsi noverint; negat tamen, ullius Jesuitæ in hac materia sententiam damnatam esse. *Oppugnat a est, ait, armis omnibus Ludovici Molina de Brina tanto tempore, a tam doctis, tam strenuis, tam potentibus adversariis; & post tot certamina evasit victrix, quia non vieta. Nulla est inter Jesuitas ingeniorum servitus: non adiguntur jurejurando ad certa placita: neque propter clamores hos tuos (Arnaldum alloqui videtur) sapientissimus illorum Praepositus Generalis certa quaedam capita praescribet ab omnibus Professoribus docenda, quamdiu eum ad hoc major auctoritas non adegerit.* Addit in eundem sensum plura, & eos,

Qui Jesuitas Pelagianismi accusent, cogi dicit, ut alium fingat Pelagium, quam qualem depinxit Augustinus, alium etiam *Cassianismum* excogitet. Notat, non solum convictum esse, quem supra nominavimus, *Swacnium a Bruyno*, sed & *Gummarum Huygens a Philippo de Vos*. Acri tandem sale conspergit Apostrophem Expositionis ad Pontificem, ejusque autores & paria sentientes omnino illos esse statuit, quos Alexander VII, in Constitutione ad Episcopos Galliz, reos pronunciet *hæresis Cornelii Jansenii in Gallis præsertim serpentis, ab Innocentio X prædecessore suo fere oppressa, & ad insar tortuosi colubri, cujus caput atricium est, in varios gyros & cavillationum deflexus cunctis, quam & ipse altero Pontificatus sui anno extinguere conatus fuerit*. Unicum itaque remedium superesse ad pacem & conciliationem dicit *Iffelsbrynius*, formulæ illius subscriptionem.

TROISIEME DENONCIATION DE LA Nouvelle Heresie du 'Pecché Philosophique.

id est,

Tertía Denunciatio hæresis novæ de Peccato Philosophico, cum refutatione literarum, quas Jesuitæ de illa materia ediderunt. Accessit Annotatio ad Mandatum Episcopi Lingonensis de thesi Divinæ.

A. 1690, in II. Plag. 4.

Nondum circumactus est annus, cum primam Denunciationem A. 1689. p. 620. in Acta nostra retulimus: Secunda hujus anni mense Julio, p. 329. producta est: Tertiam nunc exhibemus. Rarum itaque vividæ & actuosæ senectæ exemplum exhibet *D. Arndtus*, qui autor Denunciationum habetur, suisque ceptis acerrime insistit. Quid ad primam ejus Denunciationem Jesuitæ Lovanienses responderint, ex modo allegata ejusdem responsi refutatione, i. e. Denunciatione secunda, intellectum est. Alius vero respondendi modus, suo & aliorum Jesuitarum nomine, placuit Jesuitis Parisiensibus,

bus, edita nempe ad Denunciationem primam (dissimulata secunda) epistola, ipsi Auctori inscripta. Hi diverso a Lovaniensibus insinuatō, & modestius scribunt, & defensionem thesīs Divionensis non solum omittunt, sed & palam eam improbant & execrantur. Hæc tamen ipsa differentia inter duo Collegia Jesuitica, suspecta est Denunciatori, ut de veriusque candore dubitet; plura vero alia habere se credidit, quæ Parisiensibus regeret. Ad illos enim præfens hic tractatus per modum epistolæ dirigitur, & literæ illorum particulatim & verbotenus exhibentur & examinantur. Exorsit sunt Jesuitæ a gratiarum actione, quod Auctor indicaverit thesīm Divionensem, cujus fama ob loci incelebritatem, absq; illius industria ad se vix pervenire potuisset: laudant itaque fervidum zelum, quod hæresim istam prius novam, & vix nascentem in angulo provinciæ illius & collegii detexerit. Verum Auctor demulceri se hoc palpo non sinit, negatque se primum hæresis indicem fuisse, cum jam anno 1687. mense Martio Doctor Lovaniensis thesīm Divionensem publicæ censuræ subjecerit, idemque anno 1688. mense Majo iteraverit. Acceptat inde Parisiensium confessionem, qua testantur sibi non minus insolitum & periculosum visum fuisse dogma illud, quam Denuncianti, àno illico ab eo se abhorruisse. Monet tamen, hoc Jesuitis, quorum nomine indefinite scribunt Parisenses, quicquid etiā hi sentiant, non convenire, certe nec Divionensibus, nec aliis in Belgio, qui abhorreere a thesi non potuerint, cujus sententiam ipsi plurimis vicibus, ut in secunda Denunciatione demonstraverit, a multis annis in suis thesibus expressissent. Miratur, quod Parisenses, si horrorem visa socii sui se si conceperint, per sex menses tacere, quam periculo ex propagatione erroris, ab ipsis jam agniti, occurrere maluerint. Quod enim oblivione sepeliri illū potuisse jactitent, sibi credibile esse negat; nec tam obscurum esse Divionensis urbis & Collegii nomen, ut id sperari potuerit. Non magis locum habere, quod tempore se ad inquirendum exclusos esse dicant: neque enim sex menses, sed decem vel duodecim dies solum requiri, intra quos Parisenses explorare potuerint, quæ Divione acta essent. Rejicit quoque, ut vanæ gloriolæ affectationem, quod se conjecisse scribunt, Denunciationem illam, ut aliis contra Jesuitas sparsis libellis factum sit, cito in oblivionem & contemptum venturam esse. Econtrario Auctor duratura talia scripta ad posteri-

posteritatem esse ominatur, exemplo eorum, quæ sub titulo *Litterarum Provincialium Montalsii & Wendroquii* dudum prodierunt. Veriorem itaque silentii rationem illam esse putat, quod Jesuitæ speraverint, defendi thesin, aut saltem condemnationem ejus evitari posse. Cum vero contrarium ex amicis intelligerent, & exitium Societatis metuerent, si ad defensionem socii animum obfirmarent, tum demum ad hunc deferendum coactos, & ad epistolam hanc edendam progressos esse, qua thesin improbare videantur, observantes etiam, thesin istam, ut ipsi scribunt, Parisiis in urbe & aula pipulo differri, & foeminis quoque confabulandi materiam præbere. Professi itaque sunt in epistola pluribus verbis, se minime hæresin illam novam in morum disciplina probare, & sententiam, quam verbis Denunciatoris referunt, prorsus rejicere, & pro hæresi impia & execrabili cum omnibus principiis & sequelis suis habere, *quatenus scilicet thesis illa per se & sine relatione ad alia Professoris Divionensis scripta intelligatur*. Nolle se illum ullo modo defendere, si deprehendatur malum illum sensum, a Denunciante indicatum, in animo habuisse, nec positive condemnasse; alium etiam quemcunque suæ Societatis, qui idem faceret, pariter absq; ulla tergiversatione a se rejectum iri. Postulant inde ab Autore, ut condemnatione thesis apud Pontificem & Præsules Galliarum urgeat: illi enim sese subscripturos esse, sine omni æquivocatione, distinctione aut contraria protestatione in secreto peracta (quod a Jansenistis factum esse innuunt:) rogant denique, ut vel unica hac vice in tota vita sua bonam Jesuitarum fidem agnoscat. Quam parum vero hac obtestatione apud illum effecerint, libellus hic satis superque ostendit. Perstringit eos ab initio, ut dicere coepimus, ob excogitatas falsas tacendi & loquendi rationes, inter alia etiam ob id, quod foeminis invidere notitiam rei videntur; negat enim pietati convenire, ut sensus ille a præcipuorum fidei capitum intellectu excludatur. Maxime reprehendit, quod thesin Divionensem non verbotenus, sed ex interpretatione solum Denunciatoris, epistolæ suæ inseruerint: quod astute factum esse dicit, ut lectoribus insinuarent, ac si Autor thesin Divionensem maligne retulerit; cum tamen sententiam ejus fideliter, licet verbis Gallicis & magis popularibus expresserit, adductisque exemplis illustraverit. Oppugnat additamentum Parisiense de aliis Jesuitæ

Divio-

Divionensis scriptis; neque enim de illis agi ait, sed de thesi plane clara & liquida, optima fide & Latine, ut scripta est, relata. Rhetoricari etiam illos indicat, cum sensum thesi a Denunciatoris conceptum damnant, quasi is a Jesuitæ sententia diversus sit: condemnationem itaque, quam proponunt, non nisi hypotheticam esse; nec plus valere, quod de aliis scriptis Divionensis Jesuitæ reservarunt, aut cum de principiis & sequelis thesios loquuntur. Negat se scripta alia Divionensis unquam vidisse, aut ut ea consuleret, obligatum fuisse, cum thesi manifestissima publice extaret. Principium commune inter dogmata Jesuitarum esse, *quod ad peccatum formaliter requiratur notitia malitia, & quod nemo peccet, nisi quatenus sciat & intelligat malitiam peccati: Nullum esse peccatum formale, nisi conscientia hic & nunc judicet de malitia: Conscientiam circa illicita intrepidam excusare a peccato.* Hæc atque similia omnia cum sequelis suis diserte rejici a Jesuitis debere, si sincere agere velint. Quod vero a se petant, ut apud Pontificem & Præsules Gallos thesi condemnationem procuret, id ad ipsos pertinere dicit, & instanti congregatione Cleri Gallicani opportune fieri posse. Post hæc, (quæ ad caput rei spectant) Jesuitæ probaturos se alio scripto esse receperant, (1) quod ante thesin Divionensem nullus Jesuita doctrinam illam foverit, omnes potius diserte rejecerint. (2) Quod nullum admittant principium, ex quo illa sequatur. (3) Quod principia Jesuitarum illi directo sint opposita. (4) Quod ex solis principiis Jesuiticis thesis illa solide & absque errore refutari possit. Hæc omnia falsissime jactari asseverat Autor, & summam incitiam scriptori epistolæ imputat, quem *Bubursum* esse existimat, Theologiæ rudem, criticum linguæ Gallicæ scrupulosum & ineptum, Vaugelasii exscriptorem. Ad monitum epistolæ adjectum, quo Autorem verbis quidem parum mitibus ad restabiliendum commercium charitatis invitant, & scandali reparationem postulant, quod thesin paucis scholaribus cognitam cum periculo legentium propalaverit, nec potius Superioribus indicaverit, & alia ejusmodi; secundæ suæ denunciationis contenta regerit, & denuo proluxe ostendit, neque occultam thesin, neque sine antidoto a se productam, neque consultum fuisse, ut rem ad Superiores deferret, cum Jesuitæ nec Episcoporum jurisdictionem agnoscant, neque censuras Pontificias revereantur; quod

exemplo recenti probatum it, dictum Jesuitarum allegans, quo condemnationem *Essexii* Romæ factam factioni Jansenisticæ attribuerint. Recte igitur & eximio cum fructu denunciationem a se publicatam esse arbitratur, quia jam in execrationem publicam adductus sit pessimus error, & ab ipsis Jesuitis condemnatus. Ad criminationem aduersus dogma Arnaldi de gratia hic nihil affertur, sed ad libellum Gallicum provocatur, cui titulus est: *Recriminatio Jesuitarum in resæctatione nova hæresis de peccato philosophico, calumnia convicta*. Reparationem honoris sibi iustius a *Buburfio* deberi contendit, autore atrocis calumniæ in libello A. 1668. sub titulo: *Epistola ad magnatē quendam in aula (Lettre à un Seigneur de La Cour)* publicato. In hoc enim Jansenistis seditionis crimen imputatum esse notat, additis duobus apertis mendaciis de scripto cujusdam *Brusfi*, qui conjuratos, quos a funda (*La fronde*) cognominabant, animaverit, & de Archiepiscopo Senonensi *Gondrino*, quod legionem Hibernorum Regi militantium ad internecionem cædi curaverit. Addit Autor, statim quidem refutatum *Buburfium* fuisse, & tunc conticuisse; eundem tamen tam impudentem fuisse, ut post annos XVII, in opusculorum suorum fasciculo, A. 1684. cum privilegio Regis recuso, veteres illas nugas nulla aut futili cum emendatione recoxerit. Ad votum, quo Jesuitæ epistolam finiunt & Autori meliorem mentem apprecantur, hic illis haud dissimile reponit. Aggreditur inde aliam epistolam ab iisdem Jesuitis aulico cuidam inscriptam, in qua Divionensem socium pluribus & liberius excusant, & ex hypothesi solum disputasse eum contendunt, si nempe peccatum, quod philosophicum vocant, ab aliquo committatur; quod tamen fieri posse negasset. Ista omnia operose refellit rejicitque Autor, & quod peccatum tale committi posse Divionensis statuerit, ex ipsa thesi, & ex *Reuxii* in secunda Denunciatione allegato scripto, speciatim ex vocula illa *tantissèr*, de cuius omissione Lovanientes expostulaverant, argumentatur; deinde alia in epistola hac secunda sibi impacta convitia removet. In edicto Episcopi *Lingonensis* (Langres) d. 19. Mart. hoc anno ad Pastores diocæsanos edito, quod sub finem libelli proponitur, desiderat, quod non nisi Jesuitarum relationem securus esse videatur, neque denunciationem Autoris legerit, cum illam perperam vocet *epistolam circularem*. Acceptat interim, quod
in edi-

MENSIS OCTOBRIS A. M DC LXXX. 507

in edicto suo aperte testetur Episcopus, Jesuitas viva voce & scripto culpasse & condemnasse thesin Divionensem, & quod ab autore ipso retractata sit, affirmasse; unde nullius valoris esse colligit, quæcunque pro excusatione thesis in epistolis suis attulerint.

ULRICI HUBERI, SUPREMÆ FRISIORUM
Curie Ex-Senatoris, Praelectionum Juris Roma-
ni Pars III. qua est ad Libros XXXI. postero-
res Pandectarum.

Franequeræ, apud Henr. Amama & Zach. Tadmara, 1690, in 4.
Constat plagulis 105.

Praelectionum Juris Huberianarum, quarum Pars I *Mense Septem-
bri 1688. pag. 464*, Pars II vero *Anni proxime præterlappi M. Ju-
nio pag. 302.* a nobis commemorata fuit, Tertium nunc & ultimum
Tomum exhibemus, reliquis ordine quidem, nequaquam autem ele-
gantia aut accurratione posteriorem: de quo tamen vel ideo paucio-
ra habebimus dicenda, quod pleraque omnia, quæ de istis perhibui-
mus, huc pariter quadrant, quorum adeo repetitione non erit o-
pus. Nimirum & hic id maxime satagit Nobilissimus Autor, ut the-
oretica & humaniora passim ad usum attemperaret, historiisque re-
rum judicatarum illustraret: quas ipsas quidem ut in medio mox
orationis cursu interfereret, cum aliorum, tum *Antonii Mornacii* po-
tissimum exemplo inductum semet profiteretur. Nil adeo nobis su-
perest, quam ut, ceu olim quoque facere consuevimus, in gratiam
Lectoris ex allegatis istis Decisionibus nonnullas, quæ præ cæteris
in oculos incurrerunt, velut speciminis loco, excerptas communi-
cemus. Sic itaq; per sententiam decisum ac pronunciatum esse fertur,
Hypotheçæ generali tacitæ non eximi res necessarij usus, ut per
l. 6. D. de pign. excipiantur a generali expressa *pag. 16. a.* Mulieris
hypotheçam ratione bonorum paraphernalium non incipere, nisi
postquam vir res ejus alienaverit, vel pecuniam consumserit, aut ab
vtroris debitoribus acceperit, *ibid. b.* Magistratus municipales in
bonis Quæstorum & Collectorum, quos ipsi constituerint ad fisca-
les redditus administrandos aut colligendos, non habere privilegium
S s s 2 inter

inter hypothecarios *pag. 34. a.* Non omnia, quæ rebus venditis affixa sunt, emtori cedere, v. g. domunculam seu caveam suis ovibusve continendis destinatam, si mobilis sit, utut ædibus affixa: ac e diverso quædam etiam non affixa illum sequi, uti sterquiliniû, si agri nutriendi, non commercii causa habeatur, *pag. 74. b. seq.* Venditoris creditores, qui pecunias ab emtore acceperunt, re vendita deinceps evicta, ad evictionem præstandam non teneri, nisi ex promissione speciali, *pag. 84. b.* Lenones ut testes citatos non modo dubiæ fidei, sed ne audiendos quidem esse, *pag. 147.* Affinitate licet soluta, durare tamen privilegium, quo non cogitur privignus testimonium dicere adversus novercam, *pag. 156.* Testes in perpetuam rei memoriam jam examinatos, ubi causa dein ventiletur, iterum si haberi possint, examinandos esse, *pag. 166. a.* Eum qui sponsalia futuri temporis contraxerat sub hac conditione, *ne mulier ipsum in judicio unquam conveniret, quamdiu non ambiret aliam nuptiarum causa,* non obstante hac stipulatione valide conveniri posse, *pag. 180. a.* Maritum sine consensu uxoris, & obligationes ejus aliis cedere, & superficies ipsius rusticas aliis vendere valere, *p. 267.* Filium familias veniã ætatis impetrare non posse, nisi prius a patre sit emancipatus, *p. 292. b.* Matre tutrice ad secundas nuptias transeunte, non legitimæ tutelæ locum esse, sed dativæ, *p. 294. b.* Ad postulandum non admitti prodigos, quibus bonis interdictum est, *p. 314.* Clausulam *nuncupativi* aut *codicillarem* non sustinere testamentum, cujus testator defecit, dum testes subscribebant, si id testibus prælectum non sit; sed eum mori intestatum, *p. 321. a.* Validum esse testamentum reciprocum viri & uxoris, in quo testes adhibiti fuerant mater Testatoris, cum duabus fororibus & fratre Testatricis, *p. 323. b.* Quamvis testamentû prius ita per posterius tollatur, ut tamen si posterius deinde sit rescisû, prius tamen inde non convalescat: nihilominus si posterius crematû fuerit, adeoq; plene constare nequeat, an rite id per omnia factum esset, prius adhuc integrum existens valere, *p. 340. b.* Heredem ex certa rescriptum, quæ in ejus commercio non sit, deficiente coherede nihilominus jure accrescendi portionem deficientis capere, *p. 349. a. & 386.* Testamentum a milite, durante quidem expeditione, non tamen in castris scriptum, nec ab eodem subscriptum, pariterque apud hostes in carcere factum, habere vim testamenti militaris, *p. 378. a.*

Scriptis

Scriptis heredibus fratrum & sororum liberis, non esse admittendos, qui post obitum testatoris, licet necdum divisa hereditate nati fuissent, *p. 383. b.* Legatarium, qui rem alienam sibi legatam, sciens licet, emerat, antequam dies cessisset, non repelli ab ejus petitione, posteaquam dies venit, *p. 396. b.* Onus fideicommissi his verbis concepti, *si quis ex Testatoris liberis aut nepotibus sine liberis more-retur*, non pertinere etiam ad eos, qui post mortem demum Testatoris nepotes facti fuissent, *pag. 442.* Heredem fiduciarium jussu restituere, quicquid ad ipsum de bonis defuncti pervenisset, non teneri ad restituendum id, quod morte coheredum per jus accrescendi consecutus esset, nisi forte hi æque fideicommissio gravati fuissent, *p. 444. seq.* Nepotes, omissa parentum hereditate avo successuri, licet conferre teneantur, quicquid ipsorum parentes vivi accepere; non tamen in collationem hanc venire, quæ isti titulo mutui aut æris alieni accepissent, *p. 467. b.* Liberos non cogi ad conferendam dotem aut donationem propter nuptias, si repudient paternam hereditatem, etsi maxime vivis parentibus collationem promiserint, *p. 469.* Donationem factam cum mentione quidem mortis, sed ita, ut nullo casu revocetur, valere absque infirmatione, *p. 501.* Creditores, qui post extrajudicialem cessionem debitoris bona diviserunt, vel arbitrato suo vendiderunt, debitorem dein ad facultates reversum de reliquo convenire non posse, *p. 571.* Correos etiam (ex sententia Doctorum & mala interpretatione *Nov. 99. c. 1.*) hodie in praxi gaudere beneficio divisionis, *p. 610.* Eum qui fidejussit in certam summam pro alio, simpliciter teneri, etiam quando debitor illam summam creditori semel solvit, & denuo dein semet in eandem summam obligavit, *p. 614.* Quando debitor plurimum causarum dixit, cui debito facta sit solutio, creditorem, qui respectu illius debiti pignus habet, non posse ob reliqua debita jus pignoris illius contra tertium exercere. utut adversus ipsum debitorem id ei liceat, *p. 618.* Pretio venditionis multis pensionibus solvendo, si de omni solutione constat, excepta prima, solutionem hujus in dubio non esse præsumendam, *p. 619.* Posse injuriarum agi ob res non in se sed vulgi opinione dehonestantes v. g. si quis dicatur esse extali familia, quæ spectra edere soleat, *p. 638.* Sententiam injuriarum non infligere moribus hodiernis infamiam, *pag. 643.* Contra Societates Indicas committi posse crimen læsæ Majestatis,

analogice dictum, p. 661. Pendente appellatione, si pecuniæ controversæ arresto præcludantur, non esse novationem, p. 725. Plura hujuscemodi allegare in proclivi foret, nisi hæc exempli loco adducta sufficere posse, imo jam fere nimia pro instituti nostri ratione esse, crederemus. Quod reliquum est, protestatur consultissimus Autor, ne sibi vitio vertatur, si quando in rebus dubiis quædam aliter hic, quam olim in *Jurisprudentia Vernacula*, a se posita reperiantur: maluisse enim se, exemplo Justiniani *Nov. 22. in f. pref.* nova emendatione priora cogitata e suo penu in melius reformare, quam expectare, ut ab aliis corrigerentur.

BENEDICTI ACCOLTI ARETINI DIALOGUS

de Præstantia Virorum sui ævi; ex Bibliotheca Illustrissimæ ac eruditissimæ Viri D. Antonii Magliabechii, Magni Etruria Ducis Bibliothecarii.

Parmæ, apud hæredes Marii Vignæ, 1689, in 12.

Constat plagulis 3.

QUæ causa sit, cur ad illud, quod in veterum plerorumque monumentis deprehendimus, eruditionis virtutumque fastigium rarissimi hodie conscendant, non una omnium est sententia. Quibusdam tutissimum videtur, translatione se suumque seculum tueri, & in omnipotentem naturam rei totius culpam conjicere, quæ effoeta jam, & senescens, & in sua sensim resoluta principia, aut nequeat amplius, aut nolit producere, quæ cum Demosthenis & Ciceronis eloquio, Aristotelis sapientia, Platonis ubertate, Galeni dexteritate & felicitate, Papiniani & Ulpiani judicio, melliflua Ambrosii vel aurea Chrysostomi facundia, Augustini in convincendis hæreticis fortitudine & robore, non dicam certare, sed tantum comparari possint. Sed non defuerunt alii, qui erroris id sententiæ arguere, invictamque naturæ constantiam, & indeficiens per tot annos robur afferere non dubitarunt. Ionstonus certe hoc ipso seculo Naturæ constantiam, seu eam in pristino primoque ædæo vigore suo adhuc esse, peculiari libello adstructum ivit. Sic Lancellotus quoque libro Italice scripto & A. 1637 edito, Mundum hodie non pejorem, quam olim esse docuit. Verum his duobus scriptoribus longe anterior

terior est *Benedictus Accolti Aretinus*. Fuit enim hic natus Florentiæ A. Chr. 1415, & A. 1466. ibidem obiit, *Michaelis Accolti*, Advocati & jurium civilium apud Florentinos interpretis filius, JCur & ipse, & Florentinæ Reipublicæ Secretarius, & celeberrimi *Francisci Aretini* frater; paterque *Petri*, primum in Sacra Rota Romana Auditoris, dein Cardinalis, & *Bernardi* cognomento *Ulici*, qui Nepefis Dominus ex donatione Leonis X est factus; imo & avus *Benedicti* ex filio *Michaele*, qui a Clemente VII, cui a Secretis fuerat, & ipse ad Cardinalatus apicem promotus est, & *Francisci*, Ecclesiæ Anconitanæ Antistitis. Sed ad scripta *Benedicti Accolti* veniendum. Scripsit hic non *Epistolas* tantum, tanquam Secretarius Florentinus, ad externos Principes & Respublicas, quæ elegantissime ab ipso autore exarata in publico Florentinæ Archivo adhuc asservantur; sed & *Historiam de Bello Sacro*, brevè quidem, sed *Salustiana* plane vel *Curtiana* elocutione, nec non *Dialogum de præstantia Virorum sui ævi*, a nobis jam recensendum. Latuerat hic libellus ineditus in Bibliotheca Illustrissimi *Magliabechii*, viri ob stupendam librorum notitiam, & obviam erga exteros quosque humanitatem quaquaversum decantatissimi; sed cum dignissimus doctissimo huic Magni Etruriæ Ducis Bibliothecario videretur, qui clathra tandem rumperet, cum publicis Parmensium typis exscribi permisset, non sine Musis clarissimorum Virorum, D. Abbatibus *Jacobi Maria Cenni*, *Francisci Berretarii*, *Johan: Maria Pederetti*, *Federici Nomii*, *J. B. Tanecchii* aliorumque applaudentibus. Ipse libellus nihil aliud est, quam Apologia adversus superstitiones antiquitatis cultores, & modernæ virtutis contemptores; atque uti in formam Dialogi est redactus, ita duos de argumento supra dicto disceptantes representat. Quæsitum nempe in convivio apud amicum fuerat, veteresne illi, quorum adeo celebre nomen est, virtute seu peritia illarum artium, quæ ad liberos pertinent homines, his, qui nostra ætate vel etiam longe prius fuerunt, viris præstitissent; cumque nonnulla protulisset hic Aretinus, docuissetque, vetustis sæculis ejusmodi rerum non omnino palmam concedi oportere; quidam adolescens literarum eruditus, isque his Aretini verbis commotus ex adverso contendit, veteres illos disciplina rei militaris, & prudentia in rebus publicis privatisque, & ingenio, & doctrina liberalium artium, atque etiam moribus & integritate vitæ,

hujus-

hujusce & proximarum ætatum hominibus longe fuisse superiores. De illis autem se loqui addit, qui vel apud Græcos & Macedones quondam, vel apud Pœnos, Romanosque vigente Republica, vel parum postea sub Romanis Principibus florissent. His enim neminem recentiorum sive illis posteriorum vel minimo comparari posse, seu bellicas laudes, seu mores vitamq; domesticam, seu literarum peritiã, seu prudentiã justitiãq; modum, sive etiam continentię clementięque gloriã contemplari quis velit. Quam sententiam suam ubi idem doctus juvenis, qui loquens introducitur, exemplis bene multis ac speciosis ex Græca & Romana historia stabilivisset, deteriora omnia in sui ævi Ducibus bellicis, Theologis, Philosophis, Rhetoribus ac Poetis deprehendi ostendit, & Clericorum inprimis vitia hac ipsa occasione acriter percenset ac detegit. Verum Accolitus cum discursum hunc collocutoris suis patienter exaudivisset, scite non minus quam erudite de præstantia Virorum ævi sui differere incipit. Ac primum quidem non inficiatur, fuisse multos e primis seculis claros atque illustres viros, quibus similes postea vix ulli sint reperti; quales e belli Ducibus agnoscit Cajum Cæsarem, Alexandrum M. Scipiones, Hannibalem, Pompejum & quosdam alios tum Græcos tum Latinos; e Philosophis Platonem, Aristotelem, Theophrastum, Carneadem; e Rhetoribus Ciceronem, Demosthenem, Isocratem &c. e Mathematicis Ptolomæum, Euclidem, Nigidium; ex historicis Livium, Salustium, Herodotum, Thucydidem; ex Poetis Homerum, Pindarum, Virgilium, Nasonem &c. Verum & hoc cogitandum collocutori ingerit, res antiquorum belli Ducum etiam mediocres, imo & parvas, pro maximis ab eloquentissimis scriptoribus fuisse venditatas, & si vel maxime magnæ illæ fuerint, non fuisse tamen tales, ut non ab aliis postea majores vel pares sæpe numero sint factæ. Defuisse autem per octingentos fere annos ob barbariem temporum scriptores, qui multa tum bello tum pace incluta facta monumentis literarum consignare potuerint. Quemadmodum autem tota hæc scriptio non alium habet scopum, quam laudem Florentiæ, imo totius Italiæ: ita exempla Virorum ævo suo præstantium ex Florentina inprimis, vicinisque Rebus publicis atque urbibus adducit; & primum quidem Ducum bellicorum invictæ fortitudinis, quos Leonhardus Aretinus in historia Florentina celebravit.

braverat, *Philippi* item Florentini, cognomento *Hispānē*, *Francisci Carminiola*, atque aliorum plurium; dein Virorum sapientia & auctoritate suo tempore eminentium, *Cosma* inprimis *Medici*, qui res patriæ ita administravit, ut patriæ pater appellari meruerit, fundamentumque adeo Ducatui Mediceo, qui hodie magnus audit, jecerit; porro Rhetorum & Historicorum, *Leonardi & Caroli Aretinorum*, *Poggii*, *Jannozi*, *Guarini*, aliorum; Poetarum, *Dantis Aligerii*, *Francisci Petrarca & Job. Boccaccii*; Philosophorum *Alberti Magni*, *Thoma*, *Lombardi*, *Scoti* aliorumque Scholasticorum; Jctorum, elegantia quidem, eloquio & literarum peritia priscis non parium; sed scientia tamen & ingenio illis superiorum; Sanctorum, *B. Francisci & B. Domini*, & Pontificum quorundam sanctitate & eruditione clarorum, ut & *Thoma de Aquino*, *Job. Columbini Senensis* aliorumque, quibus & *B. Brigida*, *Clara Francisci* soror, & *Catharina Senensis* accensentur; præter eruditorum alios complures sanctimonia vitæ conspicuos. Cæterum, quod Collocutor supra dictus Clericorum inprimis ordinis vitia longe maxima & scandalis plena detexisset, Accoltus ad illas quoque ivectivas respondet, percurrensque omnium temporum historiam, nullum seculum vitii vacuum fuisse eruditissimis exemplis demonstrat.

SYNOPSIS PHARMACEUTICA CONSCRIPTA a Job. Conrado Barckhausen.

Francofurti ad Mœnum, sumptibus Friderici Knochii, 1690, in 12.

Constat plagulis 8.

Quo majori in pretio medicamina habentur in Morbona oppugnanda efficacia, tanto pluris ars Pharmaceutica æstimanda, eadem legitime præparandi methodum edocens. Sed cum ambitus hujus sit vastissimus, ideam ejus contractam Autor moster sub tribus hic sistere annitur *sectionibus*. Quarum *prima* Instrumenta operationibus pharmaceuticis inservientia, tam animata, quam inanimata, hæcque vel activa, (itidem aut principalia, aut minus principalia,) vel passiva indigirat. *Alteræ* vero ipsas operationes rite perficiendi rationem exponit, ordine tamen non alio, ac quem alphabeti literæ

I t t

osten

ostendunt, servato, v. g. quid sit & quomodo peragatur *in* actuere, calcinare, circulari, clarificare, &c. *Ultima* denique *sektionem* resultantia inde medicamenta, seu effectus, secundum Alphabeti pariter seriem tradit, ita quidem, ut nec encheirisin, ubi opus, in eorum preparatione observandam reticeat, nec formulas hinc inde necessarias exempli loco omittat. In specie de Martio pane agens, licet hunc e Pharmacia hodierna exulare non diffiteatur, miratur tamen a Recentioribus nonnullis omnem, moderatum quoque, sacchari & mellis usum, tanquam acidi intuitu perniciosum, e foro Medico amandari, praesertim cum digestio ventriculi chylique distributio paucis absolvantur horis, concocta vero praedicta liquore quopiam soluta non nisi aliquot hebdomadum intervallo a corem contrahant, quin lis, num acidum omnibus in morbis peccet, sub iudice etiam num versetur.

*PETRI KEUCHENII ANNOTATORUM IN
N. T. pars prior, quae est in Evangelia & Acta
Apostolorum.*

Amstelodami excudit Gerardus Borstius, 1689, in 4.

Constat plagulis 28.

Partis secundae editionem frustra haecenus praestolati, de parte priori aliquid ad Acta nostra referre, diutius cunctari nolumus. In praefamine septuaginta senes, librorum veteris testamenti interpretes, ut & Chaldaeos paraphrastas maximis laudibus *Keuchenius* effert, ac in genuinum sensum phraseon novi foederis tutius penetrari non posse arbitratur, quam si has cum istorum locutionibus conferas, id quod ipsemet hoc in opere, (*Munsteri, Fagii, Drufti, Grotii, Heinsii, Buxtorffii, Cappellorum, Ludovici de Dieu, Lightfooti*, aliorumque summorum virorum exemplo incitatus,) praestare studuit. Quanto successu id fecerit, ex locis sequentibus facile patebit, ubi cum a via commentatoribus plerisque trita aliquantulum abscedere animadvertimus.

Matth. II, 6 ex *Michae V, 2.* citantur verba: ἐν τοῖς ἱερουσό-
ν 'Isda, cum in Hebræo יהודה ירושלים legatur, quod est, in
sbiladibus Jehude, non in ducibus, ירושלים יהודה dicendis. Sed
cum

cum **טבש** & *tribum* communiter, & *tribus principem* 2. Sam. VII, 7. coll. 1. Paral. XVII, 6. imo & Gen. XLIX, 10, notet, Keuchenius putat, **תבש** pari modo *tum chiliadem, tum chiliados ducem*, significare, optimeque adeo per *ηγέμονα* transferri potuisse.

Matth. III, 11. Christo tribuitur *baptismus Spiritus Sancti & ignis*. Id vulgo per *ἐν ἁγῷ* *δύοιν* exponunt, Johannes autem Baptista, ex Petri Keuchenii sententia, dicere voluit: *Ego vos hactenus promiscue baptizavi, quotquot ore penitentiam veram professi fuistis. Neque enim ego καρδιογνώστης sum, ut hypocritas a veris penitentibus discernere queam. At veniet Christus, ac vos baptizabit, credentes quidem Spiritu Sancto, incredulos vero igne, quo politia Judaica, imo tota terra Israelitica, conflagrabit.* Huc trahit, quod Paulus Hebr. VI, 8. terræ hujus a Romanis vastandæ finem futurum esse prædicat *εἰς κἄνθον πυρός*. Conferri etiam jubet *Deut. XXXII, 22.* ut & *Esai. XXI, 4.* quo posteriori loco vox *βαπτίζεν* in sequiosem partem itidem accipitur.

Dum circa vocem *γένναν* *Matth. V, 22.* occupatur, obiter monet, nomen *γείωρες* apud *Eusebium* l. I. H. E. c. 7. esse Chaldaicum **גנין** *extraneus*; quod tum in Targum, tum in septuaginta interpretibus *Exod. XII, 19*, loco Hebræi **גנין**, reperire est.

Ne quis miretur, *Genezareth lacum maris nomine Matthæo c. VIII. v. 26.* cenferi, Keuchenius observat, *τοὺς ὀ* minorem longe aquarum congregationem, (aqua ductum nempe, altare Eliæ ambientem,) *θάλασσαν* dixisse 1. *Reg. XVIII, 32.*

Non ab omni veri specie aberrare videtur auctori nostro, si quis *γυναῖκα χαναναίαν*, *Matth. XV, 22.* memoratam, **כנענית** i. e. *mercetricem* appellari putet. Sic enim, quod *Prov. XXXI, 24.* de muliere sedula legitur: *cingulum dat כנענין* *mercatori*, apud LXX transferri: *καὶ ἀπίδοτο πθιζώματα τοῖς χαναναίοις*. Ebræa autem id genus vocabula a scriptoribus N. T. quoque Græca quasi civitate donari, vel exemplo **טבש סיקראס** *Luc. I, 15.* patere affatim. Præterea *Marc. VII. 26.* eadem fœmina *συροφονία τῆ γένει* vocatur; at Phoenissas mercaturæ deditas fuisse, ut quæ maxime, *tralatitium est.* Græca vero eidem Marco audit ob religionem ethnicam. Quod si hæc sententia non arrideat lectori, licebit ei per Keuchenium aliam amplecti, ac opinari, *Chananaeam* apud Matthæum non

cini, post Lightfootum, *Keuchenio* videntur, qui & *Κρήτης* nomen *1. Macc. X. 67.* Cheretzæ regioni, non *Creta* insulæ, competere autumat.

Paradoxa est, quam tradit, etymologia nominis *Barnaba*. Dicitur quippe *Act. IV. 36.* *βαρνάβας*, — ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, ὑὸς παρεκλήσεως. Scilicet Chaldaice scribendum esse ait *בר נרנח* *Bar nucha*. Notat autem *בר* *filium*, *נרנח* *quietem*, præsertim eam, quæ *παρακλήσις* consolatione animo redditur. Hanc ob rem nomen *Noachi* *נח נׁוֹחַ* Philoni ἀνάπαυσιν significare censetur; ut alia Viri argumenta silentio prætervehatur. Porro ex *בר נרנח* *Bar nucha* fit *βαρνάβας* pronuntiatione Græca, quia *ν* & *ב* (*V. & B.*) non multum differunt; unde Salomonis mater *1. Reg. I. 11.* *בתשבע* *Bathsbeba*, aut *1. Par. III. 5.* *בתשבע* *Bathsbeba* salutatur. Ebræum etiam *דוד* *David* Græci passim efferunt *Δαβίδ*. Potuit pari modo in *נורח* *Bar* ut *betb* pronuntiarī, *ח* autem litera gutturalis, elidi, (ut fit in *נח* *Noach* *vōs*) & s finale apponi, uti in *משח* *Maschiab* *μεσσίας* & *ישוע* *Jeshuab* *Ἰησῦς*.

Ἄλλοφύλων nomine Philistæos solum signasse, alios alienigenas ἀλλοτρίους appellasse, tantum non ubique deprehenduntur septuaginta interpretes. Hinc centurionem *Cornelium*, *Act. X. 28.* ἀλλόφυλον itidem dictum, Philistæum gente fuisse, statuit Noster.

Quod *Act. XXIII. 5.* dicitur: Ἐφη τε ὁ Παῦλος ἐν ἡδεν, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεὺς, hocce scholio explicat: Si eo hic respexisse Paulum putemus, ut significaret, se hoc tempore præter Christum, nullum, nedum hunc *Ananiam*, pontificem agnoscere, cum hisce conferri posset, quod *2. Macc. IV. 13.* de *Jasone*, qui malis artibus Pontificiam dignitatem sibi acquisiverat summique sacerdotis nomine indignus erat, legitur: Atque hoc modo invalescebat Hellenismus & progressus morum alienigenarum *Ἐὰν τὴν τῆς αἰσιβῆς καὶ ἐκ ἀρχιερείως Ἰάσων ὑπερβάλλουσιν ἀναρχείαν*. Si vero *Jason* hic propter summam impietatem ἐκ ἀρχιερείως merito dictus fuit, quanto magis nequissimus hic *Ananias*, & quidem post Christi ascensum in caelum, a Paulo ἐκ ἀρχιερείως vocari & haberi potuit.

HISTOIRE DE LA RELIGION DES EGLI-
ses Reformées, &c. i. e.

J. Basnagii Historiæ de Religione Reformatarum
Ecclesiarum, J. B. Bossueti, Episcopi Meldensis libris
de Variationibus Ecclesiarum Protestantium
oppositæ Tomus II.

Roterodami, apud A. Acher, 1690, in 8. Plag. 39.

Cap. I.

UT primus hujus operis tomus duas partes, primam & secundam, de quibus mense Augusto p. 392. & Septembri p. 472. diximus: ita alter hic partes itidem duas, tertiam & quartam, complectitur. Et *parte* quidem *tertia* Autor, ut nuper jam inuimus, capita doctrinæ reformatæ præcipua ab objectionibus variationum aliisque defendit. Dissertit sub initium de Symbolo, quod dicitur, Apostolico, aliisque Latinæ & Græcæ Ecclesiæ, & de ætate atque mutatione eorum quædam haud vulgaria observat; ex quibus Episcopi *Bossueti* variationes objectantis, importunitatem haud minorem esse arguit, quam Græcorum, exitiosas turbas, ut notum est, obvoculam *filioque* & aliæ ejusmodi excitantium. Speciatim confessiones Protestantium in articulo de S. cœna, etsi formulis varient, in negando tamen transubstantiationis dogmate consentire asseverat, notatque aliqua de dissensu inter Reformatos & Lutheranos, itemque de colloquio Possiaceno. Progreditur ad considerationem Augustanæ confessionis, eamque, etsi ab hominibus in Papatu educatis, & inter turbas conscripta sit, longe perfectius opus esse judicat, quam eo tempore expectari potuerit. Negat etiam, quatuor illius editionibus variatum aliquid esse, quod ad dogmatum substantiam pertineat; licet verba in posterioribus substituta sint, quæ clarius errorem transubstantiationis rejiciant. Miratur Bossuetum reperisse, quod neq; Legatus Pontificius, nec tot Romanarum partium Præsules tempore exhibitæ confessionis Augustanæ animadverterint, nempe quod nullum fere dissensum a dogmatibus Romanæ Ecclesiæ contineat. Inprimis statuit, Lutherum in articulo de *Libero Arbitrio* directe contradixisse Romanis, neque unquam sententiam variasse, omnesque Bossueti objectiones tum in hoc capite, tum in doctrina de causa peccati, cavillatorias esse. Semipelagianismum etiam in Concilii Tridentini formulis, callide licet & ad incrustandos veteres errores compo-

litis

fitis demonstrat; evidentissimum vero Lutheri tempore fuisse, ex Cajetani & Eccii scriptis probatum it; idemq; ex Scoto & aliis Scholasticis deducit, quos totæ monachorū familiæ secutæ fuerint. Justam & veram etiam Lutheri querelam fuisse statuit de dogmate illius seculi, quod sacramenta conferant gratiam ex opere operato, sive, ut Thomas Aquinas loquitur, quod physice operentur; neque concedit errorem hunc in Concilio Tridentino correctum esse. Pari modo de voce *meriti*, de impletionem legis, de confessione, de Missa & de oblationibus commentatur. Ubi de Sanctorum cultu disputat, distinctionem inter mediatores rederationis & intercessionis explodit, & priori quoque sensu Sanctos in Romana Ecclesia invocari statuit. Gravem itaque dissensum Protestantium sive autorum Augustanz Confessionis a Romanis fuisse, & ab his minime dissimulatum esse demonstrat; neque enim tunc facos, quos Bossuetus in magnum Gallorum Reformatorum damnus in libro suo *expositorio* adhibuerit, cognitos fuisse. Post hæc ad dogmata ipsa accedit, & cap. II. prolixè disputat de Libero arbitrio & gratia, ac de his articulis Lutherum orthodoxe docuisse affirmat, quamvis quædam duriuscule ab eo expressa esse censeat, a Melanchthone temperata. Notat hac occasione ignobilem Tridentini Concilii rigorem, quo verba de necessitate peccandi ex priore editione Lorcorum communium Melanchthonis excerpta, licet in secunda correctæ, nihilominus damnaverit. Innuit tamen, autores *Formula concordia* in articulo de prædestinatione a Lutheri sententia discessisse, quod nostrates concedere non solent. Præfert Calvinii dogma ut purum, & ad Arminii usque tempus a Reformatis retentum, & contra illum in Synodo Dordracena assertum; unde satis patere existimat, quam frustra variatio in hoc capite a Bossueto Reformatis imputetur. Differentias autem opinionum, quæ inter Protestantes cap. III. supersunt, ad fidei substantiam pertinere negat. Præsupponit, Lutherum pariter ac Calvinum agnovisse, quod gratiæ divinæ resisti non possit, & ita sentire omnibus necesse esse dicit, qui Augustino contradicere & Semipelagianismo accedere nolint. Bossuetum ipsum artificiosè celare putat, quæ in hoc articulo statuat, & ab eodem injuste accusari Melanchthonem, dissensum Patrum in his quæstionibus annotantem, cum idem Jansenistæ & ex Jesuitis quidam, nominatim *Petavius*, sentiant. Adscribit loca Augustini, in quibus æque

- ac Lutherus agnoscat, perditum esse liberum arbitrium in spiritualibus, quia in Scripturis mortuum vocatur; unde consequens sit, non nisi passive se habere in negotio conversionis, idque a Romanæ Ecclesiæ insignibus Doctoribus, quos nominat, concedi monstrat. Per calumniam affingi ait *Luthero, Calvino, & Beza*, quod omnia absoluta necessitate fieri statuerint; improbe etiam dissimulari, quod iidem apertissime docuerint, Deum nullatenus criminum causam esse. Cum *D. Jurio* itaque statuit, Reformatos hodie idem docere, quod
- §. 3. Lutherus & Calvinus docuerint. Sequuntur haud pauca, quibus paralogismi Bossueti indicantur, in relatione de Arminio ejusque sectatoribus & de Synodo Dordracena. Dein Tridentina placita & rigorem censurarum in quæstionibus, quarum multæ absque dispendio salutis ignorari possint a populo, impugnat Autor, & Dordracenos
- §. 4. 5. 6. laudat, quod quasdam in medio aut intactas reliquerint. Refutat, quæ Genevensibus in decreto contra doctrinam de gratia universalis Bossuetus objecit, & e contrario negat, *Arminium* aut *Cameronem*, ut Lutheranis placerent, universalem docuisse, cum idem omnes Reformationis autores & ipse Calvinus, ut probatum a se esse putat, fecerint. Importuniores tamen Particularismi, quem vocant, defensores non minus ferri debere arbitratur, quam qui in Romana Ecclesia singulares foveant opiniones. Addit alia de vehementibus & indecoris rixis inter Patres Concilii Tridentini, & de sævitia, quæ nunc in Gallia contra eos, qui auctoritatem Pontificis asserunt, exercentur. Copiose inde tractatur articulus *de justificatione* cum annexis, & taxatur Bossuetus, quod mutato instituto controversias, quas in libro Expositionum minuere laboraverit, jam multiplicet, & æternam litis materiam exhibeat. Autor contrahit quæstiones, & (1) pro certo habet, Romanam Ecclesiam ante Lutherum in hoc articulo errasse. (2) Egregie adstruit doctrinam de justitia Christi imputata, & atrocem censuram Bossueti fortiter repellit. (3) Justificationem, quatenus pro remissione peccatorum sumitur, soli fidei vindicat, aliter sentiens, si sanctificatio sub ea comprehendatur. (4) Luthero affingi dicit, quod bonorum operum necessitatem negaverit; contrarium ex ejus & Melancthonis atque Buceri, aliorumque dictis demonstrat, in quibus tamen notari simul debuisset, quod nostrates necessitatem quidem agnoscant, sed formulam, quod *ad salutem*
- cap. IV.

lutem i. e. ad justificationem ipsam necessaria sint, averferentur; recte vero observat, *Amsdorfii* phrasin, quod perniciofa sint ad salutem (licet iste loquendi modus de fiducia operum, quæ merito improbatur, explicatus fuerit) a Lutheranis dudum rejectam esse. Taxat aliam Bossueti malignitatem, quod singularium Doctorum, v. g. *Osiandri* sententiam toti Ecclesiæ Protestantium tribuat, & quod minutias scæctetur, v. g. in exagitanda *Piscatoris* Herbornensis opinione. Malam ejus fidem culpat in allegandis illis Lutheri dogmatibus, quæ ab initio reformationis nondum expurgaverat, & quod paradoxa ejus, quibus more istius seculi ad excitanda disputantium ingenia in scholis urebatur, captet. De perseverantia sanctorum, adversus exclamationes adversarii, ex dogmate de absoluto decreto & placitis Dordracenis disputat, & in his concedi dicit, quod electi, cum peccant, Deum graviter offendant, Spiritum Sanctum contristent, sensum gratiæ perdant, conscientiam lethaliter vulnerent, & in statu damnationis se esse sentiant: interim negat, eosdem finaliter & funditus fidem amittere; superesse enim semina fidei, & fieri ut a Deo ad fidem revocentur, atque in possessionem regni, ad quod electi sunt, & ad quod jus retinent, tandem perducantur; id quod argumentis & exemplis prolixè confirmare nititur. In dogmate de certitudine salutis graviter impugnat adversarium, qui id pro pernicioso diffamaverit. Provocat ad *Ambrosii Catharini* dicta in Concilio Tridentino & ejusdem libros, & ad *Paulum Venetum* atque *Pallavicinum*. Negat etiam, hanc controversiam inter capitales schismatis causas referendam esse, & cum *D. Jurio* notat, certitudinem illam non eandem esse, quæ est in articulis fidei, nullam dubitationem admittentibus; certitudinem tamen agnosci oportere ab omnibus ostendit, qui in articulo de prædestinatione cum Reformatis adversus *Arminianos* sentiant. Dictum Papæ Phil. II, 12. ad humilitatem fidelibus commendandam prodesse docet, certitudini ipsi non officere, licet metum & terrores inferni etiam fideles (quod Lutherum agnovisse §. 2. monuerat) experiantur, idque maxime fiat, quando in peccatum mortale incidunt. De infantibus ex principiis *Reformatorum* ita sentit, ut dicat, etiam ex illis non nisi prædestinatos salvari; omnes tamen, qui ex baptizatis parentibus nascuntur, ex fœdere jus ad remissionem peccatorum consequi, sed ex eo statu per peccata excidere

§. 2.

§. 3.

§. 4.

§. 5.]

U u u

cidere posse; semel autem justificatos de electione & salute certos esse. Reliquam libri partem totam fere occupat fecunda litium materia, articulus de Eucharistia. Disputat Autor, & argumentis non quidem novis, sed facunde & acute applicatis, tum adversus transubstantiationem, tum adversus præsentiam realem, & pro sensu figurato. Lutherum dicit biennio fuisse *ubiquitarium*, sed sententiam paulo ante mortem mutare voluisse; id quod ex relatione quadam Melanchthonis dudum asserere voluerunt figurati sensus patroni, repugnantibus Lutheranis, qui de constantia Lutheri in dogmate de præsentia reali, & de communicatione omnipræsentiz divinæ cum natura Christi humana minime dubitant. Interim agnoscit Autor, ex assertione præsentiz realis naturaliter argumentandum esse ad omnipræsentiam Christi, secundum utramque naturam, & eandem necessario etiam ex transubstantiationis dogmate sequi. Si enim Christus in tot altaribus, in quibus panes sive hostiæ consecrantur, substantialiter præsens sit, & eatenus corporis humani terminos naturales egrédiaur, nil vetare dicit, quo minus etiam in longe pluribus locis & denique in omnibus & ubiq; præsens esse credatur. Refellit postea objectam Reformatis variationem, quam negat inde sequi, quod a phrasi Calvini, qua substantiam Christi in S. Cœna recipi scripsit, recesserint, & Synodo *Rupellana* & *Nemaufensi* vocabulum substantiz ex confessionum formulis, quia in abusum verti posse existimabant, sustulerint. Progreditur dein ad amplam dissertationem de colloquio *Posnaceno*. Refutat adversarium, jus convocandi Synodos Regibus & Principibus abjudicantem. Opponit ei inter alia exemplum congregationis Cleri Gallicani A. 1682. a Rege indictæ, cujus magna pars fuerit *Bossuetus*, in qua infallibilitas Papæ condemnata sit. *Bèze* dictum in colloquio, quod & tunc offendit adversarios, & a Bossueto vehementer exagitur, nempe quod Christus tam remotus sit a S. Cœna, quam cœlum est a terra defendit, cum negari non possit, & a Patribus Ecclesiæ dudum assertum sit, Christum secundum humanam naturam in cœlis esse & manere, omnipræsentem licet quoad divinam. Improbate contrario vehementer tum transubstantiationis, tum impanationis, quod vocat, dogma, ejusque sequelas; & laudat Bezam, quod Augustinæ confessionis articulo X. (proponente id Cardinale Lotharino-

tharungo,) subscribere noluerit, & Reformatos in universum, quod Lutheri doctrinam in hoc articulo rejecerint, & a cœtibus Lutheranis sese separaverint. Successum denique haud spernendum Reformatæ religioni ex colloquio illo natum esse judicat, non obstante defectu *Antonii Borbonii*, Navarræ Regis, de qua Bossuetus gloriatur, sed quam Basnagius malis artibus procuratam dicit. Sequitur summaria relatio de disputationibus & de tractatibus concordiz inter Lutheranos & Zuinglianos, ab A. 1529. ad nostra usque tempora, in qua, quoad acta superioris seculi, historiam ab Hospiniano editam sequitur. Respondet etiam ad ea, quæ Bossuetus de tentata Reformatorum Gallorum cum Lutheranis conventionem commentatus est. Quamvis vero Autor haud parcat Lutheranis, quoties de præsentia reali disputat, magnam tamen inter eorum & Pontificiorum sententias differentiam agnoscit & explicat, & acceptos fuisse decreto *Carrentonenſi* A. 1631. in communionem Reformatorum illos tantum ex Lutheranis tradit, qui quidem dicerent, corpus Christi in Cœna præsens esse, sed modum præsentiz non explicarent: monet etiam, erroribus quibusdam, licet crassis, fundamentum tamen fidei non destrui; nec transubstantiationis dogma æque perniciosum esse, ac Socinianorum, divinitatem Christi negantium; nec Lutheranorum sententiam (quam carnalem vocat) impedire media salutis, modo ab adoratione panis abſtineatur, quam a Lutheranis majori cum periculo idololatriæ fieri putat, quia panis substantiã remanere statuant, quam a Pontificiis, qui Christum solum adesse credant, sublata panis substantia. Addit quædam de actis *Rinselansibus* & *Durai*, item de scriptis *Sculteri*, & suadet concordiam inter Protestantes, iterumq; allegat Lutheri ad eam propensionem, de qua jam bis dixerat. Postulare non dicit Reformatos a Lutheranis, ut dogmati de præsentia reali renunciant; toleraturos illos potius sententiam illã esse, & confessionem edituros, in qua eam non damnent. Paulo ante etiam de gratia universali & particulari ita differuerat, ut scripserit, articulum illum fundamentum separationis esse non posse, cum inter Reformatos plurimĩ hypothesin de gratia particulari non admittant, & Lipsiæ A. 1631. etiam a Lutheranis (ut refert) dogma illud pro indifferenti habitũ fuerit. Ultimo hujus Libri III. capite de Ecclesia tractat, & controversiam in compendium redigit, ostendens quatenus Ecclesia sit visibilis &

cap. VII.
VIII.

cap. IX.

lis & invisibilis, & quod aliquando illustis & florens, aliquando obscura & pressa fit, perpetua tamen. Adversarii objectionibus exacte respondet, ejusque systema de Ecclesia multorum errorum accusat. In epologo nervose demonstrat, nihil egisse Bossuetum in vasto illo Variationum opere. Inter quinque enim capitula, quae proposuit, duo pertinent ad Ecclesias *Augustanae Confessionis*. Haec variasse dicuntur doctrinam *primo*, quod in posterioribus editionibus A. C. quaedam verba inferuerint, quibus transsubstantiationis dogma clarius rejicerent. *Secundo*, quod a Lutheri doctrina de libero arbitrio & gratia recefferint. Tria Reformatis, neque tamen omnibus exprobrantur: (1) quod ex confessione sua in articulo de Coena expunxerint vocabulum *substantia*, & sic ideam praesentiae realis, quam Calvinus in mente retinuisse dicitur a Bossueto, expinxerint. (2) Quod quidam tolerandum esse duxerint dogma Lutheranorum de gratia. (3) Quod cum Reformatores olim concesserint, Ecclesiam esse visibilem, aliqui nunc dicant, esse invisibilem. Haec esse scribit magna illa variationis crimina, quae Protestantibus imputet Bossuetus, & triumphum tanquam de devictis agat. Sperat autem, se succincta responsione argumentis essentialibus satisfecisse, omissis licet dissertationibus & digressionibus prolixis & inutilibus.

- Jam *Parte quarta* bellum veluti in hosticum transfert Autor, magnoque studio variationes insignes & errores gravissimos Romanae Ecclesiae objicit. Provocat ad sponsonem Bossueti, qui deleturum se opus suum de Variatione receperit, si ejusdem vitii Romana Ecclesia convinci possit. Hoc autem se praestitutum esse confidit, & simul novitatem dogmatum Ecclesiae Romanae, eorumque originem & progressum, demonstraturum. Principia eorum quinque examinat, & quomodo in illis vacillent, ostendit: *Scripturam*, quia eam pro insufficienti habeant; *Traditionem*, quia explicationem ejus ab Ecclesia desiderent; *Pontificis infallibilitatem*, quia haec a magna ipsorum parte in dubium vocetur; *Concilia*, quia itidem magna pars infallibilitatem horum neget; *Ecclesiam universalem*, quia haec neque congregari possit, neque pronunciare. Ad singula progrediens deducit, quomodo *Scripturae* autoritatem, a primitiva Ecclesia & Patribus agnitam & laudatam, Pontifices & Doctores extenuaverint, & decretis suis subjecerint, imo Aristoteli postposuerint. Improbatur
- cap. I.
§. 1.
- §. 2.

probat audaciam Concilii Florentini assumentis in canonem libros apocryphos, quam Tridentina Synodus, contra exemplum veteris Ecclesiæ & Conciliorum decreta, imitata fuerit. De lectione Scripturæ, laicis indulgenda aut prohibenda, monet inter Gallos Jansenistas & Jesuitas hodie disceptari, illis ad morem Ecclesiæ octo priorum seculorum, his ad recentiora decreta provocantibus, ita tamen ut hi autoritate fere prævaleant. Subjungit haud levia de approbatione versionis vulgatæ, novisque de ea disputationibus, & de liturgia in linguis popularibus a Pontificibus indulta aut prohibita, manifesta in omnibus istis contradictione seu variatione. Refellit denique & acriter taxat, quæ Bossuetus pro excusatione prohibitionis attulerat, scribens, lectionem Scripturæ ideo non permitti, quia torqueri & violenter tractari possit, ideoque impossibile sit, ut absque accedente *traditione* intelligatur. De hac, quam secun- cap. II.
di principii loco posuerat, ita differit Autor, ut ejus autoritatem primum omnium in Concilio Niceno II, sub anathematis pœna receptam esse dicat, nempe ut esset, quo cultus imaginum adstrueretur: Successisse *Nicolai I.* decretum aliaque, & denique placita Tridentina, per quæ, post multas quidem disputationes, traditio æquiparata sit Scripturæ, aliter antehac sentientibus Doctoribus egregiis, & inter illos *Thoma*, qui apodictica ex sola Scriptura, ex traditione vero non nisi probabilia peti posse statuit. Transit inde ad caput de *in-* cap. III.
fallibilitate Ecclesiæ, & verum fatetur, quod Ecclesiæ, quoniam perpetua esse, & semper in ea salvari homines debeant, non possit in lethales errores incidere. Docet vero, ante reformationem, infallibilitatem neq; in Conciliis, neq; in Papis, neque in Ecclesiæ Romana, sed tantum in Ecclesiæ universali quæ sitam fuisse: hinc sex conclusiones notabiles deducit, quæ d. l. videri possunt. Disquirat inde de characteribus veri & infallibilis *Conciliis*, & quia tales proditi in Sacris literis non sint, negat etiam infallibilitatē in iis deprehendi, aut quod unquam hoc jus infallibilitatis contra hæreticos allegatum sit. Contrarium sensisse Episcopos, inde colligit, quia toties ad alia Concilia causæ cognitio dilata est; nec Patrum dictis, quibus Conciliorum decreta laudare solent, aliud evinci monet, quam quod ad conformitatem eorum cum Sacra Scriptura, non vero ad autoritatem

tem infallibilem respexerint. Idem ostendit ex tot oppositionibus, quæ adversus Conciliorum decreta factæ sunt, quarum exempla affert, variasque de infallibilitate sententias veterum Doctorum recenset, utque exorto Luthero demum asylum hoc infallibilitatis apertum fuerit. Multa addit de artibus Pontificiis in Concilii Tridentini convocatione & celebratione adhibitis, & vitiis in eo deprehensis, in specie etiam de variationibus doctrinæ, de æquivocationibus decisionum, aliaque ex Pallavicini historia excerpta, ex quibus argumentatur, (1) divisiones, quæ Protestantibus objiciuntur, pro nullis computandas esse, si comparentur cum iis, quæ in concilio illo fuerint. Nam, ut infra Cap. VIII. in principio monet, ex variationibus a Bossueto objectis, si maxime probentur, id tantum sequi, quod Reformatores veritatem non protinus ab initio, sed per gradus (quod hominibus eam querentibus frequenter accidit) cognoverint. Romanas vero ad gravissimos articulos pertinere, in quibus sine crimine & sacrilegio nihil mutari possit. (2) Infallibilitatem Conciliorum non nisi seculo XIV. aperte jactari cœpisse. (3) Tridentinos Patres auctores non esse, ut de hac controversia deciderent. *Infallibilis aeternum*

Cap. V. *Pontificum* postea examinans, rejicit *Lucii* Papæ epistolas, ut supposititias, & loca non magis authentica ex *Cyrillo*, quæ *Thomas* allegavit. In Pontificum historia lapsus multos, sed infallibilitatis probationes nullas invenire se dicit, donec seculo nono jactantius loqui cœperint Pontifices. *Gregorium VII.* vero in Concilio decerni fecisse, quod nec erraverit unquam Ecclesia Romana, nec erratura sit; idem diserte docuisse *Bernardum* (an. 1130.) In compilatione *Decretorum* similia testimonia reperiri, sed nec pauca in contrarium. *Thomam Aquinatem* (A. 1265.) pondus sententiæ attulisse, Scholasticorum turba eum per duo secula universaliter fere sequente; labefactatam vero eam esse temeritate *Joh. XXII.* (A. 1313.) qui non solum trium prædecessorum decreta in causa *Minoritarum* abrogaverit, sed & confessus sit, errata ab uno Papa vel concilio, ab alio corrigi posse; & *Gregorium XI* (A. 1370.) in testamento, haud ita pridem a *Luca Dacherio* producto, deprecatum esse, si quid in fide Catholica errasset. Invalensentem nihilominus de infallibilitate opinionem, seculo sequenti magnum incurrisse naufragium in Concilio Constantiensi, cum Episcopis, schismatis diuturni inter Pontifices pertæsi, jus Concilii superioris

rius adversus eos tenuerint. Martini V. secretam contradictionem (si vere facta sit,) perfidiae ejus pariter & variationis insigne argumentum esse notat. Subjungitur historia Concilii Basileensis, utpote variationis multiplicis exemplum, eo tamen eventu, ut infallibilitas Papae magnum passa sit detrimentum. Allegatur Academiae Viennensis in Austria protestatio, qua manifestum *divina majestatis contemptum & idololatriam* vocat, si quis in materia fidei a Concilio ad Papam, i. e. a Deo praeside Conciliorum ad hominem appelleret. Stabilitam tamen esse docet Autor Pontificum praetensionem in Concilio Lateranensi, sub Leone X (in quo ei summæ potestatis testimonia, imo divina elogia tributa sint,) maxime vero post coeptam Lutheri adversus indulgentias disputationem, quas nisi asserta Pontificum infallibilitate defendi posse desperaverint. Osendit inde Autor, quid in Synodo Tridentina contra infallibilitatem Papae pro concilii autoritate actum sit, Galliae Regis nomine, & ut Concilium Pontificis partes callide fovens, ad decisionem tamen, utut summe necessariam, non sit progressum. Secuta inde inter Jansenistas & Jesuitas de infallibilitate certamina paucis referens, Bossuetum variationis in quaestione de infallibilitate haud immunem habet, & praedicatam ab eo constantiam Ecclesiae Romanae dissidii illius, inter Gallos adhuc durantis, exemplo vehementer labefieri monet. Interim opinionem pro infallibilitate Papae magis communem, & ex Romanae Theologiae principiis probabiliorem habet. Variationem tamen manifestam inde colligit; nec Bossueto concedit, quod parvi momenti sit hæc quaestio, quam Romanarum partium insignes doctores de fide esse statuunt, adeo ut impossibile sit fide divina aliquid credere, nisi fide divina credatur, Papam esse infallibilem.

Jam ad aliam recriminationis partem sese convertit Autor, & Cap. VI. cum Bossuetus ex vitiis, quae in personis Reformatantium invenisse se putet, ad dogmatum condemnationem confidenter argumetur, latissimum sibi campum patere ostendit, idem ex flagitiis immanibus tot Pontificum concludendi, & prodigiosam credulitatem insectandi, quod talibus monstris hominum infallibilitas, (quae donum sit Spiritus Sancti) ordinarie tribuatur; cum non nisi duo exempla Balcani & Cajaphae extant, quod Deus malis hominibus gratiam prophetiae contulerit. At hic unum solum caput tractat, affectionem supremi juris, quod Pontifices in Imperatores & Reges sensim sibi

sibi arrogarint, magnaue vi & funestis eventibus exercuerint. Observanda in specie esse monet acta *Concilii Lateranensis* contra *Albigenses*, in quo a magno Episcoporum numero, presentibus omnibus fere Regibus & Principibus Occidentis, aut eorum Legatis, Pontifici assertum fuerit jus absolvendi subditos a juramento Principibus prestito. Negat vero quicquam ex hoc jure remisisse Pontifices, utut occasione id exercendi aliquando careant; & licet non desint ex Clero etiam, qui Regiam dignitatem asserant, hos tamen a plerisque pro talibus haberi, qui gravissime peccent, & crimen hoc in flammis inferni luituri sint, ut inter recentiores *Fiz. Simon* Jesuita scripsisse perhibetur. Cum igitur Clerus Gallicanus A. 1682. Pontifici jus illud abjudicaverit, non videre se dicit Autor, quomodo mutata veteris doctrinae, & violati juramenti, quo Pontificibus adstricti sint Episcopi, (cujusque antiqua formula ex *Clementis V.* epistolis producitur) culpam vitare possit. Hanc juris supremi temporalis praetensionem antiquiorem esse, quam infallibilitatis, imo hanc illius sobolem esse, sub cujus tutela subsistat: Conciliorum vero su-

- Cap. VII. prioritatem non nisi pro recentiori usurpatione haberi. Longam §. 1. inde narrationem texit Autor de dogmatibus in articulis de praedestinatione & gratia, ut notabiles Ecclesiae Romanae variationes ostendat. Incipit a saeculo octavo, sive ab actis *Godescalci* in Gallia; persequitur Concilia in causa illius & *Hincmari* habita, in quibus contraria non semel decreta fuisse ostendit; laudat tamen Nicolaum I. pro veritate pronunciantem; quanquam impedire non potuerit, quo minus Scholasticorum perversitate Semipelagianismus Ecclesiam Romanam successu temporis veluti iaundaverit, regnumque ad Lutheri usque tempora tenuerit, cujus contradictio, & gratiae divinae contra humanas vires assertio, in Synodo *Sanonensi* A. 1528. pro §. 2. Manichaeismo habita fuerit. Examinat inde acta Concilii Tridentini in hoc articulo, nec dubitat, Semipelagianismi haeresi plerosque Episcoporum & Theologorum infectos fuisse. Addit, illorum decreta ambigua esse, nec tam Lutheri & Protestantibus, quam ipsi Augustino opposita, & in effectu Semipelagiana. Sequitur recens actorum in hac quaestione post Concilium. Exponuntur opiniones Jesuitarum, Semipelagianismum seu Cassianismum, in odium Protestantium, licet repugnantibus Dominicanis, manifeste restabulentium, inprimis

inprimis *Molina*, cujus & aliorum errores & malam fidem in corruptis codicibus acriter repræsentat Autor; & inde ad historiam congregationis de auxiliis, sub Clemente VIII. & Paulo V. (de qua sæpius in Actis nostris agendi occasionem habuimus,) pergit, itemque ad disputationes & condemnationes Hesselii & Baii, quos tamen Augustini doctrinam secutos esse non dubitat. Historia C. VIII. Jansenismi subjungitur, satis aliunde nota, ex qua divisionis & variationis exemplum enorme, & cui nullum inter ea, quæ Protestantibus obijciuntur, par sit, considerandum sistit Autor. Reliqua capita variationum brevius percurrit; & primum quidem de Sacramentorum origine & numero alia ab aliis tradi docet. Ostendit speciatim etiam circa Baptismum variationes, & ut vetus Ecclesia necessitatem ejus non agnoverit, longas illius dilationes ferens; deinde Augustino potissimum autore, post detectam Pelagii hæresin, infantibus non baptizatis salutem abjudicaverit. De præsentia Christi in Cœna Autor ex Patribus loca citat, quibus docent, Christi corpus in cœlis esse, & inde explicari debere alia contendit, ubi præsentiam ejus in Cœna affirmant; unde nisi absurda dixisse videantur, necessario intelligenda sit spiritualis. Statuit, ab omnibus Patribus eucharistiam pro typo corporis Christi haberi, ab Ecclesia Romana pro ipso corpore; illos manducationem spirituales, hanc carnalem credere; secundum illos substantiam panis & vini manere, secundum hanc transsubstantiari. Ex historia *Berengarii* formulam, cui is in Concilio Romano subscribere adactus fuit, quod *corpus Christi in veritate manibus Sacerdotum tractetur, frangatur & fidelium dentibus atteratur*, (ita enim verbotenus legitur *dist. 2. de consecrat. c. Ego Berengarius.*) vehementer impugnat, ut horribilem & barbaram, cujus etiam hodie pudeat adversarios, ut Bossuetus jam dicat, non corpus, sed accidentia dentibus frangi, albedinem & rotunditatem. Ex quo ipso iterum variationem manifestam demonstrat, aliasque circa transsubstantiationem difficultates addit, quæ ad Concilium usque Tridentinum duraverint, quod eas more suo non sustulerit, sed ambiguitatibus involverit. De consecratione calicis variationes plurimas annotat, & ex *Mabillo-* Cap. X. *nii Museo Italico* probat, ad seculum decimum tertium usque continuatam fuisse communionem integram; inde pertinaciam Bossueti miratur, qui affirmare non vereatur, in Constantiensi

Concilio nihil mutatum, sed morem multorum seculorum confirmatum esse; quanquam, si id verum esset, error ab antiquitate non acciperet patrocinium. Afferit multa de Concilii Tridentini hzitationibus, & de Pontificis trepidatione circa hunc articulum, ex *Paulo Veneto & Pallavicino*, item *Dudithii* epistola, & suam addit epicrisin. De aqua, vino in consecratione admixta, & de quzstione, an aqua illa in sanguinem Christi convertatur, ex autoribus veteribus commentatur, multasque diffensionibus & variationibus inde demonstrat. Variationem etiam circa communionem infantum in Concilio Tridentino observat, quod anathemate perculerit veterem Ecclesiam, & sic consensum cum illa temere ruperit: illam enim infantibus Sacramentum præbuisse non libero ritu, ut Tridentinos excusationem quærentes finxisse dicit Autor, sed ex necessitate, argumentantem nempe ex dicto Christi *Job. VI. 53*. Sequuntur quædam de mutatione Liturgiarum, præviis quidem, quæ narrantur, miraculis & explorationibus valde paradoxis, item de Missarum mutatione, & speciatim de illis, quas *secas* vocabant, sine pane & vino aut consecratione, solum gestu & mimo sacerdotis representatis. Illa devotione usum frequenter esse notat in itinere *Ludovicum Sanctum*, & quamvis abusus esset manifestus, correctum tamen non esse a Tridentinis; postea vero in defuetudinem venisse, excepto die passionis dominicæ, quo adhuc exerceatur, ut & aliquando in navibus, cum fluctu jactantur. Monet; quam horrenda sequantur eorum opinione de intentione Sacerdotis; ea enim deficiente consecrationem nullam esse, & merum panem adorari. Ultimo libri hujus capite de imaginum cultu dissertitur, & Bossueti diffidentia notatur, quod gravitate constantiæ, quam in Ecclesia Romana mirifice laudet, demonstrare in hoc articulo non fuerit ausus. Ut autem variationem demonstraret Autor. (1) pro certo habet, & confitentem citat *Cardinalem Perronium* (rejectis tamen frivolis ejus excusationibus) quod Apostolica Ecclesia Sanctos non invocaverit. (2) Quod seculo tertio, teste Origene, dubitatum adhuc fuerit, an animæ in cælo pro nobis intercederent. (3) Quod pro sanctis ipsis, & nominatim pro S. Leone Pontifice oratum fuerit; id quod ab Innocentio III mutatum aperte legitur *c. VI. § fin. X. de celeb. Miss.* ubi Glossa mutationem notat. (4) Quod directæ preces ad Sanctos olim fieri non consueverint, sed tales saltem, ut Deus illorum intercessionibus exaudiret. (5) Quod *canonizatio*, quam vocant, ex paganismo assumpta fuerit, & seculo qui-

lo quidem nono, initio facto a consecratione *Suiberti*, a Leone III peracta. Successit etiam postea Alexandri III decretum c. x. *de re- lig. & ven. sanct.* quo invocatio defunctorum, etsi miracula fecerint, prohibetur, nisi accedat autoritas Ecclesie Romanæ. (6) Quod intolerandæ superstitiones in cultu illo committantur; ubi speciatim de *Ignatii Loyola* canonizatione censuram *Sorbonicam* allegat, & Bossueti emollitiones rejicit, taxatque Tridentinos, quod remedium huic malo non transiverint. (7) Addit quædam de dulciæ & hyperdulciæ commento, & plura de purgatorio. Ad finem properans, nullum quidem articulum Ecclesie Romanæ absque variatione esse statuit, neque exhauriri materiam hanc posse; subjungit tamen quædam de tolerantia Ecclesie Romanæ, quæ, utcunque juris sui tenax, & vi atque sanguine id defendere solita, nihilominus, quoties expedit, ferre possit hæreticos. Exempla allegat *Caroli M.* cui impune fuit, quod imaginum cultum, tam severe stabilitum, publicis decretis pro detestabili haberit. Totas provincias fuisse dicit, in quibus conjugia sacerdotum, utut prohibita, non fuerint tamen impedita. Calicis usum *Constantiensi* Concilio vetitum, Bohemis indultum fuisse. Teatatas conciliationes tempore Lutheri plurimas, cum dispendio articulorum Romanæ religionis. Illustrissimum exemplum esse existimat, unionem cum Græcis in Concilio Florentino, malis, ut explicat, artibus factam; ex quinquaginta enim & quatuor hæresibus, quas Græcis imputabant Romani, non nisi tres aut quatuor condemnatas, & concordiam & unionem nihilominus initam esse ostendit, omiſſis cæteris: sufficiebat nempe, ut ait, agnitio autoritatis Pontificiæ, & purgatorii stabilimentum. Deniq; summam sui Operis exhibet, defectusque & errores Romanæ Ecclesie in compendio enumerat; Protestantium vero religionem commendat, quod fundamenta fidei ex sola Scriptura perat, & dogmata atque ritus cum Apostolicis conformes habeat. Unde concludit, & veram esse religionem, & justam fuisse a Romana separationem.

*JOH. SCARLETI, ANGLO-BRITANNI EPI-
stola ad----*, exponens dubia quadam, circa irventum

Dn. Papini, publicatum in Actis Erud. Anni 1689. Mens.

*Septembr. pag. 485. seqq. enata, & quomodo
eis mederi liceat.*

Ex Anglico in Latinum translata,

Cum

Cum nuper, curiositate ductus, qua ex naturæ meæ genio feror Cad pernoſcenda Philoſophorum hujus ævi experimentalium inventa, pervolverem Acta Eruditorum a vobis publicata, inter alia occurrerunt excerpta ex Literis Domini Papini de *Instrumentis ad flammam sub aqua conſervandam*, communicata anni 1689 *menſ. Sept. pag. 485*: in cujus paragraphi exordio laudatus Autor opinatur, hanc ſuam inventionem Piſcatoribus longe magis proficiam eſſe poſſe *noctiluca Aerea* Illuſtriſſimi Domini *Boyllii*, aut quocunq̄ alio Phosphoro, hæctenus, quod ſciam, excogitato. Allexit me, fateor, hæc ipſa verborum conceptio ad perlegendam ulterius hanc datam ab eo deſcriptionem iſtius instrumenti ſive Laternæ: verum ſum eam imperfectam reperirem, talemque quæ neutiſquam ſatis mihi faceret, (uti quidem valdopere exoptaram, dum id mea ipſius intereſt, utpote quem non exigui momenti piſcatio tangit) ſequentem in modum hac ſuper re mecum ratiocinari cœpi: Si ita eſt, jamque per experientiam conſtat, (uti quidem Dn. Papinus nixus autoritate illuſtris *Boyllii* aliorumq; aſſerit,) quod omnis generis piſces agminimim confluunt nocturno tempore adnatantque ad candelæ lumen, tum lumen hoc accenſum in laterna ſervabitur aut ſuper aut vero inſua aquas. At ſi hoc fieri debeat ſuper aquæ ſuperficie, tunc parum opus fuerit eum in finem hac inventione: dum utique longe facilius minusque ſumptuoſum eſt, lumen in laterna alere ſupra, quam infra aquam: niſi forte ſupponamus, candelæ lumen aquis imminens non profunde ſatis in eas penetrare, quo piſces in fundo gurgitis altioris verſantes illud videre queant: unde conſequeretur, Obſervationem hanc, forte ob alios quosdam fines, non indignam fore Philoſopho quodam experimentalis, ut nempe inquiratur, quam profunde (perpendiculariter) ut & quam longe (in peripheria) lumen candelæ, lampadis aut facis penetrare intra, aut extendere ſemet per aquas valeat.

Quod ſi vero lumen hoc piſces alliciens, (loquimur enim tanquam de re, quæ jam experimentis comprobata ſit,) ſervari debeat ſub aquis ardens, tum utique non immerito dicere quis poſſet, Eruditum hunc Autorem melius facturum fuiſſe, ſi perfectam nobis Laternæ hujus deſcriptionem largitus fuiſſet potius, quam dum orbi exhibuit imperfectam quandam novæ ſuæ inventionis Ideam.

Facile

Facile equidem imaginari possum, lumen candelæ infra superficiem aquæ positum, (quæ utut magis opacum, quam Aer, hoc non obstante tamen utique diaphanum corpus est) posse nocte obscura projicere subter, supra & circa se undiquaque splendorem satis magnum: quin & longius fortean, quam extra aquam: quandoquidem opinor, mare ipsum ad proportionatam quandam distantiam speciem præbere posse, ac si flammaret. Nihilominus pro vero fatendum mihi est, clarissimo etiam Solis splendore & sereno aere, cum æquor maxime tranquillum & limpidum fuit, sabulum etiam & calculi in fundo siti candicarunt, &c. me tamen ne tum quidem unquam visu meo multum penetrare valuisse ultra quinq; vel sex pedes perpendiculares: cum utique in Terræ superficie aliæ res multo distinctius ac in longe majori distantia videantur.

Quæ ipsa consideratio ansam forte præbere posset curioso cuiuspiam Philosopho Experimentalis ad resolvendum aliud dubium: videlicet, Annon Pisces, aquatilia nempe animantia & marium incolæ æque bene ac procul cernere valeant sub aquis, quam nos aliæ animantia in Aere?

Id quidem certum est, urinatores apertis oculis incedentes per aquas, quidvis in ejus fundo, utut altissimo, posse videre: nec minus compertum, quoslibet in aqua pisces, quotquot oculos habent, vegeto satis visu pollere, in tantum ut ab ipso usque fundo adscendant versus aquæ superficiem ad captanda minutissima quæque ac tantum non visum fugientia.

Verum hæc obiter tantum dicta sunt: progredior nunc ad examinandum descriptionem Instrumenti ipsius, uti habetur pag. 484 anni 1689, Tab. XI. fig. 2: ubi

I. Quantum ego opinor, non exiguæ difficultatis res erit, sic adaptare operculum *BB* ad ipsum Laternæ corpus, ibique id taliter firmatum conservare, ut nec aqua illud penetrare queat candelamque suffocare, nec ipsum ab impetuoso maris motu in frustra diffragatur. Sane in cisterna quadam aut largiori aqua stagnante inventio hæc ad unam alteramve horam durare fortassis posset, aut amplius etiam; verum ubi aqua ejusque superficies exposita est ventorum fluctuumque impulsui; & consequenter id, quod aquæ immersum est, (nisi admodum profunde) continuam ac vehementem patitur

Xxx ;

motio-

motionem, ibi arbitror vitream hanc laternam cum suis operculis, brevi aut fractum iri, aut saltem rimas acturam esse.

II. Alia semet offert difficultas, quomodo nempe folles hi plicatiles animari & agitari debeant, & id quidem continuo absque intermissione, (cum alias metuendum sit, ne candela extinguatur:) nam manuum quidem opera id in mari præstare, & sumtuosum molestumq; foret, & periculosum pro scaphis minoribus, quæ sic per totam noctem in pelago eum in finem morari opus haberent: a fluctuum vero motibus folles sat bene agitari posse, certum quidem est, sed nequaquam id foret sine intermissione. At

III. Maxima omnium difficultas erit, præcavere, ne Aer intra Tubos convertatur in aquam, quæ nempe intra parum temporis ob destillatione continuam, non modo extinguere sed suffocare penitus candelam valeret: aut si omnino id impediti possit, annon etiamnum aer hic per tubos adductus, aquosus nimis ac humidus futurus sit, adeoque penitus ineptus ad fomentum flammæ præbendum, aptus vero potius (ob naturalem aquæ & ignis inimicitiam) ad eam extinguendam. Nam non ita pridem a nonnullis observatum est, hominum utriusque sexus halitum non largiri aerem habilem ad nutriendam candelæ flammam, sed contrarium potius operari: cujus rei causa probabiliter in ejus humiditate quaerenda est. Quod si Tubi isti prælongi sint, laternaque profundius demissa, tanto majus subest periculum, ne aer canalibus illis inclusus in aquam convertatur, eo quod propius fundum intensus etiam frigus esse solet: quam quidem difficultatem Dn. Papinus præsensisse non videtur; nihilosecùs tamen ipse in eadem pagina nobis perhibet, ope longorum horum Tuborum volatiles sulphuris spiritus, qui alioqui communiter in vapores abeunt, posse in liquorem condensari.

Postquam sic mea exposui dubia, veniam nunc mihi expeto ad proponenda etiam media, per quæ difficultates hæc in speciem invincibiles superari queant: de quibus quidem penitus desperandum mihi foret, si Peripateticorum opinio, de convertibilitate Aeris in aquam, veritati consona esset: quam ipsam tamen Illustrissimus Boylius absolute rejicit, cum nunquam adhuc eam demonstratam, licet multoties assertam viderit.

Quicquid tandem ejus sit, stante etiam ea hypothesi, potius considerem, ut Laterna fieret & Corio, quam ex vitro: quod ipsum quidem

quidem corium, tam pro laterna ipsa, quam pro tubis seu canalibus aeri admittendo dicatis secundum artem præparati oporteret, (descriptam a Schotto in *Technica curiosa Lib. 6. cap. 9. Sect. 2. pag. 395. in 4.*) E duplicato tali corio proinde hanc laternam constructam vellem, incisus foraminibus rotundis aut quadratis, qua libitum foret amplitudine; quibus inferendum esset vitrum, aut commune Francicum, aut aliud quoddam, longius lucem candelæ lampadisve projiciens, artificiose includendum, juxta monita ejusdem Schotti loco citato hanc in rem data: quarum fenestrarum unam tam largam esse oporteret, ut per eam candela aut lampas facili negotio immitti in laternam & ex ea rursus eximi posset, ac nihilofecius ipsa omni tempore sic artificiose iterum claudi.

Porro a fundo hujus Laternæ assurgere deberet coriaceus tubulus seu canalis, cujus longitudo proportionem responderet profunditati aquæ, intra quam laternam demittere animus esset: imo si in mari adhiberi deberet, eminere adhuc eum oporteret minimum unam orgyiam ultra aquarum superficiem, idque propter altiores undarum fluctus, præsertim tempore procelloso: pariter & laternam ope suberis suspendere oporteret, quo cum undis fluctuans ascensum descensumque recipere, (quo pacto, ut obiter hoc moneam, Domini Papini folles agitari etiam possent.) Hic ergo Tubulus destinatus foret advehendo aeri, ad fomentandam flammam candelæ lampadisve in laterna necessario: quem idcirco ita construere malle, ut paulatim instar cornu venatorii amplitudine aufereret versus extremitatem super aquas eminentem, quo tanto promptius Aerem reciperet.

E fastigio Laternæ dein alius producendus esset canalis, priori æqualis quoad longitudinem: quem tamen, utpote aeri fumoque educendo ad instar camini destinatum, graciliorem fieri suaderem versus extremitatem super aquas emergentem, latiore vero quo propius laternam accederet.

Quod sitandem ex alterutro horum tubulorum aqua destillaret intra laternam (sive id contingeret per conversionem aeris in aquam, sive alio quocunque modo) quæ aut suffocando aut inundando candelam extinguere valeret, consulerem, ut sub laterna faccus coriaceus pararetur, ad recipiendum tantum aquæ, quantum ita destillare posset intra sex, octo pluresve dies.

His itaque observatis, non utique opus fore arbitror istis foliis

libus Papinianis, pro advehendo aëre ad sustentandam Lampadem: satis enim notum est, ignem ardentem, ac flammantem per se, dummodo bonus adsit caminus, tantum aeris attrahere, quanto ad eum finem opus est. Atque sic opinor cuncta ista incommoda, Machinam Domini Papini comitantia præcaveri posse; certusque sum eam ita fore minus sumtuosam & magis firmam, eosdemque effectus edituram.

Cæterum talismodi inventis acquiescere opus habebimus, usque donec *D. Elsboltzius*, aut alius quispiam pro eo, ad perfectionem deducat *Phosphorum ipsius liquidum*: cujus quippe adminiculo ipse arbitratur, non eruditis modo, sed & aliis suppeditari posse lumen, cujus usus neque tam sumptuosus, neque tam operosus sit futurus, quam lampadum tandelarumve.

Equidem tanto lubentius hujus generis molimina promotam malle, quod in ea sum opinione, tale quid; si semel suam ad perfectionem perveniret, facile dein viam sternere posse ad thesauros (non opum modo istic per naufragia perditarum, sed & naturæ mysteriorum) in maris fundo absconditos. Certe enim non minus jucundum, quam proficuum tunc foret Philosopho Experimentali, ipso licet meridie ad exemplum Diogenis, cum sua Laterna & candela perlustrare maris fundum ac perferutari secreta illic abdita oblectaque crystallino isto aquarum corpore.

Quod reliquum est, lucem istam non arbitror conspici posse supra ipsam aquæ superficiem, nec adeo metuendum esse, ne ea forte nautas seducat navigationive sic noxam præbeat: tam profunde enim sub horizonte sita est, ut vix ad viginti vel triginta passuum distantiam cerni valeat; quamvis utique subter aquam lumen ita procul satis projici queat. Atque hæc sunt, quæ hanc circa materiam Vobis communicanda duxi &c.

Regiomonti in Borussia

d. 29. Aug. 1690.

Johannes Scarlett

Anglo-Britannus.

ERRATA.

Pag. 271. lin. 11. pro 89. lege 219. Pag. 287. lin. penult. lege *proponant*. P. 337. l. 24. pro 570 lege 580. P. 347. l. 2. pro XVI. 28. *ἀπεσθουέντος*. lege *XVII. 28. ἀπεσθουέντος*. P. 431. l. 2. lege: *quorum hoc ex Chronico Alexandrino, illud ex nummo constat.*

Indicamus Benevolo Lectori, produisse quoque nuper Sextam Supplementorum Sectionem.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno M DC LXXX.

SUPPLEMENT A L' HISTOIRE METALLI- *que de la Republique de Hollande.*

id est,

Oudaani Supplementum ad Historiam Fœderati
Belgii numismatibus a Bizoto illustratam.

Amstelodami, apud Petrum Mortier, 1690, in 8.

Constat plagulis 20. ac iconisimis 81.

Historiam Fœderati Belgii, Bizoti studio numismatibus illu-
stratam ac quatuor abhinc annis Parisiis excusam, ad *Acta*
eruditorum a. 1688. p. 163. retulimus. Gloriam ejusmodi
opere de patria sua bene merendi a Gallo præreptam sibi,
non æquo satis animo pertulerunt Belgæ. Idem enim frustra hæte-
nus tentarant *Scriverius*, *Melchior Barlaeus*, *Rochus Honerdus*, Sta-
tuum Belgicorum consiliarius & legatus ad Polonorum regem ac re-
ginam Sueciæ, *Andreas Jacobi de Wouw*, eques auratus, *Gerardus*
Schaap, consul Amstelodamensis, *Antonius Thyssus*, professor
Leydensis, *Bœckelius* denique *de Zanten*, consiliarius Harlemensis.
Bizoti igitur opus in octava forma recudit ac in tomos duos distinxit
Petrus Mortarius, bibliopola Amstelodamensis a. 1688, virum et-
iam aliquem eruditum exoravit, ut cum ipsorum numismatum arche-
typis iconismos Parisienses conferret, hos ex illis sæpiuscule emenda-
ret, ac præterea centum & quadraginta numis historiam illam Hol-
landiæ auctiorem redderet. Ex accessionibus illis unicam hæc spe-
ciminis loco repetere placet. Cum studiosi Lugdunenses, almæ
matris suæ contra Gallos defendendæ ergo, arma arripuissent a. 1672,

Y y

digna-

digna res visa fuit patribus academicis, quæ numo designata ab oblivione vindicaretur. In antica sedet Lugdunum sub forminae forma; adstat Pallas (ut solet) armata ac ex longinquo advenientes Martis juxta ac Musarum alumnos ei monstrat. Adjecta est epigraphe: **SEMPITERNO HONORI STUDIOSI MILITIS.** In poetica habetur tetraſtichon:

*Gracia devictam jaſſet per Pallada Trojam,
Immenſa ſtrueret cum modo molis equum:
Diva Minerva ſuis Leydam conſervat alumni;
I nunc & dubita, queis magis aqua fuit.*

Neque heic tamen ſubſtitit diligentia Belgarum, paria cum Bizoto facere cupientium; quin integro ac peculiari tomo iſtius lacunas ſupplere ſtudit *Oudaanus*, ſimiliaque *ſupplementa* ſingulis decenniis cum rei numariae cultoribus communicare ſpondit.

Ediderat Amſtelodami a. 1671 *Joaachimus Oudaanus* numiſmata vetera Romana commentario vernaculo explicata, ſub titulo: *Roomſche Mogent beyt, of naeuwkeurige beſchryving van de macht en beerſchappy der oude Roomſche Keyſeren.* Et ex hoc libro ſtruxit *Tbeſaurum ſuum ſelectorum numiſmatum antiquorum* *Jacobus Oifeltius* Jctus. Eadem ratione modernorum numiſmatum expoſitione famam ſibi perennem conciliare nititur *Oudaanus* noſter.

Noluit autem hiftoriam ſuam altius ordiri, quam *Bizotus* fecerat. Hinc *praefationi* tantum inferuit ratios numos ante annum 1568 cuſos, qualis eſt is, in quo Cardinalis *Granvelli* herma ex una parte cernitur, cum inſcriptione: **ANT. PERRENOT. S. R. E. PRESBYTER CARD. ARCHIEP. MECHLINIENSIS.** Ex altera parte Neptunus navi perituræ, qua *Æneas* vehebatur, inſperato opitulatur, cum lemmate: **DURATE. 1561.** Conſiſus nempe erat *Granvellanus*, Deum ex machina quamprimum affuturum, ac, quæ tunc ingruere inceperat, motuum Belgicorum tempeſtatem diſpulfurum. Ea propter *Hispanos* ſuos, uti *Æneas* Trojanos, affatur: *DURATE & veſmet rebus ſervate ſecundis.*

Ex opere ipſo hæc habe exempla: A. 1582 Belgæ, qui *Hispanorum* jugo colla ſubtraxerant, recensque partam libertatem auſpiciis *Franciſci*, Andium Ducis, armata manu tuebantur, numum cudi curarunt. In ejus antica ſenex quidam, amiculo & toga indutus, veſtem

vestem Hispanicam discindit, quam manu tenet vir barbatus, sagatus, ocreatus, ac pilei turbinati genere tectus, addito lemmate: SIG. TRANSFERT. DNS. REGNA. De eo Oudaanus commentatur: *Ita loquuntur nauta & Turcicus Bassa, tenentes vestem Hispanicam cultisque suis eam discindentes.* Sed, quod pace doctissimi viri dixerimus, qui illi *nauta* dicitur, *Abias Silonites* propheta præter omne dubium videtur. Alter, qui ob capitis tegmen *Turca* similis est, *Jeroboamus* esto, Asiatico habitu incedens, & (uti ex numo ipso patet,) cultro nullo instructus. Notum quippe est ex *III. Reg. XI, 29. 30. 31. 32.* quod *Abias* pallium suum novum sciderit in duodecim partes, & decem *scissuras* dederit *Jeroboamo*, inquiens: *Tolle tibi decem scissuras.* *Hac enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus, &c.* Comparat heic autor numi universum Belgium *pallio*, Carolum V. Imperatorem *Salomoni*, Philippum II. *Rehabeamo*, Belgarum Status *Jeroboamo*. Ne vero respublica Batava, instar regni Jeroboami, iterum corrueret, in postica extant preces: CONFIRMA. DOMINE. OPUS. TUUM. Id quod repræsentatur imagine trium furculorum arbori insectorum, super quos extenditur manus e nubibus porrecta. In ima numi parte extant insignia Zelandiæ, nempe *Leo dimidia sui parte undis immerfus*; qui & in aliis numis primarium emblematis corpus constituit, animatum inscriptione eleganti: LUCTOR ET EMERGO. Talis cufus est a. 1596, cum bellum inter Hispanos atq; fœderatos Belgas flagraret vehementissime. Unde in altera ejus parte sub schemate Arionis balænz infidentis Zelandia depingitur, additæ epigraphæ: NUNC SPE, NUNC METU.

Non facile ab historicis memoriæ proditum reperias, quod Geldri *Franciscum Andegavensem* Ducem suum crearint. Nihilominus apud Oudaanum ad a. 1583 numus offenditur, quo Franciscus ille *Dux Geldria, Comes Zutphania, terror tyranni, afflictis solatium salutaris.*

Cum *Alexander Farnesius, Dux Parmensis, Prorex Hispanus, Graviam* expugnasset, ingentemque terrorem fœderatis Batavis incussisset, numi varii triumphales percussi sunt. Ex his aliqui in antica quadrigam triumphalem ostentant, quam Alexander agit, *Fama capiti ejus impendente, cum lemmate: GRAVIA. SUBACTA.*

TROPHEUM. 1586. In postica vir quidam alterius (nescio quid subrustici præ se ferentis) aurem vellit, adjecto scommate ex Martialis: *TREME. AURIS. BATAVA. 1586.* Ad eadem Martialis verba respexisse videntur Belgæ in numo cuso A. 1609, quo induciæ inter Hispanos ac Belgas pactæ fuerunt. Ex *Oudaani* descriptione is ita sese habet: *Miles tympano diffracto incubans atque dormiens, circa se habens galeam, lorica, chirothecas ferreas, &c. cum inscriptione: QUIESCO. 1609. S. C. In postica: Civis in abaco mercatorio caput ad somnum componens ac aliquantulum dormitans. Mercurius vellicat ei aurem, dicitque: PLUS VIGILA, ex Catone.* Nā fallimur, miles, somnum tantum fingens, *Hispanos* notat. Hispanico enim *collari* insignis est. *Civis pileo* (libertatis signo) tectus, securius obdormiens, significat *Batavos*. Hi nimirum ne in pace quidem, nedum armistitio, securi ac curarum expertes esse debent. Ideoque Mercurius efficit, ut *aures Batava tremant*, Belgæve soporem intempestivum animo suo excutiant.

96.

Idem *Alexander Farnesius* in curru triumphali visitur in alio numo, inscripto: *EXPUGNATO NOVESIO.* In postica *Bellerophon, Pegasus* insidens, cum *chimæra* pugnat. Additur lemma: *NON DECIDET. 1587.* hoc est, vertente *Oudaano: Celuy-cy ne succombera pas*, hic non succumbet *isthac* in pugna. Acquiescimus & nos pro more nostro huic explicationi. Expendendum tamen proponimus, anne forsā autor emblematis in mente habuerit *Bellerophon*is, cælum invito *Jove* petentis, ideoque cæstro ab eo perciti, *lapsus* ex equo in terram, innueritque adeo, *Farnesium*, utut facile tot *victoriis* efferri posset, non tamen neglectu *Numinis*, arrogantia ve in victos nimia commissurum esse, ut sublatu in altum lapsu graviore ruat. Cæterum *Oudaanus* non absq; veri specie observat, per *chimæra* latus peti quasi ac confodi *Gebhardum Truchsesium*, Archiepiscopum & Electorem *Coloniensem*, ob conjugium cum *Agnete Mansfeldica*, monstri instar *Pontificiis* habitum. Hic enim fuerat in causa, quod *Novesium* paulo ante in *Fœderatorum* potestatem venerat.

188.

Queritur *Oudaanus*, *Bizotum* fœda assentatione omnia Regis sui in Belgio gesta in majus extulisse, ac historiam multis modis corripisse. Hinc tanto prolixius atque accuratius *Batavorum* fata inde
ab

ab A. 1678 ad annum usque 1689 enarrat, neque sibi ab acerbioribus subinde verbis numisve satyricis temperat, ab instituto nostro alienis.

Volumini huic annectitur THEATRUM HONORIS, exhibens *epitaphia* æri incisa *Heroum*, qui pro Republica Hollandiæ mortem oppetierunt. Sextum illi ac decimum numerum non excedunt. Nomina, si nosse cupis, hæc sunt: *Wilhelmus I. Auraius Princeps*, *Jacobus ab Heemskerk*, *Lambertus Moy*, *Petrus Heinius*, *Cornelius Johannis* cognomento *Gallus*, *Joannes a Galen*, *Martinus Harperti Trompius*, *Cornelius de Witt*, *Jacobus de Wassenaar*, *Egbertus Bartholomæus de Cortenaar*, *Abrahamus vander Hulst*, *Wilhelmus van der Zaam*, *Wilhelmus Joseph Baro de Gendt*, *Joannes de Liefde*, *Isaacus Swerius*, *Michael Adrianus de Ruiter*. Extrema occupat statua *Ducis Albani* famosissima, sed dudum, ipsoque tyranno superstitite, diruta ac comminuta.

JOANNIS PEARSONII, EPISCOPI CESTRIENSIS, *Expositio Symboli Apostolici, juxta editionem Anglicanam quintam in linguam Latinam translata.*

Francofurti ad Viadrum, sumptibus Jer. Schrey & hæredum Henr. Joh. Meyeri, 1690. in 4.

Constat plagulis 95.

Quemadmodum Belgæ aliquot abhinc annis opus hoc in vernaculam suam transtulerunt: ita nuperrime fuit in Germania quidam, qui studio laude digno Latine illud reddidit. Distinguitur in partes duas, *textum* puta commentarii, & *notas*. Ille particulæ cujusvis Symboli, quod dicitur, Apostolici sensum genuinum, fundamentum Biblicum, necessitatem credendi & usum practicum nervosè ac perspicue, quantum fieri potuit, exponit. Hæc margini olim allatæ; textui nunc singulis paginis substratæ, dicta V. & N. T. Ebræa atque Græca, itemque sententias Patrum ecclesiæ, variasque Theologorum ac Criticorum controversias exhibent, quibus expositionis suæ textum modo dictum aut illustrare aut confirmare Autor nititur. In nullius hominis verba jurasse se probe memor Pearsonius, ubi vis, quid sibi potissimum de vera interpretatio-

ne sive Scripturæ Sacræ, sive Patrum ecclesiæ videatur, aperit, ac, ut unico exemplo assertionem nostram declarem, plerasque Reformatorum opiniones de descensu Christi ad inferos repudiat. Ejus autem hac de re placita si scire cupias, noveris, dicta *Eph. IV, 9. 10. & 1. Petr. III, 19.* ad hunc locum, ipsius quidem iudicio, haud pertinere, sed solum fere *Psal. XVI, 10.* Descensum enim non ad statum exaltationis, sed exinanitionis, refert, ac ita sese habere ait ad animam separatam Christi, uti sepulturam, in Symbolo descensui junctam, ad exanime ejusdem corpus. Breviter: *Descendere ad inferos* idem esse dicit, ac revera ex loco viventium abire, & venire in locum illum, quo detinentur animæ hominum ob peccata mortuorum, quibus satisfactor noster, (missus in forma consimili carni peccato obnoxia, *Rom. VIII, 3.*) & vivens, & mortuus æquari similisve fieri voluerit.

Nos plura desinimus de libro toties jam edito, ut nunc primum Latine translato. Singularem vero eruditione refertum esse scetum hunc Pearsonii, quivis facile sibi persuadere, qui non plane hospes fuerit in historia, quique vel titulo tenus noverit præclara alia Viri *πολυμαθεύτης* monumenta, maximam partem a nobis memorata Kalendis Julii a. 1688. p. 342. Accesserunt editioni huic indices tres, *antorum* nempe, deinde *disiorum* Scripturæ, *rerum* denique *que verborum*.

D. SAMUELIS SCHELGUII DE CONCILIO Gangrensi Exercitatio historico-theologica.

Gedani, prostat in bibliopolio Simonis Beckenstein, 1699,
in 4. Plag. 8½.

Duplici labore defungi oportuit Autorem summe reverendum, Theologum ac Gymnasiarcham Gedanensem celeberrimum, Primo enim de loco, tempore, occasione, assessoribus & autoritate concilii hujus egit, dein canones illic conditos iusto ordine explicavit. Nimirum concilium, quod *Gangrense* dicitur, *Gangra* vel *Gangris* habitum fuit, urbe Paphlagoniæ. Hinc in collectione conciliorum *Petri Crabbe & Laurentii Surii*, nec non in epitome conciliorum *Bartholomæi Carranza & Gabrielis Prateoli* inscribitur: *Concilium Gangrense, celebratum in Paphlagonia seu regione Pelasgorum, Severinus Binus & Ludovicus Bailius* verba posteriora in mendo sub-

cubate putarunt, eo quod *Pelasgos* in Peloponneso reponant Geographi, *Paphlagonia* vero *Asiæ* minoris pars sit. At *Straboni* & *Homeri* autoritate probat *Schelguigius*, *Pelasgos* non minus in *Asia* minori ac sigillatim *Paphlagonia*, quam in *Peloponneso*, sedem fixisse. De tempore concilii majora autorum divortia deprehendit. Referunt nimirum illud ad A. C. 317. *Christophorus Helvicus*, ad A. 319. *Henricus Spondanus*, ad A. 324. *Crabbe*, *Surius*, *Bailius*, *Carranza*, ad A. 328. *Prateolus*, ad A. 333. *Johannes Ludovicus Ruelius*, ad A. 336. *Jodocus Cocius*. *Schelguigius* recentius esse statuit, utut neminem inter ecclesiasticæ historiæ conditores recentiores noverit, cui idem in mentem venerit. Sententiæ huic novæ ansam dedit *Socrates* l. II. c. 42. 43. unde non uno modo colligit Noster, *Gangrenses* Patres post annum demum 360. convenisse, Occasione concilii ex erroribus *Eustathii Sebasteni* (circa calibatam, discrimen ciborum & vestium, templa, divitiarum possessionem, &c.) enata fuit, uti non tantam ex epistola *synodica* *Gangrensi*, sed & *Sozomeno* solide probat *Schelguigius*, *Baroniumque*, pro *Eustathio Eutactum* (ab *Epiphanio* *heresi* 40. memoratum,) ex conjectura sua substituentem, accurate refellit. *Assessorum* nomina ex epistola *Synodica* petenda sunt. Sunt autem ea *duodecim*, si Græcum textum solum audias. Latina emittitur versione antiqua tres dodecadi illi adjiciuntur, ac speciatim *Hofius Cordubensis*; quem Pontificis Romani legatum *Baronius* esse volens, eapropter *Schelguigio* vapulat. *Autoritas* canonum concilii *Gangrensis* *Luthero* maxima visa fuit, uti patet ex ejus præfatione, quam versione *Germanica* actorum *Gangrensi*um, studio *Johannis Kymeii*, *Homburgensium* in *Hassia* *Pastoris*, *Witebergensibus* typis a. 1537. divulgata, præmisit, quæq; etiamnum *T. VI. Jenens. Germ. fol. 528. seqq.* legitur. Nec Pontificiis integrum est, canones illos vilipendere, eum in synodo *quinsexta*, & a *Symmacho* *Papa* in synodo *sexta Romana*, neq; non a *Leone IV.* (*Dist. 20. c. de libellis*,) præ apostolicis ac omnino in ecclesia observandis agniti fuerint. Unde & magnam partem *Decreto* *Gratiani* inferti cernuntur. Ediderunt eos Græce *Johannes Tilius* in collectionibus decretorum *synodali*um, *Christophorus Justellus* in codice canonum ecclesiæ, *Collectores Conciliorum Gallicani*, &c. Latine versiones tres extant apud *Binius*; Prima est *Dionysii Exigui*, ultima *Isidori Mercatoris*, media *Gentiani Herueti*,

veti, quam etiam Schelguigius hoc in opere suo adhibuit. Circa singulos dein canones ita se gerit, ut primo eorum sensum declaret, dein in Jure canonico repetitos indicet, mox rationibus e Scriptura sacra depromptis confirmet, tandem doctrinæ ac praxi ecclesiæ Romanæ modernæ e diametro oppositos esse, liquido demonstrat.

*HET LEVEN VAN EDUARD DE ZESTE,
Koning van Engelant, Vrankryk en Ierland.*

id est,

Vita Eduardi VI. Regis Angliæ, Franciæ & Hiberniæ, descripta a Gisberto van der Hooik.

Hagæ Comitum, apud P. Hage, 1690, in 8. Plagularum 10.

G *Isbertus Hoolkius*, Consiliarius Senatus ac Exconsul civitatis Ultrajectinæ, ut & ad Conventum Statuum Generalium Delegatus, mortuus est Hagæ d. 5. Octobris 1680. Hujus memoriam ab interitu vindicabunt opuscula præsentia, quorum primum est *Vita Eduardi VI. ex Francisci Episcopi Herefordiensis, Johannis Speed, Johannis Hayward, Thomæ Haywood, Bakeri, Leverii, Latimeri* martyris, Clerici, *Winstanlai*, aliorumque fide dignorum virorum scriptis contexta; alterum est *Meditatio van Gods oordelen omtrent magten en volcken der aerde*, sive *de judiciis Dei super imperia & populos terra*, in Pentateucho Mosis potissimum memoratis, adjecta *paranesi ad Judaos*, ut quam supremus orbis iudex de terra sancta, sibi olim gratissima, tulit, sententiam probe perpendant, & ad Christum se perduci patiantur.

*AUGUSTI ADOLPHI AB HAUGVITZ TRA-
ctatus de Regni & Aula Marescallorum nomi-
ne, origine, definitione, &c.*

Budissæ, sumptibus Frid. Arnstii, 1690, in 4. Plag. 92.

N *otitiam Dignitatum illustrium civilium, sacrarum, equestrium, XVI. dissertationibus academicis ante non paucos annos exposuit*

pōfuit vir πολυμαθής & Jobannes Christophorus Beckmannus, Doctor Theologus ac in Academia Francofurtana Professor publicus. Hujus vestigiis infistere merito studuit nobilissimus HAUGWITZLIUS Dominus hæreditarius *Ubigavia & Krimitzii* in Lusatia superiori. Namque non modo spicilegium, sed & messem integram relictam sibi sentiens, vastum opus, *NOTITIA DIGNITATUM OFFICIALIUM* inscribendum, condere aggressus est. Desiderium autem excitaturus eruditorū, integrum illud videndi atq; in suos usus vertendi, partem hæc speciminis loco edendam esse putavit. *Offo ea capitibus* absolvitur, agitque *de Regni & Aula Mareschallorum nomine, origine, definitione, existensia, variis generibus, qualitatibus, meritis, officiis, juribus, redditibus, salariis, titulis, privilegiis, dignitatibus, prerogativis, insignibus, affinis.* Ex innumeris autoribus, Græcis, Latinis, Germanis, Gallis, Italis, Hispanis, Anglis congesta est, ut Viri industriam & improbum laborem merito miremur. Licet vero Mareschallorum dentur genera quamplurima in tot cultioris Europæ aulis, nullum tamen pene erit, de quo non multa memorata digna in commentaria sua retulerit Haugwitzius, adeo ut ex ungue leonem metientes non possimus non arbitrari, e re juris publici studioforum fore, si idem reliquos *Notitia* suæ tomos cum illis communicare voluerit.

ΠΟΛΥΤΑΙΝΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΩΝ
βιβλῶν ὀκτώ.

Polixeni Strategematum libri octo, Justo Vultejo interprete. Pancratius Maasvicius recensuit, Isaaci Casauboni, nec non suas Notas adjecit.

Lugduni Batav. apud Luchtmans & Vivie, 1690. in 8.

Constant plagulis 55.

Solenter & callide a ducibus in bello quæ geruntur, appellatione Romana exprimi apte non posse, Græca autem pronunciatione *Strategemata* dici, Valerius Maximus observavit, qui hujusmodi artibus *caput IV libri VII* instruxit. Eisdem *Sext. Jul. Frontinus* quatuor libris complexus est, ipse rei militaris peritus, qui sub Vespasiano

Spasiano ac Tito præturam urbanam gessit, & in Britannia ferocissimam Silurum gentem subegit. Ex Græcis scriptoribus istas bellorum astutias, & subdola imperatorum ac ducum Græcorum, Romanorum ac Barbarorum gesta *est* *libris* persecutus est *Polyænus Macedo*, orator & patronus causarum apud Impp. Antoninum & Verum, scriptor antiquus, elegans, acutus, eruditus, & utramque militiam, sagatam & togatam, secutus; ut eum prædicat *Isaacus Casaubonus*, qui primus hunc venustum æque ac utilem scriptorem in publicam lucem *A. 1589. typis Tornasianis Lugduni* protulit; magno, ut in Præfatione indicat, ære in privatos usus comparatum, indeque summa industria ac diligentia & fide maxima evulgatum, multis quæ suo loco imperiti librarii moverant in suas sedes revocatis, quæ confusa erant distinctis, quæ vero corrupta erant emendatis; nam distorta, luxata & fœdata plurima in eo fuisse, neque Polyæno adversus vim & injuriam librorum Stratagemata sua quicquã profuisse, sed ipsum velut ex Alliensi aut Variana clade pluribus vulneribus confossum ad se pervenisse, affirmat. Post centum præterlapsos annos, ante quos Scriptorem hunc doctissimus Casaubonus primum publicæ luci exposuerat, cum is ei se subduxisset, nec exempla ejus amplius comparerent, iterum eundem eruditorum usui reddidit eruditus scholæ Delphensis doctor *Pancratius Maasvicinus*: & quando Casaubonus, plurium quam quem unicum nactus erat codicum ope destitutus, multa quæ corrupta essent intacta reliquerat; is e Florentina Magni Ducis Hetruriz, & Cantabrigiensi SS. Trinitatis collegii bibliotheca MSCtos codices Polyæni adeptus, collectis etiam a Gronovio, celeberrimo Criticorum, variantibus in Scriptore hoc lectionibus adjunctis, longe emendatiorem, nitidioremq; Polyænum dedit, plurima quæ mendosa supererant emendans, turbata restituens, confusa distinguens, & genuinam faciem autorj huic reddens: ceu ex Notis constat, in quibus præter Casaubonianas observationes, emendatæ lectionis rationes adfert, & cujus codicis autoritate receptam antehac lectionem mutavit indicat. Versionem *Jussi Vultei*, a qua emendanda, aut nova substituenda Casaubonus abstinuerat, ipse quoque contentus errores notasse, retinuit, quod animadvertet, suorum codicum lectionem ea quodammodo firmari: quocirca & affirmat, malle se Græcum e codice, quo usus fuerat, editum fuisse a Vultejo Polyænum, quem Latinum, is modo Basileæ *A. 1549.* dedit.

DISSER-

MENSIS NOVEMBRIS A. M. DC. LXXX. 547
DISSERTATIONES IN IRENÆUM AUTORE
*Henrico Dodvvello A. M. Historices in Academia
Oxonienſi Praelectore Cambdeniano. Accedit fragmentum
Philippi Sideta hæctenus ineditum de Catechiſtarum
Alexandrinorum ſucceſſione, cum notis.*

Oxoniz, e theatro Sheldoniano, 1689. in 8. Plag. 35.

Cyprianicas Dodvvelli diſſertationes alibi recensuimus. Nunc
ejuſdem Viri celeberrimi diſſertationes ad Irenæum perluſtrabi-
mus, quas tantum prolegomena quædam eſſe dicit, cum potiùs ha-
rum lucubrationum pars diſſertationibus alio tempore ſecuturis re-
ſervata fuerit.

Prima, quæ hoc volumine continetur, diſſertatio agit de fide Ire-
næi aliorumque ſeculi ſcriptorum circa apoſtolicarum tra-
ditionum memoriam quoad media cognoscendi ordinaria. Ac
primùm quidem pro ſtabilienda Irenæi autoritate obſervat, eum paſ-
ſim ab antiquis Apoſtolicum appellari, quod, etſi apoſtolis cœvus
non fuerit, eorum tamen tempora proxime attigerit, & cum iis con-
verſatus fuerit, qui Apoſtoliſ ſuperſtites fuerunt; in quorum nume-
rum num Papias quoq; referri debeat, Dodvvellus non obſtante ipſi-
us Irenæi autoritate dubitat. Papiæ enim præceptorem Johannem
Presbyterum a Johanne Apoſtolo diſtinguendum eſſe putat, & huiſ
quidem evangelium tantum & primam epiſtolam, illi verò ſecundam
& tertiam epiſtolam Johanneam cum apocalypſi tribuit, indeque fa-
ctum cenſet, quod qui ſub initium ſeculi canonem novi Te-
ſtamenti collegerunt, ſecundam & tertiam epiſtolam Johannis & apo-
calypſin omiſerint, cum tantum Apoſtolorum ſcripta, & quæ Apoſtolo-
rum fide niterentur, ut Marci & Lucæ evangelium, in canonem refer-
re voluerint. Similiter a Polycrate Philippum diaconum cum Phi-
lippo apoſtolo confundi arbitratur. De Philippo autem dum agit,
adducit verba Heracleonis apud Clementem Alexandrinum lib. 4.
Strom. ubi Philippo Matthæus, Thomas, & Levi adjunguntur, quem
locum cum Alaphenſi corruptum ſuſpicatur, cum pro Levi, quod alte-
rum Matthæi nomen fuit, Lebbzi potiùs nomen legendum videatur.
Inter eos, qui ipſum Dominum viderunt, ultimum fuiſſe dicit Simeo-

nem Cleopæ, sub Trajani imperio jam ad exitum vergente crucifixum, quo tempore etiam hæreticos hætenus occultos & cavernis suis primum erupisse, multis argumentis probare contendit. Multa quoque differit de *διδασκαίῃ* seu *διδασκαλίῃ* Apostolorum & Virorum Apostolicorum, inter alia asserens, fragmentū posterioris Clementinæ ad Corinthios epistolæ ex Clementis didascalia decerptum esse, quemadmodum & in Barnabæ epistola postremam partem ex eisdem didascalia depromptam statuit. His aliisque, quæ brevitatis studio omittimus, prælibatis ad Irenæum redit, quem tanta fide dignum asserit, quanta credimus hunc vel illum librum ad canonem novi testamenti pertinere. Cum enim Irenæus a Senioribus *ἀποστόλων* discipulis, quid docuerint fecerintve Apostoli, optime cognoscere potuerit, concludit, traditionem, qua N. T. Scripturis credimus, quippe unica veterum testium fide nitentem non esse firmiorem, quam traditiones Irenæi. Confirmat suam sententiam ex eo, quod Lucas aliique Scriptores *θεόπνευστοι*, quoties autoritatem suam lectoribus commendare volunt, non doctrinæ suæ infallibilitatem, sed tantum humana cognitionis media obtendant, qualia etiam aliis in causis testem veracem & fidelem præstarent. Ac ne quis objiciat, N. T. scripta res gestas propiori intervallo tangere, quam traditiones Senum, quos vidit audivitque Irenæus, regerit libros illos sacros usque ad Trajani, & forte Hadriani tempora in privatis scriniis latuisse, nec in ecclesiæ notitiam pervenisse, aut si quando in publicum prodierint, tanta scriptorum apocryphorum pseudepigraphorumque turba obrutos fuisse, ut absque novo examine novoque testimonio internosci non possent, a quo novo testimonio omnem eorundem, quam hodie obtinent, autoritatem dependere dicit. Quod autem libri illi sacri aliquandiu delituerint, & certus istorum canon ante Trajani ætatem conditus non fuerit, ex eo probat, quod Hermas ne unicum quidem N. T. dictum allegaverit, Ignatius vera & apocrypha evangelia pari honore laudaverit, & ex cæteris quoque primitivæ ecclesiæ scriptoribus abunde colligi possit, nondum illo tempore certum aliquod discrimen inter canonicos & apocryphos libros constitutum fuisse. Notat insuper, primum Irenæum quatuor evangeliorum expresse mentisuisse, & ex istorum collatione satis apparere, quod ipsis sacris Scripturis, qui aliis posteriores fuerunt, priorum scripta

scripta incognita fuerint, si excipias, quod Johannes reliquorum evangelia, quippe quæ quodammodo supplevit, vidisse videatur, quemadmodum & Petro Paulinæ epistolæ perspectæ atque cognitæ fuerunt. Cum hæc & plura alia de canone N. T. differuisset, etiam questionem de apostolico ecclesiæ regimine eadem historica fide niti probat, statuitque eam, quæ sub Trajano fuit, regiminis formam ab ipsis Apostolis emanasse, nec aliam introductam fuisse, cum homines novationem in regimine quam in doctrina ægrius admittant, & periclitatura fuisset ecclesiarum fides in tradenda apostolica doctrina, si regimen ab Apostolis relictum in ecclesiis fuisset immutatum. Nullam autem idoneam rationem dari posse ait, cur traditiones de canone N. T. & regimine apostolico majori fide quam Irenæi traditiones amplecti debeamus. Id tamen de propositionibus mere historicis, & nulla ratiocinia continentibus intelligi cupit. Si quis ergo traditiones Irenæi eo nomine veraces esse neget, quod de ætate Christi minus recte senserit, eamque opinionem se a suis Senioribus, illos autem a Johanne aliisque Apostolis accepisse profiteatur, factum a ratiocinio distinguendum esse respondet, ac dicit, id tantum a Senioribus didicisse Irenæum, quod Dominus in ætatem seniolem declinaverit, in eo autem errasse, quod sic ratiocinatus fuerit: Ego major fuit quadragenario. Quin & ipsos Seniores hallucinatos fuisse tradit, quod forte ex vultu Domini collegierit, eum in ætatem senilem declinare. Quantum igitur ad factum attinet, eo redire dicit univèrsam illam Apostolorum & Seniorum testimonium, quod eo vultu Dominus fuerit, qui quadragenario majorem sed quinquagenario minorem representaret, idque verissimum fuisse ex evangelica historia constare, & Dominum, cum auferre vitæ fuerit, quæ senium maturare solet, spectatores suos in eum errorem hæud difficulter impellere potuisse, ut eum quadragesimum ætatis annum excessisse sibi persuaderent; quamvis Seniores illos, quos Irenæus sequitur, non adeo longe a vero aberrasse Dodwellus opinetur, cum verisimile illi videatur, Christum passionis suæ tempore saltem annum octavum & trigesimum egisse, adeoque quadragesimum annum propius, quam vulgo creditur, attigisse. Si quis ulterius contra fidem Irenæi objiciat, quod millenarium Christi in terris regnum ex Seniorum traditione Johanni Apostolo tribuat, re-

respondet Dodvvelus, quod ad factum attinet, id nulla ratione re-
felli posse, cum etiam in apocalypsi verba Johannis occurrant,
sed an recte Seniores illi Johannis sententiam assecuti fuerint, id ad
ratiocinium spectare. Quo etiam refert, quod Irenaeus, quae Senio-
res de Johanne tradiderant, uni Johanni Apostolo tribuenda censuit.
Verum haec de prima dissertatione dicta sufficiant.

In secunda dissertatione quaeritur, qua fide dignus Irenaeus &
alii primivae antiquitatis Patres, quoad media cognoscendi traditio-
nes extraordinaria. Respondet autem Dodvvelus, Irenaeo & aliis
primitivae ecclesiae Patribus fidem in dogmatibus divinis, in aliis
traditionibus plusquam humanam competere. Id probat ex divi-
no extraordinariorum charismatum testimonio, cui nonnullos in le-
vioris momenti negotiis errores non magis obstare censet, quam A-
postolorum infallibilitati leviora hujusmodi errata obsuerunt. Dum
vero de singularibus & extraordinariis primitivae ecclesiae donis pro-
lixè disserit, inter alia statuit, Paulum. 1. Cor. XIV, 16. de benedictio-
ne & gratiarum actione in spiritu agentem de hymno loqui, qui cum
eucharistiae Sacramento conjungi solebat, eumque non a certo quo-
dama ecclesiae ministro decantatum, sed ab eo, quemcunque in fide-
lium coetu impetus propheticus cepisset, & forte illis temporibus ele-
mentorum consecrationem non alio modo quam per hymnum eu-
charisticum paractam fuisse. In baptismo Spiritus baptizatis ut
plurimum sic collatum fuisse tradit, ut externo & sensibili quodam si-
gno se manifestarit, & in hoc signorum numero imprimis fuisse ignem
lambentem, qui in baptizatos descendit; externam autem Spiritus
in baptismo *Pharisaeorum* ad omnes baptizatos referendam maxime in
primis ecclesiarum conversionibus se exeruisse, indeque factum, ut
qui primi in aliqua ecclesia baptizarentur, sanctiores gratisq; spiritu-
alibus cumulatiores haberentur, ut Epaznetus & Stephanus *αγαπῶν*
Achajae, Rom. XVI, 5. 1. Cor. XVI, 15. His primitiis ecclesiarum ac-
censet quoque Clementem Romanum, Hermam, Ignatium & Poly-
carpum, quorum scripta ut apostolicis inferiora, ita humanis omni-
bus anteferenda, & divinis quodammodo anaumeranda censet, cum
ut primitivae suarum ecclesiarum non solum extraordinariis Spiritus
donis, sed etiam eximiiis donorum gradibus instructi fuerint. Porro
ut etiam extinctis his primitiis, non alii quam hoc munere digni ad
sacerdo-

sacerdotium eligerentur ecclesiarum rectores, *διὰ τῆς τοῦ πνεύματος*
 donatos probat, quamvis Deus nonnunquam & alia quædam mediâ
 adhibuerit, quibus ordinandos designarit, e. g. sortes, aut speciem
 aliquam sensibilem, aut insomnia, aut vocem in sensus incurrentem,
 aliasque prophetias vel ordinantis, vel quorumcunque ecclesiæ pro-
 phetarum, nunc puerorum, nunc adultorum, nunc clericorum,
 nunc laicorum, prout impetus Spiritus prophetici quemq; tulerit; si-
 quidem Deo placuerit nonnunquam Episcopos non suis sed alienis
 revelationibus edocere, ut & uitas corporis mystici spiritusque
 comprobaretur, & clerici donis suis se haud nimium efferrent, ne-
 que laicorum dona temere contemnerent. Ita ergo se Deum per
 media plusquam humana ministrorum electioni interposuisse scribit,
 ut non potuerit indignus ad sacerdotium cooptari. Quod si in
 nonnullorum electionibus nulla hujusmodi oracula aperte diuinum
 beneplacitum indicassent, nihilominus Christianos consilia sua a
 Deo, modo nihil contrarium significasset, probata collegisse refert,
 quod exemplo Socratis illustrat, qui ea omnia Genio suo grata col-
 ligebat, quodcunque ab eodem impeditum non fuisset. Et si omni-
 no contigisset, ut aliquis donorum expers in Clerum adscriptus fuis-
 set, ne sic quidem Deum ecclesiis defuisse dicit, cum per ipsam ordi-
 nationem nova illi dona collata fuerint. Quamvis autem ex his
 principiis satis a se probatum confidat, quod omnes primorum se-
 culorum scriptores, qui in officio ecclesiastico constituti essent, spi-
 ritu plusquam humano gavisi fuerint, singulis tamen scriptoribus
 integras ecclesias anteferendas pronunciat, eosque nullibi magis
 fidem mereri, quam quoties in causis fidei, & regiminis ecclesiastici,
 aliisque ecclesiarum omnium communibus, non tam suo quam ec-
 clesiæ nomine aliquid proferunt, cum singulos homines, quanta-
 cunq; alioquin autoritate polleant, sæpe Deus humanis consiliis per-
 miserit, magisque interfuerit, universam ecclesiam per spiritum pro-
 pheticum ab errandi periculo tueri. In postrema hujus dissertatio-
 nis parte multa de miraculis disserit, ut ne hac quidem in parte
 ecclesias secundi seculi ab Apostolicis degeneres esse probet, &
 traditiones illarum fide plusquam humana recipiendas demonstrat.
 Recenset igitur præcipua, quæ in primitiva ecclesia obtigerunt mi-
 racula, non ea quidem quæ a Sacris N. T. Scriptoribus, sed quæ ab
 aliis

alii ecclesie doctoribus literarum monumentis consignata sunt. Id dum facit, multa velut obiter animadvertit, quale est, quod de tempore, quo Polycarpus obiit, observat. Antequam enim ad singularis, quae in Polycarpi martyrio facta sunt, miracula accedat, sententiam Pearsonii, qui Polycarpum non sub Marco, sed sub Pio passum statuit, novo argumento confirmat, quod desumptum est ex epistola ecclesie Smyrnenfis, in qua aliquoties Caesaris in singulari mantio occurrit. Id vero Marci temporibus haud bene convenire Doddvellus inde probat, quod Marcus fratrem suum Verum patrem in Augusta dignitate collegam habuerit. Mirionis quae de pseudo-Christorum ac Pseudo-Apostolorum miraculis seu potius praestigiis adducit, deque criteriis, quibus Christiani vera miracula a falsis dignoscere potuerunt, A Marci autem Imperatoris temporibus gratias illas extraordinarias non penitus quidem, sed tamen paulatim ac gradatim defecisse docet, & in his imprimis Spiritus Pharisaeus baptizatis dari solitas, dona linguarum, donum patefaciendi cogitationes humanas, aliaque hujusmodi; vivaciores tamen fuisse gratias, quae ecclesiae usibus maxime inservirent, & diuturniora fuisse miracula, quae ad stabiliendam sub ethnico Magistratu disciplinam facerent, & quae martyribus in sacro agone constitutis animos adderent, aut alia ratione ad Dei gloriam ecclesiae incrementa promoverent. Huc refert varias visiones, nec non miraculosas daemoniacorum aliorumque sanationes, aliaque miracula quae sub Commodi, Severi & aliorum secundi & tertii seculi Imperatorum aetate gesta fuisse Tertullianus, Theophilus Antiochenus, Origenes aliaque Scriptores memoriae prodiderunt. Inter plura Tertulliani loca, hanc in rem adducta, primus est, qui in libro ad Scapulam legitur, ubi Notarii cujusdam meminit, quem a daemone praecipitatum Christiani liberarunt. Haec verba Doddvellus de morbo caduco seu regio intelligit, cum hunc morbum daemoneis tributum fuisse ex Hippocrate constet, qui hanc opinionem tanquam erroneam justo opere refutavit. Nec alios daemonicos fuisse dicit, de quibus Matth. 17, & Luc. 9. legitur. Ad Hippocratem autem refellendum sufficere ait, quod solerent sic affecti ejecto daemone convalescere, etsi etiam per medicinam curari potuerint. Narcissi miraculum dum enarrat, qui, cum in vigiliis paschalibus lucernae oleum deficeret, magna que inde conster-

consternatio exorta fuisset, haustum ex vicino puteo aquam in oleum convertit, eos refutat, qui existimant, olei defectum levio- rem fuisse causam, quam ut insignem consternationem in Christianorum animis excitare, aut Episcopo miraculi patrandi occasionem dare potuisset. Quibus respondet, eo tempore apud Ethnicos & Judæos publici infortunii omen gravissimum fuisse, si quo forte casu sacri ignes extinguerentur, & hanc opinionem etiam Christianorum, qui e Judæis & Gentibus conversi fuerant, animis infudisse, cum ex receptis illius avi principiis lucem illam sensibilem pro Divinæ præsentis symbolo habuerint, adeoque extinctis hujusmodi luminibus ipsius Divinæ præsentis subtractionem ominati fuerint. Miraculis illustrem fuisse Gregorium Neocæsariensem haud inficiatur quidem Dodvvellus, cum & seculum, in quo vixit, & ipsum Thaumaturgi cognomen id satis suadere censeat; non dubitat tamen, quin maxima ex parte conficta sint, quæ in ejus vita a Gregorio Nysseno recensentur, cum quarti seculi Scriptores fabulis addictissimos fuisse, ex vita Pauli Hieronymiana, Antonii Athanasiana, item ex Palladii historia Lausiaca, & Sulpicii Severi dialogis ac vita Martini abunde intelligi possit: unde ista Gregorii Thaumaturgi miracula prætermittere, quam incertis traditionibus fidem certiorum testimoniorum imminuere maluit. Cum autem primitivæ ecclesiæ miraculis, quæ a quarto seculo & Eusebii temporibus defecisse, vel saltem rarissime contigisse, Chrysostomi & Augustini autoritate probat, nihil magis apud atheos noceat, quam recentiorum fabulatorum *negliquantur*, quantum inter vetera primitivæ ecclesiæ miracula & recentiorum Scriptorum figmenta interfit, prolixius exponit.

In tertia dissertatione, quæ in tempora quibus Irenæus natus mortuusque fuerit, inquit, primum Autor de penuria monumentorum civilium pariter & ecclesiasticorum ejus, qua Irenæus floruit, ætatis conqueritur. Ex ipso autem Irenæo colligit, quod sub Nervæ imperio circa A. C. 97. natus fuerit. Porro cum Irenæus se puerum in Polycarpi admodum senis contubernio egisse memorat, Dodvvellus observat, ex Irenæi mente pueritiam ab anno vigesimo usque ad trigessimum censei, ac ne cui hoc mirum videatur, alios etiam Autores adducit, qui pueritiam longius, quam fieri vulgo solet, extendunt, & in his Hieronymum, qui se puerum fuisse dicit, quo tempore Julia-

nus Apoftata cæsus est, cum tamen eo tempore jam 35 ætatis annus egerit. Imperatorem tum temporis Smyrnæ in Asia versatum, cum Polycarpum Irenæus audivit, Doddvellus non alium quam Hadrianum fuisse, eumque ante A. C. 122 in Asia versari non potuisse statuit, quo tempore Irenæum 25 annorum fuisse suspicatur. Differit quoque de hæreticis eodem tempore exortis, indeque Irenæi ætatem ulterius confirmat, quem Justino Martyre, cum ejus natalem ad A. C. 119 referendum existimet, natu majorem & a Johannis Presbyteri temporibus non adeo remotum asserit. Ut autem Irenæi initia altius quam vulgo solet, deduxit: ita etiam extrema ejus tempora a Severi imperio, sub quo Irenæum plerique passum ac mortuum existimant, ad Commodi imperium retrahit, & Irenæum martyrem fuisse negat. Observat enim a nemine veterum martyrem appellari, cum tamen tanta apud antiquos martyrum veneratio fuerit, ut nunquam sine martyrii encomio mentionem eorum fecerint: Tertullianum, cum in tractatu adversus Valentinum Justini pariter ac Irenæi meminit, Justinum quidem, non ite Irenæum martyrem cognominare: ignotum fuisse martyrium Irenæi Eusebio: Epiphanium, cum toties Irenæum non sine insignibus elogiis allegaverit, honorificum martyris titulum nusquam usurpasse: Theodoretum in dialogo 1. ubi Ignatium Hippolytum & Methodium a martyrio commendat, Irenæum nulla martyrii mentione facta tantum Polycarpi discipulum & Gallorum lumen appellare, & sic alios etiam veteres, cum Justino, Cypriano aliisque martyris elogium frequenter tribuant, Irenæum tamen hoc elogio nusquam exornare. Non dissimulat quidem, autorem quæstionum ad orthodoxos Irenæum expressè martyrem appellare, verum respondet, autorem hunc esse ab Irenæi temporibus remotiorem, & forte Justinum Siculum, qui sub finem seculi quinti scripsit, unde ob nominis identitatem fieri poterit, ut hæc quæstiones in Justini Martyris opera irreperent. Ad locum Hieronymi, qui in commentario ad Es. LXIV. Irenæum martyrem appellat, regerit, Hieronymum, si Irenæum martyrem credidisset, aliis etiam in locis & inprimis in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum vel levissimam ejus rei mentionem facturum fuisse, ideoque verisimile videri, ab aliena manu in allegato loco cognomentum martyris profectum. Primum ergo ex certis Autoribus,

qui

qui Irenæum pro martyre habuerunt, dicit esse Gregorium Turonensem, quem gravissime hallucinatum observat. Dicit enim ille eodem tempore Irenæum passum, quo Pothinus Irenæi in Lugdunensi episcopatu antecessor passus est, quo posito Irenæus nunquam Lugdunensis Episcopus fuisset. Quod autem Gregorius Turonensis Irenæum inter martyres retulit, inde factum Doddvellus suspicatur, quod in epistola ecclesiæ Lugdunensis & Viennensis, in qua persecutionem sub Marco obortam referunt, aliqua Irenæi mentio occurrat, quem epistolæ illius autores ἀδελφὸν suum & κοινωνὸν appellant, quod a lectoribus parum attentis de κοινωνία passionum & martyrii intelligi potuit, cum tamen Irenæum persecutioni illi, quæ sub Marco contigit, superstitem fuisse, ex rebus ejus postea gestis manifestum sit, e quibus Doddvellus colligit, vixisse adhuc Irenæum A. C. 177. 180, 182. 189. Verisimile autem existimat, quod Irenæus ante Victoris obitum mortuus fuerit, nec ultra A. C. 190 vixerit, adeoque Severi persecutionem non attigerit.

Progreditur ad scripta Irenæi, initium faciens ab opere adversus hæreses, de quo in dissertatione quarta prolixè agit. Opus hoc quinque libris constans scriptorum Irenæi omnium primum, neque tamen a juvene, sed a sene, nec simul & semel uno impetu, sed successive elaboratum fuisse scribit. Primum tamen & secundum librum simul editos existimat, quibus imprimis titulum ἐλέγχος καὶ ἀνατροπὴς Πseudoδανύμω γνώσεως destinatum fuisse censet, et si hic titulus postea etiam sequentibus libris communis fuerit. Virum, quem in hoc opere Irenæus suppresso nomine nunc Apostolicum Presbyterum, nunc θεῖον Πρεσβύτερον & κήρυκα ἀληθείας appellat, nunc aliis elogiis designat, Doddvellus Pothinum Irenæi decessorem esse suspicatur, cujus nomen e mysteriorum disciplina reticendum censuerit; sicut Hierophantæ, qui se Eleusiniis initiaverat, nomen Eunapius memorare noluit; ex quo fonte etiam causam derivat, cur Clemens Alexandrinus, cum tres agnovit, quorum institutionibus imbutus fuit, neminem tamen istorum nominatenus expresserit. Amicum, cui Irenæus opus suum dedicavit, tutius ignorari quam a fabulosis cognosci pronunciat. Neque Pseudo-Dextro credendum putat, qui amicum illum Irenæi Turibium appellat, & Toletanum episcopum fuisse tradit. Observat præterea, in Valentiniano, quibus

quibus imprimis hoc Irenæi opus oppositum est, velut in cloacam quandam aut sentinam antiquiorum omnium hæreticorum sordes & spurcitas profluxisse, & emphasin verborum Irenæi explicat, dicens (lib. I. c. 5) Valentinum antiquas hæreticorum doctrinas *εις ἴδιον χαρακτῆρα μεθαρμόσαι*. In primo operis hujus capite non tam ipsius Valentini quam Ptolemæi dogmata recenseri, & Irenæum ista hæreticorum mysteria primum evulgasse notat, ac de scholis Valentini variisque coloniis ex unica illa metropoli deductis plura disserit. Inter alia animadvertit, clarum illum Magistrum, cujus Irenæus seu potius antiquus Irenæi interpres lib. I. c. 5. meminit, non alium esse quam Epiphaniem, ac non minus acute quam verissime Pearsonium in codicis sui margine verba ista Græce reddidisse: *ἀλλ' ὅτι πρὸς τὸν ἑπιφάνησ διδάσκαλον αὐτῶν* &c. cum dubio procul Irenæus in voce *ἐπιφάνησ* ad nomen Epiphaniis alludere voluerit, quem cum Clemens Alexandrinus post mortem divinis honoribus cultum apud Samios referat, cultum illum non tam a civibus Samiis, quam ab Epiphaniis discipulis præstitum fuisse Dodwellus statuit, & simul miratur Salmasium in notis ad Lamprium negasse, quemquam illis temporibus fuisse, qui homines pro Diis habuerit, cum tales hominum apotheoses ex receptis illorum temporum dogmatibus tam frequentes fuerint, ut a gentilibus morem illum homines divinis honoribus prosequendi etiam Carpocratiani didicerint. Tatianum, etsi statim a Justinii morte aliena sapere cœperit, & multis deinde annis non exiguis ad hæresin progressus fecerit, propriam tamen scholam & suo nomine hæresin non ante quam proxime ante suum obitum condidisse asserit, tandemq; ex Tatiani aliorumq; hæreticorum ætate Irenæum post A. C. 174. & ante A. C. 177 scripsisse concludit. Bardesanis propterea ab Irenæo nullam mentionem fieri statuit, quod post illa tempora Valentinianorum hæresi adstipulatus fuerit. Etsi enim Eusebius Bardesanem Tatiano proxime adjungat, id tamen non aliam ob causam factum opinatur, quam quod per Antoninum, ad quem Bardesanes volumen de fato scripsit, Marcum Antoninum intellexerit, cum opus illud potius Antonino Alagabalo confectum fuerit. Julium quoque Cassianum Tatiani discipulum, quem Clemens Alexandrinus *δοκίμουσ ἀρχιερεὺσ* appellat, Irenæo incognitum fuisse ait, cum Cassianus Tatiano paulo

paulo junior fuerit, & Tatiani hæresis Irenæo scribente adhuc recens & nupera fuerit. Chronologiæ suæ etiam convenire probat ordinem, quo hæreticorum refutatores Tertullianus recensuit, neque sententiæ suæ obesse, quod Irenæus Theodotionis meminerit, qui A. C. 184. Græcam Scripturarum interpretationem vulgasse dicitur. Respondet enim, quod etsi constet, sub Commodi imperio interpretationem suam emisisse Theodotionem, non æque tamen constet, quoto Commodi anno id contigerit. Existimat autem Commodi imperium, sub quo Græcam veteris Testamenti versionem Theodotion edidit, non ab illius monarchia, sed potius a communi cum Patre tribunicia potestate inchoandū esse, & sic Theodotionem A. C. 175 interpretationem suam edidisse, Irenæum autem A. C. 176 vel 177 adversus hæreses scripsisse. Respondet etiam ad ea, quæ de Heracleonis mentione obijci potuissent.

In dissertatione quinta de Latino, qui hoc Irenæi opus transtulit, interprete agitur. Quamvis enim Erasmus aliquando dubitaverit, Græce an Latine scripserit Irenæus, magisque in posteriorem sententiam inclinaverit, Doddvellus tamen pluribus argumentis Irenæum Græcis Scriptoribus accensendum probat. Inter alia adducit ipsum Irenæum, qui stylum suum elegantius destitutum excusat eo præcipue nomine, quod apud Celtas commoretur, & in barbarum sermonem plerumq; avocetur. Ex his enim verbis clarum esse dicit, aliam fuisse, qua scripserit, linguam, aliam autem apud Celtas commorantibus in usu fuisse, nempe Barbaram cui Græca opponi solet. Ex iisdem verbis concludit, Irenæum etiam natione Græcū fuisse, nec Romanū esse potuisse, cum ipse ille sermo, quē Irenæus Barbarū appellat, Romanus fuerit. Idem probat, ut cætera argumenta mittamus, ex frequentibus hellenismis, cum non dubitandum sit, vocē *perexivimus* ex Græca *διεξήλασμεν*, item phrasin *qui sunt circa Ptolemaum* ex Græca *οἱ περὶ Πτολεμαίου* desumptam esse. Agnoscit quidem etiam in Tertulliano, Apulejo, Martiano Capella aliisque id genus Scriptoribus crebros hellenismos occurrere, & præsertim Afros Græcæ Libyæ vicinos & Romanis tamen coloniis frequentissimos hybridum & ex utroq; conflatum sermonem contraxisse; observat tamen, eos styli non sophistici, sed idiotici hellenismos ad verbum convertere. Ne quis autem cum Feuardentio dicat, eundem esse ope-

ris hujus & Autorem & Interpretem, cum Irenæus quæ prius Græco idiomate pereleganter scripserat, postea cum pari sermonis felicitate Latinis impertiverit; reponit Dodvvelus, Tertullianum Irenæi verba longe aliter allegare solere, quam in hodierna Irenæi versione extant, idque indicio esse, Tertulliani ævo nondum Latinam aliquam Irenæi versionem extitisse. Primum qui eam usurpavit, notat esse Augustinum, qui in libris adversus Julianum dicta quædam ex Irenæo allegavit, quæ cum vulgata Irenæi versione satis conveniunt, etsi Augustinus hanc Irenæi versionem pro originali ejusdem textu habuerit. Suspicitur igitur Dodvvelus, post annum 385 occasione Priscillianiistarum hanc Latinam Irenæi versionem elaboratam, ejusque autorem Hispanum aliquem aut Gallum eundemque nec Græcæ linguæ nec Latinæ satis peritū fuisse, & extinctis jam Priscillianistis hujus etiam operis usum paulatim exolevisse, paucosque emptores & qui tædium exscribendi susciperent, reperisse, indeque tantam Latinorum exemplarium paucitatem enatam, ut nulla sua ætate Gregorius M. etsi studiose quæsitâ reperire potuerit, cum vice versa Græci Irenæum tam frequenter allegaverint, ut magnam Græci textus partem his fragmentis debeamus. Eoque magis miratur, quod hodie in universo orbe ne unicum quidem Græci codicis exemplar supersit, cum tot Latinos codices habeamus, etsi in plerisque Latinis codicibus extrema capita ob assertum chiliastrum truncata fuerint. In fine hujus dissertationis differit de partitione capitum eorundemque summaris, quæ a recentioribus librariis adjecta conjicit.

In sexta dissertatione, quæ hujus voluminis ultima est, ad reliqua Irenæi scripta pergat, & primum de epistola ad Blastum ac duabus epistolis ad Florinum agit, quarum prior de monarchia, posterior de ogdoade inscripta fuit. Refutat autem Baronium existimantem, quod Florinus & Blastus Irenæo occasionem dederint opus adversus hæreses scribendi, & qualis Florini hæresis fuerit, quantumque Blastus vel cum eo convenerit, vel ab eo discrepaverit exponit, & quo tempore Irenæus adversus Florinum & Blastum scripserit inquirat. De oratione Irenæi adversus Græcos observat, Christianos Isocratem, Aristidem aliosque gentilium Sophistas hujusmodi orationibus æmulari voluisse, cum præsertim communitates aliis quam scriptis orationibus alloqui non potuerint; Græcis Christianos

nos ejusmodi orationes dicasse phrasi e Judæorum stylo depro-
pta, qui omnes non Judæos Græcos appellabant, ad quorum imi-
tationem etiam Christiani tanquam spirituales Israelitæ omnes non
Christianos pro Græcis habuerint; sermonem istum Judæorum
ortum suum debere temporibus imperii Macedonici, quibus Ju-
dæi a plerisque civitatibus Macedonicis in civitatum jura admissi,
unde factum, ut duplici hominum genere civitates illæ consta-
rent, uno Judæorum, & altero non Judæorum qui promiscue
Græci appellati; sermonem istum a Macedonibus cœptum etiam
dominantibus in oriente Romanis adhuc durasse, quod lingua
Macedonum Græca etiam Romanis imperantibus in oriente ob-
tinuerit, idque in rixis suis Hellenisticis Salmasium non vidisse, cum
Heinsii potius opprimendi, quam veritatis studio laboraverit; ab
hac Irenæi oratione non diversum esse tractatum *περὶ ἐπισήμης*, ut
Hieronimus putavit, sed Irenæum orationi suæ hunc titulum dedis-
se, quod Philosophorum scientiam in ea impugnarit, omniaque fi-
dei tribuerit. Circa λόγον Irenæi *εἰς ἐπίδειξιν ἀποστολικῆς κηρύγ-
ματ* observat, occasionem huic operi dare potuisse varia illius
temporis scripta, quæ sub Apostolorum nomine edita fuerunt, &
imprimis Petri evangelium, quod Episcopus Antiochenus Serapion
apud senem sibi cœvum Marcianum reperit. Et hunc ipsum Mar-
cianum ab eo Marciano non diversum esse Doddvellus suspicatur,
cui Irenæus hunc tractatum nuncupavit. Ex eo autem quod Irenæ-
us hunc Marcianū fratrem suum appellat, colligit, quod eo tempore,
cum Irenæus ista scriberet, ab ecclesiæ communionem nondum alienus
fuerit Marcianus, et si forte jam novitatibus quibusdam studere cœ-
perit. Ad librum Irenæi, qui *διαφόρων διαλέξεων* titulum gessit,
devolutus de Irenæi schola agit, in qua ipsum traditiones præsertim
apostolicas docuisse judicat, quales etiam in Hippolyti didasca-
lia extare suspicatur, quam ex bibliotheca Vindobonensi aliquan-
do in publicam lucem emitti semel atque iterum exoptat, eadem
occasione traditionum apostolicarum etiam de Caji libro *περὶ τῆς
τῶ πάντες ἑσίας* non nulla differens. De Irenæi ad Victorem episto-
la cum agit, rationem explicat, cur in controversia paschali Asiæ tam
pauca stipulatores invenerint, & pleræque provinciæ etiam orien-
tales Victori adhæserint, cum tamen Romani morem nec ab Aposto-
lis acceptum, nec adeo vetustum tuerentur, cum vice versa Asiæ trā-
ditionem

ditionem apostolicam præ se ferrent. Causam ejus rei in novis Romanorum coloniis quaerit, post horrendam Judaeorum stragem ab Hadriano deductis, cum quibus etiam Romanos ritus propagatos arbitratur. Epistolam ecclesiae Lugdunensis & Viennensis, cujus bonam partem historiae suae inseruit Eusebius, ab Irenæo scriptam pridem censuit Valesius, cujus conjecturam non improbabilem esse Dodwellus noster judicat. Singulare opus adversus Marcionem ab Irenæo quidem promissum agnoscit, verum cum nemo veterum illud opus a se visum memoret, haud immerito dubitandum censet, an unquam Irenæus promissis illis steterit. Postremo ad illustrandam historiam scriptorum Irenæi duo loca explicat, unum Photii, dicentis Hippolytum Irenæi discipulum juxta præceptoris sui ductum adversus duas & triginta hæreses scripsisse, alterum ipsius Irenæi promittentis se omnibus hæreticis secundum ipsorum characterem contradicendum.

Dicendum etiam aliquid de appendice, quæ exhibet Philippi Sidetæ fragmentum ex MSC. codice Barociano depromptum, & antea ineditum. Non tamen ipsa Philippi verba hoc fragmentum exhibet, sed alicujus, qui Philippum excerptit, quod a Nicephoro Callisto factum ex antecedentibus & consequentibus MSC. illius codicis excerptis Dodwellus colligit. Quod autem Nicephorus in historia sua ecclesiastica locum illum non atigerit, inde contigisse putat, quod serius & scripta jam historia in illum inciderit. Complectitur autem illud Sidetis fragmentum successionem Catechetarum Alexandrinorum. Primus, qui scholæ Alexandrinæ præfuit, juxta Philippum fuit Athenagoras, quem sub Hadriano & Antonino floruisse dicit, & mirabili Dei virtute Saulis instar conversum refert, cum Scripturam Sacram animo Christianos impugnandi perlustrasset. Athenagoræ discipulus juxta Philippum fuit Clemens Alexandrinus, & Clementis Pantænus, etsi Eusebius Clementem Pantæni discipulum faciat. Pantæno ex Philippi mente successit Origenes, Origeni Heraclas, Heraclæ Dionysius, huic Pierius, Theognostus, Serapion, Petrus martyrio illustris, Didymus & Rhodon, qui Philippi Sidetæ temporibus in ipsam Philippi urbem Siden imperante Seniore Theodosio scholam illam transfudit. Hoc fragmentum Dodwellus brevibus quidem, sed eruditis observationibus illustrat. Appendicæ huic

huic subjungitur Synopsis Chronologica rerum historicarum, quæ in his Dodovelli dissertationibus occurrunt, cum addendis nonnullis & emendandis, de quibus prolixitatis vitandæ causa nihil addimus, optantes, ut reliquæ Viri Clarissimi ad Irenzum dissertationes prope diem edantur.

TO KATA ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ,
of, Overeenstemminge der Evangelien.

id est,

Harmonia Evangelistarum; autore Florentio de Bruin, Ministro J. C. Schelluinenfi.

Dordraci, apud Theod. Goris, 1690, in 8. Plag. 41.

Specimen hoc est majoris operis, quo totam historiam Christi a quatuor evangeliiis pertexuit Autor, quodque publico non invidetur, si, de quo non dubitamus, gentilibus suis Belgis probari hoc *ὑποπαρασκευασίων* animadverterit. Incipit id a præfatione Lucæ, & in primo Christi paschate a Johanne annotato desinit. Nec tantum in unum contextum Bruinius redegit, quicquid quatuor viri illi *βιβλίους*, in suo quisque libro, memoriæ prodiderunt, ac in breviora capita distinxit; sed & auxit Notis philologicis, quibus tum coagmentationis suæ rationes reddidit, tum claram ubivis lucem verbis periodicæ obscurioribus affudit. Nos, ubi opus totum adspexerit lucem, ansam plura de eo dicendi arripimus.

TRAITE DE LA LUMIERE &c.

id est,

Tractatus de Lumine, autore Christiano Hugenio Zeelhemii Toparcha. Accesit Dissertatio de causa gravitatis,

Lugduni Bat. apud Petrum vander Aa, 1690, in 4.

Primam doctissimi hujus Operis partem mense proximo Octobri pag. 481. sqq. exhibuimus. Ad secundam, de qua nunc dicendum

β β β β

cendum, quod attinet, versatur illa in vera gravitatis causa indaganda. Primum ergo celeberrimus Autor candide fatetur, ea, quæ *Cartesius* de causa gravitatis meditatus est, licet non omni ex parte cum veritate consentiant, viam tamen sibi munivisse, ut eo, quo cogitabat, perveniret; licet forsan sua quoque hypothesis non plane nulli objectioni sit obnoxia, quoniam difficillimum sit, in hisce rebus summam illam certitudinem, quæ Geometrarum demonstrationibus propria est, assequi. Non dubitat quoque, multos fore, quibus non adeo nova sit adparitura sua de gravitate hypothesis, quippe cum ante bene multos annos præcipuum experimentum huc faciens, ejusque ad gravitatem applicationem, eum *Robaulso* communicaverit; quæ ipse postmodum in Tractatum suum Physicum retulerit, non dissimulato Autoris nomine. Sed cum illo in loco sua pariter atque Cartesii cogitata Hugenianis admiscuerit, & plura ommissa fuerint ad legitimam hujus hypothesis declarationem spectantia, non piguit Autorem, rem totam, prout illam animo conceperat olim, ab ovo, quod ajunt, exponere. Commemorat ergo, ut vasi rotundo, cujus fundi superficies candidi coloris nullisque asperitatibus inæqualiserat, aquam infuderit, injectisque frustulis quibusdam ceræ Hispanicæ, qua literæ obsignantur, operculo vitreo illud muniverit, & rotundæ tabulæ impositum circa axem continuo converterit, donec in motum quoque satis acta videretur aqua vase contenta; tandem vero repente suo in motu stiterit commemoratum vasculum. Hic ergo animadversum fuit, frustula ceræ Hispanicæ, citius in motum concitata quam aquæ particulas, a centro versus circumferentiam vasis fuisse abrepta illique adhæsisse; sed cum vasculo quies reddita fuisset, aquam in motu perseverantem atque vincentem frustulorum a centro recedendi conatum, illa denuo a circumferentia ad centrum detrusisse. Ab hoc ergo tentamine maximam sententiæ suæ, quam de causa gravitatis corporum habet, verisimilitudinem conciliat Autor doctissimus. Statuit enim dari quandam in hac rerum universitate materiam, quæ (1) & subtilis ita sit, ut omnium corporum poros possit pervadere, & (2) tam rapido feratur motu, ut cursum circa terræ superficiem unius horæ & 24½ minutorum spatium possit absolvere, & tandem (3) moveatur ita, ut non describat circulos Æquatori parallelos, sed quaqua versus

liberri-

liberrime gyris suis excurrat. Ex hisce vero suppositis, quæ ratione simul atque experientia probare satagit, deinde deducit, gravia corpora versus terræ centrum propelli; actionem gravitatis interposito interjectuque nullius corporis impediri; omnes corporis cujusque partes ad totius gravitatem constituendam facere; & gravia tandem deorsum cadentia, secundum leges vulgo receptas augere suam velocitatem: quæ quidem sunt præcipuæ gravitatis affectiones. His vero quamvis aliam adhuc nonnulli addiderint, quod nempe gravia, quocunque in terræ loco constituta, sint ejusdem momenti; falsi tamen illorum opinionem convicerunt observationes in Insula Cayenne & Guadaloupe, per horologia oscillatoria Hugeniana peractas, quippe cum pendula breviora reddenda fuerint illis in locis, ut exacte tempus metirentur. Quocirca inquit Autor in hujus singularis phænomeni rationem, eamque ex hypothese terræ diurno motu circa axem conversæ deducit. Cum enim terra conversione hac nitatur excutere atque projicere a se corpora, non potest, quin aliquid hoc pacto de corporum gravitate decedat; sed quia visus hic inæqualis est, eoque major, quo propius ad Æquatorem acceditur; hinc & corpora, pro diversa ab Æquatore distantia, nunc graviora nunc leviora sunt, levissima autem sub Æquatore, & sub Polaris gravissima. Porro quantum de longitudine penduli, quod Parisiis sub ipsum Æquatorem transfertur, demendum sit, indagat, regulamque facilem pariter atque universalem condit, qua eadem res quoad singula loca, a priori potest calculo determinari, quæ etiam non multum ablutit ab experimento, quod *Dn. Richer* in Cayenne Insula cepit. Ex hoc autem rationis & experientie consensu hæc derivantur conclusoria: (1) terram revera circa axem diurno motu circumvolvi, (2) lineam directionis perpendicularum sibi relictorum, non, ut vulgo creditum fuit, in terræ centrum cadere, & (3) terram non sphericam, sed spheroidicam gaudere figura. Illa autem sua in sententia maxime deinde confirmatus fuit a Diario itineris, quod auspicio Directorum Societatis Indiæ Orientalis susceptum fuit, & in quo horologiorum ejus a Promontorio usque Bonæ Spei periculum factum fuit; cum deprehenderet, ratio cinia sua cum experientia fati amice conspirare. Postquam vero ei accuratissimum *Nevvtoni* Opus de Principiis Philosophiæ naturalis

Mechanicis inspiciendi facta est copia, occasionem hinc arripuit ulterius perferendi ac speculandi figuram terræ undique in sese nutibus suis conglobatæ, ut scilicet curvæ illius naturam determinaret, ex cujus circumactu figura terræ generaretur. Accedit autem terra, ex ipsius sententia, satis prope ad figuram corporis spheroidis, orti ex conversione ellipseos circa diametrum minorem, ita quidē, ut differentia inter semidiametrum ellipseos minorem & majorem sit $\frac{1}{25}$ semid. majoris, atque adeo terræ corpus paululum affurgat circa Æquatorem, circa Polos vero deprimatur. Porro hypothesin suam de corporum gravitate ad totum systema Planetarum traducit, prout quidem illud a *Newtono* proponitur. Quamvis enim jam olim suspicatus fuerit, Solis rotunditatem ex hypothesi sua posse derivari, cum facile concipere liceat, a simili materia in orbem acta Solis partes omnes ad centrum ejus propelli; fatetur tamen, a *Newtono* alias rationes allatas fuisse, quæ ipsum magis magisque in hac sententia confirmaverint; cum non solum motus ellipticus Planetarum, quem *Keplerus* solerti conjectura invenit & observationibus probavit, hinc demonstretur, sed etiam solutiones faciles problematum difficillimorum, cur nempe Planetæ non mutant eccentricitates, Sol sit Planetarum centrum, &c. petantur, quas a *Cartesianis* Vorticibus frustra requiras. Sed cum Dominus *Newton* paulo alius principis usus fuerit ad easdem conclusiones stabiliendas, neque fugerit Autorem, quanto eruditus in pretio, merito suo, habeatur opus *Newtonianum*, ideo refellit objectiones quasdam, quæ ex dicto libro contra suam hypothesin de gravitate possent depromi. Deinde calculo definit, quam gravitatem sentiant Saturni & Jovis, si qui tamen sint, incolæ, respectu ejus quæ terricolis est sensibilis; & cum eadem gravitas in superficie corporis Solaris vicies sexies major sit hæc nostra, efficit hinc, materiam subtilem Solem circumcuntem quadragies novies celerius in orbem rapi, quam illam, quæ terram ambit, atque hanc etiam conjicit esse causam luminis Solaris tanto fulgore omnium oculos perfringentis. Tandem hanc dissertationem concludit iis, quæ *Newtonus* de resistentia medii ratione corporum projectorum attulit, recensetque, quid sibi olim de eadem materia meditati in mentē venerit. Hac itaq; occasione non solum quadraturæ hyperbolæ per infinitas series profert in medium, quæ analogæ est quadraturæ circuli, quam a celeberrimo Viro *G. G. Leibnizio* acceptam

ptam ad Acta Eruditorum anni 1682. p. 47. sqq. retulimus, imo gemina plane & consentanea illi Arithmetica Hyperbolæ Quadratura, quæ dicto in loco proponitur; sed etiam singulares quasdam proprietates linearum Logarithmicarum demonstrat.

*CRITIQUE DES PRÉJUGÉS DE Mr. JURIEU
contre l' Eglise Romaine, par l' Abbé Richard.*

id est,

Abbatis Richardi Critica sive Examen Præjudiciorum a D. Petro Jurio Ecclesiæ Romanæ oppositorum; ut & Appendicis Libri ejusdem de Implemento Prophetiarum.

Parisius, apud Eliam Joffet, 1690, in 4. Plag. 80.

SI dictum Augustini *Lib. II. de Mor. Man. c. ult.* ab hujus operis Autore *cap. IV. pag. 12.* allegatum, omnes controversiarum tractatores observare voluissent, modus hic per Præjudicia disputandi fortassis non invaluisset. Monet autem magnus ille Ecclesiæ sui seculi Doctor, *non oportere quæri, quales sint homines, qui sectam aliquam proficentur, sed qualis sit ipsa professio.* Ex qua vero parte initium factum fuerit odiosissimæ de personis & moribus concertationis & criminationis, & qui Scriptores primis ab orto schismate annis hanc potius viam inire amaverint, quam ad dogmatum fundamenta, secundum vera principia examinanda, sese serio & candide convertere, nemini obscurum esse potest. Nostro tempore *Antonius Arnaldus*, Doctor Sorbonicus, ob pugnacitatem non minus, quam ob eruditionem & eloquentiam, toti literatorum orbi notissimus, qui & multas Actorum nostrorum paginas scriptorum suorum relatione occupavit, methodum illam magno cum fervore renovavit, edito *Præjudiciorum contra Calvinianos*, quos vocat, ante annos fere viginti libro acerrimo, cujus, cum recusum esset, compendium *Albi A. 1683. p. 438.* & sqq. inseruimus, statimque refutationem a celeberrimo tunc in Gallia Reformatæ doctrinæ Theologo, *Job. Claudio*, compositam subjunximus *p. 443. & sqq.* Cum vero hic majorem operam

B b b 3

in de,

in defendendis Reformatis, quam in accusandis adversariis posuisset, *D. Petrus Jurius*, haud minus probatus inter Reformatos autor, A. 1685 Præjudiciis Præjudicia, edito justo volumine, (in *Actis 1685. p. 522. & seqq.* a nobis relato) opposuit. Adversus Jurium igitur *Richardus Abbas*, (de quo, quod lectoribus indicari possit, nihil habemus, *Arnaldi* tamen studia & opiniones in eo facile agnoscimus) excitari se, ut in præloquio scribit, ab amicis passus est; quanquam de Jurii opere judicet, quod ex acerbis solum convitiis adversus Ecclesiam Romanam stylo declamatorio conflatum sit, argumentorum vero pondere & soliditate careat, ac ex propriis suis principiis destrui & præterea de narratorum, quanquam nihil ad scopum facientium, falsitate convinci facili negotio possit. Promittit tamen modestiam styli, a Jurio quidem, ut queritur, non servatam; hujus tamen honestatem quandam laudat, quod cum opus hoc casu singulari, dum in typographiam deferendum esset, in manus ejus perv-

Lib. L. misset, ab ipso tamen comiter & fidelissime redditum sit. Quod cap. I. 2. contenta Criticæ hujus attinet, propositum, quod in præfatione indicavit, adversarium ex principiis suis oppugnandi, *Libro primo* secutus est Autor, capitibus XIII id agens, ut ostendat, ex præjudiciis, Romanæ Ecclesiæ a D. Jurio oppositis, minime sequi, quod is demonstrandum sumserit, sed Opus ejus causæ Reformatorum potius nocere; ut adeo parum consulte ad hoc disputationis offensivæ genus transferit, rectiusque facturus fuisset, si intra defensionis terminos sese continuisset. Acceptat Abbas ante omnia confessionem Jurii, quod Romana Ecclesia sit Christiana, & cultum habeat spirituales & rationales, dum preces, gratiarum actiones, hymnos, cantica, prædicationem verbi divini, & sacramenta a Christo instituta retinuerit. Licet igitur Jurius inter Papismum & religionem Christianam distinguat, & illum in vanitatibus, superstitionibus & corruptionibus consistere dicat, atque eatenus eum oppugnandum sumat; nihil tamen efficere eum existimat Autor, quia, si maxime abusus omnes probaverit, ex ejus tamen hypothese nihilominus Ecclesiam Romanam veram & Christianam mansuram, & separationem ab ea factam a schismatis crimine immunem non fore, appareat: multo minus autem scopum teneri, cum pleraque falsa sint, quæ objecerit, aut pro abusus haberi non debeant, certe ut præjudicia allegari non

ri non possint, quæ ut dogmata defendat Ecclesia Romana. Re-cap. 3.
 prendit inde Jurii dictum, quod religionem Romanam non ex
 Episcopi Meldensis *Expositione*, aut similibus Scriptoribus, errores,
 ut ait, in crustantibus, sed ex illis, quos Gallice *outrés* vocat, violentis
 nempe & præfractis abusu defensoribus æstimandam esse scripserit.
 Contendit enim Autor, Bossuetum veram & genuinam religionis Romanæ
 ideam efformasse, a Clero Gallico, & demum ab ipso Pontifice approbatam.
 Axiomata inde seu principia quædam præstruit, puta, quod res non sit
 censenda ex abusu, nec ob eum rejicienda; quod tolerantia alicujus mali
 non sit ejus approbatio; quod defectus alicujus societatis non sint
 exagitandi, dissimulatis ejus bonis & utilitatibus, neque a societate
 per se bona solummodo propter abusus discedendum; denique quod de
 puritate & sanctitate cœtus non sit judicandum ex opinionibus aut
 actionibus singulorum, sed ex professione publica, & fundamento
 legum quas sequitur. Hæc non dubitat ab ipso Jurio agnosci, & ex
 admonitione, quam in *Libro de præjudiciis* præmisit, multa excerptit,
 per quæ ista principia & sequela eorum stabiliri videantur. Jurium
 enim palam fateri ait, quod in veterem & primitivam Ecclesiam
 corruptelæ maximæ irrepserint, & quod hodie corruptissimus sit
 status Ecclesiarum Protestantium, & quod e contrario Jansenistæ
 aliique sapientiores methodum Bossueti probent, & abusus atque
 excessus Ecclesiæ Romanæ condemnent. Monet etiam, quam vehementer
 a scopo aberrat Jurium, cum præjudicia proponi a se dicat, omi-
 ssa dogmatum discussione, postea tamen magna ex parte nil aliud
 pro præjudiciis venditet, quam ea ipsa, de quibus controvertitur,
 dogmata. Dum vero hæc non negat, sed defendit Ecclesia Romana,
 manifestum esse dicit, quod inter præjudicia recenserit non possint;
 si vero revera abusus quidam demonstrantur, illi vero, fatente
 Jurio, ab optimo quoque in Ecclesia Romana improbantur, frustra
 utique illos allegari, cum imputari Ecclesiæ nequeant, neque horum
 causa separatio fieri debeat. Ex principiis enim Jurii certum esse
 putat, quod in Ecclesia, etsi plurimis abusus corrupta, nihilominus
 ob retenta dogmata essentialia numerus quidam electorum semper
 inveniatur & salvetur: unde necesse sit, Ecclesiam illam veram esse
 & minime deferendam; multo minus vero (ita dem concedente
 Jurio) id fas esse ob morum depravationem.

vationem, cum hanc Ecclesia ne in Pontificibus quidem defendat,
 cap. 7. 8. Monstrat porro, si Ecclesia Romana, ut Iurius haud veritus sit cri-
 minari, in synagogam Satanæ degeneraverit, manente tamen statu
 illo dogmatum, quem Iurius agnoscit, & stantibus principiis, quæ
 utrinque probantur, idem dicendum fore de Ecclesia Israelitica, imo
 de Christiana etiam primorum & purissimorum seculorum; unde
 sequatur, quod licita & necessaria ab utraque fuisset separatio; & pro
 ea allegari posse omnia vitia & defectus, quos Apostoli cœtibus, ad
 quos scribunt, objiciunt; multo magis id locum habiturum fuisse in
 9. 10. Ecclesia Græca posteriori, & denique in cœtibus Protestantium ipsis,
 quorum corruptelas per omnes ordines tam graviter taxaverit Iurius.
 Congerit præterea Autor, quicquid ille de dogmatibus orthodoxis,
 II. & de pio & spiritali cultu in Ecclesia Romana agnovit & prædica-
 vit, & inde concludit, libram Jurii magnam utilitatem asserre Ro-
 manæ Ecclesiæ, neque eam pro Antichristiana haberi posse, cum
 17. essentialia teneat, quæ per abusus aut additamenta non tollantur. Cum
 autem indubitata sit veritatis, quod in vera Ecclesia sanctitas morum
 necessario reperjatur, si non in omnibus (quod sperari non possit,
 nec promissum sit,) saltem in quibusdam, neque tamen Iurius ausu-
 rus sit dicere, quod nemo sanctus in Ecclesia Romana unquam fue-
 rit, aut adhuc inveniat; manifestum hinc esse, quod vera sit Ec-
 clesia, utpote quæ sanctos gignat & alat liberos, triticumque purum
 habeat, licet magnus in ea sit zizaniorum sive malorum numerus.
 Hæc qui negent, & toti Ecclesiæ Romanæ mores malorum in externo
 ejus cœtu versantium imputent, Manichæos imitari dicit, iisque di-
 ctum Augustini Lib. I. de Mor. Eccl. Cath. c. 34 opponit, quo illos
 repressit; *Desinat Ecclesia Catholica maledicere vituperando mores
 hominum, quos ipsa condemnat, & quos quotidie tanquam malos filios
 corrigere studet, Istorum jejunia (ita verba Augustini ad Manichæos ap-
 plicat Protestantibus) vestris jejuniis, castitati castitatem, vestitum ve-
 stitui, epulas epulis, modestiam modestiam, charitatem denique charita-
 ti, & quod res maxime postulat, præcepta præceptis conferto.* Able-
 gat eos ad famosam illam Erasmi ad Gerardum Noviomagum, (quem
 Kulturium Neocomum nominavit) epistolam (Lib. XXXI. 47.) in qua
 mores Evangelicorum acerrime vituperantur. Ea autem tantopere
 placuit Autori, ut ejus Gallicam versionem sibi hujus operis subjecerit,
 Addit

Addit multa ex Scripturis & Patribus, quæ eodem tendunt, nempe ut ob paucitatem sanctorum, & quod grana inter paleas, licet aliquando occulta, super sint tamen, de Ecclesiæ veritate dubitare aut schisma moliri non liceat. Subjungit etiam Reformationum Doctorum testimonio, & inprimis Calvinii *Lib. I. contra Pighium* scribentis: *non adde morosus esse Protestantes, ut ob morum vitia, etiam gravissima, scindendam esse duxerint fidei unitatem.* Hoc argumentum, breviter licet tractatum, pro primario habendum esse, haud dubium est; ideoque paulo prolixius ex libro Autoris primo, qui vix decimam operis partem constituit, expositum sistimus, cætera, quantum materiæ copia patitur, brevius enarraturi.

Liber secundus, per sexaginta capita diffusus, in destruendis novendecim præjudiciis, a D. Jurio Romanæ Ecclesiæ objectis, operose laborat. Incipit a disputatione de Ecclesia, quæ omnium de religione controversiarum *alpha & omega* est. Rejjicitur inprimis singularis Jurii definitio, quam in principio tractatus de Præjudiciis proposuit, operose vero in systemate de Ecclesia (cujus compendium in Actis A. 1686. pag. 142. 182. exhibuimus) explicavit, cujus mentionem in hac refutatione omitti miramur. Notari meretur observatio *Richardii* de definitione Ecclesiæ a *Bellarmino* tradita, in qua Pontifex dicitur *unus vicarius Jesu Christi*. Ait enim, hanc vocem *unus* non idem significare, quod *unicus*, sed ita accipiendam, ut non excludantur Episcopi, cum & hi dici possint vicarii Christi. Sed quam controversum id sit, Romæ potissimum, dudum observatum est. Succedit disputatio de *infallibilitate Ecclesiæ*, quam vane jaçtari a Pontificiis statuerat *Jurii*, *primumque Præjudicium* inde collegerat. Sed *Richardus* contrarium asserit, & multiplicis paralogismi & contradictionis reum facere vult adversarium. Acrior est in repellendo *secundo præjudicio*, de *conformitate Ecclesiæ Romanæ cum Antichristo*. Hanc imputationem pro visione fanaticam habet, & alios, inprimis *Hugonem Grotium*, in contrarium adducit. Urget maxime, quod, excepto Anglo quodam, itemque *Huffo* & socio ejus, nemo unquam de Papa intellexerit, quæ de Antichristo in Apocalypsi leguntur. Sensum itaque locis illi tribuit, quem tribuere solent plerique Romanæ Ecclesiæ Doctores, Antichristum, quod homo futurus sit singularis, & tribus annis ac dimidio grassaturus,

Lib. 2.
cap. 1.

2.

3.

describentes. Lusum etiam, ut ait, lusibus opponens, ex numero apocalypico 666, addita litera una, *Lutheri* nomen, vel Gallica hæc verba, *le ministre à la reforme* (minister ad reformationem) efficit.

cap. 4. Quanquam vero ad controversias ipsas, non ad præjudicia pertineant, quæ de characteribus Antichristi disceptantur, Auctor tamen eos examinat, & inter alia negat, invocationem Sanctorum aliam in Ecclesia Romana inveniri, quam quali Paulus usus sit, fidelium viventium intercessionem sive preces petens. Quis sit *homo peccati & filius perditionis* II. Thes. II. 3. prædictus, cum Augustino vult ignorare, & acerbe insectatur Jurii applicationem ad Pontifices.

§. 6. 7. 8. Idem facit in explicatione reliquorum capitum Apocalypseos & prophetiæ Danielis. De tribunali *Inquisitionis Romane*, quod ut d. c. 6. Antichristianum culpat Jurius, respondet, illud non esse Ecclesiæ, pag. 107. sed Curie Romanæ tribunal, & a Gallis nullatenus agnosci. Addit octo observationes, quibus evincere conatur, nova esse illa tribunalia, & in medio demum seculo XIII. contra hæreses erecta; negat etiam infallibilia esse, seu quoad fidem, seu quoad facta aut mores. Decreta eorum admitti posse concedit, si conformia sint doctrinæ Patrum & Sacræ Scripturæ, nequaquam vero his præferenda. Sæpe ait falli in judiciis de facto & de libris, & neminem obligari, ut his cæca fide obsequatur; imo si Inquisitores non sint, ut ex EymERICI Inquisitoris libro loquitur, *sacra doctrina fidei eminenter eruditi & virtutibus circumfulti*, decreta eorum ut abusiva & subreptitia rejici debere. Semper ergo distinguenda esse hæc tribunalia ab Ecclesia Romana. Hæc si censoris Mechliniensis Cuyperi, cujus approbatio libro huic præfixa est, oculos effugerunt, vix latebunt Romanos librorum iudices, multoque minus illis placebunt. Quoniam autem Jurius tertium præjudicium ex testimoniis autorum collegit, qui vaticinia de Antichristo Pontificatui Romano applicarunt, ad singula respondet Richardus, nominatim ad duo loca Hieronymi, & plura Gregorii Papæ, quem Sanctum vocant; dein ad alia ad seculum usque XIV; denique etiam ad reliqua ad XVI. usque seculum. Subjungit observationes quatuor: (1) quod neque ex prioribus tribus, neque ex omnibus, quæ secuta sunt, seculis testes produci possint cum Interpretatione Jurii consentientes. (2) Quod Hieronymus & alii, qui de Pontificibus questi quandoque sunt, de Antichristo longe aliter,

9.
10.
II.

ter, quam Jurius, senserint. (3) Quod scriptores ex seculo IX. X. & XI. citati, fuerint adversarii Pontificum manifesti. (4) Quod, etsi quidam Babylonis nomen Romæ & Ecclesiæ sive Curie Romanæ tribuerint, id tamen non intellexerint sensu Apocalypico literali, sed tantum de vitiis Paparum aut Cleri temporalibus & transitoriis, non vero Sedis Apostolicæ & Ecclesiæ. Jam *quartum præjudicium*, quod regimen Pontificum pure sit temporale, duobus capitibus refutatur. Dicta Christi Luc. XXII, 26. Joh XVIII, 36. de modo imperii, mitiori nempe, non de ipso imperio explicantur. Negatur etiam illicitum esse, ut potestati spirituali, tanquam præcipuæ, per accidens accedat temporalis, & asseritur, quod multa eadem, qua in imperiis secularibus, ratione in hierarchia administrari possint & debeant. Notatur deinde, juramento, quod Episcopi quidam Papæ præstant, Ecclesiam non obligari, & *Arnaldum* hoc nomine perperam a *Jurio* taxatum esse. Defenditur etiam distinctio inter *Ecclesiam Romanam*, quæ dicitur esse societas omnium fidelium, qui cum Papa uniuntur, & inter *Sedem Romanam*, quæ est dignitas & munus ejus, qui Ecclesiam regit, & denique inter *Curiam Romanam*, quæ est persona Papæ & officialium ejus. Hæc non minus Romæ, quam in Gallia valere dicuntur. Affine est *quintum præjudicium* de artibus politicis Pontificii regiminis. Has ita inter alia excusat Autor, ut servata illa distinctione, culpam personis Pontificum, v. g. Gregorio VII, non Sedi Romanæ assignet. Regulas a Pallavicino (quem contemtim Jesuitam quendam vocat) traditas negat esse Ecclesiæ Romanæ, sed horrorem incutere omnibus, qui ejus veri sint filii, omnibusq; Episcopis & Theologis zelum pro Ecclesia habentibus. Objectionem, quod Ecclesiæ Romanæ leges blandiantur carni, Simonie aliisque vitiis, & relaxent disciplinam moralem & confessionem diluens, de *Jesuitarum Societate* sic loquitur; quod, etsi ex illa magni quidam viri prodierint, eruditione clari, nihilominus regulæ ejusdem adeo non placuerint Ecclesiæ, ut potius magnum numerum autorum ex ea, qui nimis laxæ de moribus & casibus conscientie scripserint, publice condemnaverit. Catalogum inde sat longum subjungit Jesuitarum vel Romæ, vel in Gallia damnatorum; addit pauca quædam pro defensione Concilii Tridentini. A *sexto præjudicio*, quod ex malis Pontificum moribus formavit Jurius, stabilita distinctione, & quam

cap. 11. 13.

13.

14.

pag. 149.

153.

156.

cap. 16.

17. 18.

in præloquio fecerat, admonitione, haud difficulter se expedit Autor. Divinae enim, quam statuit, Sedis Romanae institutioni nihil nocere hominis, qui in ea sedet, malitiam, apertum esse putat. Deinde negat, probasse Jurium, quod jactat, nempe quod mille pene annis non nisi mali Pontifices sedem occupaverint; malam etiam fidem ei imputat, quod bonos in enarratione sua omiserit. Adversus obiectum *septimi praedicti* loco Romanae religioni *spiritum superbiae*, plurima regerit Richardus. Negat Semipelagianismum, quem *Jurius*, *Dieckmannus* in libro de Naturalismo, & *Leydeckerus* in thesibus de Jansenianismo Romanae Ecclesiae exprobrant, & quem superbiae spiritalis fontem esse ipse agnoscit, ullius Concilii aut Pontificis decreto receptum, sed semper potius condemnatum esse statuit. Si itaque vel quidam ex imperitia, vel impia plebs, vel doctores quidam particulares, a doctrina Augustini recesserint, (hanc enim, una cum Jurio probat & confitetur) id Ecclesiae injuste dicit imputari; neque tamen probat, licet excusare conetur, quod, qui errores istos manifeste docent, ex Ecclesia non ejiciantur. Notat enim id non semper tempestivum esse, & in veteri Ecclesia etiam toleratos fuisse falsos prophetas. Majorem tamen numerum Orthodoxorum esse contendit, qui gratiam efficacem per se doceant, allegans *Thomistas*, *Augustinianos* & *Academiam Lovaniensem*. Posito vero quod plures errent, Ecclesiam nihilominus absolvit. Laudat autores, quorum libri populi manibus terantur, veram sententiam continentem, *Granatensem*, *Taulerum*, *Bellarmini opuscula*, *Bonam*, *Mangotum Jesuitam* & alios. Respondet ad Bullas *Pii V.* & *Gregorii XIII.* quibus *Michaelis Bajii* theses improbatæ sunt, negatque directe in illis doctrinam Augustini damnari, sed tantum id actum cautumque fuisse, ne, quæ Bajus suo sensu vera docuisset, in abusum verterentur: concedit tamen scandalum ex *Bullis* ortum, & errorem auctum esse. Eodem modo excusat Bullas *Innocentii X.* & *Alexandri VII.* contra quinque propositiones; & hinc manifestum fit, quod Autor hic Jansenio omnino addictus, & *Arnaldi* genuinus discipulus sit. Negat enim, Romæ lectum & examinatum fuisse in Congregatione Canonica librum *Jansenii*, cum tamen, ut ait, Ecclesia non ex speciali assistentia Spiritus Sancti, neque ex particulari revelatione, sed ex diligenti & sincera lectione, de libro aliquo censuram ferre debeat. Deceptum itaque

cap. 19.

20.

189.

itaque *Alexandrum VII* esse, minime dubitat: laudat tamen rescriptum ejus ad *Lovanienfes* d. 7. *April. A. 1660*, quo declaravit, se *Jansenii* propositiones non condemnasse in sensu *Augustini*. Præterimus, quæ de Pontificum veteribus & recentioribus decretis contra Pelagium affert. Hæret tamen in defendenda cunctatione *Clementis VIII* & *Pauli V*, neque omnia Pontificum acta probare vult. *Augustinianorum Generalis* decretum citat, A. 1677. d. 19 Sept. publi- pag. 176.
 catum, quo doctrina de gratia efficaci per se omnibus Ordinis ejus Theologis docenda præcipitur. Thefin etiam Jesuitarum Romæ A. 1674. editam laudat, aliaque ejusmodi addit, quæ ex *Arnaldi* & *Germani* a nobis recensitis scriptis nota sunt. Refellit deinde reliqua, quæ ex vanitate indulgentiarum & cultus c. 22. 23.
 externi, item ex Cleri & Pontificum titulis & prærogativis argumentatus erat *Jurius*, & si quid ex illis probatum, esset, ad Ecclesiam pertinere negat; & hic iterum *Pallavicini* libros acerrime culp- pag. 210.
 pat, & publicam omnium detestationem incurrisse denuo asseverat. Eadem fere ratione *octavo præjudicio*, de avaritia Ecclesiæ ex dogma- cap. 24.
 tibus ejus, inprimis de purgatorio; a *Jurio* elicitæ, occurrit. Quæ vero is de morum corruptione generali, *præjudicio nono* Ecclesiæ Ro- c. 26. 27.
 manæ opposuit, ea vel in factis negat *Autor*, & exempla ex historia seculorum allata refutat, vel in cæcis Protestantium retorquet, vel ab iis ad dogmatum pravitatem argumentandum non esse denuo monet. Prolixe differit de libro *Petri Damiani* Cardinalis, qui *Gomorrhæus* inscribitur, seculo XI editus, quem periisloputans *Jurius*, ex *Baronio* citaverat, *Autor* vero A. 1606. Romæ typis vulgatum & Lutetiz A. 1663. recensum esse indicat. Summa est, vitium illud nefandum a *Damiano* non imputari Ecclesiæ aut Clero in universum, sed quibusdam monachis circa *Apenninum*, & quod multos Prælatos & Sacerdotes a pietate & sanctitate laudaverit. Ad *Bernardi* etiam querelas contra abusus Pontificios, item *Honorii* & aliorum seculi XII. scriptorum, & quos ex seculis sequentibus allegavit *Jurius*, multa reponit. Aliubi errasse eum in allegationibus notat, aut maligne & perperam intellexisse autores; quod maxime facit in response ad locum *Durandi* de fornicatione in *IV. Sent. dist. 32.* & ad *can. Maximianus dist. 8.* aliosque canones quibus concubinatus per-
 mitti videtur. Interpretatur autem illos de uxoribus misas so-
 lenni-

lennibus. In *can. si Papa. dist. 4a.* privatam Bonifacii Moguntiae Archiepiscopi opinionem contineri dicit, a cordatioribus, Gallis praesertim, non probatam. *Taxas* denique curiae Romanae, in quibus pro criminum abolitione certae nummorum summae definitae olim sunt, curialium culpa compositas, & dudum suppressas esse docet.

cap. 32. 33. Exceptiones Jurii post haec in examen vocat, & licet generalem corruptionem Ecclesiae Romanae probari posse minime concedat, posita tamen ea, & stante, quam praesupponit, doctrinae puritate, schisma illicitum esse statuit, multoque minus probandam, si correctio aliqua, quam Jurius fatetur, occasione ejus secuta est. Adducuntur particularia quaedam adversus ea, quae Jurius contra Episcopos in aula Regum versantes, & de monachorum quorundam moribus tradidit. Septem postea capitibus examinat *decimum praedictum* de spiritu reprobationis, quem in Ecclesia Romana regnare affirmat Jurius. Objicit ei iterum, ut in omnibus praecedentibus, & satis prolixè paralogismum; dein ad allatas probationes respondet. *Scholarum, Canonistarum, Magistrorum sententiarum* & in primis *Gratian* errores & abusus non inficiatur; multos excusat, multos censuris notatos esse indicat, & eo ipso Ecclesiam a culpa liberat. Condemnatorum *Casistarum* exempla recentia allegat, *Pozz, Bannii, Garasii, Escobar, Moya, Fabri*, ex Societate Jesuitarum. Negat libros a Jansenistis contra Jesuitas publicatos, v. g. *Practicam Moralem*, Lutetiae combustos esse, aut si factum fuerit, Ecclesiae tribui non vult, quod a secularis potestatis rigore proficiscitur. Probari interim libros istos, quibus relaxationes disciplinae a Jesuitis exercitae vituperantur, piis Pastoribus & Theologis omnibus statuit. Decretum 5. Maji 1667. de tolerantia opinionum circa attritionem & contritionem ab Inquisitione publicatum, infallibile esse negat, & pacis causa a Cardinalibus compositum esse indicat, non negans infirmitati humanae nimium illud pacis studium tribuendum & gemirum piorum dignum esse. Addit, licet in decreto agnoscatur, opinionem, quae amorem Dei ex Sacramento poenitentiae excludit, seu quae statuit, posse hominem in Sacramento illo Deo reconciliari per solum dolorem ob peccata commissa cum firmo proposito ab iis abstinendi, etiamsi nullus amoris Dei accesserit, hodie communior esse; nihilo magis tamen veram esse, & allegat dictum, quod stultorum infinitus sit numerus.

pag. 303. Eadem

305.

306.

Eadem ingenuitate Jesuitarum apologiam omittit, fassus, quod multi pag. 307.
 ex illis gloriam a majoribus acquisitâ contaminaverint; negat autem
 apertissime, quod *Jurium* præsupponit, Jesuitarum spiritum esse spiritum
 Ecclesiæ Romanæ. Non magis patrocinatur *Legendariiis*, quos vocant;
 eorum enim fabulas omnibus Catholicis purgatoris religionis (ut
 cum Augustino loquitur) displicere contendit. Fraternitates autem 310.
Rosarii, & scapularis, singuli Augustini & Francisci, improbare non
 audet, nihilque mali in illis agnoscit, cum tendant ad honorem Dei
 in sanctis suis. Excusat quoque elogia, quæ nimia tribui videntur 313. 322.
 B. Virgini, & ad tolerabiliorem sensum reducit, v. g. cum Damianus
 eam *Deificatam* dixit; crassiora alia ex autoribus quibusdam obscuris
 eruta Ecclesiæ imputari debere negat. Multus est in examinandis, quæ cap. 40.
Jurium de libro, qui titulum habet *Eterni Evangelii*, commentatus
 est, neque solum vim objectionis enervat, quia librum a Pontifice
 condemnatum & igni addictum fuisse, ipse fateatur *Jurium*; sed histori-
 am libri longe aliam narrat, quam ab adversario proposita est, tum
Johannem de Parma aut alios Franciscanos autores ejus fuisse negat;
Jurium vero multorum errorum & falsitatum in tradenda ejus libri
 noticia & excerptis ex illo accusat. Hæc ad partem primam Præju-
 dicatorum *Jurii* pertinent; reliqua secundæ opponuntur, de quibus
 sequenti mense dicemus.

GERHARDI JOHANNIS VOSSII ET CLARO-
 rum Virorum ad eum Epistola, collectore Paulo
 Colomesio Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.

Londini, apud Sam. Smith, 1690, in fol. Plagul. 194.

Cum nemo non commercio eorum delectetur, qui de literis rebus
 que ad earum studia pertinentibus sermones instituunt, aut cum
 aliis eos miscent; fieri non potest, quin epistolarum quoque, quas
 viri docti mutuas dare solent, conspiciendarum copiam maximi æsti-
 ment literarum amantes: quod in iis de negotiis publicis privatis-
 que, veteribus novisque, sacra & profana historia, humaniori etiam
 literatura, ejusque autoribus, candide differitur: quarum rerum
 cognoscendarum cupiditate omnes tenemur. Extant autem com-
 plurium hujus & superioris ævi eruditorum epistolæ in volumina col-
 lectæ,

lectæ, quæ ab eruditis summis in deliciis habentur, præsertim si stili elegantia ubertati doctrinæ conjuncta eas commendat. Summis inde laudibus prosequendum *Pauli Colomesii* studium, qui sparsas hinc inde & in variis eruditorum bibliothecis delitescentes *Gerardi Joannis Vossii* epistolas uno volumine jam evulgavit; siquidem vasta incomparabilis viri eruditio, & in omni genere literaturæ adhibita industria, toto orbe decantata, præclara omnia & utilia ab iis promittunt. Dolendum modo, non omnes quæ ad amicos aut illustres viros ab eo scriptæ fuerunt, amplius superesse inque publicum proferri potuisse: nam desiderari plurimas, vel unicam quod cum *Hugone Grotio* coluerat epistolare commercium ostendit; siquidem e *Grotianis* colligere licet, multas deesse a *Vossio* ad ipsum datas; e *Vossianis* his quoque intelligimus, bonam partem earum abesse, quæ in volumine *Grotii epistolarum A. 1687 edito* extare debebant, sed quoniam interciderè, haud comparent. Quandoquidem autem in confabulationibus non unam modo loquentem, sed alterum etiam vel respondentem, vel de alio argumento sermones exordiantem audire juvat; epistolas quoque mutuas eruditorum conspiciere gestiunt, qui deliciis his capiuntur. Quapropter rectè omnino fecit *Eruditor clarissimus*, quod epistolis *Vossianis*, velati peculiare in volumen coactas subjecit clarorum virorum scriptas ad ipsum epistolas; quæ si eo ordine quo ad *Vossium* scriptæ fuerunt, datis ad eas ipsius responsoriis intexantur, & vel e *Grotii*, *Salmasii*, aliisque evulgatis antehac epistolis (quas utpote publici jam juris factas denuo exhibere prætermisit Editor) quæ desunt suppleantur, temporumque ratio accuratior (modo investigari eam in omnibus possit, cum non omnes annum & mensem quibus scriptæ sunt adjectos habeant) in earum ordine observetur, jucundior multo & utilior lectu futura est hæc congeries: in qua præter typorum sollicitam magis curam, exactiorem ordinis rationem habitam fuisse mallemus: cum plurimas nitido *Vossii* stile & rerum præstantissimarum argumento insignes, operum typographicarum negligentia haud leviter contaminatas, nec suo quasvis loco rectè collocatasprehenderimus. Patebit id ex elencho seriem reciprocata cum *Guilhelmo Laudo*, primum *Bathoniensi* & *Wellensi*, inde *Londinensi* Episcopo, ac tandem *Cantuariensi Archiepiscopo*, *Hugone Grotio*, *Claudio Salmasio* & *Johanne Maurisso* (ad hos

(ad hos enim frequentissimæ comparent in volumine hoc epistolæ Vossii) litterarum commercii exhibente: quem speciminis loco apponimus, ut pateat quo ordine legendæ sint eæ, si temporum ratione habita historias vel rerum publice gestarum, vel eruditionem & studia attingentium, cognoscere aliquis cupiat. Vossii autem epistolas majoribus, cæterorum virorum literas minoribus, quos barbaros vocant, numeris signabimus. *Guilielmus* Ep. Vol. II. ep. 82. 90. *Vossius* Vol. I. ep. LXXXI. *Guil.* 92. *Vof.* LXXXIV. LXXXIIX. XCIV. *Guil.* 98. *Vof.* XCVII. *Guil.* 99. 103. *Vof.* CIII. CXX. CXV. CXXXV. *Guil.* 106. 115. *Vof.* CXL. CL. *Guil.* 133. 137. *Vof.* CLIX. *Guil.* 140. *Vof.* CLXXIII. *Guil.* 149. *Vof.* CLXXXVI. *Guil.* 161. *Vof.* CXCI. CC. CCVII. *Guil.* 198. *Vof.* CCXXXIX. CCLII. CCLXVI. CCLXXIX. *Guil.* 227. *Vof.* CCLXXXIIX. *Guil.* 232. *Vof.* CCLXXXVII. CCLXXXIX. *Guil.* 242. *Vof.* CXXIIX. *Guil.* 276. *Vof.* CCCXLIX. CCCIII. *Guil.* 300. *Vof.* CCCXCV. CCCCVII. CCCCXIV. Grotianarum cum Vossio reciprocatarum epistolarum hæc est iusta series quam subjungimus, e volumine Grotianarum supra memorato depromtis maximi viri literis, quarum nullæ in collectione Vossianarum comparent. *Grotius* ep. 20. *Vof. ep.* XIV. *Gr.* 25. *Vof.* XV. *Gr.* 26. 30. 31. 32. 34. *Vof.* XVI. *Gr.* 36. 37. 38. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. *Vof.* XVII. *Gr.* 48. 49. *Vof.* XVIII. *Gr.* 50. 51. 52. 53. *Vof.* XXI. *Gr.* 55. 56. 60. 64. 65. 66. 67. *Vof.* XXII. *Gr.* 70. *Vof.* XXIII. *Gr.* 72. 73. 74. *Vof.* LIV. *Gr.* 75. 76. 77. *Vof.* LII. *Gr.* 78. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 87. 88. 89. 90. *Vof.* XC. *Gr.* 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. *Vof.* LXXX. *Gr.* 109. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 138. 154. *Vof.* XXIV. *Gr.* 158. 161. 162. 163. *Vof.* XXXII. XXXIII. *Gr.* 179. *Vof.* XXXIV. *Gr.* 187. 188. 212. 218. 221. 222. 223. *Vof.* LXXIX. *Gr.* 224. *Vof.* LXXXIX. *Gr.* 237. 247. 250. *Vof.* CV. *Gr.* 259. 267. 268. *Vof.* XXVIII. CXXI. *Gr.* 274. *Vof.* CXLII. *Gr.* 279. 283. 286. *Vof.* CXLIII. *Gr.* 295. 296. *Vof.* CLXXXIII. *Gr.* 298. *Vof.* CLXXXII. CLXXXIV. *Gr.* 307. 311. 315. 324. 328. 330. 334. 335. 337. 338. *Vof.* CXCVII. CXCI. CCVI. CCVII. CCXI. *Gr.* 341. *Vof.* CCXVII. CCXIX. *Gr.* 344. *Vof.* CXXVII. CXXVIII. CCXXIX. *Gr.* 339. 348. *Vof.* CCXXXIV. *Gr.* 352. 378. *Vof.* CCLIX. *Gr.* 407. *Vof.* CCLXIII. *Gr.* 430. 446. 451. 453. *Vof.* CCLXIV. *Gr.* 527. *Vof.* CCLXXII. *Gr.* 536. *Vof.* CCLXXXIX. *Gr.*

573. 612. 642. *Vof. CCCV. Gr. 793. Vof. CCCVIII. CCCXII. Gr. 859. 907. 946. 952. Vof. CCCXX. CCCXXXII. Gr. 964. 997. Vof. CCCXXXIV. Gr. 1004. 1040. Vof. CCCXLIV. Gr. 1056. Vof. CCCXLV. Gr. 883. 1096. Vof. CCLIII. CCLLVI. CCCLXVII. Gr. 1256. 1185. Vof. CCCLXXI. CCCLXXII. Gr. 1318. Vof. CCCLXXXVIII. Gr. 1365. 1396. 1404. Vof. CCCXCIV. Gr. 1441. Vof. CCCCL. CCCCXVI. Gr. 1520. Vof. CCCCXIX. Gr. 1538. 1564. 1573. Vof. CCCCLVII. CCCCLIX. CCCCLIX. CCCLXII. Gr. 1578. 1586. Vof. CCCLXIII. Gr. 1605. Vof. CCCLXIV. CCCCLXXIX. CCCLXXXIII. CCCXCXI. Gr. 1676. Vof. CCCXCVIII. CCCXCIX. DVII. Gr. 1722. Salmafii cum Vosfio litterarii commercii, quantum ejus e collectis a Clementio Salmafii epistolis nobis innotuit, hic ordo: *Vof. LXXXIII. Salm. 14. Vof. CVII. Salm. 19. Vof. CXXV. CCXII. Salm. 24. Vof. CCXL. Salm. 34. 37. Vof. CCXCIV. CCI. Salm. 39. 41. 42. Vof. CCXIV. Salm. 47. Vof. CCXX. CCXXXV. Salm. 61. Vof. CCXLI. CCXLIII. Salm. 62. 66. Vof. CCXLV. Salm. 70. Vof. CCXLIX. CCLX. Salm. 74. 81. Vof. CCXCIX. Salm. 98. 121. 123. Vof. CCCXXVI. CCCXXVII. CCCLXIII. CCCLXIX. CCCLXIX. CCCLXX. CCCLXXV. CCCLXXVI. CCCLXXXIII. CCCXCI. CCCCLXVII. CCCCLXIX. CCCCLXXX. CCCCLXXXI. CCCCLXXXII. CCCCLXXXVI. CCCCLXXXVII. CCCCLXXXVIII. CCCXCXVII. DXII. DXIII. DXV. DXXIV. DXXXI. Salm. in Vol. II. Vosfianarum op. CCCGXXX. Meurfius cum Vosfio epistoles, quæ in geminis his a Colomesio evulgatis voluminibus extant, alternavit hoc ordine: *Meurs. 67. Vof. LI. Meurs. 68. 70. Vof. LVII. Meurs. 95. Vof. LXXXV. Meurs. 102. Vof. CIX. Meurs. 109. 111. Vof. CXIV. CXLVII. Meurs. 114. 120. 124. 125. Vof. CXXIX. CXLV. Meurs. 130. Vof. CXLII. Meurs. 145. 150. 151. Vof. CCXXXIIX. Meurs. 155. Vof. CLXXXIX. Meurs. 166. Vof. CCIII. Meurs. 175. Vof. CCIX. Meurs. 181. Vof. CCXXII. Meurs. 200. Vof. CCXXXVI. Meurs. 208. 212. 213. Vof. CCLXI. Meurs. 244. 221. 228. 230. 233. 234. Vof. CCLXXXVI. Meurs. 240. Vof. CCL. Meurs. 243. Vof. CCCIX. Meurs. 257. Vof. CCCXIX. Meurs. 259. Vof. CCCXXXVIII. CCCXL. CCCE. Meurs. 260. 282. Vof. CCCLXXV. Meurs. Fil. 287. 290. Vof. CCCLXXIX. Meurs. Fil. 294. 296. 311. Vof. CCECXIII. E contextu harum epistolarum patet, plurimas a Vosfio ad claros hos viros scriptas deesse; æque ac multas desiderari, quas ab istis datas ad ipsum fuisse, ex his quæ supersunt colligere***

ligere licet. Sed earum quæ interciderunt jacturam solari oportet istis quæ restant, beneficio doctissimi Editoris asservata. Nonnullæ quidem earum typis vulgatæ antea erant, ut priores *tredecim* dedicatoriarum operum a Vosio olim in publicam lucem emissorum; (inter quas *tertium* quæ locum occupat, *Isaacum Vosium* autorem habet) quædam etiam in volumine Epistolarum Arminianorum (quæ sub titulo: *Præstantium ac eruditorum virorum Epistole ecclesiastica & theologica*, anno 1684 prodierunt) jam comparent, ut pleræque ad Grotium data, & nonnullæ aliæ, v. g. 14. 15. 16. 17. 18. 21. 22. 23. (quæ etiam Blauianis typis anno 1669 forma foliū quaterna complicatæ excusa prodit) 24. 28. (quæ eadem per errorem n. 141. fol. 173. 174. repetita est) 32. 33. 34. 52. 54. 61. 79. 80. 88. 89. 90. 97. 103. 105. 120. 141. 142. 147. 158. 207. 228. 252. 345. 367. 394. 395. 407. 457. 458. 462. 463. 479. 548; Sed plane ex commodo eruditorum egit Editor, dum omnes Vosii epistolas collecturus, etiam alibi extantes volumine isthoc exesse noluit. Ac jungendæ adhuc fuissent quædam, libris a Vosio editis præmissæ, istisq; tredecim dedicatoriis addendæ; ut eaque A. 1623 scriptam primæ editioni *librorum de Historicis Græcis*, & quas A. 1606 & 1609 *prima & secunda Institutionū oratoriarum* editioni, quam itē A. 1621 *Partitionibus oratoriis*, seu *Rhetorica contracta libris quinque* præfixit, & nonnullæ forte aliæ. Rogandi etiā sunt hi, ad quos fortuna plures epistolas Vosianas in volumine hoc non extantes derivavit, ut publico invidere eas nolint: ex cunctis enim singularis viri humanitas, infucata amicitia, ingenuus candor remotus a calumnia, sinceri iudicii perpetuus comes, insignis doctrina, & in faciendâ ecclesiæ concordia, quæ in Belgio maximis animorum motibus distrahebatur eo tempore & graviter affligebatur, indefessum studium elucet. Hoc ipsum sane in religionis dissidio conciliandi adversas partes studium magno sibi, cum Lugduni theologiam profiteretur, damno fuisse, ac proin opulentiorē se in istam academiā venisse quā postea Amstelodamum recesserit, ep. 140. innuit & majori pretio, quā sex florenorum millibus, istum pacis amorem sibi constituisse, ep. 97. alibique indicat; a quo tamen ne vicicomburii quidem metu se absterritum iri, ep. 11. cordate profiteretur. Digna profecto intrepido, & in adversis semper erecto, pacisque studio animo ipsius verba sunt, quæ ibi leguntur: *Nos disputare malu-*

mus, quam vivere in Christi præcepto. Facile, qui abunde sensa mea nosti, perspicis, quam hæc coquant & macerent animum meum. Neque enim vivicomburiam deprecarer, si scirem me posse eo redimere concordiam Ecclesiarum nostrarum, majoremque primæva Ecclesia amorem; præ qua etiam hominibus nec malis nec ineruditis nimis nunc novellitas sapit. Legantur sequentia. item ep. 107. ad Episcop. Londinensem Guilielmum Laudum, quando scribit: Si non aliud quam humanas vires spectemus, arduam suscipiunt provinciam, qui in religionis dissidio sequestri esse student: imo plurimum, quod quodammodo etiam edoctus sum malo etiam meo, præda esse victoris solent. Sed tamen, ut spero, nondum sic iratus est Deus &c. Plura adferri possent loca, in signe ejus desiderium in promovenda pace ecclesiastica & tollendis dissidiis, quæ Remonstrantes inter & Contraremonstrantes, sive Arminianos & Calvinianos, eo tempore fervebant, testantia; sed sufficiant isthæc. Nec alia quæ res theologicas aut literarias spectant, ex epistolis his afferre atque excerpere vacat; cum non dubitemus, Lectores varietate argumenti, quod quævis ferme earum aliud habet, nobis nec monentibus, ad eas evolendas incitatum in-

*HERESIE IMPIE CONTRE LE COMMANDE-
ment d' aimer Dieu, &c.*

id est,

Hæresis impia adversus præceptum de Deo amando; resuscitata, post solennes ab Ecclesia factas condemnationes, per thesin apud Jesuitas publice defensam.

Coloniæ, apud Nicolaum Schouten, 1690. in 12. Plag. 1.

Qui triplici peccati philosophici denunciatione, (de qua A. 1689. p. 620. itemque hoc anno p. 329. & 502. egimus,) agre facere studuit Jesuitis, Antonius Arnauldus, obiter jamjam in denunciatione secunda perstrinxerat thesin a Jesuita quodam Pontamussano die 14. Jan. 1689. publice ventilatam ac assertam, prout vel ex *Afforum* horum pagina 335. lin. 3 & seqq. mense Julio patuit. Die autem octavo Martii

Martii eandem ex professo aggressus fuerat, ac universæ ecclesiæ Christianæ examinandam atque condemnandam stiterat, celeberrimus Jansenistarum promachus.

En ipsa thesæos verba: *Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali. Formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative.* HUNC HOMO NON TENETUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUE MORALIS. Cum igitur finis hominis ultimus non alius esse queat, quam ipse Deus, non potest non hac thesi affirmare Jesuita, hominem non teneri amare DEUM. pag. 9

Observat heic Arnaldus in antecessum, quod, (nisi laxior Jesuitarum theologia moralis tot pridem Pontificum saniorumque Pontificiorum anathematismis percussa fuisset, ut ejusdem magistrorum istos sapuisse credi potuerit,) nemini magnopere mirum videri deberet, Φοβλὸν id genus ἀνομιᾶς a Patre ejusdem Societatis proparari ac defendi, cum integra hanc in rem dissertatio adversus Jesuitas apud Wendrockium extet, nota IV. in Montaltii epistolam provincialem decimam, idemque illic exprobratur dogma Antæmo Sirmondo & (qui Azorium sequi se asserit,) Tamburino, quale ab orco Pontanus sanus revocasse dicitur.

Maluit hunc Arnaldus Jacobi Benigni Bossueti, quam suis verbis refellere. Similis nempe doctrinæ Episcopum hunc Meldensem postulaverat Petrus Jurin. Catechesin ergo suam vindicaturus & calumniam sibi impactam confutaturus Bossuetus, apologiam satis prolixam antagonistæ opposuit, quam Arnaldus primum exscribit, tandemque in compendium ac quatuor omnino, quæ sequuntur, capita redigit:

1) Deum amare negligens, negligit rem, ad quam Primario nos Obligat tum lex Christi, quæ est lex amoris, tum dictamen rationis, quod Deum homini, tanquam principium suum primum finemque ultimum, proponit. 2) Impium, exitiosum, absurdum, intolerabile est, obligationem tollere amandi Deum actu specialis, aut eandem restringere ad actus quatuor vel quinque toto vitæ tractu eliciendos, aut etiam dubitare, an peccet mortaliter, qui actum dilectionis semel tantum in vita eficeret, aut denique docere,

ACTA ERUDITORUM

quod *praeceptum charitatis erga Deum tunc solum obligat, quando tēnemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus*, quodve, generalius loquendo, homo non teneatur amare Deum tanquam suam suam ultimum, neque in principio, neque in decursu vitae suae moralis. 3) Per calumniam imputatur ecclesiae Romano-catholicae, quod errorum adductorum aliquem foveat; utut enim in ea fuerint, qui thesibus Jesuiticis, num. 2. verbotenus excerptis ac damnatis, patrocinati sunt, Pontifices tamen summi (ac nominatim *Alexander VII & Innocentius XI*) nec non Episcopi ac Facultates Theologicae tantum non omnes, severis expressissimisque censuris in eas animadverterunt. 4) Censuris itaque illis evincitur, per calumniam a *Juribus* accusari ecclesiam Romanam, quod pessima dogmata, ipsamque negationem necessitatis amandi Deum, toleret.

pag. 15.

His ex *Bossueti* recensitis subnectitur ab *Arnaldo* parænesis ad Jesuitas, ut siacere ac publice thesin Pontamuffanam seu impiam atque execrandam condemnent, quemadmodum Parisienses Societatis istius Patres Divionensem thesin de peccato philosophico a se damnari publico scripto professi sunt.

8. 9. II.

Εγκληση Episcopi *Meldensis* ac *Antonii Arnaldi*, quod & Lutherani sententiae illi favent, quam Jesuita Pontamuffanus amplectus est, Theologis vindicandum relinquimus. Utut enim propositionem: *Bona opera* (ac sigillatim, amor Dei,) *necessaria sunt ad salutem*, perniciosam judicari a nostratibus, utriusque facile concedamus, tantum nihilominus abest, ut *propositioni Pontamuffana* calculum adjiciamus, ut potius toto corde eam abominemur. Nimirum dicimus, bona opera NECESSARIA esse, non *necessitate mediis* si-ve *meriti*, (quam verba *ad salutem* haud obscure innuunt,) bene tamen ac omnino *necessitate praecepti*. Neque ab *articulo renovationis* excludimus amorem nostrum erga Deum, licet de eo in *articulo justificationis* gratuita, a qua dependet aeterna salus, sileamus.

OPUSCULA POSTHUMA HACTENUS INEDITA & edita autore F. Christiano Lupo Iprensi S. Theol. D. & Regio primario Lovanii Professore Provincia Belgica

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC LXXX.

gica Otd. F.F. Erem. S. August. Priore Provinciali; cura & opera F. Guilielmi Wynants ejusdem ordinis & voti per Flandro-Belgicam provinciam Diffinitoris S.T.B.
Tomus I.

Bruxellis, typis Eugenii Henrici Frick Typographi Regii
A. C. 1690. in 4. Plag. 121.

Qui *Christiano Lupo*, Ordinem Eremitarum S. Augustini in provincia Flandro-Belgica regenti, a secretis & in itinere Romano comes fuit *Guilielmus Wynants*, ut de mortuo etiam bene mereri non desistat, libris parente suo orbatis obstetricantes manus supponere, & partim pridem editos typis denuo committere, partim tenebris hactenus immerfos in publicam lucem primum emittere non gravatus est. Ac primo quidem hoc volumine continetur I. Dissertatio de antiquitate, autoritate ac legitimo usu sententiarum probabilis. II. Dissertatio de Simonia monasteriorum. III. Dissertatio de antiqua disciplina Christianae militiae. IV. Antiqua ecclesiae & reipublicae in Pelagianorum haeresin decreta, scholiis chronologicis breviter elucidata. V. Dissertatio dogmatica de germano ac avito sensu sanctorum Patrum, universae ecclesiae, & praesertim Tridentinae Synodi, circa Christianam contritionem & attritionem. VI. Epistola familiaris ad Henricum Norisium, qua Lupus quibusdam, ad nonnulla sua de Christiana contritione dissertationis capita haesitantibus, respondet. VII. Exhibitio sacrorum canonum circa jus regularium ecclesiarum quoad praedicationem divini verbi. VIII. Eadem exhibitio sacrorum canonum circa jus regularium ecclesiarum adversus *Jarvati Christophori Philaethis* responsionem stabilita seu confirmata. IX. Dissertatio de sanctissimi Sacramenti publica expositione, & de sacris processionibus, in quibus circumfertur cum Sanctorum reliquiis & imaginibus venerabile altaris Sacramentum. X. Oratio panegyrica in laudem sacrae Hostiae Middelburgi Zelandorum A. 1374 miraculose in carnem convertitae, quae Lovanii in ecclesia Eremitarum Augustini religiose asservatur & colitur, dicta in solenni triseculari Jubileo d. 16. Sept. A. C. 1674. Judicium de his Lupi opusculis huic volumini praemisit *F. Bernhardus Desfrant* ejusdem cum Lupo & Wynantiq ordinis, S. Theol. in Lovaniensi
Acade-

Academia D. Historiographus Regius & Prof. P. cui etiam adjectum in fine indicem debemus. Idem in epistola ad Wynthium indicat, propediem alterum opusculorum Lupi tomum proditurum, & deinde *scholia* in sacros Conciliorum canones, augustiorem quam antea foliorum formam habitura, & locupletanda iis, quæ Lupus morti proximus de apparatus ad concilium Nicenum, de Symbolo, appellationibus Germanicis & Anglicanis ad Sedem Romanam, aliisque nonnullis addi voluit. Plura de Lupo variisque ejusque scriptis B. L. in Actis nostris mensè Julio, Augusto & Septembri A. 1683 invenire poterit, quæ hic repetere nihil attinet.

LIBRI NOVI.

Representatio Majestatis Imperatoris per singula ejus jura, continens jus-
tim Explicationem eorum quæ Electoribus, Principibus & Statibus Imperii
competunt: autore Jacobo Bernhardo Miltz. Oettingæ literis Stephanj
Rolck. 1690. fol.

Il Tiranno considerato privo delle qualità necessarie all' Eccellenza del
Principato, da F. Francesco da Sestri, Minore Capuccino. In Genova 1690. fol.

Aquarum fluentium mensura nova methodo inquisita, autore Dominico
Gulielmino. Bononiz ex typographia Pisariana. 1690. in 4.

Miscellanea Italica Erudita. Collegit Gaudentius Robertus Carm. Cong.
Parvi: typis Jos. ab Oleo, 1690. in 4.

Ragionamenti del Signor Lionardo di Capoa intorno alla incertezza
de' Medicamenti. In Napoli per Giacomo Raillard. 1689. in 4.

Les memoires de Mेशre Jacques de Chastenet Seigneur de Puysegur.
Suiyant la copie imprimé a Paris, 1690. in 12.

Histoire de Dom Jean de Palafox Evêque d' Angelopolis & depuis d'
Osme, & des Differens, qu' il a eus avec les Peres Jesuites, 1690. in 12.

Mystica Anazomia Sacratissimi Nominis Deiparæ Virginis Mariæ sub
omnium scientiarum & creaturarum Angelicarum & humanarum, celestium &
sublunarium operoso compendio, ad representandas prerogativas & perfe-
ctiones, maximasque virtutes ac dignitates Almæ Dei Genitricis exposita: au-
tore P. F. Joachimo a S. Maria Carmelita Excalceato, Sacrarum Interprete
Scripturarum, Venetijs, typis P. A. Brigonciji, 1690. fol.

Balthazaris Bebelij SS. Th. quondam D. & P. F. in Acad. Argentorat. &
VVitteb. Synopsis Historiæ & Doctrinæ Symbolorum antiquissimorum, ut &
recentioris seu Augustanæ Confessionis. Nunc primum in lucem edita a Filio
M. Joh. Balth. Bebelio. Lipsiæ apud Maur. Georg. VVeidmannum, 1690. in 12.

Dissertatio Academica de Pharisæis in libris profanorum Scriptorum
occurrentibus: autore Joh. Heinricho Ernesti. Lipsiæ, literis Joh. Georgii, 1690. in 12.

Henrici Boceri Tractatus de Dissidationibus & crimine prædationis. Tu-
bingæ, apud J. G. Cottam, 1690. in 4.

ERRATUM.

Pag. 412, lin. 18. pro *ratione triplicata lege rationis duplicata.*

1790

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembr. Anno M DC LXXX.

MISCELLANEA ITALICA ERUDITA.

Collegit Gaudentius Robertus, Carmel.

Cong.

*Parmæ typis Josephi ab Oleo & Hippolyti Rosati. 1690. in 4.
Constant plagulis 92.*

Qui hanc *Criticorum Italorum* editionem boni publici causa feliciter accuravit, *Gaudentius Robertus*, profundam suam eruditionem singulari humanitati junctam doctiori orbi dudum approbavit, præsertim tamen eo abhinc tempore, quo una cum clarissimo Benedicto Baccino *Diarium Litterarum* Parmæ summo studio condit. Perpenderat is secum, quam facile contingat, ut libri, utut optimi commatis, at mole exigui, injuria temporis pereant, nisi in unum volumen redigantur, ac ubi vetera exemplaria rariora evaserunt, recudantur. Quale quid a *Goddasto, Grutero, Frabero, Canisso, Pistorio, Lonicero, Lindenbrogio, Acherio, Baluzio, Mabillonio, Meibomio*, aliisque factitatum est. Horum vestigia legit celeberrimus *Robertus*, & opuscula sevirorum superioris seculi doctissimorum in hunc tomum compegit, ac cum hæcenus singula paucorum in manibus versarentur, universa simul publici juris fecit. Institutum nostrum non nisi solos titulos id genus librorum enotare permittit. Hic ergo eorum syllabus est: JOSEPHI CASTALIONIS Anconitani, 1) *Varia Lectiones*; 2) *De antiquis puerorum prænominibus*; 3) *De recta scribendi Vergili nominis ratione commentarius*; 4) *Adversus feminarum prænominum assertores disputatio*; 5) *Ad l. 1. C. qua res pignori obligari possit.* PAULI MANUCCII Veneti *Antiquitatum Romanarum liber*
Eccc de civi-

de civitate Romana. ONUPHRII PANVENII Veronensis, 1.) *De ludis secularibus*; 2.) *De carminibus Sibyllinis.* CONSTANTII LANDI Placentini 1.) *In veterum numismatum Romanorum miscellanea explicationes.* 2.) *In M. Cassii Cacurii & Atilia Manduilla tumulum explicatio.* ANDREÆ ALCIATI Mediolanensis *de magistratibus, civilibusque & militariibus officiis.* FRANGISCI ROBERTELLI Utinenfis 1.) *De Provinciis Romanorum*; 2.) *De judiciis, omni consuetudine causas agendi apud Romanos*; 3.) *De legionibus Romanorum*; 4.) *De magistratibus Imperatorum*; 5.) *De familiis Romanorum*; 6.) *De cognominibus & appellationibus Imperatorum*; 7.) *De commodis, premiis & donis militariibus*; 8.) *De panis militum & ignominia*; 9.) *De gradibus honorum & magistratum Romanorum*; 10.) *Mensum appellatio ex nominibus Imperatorum.* Ac isthæc quidem hac vice Gaudentius Robertus in publicam lucem postliminio reduxit. Adjiciet tomos alios, si præfationis extrema recte intelleximus. Quod uti fiat, bonarum literarum causa otium & vires animi corporisque ultiores animitus ei apprecamur.

CATECHISMUS JUDÆORUM IN
disputatione & dialogo magistri ac discipuli, scriptus à
 R. Abrahamo Jagel, Monte Silicis oriundo, & Latinus ex
Hebrao factus a Ludovico de Compiègne
de Veil, A. M.

Secundum exemplar Londinense, Franequeræ apud Johannem Gyselaar, 1690. in 8.

Constat plagulis dimidiatis 17.

Hunc ipsum libellum prolixè satis mense Novembri anno 1687. p. 637. memoravimus, cum ad Acta Eruditorum referremus *Pugionem fidei* Raymundi Martini. Huic enim *Introductionem* multiplici eruditione refertam præfixerat *Johannes Benedictus Carpzovius*, Theologus nostras longe celeberrimus, *capitque nono Catechismum Abrahami Jagelis*, quantum quantum est, cum versione sua, anno pridem 1658 accurate concinnata, inseruerat. *Ludovicus* autem *de Veil* idem opusculum Londini recensuerat anno 1679, & *Henrico*
 Com-

Comptono Episcopo Londinensi inscriptum, Hebræo-Latine in publicum emiserat, cum paulo ante e Gallis in Angliam transfretasset, ac religioni pontificiæ repudium remisisset. Recudit opusculum illud anno præfenti bibliopola Franequeranus. Licet itaq; nunc erudito Lectori binas istas versiones inter se contendere, ac uter clarissimorum virorum mentem Autoris feliciter assecutus sit, magisve perspicue ac terse expresserit, iudicium ferre. Nolumus enim id facere ipsimet, tum quod id ab instituto nostro alienum sit, tum ne forsân affectui, quo Carpozvii virtutes amplectimur, aliquid dedisse, Veilio credamur. Fatendum tamen, in Lipsiensi editione Jagelis epistolam brevem dedicatorem ad R. *J. Sephum de Fano* desiderari. Itemque non ingratum esse poterit Rabbiniæ literaturæ studiosis, patriæ Autoris nostri situm penitus nosse, quem Veilius his verbis descripsit: *Mons Silicis erat ei patria, quod Venetia oppidum inter Patavium & Ateste situm est, ad minorem fluvium Medoacum.* Nam nomen illud מונציליצי Italice *Monfelice* legendum esse, Julius *Bartoloccius* de Celleno T. I. Biblioth. Rabbin. f. 26. pridem monuit. Vicissim opus fuisse, ut (quem merito secutus est Carpozvius,) *Bartoloccium* inspexisset Veilius, ac ita, quæ Duumviri illi in Rabbiorum scriptis versatissimi de Jagelis ætate & transitu ad Christianorum sacra referunt, in *proæmio* suo commemorare potuisset.

Cæterum idem *Ludovicus de Veil* tractatus aliquot Maimonidæos Latina civitate donavit, de quibus videsis Acta Editorum anno 1684, p. 10. seq. Gente Judæus est, æque ac *Carolus Maria de Veil*, cujus in Acta SS. Apostolorum commentarium Actis nostris anno 1686. p. 504. inferuimus. De utroque hoc compertum habemus ex *Julii Bartoloccii* T. III. n. 847. f. 843. verbis sequentibus: *Ex hac familia De Veil nonnulli Christianam fidem susceperunt, inter quos Ludovicus de Compiegne de Veil & F. Carolus Maria de Veil. Ille Francorum Regis linguarum orientalium ordinarius interpretis fuit, qui librum octavum רוקה ר' R. Bar Maymonis de Cultu divino Latinum fecit & Parisiis A. D. 1678. edidit. Alter F. Carolus Maria de Veil Canonicus regularis Congregationis Gallicane professor, Doctor Theologus, & insignis literatura evasit. Prior S. Ambrosii Melodunensis suæ congregationis dum esset, commentarium in Joëlem prophetam Parisiis divulgavit anno 1676, cum antea edidisset commen-*

tarium in euangelia Matthæi & Marci, & alterum in Canticum Cantorum Salomonis. At, proh dolor! superioribus annis uterque in Anglia fide Catholica ejurata, hæreticorum sectam susceperunt, Carolus Maria in alijs prophetas commentarios Londini edidit; & Ludovicus bibliotheca Regis Anglorum præfectus constitutus. Ambos hodie in hæresi pertinaciter perseverare, cum illorum perpetua infamia, mihi vix lacum est. Hactenus Bartolæus, cui Romæ non aliter licuit perorare de his, quos ob eruditionem sub initium paragraphi laudaverat.

JOH. JACOBI WALDSCHMIEDT,
*Med. D. Archiatri Hassiaci, & in Academ. Marpurg.
 Med. Prof. primarii Praxis Medicinæ rationalis
 succincta per casus tradita.*

Francofurti sumptibus Friderici Knoohii anno 1696. in 8.

Constat pagulis 93.

Postquam anno superiori clarissimus Autor ad castra prope Monguntiam evocatus esset, illi, cui Mars pepercerat, mors infidiata est. Namque ægritudine ibidem prehensus, mox ad suos redux fato præpropero concessit. Non dubitavit itaque ipse filius hanc paternæ gloriæ hæreditatē cernere, & hunc fœrum posthumum in lucem prætrahere, eruditam simul operam sic publico communicaturus. Traduntur autem I. 84. casus morborum, in quibus post declarationem affectus singulorum symptomatum ætiologia exponitur, & quidem ad amussim Cartesianam. Nam huic instituisse clarissimum Autorem, ex ejus Institutionibus medicinæ rationalis, ad Acta nostra M. Februario anni superioris pag. 104. & seq. relatis, annotatum est. Post causarum explanationem, prognosin brevem nec non indicationem subjicit, addito mox medicamentorum apparatu & formulis. Titulos singulorum casuum hic transcribere longum nimis foret & supervacaneum. Nil enim quicquam singularis exhibent, nisi quod cas. 31. pag. 81. catarrhus intestinalis, & cas. 70. pag. 198. febris continua cum tussi, quam Brust- & Schwachheit vocat, listantur.

II. Offeruntur in hoc libro peculiaria de quibusdam affectibus monita Medica, ita ut quemlibet titulum excipiant quedam breves sententiæ aut regulæ, neglecta tamen ordinis ratione, quam alias multi

Multi Practici juxta tres corporis humani regiones & artus observare hactenus consueverunt. Sic e. g. post palpitationem cordis de anorexia, hinc de siti, mox de morbis dentium, postea de vomitu, eardialgia, alvi constipatione &c. agitur. Ista vero monita tantæ veritatis, tanti ponderis pronunciat clarissimus *Dolau* in præfatione huic libro præfixa, ut ea instar aphorismorum Hippocratis observanda arbitretur. Interim talia passim occurrunt, quæ Practicorum experientia forsan dubia videbuntur. Sic pag. 251. in ipso asthma-tis paroxysmo, ubi præsentissimo opus est auxilio, fonticulos jubet excitare. Sic pag. 258. venæ sectionem esse magnæ efficaciz in tussi fere quacunquæ asserit. Pag. 264. contra sitim in ore detinere jubet butyrum recens, vel eine *Schwarte von Spect.* Pag. 282. sudoriferorum in febribus intermittentibus effectum salutarem se non observasse ait: pag. sequ. 283. tamen eum, qui febricitantibus morigeris bene consulere velit, jubet exhibere vinum calidum & ce-revisiam calidam; sic enim sudores largius profluere. Imo pag. 284. felicem prædicat Medicum, qui aliquot ante paroxysmum horis & catharsin leviozem, & sudationem mediocrem citra turbas excitare possit. De reliquo autem pro specifico antifebrili pag. 283. omni-bus commendat antihecticum Poterii cum sale Ammoniaco vel at-cano duplicato. Pag. 292. verum variolarum antidotum celebrat tincturam rosarum, vel bellidis, vel violarum. Atque hic repeti posset prognosticon superius pag. 227. expositum, nimirum variolas, quæ sex postremis anni mensibus invadant, nullas post se relinquere soveas. Pag. 311. in apoplexia tanterium actuale vertici capitis & nuchæ adhibendum suadet. Pag. 317. arthriticos tandem fieri hy-dropicos, & fonticulos quo plures numero, eo hic efficaciores pro-nuntiat &c. &c. quæ singula an ex Dodona profluxerint, nostrum non est judicare, sed arte peritorum.

III. Notæ annectuntur in praxin & chirurgiam Barbetti, ut-pote quarum utraq; ex nimia brevitate obscuritatem præ se ferre ipsi fuit visa. Et quidem fatetur clarissimus Autor, laudem meruisse De-ckerum, qui huic malo obviam iturus notas elegantes in praxin illam ediderit: eas tamen nondum ait rem omnem exhaustisse, & adhuc o-peræ pretium esse, ut novæ superaddantur. Supplevit itaque hunc ipse defectum, mox causas morborum magis dilucidando, mox medendi

Eccc 3

metho-

methodum corrigendo, additis hinc inde aliis medicamentorum formulis, quorum subinde infallibilem vim deprædicat. Sic e, g. in anorexia sive appetitu prostrato pag. 451. sequenti non dari præstantius asserit remedium: *R* cortic, arantior. ʒij. tartari vitriolati, salis absynthii a, ʒj. M. F. P. Dosis quantum cukri cuspede potest contineri. Sic pag. 477. in dysenteria omnibus medicamentis præfert flores rosarum rubrarum, earumque tincturam. Pag. 502. elixir uterinum Mœbii tanquam arcanum commendat in passione hysterica, &c.

Tandem IV loco invenitur Collegium Medicum practicum ad Casus Medicinales Timæi von Suldenstee/ ubi affectuum historias verbotenus repetit, subjungens statim resolutionem juxta sua principia. De reliquo, quod fieri omnino in simili labore oportet, mox a Timæi mente recedit, jam eidem adstipulatur, nunc de novo quædam addit, ceu passim videre est, & exemplorum loco cas. 17. & 25 libri I. nec non casus 1. & 34. libri IV. inservire possunt. Brevis: id voluit hisce annotationibus efficere, ut majus emolumentum posthac ex relectione istorum casuum exurgeret praxi Medicam aggressuris. Finem libri rerum verborumque index excipit.

SELECTIORES DISSERTATIONES

quatuor de Scriptura Sacra, nova Historia Critica V. T. auctori P. Richardo Simoni, ejusque Adversariis Theologis Batavis in primis opposita, Autore JO. HENRICO MAJO S. Theol. D. ejusdemque, ut & Ling. Oriental. Professore & Ecclesiæ Giesfensi.

Francofurti & Wetzlaræ impensis Christophori Olfen, 1690.

Constanti plagulis 19.

Cum sacrarum literarum monumentis nostra contineatur salus, Cadvigilandum sedulo est fidelibus ecclesiæ doctoribus, ne divina ipsorum auctoritas evilescat aut labefactetur. Quod pensi vel maxime habens plurimum reverendus *Auctor*, cum videret a celeberrimo temporis hujus Critico *Richardo Simonio*, ejusque adversariis *Theologis Batavis* id agi, ut variis cuniculis vel aperto etiam Marte sanctis-

sanctissimi codicis dignitas subvertatur; temperare sibi non potuit, quin instituto tam periculoso se opponeret pro viribus, sacrisq; Scripturis auctoritatem suam a viris istis doctissimis in dubium vocatam aut plane impugnatam assertum iret. Hinc ipsi enatae sunt dissertationes istae quatuor, variae omnino eruditionis genere refertae, prout ex summa earum, quam subjiciemus nunc, lectoribus clarius patebit.

In prima itaque dissertatione de *Inspiratione Sacrorum librorum* agit: ubi cum observasset ab initio, homines semper extitisse perversos, qui sacrorum voluminum dignitatem convellere sategerint, quos inter agmen quasi ducat *Spinoza*, a Batelerio, Mansveldio, Cupero, Blyenburgio, Huetio, Musæo etiam nostro refutatus; quem excipiat *Richardus Simon*, conficta de Scribis publicis in populo Judaico sententia obviam se ire posse *Spinosa* arbitratus; quum tamen, observantibus *Theologis Batavis*, id genus disputandi faveat magis *Spinosa*, quam ob sit; illos ipsos autem Theologos pejus adhuc sentire de *Sacrarum literarum inspiratione*, in publicum evulgatis de *historia critica V.T. Simonis* iudiciis, quae & a nobis Anno 1686. Mense Septembr. p. 432. his Actis nostris inserta sunt: eos se nunc refutaturum, & Simonii insuper responsis satisfacturum esse promittit. Quod ut eo commodius & expeditius fiat, veram ecclesiarum nostrarum de *ἱερωσύνη* sacrorum Auctorum praemittit sententiam: ideo nimirum *S. Scripturam verbum DEI* appellari, quod Deum Triunum habeat auctorem, qui interiori afflatu impulsuque amanuenses suos non tantum instigaverit ad scribendum, sed eisdem etiam suggererit, *quid quomodoque scriberent ac loquerentur*, imo in eis & per eos locutus sit, & in calamus dictaverit tum sententias sive sensum, tum etiam verba singula & literas, quae proinde *ἰσαγγελικαί*, & omnis & tota Scriptura *ἱερωσύνη* dicantur: ac proinde sacros scriptores peculiari privilegio gavisos, nec memoria lapsos esse, nec dolum erroremve commisisse, sed optime cuncta percepisse, tum in se, tum ratione modi, quo praecise Deus his ipsis vocibus, syllabis, literis, apicibus consignari verbum suum voluerit; qui tamen miranda *συνοχὴ* & *ἑκδοσις* sic se demiserit, ut afflatus suos ad scriptorum ingenium temperaverit, suoque consueto dicendi genere uti iisdem permiserit. Hinc igitur in Scriptura fundatissimae sententiae contradicere Theologos illos Batavos, quos *Richardus Simon* esse putavit *Natalem Albertum de Ver.*

de Verſe, & Jo. Clericum; quorum poſterior *Judicia illa univerſa ſibi* tribui, haud invitus, ni fallimur, patietur. Theologos itaq; iſtos perſonatos, quicunq; ſint, ſtatueret, *triplicis generis reperiri res,* quæ ſingulari revelationi adſcribi nequeant, *prophetias nempe, hiſtorias & doctri- nas.* Ac in prophetiis quidem, ſive per viſionem, ſive per voces, ſive per inſpirationem datæ ſint, (ad has enim claſſes reduci poſſe exiſt- mant omnia vaticiniorum genera) non requiri neceſſario, ut ſingula verba ſint divinitus inſpirata, ſed ſufficere, ſi de rebus hoc conce- datur, cum negari non poſſit, quemlibet Vatem proprium ſequi ſty- lum, ab omnibus aliis diverſum. At plurimum reverendus Majus non tantum clariffimis Scripturæ testimoniis, ex *Jer. Lg. XXX. 2. XXXVI. 2. Num. XXIV. 4. Deut. XLIX. 18. II. Cor. XII. 8. II. Pet. I. 20. 21.* evincit, ipſa etiã verba divinis amanuſibus fuiſſe ſuppeditata, ſed neque indignum fuiſſe Deo, quod ipſorum ingenio & uſitato lo- quendi ſcribendique generi ſeſe accommodaverit. Non enim ita ſe demiffiſſe ſupremum Numen, ut ſuz auctoritatis majeſtatiſque non habuerit rationem, quas ſubinde per formulam *וַיִּדַבֵּר יְהוָה* indica- verit, quæque ex ipſa ſtyli diverſitate eſſulgeant. Equidem negare An- onymum, per formulam illam, *ſic dixit Dominus,* probari poſſe, Prophetas ipſa verba Deo referre accepta; cum moris ſit apud He- bræos & Græcos, tanquam directe loquentes introducere eos, quo- rum ſenſus tantum referant, non ipſa verba, quibus uſi ſunt; quod duplici conſtet exemplo, uno ex Decalogi præceptis ex Exodo & Deuteronomio diverſis verbis repetitis deſumpto, ubi tamen utrobi- que Deus ſiſtatur loquens. Verum id ſententiæ orthodoxæ æqua- quam officere, quia Deus æque ac Moſes unam eandemque rem lu- bens prudensque diverſis nominibus exprimere potuerit, quod mul- toties fieri per univerſam Scripturam videamus, ſicut & ea libertas profanis ſcriptoribus unam eandemque rem iterantibus concedatur; quanquam & cauſa ſubſit, cur Moſes in Deuteronomio Dei juſſu aliter loquatur ac in Exodo. Sic cum ex N. T. (quod alterius loco exempli ſit) evangeliſtas dicunt Chriſtum directe loquentem intro- ducere, qui tamen ipſa ejus verba non enarretit, cum conſtet Servato- rem Syriace & Chaldaice locutum eſſe, qui & ſæpe immane quantum inter ſe differant; Autor in contrarium ait, Evangeliſtas verba Chriſti Græco referre idiomate a Spiritu S. edoctos; differentiamque

Sacra-

sacrorum Scriptorum ex libera Spiritus S. dependere voluntate, ne-
 que quiequam derogare veritati. Majori specie urgeri posse, quod
 dicunt, accidisse interdum, ut DEUS, licet nec verba, nec sensum in-
 spiraverit, de quorundam ore traxerit prophetias, quas qui emise-
 rint, nec intellexerint, neque vaticinia esse crediderint; cuiusmodi
 sint prædictiones multæ ex V. T. in Psalmis præcipue Davidis, & Cai-
 phæ in N. T. Sed negat Autor ex II. Pet. I. 20, 21, dari prophetiam,
 ubi DEUS neque verba, neque sensum inspiraverit, aut si
 dentur forsan paucæ, ad prophetias generatim id trahi posse, cum
 longe aliud de Prophetis tradatur I. Pet. I. 10, id quod egregie Patrum
 dictis illustrat. Denique cum statuunt Theologi Batavi, dari *pro-
 phetia genus*, quod solum in explicatione Scripturæ versetur, & in
 compositione extemporalis canticorum, veluti Mirjam, & Deborah,
 quodque nihil nisi pietatem & zelum requirat; psalmos etiam se-
 cundum seriem alphabeti Hebraici compositos videri plus otii
 & laboris, quam afflatus divini requisivisse, neque legi in ejusmodi
 operibus sacros Scriptores nomine DEI loqui: Autor noster
 asseverat, illud quoque Prophetiæ genus, quod in explicatione
 Scripturæ versatur, non esse *ἰσως ἀπλύσιως*; pietatis vero illum
 Spiritum ad sacros hymnos Deo decantandos excitantem homines
 sacros, non vulgarem, sed omnino propheticum Prophetisque
 proprium fuisse; eoque & Mirjam & Deborah מִיָּמִין, Exod. XV,
 20. Jud. IV. 4. & Davidem Prophetam vocari Act. II, 30; qua occa-
 sione de voce מִיָּמִין quædam eleganter disputat. Investigationem
 vero, meditationem & laborem ideo non posse denegari Pro-
 phetis, quod Petrus, I. Ep. I. 10. de iis dicat, ὅτι ἐξεζητήσαν καὶ ἐξε-
 μένησαν περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς χάριτος καὶ προφητείας. Quod vero ul-
 timo dicatur loco, refutari aperte ex II. Sam. XXIII, 2. Pl. XLV, 2.

A libris prophetiis cum *Theologia Batavis* ad *historicos* pro-
 greditur Autor, quos non meliori loco memorat haberi ab ipsis,
 cum nihil amplius in istorum autoribus requirant, quam probita-
 tem, cognitionemque earum rerum, quas tradunt, quibus proinde
 merito fides habeatur, quamvis non credatur, facta, seu res, & verba
 eis fuisse inspirata; nam illud supponi tantum, nulla idonea ratio-
 ne probari; miracula fingi sine necessitate, quasi inspiratione indi-
 guerint, qui factum aliquod vel audiverunt, vel viderunt; Scriptores

sacros ipsos diversum statuere, ut Lucam ab initio evangelii sui; idq; patere ulterius ex contradictionibus historicorum in circumstantiis quibusdam, tum ex designatione temporis & numeri, quæ definire exacte nescientes voce *circiter* usi fuerint. Sed inania hæc terribulamenta esse probat Auctor; neq; enim supponere solum orthodoxos Theologos inspirationem, sed solidis rationibus iisque bene multis adstruere; & ideo præter necessitatem non fingi aliquod mitaculum, causas enim fuisse sane, cur licet antea multa aliunde cognita habuerint, tamè ea ipsis *in actu scribendi* a Spiritu S. suggererentur, quas ipsas verbis *Voessii* & *Bellarmini* fusius eloquitur. Lucam vero, quem in partes advocent, quum cap. I, 3. dicat: *visum est mihi παρεμολυθημοτι ανωθεν πικρον ακριβως, κατηξης σοι γραψαι*; ipsi adversari; cum aperte ad Spiritus S. inspirationem provocet, ut ex propria vocis *ανωθεν* significatione constet, quam recte *Erasmus*, *Cloppenburgius*, *Gomarus*, *Lightfootus* per *desuper* vel *superne* reddant, hoc sensu: *affeculo omnia callius*. Non magis consistere, quæ de contradictionibus ex quibusdam circumstantiis discrepantiis oriundis afferant; neque enim & olim & nostris defuisse temporibus, qui contradictiones istas non vere tales, sed apparenter tantum; vastis voluminibus demonstraverint. Leve demum esse, quod ex voce *circiter* elicere velint, ex Episcopo suo & Grotio desumptum, quum vox illa non arguat incertitudinem vel ignorantiam scribentis, sed pertineat ad ampliandam rationem vel numeri, vel mensuræ, vel distantie.

Tandem cum *doctrinas* esse statuunt *in sacra Scriptura comprehensas*, quæ peculiari divinæ revelationi directe tribui haud debeant, & eam in rem Orthodoxorum sententiam destruere fatagant, ad earundem vindicationem Auctor progreditur; & imprimis ostendit ad Jo. XVI, 13, confundere ipsos *Spiritum miraculorum* cum *Spiritu veritatis*, & inepte huc trahere Jo. XIV, 16. ex quo statuunt non nisi *εν εμμενισου* constituisse Spiritum, quem personam fuisse tacite insuper negent. Hinc tamen nihilominus ipsos *infallibilitatem* aliquam tribuere Apostolis, quæ in hoc consisteret, quod principia Judaicæ religionis ab infantia edocti, & a Christo his, quæ Evangelium Judaismo adjicit, probe ambuti, facile & *infallibiliter* reddere visa & audita potuerint; fieri quidem etiam potuisse, ut Spiritus, quem

quem Christus miserit, eorum memoriam roboraverit, & incognita quadam ratione spiritum (*mentem*) aperuerit; tamen certum esse, dictum illum *Spiritum* eodem non ita miraculose direxisse, ut quæcunque dixerint, vel scripserint, pari fide pietatisque affectu suscipienda sint, ac quæ Christus ipse unicus *infallibilis & supremus* magister atque doctor locutus fuerit. Hæc vero futilia esse omnia, & unica Christi sententia, *qui vos audit, me audit*, refutari Autor monet. Respondet inde ad magnorum virorum, quæ afferunt, testimonia, & objectiones duas adversus nostros refellit, negatque suis rationibus innixus, Apostolos, non per inspirationem, sed per consuetudinem tantum linguam Græcam didicisse, eoque impure locutos esse & scripsisse. Hinc *Proverbiis Salomonis, Ecclesiasta, Cantico Cantorum & Jobo* adversus argumenta Autorum istorum auctoritatem adducit. Denique solvit objectiones contra canonem Scripturæ alatas, non posse claram efficacemque rationem dari, quod ii, qui canonem Judæorum concinnarunt, ad distinguendos libros *ἁγίων* ab aliis, fuerint infallibiles: tribui id quidem Synedrio magno illius temporis, in quo Zacharias aliique Prophetæ fuerint, sed doctos hac de historia dubitare; Judæorum canonem & distinctionem in *Legem, Prophetas & Cethubim* sibi potius favere, cum fateantur Judæi *hagiographos* non ita, ut Mosen & Prophetas inspiratos fuisse: neque locum in Evangelio esse, quo tradiderit Christus, V. T. libros secundum res & verba divinitus esse inspiratos. Regeat enim Autor doctissimus, non a Judæis, sed a DEO constitutum inque publicum usum ecclesiæ destinatum esse canonem; & Ecclesiam saltem declarare & testari, quinam sint libri illi canonici, eosque ad posteros transmittere, quod & disertis verbis fateatur Simon: consignationem canonis tum fuisse factam, cum per ultimum Prophetam Malachiam ultimam lineam apposuisset Spiritus S. & a gente Judaica se retraxisset, fatentibus id Judæis: doctissimos vero Judæorum ultro largiri, *Cethubim* esse quoque libros Propheticos, quod contra *Maimonidem Abarbanel* probaverit: Christum denique canonem pro inspirato divinitus habuisse, ex Luc. XXIV, 44. haud abs re colligi; qui & speciatim Matth. XXII, 31. 43. aliquos libros biblicos a DEO profectos esse pronunciet.

In *Dissertatione Secunda* agit de *libris Canonicis in arca fœderis re-*

conditio. Ubi ante omnia docet, hanc rationem distinguendi libros Canonicos ab Apocryphis in V. T. in usu fuisse, quod illi in vel juxta arcam, hi contra eandem fuerint repositi; quem morem jam olim Epiphanius indicaverit, quando in libro *de ponderibus & mensura* cap. IV. *Sapientiam*, inquit, & *Siracidem* utiles quidem, sed e *Canonicorum numero exclusos*; (in cujus verbis quidem: *αὐτῶν ἐπιπέδων ἴσων ἄνευ φέρονται διὸ ἐν τῷ ἁγίῳ ἀποκρύφτου*, appareat mendam, cui tamen addita iustitiam particula statim medela afferri possit, ut sensus sit: quamobrem & in *Arca* (Πῶν) h. e. in arca foederis, repositi *non* sunt,) ac Jo. Damascenus ex Epiphanio repetat, unde & libri canonici a veteribus *ἐν ἀρχαῖς* denuciantur. Postmodum verba ex Mose producit Deut. XXXI, 24. 25. 26. quae hujus rei fundamentum sint. Nam in istis designari *tempus* repositionis in arcam, tum nimirum, cum *Moses absolvisset omnia*, unde fluat, *Mosen* totius Pentateuchi autorem esse, nec ullam reliquisse legem oralem, neque tantum sensum legis ex DEO hausisset, ipsa quoque verba. Patescere poero exinde, *quibus injunctum* id fuerit officii, *Leviti* scilicet, sub quorum nomine comprehendantur & Sacerdotes, id quod ex Deut. XXXI, 9. evidenter constare possit. De loco difficiliorem esse quaestionem, quae ex genuina vocis *ἁγία* explicatione solvatur. Quum itaque variorum hac de re sententiae allegasset, quorum aliqui dum fingant arcam, quod una sacris libris capiendis non videatur suffecisse; alii una contenti sint; alii ad latera exterius libros positos fuisse aut tunc, quod ex I. Sam. VI, 8. evincere conentur, quibusque subscribat Buxtorfius, ac ante hunc Jonathian paraphrastes, Talmud utrumque, Aben Ezra, David Kimchi; alii denique in lateribus arcam putant receptacula habuisse, in quibus reconditi fuerint ipsi simplicissimi haec componendi modis videtur, distinguere tempora, ut dicamus seculo Mosaico, quosam Apostolus in epist. ad Hebraeos respiciat, omnia ab eodem commemorata in arca fuisse; Salomonis autem aro, solam legem mansisse intra arcam, ac reliqua juxta eandem commodis locis disposita & asservata esse: quanquam judicium hac de re *Sebastiani Sebmidis* ex *Comment. in I. Sam. IV.* in capsula juxta arcam librum legis reponentis, insimul adjungat. Si de libris ipsis quaeratur, non Deuteronomium tantum, sed totum Pentateuchum ad latera arcae repositum

positum fuisse ait, imo & postea librum Josue. librosque Samuelis; id quod ex Jos. XXIV, 26. I. Sam. X, 15. colligi possit. Sed quo repositi sacri libri fuerint sub templo secundo, ubi arca defecit, quoque indicio pro Canonicis habiti fuerint? ulterius disquirat. Equidem rem expeditam fore ait, si modo validis rationibus probatum fuerit, nec templo secundo arcam defuisse; sed mavult tamen concedere in sententiam celeberrimi *Carpovii* nostri, qui in *dissertatione de arca federis* juvenilibus annis habita, non arcam tantum hanc cum propitiatorio, inque ea contentis, virga Aaronis, legis tabulis, & urna manarum, sed *libros* quoque *canonicos* incendio conflagrasse statuit. Non tamen putat Autor aliquem temere negaturum, gentem Judaicam majorum institutis tenaciter inhaerentem, antiqua deperdita, novam fabricasse arcam, unde notissima, *יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ*, existat formula. Ultimo deinde loco de *fine* librorum in arca repositorum disserit, per Mosi verba *וְהָיָה שֵׁם כָּךְ לְעַר* subindicato. Debuisse nempe esse in *testimonium* toti cœtui Israelitico, unde & arca ipsa *תְּמוּנָה* *testimonium* dicta sit, divinæ nimirum voluntatis erga homines. Ubi prolixius docet, tum quomodo lex testis testimoniique locum habere debuerit apud Sacerdotes, quod quasi *depositarii* eloquioram *scientiam* custodire debuissent; quorum Paulus respexerit non semel adhortatus Timotheum, *ut custodires depositum*, e. c. I. Tim. VI, 20: tum & qua in re universo populo testis esse debuerit, de gratia videlicet & ira Dei, de voluntate ejus legali & evangelica testimonium ferendo. Ex quibus conficit, auctoritatem Scripturæ nos sequi, dum illos tantum Veteris Instrumenti libros, qui traditi a sacris Scriptoribus Ecclesiæ fuerunt, pro canonicis habemus, recipimusque; quorum spectet imprimis illud Pauli Rom. III, 2. ex quo colligatur, DEUM non tantum oracula sua credidisse Judæis, quia eos *mens* invenierit, sed & quia tales fecerit, & ecclesias *fidele quidem & infallibile* testimonium reddere posse de Scriptura, ut non tamen sequatur illico, ecclesiam in omnibus aliis capitibus esse infallibilem, quoniam peculiaris providentiæ circa verbum occupata fuerit. Quod postquam ulterius deduxisset, & consuetaria adversus Pontificios inde eliciisset, ad quæstionem respondet: *Si Canon perfectus fuerit in scriptis Mosi, quorum reliqua scripta adjecta fuerint?* Perfectionem nempe canonis non defuerit.

dam esse numero librorum, sed voluntate DEI, qui pro suo arbitrio canonem certum constituerit, jam paucioribus, jam pluribus constantem libris, ita tamen ut canon semper perfectus extiterit. Sic Moſis 2vo quinque volumina abſolviſſe integrum canonem: qui poſtea adjecti fuerunt libri, non tam ſupplementorum, quam explicationum & commentariorum loco habendos eſſe. Denique contra *Spencerum* ex ſacris gentium ciſtis arce hujus originē pro more arceſſentem, & eam non alia rei quam conſervandis, quæ in ea abſcondēbantur rebus inſerviſſe opinantem, refutatis ejus in contrarium argumentis, & pro ſe allegatis Rom. III, 25. Ebr. IV, 16. IX, 4. diſputat.

In *Differtatione Tertia*, quæ de conſignato Scripturæ canone inſcripta eſt, poſtquam monuiſſet Autor, magni utique momenti controverſiam eſſe, *quando, a quibus, & quomodo collectum, digeſtumque ſyſtema Veteris Inſtrumenti fuerit*, quum omnes diſputationes, quibus librorum ſacrorum *γνησιότης* probatur, unica de eorundem canone diſputatione contineantur; poſtquam & docuiſſet, per Canonem *collectionem & catalogum ſacrorum librorum* intelligi, refutato obiter *Simone, duplicem Canonem, Eccleſiæ unum, alterum Synagogæ ſtatuyente*; diſquirere inſtituit, *quando illa ſacrorum librorum collectio facta ſit*. Communiter id *tempore Eſræ* factum eſſe ſtatuit, quam ſententiam maxima Rabbiorum pars, *Huetio & Simone* teſtibus, amplectatur, quam tamen repudient *Batavi Theologi*, ut & diſſertatione prima jam dixerat, *Glariffimus vero Majus*, licet patrocinari cæterequin *Talmudicis doctoribus* noſcit, non tamen omnem proſus fidem eiſdem denegatam cupit, *Pauli* elogio Rom. III, 2. adductus, & quod verifiſimum ſit, *Eſræ* tempore totum id negotium conſectum, quoniam *LXX* interpretes eundem canonem in ſua translatione retulerint, adeoq; jam ante collectos eſſe libros, conſtat; eorum canonem oportuerit; quod *Huetius* etiam ex *Sirac. XXXIX & loco ex Joſephi Lib. I. contra Apionem* confirmaverit. Quo facto, argumento contra *Patrum* autoritatem reſpondet, & ex *Eſr. V, 11, 10* ipſum libros ſacros collegiſſe demonſtrat, non obſtantibus, quæ ex *II. Mac. II, 13*, afferantur. Eſſe vero non minus ancipiſem quaſtionem, *quomodo in canonem ſacri collecti ſint libri?* Narrat itaque Autor, *Synagoga*

Agogæ magnæ, cujus pars Efdras, Nehemias, Aggeus, Zacharias, & Malachias fuerint, id vulgo opus attribui. Eam librorum sacrorum conquirendorum, excutiendorum & dijudicandorum provinciam Efdræ, patriæ antiquitatis Ebraicorumque rituum peritissimo viro, dedisse, sed ita tamen, ut ipse de rebus a se maturè expensis ad illam referret, quæ eas demum supremo arbitrio determinaverit: quæ tunc recepta inter eruditos sit opinio, novos tamen illos Criticos *Simonem & Theologos Batavos* speciosam Synagogæ magnæ fabricam subvertisse, cum neque in *Efra*, neque in *Nehemia*, neque in *Josepho* ulla ejusdem reperiat mentio; & illum ad scribas suos publicos confugere, jam dudum a *Batavis* ipsis explosos; hos vero a privatis colligi potuisse canonem putare, quemadmodum libri *N. T.* collecti sint, quæ tamen ipsa sententia, eadem facilitate, qua offertur, rejiciatur. Nempe ut liber aliquis canonicus sit, non sufficere, eum esse divinitus inspiratum, sed requiri, ut insuper divinitus ordinatus & traditus sit ecclesiæ, ut regula fidei & norma. *Lightfoot* igitur Autor ad stipulatur, qui Prophetas sanctos & divino Spiritu affatos, a nefariis hominibus licet pro ludibrio habitos, a piis tamen honoratos semper fuisse affirmat. Quæcunque ergo illi ex dictamine Spiritus S. scripserint, in piorum manus ab ipsis tradita, pro divino verbo ab illis recepta, æstimata & servata esse, usque dum *Malachias* suam conscripisset prophetiam: tunc enim perfectum & completum *V. T.* canonem ipsum obsignasse, illos recepisse.

In *Dissertatione denique quarta, vindicias* adornat Autor *verborum B. nostri Lutheri*, post multos & olim & hodie hostes recentissime a *Richardo Simone* infestatæ, contendente primis Ecclesiæ seculis incognitam fuisse illata variarum versionum diversitatem; temere ergo Lutherum primum inter Protestantes ausum fuisse, juxta *Ebraeos* fontes vulgari lingua versionem edere. Quod falsissimum esse, ex ipsius *Simonis* confessione, & ex historia ecclesiastica evincit Autor, non tantum paraphrases in *Chaldaica*, sed & in aliis multis linguis enatas esse ostendens. ut *Hieronymus* & *Augustinus* suo jam ævo dixerint, Græcas sacri codicis interpretationes numerari adhuc posse, sed Latinas esse infinitas. Si vero culpandus sit *Lutherus*, quod plebi sacra mysteria exposuerit, reprehendi debere omnes illos,

illos, qui vel idem præceperint, vel tenuerint institutum. Nec crimen esse, quod ex Ebraicis fontibus sacrum codicem transtulerit, cum & Hieronymus, laudante Simone ipso, & Santes Pagninus, probantibus Pontificibus & permittentibus, idem fecerint. Injuriam autem fieri Luthero a Simone, quod ipsum arguat Hieronymum ignorantia Ebraicarum literarum accusare, cum exiguam Ebraeæ linguæ notitiam habuerit ipse. Nam *in epistola ad Linctium* defendi Hieronymum & laudari a Luthero, nec ejusmodi versionem qualem Lutherus adornavit, ab homine mediocriter admodum in Ebraicis versato proficisci potuisse; potius constare, quo ardore sacram hanc linguam hauserit, quam peritissimæ consuluerit, adhibitis insuper in labore sociis, & instructo quodam synedrio, quod prolixius describit. Nec dici posse, quod tantum opus præcipitaverit nimis, cum Lutherus de labore difficili & diuturno operi impenso sæpius conquestus fuerit. Sed nec Lutherum ipsum, nec quemquam ex ipsi addictis versionem hanc pro infallibili habere; itaque frustra objici, cordatiores inter Protestantæ multos errores in illa notasse, cum extra controversiam sit, rivulos non ita pure siccere ut fontes, & Lutherum ipsum non detrectasse censuram, quanquam versiones Germanicæ ab alijs adornatæ, vel deteriores sint Lutheri versione, vel in paucis ab ea recedant. Denique quid de studiis Rabbinijs senserit Lutherus, ex ipsius verbis monstrat Autor, quo ipso & methodum sacras interpretandi literas Luthero usurpatam vindicat, non dissimulans interim, ejus versionem, sicubi vacillet, emendari posse. Conscripsit idem Majus dissertationes alias sacras de dictis quibusdam classicis, de quibus proximo anno aliquid dicere haud negligemus.

MATTHIÆ HONCAMP SACRÆ SCRIPTURÆ

& sanctorum Patrum Apologia.

Moguntia, sumptibus auctoris, 1690. in 8. plagul. 15.

Quemadmodum Richardum Simonem & Johannem Clericum clarissimum Majus nostras in dissertationibus modo laudatis refellere studuit: ita e Pontificiis in eisdem Duumviros stylum strinxit *Matthias Honcamp, ad gradus B. M. V. Moguntiae Canonici Capitulæ, ejusdemque ecclesiæ collegiatae Prædicator ordinarius*. Edidit autem

autem anno 1688 hanc Apologiam, cui novum nuper demum frontispicium, una cum *censura Ordinarii*, Quirini Kunckelii, d.8. Martii A. 1690 Moguntiz data, præfixit. Paucissimis, dixissemus pene nullis, Scriptarum sententiis rationibusque criticis utitur, solamque autoritatem ac illuminationem Patrum ecclesie divinam elogiis copiosissimis effert, ac perpetuis schematibus affectuosis verbisque acerbissimis utriusque adversariorum effrenem de Scriptura Sacra iudicandi libidinem exprobrat. Nos prolixo non erimus, cum tota fere operis moles in generalibus substiterit, & ipse antagonista *Johannes Clericus*, non mala fide, ejus summam Tomo X *Bibliotheca fuz universalis historica* inseruerit, adjectis eis, quæ reponenda e sua fore autumavit.

VITA DEL P. M. F. DOMENICO DI
S. TOMASO, &c. i.e.

Vita Patris Magistri, *F. Dominici de S. Thoma* ordinis Prædicatorum, olim dicti *Sultan Osman*, Ottomanæ, Ibraimæ Turcarum Imperatore nati; libris decem exposita a Patre Baccalaureo *F. Octaviano Bulgarino*, Vicario Generali Congregationis S. Mariæ Sanitatis de Neapoli, ordinis ejusdem.

Neapoli apud Josephum Rosellium 1689. 4. Constat plagulis 51.
& imagine *P. Ottomanæ* æri incisa.

IBRATIMUS *Solimanni* hodie regnantis pater, mortuo fratre *Amuratho*, hæreditatem imperii Turcici anno 1640 crevit, ac initio quidem puellarum in Seralio degentium gregibus rei Veneræ minus cupidus aut capax visus est, adeo ut suorum precibus adactus, solenne votum Muhammedi pseudoprophetæ nuncupavit, missurum se primogenitum, si quis sibi nasceretur, filium Meccam, ut illic religioni Turcicæ circumfisione initiaretur. Primam autem consuetudinem habuit cum *Emina*, quæ tamen die demum 22. Martii anno C.1642. *Mubammedis IV.* (e throno in carcerem nuper destructi) patrem ipsum fecit. Longe felicior fuit *Zafra* quædam, rarissimæ formæ puella, a domino suo, *Aga Zumbul* eunucho & custodum

dum Seralii prefecto, Sultani libidini oblata moxque gravida facta. Eodem enim anno, sed die 2. Januarii, masculum enixa est, quem *Osmani* nomine appellari voluit Ibrahimus. Interea Ibrahimus crudelitate, fastu ac ingratitude sua odium incurrit matris *Kioseni* Sultanz, itemque *Mufti* atque virorum aliorum magnæ dignationis ac autoritatis. Utur vero horum plerique clandestina conjuratione decrevissent, Tyrannum sceptro, quin & vita privandum; noluerunt tamen impetum in eum facere, antequam filium ejus majorem natu in suam potestatem redegissent, ne in ipsum pater deservire posset, spe forsan fretus, neminem secum de imperio decertaturum, si liberos suos e medio sustulisset, ac nullus stirpis Ottomanicæ furculus, præter se solum, superaret. Summus igitur sacrorum Muhammedicorum antistes, callido consilio magnaque cum pietatis specie, etiam atque etiam suavitatis ac persuasit tandem Sultano, ut votum, quo Muhammedi tenebatur, exsolveret, filiumque *Osmanum* Meccam mitteret circumcidendum. Sperabat nempe cum complicibus, regium gnatum in itinere intercipi ac tamdiu Alexandriæ asservari posse, donec patrem solis deturbarent, istumque hujus in locum sufficerent.

Equidem admonitionibus *Mufti* Ibrahimus annuebat invitus, ut qui maxime, eo quod *Zafiram* suam summo amoris affectu complecteretur, nec absque illa aut vivere se posse, aut filium dimittere debere crederet. Consensit nihilominus in utriusque iter, ea potissimum fini, ut *Zafiram* æmula furori subduceret. *Emina* quippe ægerrime ferebat, sese primam Sultanam matremque primogeniti Principis Turcici non evasisse, cum tamen prima amicarum Ibrahimus fuisset. Hinc venenum *Zafiræ* propinari caraverat, sed antidotis præmunita. Suspicio statim subnascebatur Ibrahimus, scelus isthoc *Eminæ* facinus esse. Jussit igitur eam coram se comparere, quod & libens fecit, vultu ad lætitiæ innocentiaque speciem composito, filiolum Muhammedem brachio impositum simul adferens. Impudenter negabat, quicquid objectabatur, ac hoc ipso tantum olei Imperatoris iræ affundebat, ut evaginata sica, transfodisset mulieris audacissimæ pectus, nisi *Muhammede* puero loco clypei usâ, fugaque elapsa fuisset. Infantis tamen fronti vulnus aliquod inflixit pater, conjugis cor ferro petens, & cicatrix illinc enata adhucdam

in Muhammedis vultu conspicua esse dicitur. Eminæ ergo fraudes veritus Ibraim, (qui cum illa, forsitan post Zafiræ obitum, in gratiam iterum rediit,) navem prædariam majorem, *Magna Sultana* nomine insignem, centum & viginti tormentis æneis, sexcentis Janizzariis, quamplurimis utriusque sexus servitiis, omnibusque ad victum & oblectationem necessariis onerare præcepit, quam *Zafira* aliquot diebus post una cum *Osmano* filio, *Gele Aga Zumbul* & *Aga Muhammede* summo classis præfecto, conscendit, vela versus Meccam factura. Nec periculi aliquid timendum videbatur, cum eo tempore pacem cum Turcis Veneti, Galli, Angli, Belgæ colerent, novemque naves prægandem illam *Magnam Sultanam* comitarentur, imo & supremo militiæ maritimæ capiti, (*Capitan Bassa* vulgo dicunt,) prænuntiatum injunctumque esset, ut *Zafiram* apud Rhodum insulam cum classe præstolaretur eamque Alexandriam deduceret.

Medio Septembris A. 1644. Rhodum pervenit Sultana; sed *Capitaneus Bassa* adventum expectare nolens *Geles Aga Zumbul*, autor fuit *Aga Muhammedi*, ut mari iterum committeret classem, quæ septem triremibus Melitensibus obviam facta, cruentissimo prælio, cum his configere ac post pugnam quinque horarum deditionem facere cogitur, d. 28. mensis modo dicti, *Zumbul* tormento ictus, captivitatem mortis beneficio evaserat, *Capitaneus Bassa*, sero nimis illa in æquora adveniens, tarditatem suam toxico epoto ipsemet punivit. Revertuntur interim Melitenses cum spoliis opimis ac fides pene superantibus in patriam, ubi *Zafira* cum *Osmano* captiva magnam gaudii materiem præbet Christianis. *Navarchus Aga Muhammed* ex vulneribus animique ægritudine moribundus, inter ultimos regii pupi amplexus, quos multis precibus ab equitibus Melitensibus impetraverat, fatetur, infantem istum Ibraimi genus esse, nec diu post expirat. Quamvis ergo *Zafira*, quænam esset, victores suos clam habere studeret, omnibusque suis, ne proderetur, serio inculcasset, ex confessione tamen Muhammedis, apparatu navis regio, & insigni gynæceo nomen illius ac fortunam colligebant Melitenses. Hinc e balneis, ubi vulgus mancipiorum commorabatur, in domum *Ignatii Ribera* mercatoris opulentissimi deducebatur, sumptibusque immensis ac regium plane in morem alebatur. Interea peditæ quarum alicui indignabundæ ac adversus

L. III.

Riberam stomachanti excidit verbum, contra jus & fas Imperatoris Turciei conjugem instar mancipii haberi; quod tamen a se dictum extemplo negavit ac pernegavit. Idem *Ribera* per fenestram aliquam occultam, una cum multis equitibus, nec simplici vice, in gynæceum prospectans, *Zafiræ* ac *Osmano* (remotis arbitris Christianis) regium cultum & verbis, & silentio, & gestibus humillimis præstari ab universo mulierum coetu, animadvertit. Sub initium anni 1645. graviter decumbebat *Zafira*, cumque tum primum *Meliten*ses inexpectato ei dicerent, probe se compertum habere ex ipsiſ Sultanæ servis, quæ esset, instar *Furiz* excanduit, horrendum in modum in infidelitatem suorum detonavit, ac tandem tanto dolori ferundo impar d. 6. Jan. repentina morte extincta est. E familia deinceps superstite vario modo confessio elicitur, captivam illam defunctam *Zafiram* fuisse uxorem *Ibraimi*. Hæc *authenthico* (quem vocant) *processu* (sive instrumento publico) consignatur, ac ea ratione omnis de ortu regio *P. Ottoman*i dubitandi prætextus tollitur ac præscinditur.

- Magnus *Turcarum* Imperator, accepto nuntio de conjugis obitu & filii captivitate, bellum universo orbi Christiano, præsertim *Meliten*sibus minatur, statimque militem conscribit, singulari diplomate singularum provinciarum præfectis transmissio, cujus exempla aliquot adhucdum servant *Magnates* nonnulli *Veneti*, quodque, (si *geaninum* est,) *Evelyno* (de quo mox) refutando vel solum sufficeret. Etiamſi enim *Osmani* nulla ibi mentio fit, *Zafiram* tamen Sultanam illic memorari videas, quæ *Dominicum Ottomanum* constanter pro filio agnovit & habuit. Dum vero *Meliten*ses magno animo hostem expectant, pacem ille cum *Venetis* initam perfide frangit, *Cancam*q; occupat, hoc prætextu usus, quod *Veneti Creten*ses Sultanæ raptoribus *Meliten* cū præda revertentibus portum & hospitium præbuisſent, revera portum & hyberna sibi comparaturus, si forte una ætate bellum adversus equites Religionis *Hierosolymitanæ* suscipiendum absolvi non posset. Hæc occasio fuit belli illius funestissimi & diurni *Creten*sis, quod *Turcis* cū *Venetis* intercessit, ac anno demum 1669 in pacem bello haud meliorem abiit.
- L. IV. *Ibraimus* interea magnam opum vim pro libertate filii offert *Meliten*sibus, qui *Rhodum* contra sibi tradi postulans, non tam ex animi
- senten-

sententia, quam quod conditione hac (ob legem Alcorani, severe prohibentis, ne quis terram, cui Moschea inædificata est, sponte Christianis cedat,) penitus impossibili, docere vellent, puerum illum, Christo destinatum, pretiosissimum victricium armorum suorum decus ac præmium, nullo pretio venalem sibi esse. Paulo etiam post Ibrahimus a conjuratis e medio tollitur, Muhammede filio minoreni in ejus locum succedente. Hic vertente tempore plerasque novercæ suæ comites, persoluto Melitenibus lytro, libertati pristinae restituit. Cæteræ prius aut mortuæ, aut baptizatae & in gynæceum Reginae Hispanicæ tralatae fuerant.

Antequam pergamus, obiter paucis monemus, ante vicesimum produisse Anglico idiomate *Historiam de tribus hujus seculi famosis impostoribus, PATRE OTTOMANNO, MAHOMED BEI sive JOHANNE MICHAELE CIGALA, & SABATAI SEVI*; autore I.E. quod est, Joanne Evelyn, equite, ac Regiæ Societatis Anglicanæ collega. Hæc anno 1669 Germanice in hac nostra urbe recusa, & ipsi Cigalæ tunc apud nos in diversorio publico degenti, sed ad talia objecta non erubescenti, a studiosis quibusdam oblata, etiamnum nulli non nota est. Si itaque Anglum illum audias, *Zafira*, aut, ut ipse vocat, *Sciabæ* mancipium ac concubina fuit Zumbulis Agæ eunuchi, non autem Sultani. Cum vero, incertum cujus culpa, uterum gestare cepisset, ab eunuchō domo expulsa est; mox ubi *P.Ottomanum*, puerum formosissimum & aspectu suo Zumbulem quasi fascinantem peperisset, nutricem agere in Seralio ei licuit: hinc indignationem & zelotypiam Imperatricis, jure an injuria, experta ac dein a Zumbule recepta, eum comitata est, ad sepulchrum Muhammedis Meccanum indultu Imperatoris invisurum. Nos de hac controversia liberum judicium relinquimus lectori cordato.

Quæ restant nunc recensenda, facile apud omnes fidem invenient, quoniam ea a Patre Ottomano, toto passim orbe notissimo, acta esse neminem fugit; cum e contrario subobscurum fuerit Europæis, annon forsân Meliteneses errarint, dum pro hærede Turcici Imperii habuerunt, quem *spiritum* incertove patre natum magna eum animi confidentia appellavit *Evelynus*.

Nimirum puer ille, cui nomen *Sult.an Osman* olim fuisse creditur, L. VI.

Gggg 3

a Pa-

a Patribus Dominicanis in fide Christiana institutus, post multas remoras atque tentationes diabolicas, Christianorum sacris accessit, *baptizatus* sollemnissime d. 23. Februarii A. 1656, nomine Dominici de S. Thoma insignitus, statimque ad synaxin panis *eucharistici* admissus, *confirmationis* autem, quod dicitur, sacramentum 4. Aug. 1658 adeptus. Eodem anno d. 29. Octobris *Ordini* Prædicatorum sive Dominicano sese mancipat ac veste sacra induitur. Anno vertente solennem votorum professionem præstat. Sequente A.

L.VII.

1660 *Neapolis* in conventum S. Mariæ de Sanitate *studiorum* gratia ablegatur. Ægrotat illic ob aeris gravitatem. Accersitur itaque *Romam* a Patre Generali sui ordinis. Ibi *Alexandri VII.* R. P. pedibus osculum figit, eumque faventissimum sibi experitur; quemadmodum etiam idem aliquando asseveravit, se tam certo persuasum esse de P. Ottomanis imperatorio stemmate, quam certo sciret, se

L.IX.

Romæ præsentem esse. Antonii *Barberini* Cardinalis, Franciæ Protectoris, suavis, d. 30. Aug. A. 1664. *Lutetiam* Parisiorum profectus est, una cum *Thoma Ignozzio* & *Henrico Chamos*, Patribus Dominicanis, quorum prior, ab eo tempore usque ad Ottomanis obitum, individuus ejus comes omniumque ejus actionum testis oculatus fideque dignus, de plerisque hujus momenti *Bulgarinorum* certiorrem reddidit, mortuus non nisi ante biennium, anno ætatis suæ nonagesimo. Honoribus Imperatoris filio debitis invitum obruerunt *Mutinienses*, *Mediolanenses*, *Parmenses*, *Sabaudi*, per quos in Galliam perrexit; pompa tamen, liberalitate & munificentia longissime hos omnes superavit Galliarum Rex, cum Ottomanus Parisios venisset, quod factum 15. Jan. 1665. *Britanniæ* etiam Rex magnum favoris specimen edidit, dum ad Dominici de S. Thoma preces, Armenorum quorundam opes a piratis Anglis prope Smyrnam direptas restitui jussit. *Lutetiæ Legati Turcici* prostrato in terram corpore eum venerati, ac cum lachrymis dolere se testati sunt, quod maximi Imperatoris gnatum misere adeo vestitum conspicerentur; hocque responsum tulere ab Ottomanis, dolere se potiori jure de ipsorum cocitate, vilemque, quam putarent, vestem sibi quavis purpura cariorum esse. Dum *Lutetiæ* commoratur, omnes Græcorum *Patriarcha*, & *Valachia* Principis filius, per nuntium Armenum & epistolas non una hortantur, ut arma arripiat adversus fratrem *Muhammæ*.

hammedem, eoque casu auxilia Moschorum, Iberorum, Æthiopum, Valachorum, Moldavorum, (etsi, ut eventus docuit, spe nimis vana ipsique rei minime respondente,) pollicentur. Consiliis igitur collatis cum legato *Veneso*, Parisiis d. 27. Jul. 1667. valedicit, *Venetias* excursurus. Urbem ingressus honorifice excipitur a Serenissimo Senatu, qui desiderium Viri, Candiam a Turcis obsessam Reipublicæ commodo sese conferendi, cum gaudio & proluxa gratiarum actione percipit. Hinc Romam adit Noster d. 10. Jan. A. 1668, novi Pontificis *Clementis IX.* de conatibus suis sententiam ac consilium expetiturus. Approbatione Papali obzenta, cum triremibus *Venetis Sudam* devenit, ut & dein *Candiam*, urbem Cretæ primariam. Utrobique frustraneo nisu tentat fidem Magni Vezirii, contra quam speraverat. *Zacynthum* mox abit, ne præsentia sua Turcas exasperaret magis, illicque tum *Bassam Patrensem*, tum Christianos *ritus Graci*, sub Turcarum jugo gementes, in partes suas pertrahere annititur. Sed omnia in cassum iverunt; ideoque nolimus illis immorari. Candia Turcis dedita mense Sept. 1669. paceque inter Venetos & Sultanum Muhammedem constituta, Ottomanus *Zacyntho Venetias* rediit. Varia dein contra Turcas, ope *Moscorum* exequenda, nõ semel meditatus est. Sed cum & hæc irrita essent universa, vitæ id genus inquietæ pertæsus, Romæ ordinem *sacerdotii* ambiit & obtinuit, ac hominum consortio sese subducere, Deoque soli inter missarum decantationem, preces, bonaque opera vivere, ex religionis suæ præscripto studuit. *Missionarum* agere in partibus infidelium cupit, sed *Alterio* Cardinali, nepote Pontificis, dissuadente, in Italia substitit ad annum usque 1675, quo *Magistri* lauream adeptus simulque *Prior* ac *Vicarius Generalis* monasteriorum Melitensium sui ordinis constitutus est. Appulit *Meliten* 29. Mart. 1676, ibique per aliquot menses summa cum laude executus est, quicquid suarum partium esse credidit.

Tandem vero febri tertiana correptus, d. 23. Octobris mortalitatem exiit, splendidissimisque ac solennissimis exequiis elatus est. Corpore erat nec pusillo, nec immani, sed justæ proportionis; vultu candidi coloris, oblongo, ac majestatem spirante cum gravitate religiosa conjunctam; fronte alta, ampla ac ad imperandam quasi a natura adornata; coma nigra & rigidiori; oculis castis, grandibus, vacibus-

L. IX.

L. X.

vacibusque, naso aquilino, ore parvo ac rotundo, labro inferiori aliquantulum propendente; Vir multæ lectionis ac experientiz, & tantopere affabilis, ac disertus, ut nemini non placere posset, cui aliquid negotii cum eo intercederet. Tacemus, brevitatis studio, obedientiam ejus erga superiores, castimoniam, liberalitatem inexhaustam cum patientia propriæ paupertatis connexam, humilitatem, aliasque animi dotes, quæ pluribus passim exemplis Bulgarinus illustrat, idque arguta adeo & sibi semper constante dictione, ut styli elegantiam merito suspiciamus & laude dignam arbitremur. Cæterum hic Autor inspersit plurimas epistolas ab Ottomano, aut de eo, aut ad eundem scriptas, itemque digressiones de serie omnium Sultanorum Turcicorum, de bello Cretensi, de morte *Ibraimi, Kiosem, & Muhammedis Kuperli* magni Vezirii, de conventu *S. Mariae Sanitatis* Neapolitano, aliisque id genus rebus, quæ nec ab argumento alienæ, nec lectu injucundæ sunt.

CRITIQUE DES PREJUGEZ DE Mr. JURIEU, &c. i.e.

Abbatis Richardi Critica sive Examen Præjudiciorum a Petro Jurio Ecclesiæ Romanæ oppositorum, &c.

Parisiis apud Eliam Joffet, 1690. in 4.

DE hoc Opere, proximo mense Novembri pag. 565. sqq. actum a nobis jam fuit: sed postquam memorata essent, quæ ad priora decem Præjudicia Romanæ Ecclesiæ a Petro Jurio antehac objecta Richardus regeffit, abrumpenda nobis, ne in nimiam molem excresceret, visa est relatio. Nunc reliqua persequemur.

Undecimum præjudicium Jurius in eo consistere statuerat, quod cultus Dei in Ecclesia Romana nec spiritualis, nec rationalis sit, ad eoque præcepto Christi, quo Deum in spiritu & veritate adorare jubemur, non conveniat. Hic ante omnia ostendit Richardus, disputationem de ceremoniis, ex quarum excessu Jurius contra Romanam Ecclesiam argumentatus erat, ad dogmatum discussionem per-

pertinere; deinde essentielles ceremonias ab accidentalibus distin-
 guit, & si maxime verum esset, quod hæc non sint optimæ, per eas ta-
 men verum cultum & essentialiam religionis destrui negat. Transit
 inde ad præjudicium *duodecimum*, de conformitate Papismi & Pa-
 ganismi, & licet totam hanc materiam ad controversiarum tracta-
 tionem rejiciendam esse haud dubitet, pleraque tamen Jurii dicta
 examinat, eumque imperitiæ & malæ fidei insinuat, quod conformi-
 tatem illam tam audeat Romanæ Ecclesiæ imputet. Speciatim
 unitatem Dei in Ecclesia Romana etiam plebi proponi notat, cum
 eam in Paganismo solum Philosophi aliquatenus agnoverint, nec
 profiteri facile ausi sint. Titulos sanctorum templis tribui ait, dis-
 tinctionis, non cultus causa. Negat illis altaria erigi, aut sacrificia
 fieri: genuflexiones, preces, suffragia, aliaque Sanctis & Angelis exhi-
 beri solita, cultus divinos non esse, contendit: reliquiarum venerationem
 prolixè defendit, & ab omni superstitione & idololatria vindicatum
 it, probans tamen oscula, circumgestationes, & quod sub
 altaribus reponantur. Ista & alia cum ipsa Ecclesia Christiana orta
 esse, ex Patribus probare nititur, adscriptis Hieronymi, Augustini
 & Theodoretici locis. Idem de imaginum cultu asserit, & Concilii
 Tridentini decretum adversario objicit, in quo negetur, ullam divi-
 nitatem imaginibus inesse. Fatetur interim exhiberi quædam in
 Ecclesia Romana imaginibus, quæ pagani idolis exhibuerint; verum
 id non fieri imaginibus aut statuis, sed Sanctis, quos illæ repræ-
 sentent, aut potius Deo, cujus dona in Sanctis colantur. *Decimi*
tertii præjudicii loco Jurii objecerat Romanæ Ecclesiæ, quod legi
 & regulæ Christianismi unicæ, sacræ scilicet Scripturæ, parum sit
 conformis. Hoc ut repellat Autor, principium a Jurio positum
 non admittit, negatque speciatim, quod ad religionis regulam præ-
 cise libri vel scripta requirantur, & ad vexatam de traditione quæsti-
 onem transiens, nota & vulgata ex dicto II. Thess. II. 15. asserit: omnes
 tamen articulos Romanæ religionis, quos Protestantes impugnant,
 non solum ex traditione, sed & Scriptura probari posse, confidenter
 asserit, accedente scilicet interpretatione ex sensu Ecclesiæ. Accep-
 tat, quod Jurio teste, in Romana Ecclesia articuli fidei primarii &
 Symbolo Apostolico comprehensi credantur, indeque concludit,
 eam fundamento vero inniti, & ab eo nunquam defecisse, neque hoc
 fundamentum convulsurum esse, etsi addita sint quædam præter arti-

H h h h

culos

culos illos fundamentales. Prajudicium *quartum decimum*, quod Romana Ecclesia Scripturam sacram, communem Christianismi regulam, veterum haereticorum imitatione irreverenter tractet, sedulo & acriter amolitur. Retorquet in Protestantes imputationes has, & illis objicit, quod multos libros sacros non recipiant, & Scripturam plurimis locis corruperint, quod a *Walenburchii* fratribus probatum esse dicit *Tract. 4. Gen. Controv. pag. 713*. Pro detestanda calumnia habet, quod Ecclesia Romana pro damno insigni non reputet, si Scriptura plane non extet. Negat id ex Catechismo quodam Burdigalensis Episcopi jussu edito, aut ex *Costero*, *Lindano*, *Job. Fabricio*, aut *Alberto Pigbio* (praeterquam quod hi melius explicari possint) Ecclesiae tribuendum esse; multo minus pro principio agnoscit, quod traditio omnia complectatur, quae Scriptura continet, nisi ita hoc capiatur, quod ex traditione sciamus libros illos esse sacros. Male fidei, aut magnae incuriae Jurii attribuit, quod Cardinali *Hofio* imputentur verba *Schwenckfeldii*, quae *Hofius* retulit. Laudat venerationem, quam in publico cultu, post hostiam, Evangeliorum libro exhibet Ecclesia Romana, & praedicat commentariorum ultimis his temporibus editorum, ut & versionum Biblicarum nuncetum. Citat *Godelli* Episcopi verba, quibus lectionem N. T. fidelibus commendavit. Obscuritatem S. Literis a *Pigbio* & *Costero* nimis inverecunde objectam esse non diffitetur, sed ut supra fecerat, eorum opiniones Ecclesiae tribui non vult. Opponit iis iterum *Godelli* dicta, quibus in Scriptura clare & distincte omnia officia hominum erga Deum & proximum tradi docuit; item Episcopi *Gastoriensis* eadem affirmantis, & *Walenburchiorum* cum Reformatis eatenus plane consentientium, nisi quod illi explicationem Ecclesiae assignant. *Bellarminum* durius locutum esse non negat; emollit tamen quae scripsit, & ex opinionibus ejusmodi particularibus judicari de Ecclesia debere negat, non magis ac de Reformatis, inter quos *Palenburgii* Arminiani testimonio esse probat, qui *Catechismum Heidebergensem* Scripturae ipsi praeferant. Idem fere urget contra objectionem, quod Scriptura pro perfecta non habeatur in Ecclesia Romana, aut quod humanae traditiones ad ejus perfectionem requirantur; cum tamen, ut ait, Romani Doctores traditionem non recipiant, nisi quatenus est verbum Dei non scriptum. Regulas inde de verbi divini autoritate

ritate ponit, & magnifice deprædicat, sed ita, ut ad verbum non scriptum eas non minus atque ad scriptum applicet. In traditionum vero rejectione, exacte convenire docet Protestantes cum antiquis hæreticis. Exempla & verba *Maximini* Ariani allegat, ab *Augustino* refutati; & *Constantii* Imperatoris, notati ab *Hilario*; *Manichæorum*, teste iterum *Augustino*, aliorumque hæreticorum, quos *Irenæus*; *Macedonianorum* & *Eunomianorum*, quos *Basilus* redarguit. Subjungit contraria Patrum testimonia traditiones stabilientium; *Ignatii* ex *Eusebio*; *Irenæi*, *Origenis*, quem magnum vocat, *Tertulliani*, *Athanasii* & aliorum. Si autem Patrum horum de traditionibus sententia pro falsa habeatur, sequi dicit, quod Ecclesia etiam purissimis seculis falso innixa fuerit principio, & a Deo derelicta. Denique expresse negat, verum esse, quod Ecclesia Romana supra Scripturam auctoritatem sibi arroget. Contemnit aut explicat dicta auctorum Romanæ Ecclesiæ, qui talia quædam effutisse dicuntur, *Pighii*, *Petri Simonis*, *Wolffg. Hermanni*, *Baylii* & Jesuitæ cujusdam. Sequenti capite aliis accusationibus occurrit. Negat a Pontificiis statui, quod libri sacri solum per occasionem, non vero ideo scripti sint, ut regulam fidei constituent. Prolixè postea assumptionem librorum apocryphorum in Canonem defendit, eamque objectionem in Protestantes retorquet, qui hodie recipiant librum *Esther*, *Epistolam ad Hebræos*, *Epistolam Jacobi*, item *Apocalypsim*, quos libros olim pro apocryphis habitos esse, negari non possit. Criticam controversiam, non vero de fide esse dicit, nam aliqui libri canonici perditii fuerint. Culpat *Malleti* & Cardinalis *Perronii* duriora dicta, tum Italiæ atq; Hispaniæ morem, quo lectio Scripturæ S. populo nimis generaliter inhibetur. Ecclesiæ vero Romanæ id non tribuit, sed ignorantia, inertia & negligentia quorundam Episcoporum, aut Pastorum, aut desidia populi ipsius. Provocat iterum ad Jansenianæ factionis viros, *Godellum*, *Castoriensem*, *Arnaldum*, tum *Veronium*, aliosque maxime industrios, ut ait, Theologos contrarium asserentes. Excusat indicem librorum prohibitorum, quo versiones Bibliorum legi ventantur, nisi obtenta permissione, remedium enim contra pravas versiones quaesitum esse, & indicum præcepta paucissimis locis, minime omnium in Gallia & Germania observari. Pro summa denique injuria reputat, qua *Jurius* Romanam Ecclesiam accuset, quasi

c. 47.

- precipiat quæ Scriptura prohibuerit, & prohibeat quæ iusserit. Hic ventilat quæstionem de dispensationibus contra legem divinam & decisiones Scripturæ, & plane negat, quod Ecclesia Romana id jus dispensandi sibi arroget. Allegat Thomam, & ex recentioribus *Marbesium*, nullumque sibi notum, aut bona fide allegatum a Jure esse dicit Theologum, qui contrarium asserere audeat. Rejicit satis acriter, quæ in *decimo quinto* præjudicio, de abusu Scripturæ & falsis ineptisque interpretationibus ac allegationibus Romanorum Doctorum questus erat Jurius. Tametsi verò quorundam ineptas locorum Scripturæ explicationes non probat; quasdam tamen, quas Jurius exagitaverat, tuetur ut bonas & a Patribus usurpatas. Ad ea quæ vulgatæ Bibliorum versioni objici solent, prolixè respondet: vicissim vero Protestantibus variationes & errores in versione & interpretatione Scripturæ admissos opponit. Denique Jurium objurget, quod particularium quorundam Doctorum errores in explicanda Scriptura, nihilominus toti Ecclesiæ imputare non erubescat.
- c. 48.
- c. 49. *Decimo sexto* præjudicio Jurius Papiseno opposuerat, quod non nisi fabulis doctrinam suam, in primis de potestate Pontificis, ad exemplum Paganismi superstruxerit. Fatetur quidem Richardus, quod pro fidei articulis in Ecclesia Romana habeantur autoritas Papæ, invocatio Sanctorum, cultus reliquiarum, Purgatorium, præsentia realis in Eucharistia & sacrificium Missæ; sed negat ista fabulis niti, verum in traditione fundari asserit, id est, verbo divino non scripto. Speciatim tractat de quæstione, num Petrus Romæ fuerit & Pontificatum gesserit, eamque intrepide affirmat, quanquam de tempore dubitationem superesse concedat. *Jurini Martyris* relationem, quod Simoni Mago statua Romæ erecta fuerit, prolixè multoque cum philologicæ apparatus defendit. *Isidorum Mercatorem* pro impostore agnoscit, qui epistolas Pontificum supposuerit. Constantini donationem aperte pro fabula declarat.
- c. 50.
- c. 51. Sed talia injustè imputari statuit Ecclesiæ. In historiis de B. Virgine multa ut fabulosa rejicit Autor; tuetur autem tradita ab Epiphanio & aliis antiquis. Sententiam de conceptione B. Mariæ immaculata, pro particulari habet, & Bullas Pontificum ita interpretatus, ut tantum vehementiam disputationum inhabeant, nihil autem de lite illa desiniant. Ab omnibus enim Theologis Patrum doctrinam diligenter

f. 54. ex Deza & Valderamo citat, pro blasphemia haberi debeat, iniquissimum tamen & absurdum esse, quod inde colligit Iuriius, quod Ordinum religiosorum fundatio fabulis & mendaciis innitatur. Ad objectam corruptionem scriptorum Ecclesie veterum, & suppositionem falsorum respondet, quod monachi, qui ante inventam typographiam libros descripserunt, in genere pro falsariis habendi sint, quod Iuriius facere videatur, tunc omnium librorum fidem periclitari. Laudat itaque non veterum solum monachorum, *Beda, Alcuini, Anselmi, Raperti, Bernardi* & aliorum diligentiam, sed & recentiorum Benedictinorum in Gallia, quorum industria autores veteres in lucem restituantur; nominatim commendat *Anselmi* editionem a *Gerberonio* pro curatam. Fatetur deinde suppositionem vetus malum fuisse, sed ab Ecclesia detectum; itaque rejectas ab hac esse epistolas Abgari ad Christum & hujus ad illum, item B. Mariæ ad Ignatium & pseudoevangelia multa. Agnoscit præterea cum doctis, ut ait, omnibus, veterum scripta valde corrupta fuisse, & magna quidem ex parte per hæreticos, aliquando etiam per inscitiam & incuriam monachorum, raro per dolum; sed hæc nihil facere ad probationem objectionis Jurianæ, & Ecclesiam ab hoc crimine absolvi debere, neque ab hac ullius dogmatis probationem ex libro corrupto peti. Negat porro, quod Ecclesia Romana canones, qui dicuntur Apostolici, pro Apostolorum opere habeat, aut indifferenter recipiat. Idem dicit de *constitutionibus*, quæ ita vocantur, *Apostolicis*, & fatetur, non solum bona sed & mala in utrisque contineri. Non magis recipit Liturgias, quæ Apostolis attribuuntur. Citat Cardinalem *Bonam* Lib. I. de Liturg. c. 8. idem agnoscentem, licet ea, quæ D. Jacobo adscribitur, defensores habeat. Horum argumenta proponit, & ad objectiones respondet, inter quas præcipua est, quod vocabula recentiora *ὁμοῖος* & *ἰσοῦς* in ea reperiantur; sed Autor ostendit, ea antiqua esse, licet in Scripturis non legantur. Vehementer etiam pugnat pro authentia epistolarum S. Ignatii, item operum, quæ Dionysio Areopagitæ tribuuntur, licet non taceat, quod *Lamnoius, Morinus & Sirmondus* cum Reformatis ea pro supposititiis habeant. Opponit illis Baronium, Menardum, Natalem Alexandrum & alios, & multa testimonia Patrum veterumque scriptorum adducit. Describit etiam Cyrilli catecheses, tanto quidem facilius, quia eas pro

veris

veris habuerint ex Reformatis *Witbakerus & Vossius*. Quoad libros
 alios, v. g. *de questionibus ad orthodoxos* Justinò Martyri, *de consum-*
matione mundi S. Hippolyto, *de annunciatione & de matre Domini*
 Athanasio, *de Sacramento* Ambrosio, *de vitis Patrum* Hieronymo
 tribui solitos, nonnullosque similes, calumniæ accusat Jurium, quod
 scribat illos pro authenticis ab Ecclesia Romana haberi, aut dolo
 suppositos esse ad probandam præsentiam realem; Quod vero ad
 corruptiones operum quorundam attinet, quorum exempla attulit
 Jurius, ea plane negat, vel incuriæ typographorum, aut diversæ co-
 dicum lectiōni impūtat, vel quod ex glossa in textum irreperint,
 aliisque rationibus Ecclesiam a culpa dolosæ corruptionis purgat,
 idque adductis locis ex *Cypriano, Damaso, Gregorio, Augustino, Isidoro*
 demonstratum it. Ad ea deia, quibus exceptiones quasdam Ro-
 mano-Catholicorum contra objectum fabularum studium elidere
 voluit Jurius, respondet ita inter alia (neque enim omnia recenseri
 possunt) ut Bullas Pontificum, quibus quæ de fabuloso religionis
 Romanæ fundamento statuerat, confirmare allaboravit, eorundem-
 que privilegia sodalitiis quibusdam sive *fraternitatibus*, quas vo-
 cant, data, erroris in facto insimulare non vereatur, ex principio sci-
 licet suo, quod Ecclesia & Pontifices infallibilitatem in factis sibi
 non possint arrogare. Addit: licet omnes illæ historiæ & legendæ,
 quas vocant, falsæ sint, nihilominus cultum Virginis, quia mater est
 Domini, & Sanctorum, quia amici Dei, imò reliquiarum, quia do-
 micilia sanctificatarum animarum & templa Spiritus S. fuerunt, sub-
 sistere, nec Jurii contradictionibus & convitiis subruui posse. *Deci-*
imum septimum præjudicium, quo spiritum calumniæ in Ecclesia Ro-
 mana regnare dixit Jurius, in Reformatos retorquet, eorumque
 confessionem Gallicam art. 28. allegat, in qua cœtus Romanæ Eccle-
 siæ condemnentur, quia verbum Dei ex iis exulet, & sacramenta sint
 corrupta aut annihilata, omnesque superstitiones & idololatriæ in iis
 locum invēniant. Ad exempla vero a Jurio allata, e. g. de Valden-
 sibus & Albigenibus falsi criminis imputatione oppressis, respondet,
 hanc ipsam allegationem falsam & calumniosam esse, & præsumi
 debere pro Pontificibus & Principibus, qui hæreticos istos conde-
 mnaverint & extirpaverint. Contrarium negat probari posse ex
 confessione Ladislao Regi Bohemiæ, post duò secula a condemna-
 tione

c. 35.

c. 36

c. 37.

tione ab Ecclesia facta, Valdensium nomine exhibita: neque ex Lu-
 dovici XI edicto, quo parci eis iussit; subreptum enim ei esse asse-
 veratione, quod Catholici essent: multo minus ex testimonio Vesen-
 becii, de Ludovico XII, qui Valdenses, intellecta *Adami Fumei* relati-
 one, pro bonis, imo melioribus Christianis, quam se & omnes Catho-
 licos habuerit. Notat, Valdenses post annum 1250, quo *Reynerus*, qui
 contra eos scripsit, floruit, in septuaginta sectas divisos fuisse, ut ad
 Ecclesia calumniae & iniustitiae accusari non possit, si non eandem de
 c. 58. omnibus notitiam habuit, aut sententiam tulit. Ad alteram pro-
 bationem calumniosi spiritus, quod nempe Romana Ecclesia Reformatos
 accuset, quasi doceant Deum esse autorem peccati, respondet,
 Concilio Tridentino Sess. VI. c. 6. damnatos esse, qui dixerint, Deum
 mala opera non minus quam bona operari, non solum permissive,
 sed etiam proprie & per se, v. g. proditorem Judae & vocatio-
 nem Pauli. Agnoscit Calvinum pro blasphemia habere propo-
 sitionem supra dictam, & Walenburchios falsos esse, Reformatos ho-
 die nequaquam eam asserere. Si qui igitur ex Romano-Catholicis Do-
 ctoribus non satis accurate inter actiones malas & peccatum distin-
 xerint, & justo durius de sententia Protestantium judicaverint, neque
 eos de calumnia convinci posse, neque eorum, si quae sit, culpam in Ec-
 clesiam transferri debere. Pro *Arnaldo* quaedam subjunguntur adver-
 sus vehementes Jurii in eum invectivas, & librum Jurii, quo doctri-
 nam moralem Reformatorum, sive de inamissibilitate gratiae con-
 tra illum defendit, ut & scripta *Brugierii* & *Merlatii*, quae sufficien-
 ter ab Arnaldo refutata, itemque contradictiones manifestas in tra-
 ditis a Jurio demonstratas esse ait. Denique *Bellarminum* tuetur,
 quem immanis calumniae reum fecerit Jurius, quod in praefatione li-
 brorum de Christo imputare haud veritus sit Erasmo, Luthero, Me-
 lanchthoni & Calvino, quod Arianis, aliisque haereticis, quos ver-
 bis detestantur, in animo non aequae contradicant; & loca adducit,
 quibus Bellarmini iudicium probare nititur, dein verba ejus emol-
 lit. Responsum est dudum ad ea, quae Luthero objecta sunt, nec
 Calvino, cujus dicta quaedam in censuram hic vocantur, defuerunt
 defensores. Mores Lutheri & Calvini minime quidem probat Au-
 tor; neque tamen omnia pro certis habet, quae illis objecta sunt, non
 magis ac quae Romanis ex adverso imputantur. Annedit quaedam,
 quibus

quibus Protestantibus Gallis, Anglis, Hungaris rebellionis & societatis Turcicæ crimen impingat. In examine præjudicii *decimi octavi*, in quo crudelitatem Ecclesiæ Romanæ in persequendis dissentientibus summam (prolixius vero L. III. contra Maimburgium) Jurius descripsit, tam de facto, quam de jure disputat. Jus puniendi hæreticos capitali supplicio, autoritate *Calvini*, & exemplis vulgatissimis *Michaëlis Serveti* & *Val. Gentilis* Genevæ punitorum adstruit. Rapinas, cædes, bella & desolationes Reformatis & Protestantibus imputat, allegato libro, qui titulum habet *Theatri crudelitatis hæreticorum*. Querelas Protestantium contra animadversiones comparat cum iis, quæ apud Augustinum referuntur de Donatistis, *Ultimum* præjudicium a constante prosperitate Ecclesiæ sumserat Jurius. Hanc vero negat Autor, cum nunquam defuerint vel externæ vel internæ calamitates. Citat verba Gregorii Lib. XX. Moral. c. 15. ubi scribit: *neque enim sancta Ecclesia solos sibi adversarios deputat, qui ab ejus fide, positi extra, dissentiunt, sed eos quoque qui vitam illius male vivendo interius premunt*; item Augustini in Ps. 30. dicentis: *Ecclesia non patitur favorem Imperatoris, & patitur furorem mali populi*; item: *meliores esse inimicos foris positos, quam intus male viventes, quibus premitur & gravatur Ecclesia*. Inter externa autem mala refert *Albigenses*, & *Lutheranos*, *Calvinianos*, *Arminianos*, *Mennonistas*, *Socinianos* & *Jurium*. Rejectis igitur omnibus præjudiciis, a Jurio, ut putat, impertinenter objectis & minime probatis, evictum a se esse putat Autor, quod separatio ab Ecclesia Romana, etsi hæc abusibus non caruerit, minime licita fuerit, & quod ea vera Ecclesia Christi manserit, ad quam omnes redire debeant. Ist hæc omnia ex libro satis magno bona fide recensemus, ut officio, quod suscepimus, sincere fungamur. Multos errores abusumque ingenuè ab Autore agnoscere apparet, & eatenus illum haud paucis omnia defendentibus præferri debere. Sperandum quoque ab eo esse videretur, multa emendatum iri, si per eum staret. Interim quæ vel negare non audet, vel aperte propugnat, talia omnino Protestantes esse judicant, propter quæ Romanæ Hierarchiæ justissime sese majores sui subtraxerint, & qui nunc vivunt, illorum institutum merito sequantur. Nihil igitur proficiunt tot disputationum volumina, & circuli prope infiniti, per quos semper ad primum illud

614 ACTA ERUDITORUM
punctum, in quo cardo litis voluitur, regitibus. *Præsentia*
est iustitia sacra dominationis, quam aversimus. *Præsentia*
di capita fidei, eoque quo fieri consuevit modo immoventi, & iniqui
conscientiæ testimonia contraria allegant, per vim *Præsentia*

EXEMPLAR HOROLOGIORUM SO-
larium Civilem, Autore Carolo Maria Carafa,
Butera, Roccella ac S.R.I. Principe.

Mazareni, 1689, in fol. Constat plagula 226.

SUMMOS in hoc terrarum orbe magnates, inter quos non idem
idem Imperatoris Regisque dignitatis Viri, diuina Materiam im-
pense deletatos fuisse, ejusdemque præcipuam illorum post repu-
blicam habuisse, uti passim memorant historici, & quibus illud in-
ter virtutes Principi convenientes non per se totumque illorum sic
illorum fastigio a nemine hucusq; indignum reputatum, nec
que in uno alterove matheos cultus processit, ut de illorumque
aliqua literis consignata publicis, posteritati transmissum, non
mo fecius & literarum gloria, quam ceteris illorumque
propriis post fata sua perennaturi. Quo pauciores tamen
sum lapsum talia nobis exempla suppetunt, eo magis
ratione Celsissimi: *Caroli Maria Carafa, inter Principes
claros in Regno Sicilia dignitate primi, atque in Regno Castellæ
gnatibus primi ordinis, Roccella atque Sac. Romani Imperii Præsentia
Marebionis Licodia, &c. &c.* suscipiendus est labor, in arguendo
reconditoris matheos diffusissimo præclare sumtus, & non
ri studio, quam excelsi animi vigore viribusque, publico &
pue gentis suæ commodo exantlatu.

Nos vero, uti debitas egregiis literarum monumentis
laudes dignioribus præconibus ultro concedimus; ita pro
fituti nostri ratione hic ea solum memoramus, quæ
Operis, quod Autoris celsissimi munificentia ad nos
Magliabecchio pervenit, propria sunt.

In duas id ipsum partes divisum est: quarum prima in
bendo Horologio Solari civili verticali occupatur, & præsentia
dem Italicis, ad quasvis vero declinationes tam ab Auro, quam

Septentrione. Ejus constructio perficitur beneficio instrumenti partium (sive \sin proportionum) nititurque cum primis Tabulis Tangentium circumferentiæ horizontalis, ad singulos declinationis cujuscunque (hoc est, tam a Meridie quam Septentrione, in Ortum utrisque aut Occasum) gradus, pro singulis Elevationis poli a 36 ad 45 usque gradibus, Italix & vicinæ Siciliæ domesticis; Tangentium itidem altitudinis Solis, & ipsarum altitudinum Solarium ad Horas Italicas civiles, dictosque Elevationis gradus. Harum Tabularum primam classem condere *Celsissimus Autor*, ope aliarum Tabularum, circumferentias horizontales ad memoratas poli altitudines exhibentium, docet: modumque insuper constructo Horologio Italico Horas astronomicas inscribendi innuit. Subnexæ sunt his Tabulis aliæ, prioribus inservientes, Tangentium totius Quadrantis; declinationum partium Eclipticæ pro singulis anni diebus; & latitudinis quamplurimorum Locorum.

Altera Pars orditur ab Horologiis Horizontalibus, & quidem ab Italico civili: cui rite designando rursus suæ structæ sunt Tabulæ, circumferentiarum horizontalium, & tangentium complementi altitudinis Solis, ad sæpius nominatas Elevationes. Hoc insequitur *Astronomicum*, cum Tabula longitudinis umbrarum cujusvis Horæ in Tropicis; aliudque *in capsula circumportatile*: post hæc alia, *Cylindrica convexa, Italicum & Astronomicum*, cum suis pro utroque Tabulis Tangentium altitudinis Solis; *annulare; semicirculare*. Subjunguntur his quædam *Universalia*: *Annuli horosceptici; Sphæra compendiosa, sive Horologii Universalis Æquinoctialis*, cum Tabulis loci Solis per singulos anni dies, & amplitudinis ortivæ, a latitudine 36 ad 60; *Horologii denique (ut vocat) Arithmetici*, ope Quadrantis Astronomici, quo Solis Ætudo ad Tempus designandum capienda est, & Tabularum altitudinis Solis, pro singulis signorum diebus, ad Elevationes supra positas, Horas indicantis: quarum postremarum Tabularum usum, in exploranda Horologiorum præcipue verticalium accuratione, breviter ostendit.

*PREMIER AVERTISSEMENT AUX
Protestans sur les lettres de Ministre Jurieu contre l'*

Liii a

Histoire

Histoire des Variations. Le Christianisme selon le Socinianisme autorisé par ce Ministre. Par Messieurs Jacques Benigne Bossuet Evêque de Meaux &c. i.e.

Jacobi Benigni Bossueti, Episcopi Meldensis &c.
 Prima Admonitio ad Protestantes super epistola Jurii
 contra Historiam de Variationibus: Christianismum
 a Jurio esse corruptum, stabilitumque
 Socinianissimum.

Parisiis apud viduam Seb. Mabre-Cramoisi 1689. in 4.
 plag. 13.

ORdo, ut fatemur, posceret, ut prius de *Epistolis D. Parisi Jurii*, quas *Pastorales* inscripsit, ageremus. Sed voluimus, quod factum sit, quod eas, fama solum hucusque nobis cognitae, nunc nuper admodum nacti simus; quarum relationem ob necessitatem ad Supplementa differre cogimur. Hic quoque *Epistola* libellus tarde ad nos perlatus est, impedito ex Gallia, per commercium bellicos commercio; & fortassis Autor plures hujusmodi admonitiones (de quinque aut sex enim spes facit) jam publicavit. Sed de prima, ne & hæc novitatis gratiam perdat, nunc aliquid referemus. Alloquitur in ea Bossuetus Protestantes, quos *heresi* *pervertit* & exordii loco plurima S. Pauli dicta, de hæreticis perlocutionibus proprio judicio condemnatis, Jurio applicat, eidemque arrogantem affectati muneris pastoralis in dissipatos Protestantum corpe, & prophetias, Socinianorum & fanaticorum errorum, & contradictiones manifestas imputat. Irritatum esse *Epistolam* *Jurii* *epistolam* *Jurii* *d. 15. Nov. 1688. conscripta, quæ* *sexta* est, & in editione Roterodamensi *Abrahami de Bèze*, *capitulum* *p. 121. incipit, et si Bossuetus p. 42. allegat.* In hac *Jurii* *de* *Variationibus* *Ecclesiarum* *Protestantium, quæ* *in* *A. 1689. p. 65. ac 157. recensuimus, aggredi copit, & axiomata, quo Episcopi argumentatio nititur, quod veritas divina solum in Christianis esse cognoscatur, refellit, & contrarium, nempe quod per Christianum progressu atquo profectu imotescat, de non solummodo in Christianis, sed in*

itaque sententiam in Admonitione hac tuetur Bossuetus, testimonio imprimis *Vincentii Lirinensis*, ab ipso Jurio in tractatu *de unitate Ecclesie* allegato. Adduxerat Jurius exempli loco articulum de Trinitate, & ex *Athenagora*, *Tatiano* & *Tertulliano* ostenderat, quam incongrue de æterna generatione filii Dei scriptores illi aliique, priorum licet trium aut quatuor seculorum, & ab Arii errore immunes, locuti sint, & ut longe accuratius & illustrius mysterium illud postea occasione enatarum hæresium explicatum fuerit: quæ eo pertinent, ut etiam purissima Ecclesie tempora variationibus sive emendationibus doctrinæ non caruerint, & Ecclesia insignia incrementa scientiæ Theologicæ successu temporis acceperit. Verum Episcopus hæc multis modis improbat, & prodi queritur religionem Socinianis, dum veteribus illis Ecclesie doctoribus non phrasæ modo incommodas, sed & errores crassos & fundamentales, imo plus quam paganos imputet Jurius, v.g. quod corruptæ philosophiæ dogmatibus imbuti, nec immutabilitatem Dei, imo nec unitatem, nec attributa recte cognoverint, æternam filii Dei generationem rejecerint, inæqualitatem in personis divinis admiserint, aliaque, quæ a Jurio non ut pastore, sed lupo potius rapaci, impie & tanta quidem relatione proferri dicit, ut se unum sapere existimet, & Bossuetum aliosque Episcopos, quos aulicos vocat, ignorantia accuset. Taxat præterea acerrime, quod Jurius errores illos, quos veteribus tribuit, pro fundamentalibus non habeat, & verba, quæ Tertulliano in libro contra Hermogenem exciderant, quod Deus fecerit imaginem suam & Verbum quod Filius dicitur, recitet & probet; licet dudum, etiam a Protestantibus demonstratum sit, orthodoxe sensisse Tertullianum, & postquam, fatente Jurio, accuratius alii de isto mysterio æternæ generationis loqui cœperint, formulæ illæ, incaute prolata, merito vitari debuerint. Inde ad *Ep. VII. d.l. p. 145. sqq.* progreditur Episcopus. In illa Jurius satis libere reprehenderat, quæ Patres trium seculorum minus liquide & accurate de providentia & gratia Dei, de satisfactione Christi, de justificatione, de peccato originis, & de statu animarum post mortem commentati sint; unde iterum collegerat, regulam Bossueti, de cognita statim & una vice veritate, falsam esse, & variationes longe magis veteri Ecclesie, quam Protestantium tribui posse. At isthæc cum summa veteris

Ecclesie contumelia a Jurio dici contendit. *De summo*, ut & quæ in *Commentario Apocalyplico & epistola ad Rom. Lib. 1. de iniquo* quarto seculo idololatria statuerat, reprehensio etiam Concilio Ephesino, ob noviter inventum vocabulum *Θεοτόκος*, sive quod *Virgo mater Dei* dicta sit, cum secundum sacras literas mater Christi dici debuisset. His & aliis, Socinianorum & quos vocant *Tolerantium* errores juvari & foveri monet, totamque Scripturam, quasi a primis Christianis non intellectam, & Ministerium Ecclesiasticum illorum seculorum ludibrio exponi. Nec sufficere, quod Jurius regerat, articulos fundamentales, de Deo trino & uno, & de incarnatione Filii Dei constanter creditos fuisse; cum iis enim consistere non posse errores enormes, quos ex Patrum scriptis eruerit Jurius: nec magis admittendum, quod dicat, fidem Ecclesie rectam puramque fuisse, erratum autem esse in Theologia, seu phrasibus, formulis & explicationibus. Contradictionis postea adversarium accusat, in libro de Ecclesia & epistola hac VII commissa, eumque dilemmate urget: Si enim dicat, ait, fundamentalem doctrinam illis Ecclesie seculis conservatam esse, tunc in meam concedit sententiam, quam tantopere exagitavit, & variationes rejicere atque pro falsa Ecclesie notis habere cogitur: Si dicat, variatum esse in priorum seculorum Ecclesia circa dogmata illa, tunc sequetur, ista non esse tam fundamentalia, qualia ipse haberi vult, & admittere debet Socinianos & Tolerantes, qui illos rejiciunt. Effugium etiam præcludit, si dicere vellet, errores non nisi particularium Doctorum fuisse; hoc enim ipso agnosci, Ecclesiam non errasse, nec variasse, & iterum accedi sententiae suae. Affert inde quaedam pro excusatione Patrum, & speciatim Athenagoræ, cujus dicta paradoxæ ex clarioribus aliis explicari debeant. De aliis ablegat Jurium ad libros *Thomassini & Petavii*, & ad scriptorem Anglum ex Reformatis, *Bullum*, quem ab eruditione laudat. Cypriani verba ex *Tract. de Oper. & Eleemos.* ubi dicit, *peccata per sanguinem Christi in Baptismo remitti, post Baptismum per penitentiam & bona opera*, sic explicat, ut postrema (quæ tamen ex dictis Scripturæ desumpta sint) non excludant efficaciam sanguinis Christi, sed præsupponant; ex illa enim merita & satisfactiones piorum videntur. Monet verò Cypriani dogma cum Protestantibus doctrinam de

fixatione non convenire, idque a Melanchthone dudum agnitum esse. Augustini locum *de Civ. Dei, Lib. XVI. 2.* quo statui videatur, novas veritates ab Ecclesia disci post disputationes cum hæreticis, male citari ait a Jurio, neque alium sensum esse, quam quod clarius & commodius quædam explicentur & enuncientur. Idem fore notat ad dicta *Petavii* ex præfatione Tom; II Dogmat. a Jurio allegata. Addit alia pro Justini, Athenagoræ & Theophili Antiocheni excusatione. Ex historia quatuor priorum Conciliorum ostendit, non noviter erutos & definitos esse articulos fidei in Conciliis, sed allegatos & receptos, quia in Ecclesia antea crediti & prædicati fuerint. Scripturam quoque pro principio habitam esse, sed sensu antiquioris Ecclesiæ. Hac methodo novitatis convictos esse hæreticos, eorumque exiguo numero & sententiis singularibus semper oppositum fuisse consensum multitudinis sive numeri. Eadem de articulis a Pelagio impugnatis statuit, & ex his concludit, Ecclesiam ex disputatione cum hæreticis non profecisse in fundamento fidei, sed in modo explicandi, & conservatis antiquæ veritatis testimoniis, ideoque, ut ex epistola I. *Athanasii ad Serap.* loquitur, doctrinam semper retentam fuisse, quam Christus dedit, Apostoli publicarunt, Patres conservarunt, & quam secuta est Ecclesia; ab hac qui recedant, Christianos non esse. Hanc regulam & hunc orthodoxiæ characterem sibi & Ecclesiæ Romanæ tribuit Episcopus, non attentis, quæ unus vel alter ex Patribus particulariter & singulariter senserit aut scripserit, quæ ad Ecclesiam non pertinèant, citoque & facile evahuerint. Exhortatur itaque Proferentes verbis *Lirinenfis* & suis, ut sibi a Jurio aliisque caveant, qui plus sapere velint quam Catholici, & docere quæ per multa sæcula obscurata aut nunquam intellecta fuerint, nec multitudini & numero Doctorum cedere velint. Male hanc methodum neglectam fuisse a Jurio contra Socinianos, qua sola vinci possint: hac omissa, nullum fidei articulum sartum & tectum retineri posse. Denique defendere satagit Episcopus, quæ *Lib. XV. de Variat.* Jurio objecerat, quod Socinianos pro membris universalis Ecclesiæ agnovisset; licet id *Epist. X. d. 15. Jan. 1689. data, p. 231. & sqq.* ut magnam calumniam acerrime refutaverit. Negat tam paucos esse Socinianos, ut ob numerum exiguum (que solo fere argumento a Jurio repel-

li eos

li eos dicit) ab Ecclesia excludi debeant: habere autem illos **verbum** Dei, quo, ex hypothesi Juriana, prædicato, necessario sequatur aliquorum conversio, sive electorum ab infidelibus separatio & derectio. Sed hoc litigium sine collatione eorum, quæ ab utroque scripta sunt, aut sine tædiosa prolixitate difficulter explicari potest. Epilogus exordio respondet, gravem continens adhortationem, ut a schismate recedant Protestantes, nec præsentis fidant tempori, quo potentiam illorum in majus, quam unquam, auctam esse putat: ita tamen, ut intus nihilo meliorem, imo miserrimum illorum coetum esse judicet, in quo magis magisque pateat doctrinæ infirmitas, dissolutio & contradictio, accedentibus etiam fabulis, falsæque prophetiæ illusionibus. Sperat itaque fore, ut a Deo omnia illorum consilia & ausa confundantur, & licet tot victorias, quot falsi prophetæ sui prædixerint, obtineant, eos tamen nihil futuros aliud, quam coetum errantem, successu ebrium & profana spe excoecatum. Quæ & ejus generis alia, in *charos*, quos Protestantes salutaverat, *fratres* effusa, num satis quadrent, aliorum esto judicium.

VITA REGINALDI POLI CARDINALIS
& Cantuariensis Episcopi:

item

Disceptatio super dignitate & magnitudine regnorum Britannia & Gallia, habita ab utriusque Legati in Concilio Constantensi.

Londini impensis Jacobi Adamson A. 1690. in 8. plag. 14.

Duo opuscula hoc volumine continentur. Prius est Vita Reginaldi Poli Cardinalis; quam *Ludovicus Bacarelus* Archiepiscopus Ragusinus, ejusdem familiaris & plurimarum rerum ab ipso gestarum oculatus testis, hoc ordine conscripsit, ut a splendidis natalibus exorsus, indeque ad institutionem, dignitates, legationes, & reliquum vitæ curriculum ejusque terminum progressus, postremo loco corporis habitum, ingenium & mores, nonnulla acute & facete

facete dicta, scripta edita & inedita, singularem devotionem, & quibus amicis familiaris usus fuerit, exponat. Hanc Poli vitam a Baccatello literis mandatam, *Andreas Dudithius* Tininiensis Episcopus ex Italico sermone in Latinum traduxit, & A. C. 1563 Venetiis imprimi curavit. Sed ob exemplarium raritatem Typographus, cujus nomen in titulo expressimus, se rem neque aliis ingratam, neque sibi damnosam facturum existimavit, si commentarium istum, etsi ab homine Pontificio & Reformatis minus æquo scriptum, lecturam tamen non indignum prælo submitteret, & eruditus notiozem redderet.

Huic Poli vitæ adjuncta est acerrima disceptatio super dignitate & magnitudine regnorum Britannici & Gallici, inter utriusque oratores in concilio Constantiensi agitata, quam ex actis concilii Constantiensis in ipsa urbe Constantiensi asservatis *Robertus Wingfeldius* eques avarus, Henrici VIII Anglorum Regis ad Maximilianum Imperatorem legatus describi, & Lovanii A. C. 1517 in lucem publicam emitti curavit, etsi a conciliorum collectoribus in actis concilii Constantiensis hucusque neglecta fuerit. Subjecta sunt novæ huic editioni additamenta quædam & emendationes, ex codice quodam MSc. quem bibliotheca Collegii S. Trinitatis, quod Cantabrigiæ est, suppeditavit, cum opusculum hoc prælo jam exisset, nec integrum amplius esset in ipso textu vel errata corrigere, vel omissa supplere.

ANTIQUA LITERARUM MONUMENTA

Autographa Lutheri aliorumque celebrium virorum, ab A. 1517. usque ad annum 1546, reformationis ætatem & historiam egregie illustrantia, in Serenissimi Principis ac Domini, Domini RUDOLPHI AUGUSTI, Brunsvicensium ac Luneburgensium Ducis Bibliotheca manuali Brunsvigæ recondita.

Brunsvigæ, ex officina Zilligeriana A. 1690. in 8. plag. 33.

Serenissimi Principis, cujus excelso nomine titulus libelli decoratur, cujusque auspiciis prodit, laudes præconio nostro longemajores agnoscimus, neque his pagellarum angustiis coarctandas

Kkkk

arctandas. Institutum tamen *Serenissima Celsitudinis Ejus* considerantes, non possumus non Salomonis, sapientissimi Regum, ac Principum recordari, qui I. Reg. IV, 33. *disputavit super lignis, a cedro, qua est in Libano, usque ad byssopum, qui egrediebatur de pariete.* Minima scilicet non minus ac media & maxima complectebatur, modo ad Dei gloriam & hominum instructionem differi aliquid de iis posset. Sequitur Princeps sapientissimus & pientissimus exemplum se dignum, & postquam in maximis negotiis & curis, bello & pace, quid ingenio, prudentia & virtute valeret, demonstravit, illa quoque non negligit, quæ profanis quidem mentibus despiciatui sunt, sed non parva in oculis Dei, & ex hujus disciplina sapientibus. Huc certe pertinet, quod ut Autoris eruditissimi, qui edendo hoc libro occupatus fuit, verbis (p. 515.) utamur, *ex fulloniis & pannificum officinis, ex aromatopolarum sbedis, ex popinarum cerevisiarum fumo lutoque, ex squatore denique loculorum librariorum, ab usu adituque quotidiano remotissimorum, eripi ac liberari curavit magnam librorum copiam frivole & ingrate neglectorum, eaque in bibliothecam suam privatam (de hac enim, non vero de *Augusta Guelpherbyrana* sermo hic est) transtulit.* Neque tamen famæ suæ, quam egregiis factis dudum ad summum evexit, aut delectamento solum studeat, sed ut ex libello hoc omnibus innotescit, publicæ utilitati thesaurum destinat, & accessum ad eum nemini denegat, qui illo ad Reipublicæ & Ecclesiæ commoda uti noverit. Publicatur nunc specimen aut prodromus, in eorum, qui D. Lutheri libros amant & æstimant, tum speciatim in Viri celeberrimi gratiam (quam etiam hic summa cum veneratione agnoscit) cujus Opus Historicum *de Lutheranismis* nunc in officinis urbis nostræ sub prælo sudat. Continet igitur primus hic syllabus (quem alter, ut promittitur, mox sequetur) scripta Lutheri, quotquot ab anno 1517, quo disputare adversus abusum & errores Romanos cepit, ad annum usque 1546, quo obiit, edita sunt, & inveniri poterunt. Hæc *autographa* vocantur, quia curante & revidente ipso Luthero typis excusa sunt, de quibus, ut ex adducto in præfatione (p. 24.) testimonio probatur, falsus est & monuit, his editionibus magis quam manuscriptis suis fidendum esse, quia multa, quæ scribens præterviderat, aut erraverat (*was er übersehen und unrecht gemacht*) dum excuderentur, & reviderentur,

correxerit. Hanc igitur ob causam libelli a Luthero ipso editi diligentius quam factum est, asservari debuissent, nō tantum, quod commodius legi poterant, quam in magnis, in quos postmodum redacti sunt, voluminibus, sed & quia genuini & ab interpolatione aut incuria, quæ compilatoribus tomorum dudum imputata est, securi erant. Quod si aliquando de nova & emendata operum Lutheri editione cogitandum est, ut sane Ecclesiarum nostrarum utilitas exigere videtur, ad hos, veluti fontes, laudatissima magni Principis cura conservatos, recurrendum est. Placuit autem *Celsitudini Ejus*, ut non sola Lutheri scripta secundum annorum seriem digesta, verum & aliorum iisdem annis edita, nec consentientium solum, sed & dissentientium, tum diversi argumenti quædam, sed ejusdem temporis, in Catalogo hoc recenserentur; quod ita candori Principis convenire videbatur, & historię majorem lucem conciliat. æquissimum vero est, ut *Serenissimi Principis* desiderio p.27. proposito omnes qui possunt, obsequantur, nempe ut, *si quas habeant pars antiquitatis reliquias thesauro illi librario, posteritati sacro adjiciant, & cum cæteris servari & ornari permittant.* Invitabit quemlibet non solum desiderii honestas, sed & maxima Principis humanitas, qua (p.524.) officium eorum agnoscitur, qui jam aliqua opuscula *Celsitudini Ejus* obtulerunt. Notum præterea est, cui periculo subjectæ sint clarissimorum etiam virorum locupletissimæ Bibliothecæ, utque distracti, post illorum fata, libri aliquando in hæredes & emtores incidant, qui de illis haud melius judicant, quam gallus gallinæus de reperta margarita. Orandus vero in primis est Deus, ut Heroem tantæ pietatis & sapientiæ, quem inter columina Germaniæ omnes boni venerantur, perpetua & fastigio suo digna prosperitate cumulet, in multos annos incolumem servet, & quod Moyse Israelitarum tribui, cujus progenitor auspiciatum nomen a felicitate adeptus erat, Deut. XXXIII, 25. ominatus fuit, concedat, ut *senectæ ejus sit. sicut dies juvenæ.*

DE COMMERCIO ET MERCATURA DIS-
cursus Legales, plerumque ad Veritatem editi ab Anfaldo de
Anfaldis, J. U. C. Patriisio Florentino & in Romana

Curia Advocato.

Romæ, ex typographia Dominici Antonii Herculis, 1689. in fol.

Constanti plagulis 197.

Cum

Cum per experientiam edoctus fuerit Consultissimus Auctor, hodiernos Mercatores, relicta antiqua simplicitate, plerumque subtilibus nimis Juris apicibus insistere, ad subterfugiendam maxime solutionem: hinc opportunum, nec inutile duxit, typis mandare Centuriam Discursuum, non exiguam partem disputationum, quæ in foro circa commerciorum materiam familiariter incidant, complectentium: præsertim cum videret, non ita multos extare, qui eandem practice digessimus; ut semetipsum sapius expertum ait, cum tales sibi causæ orandæ, aut in scriptis deducendæ obvenerint: ubi nempe plus fere temporis infumendum sibi fuisse testatur, pro compilandis discursibus & allegationibus (in quibus nempe, de rebus etiam minimis, pro moderno gentis suæ genio handquaquam parcus est) in hujuscemodi materiis, quam quidem in aliis juris capitibus, utut de cætero *magis*, uti loquitur, *metaphysicis ac profundioribus*, ut quæ fufius, quam illæ, ab autoribus tractata reperiri soleant. Quamvis vero maluisset justum hac de re Tractatum, in suis quaestiones & capita rite distributum, concinnare: tamen cum id nimum temporis sibi exposceret, a quo ipsum, causarum nempe patrum haud incelebrem, continua vitæ forensis occupatio excludebat; satius putavit, hoc suum desiderium per æquipollens quodammodo supplere, publicando nimirum præsentem Discursuum fasciculum; utpote in quibus universam fere commercii & mercaturæ materiam contineri confidit. Protestatur etiam, sese in edendis hisce discursibus plerumque ipsam potius veritatem, quam clientum suorum favorem ante oculos habuisse: ingenue præterea indicans, sicubi aut in pronunciando Judex ab ejus opinione recesserit, aut causa vel indecisa manserit, vel partium transactione sopita fuerit. Cæterum negari nequit, in horum Discursuum numero aliquos esse, qui non adeo directe, imo vix per consequentiam Commerciorum materiam respiciant, sed de aliis potius juris capitibus agant, uti ex inspectione facile cuilibet patebit: cum tamen & horum non adeo multi sint, itque reliquis elegantia non inferiores, facile Auctori condonabit Lector, quod iis ad complendam centuriam adjectis, a potiori nihilominus denominationem fecerit. Atque hæc quidem de operis hujus scopo & methodo dixisse sufficiet. Nihil superest jam, quam ut casuata in Discursibus his pertractatorum aliquos

quos speciminis loco brevissime, excerptos adhuc communicemus. In duobus vero primis discursibus, discrepantes unius casus resolutiones exhibentur: scilicet quæstio fuerat, an ei, qui in sui favorem conscriptas literas cambii, in Sempronium, spe satisfactionis a Cajo nanciscendæ, transportaverat, Cajo dein bonis lapsò, & re adhuc integra, necdum facta Sempronio solutione, jus esset *Gir at am* suam, in hunc directam, revocandi, literasque in alium per indossationem transferendi? affirmativam defendit Autor in *Disc. I.* Cum tamen contraria sententia Rotæ Florentinæ Auditori placuisset, rationes ab eo deductæ communicantur subsequenti *Disc. II.* In *Disc. III. & IV.* late probatur, eum qui directas in se cambiales literas semel accepit, Trassante licet mox post acceptationem foro cedente, non tamen ideo solutionem recusare posse. At diversus casus est in *Disc. V.* ventilatus, dum nempe constitit, Trassantem jam ante factam ab altero acceptationem decoxisse: hic enim ad implementum literarum non teneri acceptantem, censuit Autor. In *Disc. VI.* respondit, frumentum sub hac conditione ministro alicujus venditum ac traditum, *ut si ejus qualitas domino forte non placuisset, remaneret ad computum venditoris*, cum postea per naufragium absorberi contigisset, venditoris periculo periuisse. *Discursu XI.* deducitur, remissionem a majori creditorum parte debitori communi factam, utur non præjudicet hypothecariis, stringere tamen eum, qui bona debitoris alibi existentia interim sequestrari fecerat. *Discursu XXIII.* disceptatur, an Magistratus in subsidium teneatur de damno dato per incendium, subortum culpa domesticorum custodis ædium publicarum, ad deponendas merces e locis de pestis contagione suspectis advectas destinatarum? ubi negativam defendendam credidit Autor. *Discursu XXXI.* explanat, eum qui pro administratore, jam ad certam summam reliquatore deprehensò & confesso fidejussit, non simpliciter ad eam summam teneri, sed tum demum, si dispuentis accurate rationibus constiterit, tantum revera ab isto deberi. *Discursu XL.* ventilatur, an statuto vigente, quod feminas a successione arceat, etiam comprehensi credantur Judæi, ibidem mercaturæ gratia degentes & jure civitatis gaudentes, an vero illorum intuitu potius legis Mosaicæ dispositio obtineat, feminas ad hereditatem admittens? & posteriori sententiæ suam no-

ster calculum ibidem adjicit. Eisdem Judæos concernit etiam *Discursus XLIII*, ubi disquiritur, an iis in locis, ubi per privilegium Judæis concessum est, ut non nisi a propria nationis iudicibus ipsorum controversiæ dirimerentur, obtinere queat beneficium *Legis un. C. quando Imp. int. pup. & vid.* & statuit Autor, ei non esse locum, adeoque Judæorum pupillos viduasve haud posse ad curiam Principis provocare. *Discursu LII*. probatur, laudum ex jurato compromisso pronunciatum non subjacere reductioni ad arbitrium boni viri. In *Discursu LXXIX*. habetur quæstio, num is, qui acceptatas a se literas cambii solvere dein detrectat, hoc ipso liberatus sit, quod alius quispiam in honorem literarum (*per honore di lettera, ò di girata*) solutionem sponte in se suscepit: an vero solvens hic potius ipsum acceptantem una cum scribente vel girante obligatum sibi retineat? & posteriori huic opinioni noster subscribendum existimavit. *Discursu XCIV*. statuitur, cum qui in fundo sub hasta publica emto evictionem passus est, posse pro sui relevatione agere adversus posteriores emtores aliarum rerum ejusdem debitoris, qui eidem creditori pretium persolverunt; nulla licet ab evincente, aut ex intervallo demum impetrata jurium cessione. *Discursu XCV* demonstrat Autor, *Montistam*, seu creditorem Montium Pietatis, schedula crediti (qua scilicet deperdita, ex recepto more non fas est, libros Montium inspicere aut solutionem exposcere) post centum licet annos iterum reperta, non posse repelli, sed salvum ei & fortis & fructuum petitionem superesse: qua occasione plura de natura Montium illorum adducuntur: de quibus ipsis fufius etiam agitur in *Discursu C*. Aliis discursibus alia juris ac statutorum capita explanata exhibentur. Sic v.g. *Discursu IX*. agitur de jure Equitum Melitenfium naves Barbarorum deprædandis; *Discursu X*. (qui Italico idiomate conscriptus est) de jure Repressaliarum; *Discursu XIII*. de statuto Florentiæ, nullam in concursu creditorum prærogativam hypothecariis concedente præ chirographariis; *Discursu LX*. de emtione officiorum in aula Pontificia venalium, eoque nomine præstanda evictione; *Discursu LXX*. de contractu assicuratioms, antiquis scriptoribus ignoto & non nisi a tribus circiter seculis adinvento ad facilitanda commercia; *Discursu XCIX*. de contractu Vitalitio ejusque ob prætentam lationem revocatione: ut
alia

alia taceamus. Postremo loco Autor subjunxit generalem quandam Discursum, varias materias mercaturam concernentes, & in praecedentibus nondum satis tactas, complectentem: ac totum denique opus locupletissimo rerum & verborum indice concluditur.

JOHANNIS von Felde / CONSILIARII
Anbaltini Intimi, Commentarius de Actionibus
Reales, editus studio L. Joh. Wolf,
Rosenfeldts.

Francof. & Lips. apud Joh. & Frid. Lüderwald, 1690 in 4.

Constat plag. 57.

EXtantiorem juris privati partem Actiones sibi vindicare, easque instar centri sese habere, ad quod singuli cujusque materiae articuli ultimate declinent; vel ex cursoria artis hujus perustratione satis liquido constare videtur. Idcirco sive anteriora, sive recentiora spectemus tempora, singularem semper industriam Juris Interpretes certatim adhibuisse deprehendimus, ut in Actionibus strictim recensendis ac perspicue exponendis, praeceos cursum planum magis & facilem redderent. Atque in hoc ipso stadio felici profusus cum successu decurrit Illustris Dn. a Felde, dum commentarium hunc more suo, i. e. solide elaboratum sistit. Expositas in eo habemus Actiones Reales, quae sicuti reconditae magis naturae, quam actiones personales; ita majorem quoque solertiam in Interprete desiderant. In tredecim capita Commentarius distribuitur, quorum priora quatuor generalia hujus materiae exponunt, quandoquidem in iis disseritur 1. de causis & fundamento actionum civilium, damno nimirum seu laesione: 2. de aestimatione damni restituendi & lucri detrahendi, in correctione injusti facienda: 3. de fructibus, usuris & interesse: 4. de speciebus actionum civ: in quo ipso cap. actiones reales, personales, & in factum, connexionem ingeniosam constringuntur, ex praesupposita videlicet laesione, quatenus ea vel ex jure vel facto cognoscitur. Resolvitur dehinc ipsarum Actionum tractatio in quatuor potissimum membra. Demonstratur nempe 1. Injustum quod actione corrigendum. 2. Modus corrigendi. 3. Actoris

3. Actoris & Rei partes distincte explanantur, quatenus illi varia postulata & actiones semet offerunt; huic variaz rursus exceptiones ex indole unius cujusque negotii descendentes succurrunt. Quibus (4) adjungitur Officium Judicis, quale circa actiones istas esse debeat. Singulorum capitum summam pressius ut exponamus, necessarium non arbitramur, siquidem actionum realium numerus & ordo satis notus. Indicasse sufficiat illa capita, quæ materias ex moderno Jure depromptas perspicue exponunt, & pecaliali ea propter amenitate pollere videntur. Hunc in censum veniunt c. 8. & 9. de revocatoriis actionibus feudi, & iis quæ descendunt ex Jure proximæos. c. 11. pars 1. & 2. de utilibus confessorii & negatoriis actionibus quæ circa regalia & jurisdictionem, & circa servitia rusticorum dantur.

*ELIÆ HENRICI HENCKELII, MEDICI
Ordinarii Civitatis Alfeldensis, de Philtris, eorum-
que efficacia ac remediis.*

Francfurti impensis Nicolai Försteri. 1690. in 8.
Constat plagulis 7.

Quemadmodum Autor jamjam *Methodum cognoscendi & curandi energumenos sive a stygio cacodemone obsessos* nobis hoc anno p. 197. recensendam dedit: ita hic e vñeficiis seu morbis ab hominibus diabolo mancipatis per incantationem illatis, quos omnino dari magna autorum caterva stipatus adversus negantes asseverat, Philtra nunc pariter lustranda exhibet. Denominatione horum exposita, omnium primo inventionem Persis atque Chaldæis, veluti primis Magiæ cultoribus, ad quam infamem Philtra spectent, adjudicat, idque eo probabilius, quod Græci amatoria maleficia a Babytoniis didicisse in Pharmaceutria Theocriti serantur. Hinc ut de natura & efficacia Philtrorum, furorem magis, quam amorem concitantium, sondet, tum materiam eorum, modumque conficiendi, tum pathemata varia loco signorum, quæ de assumpto testentur philtro, commemorat; v. g. totius corporis horrorem, dispnoeam, syncopen, ophthalmiam, eum omnium membrorum lassitudine, insignes ventriculi & intesti-
norum lancinationes, cum immoderata vitioforum humorum, in
sæpius

ſæpius rerum abſurdarum rejectione conjunctas, contabefcentiam, melancholiam & maniam, cruſtam denique denſiſſimam, qua non nemini a philtro corpus undique obteſtum perhibetur, ut ſex integris hebdomadis perdius pernoxque ſtare habuerit neceſſe. Quibus ſymptomatis naturaliter commovendis licet multa philtera proſus inefficacia videantur, ſaltem ut ſymbolum e dæmonis conſtituto valentia, nihilominus ubi affligat, potiorem partem ex depravata humorum diatheſi, a vaporibus imprimis nonnullorum philtrorum vel corrupendo, vel fermentando operantium, inducæ mox deducuntur, atque naturalis philtrorum virtus certi individui amorem conciliandi prolixè impugnatur, Helmontiique & aliorum eandem afferentium rationes expunguntur. Alia inter, quæ interſperſa habentur, & modus p.43. occurrit, quo Judæi in incendiis reſtinguendis uti ſoleant, e manuſcripto Judæi cujusdam libello ab Autore exſcriptus. Tandem peſſimorum ab amatorio poculo excitatorum affectuum prognofis & medendi methodo, emeticis, diaphoreticis & ſpecificis remediis perficiendæ, duz ſubjiciuntur quæſtiones, quarum prior: *an in veneficio illato, ubi incallum omnia adhibita, ab ipſo maleficii Autore ſanitas petenda veniat.* Quod proſus negatur, niſi abſq; ullo novo maleficio, mediis naturalibus iisque ſine ſuperſtitione uſurpatis, morbum ab eodem propelli poſſe certum ſit, cum nonnullæ mancipiorum quoque diaboli curationes in cauſis naturalibus videantur fundatæ. Altera quæſtio eſt: *an philtera a maleficiis ligata, inſuta aut ſuppoſita ſpe conſequenda ſanitatis ab homine Chriſtiano illeſa conſcientia deſtrui poſſint?* Quod affirmatur, quia deſtructo maleficio ægrotis illato dæmon libere a nocendo ceſſabit.

MERCURIUS IN SOLE OBSERVATUS

Anno 1690, d. 31 Oct. ſt. vet.

QUæ magna expectatione ſuſpenſos tenuit Aſtronomorum animos Solis & Mercurii conjunctio, pridie Kalendas Novembris nuper celebrata; non minori lætitia obſervatores perfudit, quibus, cœlo favente, Mercurius ſub diſco Solis tum viſus fuit. Nec enim eouſque calculos Aſtronomorum eluſit hic Erro, ut vel Solem penitus præterveheretur, vel eidem illo tempore ſubtercurreret,

reret, quo Sol toti Europæ nostræ sub Horizontem esset transiit.
 Quamquam ergo memorata Conjunctio aliquante antevenerit cal-
 culum Riccioli, & adhuc longius Rudolfinas Tabulas; ut ipsam
 intimæ conjunctionis momentum (quantum quidem adhuc ge-
 bis compertum est) observatum non sit; Warsavia tamen, prope
 Lipsiam, Erfordiæ & Norimbergæ, Mercurium ante suum ex Sole
 discessum observatum esse, amicorum literis cognovimus; spera-
 musque propediem hinc inde consimilium nobis observationum
 copiam factum iri. Interim dum quæ ad hujus phænomeni histo-
 riam & calculum pertinent, adornemus, ejus præ gustum veluti Astro-
 philis præbendum esse censuimus; ab humanitate illorum vicissim
 expectantes, si quibus circa hujus insignis Conjunctionis observa-
 tionem deprehensum quid fuerit, quod omnes publice scire Astro-
 nomiz interfit.

LIBRI NOVI.

Historia VVestphalix: auctore Nicolao Schaten. Sec. Jesu. Neuhusi
 1690. fol.

Fasciculus rerum expetendarum & fugiendarum, prout ab Orthuino Gra-
 tio editus est Colonia A. 1535: una cum Appendice sive Tomo II Scriptorum
 veterum, qui Ecclesiæ Romanæ errores & abusus detegunt &c. Opera & stu-
 dio Edvardi Brovvn. Londini 1690. fol.

Censura celeberrimorum Authotum, sive Tractatus in quo variis variorum do-
 ctorum de clarissimis cujusque seculi Scriptoribus judicia traduntur. Omnia
 collegit Thomas Pope Blount. Londini 1698. fol.

Some Remarks upon the Ecclesiastical History of the ancient Churches of
 Piedmont; by P. Altiz, D.D. London 1690 in 4.

Bishop Overall's Convocation-book, concerning the government of God's
 Catholick Church and the Kingdoms of the vvhole VVorld. London
 1690. in 4.

Geologia: Or a Discourse concerning the Earth before the Deluge; by
 Erasmus VVarren. London 1690. in 4.

A Scholastical History of the primitive and generale use of Liturgies in
 the Christian Church: by Thomas Comber D.D. London 1690. in 8.

The Jesuit's Memorial for the intended Reformation of England:
 VVith an Introduction and some Animadversions by Edvard. Sec. Lon-
 don 1690. in 8.

A Vindication of the Doctrine of the Holy and Ever Blessed Trinity, and
 the Incarnation of the Son of God; by VVilliam Sherlock D.D. London
 1690. in 4.

Miscel-

- Miscellanea: authore Thoma Smith. Londini 1690 in 8.
 Praxeos Mayernianæ in morbis in ænitis præcipue gravipribus & chroni-
 cis Syntagma Londini 1690. in 8.
 Histoire de l' Etablissement des François Refugez dans les Etats de Son Al-
 tesse Electoral de Brandebourg. A Berlin. 1600. in 8.
 Discours de Mr. Menage sur l' Heautontimorumenos de Terence. A Utrecht
 1690. in 8.
 Adami Rechenbergii de Studiis Academicis Liber singularis. Lipsiæ
 1690. in 12.
 Johannis Hoornbekii Socinianismi confutati Compendium, ipsismet Cb,
 Auctoris verbis concinnatum. Lugd. Batav. 1690. in 12.
 Oeuvres Posthumes de Mr. Robault. A la Haye 1690. in 12.

INDEX

AUCTORUM AC RERUM,

I Theologica & ad historiam ecclesiasticam spectantia.

A Ntiqua Monumenta, Autographa Lutheri &c. ab A. 1517 ad 1546, in Serenissimi Principis ac Domini, Dn. Rudolphi Augu- sti Brunf, & Luneb. Ducis Bibliotheca manuali recondita 602	
Val. Alberti Augustana Confessio, thesise ac apologietice contra J. han- nem Dez Jesuitam conscripta	28
Anonymi Religio Jesuitarum, contra Menetrarium & Tellerium	99
Ansoni Arnaldi Defensio ecclesia contra Job. Claudium,	17.
Præctica moralis Jesuitarum T. III.	381. 442
Secunda denuntiatio hæreseos de peccato philosophico	329
Tertia denuntiatio hæreseos de peccato philosophico	502
Hæresis impia adversus præceptum de DEO amando	580
Jac. Balnagii historia de religione ecclesiarum Reformatarum	392.
	472. 517
Mich. Baumanni analogia allegorica	17
Job. Rompanii parallela sacra & profana	58
Jacobi Benigni Bossueti explicatio difficultatum in precationibus	
Missæ	
	LIII 2
	Ejusdem

INDEX

<i>Ejusdem Prima admonitio ad Protestantem super epistola Jardi contra historiam de variationibus</i>	609
<i>Florentii de Bruyn harmonia Evangelistarum</i>	561
<i>Gilberti Burneti animadversiones in historiam ecclesiarum Protestantium Episcopi Meldensis</i>	276
<i>Antonius Bynæus de natali & circumcissione J. Christi</i>	115
<i>Guiljelmi Cave Scriptorum ecclesiasticorum historia literaria</i>	78
<i>Henr. Doddvelli Dissertationes in Ironæum</i>	547
<i>Ogerii Libani Erberg defensio censurarum Innocentii XI adversus P. Matthæum Moyam</i>	313
<i>P. Fayi Dissertatio, utrum Imp. Philippus Christianus fuerit?</i>	492
<i>Germani Traditio ecclesie Romana de Gratia. Tomus III.</i>	337
<i>G.H.H. Dezius suo gladio jugulatur.</i>	198
<i>Joh. Francisci Hacki regia via</i>	138
<i>Matthia Honcamp S. Scriptura & SS. Patrum apologia</i>	600
<i>R. abrahams Jagelii Catechismus, Latinus ex Hebræo factus a Ludovico de Compièg. e de Veil</i>	586
<i>Du Jarry judicium de ministerio evangelico</i>	185
<i>Josippon, sive, Jsephus Gorionides</i>	301
<i>Doctrina Augustinianorum circa quinque propositionum materiam Expositio, Alexandri VIII. R. P. judicio subjecta: refutata a Johanne ab Iffelslein</i>	497
<i>Thomas Ittigius de Hæresiarcho avi apostolico & apostolico proximo</i>	304
<i>Patri Keuchenii annotatorum in N. T. pars I.</i>	514
<i>Joh. Lannoyi epistola</i>	156
<i>Melch. Leydekkeri historia ecclesie Africana</i>	487
<i>Christiani Lupi opuscula posthuma</i>	582
<i>Johannis Mabillonii musei Italici Tomus II.</i>	291
<i>Joh. Henrici Maji Dissertationes quatuor de Scriptura sacra</i>	590
<i>Joh. Friderici Mayeri museum Ministri Ecclesie</i>	478
<i>Antonis Pagi Critica in Annales Baronii</i>	369
<i>Johannis Pearsonii expositio Symboli Apostolici</i>	541
<i>Richardii examen prejudiciorum a D. P. Juris ecclesie Romanae oppositorum</i>	563. 608
<i>Samuelis Schelgnigii de concilio Gangrensi exercitatio</i>	542
<i>Schaf.</i>	

AUCTORUM ET RERUM.

<i>Sebast. Schmidius in posteriorem Samuelis</i>	153
<i>in epistolam ad Galatas</i>	490
<i>Richardi Simonis historia critica versionum N.T.</i>	91.129
<i>Philippi Jacobi Speneri Hodesophia Johannis Conradi Dannhaueri in</i>	456
<i>tabulas redacta</i>	173. 239
<i>Abbatii de T. historia ecclesiastica Japonia</i>	249
<i>Johannes Vlak de DEI operum & pacis federibus acque de justifica-</i>	182
<i>tione</i>	345
<i>Christoffridi Wachtleri epistola ad Mauritium Henricum L. R. a Mil-</i>	182
<i>tiz, contra Job. Spencerum</i>	345
<i>Christophori Wittichii Anti-Spinoza</i>	345

II. Juridica.

<i>Anonymi leges civiles ad nativum ordinem redacta</i>	147
<i>Ansaldo de Ansaldis Discursus Legales de Commercio & Mercat-</i>	603
<i>tura</i>	89
<i>Job. Bechtoldi Loci Communes, emendati ab A.C. Rosenero</i>	39
<i>Francisci Bordoni opera varia</i>	44
<i>Philippi Castaldi consultationum forensium Volumen II.</i>	607
<i>Joh. von Felde Commentarius de Actionibus realibus</i>	209
<i>Jodocus Hackmannus de Jure aggerum</i>	74
<i>Job. Christoph. Heroldi illustres observationes</i>	507
<i>Ulrici Huberi praelectionum Juris Romani Pars III, qua est ad libros</i>	366
<i>XXXI posteriores Pandectarum</i>	477
<i>Wolfgangi Adami Lauterbachii coll. gium theoretico-practicum</i>	99
<i>Andreas Christophorus Rosener de reservatione juris competentis</i>	303
<i>Ejusdem supplementum Bechtoldi</i>	303
<i>Hieronymi de Rosis selecta Juris observationes</i>	303

III. Medica & Physica.

<i>Anonymi Osteologia</i>	54
<i>Job. Conradi Barchhausen synopsis pharmaceutica</i>	53
<i>Job. Joach. Becheri tripus Hermeticus</i>	83
<i>Steph. Blancardi theatrum erucarum</i>	95
<i>Gualterus Harris de morbis acutis infantum</i>	196

INDEX

<i>Elia Henrici Henckelii methodus cognoscendi & curandi energumene</i>	197
<i>De Philtris eorumque efficacia & remediis</i>	608
<i>Christiani Hugonii tractatus de lumine</i>	481-561
<i>Mery observatio de milite internas corporis partes inverso ordine factas habente</i>	405
<i>De Meuve dictionarium pharmaceuticum</i>	186
<i>Johannis Muys praxis chirurgica rationalis. Decades VI, & VII.</i>	355
<i>Antonii Nuck Sialographia</i>	297
<i>Felicia Passeræ thesaurus arcanorum pharmaceuticorum</i>	216
<i>Augusti Quirini Rivini introductio generalis in rem herbariam.</i>	265
<i>Ordo plantarum, qua sunt flora irregulari monopetalo</i>	267
<i>Wolferdi Senguardii inquisitiones experimentales</i>	137
<i>Job. Jacobi Waldschmiedt praxis medicina rationalis succincta per casus tradita</i>	58
<i>Jacobi Wolff scrutinyum amuletorum</i>	16

IV. Mathematica.

<i>Anonymi hōis elementa Geometria</i>	328
<i>Jacobi Bernoullii observatio de inventionione linea descensus a corpore gravi percurrēda uniformiter, &c.</i>	217
<i>quaestiones de usuris</i>	219
<i>Caroli Maria Carafæ, Butera, Roccella & S. R. I. Principis, exemplar horologiorum solarium civilium</i>	618
<i>G. G. L. observatio de causa gravitatis, & defensio sententia sua de veris natura legibus, contra Abbatem Catelanum</i>	228
<i>Ejusdem ad ea, qua J. Bernoullius mense Majo publicavit, responsio</i>	358
<i>Jobi Ludolffi tetragonometria tabularia</i>	57
<i>Dionysii Papini examen siphonis Wurtembergici</i>	223
<i>Nova methodus ad vires motrices levi pretio comparandas</i>	410
<i>Salom. Reifelii Siphon Wurtembergicus</i>	142
<i>Job. Scarletii dubia circa inventum Dion. Papini de instrumentis ad flammam sub aqua conservandam</i>	511
<i>Job. Christophori Sturmii epistola de Helio- & Seleno-cometis</i>	65

D. T.

AUCTORUM ET RERUM. VI

D. T. <i>methodus curvas determinandi, qua formantur a flectu reflexi, quorum incidentes ut paralleli considerantur.</i>	68
<i>Curva geometrica, qua seipsam sui evolutione describit</i>	169
Johannis Jacobi Zimmermanni exercitatio theoricorum Copernico- caelestium.	258

V. Geographica & Historiam profanam con- cernentia.

Anonymi <i>historia Guiselmi I. Principis Aethaci</i>	47
Anonymi <i>religia & libertas Anglia per Principem Orangeti restituta</i>	52
Anonymi <i>demonstratio, quod inter se Gallia, ut Edictum Nannetense redintegratur</i>	126
Claudi Arrhenii <i>Oernbielmii vita Ponti de La Gardie</i>	187
Octaviani Bulgarini <i>vita Dominici de S. Thoma Ottomani</i>	601
Johannis de la Caille. <i>historia typographia & bibliopolorum</i>	67
Gul. Grotii <i>vita J.ctorum</i>	408
Gisberti Hoolkii <i>vita Edwardi VI. R. Anglia</i>	544
Jacobi Wilhelmi Im Hoff <i>Regum Pariumque Magna Britannia historia genealogica</i>	268
Daniels Caspari a Lohenstein <i>Arminius, Tomus II.</i>	271
Georgii Lohmeieri <i>regnum Europaeum historico-genealogica illustratio</i>	152
Ondaani <i>supplementum ad historiam Foderati Belgii numismatibus a Bizoto illustratam</i>	537
Polyzni <i>stratagemata, ex editione Pantratii Maafvicii</i>	545
Antonii Wilhelmi Schovvarti <i>observationes historico-genealogica</i>	354
C. Suetonii <i>Tranquillus cum commentario Samuelis Pitisci</i>	480
Job. Weichardi <i>Valvasor Baronis gloria Ducatus Carniola. Tom. II. III. IV.</i>	103

VI. Philosophica & Philologica miscellanea.

Benedicti Accolti <i>Aretini Dialogus de praestantia virorum sui avi</i>	516
Anonymi <i>philosophia Principum.</i>	161
Anonymi <i>theoria artis armamenta navium rite gubernandi</i>	388
<i>Angelicus Aprosius, Vide infra Villanius.</i>	

Adriani

INDEX AUCTORUM ET RERUM.

<i>Adriani Bailletii satyra personarum</i>	202
<i>Thoma Bartholini antiquitatum Danicarum lib. II & III.</i>	27
<i>Jobannis Boedikeri leges fundamentales lingua Germanica</i>	467
<i>Abbatis de Bretteville eloquencia cathedraria & forensis</i>	193
<i>Job. Ciampini vetera monumenta, praecipue musrua</i>	414
<i>Andrea Christiani Eschenbachii nota in Orpheum</i>	98
<i>Michael Faucherius de actione oratoria</i>	368
<i>Anton. Fureterii dictionarium Gallicum</i>	321
<i>Servatii Gallzai nota in Sibyllina oracula</i>	62
<i>Augustus Adolphus ab Haugvitz de Regni & Aula Marschallii</i>	544
<i>Petri Danielis Huetii censura philosophiae Cartesiana</i>	8
<i>Pancrati Maasvicii nota in Polyannum</i>	545
<i>Georgius Manckenzeus de humana rationis imbecillitate</i>	365
<i>Henrici Noris annus & epocha Syro-Macedonum</i>	425
<i>Orpheus, cum notis A. C. Eschenbachii</i>	98
<i>Caroli Patini commentarius in cenotaphium M. Artorii medici</i>	361
<i>Samuelis Pitisci commentarius in C. Suetonium Tranquillum</i>	480
<i>Job. Ludov. Praschii Dissertatio altera de origine Germanica Latina lingua</i>	464
<i>Epistola Gallica, cum notis Petri Richeleti</i>	281
<i>Gaudentii Roberti miscellanea Italica erudita</i>	585
<i>Sibyllina oracula, ex editione Servatii Gallzai</i>	62
<i>Phil. Jacobi Speneri Insignium theoria</i>	449
<i>Thomae Magistri selecta dictiones Atticae</i>	439
<i>Larva detracta centum itemque quinquaginta scriptoribus anonymis a Johanne Petro Jacobo Villanio Senensi, hoc est, ut ex Diario Parmensi didicimus, Angelico Aprosio, Albintemoliensi. Nam sub anagrammate: Gio. Giacom. Pietro Villani Senense Latet Angelica Aprosio Vensimigliense</i>	363
<i>Gerardi Johannis Vossii epistola</i>	575
<i>Georgii Henrici Ursini onomasticon Germanico-Gracum</i>	468
<i>Christiani Weisii quaestiones politicae.</i>	407

Errata.

Pag. 383. l. 22. lege *Matthaeus Riccius*. pag. 511. l. 12. pro *concolta*, lege *concreta*.

